KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 168

CHLAPÍK Z PEKLA

CHLAPÍK Z PEKLA

Výbor ze sovětské vědeckofantastické literatury

Albatros Praha

Vybrala a přeložila Miroslava Genčiová

Illustrations © Vladimír Rocman, 1986 Epilogue © Miroslava Genčiová, 1986 Anthology © Miroslava Genčiová, 1986 Translation © Miroslava Genčiová, 1986

Ivan Jefremov

HELÉNSKÉ TAJEMSTVÍ

Jsem vám velmi vděčen, tiše řekl k shromážděným profesor Izrail Abramovič Feinzimmer a jeho veliké tmavé oči zazářily. V tyto těžké dny jste nezapomněli na mé narozeniny. Z vděčnosti vám budu vyprávět překrásný příběh, který se stal nedávno. My vědci jen velmi neradi sdělujeme jiným výsledky svých pozorování, která ještě nejsou potvrzena mnoha fakty, proto přijměte toto vyprávění jako výraz mého přátelství a úcty k vám.

Víte, že jsem věnoval celý svůj život výzkumu lidského mozku a činnosti lidské psychiky. Nepřistupoval jsem k problému jednostranně, jen v rámci úzké specializace odvětví lékařské vědy, snažil jsem se zahrnout do tohoto zajímavého výzkumu činnost a stavbu lidského mozku ve vší složitosti jakožto aparátu myšlení. Byl jsem anatom, fyziolog, psychiatr a ještě mnoho dalšího, než jsem si určil správný směr – psychofyziologii mozku. Poslední roky jsem intenzívně pracoval na objasnění funkce lidské paměti a musím bohužel přiznat, že pro vyřešení této otázky jsem zatím ještě málo udělal. Je to příliš těžký úkol. Jako slepec jsem se prokousával chaosem nevysvětlených faktů, bloudil jsem v temnotách nejsložitějších spojitostí mezi nervovými buňkami mozku, sbíral jsem jednotlivé poznatky, které již byly vysvětleny, jako korálky a snažil jsem se postavit z nich věrohodnou a fakty podepřenou základnu pro nauku o lidské paměti. Ale o tom jsem teď nechtěl hovořit. Chci mluvit o tom, jak jsem při výzkumu narazil na řadu zvláštních jevů, které jsou dosud zcela nejasné, a já jsem proto neměl odvahu je zveřejnit. Tyto jevy jsem *nazval* „pamětí generací“ nebo též „genovou pamětí“. Nebudu nyní uvádět vědecké důkazy, jen vám řeknu, že mnoho dosti složitých podvědomých a někdy plně automatizovaných činností nervového mechanismu živočicha se dědí. Podle mne nemohou být složité reflexy a instinkty umístěny jen v nižších centrech mozku, pod kůrou. Mozková kůra zde musí být nějak účastna, a jde tudíž o mechanismus daleko složitější, než se dosud předpokládalo. Současná fyziologie dělá velkou chybu, když zjednodušuje mechanismus instinktů. Ale ty nepředstavují paměť. Paměť je mnohem výše v řetězu velmi složitých mozkových organizací, které řídí vnímání a uvědomování si okolního světa. Jak učí současná věda, paměť není dědičná, to znamená, že ty odrazy vnějšího světa, které mozek uchovává a které hromadí za celý život

individua, navždy mizí s jeho smrtí a nic z nich nepřechází na jeho potomstvo.

Podstata mého objevu je v tom, že jsem našel fakta, která dokazují, že některé otisky paměti se odevzdávají potomstvu z generace na generaci.

Promiňte mi ten dlouhý úvod, ale otázka je tak složitá, že vás na ni musím nejdříve připravit, jinak si to n e o b y č e j n é, co vám chci sdělit, bez mystiky a účasti nějakých nadpřirozených sil nedokážete představit. Jen se neusmívejte. Taková je obecná vlastnost nebo aspoň slabost mnoha lidí, kterou jim dala příroda. Nebyli byste první ani poslední, kdo pokládá nevysvětlitelný fakt za něco nadpřirozeného.

Tak tedy pokračuji. Jistě jste si už všimli, ale s ničím jste dosud nespojovali fakt, že krása formy, ať již jde o architekturu nebo krajinu či lidské tělo, působí stejně na lidi nejrůznějších kategorií, vzdělání i výchovy. Zkuste dát tuto krásu analyzovat nějakému odborníkovi: budovu architektovi, krajinu zeměpisci, lidské tělo anatomovi. Ti vám bez rozmýšlení řeknou, že krása je dokonalost a účelnost, hospodárné využití k největšímu efektu, k pevnosti, síle, rychlosti atd. Myslím si, že zkušenost nesčíslných generací v nás vypěstovala podvědomé chápání dokonalosti, kterou vnímáme jako krásu – a tento vjem se otiskuje do paměti, která jej předává z generace na generaci. Jsou i další příklady podvědomé paměti generací, ale o těch teď nebudu mluvit. I tak je problém paměti jeden z nejméně vysvětlených.

V představách současné vědy je paměť umístěna v složitých buňkách, tvořených velmi složitými propletenci výrůstků nervových buněk mozku, které vznikají po dobu individuálního života, života lidského jedince. Dodávám, že některé z těchto buněk, vzhledem k tomu, že okolní příroda se během staletí ve svých základních rysech neměnila, vznikaly u všech lidí stejně po celé generace a nakonec se začaly dědit. Tato nevědomá nebo podvědomá paměť generací tvoří všem nám společnou osnovu našeho myšlení, nezávisle na vzdělání a na výchově. Výzkumy v tomto směru jsou neobyčejně těžké a já ještě nemám ani jediný fakt bezpečně dokázaný zkušeností.

Přesto jdu ještě dál a připouštím, že ve vzácných případech náhodných kombinací paměťových buněk ze zvláštních spojů nervových buněk se mohou dědit i některé úseky vědomé paměti minulých generací – paměti, která se realizuje vědomým myšlením.

Jsou to například ona známá fakta, obyčejně však pokládaná za nedůvěryhodná, že lidé dokáží popsat místa, kde nikdy nebyli. Sny revokují přesnou situaci minulých událostí, jejichž účastníkem člověk nebyl, neviděl je a neslyšel o nich – a mnoho podobného.

Všechny podobné jevy bývají prohlašovány mystiky a jinými podivíny za důkaz stěhování duší. Vědci jen krčí rameny, naznačují, že se jich to netýká. Patrně existují lidé se zaostřenou pamětí generací a naopak zase takoví, kteří ji vůbec nemají.

Tak tedy, moji milí, nedávno, v těžkých dnech války, jsem nečekaně dostal nové důkazy skutečné existence paměti generací, a právě z oblasti vědomé paměti. Válka mi vzala možnost věnovat se vědeckému výzkumu. Pracoval jsem jako lékař v několika velkých nemocnicích, kde se léčili ranění vojáci po šoku, po mozkových otřesech, po psychózách a traumatech mozku. Tam se moje zkušenosti a znalosti uplatnily.

Domů jsem se vracíval až v noci. Ve svém bytě ve Sretěnské ulici jsem obyčejně proseděl dvě hodiny u psacího stolu, odpočíval jsem a zároveň jsem přemýšlel o tom, jak léčit zvláště složité případy. Někdy jsem si zapisoval důležitá fakta, anebo se přehraboval v literatuře a hledal popis léčení podobných případů.

Taková činnost se mi stala zvykem. Se svými odbornými kolegy jsem se vídal jen zřídka. Pozdní příchody domů způsobovaly, že jsem vůbec neměl čas, a telefonické rozhovory nemám rád, utíkám se k nim jen v krajní nutnosti. Moje n e o b y č e j n é přišlo ke mně nepozorovaně ve všedním tichém večeru. V tichu, přerušovaném jen obvyklým nepříjemným řinčením tramvaje, šly myšlenky jedna za druhou, přesné a jasné. Přemýšlel jsem o jednom poručíkovi, který ztratil řeč po zásahu miny. Právě se mi začalo formovat v hlavě řešení, když zazvonil telefon. Nečekal jsem nikoho, a proto se mi zvonek zdál v tichu a soustředění strašně hlučný a já jsem rychle a rozhněvaně strhl sluchátko. Můj lékařský sluch ihned zachytil krajní vzrušení v hlase, který se ptal, je-li to byt profesora Feinzimmera. Rozhovor pokračoval asi takto:

„Jste profesor Feinzimmer?“

„Ano.“

„Promiňte mi prosím, že volám tak pozdě. Telefonoval jsem vám během dne pětkrát, ale pak mi kdosi řekl, že dříve než v jedenáct nepřijdete.“

„To nevadí, já stejně nechodím spát před jednou.“

„Poslal mě k vám profesor Novgorodcev. Řekl, že jste jediný člověk, který mi může pomoct. Také mi řekl, že pro vás budu velmi zajímavým případem. Tak jsem si myslel … “

„Dobře, a kdo jste?“

„Jsem poručík, raněný, nedávno mě propustili z nemocnice a chtěl bych … “

„Chtěl byste se mnou mluvit. Tak tedy zítra ve dvě hodiny na prvním oddělení Druhé chirurgické kliniky Zvláštní nemocnice. Adresu, jak vidím, znáte … Dobře, ptejte se na mě, zavedou vás ke mně.“

Nesmělý hlas, opakující slova vděčnosti, pohasl ve sluchátku. Jméno mého přítele chirurga, který mi nejednou přihrál důležité případy onemocnění, bylo zárukou, že se jedná o něco zajímavého. Snažil jsem se uhodnout, o co může jít, potom jsem si zapálil cigaretu a vrátil se ke svým dřívějším úvahám.

Zvláštní nemocnice byla ve velmi pěkné budově a já jsem měl pro své důležité konzultace k dispozici pracovnu hlavního chirurga. Ve dvě hodiny jsem procházel širokou chodbou kliniky podél obrovských oken po měkkém koberci, který tlumil zvuk kroků. Na konci chodby u okna stál člověk s rukou na pásce. Když jsem přišel blíž, uviděl jsem hezký, ale utrápený mladý obličej. Vojenská blůza se stopami nedávno odpáraných distinkcí mu velmi slušela. Měl urostlou atletickou postavu. Raněný ke,mně rychle přistoupil a řekl:

„Vy jste profesor Feinzimmer. Poznal jsem hned, že jste to vy. A já jsem ten, co vám včera telefonoval.“

„Výborně. Tak půjdeme … “

Otevřel jsem dveře a zavedl ho do pracovny.

„Tak se tedy seznámíme, mladý muži,“ a podle svého zvyku jsem mu podal ruku.

Raněný poručík mi v rozpacích podal levičku, pravá mu bezvládně visela na široké pásce vojenské barvy. Řekl, že se jmenuje Viktor Filipovič Leonťjev.

Zapálil jsem si a nabídl mu také cigaretu. On však odmítl. Seděl nahnutý kupředu a přitom dlouhé a hbité prsty jeho zdravé ruky nervózně ohmatávaly vyřezávané ozdoby stolu. Studoval jsem jeho zevnějšek s profesionální pečlivostí. Velmi hezká tvář, pravidelná, s jemným nosem, hustým a výrazným obočím a malýma ušima. Příjemná kresba úst, tmavé vlasy a temně hnědé oči.

Vnímavá a vášnivá povaha, znamenal jsem si v duchu pro sebe a všiml jsem si jeho rozpačitého výrazu, charakteristického pro velmi nervní nebo nemocné lidi. Pokud jsem na něho hleděl a čekal, podíval se mi dvakrát do očí a hned sklopil zrak a naprázdno polkl.

Vagotonik – proletělo mi hlavou.

Raněný poručík začal mluvit se zřetelným rozčilením, tiše, občas se trochu zadýchával. Usmál se a já jsem byl okouzlen jeho prchavým, ale jaksi zvláště radostným a jasným úsměvem, který naprosto odstranil z jeho mladého obličeje zachmuřenost a stopy utrpení.

„Profesor Novgorodcev mi řekl, že jste dlouho studoval různé těžko vysvětlitelné nemoci mozku. Je to velmi citlivý člověk, celý život mu budu vděčný … Jsem teď ve špatném stavu – pronásledují mě halucinace a narůstá ve mně jakési napětí. Připadá mi to, jako bych měl zešílet. Navíc nemohu spát, často mě bolí hlava – tady," ukázal na horní část zátylku. „Různí lékaři už se pokoušeli všelijak mě léčit, ale nic nepomohlo."

„Řekněte mi, jak jste byl raněn," požádal jsem ho a kouzelný úsměv znovu změnil jeho tvář.

„To sotva bude mít nějaký vztah k mé nemoci. Byl jsem raněn střepinou miny do pravé ruky, ale ztráta vědomí ani vnitřní zranění nebylo žádné. Střepina mi rozdrtila kost, tu mi vyjmuli, později mi budou dělat transplantaci kosti, a zatím se mi ruka plandá jako hadr."

„To znamená, že ani při zranění, ani později u vás nezpozorovali příznaky poruchy mozku."

„Ne."

„A jak dlouho cítíte ten zvláštní psychický stav?"

„Ne dlouho, asi tak půl druhého měsíce … Vlastně ještě v nemocnici, kde jsem ležel, zároveň s uzdravováním ve mně rostl jakýsi pocit neklidu, potom to přešlo a teď se to objevilo znovu. Už je to víc než dva měsíce, co jsem z nemocnice venku."

„A teď mi řekněte, proč, podle vašeho názoru, vznikla vaše nemoc? Jaké máte pocity a v čem spočívají vaše halucinace?"

Poručík bojoval s rostoucími rozpaky. Snažil jsem se mu pomoci. Přísně jsem mu řekl, že chce-li ode mne pomoc, musí mi dát co nejvíce údajů. Nejsem prorok, ani věštec, nýbrž vědec, který při řešení jakékoliv otázky nutně potřebuje určitou faktickou základnu. Ať se nerozpakuje, mám dnes čas, ať mi všechno vypráví co nejpodrobněji. Raněný se postupně vyrovnal se svými rozpaky a začal vyprávět. Zpočátku hledal slova se zřejmou námahou, ale potom přestal vnímat mou klidnou pozornost a vyložil mi svůj příběh, řekl bych, že dokonce s jakýmsi uměleckým talentem.

Před válkou byl poručík Leonťjev sochařem. Skutečně jsem si vzpomněl, že jsem viděl nějaké jeho práce ve výstavní síni na Kuzněckém mostu. Byly to převážně nevelké sošky sportovců, tanečnic a dětí, prosté, ale prozrazující hlubokou znalost pohybů lidského těla, s jakou se setkáváme jen u skutečných talentů.

Sám sochař byl také sportovec – plavec. Na jednom plaveckém závodě se seznámil s Irinou, s dívkou, která ho zaujala dokonalostí a krásou své postavy. Láska byla vzájemná. Přes všechnu svou krásu byla Irina prostá a citlivá. Když o ní poručík vyprávěl, oči mu zazářily hlubokým vnitřním ohněm a nadšením a já jsem si živě, dokonce s jistou závistí představoval ten krásný mladý pár. K tomu,

aby člověk tak živě, skromně a krátce pověděl všechno o milované dívce a vyjádřil prostotu a krásu svého citu, je třeba mít srdce plné lásky a duši umělce. Zkrátka, poručík si mě získal, a dokonce mě okouzlila i jeho Irina, kterou jsem vůbec neznal.

Zároveň s láskou, v níž harmonicky splývalo umělcovo nadšení s radostí zamilovaného, vznikla u Leonťjeva neodbytná touha pracovat – sdělit všem lidem překrásný cit, který vznikl mezi ním a Irinou. Rozhodl se udělat sochu své milované a vyjádřit v ní své okouzlení plamen kypícího života, stvořit živou sochu, nepodobnou chladným kamenným postavám klasického sochařství. Tato touha dostávala stále zřetelnější podobu a umělec byl svou myšlenkou nakonec zcela uchvácen.

„Rozumíte, profesore," řekl a naklonil se ke mně, „v té soše měla být nejen myšlenka a má snaha sloužit světu uměním, ale i můj vděk Irině."

Pochopil jsem ho.

Umělcův záměr se začal brzy uskutečňovat. Irina byla stále s ním, ale Leonťjev se dlouho nemohl rozhodnout, z jakého materiálu má sochu udělat. Přízračný bílý mramor se mu nelíbil, stejně jako neodpovídal jeho představě osmahlý bronz. Jiné slitiny buď neměly dlouhé trvání, nebo se mu nelíbily. Sochař chtěl krásu své Iriny zachovat navěky.

Rozhodnutí přišlo, když se seznámil se spisy starořeckých autorů, v nichž se hovořilo o sochách ze slonové kosti, které se do našich dnů, žel, nezachovaly. Slonovina – to je materiál, který potřebuje. Pevný, schopný zachytit nejjemnější detaily, ty detaily, které kouzlem umění jsou schopny vytvořit iluzi živého těla. Nakonec také barva, dokonalý povrch a pevnost. Stálo to za to, hledat slonovinu.

Sochař věděl, že slonovinu lze slepovat tak, aby stopy byly neznatelné. Skoro celý rok věnoval tomu, aby získal potřebné kusy slonoviny. Byla to velmi těžká práce: v naší zemi není jednoduché obstarat si slonovinu. Patrně by nezískal dostatečné množství, kdyby si nevymohl právo koupit ji za hranicemi. Byl proto v Londýně na aukci, zakoupil tam potřebné kusy a vrátil se do Moskvy překypující touhou pustit se do práce. Ale těžká nemoc mu zabránila začít pracovat ihned – a pak vypukla válka.

Válka ho odvedla daleko od jeho milované i od světa jeho citů a idejí. Čestně splnil svou povinnost, bojoval statečně, ale po dvou měsících se znovu ocitl v Moskvě s těžkým zraněním. Tam ho čekala Irina, vůbec se nezměnila, jen hluboká něžnost k němu, nyní zraněnému, vzrostla a vyzařovala z její tváře.

Dřívější sny zachvátily umělce s novou silou, ale nyní se k nim připojila hořkost poznání, že jednou rukou sochu nevytvoří, a i kdyby to dokázal, pak se všechen tvůrčí vznět rozplyne v obtížné technice zpracování – technice neuvěřitelně pomalé a pracné. Spolu s hořkostí se objevoval i strach; teprve nyní na něj dolehla hrozná ničivá síla války. Strach, že se mu nepodaří splnit svůj záměr, že nedokáže zachytit pravý okamžik skvělého rozkvětu Irininy krásy, ho trápil již v nemocnici a nutil ho probdít celé noci v nekonečných úvahách.

V myšlenkách hledal východisko, zmocňoval se ho stále hlubší neklid a nervové vypětí se neustále zvětšovalo. Šly týdny a psychické vzrušení u něj vzrůstalo, jako by se cosi neuvědomělého a velkého zdvihalo ze dna jeho duše, nutilo mozek k vypětí, zmítalo se v pokusech najít řešení. Leonťjev měl pocit, že si musí na něco vzpomenout a pak se okamžitě otevře průchod síle, která se zmítá v jeho nitru, pak se mu vrátí dřívější jasnost pohledu na svět. Málo spal, málo jedl, obtěžovalo ho mluvit s lidmi. Jeho spánek nebyl úplný, mozek vypjatý jak struna nedopřál sochaři klid. Častěji místo opravdového spánku probíhaly v polosnu jeho hlavou řetězy mlhavých myšlenek a představ. Zdálo se mu, že ještě trochu – a napjatá a vibrující struna praskne a přijde šílenství. Tak po několika marných pokusech u jiných lékařů přišel ke mně.

Zeptal jsem se ho, neměl-li opakující se halucinace, nebo, jak on tomu říkal, „myšlenkové obrazy.“ Poručík jen pokýval hlavou a řekl, že stejnou otázku mu dávali i ostatní lékaři.

„No a co na tom,“ řekl jsem, „výchozí body máme všichni stejné. Vždyť užíváme stejných poznatků vědy. Ale budu tu otázku formulovat jinak: pokuste si vzpomenout, není-li ve vašich vidinách něco společného, nějaká základní myšlenka, která je spojuje.“

Leonťjev chvíli přemýšlel a pak ožil a řekl: „Ovšemže je.“

„A co je to?“

„Mám dojem, že je to starobylá Helada.“

„Chcete říct, že všechny obrazy, které se objevují ve vašich myšlenkách, jsou nějak spojeny s vašimi představami o Heladě?“

„Ano, tak je to, profesore.“

„Dobře, soustřeďte se, nechte klidně plynout své myšlenky a popište mi pro příklad dvě nebo tři z vašich halucinací, pokud možno co nejjasnější a nejúplnější.“

„Jasných je mnoho, ale úplné nejsou žádné. To je právě to, že každá vidina nakonec se jakoby rozplyne v mlze, prchne a zmizí.“

„To, co jste nyní řekl, je velice důležité – ale to až potom. Teď potřebuji příklady vašich myšlenkových představ.“

„Například jedna z nejjasnějších: břeh klidného moře v jasném slunci. Topasové vlny pomalu nabíhají na zelenavý písek a jejich hřebeny dosahují téměř ke kořenům temně zelených stromů s hustými a širokými korunami v nedalekém háji. Nalevo je nízká pobřežní rovina, táhne se až do modravé dálky, ve které se nepatrně rýsují obrysy mnoha nevelkých budov. Napravo od háje se zvedá vysoká skalnatá stráň. K ní vede cesta, vine se někde za stromy, za hájem … “ Poručík zmlkl a podíval se na mě s provinilým výrazem. Vidíte, to je všechno, co vám mohu povědět.“

„Výborně, výborně. A teď za prvé, odkud víte, že je to Helada, a za druhé, nepodobají se vaše vidiny existujícím obrazům, které zpodobňují Heladu a její pravděpodobný život?“

„Nemohu vám říct, proč vím, že je to Helada, ale vím to jistě. A ani jedna z vidin není odrazem nějakého obrazu na téma řeckého života, který bych byl již někde viděl. V detailech jsou věci podobné i nepodobné obecným představám, které jsme si vytvořili podle známých uměleckých děl.“

„To by pro dnešek stačilo. Řekněte mi ještě o nějaké jiné vidině či halucinaci a necháme toho …“

„Opět kamenitá stráň, rozpálená vedrem. Vede po ní úzká stezka, pokrytá bílým prachem. Oslňující světlo v tetelivém horkém vzduchu. Vysoko na hřebeni je vidět stromy, za nimi stojí bílá budova, okolo ní úhledné sloupoví, pnoucí se hrdě nad propastí. A víc nic.“

V poručíkově vyprávění nebyla ani jediná trhlina ve stěně z neznámých jevů, které bych se byl mohl myšlenkou zachytit. Rozloučil jsem se se svým novým pacientem bez pocitu jistoty, že mu dokážu pomoct, a slíbil jsem mu, že mu za dva dny zavolám, až si promyslím, co mi řekl.

Další dva dny jsem byl velmi zaneprázdněn a o nemoci Leonťjeva jsem neměl stále žádný úsudek, buď proto, že jsem byl příliš unaven, nebo proto, že závěr ještě v mém mozku nedozrál. Ale lhůta končila a mě se nemile dotklo, že nemohu kladně odpovědět na naději, která byla cítit z tónu jeho hlasu. Řekl jsem mu, že pro záplavu jiných povinností jsem neměl možnost jaksepatří promyslet, co mi řekl, a že mu zavolám za několik dní, a zeptal jsem se ho, měl-li ještě nějaké vidiny.

„Ovšem, profesore, zase jsem toho spoustu viděl,“ odpověděl Leonťjev.

Požádal jsem ho, aby mi přímo do telefonu sdělil nejjasnější vidinu. A on mi vyprávěl:

„Vysoko nad mořem vidím velkou bílou budovu a zdá se, že její portál se šesti vysokými sloupy je nebezpečně vysunut nad propastí. Na obě strany od portálu se rozbíhají bílé kolonády, napolo zakryté zábradlím z bílých mramorových kvádrů, přitesaných s geometrickou přesností. Horní část je ladně zaokrouhlena a z vnitřní strany jsou na něm basreliéfy s nahými postavami, zachycenými v pohybu. Na každém odpočívadle je dost velký prostor, orámovaný cypřiši po krajích a se sochami uvnitř mezi stromy. Oči sotva snesou oslepující záři slunce na mramorových schodech, stromy vrhají na odpočívadlo ostré stíny-…“

Když rozhovor skončil, opřel jsem se do křesla a přemýšlel dlouho o podivném případu, který jsem měl před sebou. Nebudu vám podrobně vyprávět o všech svých pokusech vyřešit tuto hádanku. Nejsou zajímavé, jako není zajímavý obyčejný řetěz faktů naší všední existence. Nejsou zajímavé, pokud se nestane něco zvláštního, co najednou všechno změní.

To neobyčejné se stalo. Proud mých myšlenek se najednou uzavřel momentálním vzplanutím, když jsem si uvědomil, že sochařovy vidiny a halucinace jsou úryvky nějakého celku a vyvíjejí se. A jestli tomu tak je, nesetkal jsem se zde právě s příkladem paměti generací, zachované v tomto člověku, která se snaží nyní vystoupit na povrch? Zcela zaujatý touto svou hypotézou jsem začal spojovat jednotlivé fakty do jednoho řetězu. Leonťjev má bolesti v horní části zátylku a právě tam, podle mých představ, v zadní části velkých hemisfér, jsou soustředěna nejstarší spojení – buňky paměti. Zřejmě vlivem obrovského duševního vypětí začaly z hlubin mozku vystupovat prastaré záznamy, skryté pod vším bohatstvím paměti jeho individuálního života. A jeho neodbytný pocit, že si má na něco vzpomenout, byl bezpochyby ohlasem podvědomého bloudění myšlenek po záznamech paměti, které nepronikly na povrch. Jako každý sochař i on měl neobyčejně silně vyvinutou vizuální paměť, proto se vyvolávané úryvky projevovaly ve formě obrazů.

Když jsem našel těžiště, snažil jsem se dále upevňovat svůj dohad, ale pak jsem přerušil své úvahy a vzal jsem do ruky sluchátko. Jsou-li mé úvahy správné, uslyším nyní od Leonťjeva právě to, co potřebuji uslyšet. Neuslyším-li to, jsou všechny úvahy nesprávné a přede mnou bude zase hladká, neprostupná zeď neznámého. Úplně jsem zapomněl, že je velmi pozdě. Leonťjev jako obvykle nespal a okamžitě vzal telefon.

„To jste vy, profesore?“ uslyšel jsem jeho vzrušený hlas, „znamená to, že jste na něco přišel?“

„Můj milý, znáte svůj rodokmen?“

„Ó ano, na to se mě už mnohokrát ptali. Pokud vím, nebyl v našem rodě případ šílenství ani opilství.“

„To já nepotřebuji vědět. Ale víte, jaké národnosti byli vaši vzdálení předkové a odkud pocházeli? Vy jste zřejmě z jihu?“

„Ano, profesore, ale nerozumím, jak …“

„To vám vysvětlím potom, nepřerušujte mě. Tak kdo z vašich předků je původem z jihu?“

„Nejsem významná osobnost a nikdy jsem se nezabýval svou genealogií. Vím jen, že rodiče mého dědečka pocházeli oba z Kypru. Ale to bylo velmi dávno. Dědeček se přestěhoval do Řecka a potom do Ruska na Krym. Já sám jsem se narodil na Krymu. Ale k čemu to potřebujete, profesore?“

„To uvidíte, je-li můj dohad správný,“ řekl jsem a neskrýval svou radost. Domluvil jsem si s Leonťjevem, že zítra ke mně přijde, a zavěsil jsem.

V posteli jsem ještě dlouho přemýšlel. Okol mi byl jasný, diagnóza byla správná, teď bylo třeba najít prostředky, jak zesílit a prodloužit vyvolávání paměti generací až do jakéhosi předělu, nutného pro Leonťjeva. Ale jaký je to předěl, to Leonťjev samozřejmě nevěděl a já jsem se ho nemohl dopátrat. Už když jsem usínal, řekl jsem si, že to budoucnost ukáže sama. Příští den seděl Leonťjev zase v mé pracovně v úplně stejné póze. Jeho bledý obličej už nebyl zachmuřený a nepřetržitě mě sledoval očima, když jsem se procházel po pracovně a vysvětloval mu svou teorii. Když jsem skončil a sedl si do křesla za stůl, seděl Leonťjev.v hlubokém zamyšlení. Pohnul jsem se a on se zachvěl, zadíval se mi do očí a zeptal se:

„A nemyslíte, profesore, že již sama myšlenka udělat sochu ze slonové kosti se mi nevynořila jen náhodou?“

„To je možné,“ odpověděl jsem krátce, protože jsem nechtěl přerušit úvahu o dalším postupu, který mě právě napadl.

„A nemá snad to, co si musím v paměti vybavit, spojitost s mou sochou?“ pokračoval neústupně sochař.

„Ó, to je velmi pravděpodobné,“ odpověděl jsem okamžitě, protože sochařova slova jako by uzavřela chod mých myšlenek.

Rozzářené Leonťjevový oči mě přesvědčily, že na něj můj dohad silně zapůsobil. Snad instinktivně cítil správnost cesty k vyřešení záhady a sám už mi pomáhal hledat.

Domluvili jsme se, že se sochař pokusí okamžitě se izolovat od jakýchkoliv vnějších vlivů. Zavře se ve svém bytě a v polotmě se bude snažit soustředit na své vidiny, a když budou obrazy mizet, pokusí se je znovu vyvolat přemýšlením o své soše. Nebude bojovat proti pocitu nutnosti na něco si vzpomenout, nýbrž naopak, bude ho ještě v sobě podporovat, povzbuzovat paměť určitými prostředky

podle mých rad. V takové situaci může nervové vypětí dosáhnout nebezpečné hranice, ale musíme toto riziko podstoupit. Každý večer mi zatelefonuje, jaké jsou jeho vidiny a jak se cítí.

Tentokrát poručík pospíchal domů. Provázel jsem očima jeho urostlou postavu a znovu jsem si uvědomil, jak je mimořádně přitažlivý a jak je mi blízký, ani nevím proč. Večer se neozval, ačkoliv jsem na jeho telefon čekal. Byl jsem trochu neklidný a už jsem mu chtěl volat sám, ale rozmyslel jsem si to, abych ho nerušil v samotě a soustředění. Ale kdesi uvnitř mě znepokojovaly pochyby, bál jsem se nebezpečí, jež bylo v systému léčení, který jsem zvolil, a když příští večer zazvonil telefon, pocítil jsem úlevu.

„Drahý profesore, asi máte pravdu … Vstoupil jsem … bez úvodu mi sděloval Leonťjev, a v jeho hlase nebylo nezdravé vzrušení, které bylo znatelné dříve.

„Kam jste vstoupil?“ nechápal jsem.

„No do toho domu nebo paláce, do té bílé budovy na srázu,“ rychle vyprávěl sochař. „Opravdu, všechny ty obrazy, které jsem viděl, postupně navazují jeden na druhý. Teď už vidím, co je uvnitř budovy. Je to velká místnost nebo snad sál. Místo dveří je rozevřená měděná mříž. Také na zemi je podlaha z měděných desek. Okna tu nejsou, jen široké arkády nahoře. Jimi sem proudí jasné světlo bez stínů. Je tu mnoho soch a ještě jakýchsi věcí, ale ty jsem nedokázal rozeznat, nevidím je jasně. U stěny proti mřížím, na hlavní ose sálu, je nízká široká arkáda, přes ni je vidět husté vrcholky borovic a zářící nebe. U této arkády stojí bílá socha a vedle ní jakési stolky a nádoby … Bože můj, už to chápu! Je to sochařská dílna. Na shledanou, profesore!“

Ve sluchátku jen tiše prasklo. Hořel jsem netrpělivostí dozvědět se víc, podobně jako sám sochař. Uvědomoval jsem si mimořádnost jevu. Ale jako vědec jsem byl vycvičen k trpělivosti a mohl jsem se zabývat i jinými svými úkoly bez ohledu na to, že se telefon další dva večery neozval. Zvonek zazněl brzy ráno, když jsem právě začínal svůj pracovní den a žádné sdělení od Leonťjeva jsem nečekal. Sochař unaveně prosil, abych k němu ihned přijel, je-li to možné.

„Zdá se, že jsem skončil své putování po starém světě, ničemu nerozumím, profesore, a strašně se bojím.. ,“ nedomluvil.

„Dobře, vynasnažím se, čekejte mě. Buď přijedu, nebo aspoň zavolám,“ souhlasil jsem spěšně.

Zajistil jsem si ráno volno a odjel jsem na Taganku a s potížemi jsem tam vyhledal pěkný nevelký domek s věžičkou. Stál na kopečku v zahradě, schované v ohybu ulice.

Zazvonil jsem a Leonťjev mě radostně vítal. Uvedl mě rychle do svého prostého pokoje, bez příznaků záměrného bohémského nepořádku, kterým se obyčejně lidé od umění chlubí.

Na okně visel tlustý koberec, takže tu byla tma. Svítila jen malá lampička, přikrytá modrou látkou, předměty se daly sotva rozeznat. Usmál jsem se, když jsem viděl, s jakou pečlivostí provedl všechny mé rady.

„Rozsviťte, prosím vás, vůbec nevidím!“

„Není-li to nutné, tak raději nerozsvítím,“ řekl můj pacient nesměle. „Bojím se, že mě to bude rozptylovat. Soustředit se znovu, na to bych už neměl sílu.“

Přirozeně jsem souhlasil. Leonťjev sňal z lampičky modrou látku, posadil mě na širokou pohovku a také si sedl. I při tom nejasném světle jsem viděl, jak je bledý, jak se mu propadly tváře a jak mu svítí oči.

„Tak vyprávějte,“ vybídl jsem ho, vzal jsem si cigaretu a upřel jsem na něj pohled.

Leonťjev se natáhl ke stolku, vzal odtud list papíru a podal mi ho. Velký arch byl pokryt nerovnými řádky neznámých znaků. Jakési křížky, háčky a osmičky, nepsané, spíše pečlivě kreslené, ve skupinách, které patrně tvořily slova. Měl jsem jakési představy o různých abecedách, starých i současných, ale něco podobného jsem dosud neviděl. Nahoře byly dva krátké řádky, zřejmě nadpis.

Dlouho jsem se díval na stránku neznámého písma a přitom mě postupně zachvacovala předtucha něčeho neobyčejného a velmi zajímavého, ten překrásný pocit, že jsem na prahu objevu, který odhalí neznámé věci, pocit tak dobře známý každému objeviteli. Pohlédl jsem na sochaře a viděl jsem, jak mě neustále pozoruje, dokonce pootevřel ústa a jeho tvář tím získala dětsky pozorný výraz.

„Porozuměl jste něčemu, profesore?“ rozechvěle se zeptal Leonťjev.

„Teď ještě ne,“ řekl jsem upřímně, „ale domnívám se, že po vašem vysvětlení pochopím.“

„Je to stále tentýž řetěz vidin. Vzpomínáte, jak jsem vám telefonoval, že jsem vstoupil dovnitř budovy? V průběhu rozhovoru s vámi jsem si uvědomil, že je to sochařská dílna nebo škola. Toto další spojení s mou prací mě překvapilo. Začal jsem ve svých vidinách sledovat určitou souvislou linii, jakýsi smysl, který jsem zřejmě měl uhodnout.

Vyvolával jsem si ty vidiny znovu a znovu, snažil se je zesílit a soustředit se podle vašich rad, ale všechny ostatní obrázky, které se obvykle jen mihly před mýma očima, nyní mizely nebo byly nejasné. Jakmile nastoupily jasné obrazy, vždy se objevoval sál v bílé budově,

umělecká dílna. Nic víc jsem neviděl a už jsem začal být zoufalý. Pocit uzavřenosti vzpomínek, o kterém jste mluvil, se nedostavoval.

Pak jsem si uvědomil, že jedna část sálu se mi postupně s každou další vidinou vybavuje přesněji, a pochopil jsem, že pokračování mých myšlenkových obrazů je uvnitř sochařské dílny. Dál mé vidiny nešly. Ať jsem se snažil sebevíc, z dílny jsem vyjít nemohl, další obrazy nevznikly.

Zato stále jasněji se mi vybavovala pravá stěna proti mříži, kde bylo široké a nízké obloukové okno. Vidina hasla a znovu se objevovala, pokaždé jsem rozeznával více podrobností.

Nalevo jsem viděl ostrou siluetu menší sochy, asi tak v poloviční lidské velikosti, vypracovanou ze slonoviny, která se odrážela od modrého nebe a vrcholků borovic. Snažil jsem se poznat, co představuje, ale vidina se už dál nezaostřovala, spíše hasla. Stejně zanikla i další podrobnost, která byla původně jasnější než socha, nízká a dlouhá vana z šedého kamene, naplněná až po okraj jakýmsi tmavým roztokem. V té vaně jsem spatřil mlhavé obrysy sochy, zdá se, že obnaženého těla, ponořeného do temné kapaliny.

Ale i tento detail se rozplynul a vedle vany se mi vybavil široký stůl s tlustou kamennou deskou a dlouhou lavicí ze žlutého leštěného dřeva. Na stole ležely neuspořádaně jakési tyčky, svitky a jiné předměty, v nichž jsem poznal, to mohu zaručit, sochařské náčiní podobné tomu, jaké se užívá i dnes. Poblíž pravého rohu stolu ležela čtvercová deska z hladké mědi bez ozdob, pokrytá jakýmisi znaky.

Měděný plát se mi vybavoval stále zřetelněji, a nakonec se pozornost soustředila právě na tento měděný list. Viděl jsem jasně jeho nazelenalý povrch s vyrytými znaky. Ač jsem ničemu nerozuměl, intuitivně jsem pochopil, že to je konec mých myšlenkových obrazů, závěr řetězce vidin, jak jste předpokládal. Hnán obavami jsem rychle zaznamenal znaky na měděné desce. Tady se podívejte, profesore!“ Jeho hbité prsty probíraly hromady lístků: „Musel jsem začínat znovu a znovu. Vidina mizela, celé hodiny se nevracela, ale já jsem trpělivě čekal, pokud se mi nepodařilo sestavit tento zápis, který nyní máte v rukou. Levá ruka mi ještě neslouží tak jako pravá, a tak to šlo pomalu. Teď už nevidím nic, cítím jen únavu a všechno je mi lhostejné… Jen usnout nemohu, bojím se, že se stala někde nějaká chyba. Nevidím totiž spojitost mezi sebou a těmi záhadnými znaky. Dříve jsem tu spojitost cítil velmi dobře – sochařská dílna, socha ze slonoviny, ale teď zase ničemu nerozumím. Co to všechno znamená, profesore?“

„Podívejte se,“ odpověděl jsem a celý jsem se chvěl vzrušením, „zatím si vezměte tyto prášky na spaní. Připravil jsem je předem, předpokládal jsem, že to můžete přehnat se svými vidinami. Usnete

po nich a to teď potřebujete ze všeho nejvíc. Já si vezmu tento list a večer snad už budeme mít představu, co to všecko znamená. Skutečně, vaše halucinace dosáhly svého konce. Všemu ještě nerozumím, ale myslím, že jste si konečně vybavil to, co bylo zapotřebí… Jen to podivné písmo … Zeptám se vás ještě jednou: jste naprosto přesvědčen, že vaše vidiny představují Heladu nebo jsou s ní nějak spojeny?“

„Už jsem vám to říkal, profesore. Nemohu vysvětlit proč, ale jsem naprosto přesvědčen, že jsem viděl Heladu nebo spíše úlomky z ní.“

„Výborně, teď se pokuste spát, a pak vyhoďte všechny ty rolety a stínidla. Můj milý, vrátíte se k životu! Dost už, dost,“ přerušil jsem další sochařovy otázky a rychle jsem vyšel s tajemným listem v ruce.

Ještě trochu trpělivosti, myslel jsem si, když jsem šel k tramvaji, a brzy se všechno rozluští. Buď je to skutečně zápis něčeho důležitého, vyrvaný z hlubin věků, anebo je to jen blouznění. Ale nezdá se, že by to bylo jen blouznění. Opakují se tu často stejné znaky, skupiny nestejných znaků jsou rozděleny mezerami, nahoře je zřeme nadpis. Ne, takovou věc není možno napsat v blouznění. Tak tedy, vzhledem k tomu, že sochař je přesvědčen, že jde o Heladu, musíme jít k nějakému odborníkovi. Kdo je u nás v Moskvě největším specialistou na staré Řecko? Pokračoval jsem ve svých úvahách, ale nemohl jsem si na nikoho vzpomenout. Doma jsem prošel soupis vědeckých pracovníků, kalendáře Akademie věd i telefonní seznam, a tak jsem přišel na člověka, kterého jsem potřeboval. Ihned jsem mu zavolal. Měl jsem štěstí, byl doma.

Za čtyřicet minut jsem už byl v jeho pracovně a odborník se vpíjel očima do tajemného listu, který jsem mu podal.

„Kde jste to vzal, vlastně kde jste to opsal?“ vykřikl a propichoval mě svýma přimhouřenýma lesklýma očkama.

„Všechno vám vysvětlím, nic nesmlčím, jen mi nejdříve proboha řekněte, co to je?“

Vědec netrpělivě vzdychal, a znovu se sklonil nad listem a vyrovnaným hlasem bez jakékoliv výrazné intonace říkal:

„Lístek, který jste mi přinesl, je napsán takzvaným kyperským slabičným písmem, psaným zprava doleva, jak se kdysi v Heladě psalo. Je to napsáno v aiolském starořeckém nářečí. Proto nemohu rychle přeložit celý úryvek. Nadpis – to je zajímavé! – se skládá ze tří slov: nahoře – Malaktérelephantos. Pod ním – Dzytos. První dvě slova znamenají změkčovatel slonové kosti a v přeneseném významu mistr slonoviny. Dzytos je nějaká kapalina, prostředek ke změkčování slonoviny vařením v roztoku. Víte, že ve staré Heladě znali sochaři tajemství, jak upravit slonovinu, aby byla měkká jako

vosk, a díky tomu z ní uměli dělat dokonalé výtvory, které později znovu ztvrdly, staly se zase normální slonovinou. Toto tajemství bylo pak ztraceno a dosud nikdo … “

„Hrome, teď jsem to konečně pochopil!“ vykřikl jsem a vyskočil ze židle. Když jsem uviděl vylekaný a nechápavý obličej vědce, vzpamatoval jsem se a rychle jsem mu řekl: „Proboha, promiňte mi, ale je to pro mě ohromně důležité, a ještě důležitější pro mého pacienta. Nemohl byste mi aspoň zhruba hned teď říct obsah celého listu?“

Odborník pokrčil rameny a neodpověděl. Přesto jsem viděl, jak jeho oči přebíhají po řádcích, a proto jsem ztichl a držel na uzdě své vzrušení i překypující radost. Po několika minutách, které se mi zdály nekonečně dlouhé, vědec řekl:

„Pokud tomu rozumím, je tu bez dalších náležitých informací napsán chemický recept, ale chemické názvy látek bude třeba vyjasnit. Je tu například mořská voda, jakýsi kovový prášek, potom nějaký Poseidonův olej atd. Patrně je to recept na prostředek k změkčování slonoviny. Je to velmi závažné,“ uzavřel odborník.

Tón jeho hlasu mi připadal příliš suchý vzhledem k ohromnému významu slov, která pronášel.

Na měděné desce, tedy vlastně nyní na tomto listě, byl zapsán recept na prostředek ke změkčování slonoviny. Sochař si jej vybavil přes desítky generací a teď vskutku bude moct vytvořit sochu své Iriny ze slonoviny, jako by ji modeloval z hlíny.

Vědec na mě hleděl s očekáváním. Naplněn radostí i pocitem vítězství jsem mu vyprávěl příběh svého pacienta a něco ze své teorie. Když jsem skončil, z jeho tváře zmizel konečně výraz nedůvěry a překvapení. Malá očka vyjadřovala dobrotu a leskla se snad až příliš. Když jsem vycházel z pracovny, uviděl jsem, jak se začal přehrabovat ve skříních a rychle vytahoval knihu za knihou. Uklidněn, že překlad textu bude na světě co nevidět, a s pocitem sváteční radosti jsem se vydal za svou všední prací.

Pocit klidu a štěstí z vítězství rozumu mě neopouštěl ani v obvyklém tichu pracovny. Ale netrpělivost sdělit sochaři, co jsem zjistil, mě přinutila zatelefonovat mu. Zřejmě už na mé zavolání čekal, a když jsem ho pozval, aby ke mně přijel, odpověděl:

„Jedu okamžitě.“

Vryl se mi do paměti ten večer, zmučená Leonťjevova tvář s ostrými stíny od stolní lampy, jeho pozorné oči a v nich jiskřičky radosti, překvapení a vítězství.

„Tohle jsem tedy objevil? Vlastně jsem si vzpomněl na ztracené tajemství starověkých mistrů?“ vzrušeně zvolal sochař, který stále ještě nemohl uvěřit. „Ale jak jsem to mohl dokázat?“

Vysvětlil jsem mu, že věda nemá v této oblasti ještě jasno, ale že zřejmě v předcházejících generacích jeho předků byli mistři, kteří dobře znali tajemství práce se změkčováním slonoviny. Dlouholetá praxe a závažnost této receptury způsobily, že se v paměti jeho dávného předka vytvořila jakási pevná spojení, která se zachovala i v mechanismu dědičnosti.

Tato spojení byla překryta jeho individuální pamětí a objevila se u něho za určitých podmínek. Zázračná a vzácná je tu jen shoda, že se paměť dávných předků projevila právě u něj, rovněž sochaře, jako byli jeho předkově. Silná touha vytvořit Irininu sochu, vůle a vypětí všech duševních sil mu pomohly vyvolat z oblasti podvědomí obrazy dávné vizuální paměti. Aniž to sám věděl, stále cítil, že zná právě to, co nyní velmi potřebuje. Konec mého výkladu sochař poslouchal již nesoustředěné, jen přikyvoval na souhlas, že všemu rozumí. Sotva jsem skončil, rychle se zeptal:

„To znamená, že až to ten vědec přeloží, budu mít recept na onen prostředek, profesore? Jste o tom přesvědčen?“

Je těžko vyjádřit jeho radost, když jsem mu řekl, že ano.

„Jen si pomyslete, že teď dokážu uskutečnit svůj sen, dosáhnout svého cíle … “ A jeho dlouhé hbité prsty se daly do pohybu, jako by už hnětly báječný materiál změklé slonoviny. „Dnes nebo zítra …“ Hlas se mu chvěl. „A ten dar jste mi přinesl vy, vaše věda … “

Sochař vyskočil a chytil mě za ruku, přivinul se ke mně jak dítě k otci, pak se ale zastyděl za svůj výbuch příchylnosti, odvrátil se, sedl si a položil hlavu na stůl na svou zdravou ruku. Ramena se mu chvěla. Odešel jsem do vedlejšího pokoje, sám pohnut do hloubi duše, a snažil jsem se uklidnit.

Příští den jsme se se sochařem setkali u onoho odborníka, který už měl připravený překlad, obsahující přesný recept zapomenutého prostředku. Poté jsem se se svým pacientem rozešel a snažil jsem se dohnat, co jsem za dobu práce s ním zanedbal. A také jsem se pokusil sestavit úplný popis toho neobyčejného případu se všemi nezbytnými vysvětlivkami.

Dny utíkaly, jaro přešlo v léto, nepozorovaně přišel podzim. Byl jsem velice unaven návalem práce, také můj věk se už začínal hlásit. Postonával jsem, a ležel jsem proto doma. Nečekaně ke mně přišla mladá dvojice.

Poznal jsem Leonťjeva a uhodl, že s ním je Irina. Ruku měl stále ještě na pásce, ale byl to už zcela jiný člověk. Málokdy jsem na nějakém obličeji viděl tolik laskavosti a dobroty. O Irině mohu říct

jen to, že si zasloužila jeho lásku i všechno naše úsilí při hledání helénského tajemství.

Irina mě vřele políbila, mlčky se mi dívala do očí a já jsem byl tou její mlčenlivou vděčností dojat víc, než kdyby mi řekla tisíc slov.

Leonťjev mi vzrušeně řekl, že sochu dokončil a že ji věnuje vědě a mně jako daň zachráněného zachránci, jako dar citu rozumu, a že velmi touží, aby mi ji mohl ukázat. Tu sochu jsem viděl. Netroufám si ji popsat, to udělají odborníci. Jako anatom však mohu říci, že to byla nejvyšší dokonalá účelnost, kterou vy pojmenujete krásou a do níž sochařova láska vložila radostný a lehký pohyb. Zkrátka nebylo snadné se od sochy odtrhnout. Ještě dlouho mi stála před očima ta nádherná žena, důkaz moci a síly formy, důkaz křehkého štěstí z krásy, které je společné všem lidem.

Kapitola 1

No, to je vesnice! Nikdy jsem takovou neviděl a ani jsem neměl tušení, že takové vesnice vůbec mohou být. Okrouhlé zčernalé domy bez oken trčí na kůlech jak strážní budky a pod nimi je na hromadě všechno možné: jakési obrovské hrnce, koryta, rezaté kotle, dřevěné hrábě, lopaty … mezi domky je udusaná hlína tak ztvrdlá, že se až leskne. A kam se podíváš – sítě! Suché. Co se do těch sítí loví, nevím; napravo je bažina, nalevo je bažina, smrdí to tu jak v žumpě … Strašná díra! Hnilo to tady tisíc let, a kdyby nebylo vévody, tak ještě dalších tisíc. Sever. Divočina. A obyvatelé, to se ví, nikde. Buď utekli, nebo je někdo vyhnal, anebo se schovávají.

Na prostranství u faktorie kouřila polní kuchyně. Chlap širší než delší, obrovský Dikobraz ve špinavé zástěře přetažené přes špinavou šedivou uniformu, míchal něco v kotli naběračkou s dlouhým držadlem. Podle mého to právě z toho kotle tak smrdělo po celé vesnici. Přišli jsme blíž, Gepard se na chviličku zdržel a zeptal se, kde je velitel. To zvíře se ani neohlédlo – zabručelo cosi do té své břečky a ukázalo naběračkou dolů po ulici. Trochu jsem ho nakopl pod kostrč, pak se docela čile otočil, uviděl moji uniformu a postavil se jaksepatří. Papulu měl stejně narvanou jako ty kýty, do kterých jsem ho nabral, neholenou nejméně týden, jako dikobraz.

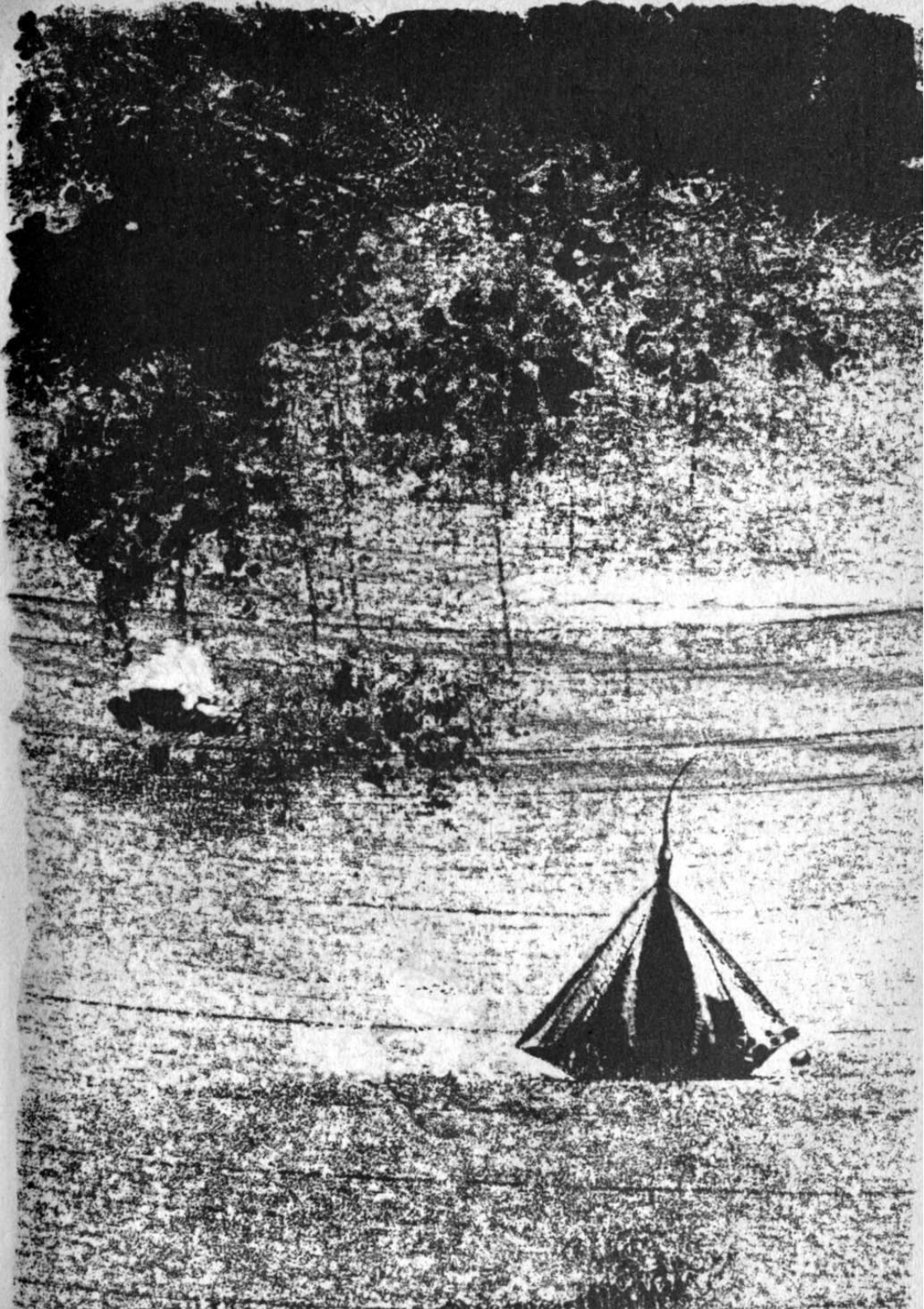
„Tak kdepak je ten váš velitel?“ znovu se ptá Gepard a nadzvedává mu svou hůlkou tlustý trojitý podbradek.

Dikobraz vyvalil oči, polkl naprázdno a zasípal:

„Promiňte mi, pane instruktor … Pan štábní major je na račte jít tady po té ulici… až na okraj… Odpusťte, pane starší instruktore…“

Něco tam ještě brblal a sípal, za rohem faktorie se objevili dva další Dikobrazi – ještě šerednější než tenhle, zrovna jak hastroši do zelí, beze zbraně, bez čepice – uviděli nás a strnuli v pozoru. Gepard se na ně jen podíval, povzdechl si a šel dál, poklepávaje si hůlkou po holínce.

Ano, přišli jsme sem právě včas. Tihle Dikobrazi, ti by nám tu toho vybojovali! Viděl jsem zatím jenom tři a už mi je z nich špatně

a je nad slunce jasnější, že takový, s dovolením, vojenský oddíl, ledajak ve spěchu slepený z týlových vší, všichni ti plukovní pekaři, brigádní ševci, písaři a intendanti jsou jenom chodící hnůj, mazání na bajonety. Obrněná auta Impéria by skrz ně prošla a ani by si nevšimla, že tu něco bylo. Jak na procházce.

Tu na nás někdo zavolal. Nalevo mezi dvěma domy byla napjata maskovací síť a na žerdi visel bílozelený hadr. Zdravotní služba. Další dva Dikrobrazi se hrabali beze spěchu v zelených balících s medikamenty a na lehátkách, položených přímo na zemi, leželi ranění. Byli tři: jeden měl zavázanou hlavu a díval se na nás, opřený o loket. Když jsme se otočili, zavolal znovu:

„Pane inspektore, prosím vás, na okamžik!“

Přistoupili jsme k němu. Gepard si k němu dřepl, já jsem zůstal stát za jeho zády. Raněný neměl distinkce, byl v roztrhané maskovací kombinéze, rozhrnuté na chlupaté hrudi, ale podle tváře a vzteklých očí s opálenými řasami jsem okamžitě poznal, že tenhle nepatří k Dikobrazům, ne, hoši, ten je z těch pravých. A vskutku!

„Brigádní myslivec, baron Tregg,“ představil se. Jako když zaskřípají tankové pásy. „Velitel samostatného osmnáctého oddílu lesních myslivců.“

„Starší inspektor Digga,“ představil se Gepard. „Poslouchám, statečný bratře!“

„Cigaretu…,“ požádal baron najednou povadlým hlasem.

Zatímco Gepard vyndal tabatěrku, on spěšně pokračoval:

„Zasáhl mě plamenomet, sežehlo mě to, jako prase na zabijačce. Sláva bohu, že byla hned vedle bažina, zalezl jsem tam až po nos. Ale z cigaret byla kaše… Děkuju vám…“

Zatáhl, přivřel oči a okamžitě se mučivě rozkašlal, celý zmodral, škublo to s ním a pod obvazem na tváři se objevila kapka krve, která ihned ztuhla. Jako smůla. Gepard, aniž by se otočil, vztáhl ke mně ruku a luskl prsty. Odepnul jsem od opasku láhev a podal jsem mu ji. Baron se trochu napil a jako by se mu ulevilo. Dva další ranění leželi nepohnutě – buď spali, anebo už bylo po nich. Sanitáři po nás pokukovali se strachem.

„Ohromné…,“ řekl baron Tregg a vrátil láhev. „Kolik máš lidí?“

„Asi čtyřicet," odpověděl Gepard. „Nech si tu láhev… Nech si ji."

„Čtyřicet… Čtyřicet Bojových Kocourů…"

„Koťat," řekl Gepard. „Bohužel jen koťat. Ale uděláme, co je v našich silách."

Baron se na něj podíval očima s ohořelými řasami. Bylo v nich utrpení.

„Poslechni, statečný bratře," řekl. „Mně nezůstal nikdo. Ustupuji už od průsmyku, celé tři dny. Krysojedi nás pronásledují v obrněných vozech. Spálil jsem jich asi dvacet. Poslední dva včera… tady blízko, za humny… uvidíš. Ten štábní major je pitomec a zbabělec… stará rachotina. Chtěl jsem ho zastřelit, ale nezůstal mi ani jeden náboj. Dovedeš si to představit? Ani jeden náboj! Schovával se se svými Dikobrazy ve vsi a díval se, jak nás jednoho za druhým vypalují. Ale co jsem to chtěl…? Kde je Gagridova brigáda? Radiostanice je nadranc… Poslední hlášení bylo: Drž se, Gagridova brigáda jde na pomoc. Dej mi cigaretu… A podej zprávu do štábu, že samostatný osmnáctý oddíl už neexistuje."

Blouznil již v horečce. Šílené oči se mu zakalily, sotva hýbal jazykem. Převalil se na záda a stále mluvil a mluvil, brumlal a chraptěl, prsty zkřivené křečí něco hledaly, chytaly se okraje lehátka, trhaly kombinézu. Pak uprostřed slova ztichl a Gepard se zvedl. Pomalu si zapálil, potom tabatěrku i se zapalovačem položil vedle baronových zčernalých prstů, které ji chtivě uchopily a zmáčkly ji. Gepard se beze slova obrátil a šli jsme dál.

Pomyslel jsem si, že to tak je milosrdné. Brigádní myslivec ztratil vědomí včas. Jinak by byl uslyšel, že ani Gagridova brigáda už neexistuje. Tuto noc ji zničili kobercovým náletem. Dvě hodiny jsme pak odstraňovali ze silnice kusy aut a odháněli šílence, kteří se chtěli schovávat pod náklaďáky. Z Gagrida jsme našli jen generálskou čepici, zbrocenou zaschlou krví… Šel mi mráz po zádech, když jsem si na to všechno vzpomněl, a mimoděk jsem se podíval na nebe a byl jsem rád, že je tak nízko, tak zamračené a tmavé.

První, co jsme uviděli, když jsme vyšli za humna, bylo obrněné auto, které sjelo z cesty a vrazilo předkem do vesnické studny. Bylo již studené, tráva kolem byla pokryta mastnými sazemi, u otevřeného

průlezu se válel chcíplý Krysojed – všechno na něm shořelo, zůstaly jen zrzavě hnědé boty s trojitou podrážkou. Krysojedi mají dobré boty. Mají dobré boty, dobrá obrněná auta a bombardéry, ale jako vojáci, což je všeobecně známo, nestojí za nic. Jsou to šakali!

„Jak se ti líbí tohle ležení, Gagu?“ zeptal se Gepard.

Rozhlédl jsem se. To je mi pozice! Ani jsem nevěřil svým očím. Dikobrazi si vykopali zákopy z obou stran cesty, Uprostřed mezi humny a džunglí. Džungle jako stěna stála před zákopy asi padesát metrů, ne víc. Můžeš tam shromáždit pluk, dokonce celou brigádu a v zákopech nebudou mít o nich ani potuchy, a když se to dozvědí, stejně už nic s nimi nesvedou. Za zákopy na levém křídle byla neprostupná bažina, na pravém křídle bylo rovné pole, na kterém dříve něco rostlo, a teď bylo všechno spálené. To je teda dílo!

„Nelíbí se mi to tady!“ řekl jsem.

„Ani mně se to nelíbí,“ řekl Gepard.

Jak by taky ano. Vždyť tu nebylo jen to ležení. Byli tu také Dikobrazi. Byla jich tu aspoň stovka, ne-li víc, bloumali tu jak na trhu. Jedni si sedli do kruhu a dělali si ohníčky. Druzí stáli s rukama schovanýma v rukávech. A třetí jen tak bloumali. Kolem zákopů se válely pušky, trčely kulomety s hlavněmi nesmyslně vztyčenými k nízkému nebi. Uprostřed cesty až po nápravy v blátě trčel raketomet, proč, to nikdo nevěděl. Na lafetě seděl starý Dikobraz – snad strážný, anebo si jen tak sedl, aby si odpočinul, když už ho unavilo bloumat. Ostatně škodu netropil: seděl a rýpal se třískou v uchu.

Udělalo se mi z toho všeho nanic. Ach, kdybych tak mohl, vypálil bych po celém tržišti jednu dávku z kulometu… Podíval jsem se s nadějí na Geparda, ale Gepard, mlčel a jen lapal svým hrbatým nosem vzduch chvíli zprava, chvíli zleva.

Zezadu se ozvaly rozčilené hlasy a já jsem se ohlédl. Pod žebříkem krajního domu se hádali dva Dikobrazi. Přeli se o dřevěné koryto – každý ho tahal k sobě, kleli jak pekelníci, do těch bych to napral s obzvláštní radostí. Gepard mi řekl:

„Přiveď je!“

Okamžitě jsem přiskočil k těm dvěma halamům, pažbou automatu jsem praštil přes ruce jednoho a potom druhého, a když se konečně na mě podívali a pustili koryto, ukázal jsem jim hlavou

směrem ke Gepardovi. Ani nepípli. Oba se v okamžiku zpotili, jako kdyby byli v lázni. Klusem se rozběhli ke Gepardovi, v běhu si utírali obličej rukávy a zastavili se na dva kroky před ním.

Gepard beze spěchu vzal rákosku, zacílil, jako kdyby hrál kulečník, a dal jim po hubě, nejdříve jednomu, pak druhému, potom se na ta hovada podíval, a řekl jen:

„Velitele sem! Marš!“

Ne, mládenci, Gepard určitě nečekal, že to zde bude tak špatné. Jistě, nic dobrého se čekat nedalo. Když už posílají Bojové Kocoury ucpávat díru, pak je každému jasné, že je všechno v pytli. Ale něco takového! Gepardovi až zbělala špička nosu.

Konečně se objevil jejich velitel. Odkudsi za domem vylezla dlouhá ospalá tyčka s licousy a zapínala si v chůzi plášť. Bylo mu asi padesát let, to nejmíň. Červený nos s modrými žilkami, ohmataný cvikr, jaký nosili štábové v poslední válce, na dlouhé bradě mokré zbytky žvýkacího tabáku. Představil se jako štábní major a zkusil Gepardovi tykat. To si dal! Gepard na něj spustil takovou, že ten se až scvrkl. Zprvu byl o hlavu vyšší, a za chvilku koukám, hrome, dívá se na Geparda pěkně zdola nahoru, takový šedovlasý stařík průměrné velikosti.

Zkrátka vyjasnilo se toto: kde je protivník a kolik jich je, to štábní major nevěděl; za svůj úkol pokládá udržet vesnici až do té doby, dokud nepřijde posila; veškerá jeho posádka má sto šestnáct vojáků s osmi kulomety a se dvěma raketomety; všichni vojáci jsou schopni boje jen s určitým omezením a po včerejším pochodu jich sedmadvacet leží tam v těch domech, někteří mají odřené nohy, jiní kýlu anebo ještě něco jiného…

„Poslechněte,“ řekl Gepard, „co se to tam u vás děje?“

Štábní major zmlkl uprostřed věty a podíval se, kam mu ukazovala lakovaná hůlka. Má ten Gepard očiska! Zpozoroval jsem to až teď: v největším kroužku okolo jednoho z táboráků se mezi šedivými blůzami našich Dikobrazů míhaly odporné pruhované kombinézy imperátorské obrněné pěchoty. Zmije! Jeden, dva tři… Čtyři Krysojedi u našeho táboráku, a ta prasata se s nimi div neobjímají. Kouří a ještě se něčemu řehtají…

„Tamto?“ pronesl štábní major a podíval se na Geparda svýma králičíma očkama. „Myslíte zajatce, pane inspektore?“

Gepard neodpověděl. Štábní Dikobraz si znovu nasadil cvikr a začal vysvětlovat. To je tak, jsou to zajatci, ale ne naši, k nám nepatří. Včera je zajali myslivci. Protože chybí doprava a také lidi na eskortování nejsou…

„Gagu!“ řekl Gepard. „Odveď je a odevzdej Štípákovi. Ale ať je nejdřív vyslechne…“

Natáhl jsem spoušť a šel k táboráku.

Dikobrazi mě spatřili už z dálky, ihned zmlkli a pomalu se ztráceli, kam kdo mohl. Ale někteří, jak je vidět, strachem ztratili schopnost utíkat: zůstali sedět, jen po mně kouleli očima. A ti pruhovaní, ti celí zešedli, znají naše distinkce, Krysojedi, už se jim to doneslo.

Poručil jsem jim, aby vstali. Udělali to neradi. Poručil jsem, aby se seřadili. Seřadili se, co mohli dělat? Jeden blonďák začal cosi povídat po našem, ale dloubl jsem ho hlavní mezi žebra, tak zmlkl. Pak se dali na pochod jako husy, s hlavou skloněnou a s rukama za zády. Krysy. Dokonce páchnou nějak jako krysy… Dva z nich byli udělaní chlapi, silní, ramenatí a dva zřejmě z poslední povolávačky, slaboučcí usmrkanci, jen o maličko starší než já.

„Poklusem klus!“ zařval jsem v jejich jazyce. Dali se do klusu. Běželi pomalu, špatně. Ten blonďák napadá na mohu. Asi je těžce raněný, zřejmě si vymkl nohu v lázni. To nic, doběhneš!

Doběhli jsme na druhý konec vesnice, tam byly nákladňáky – kluci nás uviděli, začali křičet a pískat. Vybral jsem největší louži, dal jsem zajatcům rozkaz K zemi! a šel jsem k prvnímu nákladňáku, kde byl Štípák. Ten mi vyběhl naproti, papulu rozesmátou, pod nosem mu trčí vousky, v zubech drží kostěnou špičku na cigarety, jak je to v módě v posledním ročníku.

„Tak co mi povíš, bratře odsouzen*e*?“ říká mi.

Podávám hlášení: tak a tak, takové jsou rozkazy a zajatce máš nejdříve vyslechnout. A za sebe jsem dodal:

„A na mě nezapomeň, Štípáku,“ povídám. „Přece jsem je sem přivedl já!“

Podíval se na mě a srdce se mi strachem zatetelilo. „Kotě…," řekl. „Ty se tady budeš bavit a Gepard je tam sám. Vezmi si tři dvojky a maž ke Gepardovi! Honem!"

Nedalo se nic dělat. Zkrátka není to můj osud. Podíval jsem se po svých pruhovaných naposledy, hodil jsem si automat na rameno a vykřikl jsem, co jsem měl síly:

„První, druhá a třetí dvojka ke mně!"

Koťata se sypala z nákladáku jako hrách: Zajíc s Kohoutem, Nosáč s Krokodýlem, Odstřelovač s tím… jak se mu říká… ještě jsem si na něj nezvykl, přišel k nám docela nedávno z piganské školy. Přivedli ho k nám, že tam prý zabil někoho, koho neměl.

Dávno jsem si toho všiml, ale nikomu to neříkám: jestli nějaký Kocour ve zlosti někoho z civilů praští – hned je z toho rozkaz: Ten a ten, s přezdívkou tou a tou, je odsouzen k smrti zastřelením pro hrdelní zločin. Pak ho vyvedou na cvičiště, postaví ho před družstvo jeho nejlepších přátel, ti mu dají dávku, tělo hodí na nákladák, aby ho bez pocty pochovali, a potom se doslechneš, že ho kluci viděli buď při nějaké operaci, nebo u jiného vojska. A je to tak správně, aspoň podle mne.

Dal jsem tedy rozkaz a utíkali jsme zpět ke Gepardovi. A Gepard zatím neztrácel čas. Koukám – proti nám běží ta tyčka, štábní major, utíká jak zajíc a za ním běží celý zástup, asi padesát Dikobrazů s lopatami a krumpáči, dupou ohromnými botami, zpocení, až se z nich kouří. To je Gepard žene kopat nové pozice, pořádné, pro nás. Pod domem, kde je zdravotní služba, lopaty jen lítají, stojí tam raketomet a v celé vesnici je pohyb jako v neděli na promenádě – Dikobrazi se jen míhají a není ani jeden, který by stál s prázdnýma rukama: buď mají zbraň, těch však je málo, nebo vláčejí bedničky s náboji a podstavce ke kulometům.

Gepard nás uviděl a projevil spokojenost. Dvojku Zajíce, a Odstřelovače poslal bez meškání do džungle jako přední hlídku. Nosáče s Krokodýlem si nechal u sebe jako spojky a mne řekl:

„Gagu, ty jsi nejlepší raketčík v oddílu, spoléhám na tebe. Vidíš ty Šváby? Vezmi si je. Postavíš raketomet tamhle na kraji, vyber si místo přibližně tam, kde teď stojí ten nákladák. Dobře se zamaskujte, spustíš palbu, až já zapálím vesnici. Do toho, Kocoure!"

Když jsem to všechno uslyšel, ne že jsem se rozběhl, přímo jsem letěl k těm svým Švábům. Ti moji Švábi uvízli s raketometem uprostřed cesty v jámě plné bláta, a jak je vidět, chystali se tam zůstat až do konce války. Dal jsem jednomu po hubě, druhého jsem nakopl, třetí dostal pažbou mezi lopatky, že zařval tak, až mně samotnému začalo zvonit v uších. A moji Švábi se hned pustili do práce doopravdy, skoro jako pořádní lidé.

Raketomet vynesli z jámy na rukou a – pochodem v chod – tlačili ho po cestě, jen kola vrzala a bláto se rozstřikovalo, a bác – do druhé jámy. To už jsem se musel zapřáhnout i já. Ba ne, kluci, i Dikobrazy je možno přinutit k práci, jen se musí vědět, jak na to.

Zkrátka vypadalo to se mnou takto. Pozici jsem již vybral – vzpomněl jsem si, že nedaleko náklaďáků byly rezavé keře a za nimi rovinka, kde bylo snadné zakopat se tak, že tě z džungle neuvidí ani sám čert. A přitom já budu vidět všechno: cestu až k samotné džungli, celý okraj vesnice, půjdou-li přímo mezi domy, i bažinu zleva, kdyby snad obrněná pěchota šla tudy… Pomyslel jsem si, že bych si měl u Štípáka vyžádat několik dvojic, které by nás kryly z té strany. Raket jsem měl v bednách dvacet, jestli je ovšem ti písaři cestou nevyhodili, aby si ulehčili náklad, ale na to se hned podíváme. V každém případě, hned jak se zakopeme, budu muset poslat Švába pro doplnění zásob. Strašně nemám rád, když se v boji musí šetřit náboji. To pak není boj, ale čertví co… Času máme do soumraku dost, a začnou-li útočit za soumraku, vzplane ta divoká vesnice a budu je mít všechny jak na dlani – vybírej si, kterého chceš, a střílej. Nebudeš, Geparde, litovat, že jsi ve mne věřil!…

Tuto poslední myšlenku jsem automaticky domýšlel až vleže na zádech, zatímco po šedém nebi nade mnou letěly jakési hořící cáry jako podivní ptáci. Neslyšel jsem ani výbuch, ani výstřel, a teď už jsem vůbec nic neslyšel. Ohluchl jsem. Nevím, jak dlouho to trvalo. Potom jsem si sedl.

Z džungle po čtyřech v řadách vylézají obrněná auta, proplouvají ohněm a rozvinují se do rojnice a za nimi hned další a další. Vesnice hoří. Nad zákopy je dým, nikoho není vidět. Polní kuchyně u faktorie je převržená, břečka z ní se vylila na zem jako hnědé bláto, jde od ní pára. Můj raketomet je také vzhůru nohama a

všichni Švábi leží v příkopu jeden na druhém. U všech zmijí, to jsem vybral pěkně výhodnou pozici!

Vypálili po nás druhou dávku. Odneslo mě to do příkopu, udělal jsem kotrmelec, pusu mám plnou hlíny, písek s hlínou v očích. Jen jsem se zvedl – třetí dávka. A tak dál a stále znovu…

Raketomet jsme přece jen postavili na kola, svezli do příkopu a jeden obrněný vůz jsem přece jen zapálil. Švábi zůstali jen dva, kam se poděl třetí, nevím.

Potom jsem se najednou ocitl uprostřed cesty. Přede mnou hromada pruhovaných – blízko, docela blizoučko, hned vedle. Na bodlech odlesky ohně. U ucha mi s ohlušujícím řevem štěkal kulomet, v ruce jsem měl nůž a u mých nohou sebou někdo cukal a podrážel mi nohy…

Potom jsem pečlivě, tak jako na střelnici, zaměřoval raketomet na ocelový štít, který se ke mně blížil v oblaku kouře. Dokonce jsem uslyšel instruktorův povel: Na obrněnou pěchotu pancéřovými náboji… Ale nemohl jsem zmáčknout spoušť, protože jsem měl už zase v ruce nůž…

Pak byla chvíle klidu. Byl už soumrak. Ukázalo se, že raketomet je nepoškozený, já sám jsem také celý a kolem mne je skupina Dikobrazů, asi deset lidí. Všichni kouřili a kdosi z nich mi strčil do ruky polní láhev. Kdo? Zajíc? Nevím… Pamatuji si, že na pozadí hořícího domu asi třicet kroků ode mne se černala divná postava. Všichni seděli nebo leželi, ale ta postava stála a měl jsem dojem, že je nahá a celá černá… Neměl oblek ani plášť, ani blůzu. Anebo přece jen není nahý? „Zajíci, kdo to tam trčí?“ – „Nevím, nejsem Zajíc.“ – „A kde je Zajíc?“ – „Nevím. Napij se…“

Potom jsme kopali, spěchali jsme, co nám síly stačily. Bylo to už na jiném místě. Vesnice byla teď stranou, nikoli přede mnou. Vlastně vesnice už vůbec nebyla, jen hromady ohořelých dřev, ale zato na silnici hořela obrněná auta. Několik. Mnoho. Pod nohama čvachtala blátivá břečka. „Uděluju ti pochvalu, jsi chlapík, Kocoure!“ – „Promiňte, Geparde, nějak špatně chápu. Kde jsou všichni naši? Proč tu jsou jen Dikobrazi?“

„To je v pořádku, Gagu, pracuj, pracuj, statečný bratře, všichni jsou celí, všichni tě obdivují…“

… A tu najednou z černorudé tmy přímo do obličeje déšť tekutého ohně. Všechno najednou plane – mrtvoly, země i raketomet. I jakési keře. I já. Strašně to bolí. Jsem jako baron Tregg. Louží, honem nějakou louží. Tady přece byla louže. Leželi v ní. Tam jsem jim dal povel K zemi!, u všech zmijí! A měl jsem je raději hodit do ohně! Louže není… Země hořela, ze země se kouřilo a najednou kdosi s nadlidskou silou do ní kopl a zmizela mi pod nohama.

Kapitola 2

U Gagovy postele seděli dva. Jeden hubený, s vystouplými klouby na ramenou a s velkýma kostnatýma rukama. Seděl, nohu přes nohu, silné prsty na kolenou. Měl šedý svetr s volným límcem, úzké modré kalhoty neznámého střihu a sandály spletené ze šedých a červených řemínků. Měl ostré rysy, jeho opálený obličej měl energický, ale laskavý výraz, světlé oči trochu přimhuřoval, šedé, pečlivě zastřižené vlasy měl rozcuchané. Velká ústa s velmi tenkými rty žmoulala slámku.

Druhý byl dobrák v bílém plášti. Měl ruměnou mladou tvář bez jediné vrásky. Byla to divná tvář. Totiž ani ne tak tvář, ale její výraz. Jako u světců na starých ikonách. Díval se na Gaga a usmíval se, jako kdyby měl svátek. Byl něčím velmi spokojen. Promluvil první.

„Tak co, jak se cítíme?“ zeptal se.

Gag se opřel dlaněmi o postel, ohnul nohy v kolenou a lehce se na posteli otočil.

„Normálně,“ řekl s údivem.

Nebyl ničím přikrytý, ani prostěradlem. Podíval se na své nohy na známou jizvu nad kolenem, sáhl si na hruď a okamžitě nahmatal, co dříve neměl: dvě jamky na pravé straně prsou. „Hele!“ řekl, neudržel se.

„Ještě jednu máš na boku,“ řekl dobrák. „Výš, výš… „ Gag si ohmatal jizvu na pravém boku. Potom se podíval na holé ruce.

„Počkejte,“ brumlal, „já jsem přece hořel…“

„A jak!“ zvolal ruměný a ukázal mu rukou jak. Vypadalo to, že Gag hořel jako sud s benzínem.

Hubený ve svetru mlčel, prohlížel si Gaga a v jeho výrazu bylo cosi, co přimělo Gaga k pozoru.

„Děkuji vám, pane doktore. Byl jsem dlouho v bezvědomí?“ zeptal se.

Ruměný dobrák se přestal usmívat.

„A co si pamatuješ poslední?“ zeptal se téměř úlisně. Gag se usilovně soustředil.

„Sestřelil jsem… Vlastně ne! Hořel jsem. Patrně od plamenometu. Utíkal jsem hledat vodu…“ Odmlčel se a znovu si nahmatal rány na hrudi. „V tom okamžiku mě zřejmě postřelili…,“ řekl nejistě. „Potom…,“ zmlkl a podíval se na hubeného. „Zadrželi jsme je? Ano? Kde jsem? V které nemocnici?“ Ale hubený mu neodpověděl a znovu promluvil dobrák. Jakoby v rozpacích a s velkým úsilím si pohladil kulatá kolena: „A co si myslíš ty?“

„Odpusťte…,“ řekl Gag a spustil nohy z postele. „To uběhlo tolik času? Půl roku? Nebo dokonce rok? Řekněte mi to přímo,“ žádal.

„Copak čas…,“ řekl dobrák. „Je to jen pět dní.“

„Kolik?“

„Pět dní,“ opakoval dobrák. „Že je to tak?“ obrátil se k hubenému.

Ten mlčky přikývl. Gag se shovívavě usmál. „No dobře,“ řekl. „Jak myslíte. Vy lékaři tomu rozumíte líp. Koneckonců, co na tom záleží… Chtěl bych jen vědět, pane…,“ udělal naschvál pauzu, hleděl na hubeného, ale ten nereagoval. „Chtěl bych jen vědět, co se děje na frontě a kdy se budu moct vrátit do boje.“

Hubený mlčky přesouval slámku z jednoho koutku úst do druhého.

„Vždyť bych snad mohl znovu jít ke své skupině… do školy v hlavním městě…“

„To sotva,“ řekl dobrák.

Gag se na něj jen podíval a znovu se zahleděl na hubeného.

„Vždyť já jsem Bojový Kocour,“ řekl. „V třetím ročníku… Mám řadu pochval, dokonce jednu osobně od Jeho Výsosti…“

Dobrák zavrtěl hlavou.

„To není podstatné,“ řekl. „Na tom nezáleží.“

„Jak to, nezáleží? Jsem Bojový Kocour! Nevěříte? Koukněte se!“ Zvedl pravou ruku a ukázal – zase ovšem tomu hubenému – tetování pod paží. „Sama Jeho Výsost mi stiskla ruku, osobně! Jeho Výsost mi dala…“

„Ale ano, my ti věříme, my to víme,“ zamával na něho rukama dobrák, ale Gag ho přerušil.

„Pane doktore, s vámi nemluvím! Mluvím s panem důstojníkem!“

Tu dobrák vyprskl, zakryl si tvář dlaněmi a rozesmál se vysokým protivným smíchem. Gag se na něj zkoprněle díval, potom se obrátil na hubeného. Ten konečně řekl:

„Nevšímej si toho, Gagu!“ Hlas měl hluboký, hodil se k jeho tváři. „Ale ty si skutečně nedovedeš představit, v jaké jsi situaci. Nemůžeme tě teď poslat do tvé školy. Pravděpodobně se už nikdy do školy Bojových Kocourů nevrátíš!“

Gag překvapením otevřel a zase zavřel ústa. Dobrák se přestal smát.

„Ale vždyť já se cítím…,“ šeptal Gag. „Já jsem zcela zdráv. Anebo jsem snad mrzák? Řekněte mi to přímo, pane doktore: jsem mrzák?“

„Ne, ne!“ rychle řekl dobrák. „Ruce i nohy máš v úplném pořádku, ale co se týká psychiky… Víš, kdo to byl Gank Gnuk?“

„Vím. Byl to vědec. Tvrdil, že existuje množství obývaných světů… Fanatici z Impéria ho pověsili za nohy a rozstříleli z arbaletů.“ Gag zneklidněl. „Přesné datum si nepamatuji, promiňte. Ale bylo to před prvním alajským povstáním.“

„Výborně,“ pochválil ho dobrák. „A jak se dívá na Gankovy předpoklady současná věda?“

Gag se opět neklidně zavrtěl.

„Nevím to přesně… Nejsou důvody zamítat je. U nás ve škole nám tom na hodinách astronomie nic neříkali. Říkalo se jen, že Ajgon… Ano, správně! Na Ajgoně je atmosféra taková, že tam může existovat život, jak objevil veliký zakladatel alajské vědy Gridd.“

Vydechl a neklidně se díval na hubeného.

„Velmi dobře,“ řekl opět dobrák. „A co na jiných hvězdách?“

„Jak, promiňte, na jiných hvězdách?“

„V blízkosti jiných hvězd může existovat život?“

Gag se celý zpotil.

„Ne-e!“ řekl. „Nemůže, je tam vzduchoprázdny prostor.“

„A má-li nějaká hvězda planety?“ neúprosně se dožadoval odpovědi lékař.

„Pak možná ano. Jestli je u hvězdy planeta s atmosférou, může na ní být i život.“

Dobrák se uspokojen zvrátil do křesla a podíval se na hubeného. Ten vyndal z úst slámku a pohlédl Gagovi přímo až do duše. „Ty jsi přece Bojový Kocour, Gagu,“ řekl. „Jsem,“ řekl Gag a vzpřímil se.

„A Bojový Kocour je vlastně jedna bojová jednotka sama o sobě,“ v jeho hlase zazněly kovové tóny, „která je schopna vyrovnat se s jakoukoliv myslitelnou i nemyslitelnou neočekávanou událostí. Je to tak?“

„A obrátit ji ve slávu a čest Jeho Výsosti vévody a jeho domu,“ pokračoval Gag. Hubený přikývl. „Znáš souhvězdí Brouka?“

„Znám. Je to ekliptikální souhvězdí z dvanácti jasných hvězd, viditelné v letním období. První hvězda v souhvězdí… „ „Stop! Znáš také sedmou?“

„Znám. Je to oranžová hvězda…“

„… okolo které,“ přerušil ho hubený a zvedl prst, „existuje soustava planet, alajské astronomii dosud neznámá. Na jedné z těch planet existuje civilizace rozumných bytostí, která je mnohem dál ve vývoji než civilizace na Gigandě. Jsi na té planetě, Gagu!“

Nastalo hluboké ticho. Gag soustředěně čekal, co bude dál. Hubený i dobrák se na něj dívali. Mlčení trvalo už dlouho. Nakonec to Gag nevydržel.

„Porozuměl jsem vám, pane důstojníku,“ pronesl. „Pokračujte, prosím.“

Lékař si odkašlal a hubený několikrát zamrkal. „Aha,“ řekl zcela klidně, „on si myslí, že pokračujeme ve zkoumání jeho psychiky a teď mu dáváme narážku,“ vysvětlil lékaři. „Ale to není narážka, Gagu. Je to tak ve skutečnosti. Pracoval jsem na vaší planetě, na Gigandě, v severních džunglích vévodství. Náhodou jsem se ocitl blízko tebe v okamžiku boje. Ležel jsi na zemi a hořel, kromě toho jsi byl smrtelně raněn. Přenesl jsem tě do svého hvězdoletu. Je to

takový stroj na létání mezi hvězdami… a přinesl jsem tě sem. Tady jsme tě vyléčili. Nejsem důstojník, Gagu, a také nejsem Alajan. Jsem pozemšťan.“

Gag si v zamyšlení přihladil vlasy.

„Předpokládá se, pane důstojníku, že znám váš jazyk a podmínky života na této planetě? Anebo ne?“

Znovu nastalo mlčení. Potom hubený s úsměškem řekl: „Jak se zdá, představuješ si, že jsi na hodině špionážní a diverzní přípravy?“

Gag si dovolil také se usmát. „Ne tak docela, pane důstojníku!“

„Co tedy?“

„Domnívám se, vlastně doufám, že velení mě poctilo důležitou speciální prověrkou, abych mohl přijmout nový, velmi odpovědný úkol. Jsem na to hrdý, pane důstojníku. Vynaložím všechno úsilí, abych nezklamal vaše…“

„Poslyš,“ řekl náhle ruměný lékař, obraceje se k hubenému. „Možná že to tak nenecháme! Vytvořit takové podmínky je snadné. Říkáš přece, že bude zapotřebí jen tří až čtyř měsíců!“ Hubený zakroutil hlavou a začal lékaři něco vysvětlovat v neznámém jazyce. Gag se rozhlížel s vědomě roztržitým vzezřením. Místnost byla neobyčejná. Pokoj s rovnými krémovými zdmi, strop jako šachová deska, přičemž každé políčko svítí zevnitř červeně, zeleně, oranžově nebo modře. Okna tu nejsou, Dveře také není vidět. V hlavách postele jsou jakési knoflíky, nad nimi jsou podlouhlá průzračná okénka, která svítí čistým zeleným světlem. Podlaha je matná, černá… a křesla, ve kterých sedí ti dva, jako by rostla z podlahy, a možná jsou s ní vůbec srostlá. Gag, aby to nikdo nezpozoroval, pohladil podlahu chodidlem. Dotek byl příjemný, jako by se dotkl měkkého teplého živočicha…

„Dobře,“ řekl nakonec hubený. „Oblékni se, Gagu. Něco ti ukážu… Kde je jeho oblek?“

Dobrák se trochu rozmýšlel, pak se naklonil někam stranou a vytáhl přímo ze zdi průzračný balík. Držel ho v ruce a znovu dosti dlouho říkal něco hubenému. Ale hubený jen energicky kroutil hlavou, pak mu nakonec balík vzal a hodil jej Gagovi na kolena.

„Oblékej se!“ znovu poručil Gagovi.

Gag si opatrně balík prohlédl ze všech stran. Byl z jakési průzračné hmoty, která byla sametová na dotek, vevnitř bylo cosi měkkého, velice čistého, lehkého, v bílé a světle modré barvě. Tu se balík sám sebou rozpadl, rozsypal se na stříbřité jiskřičky, které roztály ve vzduchu, a na postel spadly krátké bledě modré kalhoty, bílá blůza zdobená modře a ještě něco.

Gag se začal s kamennou tváří oblékat. Lékař řekl hlasitě:

„Nemám přece jen jít s vámi?“

„Není třeba,“ řekl hubený.

Dobrák spráskl bílé baculaté ruce.

„Co to máš za způsoby, Korněji. Co je to za výlevy intuice! Vždyť jsme předem všechno dohodli, o všem jsme se domluvili… „

„Jak vidíš, o všem ne!“

Gag si obul sandály tak lehké, že vlastně nic nevážily. Podivuhodně přesně obepínaly nohu. Vstal, srazil paty a sklonil hlavu.

„Jsem připraven, pane důstojníku.“

Hubený si ho prohlédl.

„Jak se ti to líbí?“

Gag jen trhl ramenem.

„Uniforma by mi byla samozřejmě milejší.“

„Budeš se muset bez ní obejít,“ zabručel hubený a zvedl se.

„Na váš rozkaz,“ řekl Gag.

„Poděkuj lékaři,“ řekl hubený.

Gag se přesným pohybem otočil k ruměnému lékaři s obličejem svatého, znovu srazil paty a znovu sklonil hlavu.

„Dovolte, abych vám poděkoval, pane doktore,“ řekl. Ten jen mávl rukou. „Tak už jdi, Kocoure… „ Hubený šel přímo proti zdi.

„Na shledanou, pane doktore,“ řekl Gag vesele. „Doufám, že se zde neuvidíme a že o mně uslyšíte jen pěkné věci.“

„Doufám,“ odpověděl dobrák se zjevnými pochybami.

Gag už na to nic neřekl. Dohnal hubeného právě v tom okamžiku, kdy se před ním otevřely, vlastně spíš jako by vznikly obdélníkové dveře. Vešli spolu do chodby, také krémové barvy, také prázdné, bez oken a dveří a osvětlené z neviditelného zdroje.

„Co myslíš, že teď uvidíš?“ zeptal se hubený.

Šel volně, dělal dlouhé kroky, ale našlapoval se zvláštní lehkostí, která Gagovi živě připomenula neopakovatelnou chůzi Gepardovu.

„Nevím, pane důstojníku," odpověděl Gag.

„Říkej mi Korněji," řekl hubený.

„Rozumím, pane Korněji."

„Jenom Korněji!"

„Podle rozkazu… Korněji."

Chodba se nepozorovaně proměnila v schodiště, které se stáčelo po spirále dolů.

„Tak tedy nemáš nic proti tomu, že jsi na jiné planetě?"

„Budu se snažit se s tím vyrovnat, Korněji." Dolů po schodech téměř běželi.

„Teď jsme v nemocnici," říkal Korněj. „Za jejími zdmi uvidíš mnoho neočekávaných věcí. Ale pamatuj si, že tady jsi v úplném bezpečí. Ať uvidíš jakkoli divné věci, nic ti nehrozí a nic ti nemůže ublížit. Rozumíš mi?"

„Ano, Korněji," řekl Gag a znovu si dovolil usmát se.

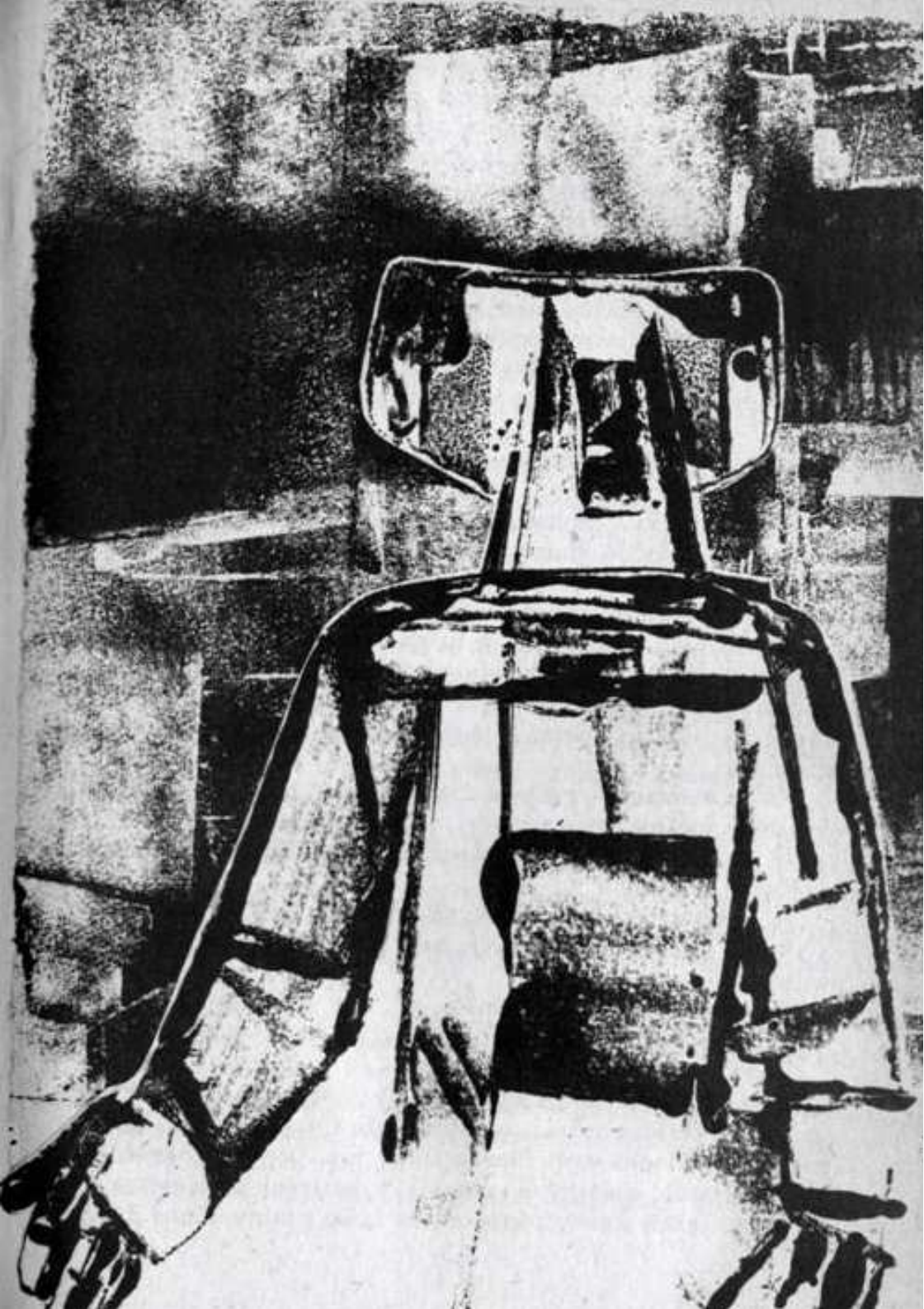
„Snaž se sám pochopit, co a jak," pokračoval Korněj. „Nebudeš-li něčemu rozumět, ptej se. Odpovědím můžeš věřit. Tady se nelže."

„Rozkaz," odpověděl Gag s velmi vážným výrazem.

Nekonečné schodiště skončilo a oni vletěli do prostorného světlého sálu s průzračnou přední stěnou, za kterou bylo mnoho zeleně, žlutě svítily cestičky a v slunečním jasu se leskly nepochopitelné kovové konstrukce. Několik lidí v pestrých, ba přímo výstředních oděvech besedovalo o čemsi uprostřed sálu. I hlasy měli takové jako oděv – křiklavé a nespoutané, až neslušné. A najednou všichni zmlkli, jako by je někdo vypojil. Gag si všiml, že všichni hledí na něj… Ne, na něj ne, ale na Korněje. Úsměvy mizely z tváří, obličeje tvrdly, oči se sklápěly. A už se nikdo nedívá na Korněje ani směrem k nim. A Korněj kráčí mimo v naprostém tichu, jako by to ani nepozoroval.

Zastavil se před průzračnou stěnou a položil Gagovi ruku na rameno.

„Jak se ti tu líbí?" zeptal se.

Ohromné vrásčité kmeny, záhony, oblaka, celé mraky oslepující syté zeleně, žluté rovné chodníčky a podle nich tmavě zelené křoví, husté a neproniknutelné, obsypané nápadnými, neskutečně fialovými květy; a tu na písčitém prostranství vystoupilo ze stínu, pokrytého slunečními záblesky, absolutně nepředstavitelné zvíře, které jako by mělo jen nohy a krk. Zastavilo se, obrátilo hlavu a podívalo se na Gaga obrovskýma očima.

„To je ohromné!“ zašeptal Gag. Hlas se mu zadrhl. „Je to velkolepě uděláno.“

„Je to zebrožirafa,“ řekl zřetelně, ale zároveň zcela nesrozumitelně Korněj.

„Je člověku nebezpečná?“ věcně se zeptal Gag.

„Říkal jsem ti přece, že tu není nic nebezpečného, nic ti nehrozí.“

„Rozumím, tady ne, ale tam?“

Korněj se kousl do rtů.

„Tady, to je i tam,“ řekl.

Ale Gag ho už neposlouchal. Celý zkoprnělý se díval, jak po písčité cestičce přímo vedle zebrožirafy jde člověk. Viděl, jak žirafa sklonila svůj dlouhatánský krk, podobný pestré závoře, a člověk, aniž by se zastavil, ji potřepal po hlavě a šel dál mimo jakési stavby z krouceného kovu s ostny, mimo duhová pera, která visela ve vzduchu, vystoupil po několika schůdcích a skrz průzračnou stěnu vešel do sálu.

„Mimochodem, ten je také z jiné planety,“ řekl polohlasem Korněj. „Tady ho vyléčili a brzy se bude vracet domů.“

Gag nasucho polkl a provázel pohledem uzdraveného obyvatele jiné planety. Měl divné uši. Totiž, neměl vlastně téměř žádné a jeho holá lebka působila podivně, byly na ní všelijaké hrbolky a výstupky podobné hřebínkům. Gag znovu polkl a podíval se na zebrožirafu. „Copak…,“ začal, ale zmlkl.

„No?“

„Promiňte mi, Korněji, myslel jsem si… že je to všechno… že to je za stěnou…“

„Ne, to není kino," se stínem netrpělivosti v hlase řekl Korněj. „Ani voliéra. Všechno je to skutečnost a tak je to tady všude. Chceš si ho pohladit?" zeptal se najednou.

Gag strnul napětím. „Na rozkaz," řekl ochraptěle.

„Ale ne, jestli nechceš, tak ne. Musíš jen pochopit… „ Najednou se Korněj odmlčel. Gag se na něj podíval. Korněj měl oči upřené někam nad jeho hlavu do hloubi sálu, kde už zase zněly hlasy a smích, a jeho tvář se najednou divně změnila. Objevil se na ní výraz smutku, bolesti i očekávání najednou. Gag už takový výraz na tváři někde viděl, ale nemohl si vzpomenout kde a kdy. Otočil se.

Na druhé straně sálu až u stěny stála žena. Gag si ji ani nestačil prohlédnout, v okamžiku zmizela. Byla oblečena v něčem červeném, měla vlasy černé jak uhel a výrazné, patrně modré oči na bledé tváři. Byla jako jazyk rudého plamene na pozadí krémové stěny. A najednou – nic. Korněj řekl klidně: „Nu což, půjdeme…"

Obličej měl klidný, jako by se nic nestalo. Šli kolem průzračné stěny a Korněj hovořil:

„Teď se ocitneme na docela jiném místě. Ocitneme se, rozumíš! Nepřeletíme, ani nepřejedeme na druhé místo, ale ocitneme se tam, pamatuj si to…"

Za nimi se někdo hlasitě rozesmál. Gag zrudl a ohlédl se. Ne, nesmáli se jemu. Nikdo se na ně nedíval. „Vejdi," řekl Korněj.

Byla to okrouhlá budka, jako bývají telefonní budky, jen stěny nebyly průzračné, nýbrž matové. Vedly do ní dveře a zevnitř bylo cítit vůni, jako po velmi silné bouři. Gag nesměle vstoupil. Korněj se vtiskl k němu a dveřní otvor se uzavřel.

„Pak ti vysvětlím, jak se to dělá," říkal Korněj. Beze spěchu mačkal klávesy na nevelkém pultíku ve stěně. Podobné pultíky již Gag viděl na počítačích v účtárně jejich školy.

„Volím šifru," říkal Korněj. „Je zvolena… Vidíš zelené světýlko? To znamená že šifra je správná a konečná stanice je volná. Teď startujeme… Tento červený knoflík…"

Korněj zmáčkl červený knoflík a Gag se chytil jeho svetru, aby neupadl. Podlaha jako by na okamžik zmizela a potom se znovu objevila a za matovými stěnami bylo najednou světleji.

„Hotovo," řekl Korněj. „Můžeme vystoupit."

Sál to nebyl. Byli v široké, jasně osvětlené chodbě. Starší žena v lesklé peleríně barvy rtuti jim ustoupila z cesty, přísně si Gaga prohlédla a podívala se na Korněje. Tvář se jí zachvěla, rychle skočila do budky a dveře za ní zmizely.

„Přímo," řekl Korněj.

Gag šel přímo. Jen udělal několik kroků, tiše si vzdechl. „Jediný okamžik – a jsme o dvacet kilometrů dál," řekl Korněj za jeho zády.

„To je otřesné!" ozval se Gag. „Netušil jsem, že dovedeme takové věci…"

„No, dejme tomu, že vy to ještě nedovedete…," řekl na to Korněj. „Sem, napravo."

„Ne, myslel jsem – zásadně… rozumím, že je to vše utajeno, ale pro armádu…"

„Jdi, jdi!" Korněj ho jemně postrčil.

„Pro armádu je taková věc neocenitelná… Pro armádu a pro rozvědku…"

„Tak," řekl Korněj. „Teď jsme v hotelu. To je můj pokoj. Žil jsem tady, zatímco tě léčili."

Gag se rozhlížel. Pokoj byl veliký a úplně prázdný. Ani stopy po nábytku. Místo přední stěny – modré nebe, ostatní stěny byly různobarevné, podlaha bílá, strop tak jako v nemocnici, z různobarevných kostek.

„Pojď, pohovoříme si," řekl Korněj a usedl.

Byl by měl podle všeho očekávání upadnout na bílou podlahu. Ale ta se zvedla naproti jeho tělu, jako by ho obtekla, a změnila se v křeslo. Ještě před okamžikem tu žádné křeslo nebylo. Prostě okamžitě vyrostlo. Přímo z podlahy. Doslova před očima, Korněj si přehodil nohu přes nohu, a jak bylo jeho zvykem, objal si velkýma rukama kolena.

„Dlouho jsme uvažovali, Gagu," řekl, „co s tebou máme dělat. Co ti máme říct a co před tebou raději zatajit. Jak to zařídit, aby ses z toho snad nedej bůh nezbláznil…"

Gag si olízl přeschlé rty.

„Já…"

„Byl tu návrh nechat tě ty tři nebo čtyři měsíce v bezvědomí. Byl i jiný návrh, zhypnotizovat tě. Byly všelijaké nemoudré návrhy.

Ale já jsem byl proti z toho důvodu: za prvé ti věřím. Jsi silný a trénovaný mladík, viděl jsem tě v boji a vím, že mnoho vydržíš. Za druhé bude pro všechny lepší, uvidíš-li náš svět… , i když jenom jeho malou část. No a za třetí, řeknu ti to poctivě, budu tě možná potřebovat.“

Gag mlčel. Nohy mu zdřevěněly, ruce založené za zády si tiskl, až ho rozbolely. Korněj se k němu náhle naklonil a řekl, jako by ho zaklínal.

„Nic strašného se ti nestalo. Nic strašného se nestane. Jsi v bezpečí. Prostě podnikáš dalekou cestu, Gagu. Jsi u nás na návštěvě, rozumíš?“

„Ne,“ řekl Gag ochraptěle.

Obrátil se a šel přímo k modrému nebi. Zastavil se. Ohlédl se. Sevřené pěsti mu zbělaly. Udělal krok zpět, potom druhý, třetí a couval tak dlouho, až se dotkl lopatkami…

„To znamená, že už jsem tam?“ řekl ochraptěle.

„To znamená, že jsi tady,“ řekl Korněj.

„Jaký mi dáte úkol?“ řekl Gag.

Kapitola 3

Zkrátka, hoši, dostal jsem se do takové kaše, v jaké nikdo z Bojových Kocourů přede mnou nebyl. Tak si představte, sedím na báječné louce po krk v měkké trávě, krásně zelené. Okolo mne – prostě nádhera, zrovna jako v lázních Zagguta, jen to jezero tam není. Stromy – co živ jsem něco podobného neviděl: listy sytě zelené, měkké jako hedvábí a na větvích visí plody – říkají jim hrušky – až se sliny sbíhají, a můžeš si vzít, co hrdlo ráčí. Nalevo ode mne je háj a přede mnou dům. Korněj říká, že ho stavěl sám, vlastníma rukama. Je to možné, já to nemůžu posoudit. Vím jen, že když jsem stával na stráži u loveckého domku Jeho Výsosti, tak to také byl nádherný dům; stavěly ho moudré hlavy, ale kdepak se může s tímhle srovnávat. Před domem je bazén a v něm voda čistá jako křišťál, když ji člověk uvidí, chce se mu pít, a to nemluvím o tom, jakou má chuť se v ní vykoupat. A kolem je step. Tam jsem nebyl. Ani se mi tam nechce. Na step teď nemám náladu. Teď bych

zrovna moc potřeboval pochopit, v jakém jazyce vlastně myslím, u všech hadů! Vždyť jsem jakživ žádný cizí jazyk neznal, jen ten svůj alajský. A ještě tak ty vojenské výrazy navíc, všelijaké to Ruce vzhůru! K zemi!, Kdo je velitel? a tak. A teď nejsem schopen si vysvětlit, který jazyk je vlastně můj vlastní, ruský, anebo alajský? Korněj říká, že do mne nacpali za jednu noc, co jsem ležel a spal po operaci, dvacet pět tisíc různých slov a idiomů. Tak nevím. Idiom? Jak by se to řeklo alajsky? To taky nevím.

A víte, co jsem si zprvu myslel? Že jsem ve speciální laboratoři. Já vím, že nějaké u nás máme. Korněj je asi důstojník naší rozvědky. A připravují mě na nějaký zvláštní úkol, velice důležitý. Dost možná, že Jeho Výsost má nějaké zájmy i na druhé pevnině. A možná, čertví, třeba i na jiné planetě? A proč by ne? Copak já vím?

Já hlupák jsem si dokonce ze začátku myslel, že všechno kolem jsou jenom dekorace. Pak jsem tu byl den, druhý, třetí – ba ne, dekorace to není. Celé město jako dekorace – to nejde! Ty obrovské modré hromady, které je vidět ha obzoru, že by byly dekorace? A to žrádlo! Kdybych klukům ukázal, čím mě tady cpou, tak by nikdo neuvěřil, že je to možné. Vezmeš si takovou tubu, jako je zubní pasta, vymáčkneš to na talíř – a koukej! už to začalo pěnit, šumět – a to hned musí člověk vzít druhou tubu a vymačkat ji, a než bys řekl švec, máš na talíři pořádný kus smaženého masa, pěkně zlatavého – a jak voní! Co vám mám povídat! Milí kluci, to není dekorace! To je maso. Anebo například nebe v noci: všechna souhvězdí jsou nakřivo! I Měsíc. To je taky dekorace? Ačkoliv, zrovna ten se nejvíc podobá dekoraci. Zvlášť když je vysoko. Ale když vychází – hrůza se podívat! Obrovský, nafouknutý, celý červený vylézá za stromy… který že to už jsem tady den? Pátý tuším… a pokaždé se celý třesu, když ho vidím.

A tak, když si to dám všechno dohromady, je to se mnou mizerné. Ti tady mají obrovskou moc, to musí vidět i hlupák. A proti nim, proti celé jejich síle, jsem tu já docela sám. A přitom u nás o nich nikdo nic neví, to je to nejstrašnější. A oni jsou přitom na naší Gigandě jako doma, vědí o nás všechno, a my o nich zhola nic. Hrůza! Když si představím všechny ty jejich fígle, všechny ty skoky na sto kilometrů v jedné vteřině a bez letadel, bez strojů, bez

železnic… ty jejich domy, co sahají až do mraků, nepředstavitelné, nepravděpodobné jako zlý sen… pokoje, kde všechno vzniká samo sebou, jídlo přímo ze vzduchu, lékaři – kouzelníci… No a dneska ráno – to se mi snad jen zdálo, nebo co? – Korněj přímo z bazénu, jen tak v plavkách bez ničeho, vyletěl vzhůru k nebi, doslova jako pták, zatočil se nad zahradou a zmizel někde za těmi stromy… Jak jsem si na to vzpomněl, vždycky mi srdce spadlo do kalhot. Musel jsem se proběhnout po louce, zbaštit hrušku, abych se uklidnil. A to jsem tu teprve pátý den! Co jsem mohl uvidět za pět dní? No například tady ta louka. Je vidět z mého okna. Tuhle jsem se v noci probudil nějakým ochraptělým mňoukáním. To se tady perou kočky? myslím si. Ale hned taky vím, že to nejsou kočky. Přiblížil jsem se k oknu, koukám. Stojí. Přímo uprostřed louky. Co – to nevím. Něco velkého, bílého, jako trojúhelník. Zatímco jsem si protíral oči a civěl na to, roztálo to ve vzduchu. Jako přízrak, namouduši! Taky tomu tak říkají – „přízrak“. Ráno jsem se ptal Korněje a on mi povídá: „To jsou naše hvězdolety typu ‚přízrak‘, jsou určeny k přeletům střední vzdálenosti – dvacet světelných let! A na Gigandu, jen tak mimochodem, je jen osmnáct…“

Copak oni od nás můžou potřebovat? Jenom otroky. Někdo tady u nich přece musí makat, zajišťovat jim ten jejich blahobyt… Korněj mi pořád říká: „Uč se, pozoruj, čti – za tři nebo čtyři měsíce se vrátíš domů, budeš tam budovat nový život,“ a tak podobně. „Válka se do té doby skončí, my už jsme do ní zasáhli, a tak brzy bude konec.“ Tehdy jsem ho teprve pochopil. „A kdo v té válce zvítězí,“ zeptal jsem se. „Nikdo!“ povídá. „Bude mír a konec.“ Tá-aák! No to teda už tomu rozumím. To znamená, abysme my u nás zbytečně neničili materiál. Aby všude bylo tichounko a klid, bez všelijakých hádek, povstání a krveprolévání. Zrovna tak jako pasáci nedovolí býkům, aby se prali a mrzačili. Kdo jim u nás bude nebezpečný, toho zlikvidují, kdo se jim bude hodit, toho si koupí. A pak už budou jen ládovat do těch svých „přízraků“ Alajany a Krysojedy, všechny dohromady.

Ačkoliv Korněj, to musím přiznat…, no prostě se mi líbí. Nic proti tomu nezmůžu. Makovicí sice chápu, že právě takového museli ke mně dát. Makovice to chápe, ale nenávidět ho nedovedu. Je to

jako nějaké čáry či co. Věřím mu jak pitomec. Poslouchám ho, visím na něm očima. A přitom dobře vím, že začne do mě hučet a dokazovat, jak je ten jejich svět krásný a náš špatný, a že náš svět je třeba předělat podle jejich vzoru a že já jim v tom můžu pomoct, protože jsem moudrý a silný a moc se pro ten jejich svět hodím.

Už do mne dokonce leccos nahustil. Například všechny velké lidi, kterých si u nás vážíme, stačil pošpinit: feldmaršálka Bragga, Jednookého Lišáka, velikého šéfa rozvědky, a o Jeho Výsosti dokonce taky začal, ale já jsem ho hned zarazil. Každý od něho dostal díl. Dokonce i ti z Impéria – to asi proto, aby mi dokázal, jak jsou tady u nich nestranní. Jen o jednom mluvil pěkně – o Gepardovi. Vypadá to, že ho osobně znal. A cenil si ho. Říká, že v něm zemřel velký pedagog. Tady by prý si ho všichni vážili… No dobrá!

Chtěl jsem se zastavit, ale nešlo to. Začal jsem přemýšlet o Gepardovi. Ach, Gepard… Ať si kluci zemřeli, Zajíc, Nosáč… Štípák s raketou pod paží prý se vrhl pod obrněné auto… ať si! Na to jsme se přece narodili. Ale Gepard… Na tátu si nepamatuju, na matku – ale co je pro vojáka matka. Ale na tebe, Geparde, na tebe já nikdy nezapomenu. Přišel jsem tehda do školy slabý, hladový, žral jsem předtím jen kočky, a ty div nesežraly mě, otec se vrátil z fronty bez rukou, bez nohou, nebyl k žádné práci, jen se utápěl v pití. A v kasárnách? Tam to taky nebyl žádný med, však víte, kolik tam člověku dají na příděl. A kdo mi dával svoje konzervy? Když jsem tak třeba stál v noci na stráži, žrát se mi chtělo, že jsem div nebrečel. Objeví se znenadání jako zjevení, vyslechne si hlášení, něco zabručí a strčí člověku kus chleba s koninou – svůj, protože nic víc tady nedostával, když jsme byli v týlu, a je v tahu. Při pochodu mě dvacet kilometrů vlekl na zádech, když už jsem se slabostí svalil. Měli mě nést kluci, a udělali by to, ale sami padali na každém desátém kroku. A víte přece, co říká instrukce: nemůže jít – nemůže ani sloužit! Marš domů pod smradlavé schody chytat kočky… Ne, na tebe já nikdy nezapomenu! Zahynul jsi tak, jak jsi nás to učil. A když už jsem já zůstal, musím žít tak, abych nepošpinil tvoji památku. Ale jak žít? Jsem v bryndě, Geparde! Bože, v jaké já jsem bryndě! Kdepak tam nahoře asi jseš? Pomoz mi, řekni mi, co mám dělat?

Oni mě tu chtějí koupit. Nejdřív mi zachránili život. Vyléčili mě, udělali mě úplně jako nového, dokonce ani v jednom zubu nemám díru – nevím, jestli mi vyrostly nové, nebo jak to udělali? Krmí mě jak ve výkrmně, vědí neřádi, jak je to u nás se žrádlem zlé. Říkají mi samá laskavá slova, dali ke mně sympaťáka… Teď mě právě volá: je oběd.

Sedli jsme si ke stolu v jídelně, vzali ty tubičky, jak jsem o nich říkal, namíchali jsme si jídlo. Korněj si vykombinoval cosi divného – zamotané klubko nažloutlých nití – vypadalo to jako chcíplý bažinný ježek – všechno to polil takovou nahnědlou omáčkou, navrchu ležely malé kousky masa nebo ryby – a vonělo to, ani nevím čím, ale tak ostře a pronikavě. Nevím, proč to jedl hůlkami. Vzal si dvě pěkně mezi prsty, talíř si dal až pod bradu a pak si to házel do pusy. Hází a ani nemrkne, Asi má dobrou náladu.

A já jsem tím přemýšlením – a možná taky po hruškách – docela ztratil apetit. Udělal jsem si nějaké maso. Vařené. Chtěl jsem dušené, ale vyšlo mi vařené. Ale i to se dá jíst – i tak dobře.

„Dnes jsem úspěšně pracoval," řekl Korněj a jedl přitom toho svého ježka. „A cos dělal ty?"

„Nic zvláštního. Koupal jsem se. Ležel v trávě."

„Byl jsi ve stepi?"

„Ne."

„To je škoda. Říkám ti přece, že tam najdeš moc věcí, co by tě zajímaly."

„Půjdu tam potom."

Korněj dojedl svého ježka a zase si vzal tuby. „Už sis vymyslel, kam by ses chtěl podívat?"

„Ne. Vlastně ano."

„No?"

Co bych mu tak měl zalhat? Nikam se mi teď nechce, chtěl bych být tady a prohlédnout si pořádně tenhle dům. Tak jsem jen tak plácl: „Na Měsíc." Podíval se udiveně.

„A proč teda neletíš? Nulová kabina je v zahradě, šifry jsem ti dal… Vytoč číslo a leť."

Jako bych ten Měsíc potřeboval.

„Poletím," povídám, „jen co si obuju galoše."

Ani nevím, jak jsem na to přišel. Snad je to nějaké jejich rčení. Nasadili mi to do mozku a teď to ze mě občas vyletí, i když tomu vůbec nerozumím.

„Cože?“ zeptal se Korněj s obočím zdviženým.

Byl jsem radši zticha. Teď abych letěl na Měsíc. Když jsem to jednou řekl, tak musím. A co tam vlastně uvidím? No, když už je to tak, neuškodí ho také vidět. Když jsem si pomyslel, kolik bych toho tady měl ještě uvidět, zatmělo se mi z toho v očích. Kdyby jen uvidět! Ale taky si to ještě pamatovat, uložit si to v makovici pěkně jako cihlu k cihle – a přitom mám v palici takovou kaši, jako bych se tu plácal nejmíň sto let a celých sto let mi ukazovali ve dne v noci nějaký bláznivý film bez začátku a bez konce. Korněj přede mnou nic netají. Nulový transport! No prosím, zkus to! A všechno mi vysvětluje. Zdá se mi, že tomu rozumím, ukazuje mi modely. Modelům rozumím, ale jak to funguje, to nepochopím, ať to do mne hustí jak chce. Copak můžu vědět, jak se smršťuje prostor? Nebo to jejich jídlo z tubiček. Tři hodiny mi to vysvětloval, a co mi zůstalo v hlavě? Nějaký submolekulární tlak. To je sice hezké, to bych pochopil. To je chemie. Ale odkud se bere to maso?

„No, copak že jsi smutný?“ zeptal se Korněj a utíral si pusu ubrouskem. „Je ti těžko?“

„Palice mě bolí.“

Něco zabrumlal a začal uklízet ze stolu. Já jsem mu samozřejmě nabídl pomoc, jak se sluší, ale tady u nich stejně nemá nikdo co na práci. Celý úklid je v tom, že se uprostřed stolu otevře záklopka a všechno se do ní vysype. Ani zavírat se nemusí, zavře se sama.

„Pojď, půjdeme do kina,“ řekl Korněj. „Jeden můj známý natočil pěkný film. Ve starém stylu, plošný a černobílý. Bude se ti líbit.“

Zkrátka, musel jsem jít s ním a koukat na ten film. Taková motanice. Něco o lásce. Dva aristokrati se tam mají rádi a rodiče jsou proti tomu. Je tam sice pár rvaček, ale jenom s meči. No jistě, natočeno je to dobře, u nás to tak nedovedou. Jeden tam druhého propíchl mečem, tak to tam bylo jako ve skutečnosti, žádný podfuk: špička meče mu vylezla ze zad na tři prsty, až se zakouřilo… No, na to taky asi potřebují otroky. Až se mi z toho pomyšlení udělalo zle.

Sotva jsem to vydržel do konce. A taky se mi strašně chtělo kouřit. Korněj, stejně jako kdysi Gepard, kouření neschvaluje. Dokonce mi nabídl, že mě toho zvyku zbaví, že mě vyléčí, ale já jsem nechtěl. Vždyť je to snad to jediné, co mi zbylo z toho, jaký jsem byl dřív. Zkrátka požádal jsem ho, aby mě pustil domů. Že si něco přečtu o Měsíci. Uvěřil mi. Pustil mě.

Vešel jsem do svého pokoje jako domů. Hned jak mě sem dali, zabydlel jsem si ho po svém. Ale taky mi to dalo strašnou práci. Korněj mi sice všechno vysvětlil, a já jsem zase, samozřejmě, dohromady nic nepochopil. Stojím uprostřed pokoje a řvu jak posedlý: Židle! Chci židli! Až později jsem se trochu přizpůsobil. Tady se ukázalo, není třeba křičet, ale stačí v duchu si představit židli se všemi podrobnostmi. Tak jsem si ji představil. I kožené polstrování na sedadle prodřené a pak pečlivě zalátané. To se stalo tehdy, když mi na ni Zajíc po pochodu sedl, a jak vstával, zachytil za kůži háčkem od batohu. Ostatní jsem si zařídil, jako to bylo v Gepardově pokojíku: železnou postel se zelenou vlněnou pokrývkou, poličku, železnou truhlu na zbraně, stolek s lampou, dvě židle a skříň na šaty. Dveře jsem si udělal jako u lidí, stěny – ve dvou barvách, oranžové a bílé, to jsou barvy Jeho Výsosti. Místo průhledné stěny jsem si udělal obyčejné okno. A na strop jsem si zavěsil lampu s plechovým stínidlem.

Jistě, je to všechno jen dekorace: plech, železo, dřevo – ve skutečnosti to tady všechno není. A taky nemám v truhle žádné zbraně – leží tam jen jedna patrona z automatu, kterou jsem našel v kapse své blůzy. Ani na poličce není nic. Gepard tam měl fotografii ženy s dítětem. Říkalo se, že je to jeho žena a dcera, ale on o tom nikdy nemluvil. Chtěl jsem si taky postavit na poličku fotografii. Geparda. Takového, jak jsem ho viděl naposled. Ale nic z toho nebylo. Korněj mi pak vysvětlil, že na to by člověk musel být malířem nebo sochařem.

Jinak se mi ale ta moje díra líbí. Tady si můžu skutečně odpočinout. V jiných pokojích jsem jako na louce, ze všech stran pod dostřelem. Je sice pravda, že se líbí jenom mně. Korněj se přišel podívat, neřekl nic, a myslím si, že moc spokojený nebyl. No, to by nebylo to nejhorší. Ale věřte, nebo ne, ten pokoj se sám sobě nelíbí.

Nebo domu se nelíbí. Anebo, u všech hadů, nelíbí se té neviditelné síle, která to tady všechno řídí. Jen se začnu zabývat něčím vedlejším, už tu není židle. Nebo lampa na stropě. Anebo železná truhla se promění v nějaký výklenek, ve kterém jsou jejich mikroknihy.

Například teď. Koukám – a polička už tu není. Totiž je, ale není to ta moje, ani Gepardova, vlastně to vůbec není polička. Čert ví, co to je – nějaká poloprůhledná věc. Sláva bohu, aspoň že ty cigarety v ní zůstaly, jak byly. Moje staré známé, vlastní výroba. Tak jsem si sedl na svou oblíbenou židli, zapálil jsem si a zlikvidoval tu vnucenou poličku. Řeknu vám, že s velkou radostí. A starou poličku jsem vrátil na místo. Dokonce na její číslo jsem si vzpomněl: 0064. Ani nevím, co to číslo znamenalo.

Tak sedím a kouřím, dívám se na svou poličku, duše se trochu uklidnila, v pokoji je příjemný soumrak, okno je úzké, kdyby bylo třeba, bylo by snadné z něho odstřelovat. Jen kdybych měl čím.

A tak jsem začal přemýšlet, co bych na tu poličku postavil. Myslel jsem, myslel – a vymyslel. Sundal jsem si z krku medailon, otevřel ho a vyndal portrét Její Výsosti. Nechal jsem okolo něho narůstat rámeček, takový, jaký jsem dokázal, postavil jsem ho uprostřed a znovu jsem si zapálil. Sedím a dívám se na překrásnou tvář Děvy tisíců srdcí. My, Bojoví Kocouři, jsme všichni jejími rytíři a ochránci až do své smrti. Všechno, co je v nás dobrého, patří jí. Naše něha, naše dobrota, naše slitování – to všechno máme od ní, pro ni a ve jménu Její Výsosti.

Seděl jsem tak, seděl a najednou jsem si uvědomil, v jakém oděvu to před ní sedím. Košile, krátké kalhoty, holé nohy i ruce… Fuj! Vyskočil jsem tak zbrkle, až židle upadla, otevřel jsem skříň, strhal ze sebe všechny ty bílomodré hadry a oblékl si to, co mi je tak milé, vojenskou maskovací blůzu a kalhoty. Sandály jsem shodil, obul jsem si těžké rezavé boty s nízkými holeněmi. Opásal jsem se řemenem, až jsem si málem vyrazil dech. Bohužel, nemám baret – zřejmě mi shořel na prach, když mi ho neudělali znovu. A možná že jsem ho ještě předtím ztratil v boji… Podíval jsem se na sebe do zrcadla. To je něco jiného! Ne nějaký usmrkaný kluk, ale Bojový Kocour! Knoflíky se lesknou, černá kocouří tlama na výložkách cení

zuby ve věčné zlobě, přezka řemene je přímo na pupku, jak ulitá. Jen ten baret nemám!

A tu jsem si uvědomil, že z plných plic až do ochraptění řvu Pochod Bojových Koťat a že mám v očích slzy. Dozpíval jsem do konce, utřel si oči a začal jsem znovu, už ne tak nahlas, jen tak sobě pro potěšení, od první sloky, při které se vždy člověku svírá srdce: „Obzor plane rudou září“ … až do poslední: „Bojový Kocour se nikde neztratí.“ Sami jsme si k tomu složili ještě jednu sloku, ale tu v střízlivém stavu, a ještě když mám před očima portrét Děvy, není v žádném případě možné zpívat. Pamatuji si, jak jednou Gepard za tu sloku vytahal za uši Krokodýla.

U všech hadů! Už zase se ta lampa proměnila v nějaký pitomý lustr. No co s tím mám dělat? Pokusil jsem se proměnit lustr zase v lampu, ale pak jsem se na to vykašlal a zlikvidoval jsem ho docela. Byl jsem z toho zoufalý. Jak se mám vypořádat s nimi, když si ani s vlastním pokojem neumím poradit? S tím prokletým domem! … Zvedl jsem židli a znovu jsem si sedl. Dům. Ale říkejte si, co chcete, něco s ním není v pořádku. Řeklo by se, že je to nad slunce jasné: stojí tu dvoupatrový dům, vedle něho je háj, okolo je pětadvacet kilometrů holé stepi, rovné jako stůl, v domě žijí dva – Korněj a já. To je všechno. Ale ukazuje se, milí kluci, že to není všechno.

Za prvé – hlasy. Někdo tady mluví – a není sám, a taky to není rádio. Po celém domě znějí hlasy. A ne v noci – uprostřed bílého dne. Kdo to mluví, s kým a proč – ničemu nerozumím. Přitom, uvědomte si, Korněj v tu dobu není v domě. To je mimochodem taky otázka, kam vždycky zmizí… Ačkoliv na tuto otázku jsem, tuším, odpověď našel. Ale strachu jsem měl! Odpověď jsem přesto našel. Bylo to tak. Předevčírem sedím u okna a dívám se na nulovou kabinu. Je šikmo ode mne, na konci písčitého chodníčku, vzdálená asi tak padesát kroků. Potom slyším, že uvnitř domu jako by klaply dveře a ihned nastalo ticho. Cítím, že jsem zase v domě sám. Tak to tedy je, myslím si, chodí ven nulovou kabinou. Pak ale jako když mě praští po hlavě! Dveře! Kdepak jsou tu v domě ještě nějaké dveře kromě mého pokoje?

Vyletěl jsem z pokoje, seběhl do přízemí. Běhal jsem sem a tam, je tam nějaká chodba, světlá, okno podél celé zdi… no jako všude u

nich. A pak slyším kroky. Nevím, co mě přinutilo zastavit se. Ztichl jsem, stojím, ani nedýchám. Chodba je prázdná a na jejím konci jsou obyčejné natřené dveře. Nevím, jak je možné, že jsem si jich dříve nevšiml. A jak to, že jsem si dříve nevšiml ani té chodby, to také nevím. No dobře. Hlavní jsou ty kroky. Několik lidí. Jsou stále blíž. Srdce se mi sevřelo. Přímo ze zdi uprostřed chodby vycházejí tři, jeden za druhým. U všech hadů! Vždyť jsou to parašutisti z Impéria, v plné bojové, v těch svých pomalovaných kombinézách, automaty pod paží, sekerku na zadku… Okamžitě jsem zalehl. Vždyť já jsem sám s prázdnýma rukama! Jestli se otočí, je se mnou amen. Neotočili se. Odpochodovali na druhý konec chodby, k těm natřeným dveřím, a jsou pryč. Dveře zapadly, jako by je přibouchl průvan, a to je vše. No, povím vám, kluci… Jak já jsem hnal nazpět do svého pokoje… A teprve tam jsem se vzpamatoval.

Ani teď nevím, co to mohlo znamenat. Aspoň je jasné, jak Korněj mizí z domu. Těmi natřenými dveřmi. Ale jak se tu octli ti Krysojedi, a ještě v plné polní… Co to může být za dveře?

Odhodil jsem nedopalek na zem, podíval se, jak ho podlaha vstřebala, a zvedl jsem se. Měl jsem strach, jak by ne, ale jednou musím začít. A když začít, tak rozhodně u těch dveří. V zahradě, s hruškou v ruce, by to určitě bylo příjemnější… Nebo si zavřený ve svém pokoji, zpívat pochody… Vystrčil jsem hlavu ze dveří a zaposlouchal jsem se. Ticho. Ale Korněj je doma. Třeba je to tak lepší. Kdyby něco, tak začnu řvát, jistě mi přijde na pomoc. Sešel jsem tedy do chodby, jdu po špičkách, ruce roztažené. Šel jsem k těm dveřím celou věčnost. Každých deset kroků se zastavím, poslouchám – a pak zase dál. Došel jsem. Dveře jako dveře. Niklová klika. Přitiskl jsem k nim ucho – není nic slyšet! Opřel jsem se o ně ramenem. Neotvírají se. Vzal jsem za kliku, přitáhl, ale zase se neotevřely.

Zajímavé. Setřel jsem si z čela pot a ohlédl se. Nikdo. Znovu jsem vzal za kliku, znovu zatáhl, a tu se dveře otevřely. Strachem a možná tím, že jsem to nečekal, jsem je zase přibouchl. V palici mám prázdno, jen jedna myšlenka tam poskakuje jak hrachové zrnko v prázdném kanystru od benzínu: nelez tam, pitomče, nikdo ti nic nedělá, tak taky nic nedělej! Ale tu mi i ta myšlenka uletěla.

Koukám: přímo na zdi vedle dveří je maličkými úhlednými písmeny napsáno v alajštině: „rovná se“. Bylo tam napsáno celkem šest řádků, ale to ostatní byly cifry, matematika, přičemž taková, že jsem z ní poznal jen znaménka plus a minus. Vypadalo to asi takhle: čtyři řádky té matematiky, potom to slovo „rovná se“ dvakrát podtržené a pak ještě dvě řádky vzorců v černém rámečku. Ten, kdo rámeček udělal, zlomil na něm tužku. Tak, tak… V mé ubohé hlavě, v tom prázdném kanystru, vznikl takový mumraj, že jsem zapomněl i na dveře. Znamená to, že tady nejsem sám, že tu jsou ještě nějací Alajané. Ale kdo? A kde? Proč jsem vás dosud neviděl? Proč jste to tady napsali? Komu tím dáváte znamení? Mně? Ale já přece matematice nerozumím… Anebo jste tu matematiku tady načmárali jen tak, a oni si toho nevšimli? Nic jsem si tenkrát nestačil domyslet, protože jsem uslyšel, jak mě volá Korněj. Jako blázen jsem letěl po špičkách do svého pokoje. Stačil jsem sebou rychle plácnout na židli a honem si zapálit a vzít si první knížku, která mi padla do ruky. Korněj ještě několikrát zavolal, a potom už jsem slyšel, jak klepe na dveře.

Mimochodem, to je jeho zvyk: ačkoliv je ve svém domě, nikdy nevstoupí bez zaklepání. To se mi líbí. My jsme ke Gepardovi také vždycky klepali. Ale teď jsem na tohle nemyslel. „Vejděte,“ říkám a snažím se o co nejzamyšlenější výraz, jako bych byl tak zabrán do čtení, že nic nevidím a neslyším.

Vešel, zůstal stát u prahu, opřel se o dveřní rám a dívá se. Na tváři se mu nic nepozná. Zatvářil jsem se, jako že jsem si teprve teď vzpomněl, a honem jsem zamáčkl cigaretu. Potom promluvil:

„Tak co Měsíc?“ ptá se.

Mlčím. Nemám co říct. V takových případech se mi vždycky zdá, že mi začne nadávat, až se budou hory zelenat, ale nikdy se to nestalo. Ani teď ne.

„Pojď,“ povídá. „Něco ti ukážu.“

„Rozkaz!“ říkám. A pro všechny případy se ptám: „Mám se převléknout?“

„A není ti v tomhle horko?“ ptá se on.

Jen jsem se usmál. Nemohl jsem za to. To je otázka!

„No tak promiň,“ povídá on, jako by mi četl myšlenky. „Pojďme!“

A zavedl mě někam, kde jsem dosud nebyl. Ne, mládenci, v tom domě já se nikdy nevyznám. Ani jsem neměl tušení, že tu něco takového je. V salónu se jen dotkl zdi vedle výklenku s knihami, otevřela se tam dvířka a za nimi byly schody do podzemí, krásné a taky osvětlené, jako ve dne. Ale není to obytná část. Je to něco jako muzeum. Ohromná místnost – a co tam všechno není!

„Rozumíš, Gagu,“ povídá mi s takovým divným výrazem – snad se smutkem nebo co. „Já jsem totiž dříve pracoval jako kosmozoolog, zkoumal jsem život na jiných planetách. Ach, to byla nádherná doba! Podívej se!“ Chytil mě za rukáv a táhl za sebou do rohu, kde na černém lakovaném podstavci byla sestavena jakási kostra, veliká asi jako pes. „Vidíš, má dvě páteře. Je to zvíře z Nistagmy. Když jsme ulovili první kus, mysleli jsme, že je to nějaká zrůda. Pak jsme ulovili druhý, třetí… Vysvětlilo se, že na Nistagmě žije zcela nový rod živočichů – dvoupáteřní. Nikde jinde nejsou. I na Nistagmě žije jenom jeden typ. Jak vznikl? Proč?“

A spustil a povídal a povídal. Tahal mě od kostry ke kostře, mával rukama, zvyšoval hlas – takového jsem ho ještě nikdy neviděl. Prima! Asi má tu svou kosmozoologii moc rád. Anebo se mu s ní pojí vzpomínky.

Nevím. Z toho, co mi povídal, jsem samozřejmě máloco pochopil, dohromady nic jsem si nezapamatoval, ani jsem se o to moc nesnažil.

Co je mi vlastně do toho? Ale bylo legrační se na něj dívat – a na ty jeho potvory! … Má jich nejmíň sto! Buď jenom kostry, nebo celé jakoby zatavené do takových průzračných balvanů (to je asi pro konzervaci) nebo taky vycpané jako v loveckém zámečku Jeho Výsosti, anebo u některých má jen hlavy či kůže.

Jak jsme vešli do druhého sálu, byl bych nejraději zdrhl. Celá zeď tam byla potažena jedinou obrovskou kůží. U všech hadů! Dlouhá je dvacet metrů, široká tři až čtyři, kraje jsou až na stropě. Celá je pokrytá něčím, co se podobá šupinám nebo kulatým destičkám, a každá destička je jako pořádná miska a svítí jako nejkrásnější smaragd zeleně s červenými odlesky, tak, že je celá

místnost naplněna nazelenalým světlem. Úplně jsem ztratil řeč, nemohl jsem odtrhnout oči od té záře. Co všechno na tom světě může být! A hlavičku to má maličkou, o něco větší než moje pěst, oči není vidět a do huby bys tomu ani prst neprostrčil. Jak se to dokázalo uživit, taková hora masa, to nechápu…

Pak jsem na konci sálu uviděl ještě jedny dveře. Vedly do tmavé místnosti. Když jsme se přiblížili, věřte, nebo nevěřte, nebyly to dveře, ale otevřená tlama. Veliká jako vrata do garáže. Nebo ještě spíš do hangáru. To zvíře se jmenuje tachorg a žije na planetě Pandora. A Korněj přešel mimo tak bez povšimnutí, jako by to byla obyčejná želva nebo žába. A přitom to má hlavu jako dva pořádné vagóny, do tlamy by se vešla celá naše škola. Jaké to pak musí mít tělo, když to má takovou hlavu! A jak to mohli ulovit? Nejspíš raketometem, jak jinak?

Co tam ještě bylo? Aha, všelijaká havěť, ohromní brouci, taky ptáci… Pamatuji se na nějakou nohu. Uprostřed sálu stojí noha. Taky zalitá do toho průzračného materiálu. Strašná noha, to mi věřte! Větší než já, samá boule jak na starém stromě, drápy, osm jich bylo, jako mají draci Gugu, každý dráp větší než šavle… Prima. To se divíte, co? Řekl mi, že v žádném muzeu není z podobného zvířete nic – jen ta jediná noha je u něj. Žije na planetě Jajla, už ho prý loví mnoho let ale kromě té jedné nohy se jim nic víc nepodařilo, celé zvíře neulovili. Kulky se od něj odrážejí, plyn na něj nepůsobí, do žádné pasti nevleze, mrtvé nikdy nenašli, a tak je loví takhle – po částech. Že prý mu poraněné části těla vždycky odpadnou, nějakou dobu žijou jakoby samostatně – hrabou nebo sebou trhají – potom ovšem odumírají… Jo, to je noha. Stál jsem před ní s hubou dokořán jak ten tachorg. Nevyzpytatelná je vůle tvá, ó Stvořiteli!

Tak jsme tam chodili sem a tam, Korněj mi pořád něco povídal, byl celý rozpálený, a mě už to přestávalo bavit, a tak jsem si zase začal přemýšlet o svém. Nejdříve o tom nápisu na chodbě, co mám teď udělat, co si z toho mám vzít, a potom jsem zase, nevím proč, začal přemýšlet o Kornějovi. Proč, myslím si, žije pořád sám? Je bohatý, docela samostatný. Kde má ženu a děti? Nějakou ženu přece má. První den jsem si toho všiml ještě v hotelu, dávali si očima znamení přes celý sál. A potom k němu přišla i sem. Totiž jak přišla,

to jsem neviděl, ale jak ji provázel až k nulové kabině, to jsem viděl z okna. Ale není s ní doopravdy šťastný. On jí říká: „Čekám na tebe každý den, každou hodinu, ustavičně.“ Ona jemu: „Nenávidím. Každý den, každou hodinu nenávidím“ … nebo tak nějak. No vidíte! Proč teda přišla, když ho nenávidí? Jen mu zkazila náladu, že nebyl k ničemu. A sama do kabiny – frnk! Byla pryč, a on tam stál, v obličeji zase ten smutek a bolest, jako tehdy v nemocnici. Já si potom vzpomněl, kdo mívá takový obličej: smrtelně ranění, když umírají… Ne, nemá v životě štěstí, to vidím i já na první pohled, a to jsem mu cizí. Snad proto pracuje ve dne v noci, aby zapomněl. A tu zoologickou pošahanost má asi taky jen z toho. No jestlipak mě někdy z toho sklepa pustí, nebo tu budem courat do nekonečna? Asi nepustí! Zase začal něco vysvětlovat. Viděli jsme už aspoň půlku? Půlku už asi ano…

Všechna ta zvířata žila někde dvacet tisíc světelných let odtud. Nic jim nescházelo, ledaže měla nějaké starosti se žrádlem a tak. Pak přišli tihle, nacpali je do pytlů – a šup s nimi do muzea. Prý kvůli vědeckým účelům. A my u nás taky – žijeme, bojujeme, děláme dějiny, nenávidíme nepřátele, nelitujeme životů, a oni se na nás dívají a už si připravují pytel. Taky kvůli vědeckým účelům. Nebo kvůli nějakým jiným. To je ovšem pro nás prašť jako uhoď. Možná že také budeme jednou stát v takovémhle sklepě a oni budou okolo nás mávat rukama a hádat se: proč jsou takoví, odkud se vzali a na co? A najednou jsem se všemi těmi zvířaty tady pocítil soucit… Byli mi tak blízcí, jak bych to řekl, skoro jako příbuzní… Říká se, že při povodni, nebo když vznikne v džungli požár, šelmy i všechna ostatní zvířata se zachraňují společně a chovají se k sobě přátelsky, dokonce si vzájemně pomáhají. Tak jsem to slyšel. I já jsem měl najednou takový pocit. A jako naschvál jsem právě v tom okamžiku uviděl kostru.

Stojí nenápadně v rohu, není nijak zvlášť osvětlena, není velká – menší než já. Člověk. Lebka, ruce, nohy. Copak jsem nikdy neviděl lidskou kostru? No, možná že má trochu širší hrudní koš, maličké ruce, mezi prsty něco jako blány a nohy jsou křivé. Ale přesto je to člověk.

Asi jsem měl všechno napsané na tváři, protože Korněj se náhle zastavil, podíval se upřeně na mě, potom na tu kostru, potom znovu na mě.

„No co je s tebou?“ ptá se. „Něčemu nerozumíš?“

Mlčím a civím na tu kostru a snažím se nekoukat na Korněje. Ale přece jsem něco takového čekal! A Korněj klidně povídá:

„To je ten známý pseudohomo, pseudočlovek, hádanka přírody. Už jsi o něm něco četl?“

„Ne,“ povídám a sám pro sebe si myslím: teď mi všechno vysvětlí. Krásně mi všechno vysvětlí. Ale mám tomu věřit?

„Je to prapodivná historie,“ povídá Korněj, „jistým způsobem tragická. Rozumíš, tyto bytosti by měly být podle všech znaků rozumné. Podle všech zákonů, které známe, by měly být inteligentní.“ Rozhodil rukama. „Ale nejsou. Kostra – to ještě nic není, ukážu ti potom fotografii. Je to strašné! V minulém století vědecká skupina našla tyto pseudolidi na Tagoře. Dlouho se snažili o kontakt s nimi, pozorovali je v jejich přírodních podmínkách, zkoumali a došli k závěru, že jsou to zvířata. Bylo to paradoxní, ale fakta jsou fakta: zvířata. A tak s nimi také zacházeli jako se zvířaty: chovali je ve zvěřinci, když bylo třeba, zabíjeli, pitvali, preparovali, brali si kostry do sbírek a lebky taky. Byla to situace ve vědeckém smyslu zcela ojedinělá. Zvíře by mělo být člověkem, ale není jím. A za několik let našli na Tagoře mocnou civilizaci. Absolutně nepodobnou naší pozemské, ani té vaší – nevídanou, fantasticky organizovanou, ale nepochybnou. Dovedeš si představit, jaký to byl úlek? Jeden z prvních výzkumníků z toho zešílel, druhý si vzal život… A za dalších dvacet let to pochopili. Ano, na planetě byly rozumné bytosti. Tak nepodobné nám, vám, dejme tomu Leoniďanům, že věda prostě nemohla něco podobného předpokládat… Ano… Byla to tragédie.“ Náhle nějak zvadl a vyšel ze sálu, jako kdyby na mě zapomněl, ale na prahu se zastavil a řekl s pohledem upřeným na kostru v rohu: „A teď existuje taková hypotéza, že toto zde jsou uměle vyrobené bytosti. Rozumíš, Tagořané si je vyrobili, vymodelovali. Ale proč? O tom jsme se s nimi nemohli domluvit, nenašli jsme společný jazyk.“ Podíval se na

mě, poplácal mě po rameni a povídá: „Tak je to, můj chrabrý bratře. A potom se řekne kosmozoologie…“

Nevím, řekl mi pravdu, nebo si to všechno vymyslel, aby mi úplně zamotal hlavu, ale chuť vykládat mi dál o všelijakých přírodních záhadách ho potom přešla. Šli jsme z muzea ven. On mlčí, já taky, v duši mám hotový galimatyáš a tak jsme přišli do jeho pracovny. On si sedl do svého křesla před obrazovkou, ze vzduchu vyňal pohár se svou oblíbenou šumivou limonádou, pil ji slámkou a koukal skrz mne. V jeho pracovně kromě té obrazovky a nenormálního množství knih vlastně nic není. Dokonce ani stůl ne. Já bych na jeho místě všude nastavěl sochy, navěšel koberce – to byste teprv koukali! Ale co si na něm vezmeš… na starém mládenci. Třeba mu to nedovoluje jeho hodnost, žít v nádheře? Co já vím o jeho postavení. Nic. Jen že má ve sklepě muzeum

„Poslyš, Gagu,“ říká on najednou. „Ale vždyť tobě je tady asi smutno?“

Překvapil mě tou otázkou nepřipraveného. Jak mám vědět, co mu na to vůbec říct? A vůbec, co já vím, jestli mi tu je smutno nebo ne. Stýská se mi – to ano. Není to tady útulné. Nedovedu si najít místo. Ale smutno? Je například smutno člověku v zákopě, když po něm střílejí? Není na to, moji milí, čas. A já tady na to taky nemám čas.

„Ale ne,“ povídám, „vím, v jaké jsem situaci.“

„No a co tedy víš?“

„Jsem zcela ve vašich službách.“

Usmál se.

„V mých službách… No dobře, nebudeme o tom mluvit. Já, jak vidíš, nemohu s tebou trávit všechen čas. A ani ty po tom nějak zvlášť netoužíš. Snažíš se být ode mne dál.“

„Ale nikoliv,“ odpovídám zdvořile. „Nikdy nezapomenu, že jste můj zachránce.“

„Zachránce? Hm… Do záchrany je ještě daleko. Ale nechceš se seznámit s jednou zajímavou osobou?“ Srdce mi strnulo. „Jak poroučíte,“ říkám. Přemýšlel.

„Asi skutečně poručím,“ řekl a zvedl se. „Asi to tak bude užitečné.“

S těmi nepochopitelnými slovy přistoupil k zadní zdi, něco tam udělal a zeď se otevřela. Že se u nich stěny hned zavírají a hned zas otevírají, na to jsem si už zvykl, dokonce mě to už nudilo. Já jsem čekal něco jiného. Myslel jsem, že mě chce seznámit s tím matematikem, a místo toho – u všech hadů – tam stojí takové bidlo, dlouhé dva a půl metru, ohromná ramena a ruce, krk žádný, a na hubě má něco jako náhubek, udělaný z matové mřížky, a z obou stran tomu trčí něco jako svítilny nebo jako uši. Řeknu vám, na mou čest, že bych byl asi utekl, kdybych na sobě neměl uniformu. Fakticky! Byl bych utekl i v uniformě, ale nohy mi vypověděly službu. A tu ta příšera ještě promluví hlubokým hlasem:

„Nazdar, Korněji!“

„Nazdar, Drambo!“ Korněj na to. „Pojď ven.“

Ten vyšel. A zase! Čekal jsem, že pod jeho kroky bude dunět celý dům. Vždyť je to strašidlo, hotový golem! A on si vyšel, jako by se vznášel ve vzduchu. Ani zvuk, ani nejmenší šramot. Před chvílí byl ve výklenku, a teď stojí uprostřed místnosti a ty své uši-svítilny zamířil na mě. Cítím, že za zády mám zeď a couvnout není kam. Korněj se směje a říká:

„Neboj se, neboj se, vždyť jsi Bojový Kocour! Tohle je robot. Je to stroj.“

Děkuji, myslím si, jako by se mi tím nějak ulevilo, že je to stroj.

„Takové teď už neděláme,“ povídá Korněj a oprašuje z té příšery prach. „Ale můj otec s takovými létal na Jajlu i na Pandoru. Pamatuješ si na Pandoru, Drambo?“

„Pamatuju si všechno, Korněji,“ basem povídá to strašidlo.

„Tak se seznamte,“ říká Korněj. „To zde je Gag, chlapík z pekla. Na Zemi je ještě nováček, nic tady nezná. Budeš mu k službám.“

„Čekám na vaše rozkazy, Gagu,“ bručí ta příšera a jako na znamení přátelství zvedá obrovskou ruku až ke stropu.

Nakonec se všechno urovnalo. A pozdě v noci, když už celý dům spal, přikradl jsem se k tomu nápisu a pod matematické vzorce jsem napsal:

„Kdo jsi, příteli?“

Kapitola 4

Když se dostali na opuštěnou cestu, slunce už stálo vysoko nad stepí. Rosa uschla, tvrdá krátká tráva šustěla a praskala pod nohama. Kolem cvrkaly tisíce kobylek, ze země stoupala teplá, intenzívně trpká vůně.

Cesta byla podivná. Naprosto přímá, vycházela za mlhavě modrým obzorem, rozdělovala zemi na dvě poloviny a znovu se ztrácela na druhé straně obzoru tam, kde celý den i noc cosi vzdáleného a velikého nezřetelně planulo, blýskalo se, pohybovalo se a vzdouvalo, a zase jako by ležela ve stepi v masivním, několik centimetrů tlustém pruhu, na krajích zaobleném, z nějaké pevné, ale přitom nikoli tvrdé hmoty. Gag na ni šlápl, podivil se nečekané pružnosti a několikrát lehce poskočil na místě. Nebyl to beton, ale nebyl to ani sluncem vyhřátý asfalt. Bylo to něco jako pevná guma. Od cesty šel chlad, nikoli žár rozpálené hmoty. Na jejím povrchu nebyly žádné stopy, dokonce ani prach ne.

Gag se sklonil a přejel rukou po hladkém, téměř kluzkém povrchu. Podíval se na dlaň. Dlaň zůstala čistá.

„Za posledních osmdesát let velice uschla," zahučel Dramba. „Když jsem ji viděl naposledy, byla širší, asi dvacet metrů. Tehdy se ještě pohybovala."

Gag rychle seskočil na zem.

„Cože, že se pohybovala? Jak se pohybovala?"

„Byla to samohybná cesta. Tehdy bylo mnoho takových cest. Ovíjely celou zeměkouli a tekly – na okrajích pomalu, v centru velice rychle."

„Vy jste neměli automobily?" zeptal se Gag.

„Měli. Nevím, proč lidi tehdy tak rádi dělali takovéhle cesty. Mám o tom informaci jenom z druhé ruky, bylo to nějak spojeno s ekologií, s čistotou prostředí. Samohybné cesty čistily atmosféru od všeho zbytečného, od všeho nebezpečného."

„A proč se teď nepohybuje?" zeptal se Gag.

„Nevím. Všechno se velice změnilo. Dříve po této cestě chodívaly spousty lidí. Teď tu není nikdo. Dříve tady na nebi v několika vrstvách nad sebou létala letadla jedno za druhým. Teď je i

nebe prázdné. Dříve po obou stranách cesty rostla pšenice vysoká jak já. Teď je tu step.“

Gag poslouchal s otevřenými ústy.

„Dříve se v mých receptorech každou sekundu zachytily stovky radioimpulsů,“ říkal monotónním hlasem Dramba. „Teď necítím nic kromě atmosférických poruch. Zprvu jsem si myslel, že jsem nemocný. Ale teď už vím, že jsem stejný jako dřív. Ale svět se změnil.“

„Možná, že je svět nemocný?“ zeptal se Gag se zájmem.

„Nic nevím,“ odpověděl Dramba.

Gag se otočil a zahleděl se tam, kde se pohyboval a planul obzor. Ale čerta! Ti tady tak onemocní! „A co je tam?“ zeptal se.

„Tam je Antonov,“ odpověděl Dramba. „Je to město. Před osmdesáti lety je odtud nebylo vidět. Bylo to zemědělské město.“

„A teď?“

„Nevím. Pořád volám informatorium, ale nikdo mi neodpovídá.“

Gag se díval na záhadné blýskání, a tu na obzoru vzniklo cosi nepravděpodobně obrovského, podobného šikmé plachtě nepředstavitelných rozměrů, skoro stejně šedomodré jako obloha, jen o poznání tmavší. Pomalu a majestátně to opsalo oblouk jako hodinová ručička na ciferníku a znovu to zmizelo v mlhavém oparu. Gag sotva dýchal.

„Viděl jsi to?“ zeptal se šeptem.

„Viděl,“ řekl Dramba stísněně. „Nevím, co to je. Dříve to tu nebylo.“

Gag se otřásl.

„Z tebe je taky užitek…,“ zavrčel nespokojeně. „Dobrá, pojďme domů.“

„Chtěl jste na raketodrom,“ připomenul Dramba. „Pane!“ řekl přísně Gag. „Nerozumím…“

„Když mě oslovuješ, tak koukej vždycky říct, pane!“

„Pochopil jsem, pane.“

Chvíli šli mlčky. Jen kobylky jim skákaly pod nohama. Gag se občas koutkem oka podíval na nehlučného obra, který tak lehce plul vedle něho. Najednou si všiml, že okolo Dramby, stejně jako dříve okolo cesty, se udržuje zvláštní vrstva atmosféry, svěží a chladné.

Dramba byl také udělán z nějakého podobného materiálu: byl stejně pružný, jeho ruce čnící z rukávů modré kombinézy se stejně matově leskly. Ještě si Gag také všiml, že Dramba stále jde tak, aby byl mezi ním a sluncem.

„Řekni mi ještě něco o sobě!“ poručil Gag.

Dramba mu zopakoval, že je robot android číslo to a to, z experimentální série expedičních robotů, byl sestrojen tehdy a tehdy (asi před sto lety – je to už pěkný stařík), dán do provozu tehdy a tehdy. Pracoval v těch a těch expedicích, na Jajle havaroval a byl částečně rozbit; byl rekonstruován a modernizován tehdy a tehdy, ale víc se už expedicí nezúčastnil.

„Minule jsi říkal, že jsi pět let stál v muzeu,“ přerušil ho Gag.

„Šest let, pane. V muzeu objevů v Lubecku.“

„Dobře,“ zavrčel Gag. „A pak jsi osmdesát let trčel v tom výklenku u Korněje…“

„Sedmdesát devět, pane.“

„Dobře, dobře, nemusíš mě opravovat!“ Gag chvíli mlčel. „Byla to asi nuda, tak tam stát?“

„Nerozumím otázce, pane.“

„Ty jsi ale pařez… Ale to konečně nikoho nezajímá. Řekni mi radši tohle. Čím se lišíš od lidí?“

„Já se liším vším, pane. Chemickým složením, principem konstrukce, systémem řízení a kontroly, určením.“

„No a jaké určení máš, ty troubo?“

„Plnit všechny příkazy, které jsem schopen vyplnit.“

„Hm! A jaké určení mají lidé?“

„Lidé nemají žádné určení, pane.“

„Jsi trouba, hochu! Vesnický balík. Co ty víš o skutečných lidech!“

„Nerozumím otázce, pane.“

„Já se tě také na nic neptám.“ Dramba mlčel.

Šli stepí, stále víc se odchylovali od přímé cesty k domu, protože Gaga najednou napadlo, že se chce dozvědět, co za stavbu trčí na nevelkém kopci napravo. Slunce bylo už vysoko, nad stepí se tetelil rozpálený vzduch, dusná vůně trávy a teplé země byla stále silnější.

„Tak ty tedy vyplníš mé přání?“ zeptal se Gag. „Ano, pane. Bude-li to v mých silách.“

„Tak dobře… A jestli ti já poručím něco – a někdo druhý něco docela opačného? Co pak uděláš?“

„Neporozuměl jsem, kdo dává jiný příkaz?“

„No to je jedno kdo?“

„Není to jedno, pane.“

„Nu tak například Korněj.“

„Vyplním rozkaz, který mi dá Korněj, pane.“

Gag chvíli mlčel. Ach ty mizero, myslel si. Parchante.

„A proč?“ zeptal se nakonec.

„Korněj je starší, pane. Index sociálního významu má mnohem vyšší.“

„Jaký index, prosím tě?“

„Má větší odpovědnost před společností.“

„Odkud to víš?“

„Má mnohem vyšší úroveň informovanosti.“

„No a co?“

„Čím vyšší je úroveň informovanosti, tím větší je odpovědnost.“

Jak je to mazané, pomyslel si Gag. Nedá se nic namítat. Všechno je, jak má být. A já jsem tu jak malé dítě. Ale na to se ještě podíváme…

„No jistě, Korněj je veliký člověk,“ řekl jsem. „Mám moc co dohánět. On všechno vidí, všechno zná. My teď spolu jdeme a povídáme a on jistě ví o každém našem slově. Jakmile bude něco špatně, dá nám co proto…“

Dramba mlčel. Čert ví, co se dělo v jeho ušaté hlavě. Hubu to nemá, oči taky ne, jak pochopíš, co si myslí? A hlas má pořád stejný… „Říkám to správně?“

„Ne, pane.“

„Jak to, že ne? Ty si myslíš, že Korněj něco neví?“

„Ano, pane, on dává otázky.“

„Teď snad?“

„Teď s ním nemám spojení.“

„Tak tedy podle tebe on teď neslyší, co říkáš? Nebo co já říkám tobě? Jestli chceš něco vědět, tak on slyší i naše myšlenky. Nejen to, co říkáme.“

„Rozumím, pane.“

Gag se podíval na Drambu s neskrývanou nenávistí. „Cos ty tak pochopil, bambulo!“

„Pochopil jsem, že Korněj má aparaturu na přejímání myšlenek.“

„Kdo ti to řekl?“

„Vy, pane!“

Gag se zastavil a vztekle si odplivl. Dramba se také okamžitě zastavil. S jakou radostí by mu dal po hlavě – ale nedosáhne na ni. Je to ale kus pařezu! Anebo se jen tak tváří? Klid, Kocoure, klid! Vydrž s chladnou hlavou!

„Chceš mi tvrdit, žes to předtím nevěděl?“

„Ne, pane. Nic jsem o existenci takové aparatury nevěděl.“

„To mi budeš, ty dřeváku, tvrdit, že takový mocný člověk jako Korněj nás teď nevidí ani neslyší?“

„Prosím o zpřesnění: existuje aparatura na přejímání myšlenek, nebo ne?“

„Jak to mám vědět? A ani jí není třeba. Ty přece sám umíš vysílat obraz i zvuk…“

„Ano, pane.“

„Vysíláš?“

„Ne, pane!“

„Proč ne?“

„Nemám takový příkaz, pane.“

„Hm! Tak nemáš příkaz,“ zavrčel Gag. „No tak co stojíš, pojďme!“

Šli chvíli mlčky. Potom Gag řekl: „Poslyš, ty moulo! Kdo je Korněj?“

„Nerozumím otázce, pane.“

„No… jakou má hodnost? Zaměstnání?“

„Nevím, pane!“

Gag znovu zůstal stát. „Jak to, že nevíš?“

„Nemám informace.“

„Ale vždyť je to tvůj pán. A ty nevíš, kdo je tvůj pán?“

„Vím.“

„Kdo?“

„Korněj.“

Gag zaťal zuby.

„Je to s tebou nějaké divné,“ vtíravým hlasem řekl Gag. „Korněj je tvůj pán, jsi v jeho domě už osmdesát let a nic o něm nevíš?“

„To není tak, pane. Můj první pán byl Jan, Kornějův otec. Jan mě pak dal Kornějovi. Bylo to před třiceti lety, když Jan odešel a Korněj si postavil dům na místě Janova tábora. Od té doby je Korněj můj pán, ale nikdy jsem s ním nepracoval, a proto nevím, co dělá.“

„Aha!“ řekl Gag a vykročil dál. „To znamená, že ty o něm vlastně nic nevíš?“

„Tak to není. Vím o něm mnoho.“

„Tak povídej!“

„Korněj Janovic. Vysoký sto devadesát dva centimetry. Váha asi tak devadesát kilogramů. Věk přibližně šedesát let, index sociální významnosti podle ostatních údajů asi nula celá devět…“

„Počkej,“ překvapeně řekl Gag. „Buď zticha aspoň minutu. Co mi to tu žvaníš, řekni mi jen důležité věci.“

„Nerozumím rozkazu, pane,“ pomalu odpověděl Dramba.

„No, například, je ženatý? Má děti? Jaké má vzdělání? Rozumíš?“

„Informace o ženě nemám. O vzdělání také ne.“ Robot chvíli mlčel. „Mám informaci o synovi: Andrej, je mu asi dvacet pět let.“

„O ženě nevíš nic a o synovi informace máš?“

„Ano, pane. Před jedenácti lety jsem dostal rozkaz přejít do služeb jinocha, asi čtrnáctiletého, kterému Korněj říkal synu a Andreji. Byl jsem u něho čtyři hodiny.“

„A potom?“

„Nerozumím otázce.“

„Ještě si ho potom někdy viděl?“

„Ne, pane.“

„Jasné,“ zamyslel se Gag. „A co jste spolu ty čtyři hodiny dělali?“

„Hovořili jsme. Andrej se mě ptal na Korněje.“

Gag zakopl.

„A cos mu řekl?“

„Všechno, co jsem věděl: výšku, váhu. Pak mě přerušil. Chtěl, abych mu vyprávěl, co dělal Jan na jiných planetách.“

„Tak to teda je… No, to se nás netýká.“ Ale co je to za nemehlo! Na dům se ho ani ptát nebudu, to se ví, že nebude nic vědět. Všechny plány mi zhatil, bambula… Ale proč mi ho Korněj podstrčil! Nebo se mýlím? K ďáblu, jak bych si to ověřil? Vždyť nebudu moct udělat ani krok, dokud si to neprověřím!

„Připomínám vám, že jste chtěl jít domů, pane!“ ozval se Dramba.

„Chtěl, a co z toho?“

„Stále víc se odchylujeme od správného směru, pane.“

„No jistě, na to jsem se tě neptal,“ řekl Gag, „chci vědět, co je to tam na tom kopci…“

„To je obelisk, pane. Mohyla nad společným hrobem.“

„Kdo tam leží?“

„Hrdinové poslední války! Před sto léty archeologové objevili v tomto kopci hromadný hrob.“

Na to se podívám, pomyslel si Gag a zrychlil krok. Napadla ho drzá a dokonce strašná myšlenka. Je to riskantní, myslel si, utrhnou mi za to hlavu! Vlastně proč? Jak mám vědět, co a jak? Jsem tu nový člověk, ničemu nerozumím, nic nevím. A stejně z toho asi nic nebude. Ale jestli to vyjde… Jestli to vyjde, pak si budu jist. Tak to tedy zkusím.

Kopec nebyl vysoký, tak dvacet metrů. A dalších dvacet se tyčila žulová mohyla, na jedné straně hladce vyleštěná, na ostatních jen hrubě otesaná. Na vyleštěné straně byl nápis – divným písmem, které Gag neznal. Gag obešel obelisk a vrátil se do stínu. Sedl si.

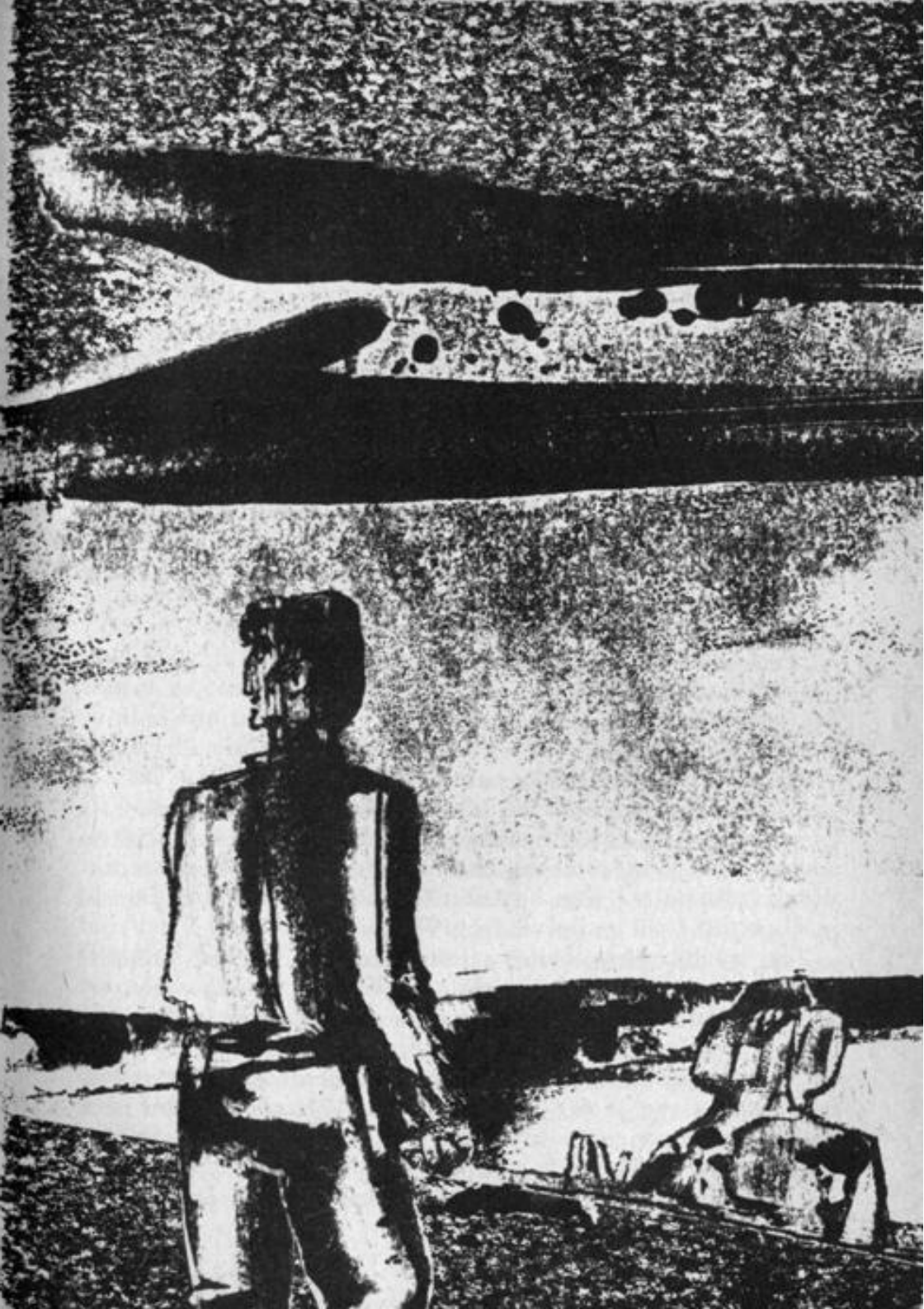
„Vojíne Drambo!“ řekl potichu.

Robot k němu otočil ušatou hlavu.

„Když řeknu vojíne Drambo,“ stejně tiše řekl Gag, „musíš odpovědět: slyším, pane desátníku.“

„Rozumím, pane.“

„Ne pane, ale pane desátníku,“ zařval Gag a vyskočil. „Pane desátníku, rozumíš? Ty křupane!“

„Rozumím, pane desátníku!“

„Ne rozumím, ale rozkaz!“

„Rozkaz, pane desátníku!“

Gag přistoupil až k němu, opřel si ruce v bok a podíval se na Drambu zdola, do jeho neprůzračné matové mřížky.

„Já z tebe udělám vojáka, kamaráde,“ řekl jízlivě, ale laskavým hlasem. „Jak to stojíš, ty nemehlo. Pozor!“

„Nerozumím, pane desátníku,“ jednotvárně zahučel Dramba.

„Když řeknu Pozor!, tak srazíš paty a špičky dáš od sebe, vypneš hruď, ruce připažíš k tělu dlaněmi na stehna a lokty trochu od těla… Tak. To není tak špatné… Vojíne Drambo, pohov! Když ti velím Pohov!, musíš si dát ruce za záda a nohu trochu vpřed. Tak. Ty tvoje ušiska se mi nelíbí. Můžeš je svěsit?“

„Nerozumím, pane desátníku.“

„Tady ty tvé parády, co ti tady trčí, můžeš je svěsit, když ti dám povel pohov!?“

„Rozkaz, pane desátníku. Mohu. Ale budu hůř vidět.“

„To nic, to vydržíš… Tak to zkusíme… Vojíne Drambo, Pozor! Pohov! Pozor! Pohov!…“

Gag se vrátil do stínu obelisku a sedl si. Takových vojáků kdyby měl aspoň oddíl. Všemu hned porozumí. Představil si oddíl takových Drambů v ležení tam u té vesnice. Olízl si suché rty. Věru, ty by asi ani raketou nedostali. Ale pořád nemůže pochopit: myslí to nemehlo, nebo ne?“

„Vojíne Drambo!“ křikl.

„Poslouchám, pane desátníku.“

„O čem přemýšlíš, vojíne Drambo?“

„Čekám na rozkaz, pane desátníku.“

„Chlapík! Pohov!“

Gag si utřel prsty kapky potu na horním rtu a řekl: „Od této chvíle jsi voják Jeho Výsosti vévody alajského. Já jsem tvůj velitel. Moje rozkazy jsou pro tebe zákon. O ničem neuvažovat, žádné otázky, žádné rozhovory. Ty musíš s nadšením přemýšlet o tom, kdy nastane šťastný okamžik a ty budeš moci položit život ve jménu Jeho Výsosti.“

Ten trouba asi polovině z toho nerozumí, ale ať. Důležité je vtlouct mu do makovice základy. Vymlátit z něho jeho vrtochy. A jestli rozumí nebo ne, na tom moc nezáleží.

„Všechno, co tě dřív učili, zapomeneš. Já jsem teď tvůj učitel. Jsem tvůj otec i tvá matka. Budeš plnit jen moje rozkazy, jenom moje slovo je pro tebe příkazem. Vše, co ti říkám nebo přikazuju, je vojenské tajemství. Víš, co je to tajemství?“

„Ne, pane desátníku.“

„Hm, tajemství – to je to, o čem smíme vědět jen ty a já. A Jeho Výsost, to se rozumí samo sebou.“

Šel jsem na něj moc rychle. Je to balík. Ale ať, uvidíme. Teď ho trochu proženu. Ať se jaksepatří zapotí, nemehlo.

„Pozor!“ zakřičel Gag. „Vojíne Drambo, třicetkrát poklusem okolo mohyly – raz, dva!“

A vojín Dramba se rozběhl. Běžel lehce a divně, ne jak to přikazuje vojenský řád nebo jak běhají lidé. Vlastně ani neběžel, ale letěl obrovskými skoky, zůstával dlouho ve vzduchu a přitom pořád měl ruce připažené. Gag ho sledoval s otevřenou pusou. To je věc! O tom se nikomu ani nezdá. Naprosto bezhlučný poloběh, pololét, ani jeho dech není slyšet, ani jednou nezakopne, ačkoliv je tu plno kamení, hrbolů a děr… Kdyby mu člověk postavil na hlavu kotlík s vodou, ani by neukápl! To je voják! To je, mládenci, voják jaksepatří!

„Rychleji!“ zařval. „Hni sebou, neloudej se jak želva!“

Dramba přidal rychlost. Gag jenom mrkal: Drambovi zmizely nohy. Pod jeho vztyčeným tělem nebylo vidět žádné nohy, jen mlhavé mihotání, jako když se vrtule točí ve vysokých obrátkách. Zem to nevydržela, za gigantem se táhla stále hlubší brázda, prohlubovala se před očima a bylo slyšet svištění vzduchu a šelestem zvířeného písku. Gag sotva stačil otáčet hlavu. Dramba už před ním znovu stál v pozoru. Nehybný, ohromný a šel z něho chlad. Jako by ani neběžel.

Tak, pomyslel si Gag. Toho ani nepřinutím, aby se zpotil… Ale hlavu jsem mu napravil, nebo ne? Zkusíme to, riskneme to. Podíval se na obelisk. Je to ohavnost. Vždyť tam leží vojáci… Hrdinové. S kým bojovali a proč, tomu jsem moc nerozuměl, ale jak bojovali, to

jsem viděl. Kéž by nám bůh dal sílu takhle bojovat v poslední hodince! Ne nadarmo mi Korněj ukázal ty filmy. V Gagově duši se ozval pověrčivý strach. Že by byl ten Korněj již tehdy předvídal tuto minutu? Ale ne, to je hloupost, nic nemohl předvídat, není to přece bůh… Asi mi chtěl jen naznačit, jakými hrdiny byli jeho předkové… A ti tady leží. Kolik století už tu leží, a nikdo nenarušil jejich klid. Kdyby byli živí, nedopustili by to, hnali by mě odsud… Ale ať! A jestli to byli Krysojedi? I tak je to ohavné… Ale to je hloupost, Krysojedi jsou zbabělci, smradi! A tohle byli vojáci, vždyť jsem to viděl na vlastní oči! Hrome, až mi je z toho nanic… A kdyby tady teď byl se mnou Gepard? Pověděl bych mu, k čemu jsem se rozhodl. Co by mi na to řekl? Nevím. Vím jen, že by mu to bylo taky protivné. Každému by se to ošklivilo, je-li to člověk.

Podíval se na Drambu. Dramba stál v pozoru a lhostejně pohyboval svýma ucho-očima. Ale co mi zbývá? Myšlenka je přece správná! Ohavná, to přiznávám. Odporná. Někomu jinému a za jiných okolností bych za to dal přes držku. Ale já nemám jinou cestu. Taková příležitost se mi už nenaskytne. Všechno se dozvím najednou. I toho hlupáka si přitom prověřím, i to, jestli mě někdo pozoruje nebo ne… Jde jen o to, že je to ohavné. Nikdo by se neudržel, každý by mě chytil za ruku, kdyby mohl. A dost, nebudu tady nad tím fňukat! Nedělám to přece sobě pro radost. Nejsem přece parazit. Jsem voják a plním svou povinnost, jak umím. Promiňte mi to, bratři hrdinové, můžete-li!

„Vojíne Drambo!“ řekl chvějícím se hlasem.

„Slyším, pane desátníku!“

„Rozkazuji ti převrátit tenhle kámen. Proveď!“

Uskočil rychle stranou, co mu nohy stačily. Kdyby tu byl zákop, skočil by do něj.

„Rychle!“ zařval, až se mu hlas zlomil.

Když pootevřel oči, Dramba už stál v předklonu před obeliskem. Jeho ohromné ruce podobné lopatám sklouzly po žule a ponořily se do přeschlé země. Gigantická ramena se pohnula. Trvalo to vteřinu. Robot se zastavil, Gag s hrůzou viděl, jak se mu jeho mohutné nohy před očima zkracují a mění se v krátké, jako by shora rozmáčknuté

podstavce. Potom se celý kopec zachvěl. Bylo slyšet pronikavý skřípot a obelisk se sotva znatelně naklonil. To už Gag nevydržel.

„Stůj!“ zařval. „Nech toho!“

Křičel ještě něco, sám se však neslyšel, pak nadával rusky i alajsky, všechen ten křik nebyl k ničemu, věděl to, ale přece křičel dál, a Dramba stál před ním v pozoru a monotónně opakoval: „Rozkaz, pane desátníku! Slyším, pane desátníku!“

Potom se vzpamatoval. Bolelo ho v krku a tělo měl jak rozlámané. Klopýtavě obešel obelisk, osahával žulu třesoucíma se rukama. Všechno bylo jako dřív, jen u základů na té straně, kde byl nesrozumitelný nápis, byly dvě hluboké díry a Gag do nich botami křečovitě hrnul hlínu.

Kapitola 5

Celou noc jsem nemohl usnout. Vrtěl jsem se, převracel, kouřil, vystrkoval hlavu z okna, abych se ochladil. Mám po tom všem pocuchané nervy. Dramba trčel v rohu a svítil ve tmě. Nakonec jsem ho ze vzteku vyhnal ven. V hlavě se mi pletlo páté přes deváté, nějaké obrazy, nevím odkud se vzaly. A ještě ta mizerná postel – udělal jsem si ji po svém, ale ona se stále snaží proměnit se v takové měkké lože, na jakých asi tady spí všichni, a ještě se potvora snaží mě houpat, jako kdybych byl nemluvně.

Neštěstí nebylo v tom, že jsem nemohl usnout, můžu nespat tři noci po sobě a nic mi to nedělá. Ale nemohl jsem myslet jako člověk. Nic jsem nemohl vymyslet. Dosáhl jsem včera svého, nebo ne? Můžu teď Drambovi věřit, nebo ne? Nevím. Pozoruje Korněj každý můj krok, nebo ne? Ani o tom nic nevím. Včera po večeři jsem zašel do jeho pracovny. Sedí si před svými obrazovkami, z každé na něj kouká nějaká tlama a on se všemi povídá. Bylo mi, jak když mě píchne nožem. Představil jsem si, jak jsem tam bláznil na tom kopci, jak jsem tam hystericky řval, a on si tady zatím sedí v chládku, kouká se na to všechno na obrazovce a ušklíbá se. A možná že přitom ještě Drambovi vysílá: jen pokračuj, já ti to povoluju… Co se týká mne, já bych to tak dělat nemohl. Kdyby někdo před mýma očima zhanobil

památné místo mého národa, já bych se přitom neušklíbal a nedíval bych se na obrazovku. Ne, já bych udělal docela něco jiného. Já nejsem nějaký Krysojed.

Ale třeba má takový úkol, třeba mu řekli: za každou cenu… Nevím, nic nevím. Předtím, když jsem se vrátil, potkali jsme se a on se mnou mluvil jako vždycky. Ale potom se na mě pozorně podíval a začali se mě vyptávat co a jak. Jako by byl můj táta, zrovna tak. Nalhal jsem mu, že mě bolí hlava. Od všech těch vůní ve stepi. Vypadá to, že mi neuvěřil, ale nic na sobě nedal znát. Celý večer jsem ho pozoroval, jestli se bude Dramby ptát nebo ne. Neptal se. Ani si ho nevšiml… Ach, hoši, to je trápení! Nejraději bych si lehl na záda a nechal se nést po proudu, ať je to kam chce.

Trápil jsem se tak až do svítání. Hned jsem si lehl, hned zas vyskočil, běhal jsem po pokoji, vystrkoval hlavu z okna, koukal do zahrady, až mě to zmohlo a usnul jsem s hlavou na okenním rámu. Probudil jsem se celý zpocený a ihned jsem uslyšel to ochraptělé mňoukání – mrrrjau, mrrrjau, mrrrjau – jako by nebeští andělé škrtili holýma rukama ďábla v pekle a mně tím žárem ožehli obličej jako horkým vzduchem. Ještě jsem pořádně nestačil otevřít oči, a už jsem seděl na zemi, rukou hledal automat a přitom jsem nakukoval přes okenní rám jako přes okraj zákopu. Tentokrát jsem uviděl všechno, jak se to dělá, od začátku až do konce.

Nad mou okrouhlou loučkou, napravo od bazénu, zazářila v šeru jasná tečka, od ní se šířilo dolů a na všechny strany řídké fialové světlo – zatím průzračné, všechny keře byly přes ně vidět – a světlo teklo a teklo, až vytvořilo velký kužel jako obrácená číše vysoká čtyři metry, kužel začal tvrdnout, chladnout, temnět, a už tu stál na loučce ten jejich hvězdolet „přízrak“, jak jsem ho viděl i tehdy poprvé. A ticho. Naprosté. Dokonce ptáci zmlkli. Nad loučkou je šedivě namodralé nebe úsvitu, okolo loučky černé keře a stromy a uprostřed ten stříbřitý zázrak, a já zanic nemohu pochopit, je-li živý, anebo je to jen věc.

Potom něco slabě prasklo, otevřela se v něm černá díra, zazvonilo to, zašumělo a vyšel odtud člověk. Totiž nejdříve jsem si myslel, že je to člověk, mělo to ruce i nohy. Hlavu taky. Byl celý takový skoro černý… buď ožehnutý, nebo ohořelý… a celý ověšený

zbraněmi. Takové zbraně jsem, hoši, nikdy neviděl, ale od prvního pohledu jsem pochopil, že jsou to zbraně a nic jiného. Visely mu z obou ramen i od pasu a řinčelo to a zvonilo při každém kroku. Nehleděl kolem sebe a šel rovnou ke vchodu, jako by to byl jeho dům. Ale kráčel nějak divně a já jsem hned nepřišel na to, čím to je, protože jsem nemohl odtrhnout oči od jeho tváře. Obličej měl také jako ohořelý, černý, leskl se a odrážel světlo, a pak zvedl obě ruce a začal jej ze sebe stahovat jako masku. A zřejmě to byla maska, protože za dvě vteřiny ji měl dole a praštil s ní o zem. To mě pot zalil podruhé, protože pod tím černým, ohořelým, lepkavým, jako nalakovaným obličejem měl ještě jeden, ale ne lidský. Byl celý bílý, jako kámen, bez nosu, bez úst, jen oči svítí jako žárovičky. Jen jsem se na ten obličej podíval a hned jsem se odvrátil. Pak jsem se mu díval na nohy, to bylo ještě horší. Víte, proč měl tak divnou chůzi? Šel po té tvrdé zemi s hustou trávou, jako my chodíme po písku nebo po bažině. Při každém kroku se bořil po kotník, možná ještě víc. Země ho neunesla, bořila se pod ním.

U vchodu se na chvíli zastavil a shodil všechnu tu výzbroj. Zarachotilo to, třesklo a on vešel do dveří. Znovu bylo ticho. Nikde nikdo. Jak v horečnatém snu. Hvězdolet už zmizel, jako kdyby tu nikdy nebyl. Jen černé jámy zůstaly – od prostředka loučky až k domu – a hromada těch nevídaných zbraní na schůdkách. Víc nic.

Strašně se mi chtělo protřít si oči, štípnout se, ale neudělal jsem to. Jsem přece Bojový Kocour, chlapci! Zahnal jsem to mámení. Nebylo to přece poprvé. Jen to hlavní jsem nepřestal vidět: zbraně. Uviděl jsem je tady poprvé. Ani jsem se neoblékl, a tak jak jsem byl, jen ve spodkách jsem vyskočil z okna prvního poschodí.

Byla pořádná rosa. Nohy jsem si okamžitě promočil. Bylo mi zima, možná od té rosy, ale také snad od nervů. U vchodu jsem přičapl a zaposlouchal jsem se. Ticho, úplně normální ticho, jako každé ráno. Ptáci začali zpívat, zacvrkal cvrček. To mě nezajímalo, chtěl jsem uslyšet nějaké hlasy. V tomto domě je to vždycky naopak: když se nemá ozvat ani hlásek, tak mluví, brumlají, hašteří se – a kdo, to se neví, protože Korněj v domě není, bůhví kde ho čerti nosí. A když například právě teď by měli lidé – nebo ne úplně lidé – jeden

druhého zdravit, plácat po zádech, říkat si něco při setkání, tak ne, to je tu ticho jak v hrobě. No dobře!

Sedím tak na bobku a koukám na ty věci, co leží přede mnou. Už na pohled jsou těžké, hladké, naolejované, je na ně spoleh. Nikdy v životě jsem nic podobného neviděl ani na obrázku, ani v kině. Ty aparáty musí mít obrovskou razantní sílu, ale bída je v tom, že nevím, jak se s nimi zachází, jak se berou do ruky, na co se mačká. Dokonce se bojím nějak se jich dotknout. Kdyby tak vystřelily, kostičky si neposbíráš.

Zkrátka jsem si nevěděl rady a to bylo špatné. Ve skutečnosti bych měl honem nějakou zbraň vzít a zmizet. No tak, Gagu! Dělej rychle, tamhle tu krátkou, má to hlaveň, sice je na ní nějaké sklíčko, ale zato to má něco jako držadlo a dva ploché zásobníky po stranách… Tak dost. Nemám mnoho času. Potom si to prohlídnu. Vztáhl jsem ruku a opatrně jsem vzal za držadlo. A tu se stala prapodivná věc.

Vzal jsem za držadlo, jak už jsem řekl. Bylo takové teplé a rýhované. Stiskl jsem je prsty. Táhnu k sobě. Opatrně, aby to nezařinčelo. Cítím, jak je těžké. A v ruce – nemám nic. Sedím jako opilý, dívám se na prázdnou dlaň a ten strojek leží na schodu jako dřív.

Tak jsem ho chytil uprostřed – a zase cítím pod prsty kov, tvrdý, těžký. Trhl jsem k sobě – a zase nic.

Měl jsem chuť zařvat na celé kolo. Sotva jsem se ovládl. Podíval jsem se na dlaň, mám ji od oleje. Otřel jsem si ruku o trávu a zvedl se. Zklamání bylo strašné. Všechno mají předem promyšleno, všechno si předem, neřádi, spočítali a předvídali. Překročil jsem tu hromadu železa, pro mne zcela bez užitku, a šel jsem do domu. Vidím, že na konci chodby trčí Dramba. Zahýbal ušima, civí na mě a mně se na něj ani podívat nechce. Už jsem chtěl jít k sobě nahoru, když mě napadlo: a co jestli… Koneckonců, není to jedno, v čích rukou bude ten stroj, v mých nebo v jeho?

„Vojíne Drambo," řekl jsem polohlasem.

„Slyším, pane desátníku," odpověděl jaksepatří.

„Pojď se mnou!"

Vyšli jsme opět ke vchodu. Zbraně tu leží, nic nezmizelo.

„Podej mi támhle tu krajní!“ povídám. „Ale opatrně.“

„Nerozumím, pane desátníku,“ povídá to nemehlo.

„Čemu nerozumíš?“

„Nerozumím, co vám mám podat.“

Kdyby ses propadl! Copak já vím, jak se to jmenuje?

„Jak se jmenují ty předměty?“ ptám se.

Dramba zamotal ušima a hlásí:

„Tráva, pane desátníku – a schody.“

„A na schodech?“ ptám se a cítím, jak mi běhá mráz po zádech. „Na schodech je prach, pane desátníku.“

„A co ještě?“

Dramba poprvé neodpověděl okamžitě. Dlouho mlčel. Taky se mu to asi v hlavě zavařilo jako mně.

„Ještě jsou na schodech čtyři mravenci, pane desátníku, a Dramba…“ Znovu se odmlčel. „No a ještě všelijaké mikroorganismy.“

On je neviděl! Rozumíte? Neviděl! Mikroorganismy viděl, a železné předměty delší než metr neviděl. On je vidět neměl a já jsem je neměl brát. Všechno předvídali! A tu jsem se ve vzteku zapomněl, kopl jsem do toho největšího kusu, co tam ležel na schodech. To jsem si dal! Nakopl jsem si palec, zlámal nehet a zařval jak tur. A železo si leží, jak leželo dřív. Konec. To byla poslední kapka. Odkulhal jsem k sobě, skřípal zuby, svíral pěsti, div jsem nebrečel. Přišel jsem, svalil se na postel a byl jsem tak zoufalý, jak nikdy od té doby, co jsem jednou přišel na opušťák domů a uviděl jsem, že nejen můj dům, ale celá čtvrť už neexistuje, jen ohořelé cihly a čpí to kouřem. V této hrozné chvíli jsem měl pocit, že už k ničemu nejsem, nic tady nemůžu dokázat, že každý můj krok je předem předvídán na sto let dopředu. A že je docela možné, že už předem vědí, co teprve udělám, a vědí také, jak tomu zabránit nebo jak to obrátit ve svůj prospěch.

Abych zahnal chmury, začal jsem si vzpomínat na to, co bylo nejkrásnější a nejšťastnější v mém životě. Vzpomněl jsem si na ten mrazivý den, na sloupy kouře, které stoupaly k zelenému nebi, na praskot plamenů, požírajících rozvaliny, na sníh na náměstí zčernalý sazemi, na zmrzlé mrtvoly, zničený raketomet v ohromné díře po

výbuchu… a na vévodu, jak jde podél naší řady, my jsme ještě nestačili ochladnout po boji, ještě nám pot zaléval oči, hlaveň automatu pálila do rukou a on jde, těžce se opírá o adjutanta, sníh skřípe pod jeho nohama v červených měkkých holínkách, každému z nás se dívá pozorně do očí a tiše říká slova díků a pochvaly. A potom se zastavil. Přímo přede mnou. A Gepard, kterého jsem viděl – nevnímali jsem nikoho jiného než vévodu – vyslovil moje jméno, vévoda mi položil ruku na rameno a chvíli mi hleděl do očí, tvář měl únavou žlutou, plnou hlubokých vrásek a vůbec ne. tak hladkou jako na portrétech, víčka červená a zapálená a jeho špatně oholená brada se pomalu pohybovala. Držel ještě stále ruku na mém rameni a prsty druhé ruky luskl na znamení, adjutant mu na to rychle vložil do dlaně černou kostku a já jsem stále ještě nevěřil svému štěstí, nemohl jsem uvěřit, a vévoda pronesl ochraptělým hlubokým hlasem: „Otevři tlamu, Kotě…," a já jsem zamhouřil oči a otevřel ústa dokořán, ucítil jsem na jazyku něco drsného a suchého a začal jsem žvýkat. Vlasy mi pod přilbou vstaly, z očí mi tekly slzy. Byl to osobní žvýkací tabák Jeho Výsosti, promíchaný sušenou hořčicí, a vévoda mi poklepával na rameno a říkal dojatě: „Ó, ti usmrkanci! Moji věrní, neporazitelní usmrkanci!"

Tu jsem si uvědomil, že se usmívám s hubou od ucha k uchu. Ne, pánové, ještě nic neskončilo. Věrní nepřemožitelní usmrkanci nezradí. Nezradili tam, nezradí ani tady. Obrátil jsem se na bok a usnul – a tím toto moje dobrodružství skončilo.

Toto skončilo, zato další začínalo, protože náš tichý dům najednou ožil. Dříve to bylo tak: posnídáme s Kornějem, dvacet minut si popovídáme o tom a onom a do oběda jsem pak sám. Když chci, spím, když chci, čtu si knížky, když chci, poslouchám hlasy. A teď, nevím, buď někdo to jejich hadí hnízdo rozkopal, nebo skončila doba odpočinku – zkrátka najednou bylo v našem domě těsno.

Začalo to všechno tím, že jsem se vypravil do té chodby podívat se, co je s mou korespondencí. Abych pravdu řekl, nic kloudného jsem nečekal, ale koukám – ohó! – můj matematik mi odpověděl. Přímo pod mou otázku stejnými pečlivými písmeny stálo: „Tvoji kamarádi jsou v pekle." Tak! Co tohle má znamenat? „Kdo jsi, kamaráde?" – „Tvoji kamarádi jsou v pekle." To znamená, že jich je

tu několik? … Proč nic nenapsali? Kdo to je? Bojí se snad? A proč v pekle? Normální člověk to tu nemá sladké, to vím, ale v pekle… Podíval jsem se na ty obarvené dveře. Možná že je za nimi vězení? Nebo něco ještě horšího! Proč jste to, kluci, nenapsali? Ne-e! Tuhle chodbu budu muset podrobit průzkumu. Ale to až potom; a co napsat teď? Aby pochopili všechno o mně najednou… K čertu, že já neznám tu jejich matematiku! Možná že to mají všechno zašifrované v tom vzorci? Napíšu jim, kdo jsem, aby věděli, s kým mají tu čest a zač stojím. Napíšu jim… Vzal jsem připravený kousek tužky a nadrápal tiskacím písmem: „Bojový Kocour se nikde neztratí.“ Moc se mi líbilo, jak jsem si to vymyslel. Každý hned pochopí, že jsem Kocour, že jsem zdráv a připraven k činu. Parašutistů jsem už viděl plno, tady mi nic nemůžou udělat. A jestli je to snad past a celou tu korespondenci si vymyslel Korněj – tak ať si, budu tvrdit, že jsem nic nepsal.

No dobrá. Tuhle chodbu teď budu hlídat. A teď je čas podívat se, co je to tam za těmi dveřmi. Moc jsem nepřemýšlel, vzal jsem za kliku a zatáhl. Otevřely se. Myslel jsem, že tam bude nějaká místnost, či chodba nebo schodiště… to, co za takovými dveřmi bývá u normálních lidí. Ale nic takového tam nebylo. Komůrka! Třikrát tři metry. Černé matové zdi. Na stěně proti mně červený knoflík. A to je všechno. Nic víc tu nebylo. Když jsem to uviděl, přešla mě chuť tam vlézt. Ať jdou někam, myslím si, co bych tu v tom sklepě hledal? Červených knoflíků už jsem viděl!

Stojím tak nerozhodně a najednou slyším zezadu hlasy. Docela blízko. Skoro vedle mne. No, říkám si, teď ses chytil. Zabouchl jsem dveře, zaťal zuby, otáčím se. Prvnímu dám po hubě – a potom do zahrady, ať si mě tam někdo chytí…

Ale ukázalo se, že to nejsou parašutisti. Za rohem chodby se objevil nějaký člověk s vozíkem, s takovou plošinou na kolečkách. Strčil jsem ruce do kapes a lenivým krokem jsem se vydal proti němu. Chodba je široká, klidně se tu vyhneme. Už byl se svým vozíkem blízko. Podíval jsem se na něj – u všech hadů – je černý! Nejdříve jsem dokonce měl dojem, že nemá hlavu, pak ale, když jsem se pořádně podíval, vidím, že hlavu má. Ale černou. No docela černou! Nejen vlasy, ale i tváře a uši, čelo, jen rty má červené, tlusté

a bělmo v očích mu přímo září a zuby taky. Jaký vítr z které planety ho sem zanesl? Přimáčkl jsem se ke zdi, uvolnil jsem mu cestu – jen jdi, nezdržuj se, jen mi dej pokoj… Ale zrovna ne! Samozřejmě že se i s vozíkem zastavil vedle mne, oslepuje mne těmi svými zuby a očním bělmem a hrdelním hlasem říká:

„Jestli se nemýlím, tak ty jsi Alajan?“

Polkl jsem naprázdno a přikývl.

„Přesně tak,“ říkám, „jsem Alajan.“

Začal se mnou mluvit alajsky, ale už ne tím hrdelním hlasem, ale takovým příjemným, normálním, snad tenorem nebo barytonem, nevyznám se v tom.

„Ty jsi, myslím, Gag. Bojový Kocour?“ říká.

„Přesně tak,“ říkám já.

„Jdeš teď z centra?“ ptá se.

Co mu mám na to odpovědět?

„Ne,“ povídám, „jen se tady tak procházím…“

Už jsem si ho stačil prohlédnout a vidím, že je to člověk jako každý jiný. Jenomže je černý… Nu a co? U nás na ostrovech žijí modří a nikdo jim to nevyčítá. Je oblečen jako všichni tady – volná košile, krátké kalhoty. Jen je černý. Docela černý.

„Nehledáš snad Korněje?“ ptá se mě.

S takovým zájmem. Zrovna jako Korněj.

„Jsi nějaký rozčepejřený,“ povídá.

„Ale ne,“ povídám mu mrzutě. „To jsem se tak zpotil, máte tady horko.“

„Ach tak! Tak si sundej uniformu, co se v ní trápíš? A Korněje teď nehledej, je teď velice zaneprázdněn.“

Hovoří tak pěkně alajsky, bez chyb, správně vyslovuje s přídechem, jako se mluví v hlavním městě. Vysvětluje mi, kde je Korněj a co dělá, a já jen pokukuju po jeho vozíku, a abych pravdu řekl, nevím nic z toho, co mi povídá.

Zkrátka vozík jako vozík, v tom to není. Ale na tom vozíku leží nějaký pytel, vypadá jako kožený. Kožený a svrchu jakoby politý olejem, takový hnědý, jako vojenská bunda. Na povrchu je hladký, bez jediného faldu a zespodu je celý zmačkaný, zvrásněný a jako

všiml. Nejdřív jsem myslel, že se mi to zdá. Potom… no zkrátka bylo tam oko. Můžete mě třeba zabít, ale bylo to oko. Nějaký ten záhyb se potichoučku pohnul a na mě se podívalo velké kulaté temné oko.
Takové smutné a pozorné. Kdepak, chlapci, nadarmo jsem do té chodby přece jen nešel. Ono sice je pravda, že Bojový Kocour je bojová jednotka sama o sobě a tak dále, ale přece jen o takových setkáních se ve stanovách nic neříká…

Stojím, držím se zdi a jen opakuji: „Přesně tak… Přesně tak… „ A sám si myslím: koukej to ode mne odvézt, nač tady s tím trčíš? Můj černý pochopil, že si musím vydechnout. Říká mi svým hrdelním hlasem:

„Jen si zvykej, Alajane, zvykej… Pojď, Jonathane.“ A potom říká alajsky normálním hlasem:

„No tak nazdar, chrabrý bratře… Co ses tak vylekal? Neboj se, nebuď zbabělý, Bojový Kocoure! Tady přece není džungle.“

„Přesně tak,“ řekl jsem mu asi po sto padesáté.

Zablýskal na mě svým bělmem a zuby na rozloučenou a rozjel se se svým vozíkem dál po chodbě. Podíval jsem se za ním – u všech hadů! – vozík si jede sám, a on si vedle něho kráčí, ani se ho nedotýká, a zase jsou slyšet nějaké hlasy. Jeden hrdelní chraptivý bas a druhý – normální, ale mluví nějakou neznámou řečí. A na zádech má ten černý nápis GIGANDA. Krásné setkání, že ano? Ještě jedno takové a budu se schovávat ve vlastních botách. Zvykej si, Alajane, zvykej si! Nevím, třeba si za sto let zvyknu, ale nejbližšího půl století mě nikdo do té chodby už nedostane… Podíval jsem se ještě, jak se ti dva vmáčkli do té komory, zabouchli za sebou dveře, a šel jsem z toho šeredného místa pryč. Musel jsem se držet zdi.

A od toho dne začalo být v našem domě těsno. Valí se sem jeden za druhým. Nulovou kabinou přilétají po dvou, po třech. V noci a hlavně za úsvitu je od těch jejich „přízraků“ slyšet téměř nepřetržité mňoukání. Někteří padají přímo z jasného nebe – jeden se trefil přímo do bazénu, když jsem se ráno koupal. To byl zážitek! A všichni jdou ke Kornějovi a repetí v nejrůznějších jazycích, všichni mají naspěch a všichni jsou v nepřetržité činnosti. Když člověk vyjde do haly, slyší je, jak repetí. Chceš se jít do jídelny najíst – sedí tam dva nebo tři, jedí a brebentí, jedni odcházejí, druzí odněkud

přicházejí. Už jsem se na to nemohl dívat. Toho jídla, co spořádají! Kdyby si aspoň něco s sebou přinesli. Copak si neuvědomí, že to pro všechny nepostačí? Nemají svědomí, to vám řeknu. Musím říct po pravdě, že pytle s očima jsem už mezi nimi žádné neviděl. Byly tam ovšem dost příšerné exempláře, ale aby to byl pytel, tak to zase ne! Sláva bohu! Trpěl jsem to jeden den, druhý den a pak jsem před tím vpádem prostě utekl, to se přiznám, mládenci. Vzal jsem si vždy ráno Drambu a honem s ním k rybníkům, co jsou asi patnáct kilometrů tady od té hospody. Našel jsem to krásné rybníky, stinné, zarostlé rákosím, kačen je tam plno…

Možná že jsem nejednal správně, že to ode mne bylo zbabělé. Snad jsem se tam měl mezi nimi motat, poslouchat, přihlížet a psát si všechno za uši. Ale mládenci, vždyť já se snažil, sedl jsem si vždy někde do koutka v jídelně, pusu i uši dokořán, ale houby jsem jim rozuměl. Repetili v jazycích, co nikdo nikdy neslyšel. Malovali nějaké křivky, ukazovali si nějaké, nákresy s jakýmisi znaky, jednou dokonce přinesli mapu našeho Impéria a celou hodinu si na ní ukazovali. Ani nevím proč, mapa jako mapa… Nic jsem z toho nevyrozuměl, co vlastně chtěli, oč se nemohli podělit… Ale jedno jsem, mládenci, přece pochopil: něco se tam u nás děje, anebo se brzy bude dít. Proto se tady to hadí hnízdo dalo do pohybu.

Zkrátka, rozhodl jsem se nechat iniciativu protivníkovi. V situaci se nevyznám, zabránit jim v ničem nemůžu, takže co mi zbývá? Když mě tady drží, znamená to, že mě k něčemu potřebují. A když mě potřebují, tak ať tam vymýšlejí, co chtějí, dřív nebo později se stejně musí na mě obrátit. Pak se uvidí co a jak. A zatím se budu chodit koupat, cvičit Drambu – a možná že na něco přijdu. A mimochodem stalo se to tak.

Jednou jdu na snídani. Hledím – za stolem sedí Korněj. A přitom sám. Poslední dny jsem ho viděl zřídka, a vždycky bylo okolo něj plno lidí. Ale teď tu je sám a pije mléko. Pozdravil jsem a sedl si naproti. Bylo mi nějak divně, – jako by mi byl scházel, nebo co. Ale to bylo asi něco v jeho tváři. Má totiž moc hezkou tvář. Je v ní cosi mužného a zároveň jakoby dětského. Zkrátka tvář člověka, který nemá žádné tajné záměry. Takovému člověku věříš, i když nechceš. Povídáme si a já si pořád připomínám: buď ve střehu, Kocoure, není

možné, aby to byl tvůj přítel, a když není, tak je teda nepřítel… A tu mi Korněj zničehonic povídá:

„Proč ty se, Gagu, nikdy na nic nezeptáš?“

Tak už je to tady! Nedávám mu žádné otázky. A kdy mu je vlastně mám dávat, když ho celé dny nevidím? Bylo mi z toho najednou nějak hořko a toužil jsem mu říct přímo: To proto, abys mi nemusel lhát. Ale ovšemže jsem to neřekl. Jen jsem zabrumlal:

„Jak to, že nedávám otázky, dávám…“

„Rozumíš,“ říká mi s provinilým výrazem, „nemohu ti dělat přednášky. Za prvé na to nemám čas, to sám vidíš. Rád bych ti věnoval víc času, ale nemohu. A za druhé přednášky – to je podle mne strašná nuda. Koho zajímá poslouchat odpovědi na otázky, které sám nepoložil? Anebo si myslíš něco jiného?“

Zrozpačitěl jsem a zamumlali jsem něco nesrozumitelného. Vtom se do jídelny vevalili dva a za nimi ještě třetí. Září jako měděné, čerstvě vycíděné kotle. A nesou jakousi krabičku a míří s ní rovnou ke Kornějovi.

„To je ona?“ ptá se Korněj a jde k nim. „Ano,“ odpovídají sborově a hned ztichnou. Už dávno jsem si všiml, že když je přitom Korněj, nikdy nerepetí. V jeho přítomnosti se chovají vzorně. Korněj nemá zřejmě rád žerty.

Baštím něco jako rybu, zapíjím to něčím horkým a Korněj mezitím bere do prstů tu krabičku, opatrně ji otvírá a vytahuje z ní úzkou červenou stuhu. Ti tři ani nedýchali. V jídelně je ticho, je jen slyšet, jak se baví v pokoji pro hosty. Korněj tu červenou stužku prohlédl proti světlu a potom polohlasem řekl: „Jste chlapíci! Rozmnožte to a rozdejte.“

A odešel ven z jídelny. U dveří si vzpomněl, otočil se ke mně a řekl: „Promiň mi, Gagu, nedá se nic dělat.“

Jen jsem trhl ramenem – co na tom. Prosím! Dva z těch tří běželi za Kornějem, třetí tu zůstal a pečlivě ukládal červenou stužku do krabičky. Sedím tu celý vzteklý, nerad jím, když se někdo dívá. Ale on si mě nevšímá. Jde od stolu přes celou jídelnu až do rohu, kde stojí jakási skříň nebo truhla… nebo snad bedna. Stokrát jsem ji už viděl a nevšiml jsem si jí. A on přistupuje k té bedně, nazvedává jakýsi závěs a ve stěně bedny se objevuje osvětlený výklenek. Klade

do něj svou krabičku a spouští závěs. Ozývá se krátké hučení, na bedně se objevuje žluté svítící oko. Potom ten člověk znovu zvedá závěs… a to jsem už, mládenci, přestal jíst. Protože koukám a ve výklenku už jsou dvě takové krabičky. Ten chlap znovu spouští závěs – zase něco zahučelo, znovu se rozsvítilo žluté oko, závěs jde nahoru – a jsou tam čtyři krabičky! A tak to šlo dál a dál. Já sedím, ani nemrknu, a on spustí závěs, zvedne závěs… a za minutu má těch krabiček plný výklenek. Vyndal je odtud, rozstrkal si je po kapsách, mrkl na mě a alou ven.

Zase jsem nic nepochopil. Tady by žádný normální člověk nic nepochopil. Ale jedno mi došlo: co to je za mašinu! Vstal jsem a šel k bedně. Prohlídl jsem si ji ze všech stran. Chtěl jsem se podívat i za ni, ale hlava mi tam neprolezla, jen jsem si odřel ucho. Závěs je nahoře a výklenek mi svítí do očí. U všech hadů! Ohlédl jsem se, sebral rychle ze stolu pomačkaný ubrousek… zmuchlal jsem ho do kuličky a hodil do výklenku – pro jistotu pěkně z dálky, kdoví co by se mohlo stát. Ale ne, všechno šlo normálně. Papír leží a nic se neděje. Tak jsem opatrně vzal za závěs a stáhl jsem ho dolů. Spadl snadno, jakoby sám od sebe. Potom to zahučelo jako předtím a rozsvítila se ta žlutá lampa. No, Kocoure! Vytáhl jsem závěs nahoru. Přesně! Dvě papírové kuličky. Vidličkou jsem je opatrně vyhrábl, koukám, jsou stejné. Absolutně stejné, nedají se od sebe rozeznat. Prohlížel jsem je ze všech stran, dokonce jsem k nim čichal… Jsou úplně stejné. Tak vidíte, co to je! Kdybych teď měl zlaťák, byl bych ve chvíli milionář. Začal jsem se hrabat po kapsách. Zlaťák tam nebude, ale kdyby aspoň měďák… Nemám ani groš. Ale tu jsem nahmatal v kapse svou jedinou patronu. Jednotnou patronu kalibru osm a jedna desetina. Ne, v tom okamžiku jsem si ještě neuvědomil, co to znamená. Prostě mě napadlo: když už nemám peníze, tak si nadělám aspoň patrony, ty taky mají svou cenu. Ale teprve když už bylo ve výklenku šestnáct kusů, došlo mi, že šestnáct patron – to už je pásový zásobník. Plný zásobník, mládenci!

Stojím tak před tou bednou, koukám na své patronky a takové zajímavé myšlenky se mi rojí v hlavě, že jsem se honem vzpamatoval a rozhlédl se kolem, jestli mě někdo nesleduje. Pěknou mašinu si to vymysleli, jen co je pravda. Moc užitečnou. Už jsem u

nich viděl všelicos, ale takovou užitečnou věc vidím teprve podruhé, ta první je samozřejmě Dramba. No, tak tedy děkuj u. Sebral jsem své patrony, nasypal je do kapsy u blůzy. Kapsy mi odstávaly a já jsem konečně pocítil, mládenci, že v dálce přede mnou jako by začalo svítat.

Ten stroj jsem pak použil ještě mnohokrát. Doplňoval jsem si zásobu patron, aby nikdo nevěděl. Když se mi utrhl knoflík, nadělal jsem si pro každý případ dva tucty knoflíků, a ještě všelijaké maličkosti. Nejdříve jsem byl opatrný, ale potom jsem docela drze manipuloval závěsem, zatímco tu ostatní jedli a povídali si. Nikdo si mě ani nevšiml. Lehkomyslní lidé! To mi nejde na rozum, jak při takové lehkomyslnosti chtějí vládnout na naší planetě. Vždyť u nás je utlučou čepicemi. Klidně bych tu mohl před jejich očima okopírovat jejich tajné dokumenty. Kdybych o nějakých věděl… Oni si mě ale vůbec nevšímají. Když chci poslouchat, o čem mluví – můžu poslouchat, když se chci dívat – tak se dívám. Jen občas se na mě někdo koukne, usměje se a zase si povídají. Až je mi to líto, u všech hadů! Jsem přece Bojový Kocour Jeho Výsosti, a ne nějaká lidská spodina! Přede mnou smekali jinší chlapi a uctivě uhýbali z cesty… Je sice pravda, že nesmekali každý den, nýbrž jen ve svátek Jeho Výsosti, to ale nevadí. Měl jsem takovou chuť postavit se někdy ve dveřích a zařvat na ně, tak jako to dělal Gepard: Pozo-o-r! Na mě se dívejte, Švábi zatracení! Ti by běhali! Ale pak jsem si zakázal na to myslet. Nesmím pošpinit svou důstojnost. Ať jde všechno svou cestou, stejně bych je nedokázal postavit všechny do pozoru. A ani to není můj úkol.

Korněj se v těch dnech doslova zchvátil. Nejen že musel regulovat všechno to povídání a dohadování, ale navíc měl osobní nepříjemnosti. Moc o tom samozřejmě nevím.

Jednou jsem se sem vrátil od rybníků unavený, zpocený, nohy malátné, svalil jsem se pod keřem na trávu, nikdo mě tu nevidí, ale já vidím všechno. Ono stejně nebylo nic vidět, ti, co tu ještě zůstali, byli v pracovně u Korněje. Měli zase poradu a v zahradě nebyl nikdo. Vtom se otevřely dveře nulové kabiny a z nich vyšel člověk, kterého jsem tady ještě neviděl. Za prvé měl jiný oblek. Ti, kteří patřili k našim, chodili buď v kombinézách nebo v pestrých košilích

s nápisy na zádech. A tenhle – ani nevím, jak ho popsat. Bylo na něm něco přísného, strohého. Šedá drahá látka, hned se pozná, že je to aristokrat – každý by na takovou neměl. Pak ten obličej! To už vůbec nedovedu vysvětlit. Vlasy černé, oči modré, ale v tom to není. Něčím mi připomínal toho doktora, co mě vyléčil, jenže ten měl červené tváře, a tenhle ne. A už vůbec nevypadal na dobráka. Měli snad stejný výraz? U našich lidí jsem nikdy takový výraz neviděl, naši jsou buď veselí, nebo ustaraní, ale tenhle… nevím, opravdu nevím, jak bych ho popsal.

Zkrátka vyšel z kabiny a rozhodným krokem prošel kolem mne do domu. Slyším, dohadování a rozhovory rázem ztichly. Kdo nás to asi navštívil, myslím si. Nejvyšší velení? A v civilu? Začalo mě to zajímat. To by tak bylo, kdybych ho vzal jako rukojmí. To bych pak udělal dílo… Začal jsem si představovat všechno do podrobností – chytal mě fantas. Pak jsem se vzpamatoval. V pracovně se už zase mluví a na schody vycházejí dva lidé. Korněj a ten aristokrat. Jdou po schodech a míří pomalu k nulové kabině. Mlčí. Aristokrat má nepřístupný obličej, rty sevřené, hlavu vztyčenou. Jako generál, ačkoliv je ještě mladý. A můj Korněj svěsil hlavu, hledí si pod nohy a kouše se do rtů. Něco ho trápí. Jen jsem si stačil pomyslet, že i na Korněje tady něco platí, zastavili se docela blízko mne a Korněj říká: „Tak ti děkuji, že jsi přišel.“

Aristokrat mlčí. Jen pokrčil rameny a dívá se přitom stranou. „Víš, že tě vždycky rád vidím,“ říká Korněj. „I když je to jen tak narychlo jako teď. Já přece vím, jak jsi pořád zaměstnaný…“

„Nemluv tak,“ říká aristokrat, „není to nutné. Raději se rozlučme.“

„Dobře,“ říká Korněj.

A řekl to s takovou pokorou, až mi z toho bylo zle.

„A ještě něco,“ říká aristokrat. Mluví tvrdě, nepříjemně. „Už dlouho tady nebudu. Matka zůstane sama. Žádám tě co nejdůrazněji, abys ji přestal trápit. Dříve jsem o tom nemluvil, protože jsem byl s ní… Zkrátka, dělej jak chceš, ale přestaň ji mučit!“

Korněj něco řekl, spíš zašeptal tak tiše, že jsem neslyšel.

„Můžeš!“ řekl aristokrat důrazně. „Můžeš odjet, můžeš zmizet… Všechny ty tvoje práce – proč by měly mít větší hodnotu než její štěstí?“

„To jsou zcela odlišné věci,“ říká Korněj s tichým zoufalstvím. „Tomu ty prostě nerozumíš, Andreji…“

Až jsem v tom křoví poskočil. No jasně, žádný náčelník nebo generál. Je to jeho syn, vždyť jsou si podobní.

„Nemohu odjet,“ pokračuje Korněj. „Nemohu zmizet. Tím by se nic nezměnilo. Ty si myslíš – sejde z očí, sejde z mysli. Ale tak to není. Pokus se to pochopit, nedá se vůbec nic dělat. Je to osud! Rozumíš? Osud.“

Andrej vztyčil hlavu, podíval se pyšně na otce, jako kdyby chtěl po něm plivnout, ale vtom se jeho aristokratický obličej zkřivil – jen se dát do breku – nějak divně mávl rukou a beze slova se rozběhl ke kabině.

„Dávej na sebe pozor!“ křikl za ním Korněj, ale Andrej už byl pryč.

Pak se Korněj otočil a šel k domu. Na schodech zůstal chvíli stát, jako by musel sebrat všechny síly a myšlenky. Potom se narovnal a překročil práh.

Takové to tedy je. Nedají mu pokoj. Nic mi sice do toho není, ale je mi ho líto. Já bych sice na jeho místě dal takovému synátorovi co proto, aby věděl, kde je jeho místo, a nestrkal nos, do čeho nemá, ale to Korněj nedokáže. Mohl by se sice vypořádat s kýmkoli, silný a obratný je jako málokdo. Viděl jsem ho, jak se jednou pral ze zábavy s třemi svými oficíry, nebo co je to zač… Ten jim dával! Koukat na něho byl požitek. Takže buďte klidní, dát někomu na frak, to on umí. Ale věc je v tom, že to nikdy neudělá, není-li to nezbytně nutné. Nejen že nikomu nevpálí pár facek, ale ani ostré slovo od něho nikdo neuslyší. Ačkoliv jednou takový případ byl… Přišel jsem k němu do pracovny, už nevím proč. Snad jsem chtěl nějakou knížku nebo film do promítače. Ten den pršelo. Vejdu dovnitř, octl jsem se v úplné tmě. Byl jsem na pochybách, jestli jsem v pracovně, nebo ne. Ještě se mi v tomto domě nestalo, abych uprostřed bílého dne vešel do místnosti, kde je tma. Myslel jsem, že jsem omylem zalezl někam do spíže. A najednou z té tmy slyším Korněje.

„Dejte to tam znovu od začátku!“

Udělal jsem krok dopředu. Stěna za mnou se zavřela, byla úplná tma jako v noci na střelnici. Šel jsem s rukama před sebou, abych se o nic nepraštil, neudělal jsem ani pár kroků a zamotal jsem se do jakési látky. Lekl jsem se. Co je to za hadr? Kde se tu v pracovně vzal? A vtom slyším hlasy. Zapomněl jsem v tom okamžiku dýchat.

Hned jsem pochopil, že se tu mluví jazykem, jakým mluví lidé v Impériu. Já ty jejich slovíčka, to pisklavé sípáni kdekoli poznám. Mluvili dva: jeden normální Krysojed – hned bych do něj napral dávku z automatu… kluci, věřte nebo ne, sám jsem tomu nejdřív nevěřil, ale ten druhý byl Korněj. Byl to jeho hlas. Ale mluvil jejich řečí, to za prvé, a za druhé mluvil takovým hlasem, jaký jsem nikdy neslyše1 nejen u něho, ale vůbec na této planetě. Byl to, mládenci, skutečný výslech. Jo, tak to bylo. Já jsem takových výslechů viděl, vím, jak to vypadá. Tady jsem se nemohl zmýlit. Korněj mu říká tak sveřepě: hrumm, hrumm! A ten zbabělý špinavec mu plačtivě odpovídá: churli-murli, churli… Až mi srdce zaplesalo, čestné slovo.

Jenže jsem, bohužel, rozuměl tak každé dvacáté slovo, a ani to se mi nějak neukládalo do paměti. Zkrátka vypadalo to, že to není obyčejný Krysojed, nějaký voják nebo civil, nýbrž nějaký náčelník.

Možná maršálek nebo ministr. A řeč byla o vojenských útvarech a o armádách a také o situaci v hlavním městě. Totiž to jsem si domyslel, protože slova útvar, armáda a hlavní město znám, a ta slova se opakovala. A také jsem pochopil, že Korněj toho druhého přitlačil ke zdi, ale ten Krysojed, i když mňoukal tak žalostně, i když podlézal, přece něco skrýval – mizera jeden pruhovaný. Korněj hřímal stále zlostněji, Krysojed pištěl stále žalobněji, a mně osobně bylo jasné, že právě teď by mu bylo třeba jednu pořádnou vlepit. Dokonce jsem se nahnul, až jsem se dotkl nosem látky, která mě dělila od místa, kde se výslech konal, abych o nic nepřišel, až ten pacholek začne ječet a řekne to, co od něj potřebují vědět. Ale Krysojed najednou docela zmlkl – snad padl do mdlob, nebo co – a Korněj řekl svým obvyklým hlasem rusky:

„Je to dobré, Valdemare. Můžete jít! My si teď uděláme rekapitulaci. Za prvé…“

Co bylo za prvé, to jsem se, kluci, nedozvěděl. Najednou mi dal někdo takovou ránu, že mi i v té tmě začaly před očima skákat jiskry, a já se probral až v pokoji pro hosty. Sedím na zemi, mrkám a nade mnou stojí takové chlapisko a tře si rameno. Je to ten Valdemar, palici má až u stropu, ale obličej rozpačitý a utrápený, kouká na mě z té své výšky a říká vyčítavě a zároveň s omluvou:

„No copak, holoubku? Cos tam dělal v té tmě? Jak jsem to měl vědět? Promiň mi to, prosím tě… Hodně ses praštil?“ Osahal jsem si nos – jestli ho vůbec ještě mám, zvedl jsem se nějak a povídám:

„Ale ne! Já jsem se nepraštil. To praštil někdo mě.“

Kapitola 6

Když Dramba dokončil spojovací zákop až k pozorovacímu bodu, Gag ho zastavil, seskočil dolů a prošel se celým ležením. Vykopáno to bylo vzorné. Zákop měl všude stejný profil, ideálně rovné stěny, seseknuté na okrajích, pevně ušlapané dno, žádná kyprá prsť nebo smetí, všechno podle předpisů. Vedl k ostřelovacímu bodu, což byla ideálně okrouhlá jáma s průměrem dva metry, od které vedly do týlu pohotovostní úkryty pro kryté trámy, připravené pro zásoby střeliva. Gag se podíval na hodinky. Celá pevnost byla vykopána za dvě hodiny a deset minut. A jaká pevnost! Na takovou by mohla být právem hrda i inženýrská akademie Jeho Výsosti. Gag se podíval na Drambu. Vojín Dramba čněl nad ním i nad okrajem zákopu. Jeho obrovské dlaně byly připaženy k tělu, lokty od těla, uši sklopené, hrud vypjatá a spolu s vůní čerstvě vykopané země šel od něho také svěží chládek.

„Chlapík!“ řekl spokojené Gag.

„Sloužím Jeho Výsosti, pane desátníku!“ zařval robot.

„Co nám teď ještě schází?“

„Plechovka piva a slaneček, pane desátníku!“

Gag se zasmál.

„Správně,“ řekl. „Teď jsem z tebe, ty lajdáku, udělal pořádného vojáka.“

Chytil se okraje zákopu, vyšvihl se až na trávu, pak se zvedl, otřepal si hlínu z kolenou a ještě jednou si prohlédl pevnost – teď svrchu. Byla opravdu vzorná.

Slunce již stálo vysoko, na trávě nezůstala ani kapka rosy. Nad západním obzorem, tam, kde se v mlze nezřetelně rýsovaly obrysy gigantického města, visel srpek měsíce jako tající kousek cukru. Kolem cvrkaly milióny cvrčků a kobylek, step byla rovná, zrzavě zelená a až do dálky stále stejná a pustá jako oceán. Její jednotvárnost rušila jen zelená skvrna v dálce, ze které čněla červená střecha Kornějova domu. Všude kolem je step naplněná kořennými vůněmi, nad ní čisté šedomodré nebe a uprostřed je on – Gag. A bylo mu dobře.

Dobře proto, že všechno je od něj daleko. Daleko je nepolapitelný Korněj, nekonečně dobrý a trpělivý, laskavý, pozorný a postupně si vynucující lásku k sobe, a zároveň i nekonečně nebezpečný jako bomba nesmírné síly, která může vybuchnout, kdy se to dá nejméně čekat, a roznést Gaga na kousíčky. Daleko odsud je podivný dům, nabitý nevídanými a nemožnými mechanismy, nevídanými a neslýchanými tvory, lidmi, kteří jsou jako číhající past, jako je sám Korněj, ustavičně kypící pohybem a činností bez viditelného a rozumného cíle – nesrozumitelný, a právě proto tak zoufale nebezpečný pro Gagův život. Daleko odsud je celý ten jejich klamný svět, kde lidé mají všechno, co si přejí, a proto jsou jejich přání zvrácená, cíle nezemské a prostředky ničím nepřipomínají lidské. Ještě dobře, že aspoň tady se dá na chvilku zapomenout na odpovědnost, která je nad jeho síly, na všechny úkoly, které mu nedopřejí klid a pálí v duši jako otevřená rána, tak jsou neodbytné, nevyhnutelné a zároveň neřešitelné. A tady je všechno prosté a snadné… „A hele!“ řekl Korněj. „To už je něco!“

Gag překvapením poskočil a otočil se. Na druhé straně zákopu stál Korněj a s veselým překvapením prohlížel pevnost. „Ty jsi ale stavitel,“ řekl. „Co to má být?“ Gag zkusil mlčet, ale nešlo to. „Pevnost,“ řekl nerad. „Pro těžká děla.“ Korněj žasl.

„K čemu? Jak jsi to říkal?“

„Pro těžká děla.“

„Hm. A kde je vezmeš?“

Gag mlčel a jen se na něj zamračeně díval.

„No nic. To se mě koneckonců netýká," řekl Korněj. „Promiň mi, jestli jsem tě vyrušil… Dostal jsem totiž nějaké zprávy a spěchal jsem, abych ti je řekl. A sice to, že válka u vás skončila."

„Jaká válka?" tupě se zeptal Gag.

„Vaše válka mezi vévodstvím alajským a Impériem."

„Už?" tiše řekl Gag. „Vždyť jste říkal tak čtyři měsíce."

Korněj rozhodil rukama.

„No promiň," řekl. „Zmýlil jsem se. Všichni jsme se mýlili. Ale myslím si, že to byl dobrý omyl. Souhlasíš jistě, že skutečnost náš omyl správně opravila. Válka skončila za měsíc."

Gag si olízl rty, zvedl hlavu, pak ji zase sklonil.

„A kdo…" Opět zmlkl.

Korněj čekal a klidně se na něj díval. Gag tedy znovu zvedl hlavu a řekl mu přímo do očí: „Chci vědět, kdo zvítězil!"

Korněj dlouho mlčel, z jeho tváře se nedalo nic vyčíst. Gag si sedl, nohy se pod ním podlamovaly. Vedle něho trčela ze zákopu Drambova hlava. Gag na ni bezmyšlenkovitě civěl.

„Vždyť jsem ti to už vysvětloval," řekl nakonec Korněj. „Nikdo nezvítězil, nikdo neprohrál. Vlastně vyhráli všichni."

Gag procedil skrz zuby.

„Vysvětloval… Vy jste mi všelicos vysvětloval. Ale tomuhle nerozumím. Komu patří teď ústí Tary? Vám je to možná jedno, ale nám to jedno není."

Korněj tiše pokýval hlavou.

„Vám je to také jedno," řekl unaveně. „Armáda tam už žádná není, jen civilní obyvatelstvo…"

„Aha!" řekl Gag. „To znamená, že Krysojedy odtud vyhnali."

„Ale ne," Korněj zkřivil trpitelsky obličej. „Armády už neexistují, rozumíš? Nikdo nikoho z ústí Tary nevyhnal. Jednoduše Alajané i ti z Impéria zahodili zbraně a šli domů."

„To není možné!" řekl Gag zcela klidně. „Nevím, proč mi tohle vše vyprávíte, Korněji. Nevěřím vám. A nechápu, co vlastně ode mne chcete. Proč mě tady držíte? Jestli mě nepotřebujete, pusťte mě domů. Jestli mě k něčemu potřebujete, tak to řekněte rovnou…"

Korněj něco zamručel a řekl se zjevnou nelibostí: „Tak tedy poslouchej. Nic nového ti sdělit nemohu. Vidím, že se ti to tady nelíbí. Vím, že chceš domů. Ale budeš to muset ještě vydržet. Teď je to v tvé vlasti příliš těžké. Všechno je zničené. Je tam hlad a epidemie. A také politické nepořádky… nikdo neví, co bude dál. Vévoda, jak se dalo čekat, se na všechno vykašlal a utekl jak baba. Ponechal svému osudu nejen zemi…“

„Nemluvte tak o vévodovi,“ řekl Gag ochraptěle.

„Vévoda už neexistuje,“ chladně řekl Korněj. „Vévoda alajský je svržen. Ale jestli ti to udělá radost, tak Imperátor je na tom stejně.“

Gag se ušklíbl a tvář mu znovu zkameněla. „Pusťte mě domů,“ řekl. „Nemáte právo mě tady držet. Nejsem ani zajatec, ani otrok.“

„Nech toho,“ řekl Korněj. „Nebudeme se hádat. Ty si nedovedeš představit, co se tam u vás děje. Takoví jako ty tam dali dohromady bandy, stále ještě touží po tom, aby tu mrtvolu vzkřísili, ale kromě nich už po tom nikdo jiný netouží. Lidé na ně uspořádali lov jak na vzteklé psy a všichni jsou už odepsáni. Kdybych tě teď poslal domů, zcela jistě by ses také dal do takové bandy. A to by byl tvůj konec. A věc se, mimochodem, netýká jen tebe. Jsou tu ještě lidé, které bys zabil nebo umučil. Jsi nebezpečný. Pro sebe i pro jiné. Tak je to, když už jsi chtěl slyšet všechno na rovinu.“

Tak takový umí být Korněj. Před Gagem tu stál bojovník se železnou vůlí, který dovedl udeřit přímo do černého. Nu což, díky za upřímnost. Takže dál to bude tak: Tys mi všechno řekl a já ti to teď taky povím. Dost dlouho jsem si hrál na hodného chlapečka v krátkých kalhotech. Už mě to nebaví. „Tak vy se bojíte, že tam budu nebezpečný,“ řekl Gag. Už se nedokázal udržet, a ani nechtěl. „Je to váš názor a přání. Ale dejte si pozor, abych se nestal nebezpečný i tady.“

Stáli u zákopu, každý na jedné straně, tváří v tvář, a Gag měl nejdříve pocit vítězství, že se mu podařilo vyvolat ten chladný svit v obvykle laskavých očích toho potměšilce. Ale potom s úžasem zpozoroval, že svit zmizel a ten satan má znovu na rtech úsměv a mhouří na něj oči tak otcovsky, u všech hadů! A najednou se Korněj dal do smíchu, až se prohýbal, zakuckal se a znovu se řehtal a pak spráskl ruce a řekl:

„Kocour! Skutečně Kocour! A divoký! Přemýšlej!“ řekl Gagovi a poklepal si na hlavu. „Přemýšlej! Na co máš mozek? Nebo jsi tu už pátý týden docela nadarmo?“

To Gag nevydržel, obrátil se a šel do stepi.

„Přemýšlej!“ neslo se za ním.

Šel a nekoukal si pod nohy. Bořil se do syslích děr, klopýtal, odíral si nohy o bodláčí. Nic neviděl a neslyšel, před očima měl tu vrásčitou tvář, hnědou jako zem, se strašně unavenýma zarudlýma očima a v uších mu zněl ochraptělý hlas: „Usmrkanci! Moji věrní usmrkanci!“ A tenhle člověk, poslední blízký člověk, který zůstal naživu, se teď schovával, trápil a ty bandy koupených a oklamaných Dikobrazů, zběsilých strachem, ho pronásledovaly, pořádaly na něj hon jako na vzteklého vlka. Spodina, lůza, chátra bezectná, která nemá svědomí… Lež, lež, to nemůže být! Lesní myslivci, garda, výsadkáři, Modří Draci – ti všichni že se zaprodali? Ti že ho opustili? Ale vždyť kromě Něho nikoho neměli. Vždyť žili jen pro Něho. Umírali pro Něho! Ne, ne, to je lež, nesmysl… Jistě kolem Něj udělali ocelový kruh z kopí a bodáků, z hlavní a z plamenometů… byli to přece nejlepší bojovníci na světě, ti přece rozeženou a zničí zběsilou soldatesku… Jak je budou hnát, pálit, dupat po nich… A já, já dřepím tady. Kocour! Podělané štěně, a ne Kocour! Sebrali chudáčka, vyléčili mu tlapku, ovázali mašličkou a on vrtí ocáskem, chlemtá teplé mlíčko a jen říká: Poslouchám! a Přesně tak!

Zakopl a padl do ostré suché trávy. Zůstal tam ležet se zabořenou hlavou a strašně se styděl. Ale je přece sám! Sám proti celé té organizaci! A mládenci, moji kamarádi, také v tom pekle mlčí, kolikátý den nejde žádná odpověď, ani řádek, ani písmenko… možná že už nejsou živí… možná, že se vzdali? Copak skutečně nic nemůžou dělat?

Třásl se jako v horečce, ačkoli slunce pálilo, v hlavě se mu rojily zcela nemožné nápady jak bojovat nebo jak prchnout, jak se osvobodit… Nejstrašnější bylo, že Korněj měl samozřejmě pravdu. Jeho stroj nepracoval nadarmo, ani se sem nesjely a neslezly všechny ty obludy z neznámých planet – vykonaly svou práci, rozvrátily jeho

zemi, zničily všechno, co v ní bylo nejlepšího, odzbrojily ji a zbavily vedení.

Neslyšel, jak k němu přistoupil Dramba, až když pocítil na zpocených zádech pod rozpálenou košilí chlad, když na něj padl robotův stín a jemu se ulevilo. Přece jen není docela sám. Ještě dlouho ležel bez hnutí. Ale slunce na nebi stoupalo a Dramba tichounce popocházel a kryl ho svým stínem. Potom se Gag posadil. Holé nohy měl celé podrápané od bodláků. Na kolena mu vyskočila kobylka a vyvalila na něj zelená očka. Gag ji štítivě shodil a strnul, prohlížel si ruku. Klouby měl celé odřené.

„Kdy jsem si to udělal?“ řekl nahlas.

„Nevím, pane desátníku,“ odpověděl okamžitě Dramba.

Gag si prohlédl i druhou ruku, také ji měl celou krvavou. Zřejmě bušil pěstmi do matičky země, rodičky všech těch prohnaných lidí.

No ty ses vyznamenal, Kocoure! Už neschází nic jiného, než abys propadl hysterii. Ohlédl se směrem k domu. Zelená skvrna na obzoru byla sotva vidět.

„Dnes jsem namluvil mnoho zbytečného,“ řekl si pomalu. „Jsem Dikobraz, a ne Kocour. Zasloužil bych si pěkných pár facek. Vyhrožovat, usmrkanče! … Bodejť by se tomu Korněj nesmál!“

Podíval se na robota.

„Vojíne Drambo! Co dělal Korněj, když jsem odešel?“

„Rozkázal mi, abych šel za vámi, pane desátníku.“ Gag se hořce usmál.

„A tys samozřejmě poslechl…“ Zvedl se, přistoupil těsně k robotovi. „Jak dlouho tě mám učit, ty nemehlo,“ zasyčel zlostně, „koho máš poslouchat? Kdo je tvůj jediný pán?“

„Desátník Gag. Bojový Kocour Jeho Výsosti,“ hlásil Dramba.

„Tak jak to, že ty, hlavo skopová, posloucháš ještě někoho jiného?“

Dramba chvíli váhal a potom řekl: „Promiňte mi to, pane desátníku!“

„Ach ty…,“ řekl Gag beznadějně. „Vezmi mě na ramena. Domů!“

Dům byl nezvykle tichý. Byl prázdný. Supi uletěli. Vědí, kde leží mršiny. Gag se nejdříve vykoupal v bazénu, omyl si krev a

prach. Pečlivě se před zrcadlem učesal, převlékl se do čistého a energicky zamířil do jídelny. Přišel k obědu pozdě. Korněj už dopíjel šťávu. Lhostejně pohlédl na Gaga a znovu si začal prohlížet desky, které ležely před ním. Gag přistoupil ke stolu, zakašlal a stísněně řekl:

„Nejednal jsem správně, Korněji.“ Korněj přikývl, aniž by se na něj podíval. „Promiňte mi to, prosím.“

Bylo nevýslovně těžké říci tu větu, jazyk se vzpíral. Musel se na okamžik odmlčet, stisknout zuby, aby to vydržel.

„Budu dělat všechno tak, jak mi poručíte, neměl jsem pravdu.“

Korněj si povzdechl a odstrčil desky.

„Přijímám tvou omluvu…,“ zabubnoval prsty po stolní desce. „Ano. Přijímám, i když bohužel na tom mám větší vinu než ty. Ale sedni si a jez…“

Gag si sedl a nespouštěl z něho oči. Byl ve střehu. „Ty jsi ještě mladý a hodně se ti ještě promine. Ale já!“ Korněj zavrtěl ve vzduchu rukou s nataženými prsty. „Já starý hlupák! V mém věku a s mými zkušenostmi bych už měl vědět, že někteří lidé jsou schopni vydržet rány osudu, a jiné to zlomí. Prvním se říká holá pravda, druhým se musejí říkat pohádky. Takže mi to promiň, Gagu. Pokusíme se na to zapomenout.“ A znovu se zahleděl do svých papírů.

Gag jedl jakousi sekanou z masa a zeleniny, ale nevnímal, ani jak to voní, ani jak to chutná, jako by žvýkal vatu. Uši mu hořely. Zase z toho vyšel nesmysl! Měl chuť zařvat a praštit pěstí do stolu. Už by snad mohlo stačit dělat ze mě štěně! Ale mě žádná rána osudu nezlomí, rozumíte? Nejsem žádná křehotinka. Koukejme, jak to otočil. Zase jsem z toho vyšel jako hlupák… Gag si nalil z opletené láhve kokosové mléko. Ačkoliv, když se to tak vezme, jsem hlupák. On se mnou jednal jako s mužem, a já jsem se choval jak baba. Co se pak divím, že mě má za kluka. Radši na to nemyslet! Nepotřebuju ani tvou pravdu, ani tvoje pohádky. Totiž, za pravdu ti samozřejmě děkuju – aspoň jsem pochopil, že už nemám na co čekat, že jen musím přistoupit k činu.

Korněj se zvedl, vzal své desky pod paži a odešel. Měl utrápený výraz. Gag žvýkal a pil a díval se přitom do zahrady. Na písčitou

cestičku vylezl z husté trávy velký rezavý kocour, v tlamě držel něco opeřeného. Kocour se zlostně zadíval napravo a nalevo a běžel směrem k domu. Musím to nějak vydržet do večera a pak se tady chopím díla.

Vyskočil, hodil nádobí do myčky, proběhl po špičkách domem a vydal se do temné chodby. Nápisů tam nepřibylo. Kamarádi v pekle mlčeli. Co se dá dělat. Musí do toho jít sám. Dramba! Ale ne, na něj se nedá úplně spolehnout. Škoda! Jako voják je k nezaplacení. Ale důvěřovat mu doopravdy nemůže. Lepší to bude bez něj… odvelím ho někam.

Vrátil se do svého pokoje, lehl si na postel a založil si ruce za hlavu.

„Vojíne Drambo!“ zavolal.

Dramba vešel a zůstal stát ve dveřích.

„Pokračuj,“ přikázal Gag.

Dramba, jak byl zvyklý, začal přímo z prostředka věty: „…nebylo jiné východisko. Ale lékař byl proti tomu. Argumentoval tím, že je to bytost, která nepatří k větvi humanoidů sapiens, že nemůže být objektem kontaktu bez prostředníka…“

„To vynech!“ ospale řekl Gag.

„Na rozkaz, pane desátníku!“ ozval se Dramba, chvíli počkal a pak pokračoval, tentokrát od začátku věty: „Kontakt uskutečnili Evarist Kozák, velitel lodi, Faina Kaminská, xenolog skupiny, xenologové…“

„Vynech!“ řekl už dopálené Gag. „A co bylo dál?“

Uvnitř v Drambovi to zaskřípalo a pak začal vyprávět, jak v zóně kontaktu nenadále vzplanul požár, kontakt byl přerušen, za stěnou plamenů se najednou ozvaly výstřely, lodivod skupiny polohumanoid Kvar zahynul a jeho tělo se nepodařilo nalézt. Evarist Kozák těžce raněn do břicha…

Gag usnul.

Probudil se, jako by ho někdo udeřil mokrým ručníkem přes obličej: nablízku někdo mluvil alajsky. Srdce se mu bláznivě rozbušilo, hlava mu třeštila. Ale nebyl to sen ani blud.

„Všiml jsem si, že většina jeho prací byla napsána v Gigně,“ říkal neznámý přeskakující hlas. „Snad vám to pomůže?“

„Gigna,“ – ozval se na to Kornějův hlas. „Promiň. Kde je to?“

„Je to lázeňské městečko na západním břehu Zagguty. Znáte to, je tam takové jezero…“

„Znám. Ty myslíš…“

„Podle všeho tam často pracoval… Asi žil u nějakého mecenáše…“

Gag neslyšně slezl z postele a přikradl se k oknu. Na schůdkách hovořil Korněj s nějakým asi šestnáctiletým mládencem, hubeným, světlovlasým, s velikýma vybledlýma očima, jako mívají panenky – byl to jasně Alajan z jihu. Gag se křečovitě chytil okenního rámu.

„To je zajímavé,“ zamyšleně řekl Korněj a poklepal chlapce po rameni. „To je nápad, jsi chlapík, Dangu. A naši čumilové na to nepřišli…“

„Musíte ho najít, Korněji!“ Mladík přitiskl ruce k hrudi. „Vždyť jste sám říkal, že zaujal i vaše vědce, a teď už vím proč… On je na vaší úrovni! Dokonce v lecčems výš… Jste prostě povinni ho najít.

Korněj si povzdechl.

„Uděláme, co je v našich silách, můj milý…, ale kdybys věděl, jaké jsou s tím spojeny potíže. Vždyť ty nevíš, jak to tam teď vypadá…“

„Vím,“ krátce odpověděl mladík. Mlčeli.

„Radši kdybyste mě tam nechali a jeho odtud vytáhli,“ tiše řekl mladík a hleděl někam stranou.

„Na tebe jsme přišli náhodou, ale na něho ne,“ stejně tiše odpověděl Korněj. Položil mladíkovi znovu ruku na rameno. „Uděláme vše, co je v našich silách.“

Mladík přikývl.

„Dobře.“

Korněj si znovu povzdechl.

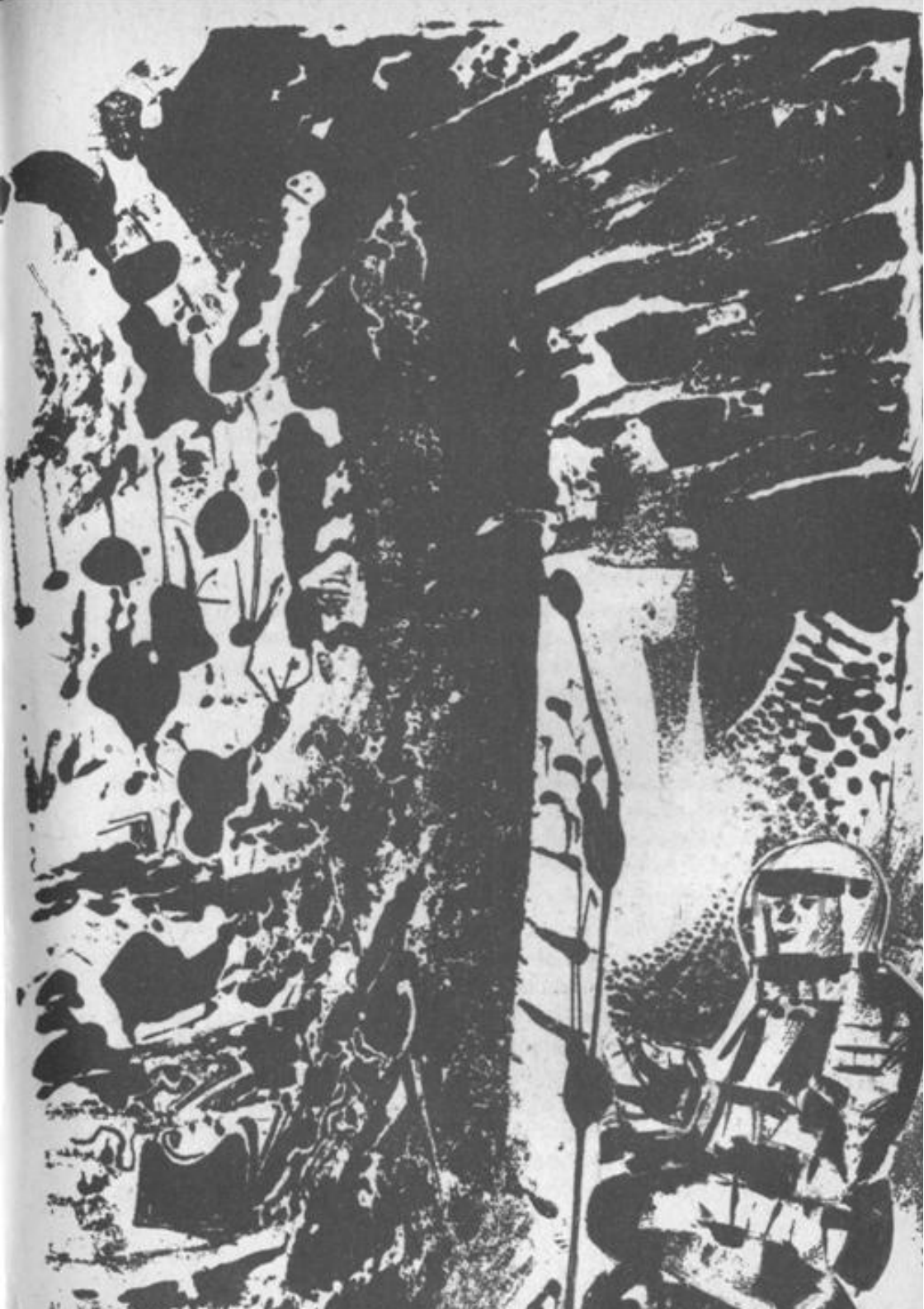
„Dobře. A ty jdeš přímo do Obninsku?“

„Ano.“

„Bude se ti to tam líbit. Přinejmenším tam budeš mít kvalifikované spolubesedníky. Ne takového starého pragmatika, jako jsem já.“

Mladík se slabě usmál. Stiskli si ruce po alajsky, křížem.

„Tak jdi,“ řekl Korněj. „Nulovou kabinu už používat umíš.“

Oba se rozesmáli, zřejmě si vzpomněli na nějakou příhodu, spojenou s nulovou kabinou.

„Ano," řekl mladík. „To už jsem se naučil… Umím… Ale víte, Korněji, my jsme se rozhodli, že se proběhneme do Antonova. Hoši mi slíbili, že mi ve stepi něco ukážou…"

„A kde jsou?" ohlížel se Korněj.

„Hned přijdou. Řekli jsme si, že já půjdu napřed a oni mě dohoní… Jděte, Korněji, i tak jsem vás zdržel. Mnohokrát vám děkuji."

Objali se – Gag se až zachvěl překvapením. A potom Korněj mladíka odstrčil a vešel rychle do domu. Mladík sešel ze schodů a dal se písčitou pěšinou. Tu Gag uviděl, že těžce napadá na pravou nohu. Noha byla zjevně kratší a silnější než ta levá.

Několik vteřin Gag hleděl, jak odchází, potom rychle přeskočil okenní rám a po čtyřech rychle zalezl do křoví. Šel nepozorovaně za Dangem, plný nepřátelského citu, dokonce štítivého odporu, který vždy pociťoval k neschopným mrzákům. Ale Dang byl Alajan, a podle výslovnosti zřejmě z jihu, a to znamená Alajan vyšší kategorie. Ať je to jak chce, on s ním musí promluvit. Protože v tom byla jistá šance.

Dostihl ho až ve stepi, schválně počkal tak dlouho, až dům zakryly stromy.

„Hej, příteli!" zvolal polohlasem alajsky.

Dang se rychle ohlédl. Dokonce zavrávoral na zmrzačené noze. Jeho světlé oči se otevřely ještě víc a on ucouvl. Barva mu vyprchala z obličeje.

„Kdo jsi?" breptal. „Ty jsi ten Bojový Kocour?"

„Ano," odpověděl Gag. „Jsem Bojový Kocour. Říkají mi Gag. A kdo jsi ty?"

„Dang," řekl ten po krátké pomlčce. „Promiň, spěchám… „ Obrátil se a šel dál. Teď už napadal na nohu ještě víc, šel namáhavě. Gag ho dohnal a chytil za ruku nad loktem.

„Počkej… Ty se mnou nechceš mluvit?" udiveně řekl. „Proč?"

„Spěchám."

„Nech toho, vždyť to stihneš! … To je nadělení! Dva Alajané se tu setkají, a ani by si nepohovořili? Co je to s tebou? Nejsi snad padlý na hlavu?“

Dang se pokusil uvolnit ruku, ale kdepak! Byl slabý, ten nedomrlý jižan.

Gag ničemu nerozuměl. „Poslyš, kamaráde…,“ řekl co nejdůrazněji. „Tvoji kamarádi jsou v pekle!“ procedil Dang nenávistně skrz zuby.

Gag překvapením pustil jeho ruku. Na okamžik dokonce ztratil řeč. Tvoji kamarádi jsou v pekle… V pekle jsou tvoji kamarádi… Vzteky a ponížením až ztratil dech.

„Ach ty,“ řekl, „ty prodejná kůže!“

Zabít ho, roztrhat na kousky, potvoru…

„Sám jsi kůže vhodná na buben!“ zasyčel Dang mezi zuby. „Ty kate, vrahoune!“

Gag ho prudkým pohybem udeřil pod žebra, a když se slaboch ohnul v půli, Gag neztrácel čas, s rozmachem ho udeřil přes zátylek a nastavil mu koleno, aby se o něj udeřil do obličeje. Stál nad ním, koukal, jak se krčí v suché trávě a polyká krev, a myslel si: tak to je ten společník, ten přítel v pekle… V ústech měl hořko a bylo mu do breku. Přisedl si na bobek k Dangovi a zvedl jeho tvář zalitou krví.

„Neřáde,“ chraptivě řekl Dang. „Kate, i sem jsi se…“

„Proč tohle?“ ozval se rozhněvaný hlas.

Gag zvedl oči. Vedle něho stáli dva neznámí, zřejmě místní lidé, také docela mladí. Gag opatrně pustil jižanovu hlavu na trávu a zvedl se.

„Proč?…,“ mumlal. „Odkud to mám vědět, proč?“ Obrátil se a šel zpět k domu.

Šel přímo ke vchodu, lámal keře a šlapal po záhonech, vešel do svého pokoje, svalil se na postel a tak tam zůstal ležet až do večera. Korněj ho zval k večeři, ale on nešel. Dole se ozývaly hlasy, bylo slyšet hudbu, potom všechno ztichlo. Vrabci se přestali hašteřit a uložili se ke spánku v břečťanovém houští. Když už vůbec nebylo vidět, Gag se zvedl, pokynul Drambovi, aby ho následoval, a vykradl se do zahrady. Šel až do nejvzdálenějšího kouta, tam, kde byly husté keře šeříku, sedl si na teplou trávu a polohlasem řekl:

„Vojíne Drambo, pozorně mě poslouchej. První otázka. Umíš pracovat s kovem?“

Kapitola 7

U snídaně na mě Korněj vůbec nepromluvil, ani slovíčko. Ani se na mě nepodíval. Jako bych tu nebyl. Já jsem se přirozeně krčil a čekám, co bude. V duši mám takové svinstvo, že se to nedá vydržet. Pořád se mi chce buď se jít celý umýt, anebo raději vůbec zdechnout. Něco jsem snědl, vrátil jsem se do svého pokoje a oblékl si uniformu, ale nepomohlo to. Bylo to ještě horší. Vzal jsem portrét Její Výsosti, ale upadl mi a skutálel se pod postel. Nezvedl jsem ho, nechal jsem ho tam. Sedl jsem si k oknu, lokty se opřel o rám a díval se do zahrady. Nic tam nevidím, do ničeho se mi nechce. Chci domů, kde je všechno jiné než tady. Proč mám takový psí osud? Nic jsem v životě neviděl. Totiž vlastně viděl. A bylo toho tolik, že se o tom jinému ani nezdá, co já jsem viděl ve skutečnosti, ale radost z toho nemám ani za mák. Začal jsem vzpomínat, jak mi tehdy vévoda dal svůj tabák – ale vzpomínky jsem zaplašil, nepomáhá to. Místo vévodovy tváře pořád vidím tu zkrvavenou hubenou. A místo vévodova hlasu slyším jiný, který stále opakuje: „Proč tohle? Proč tohle?“ Odkud mám vědět proč.

Potom se najednou otevřely dveře, vešel Korněj – tvář jako mračno, oči jako blesky – a beze slova mi hodil do tváře svazek nějakých listin (Představte si, Korněj a hodil mi to do tváře!) bez jediného slova se obrátil a odešel. A bouchl dveřmi. Div jsem nezačal řvát steskem, kopl jsem do těch listin, až se rozletěly po celém pokoji. Znovu jsem se šel podívat do zahrady, ale před očima mám černo, nic nevidím. Sebral jsem lístek, co byl nejblíž, a začal jsem číst. Potom druhý, potom třetí… Pak jsem sebral všechny, složil je za sebou a četl znovu.

Všechno to byly zprávy o činnosti. Kornějovi lidé, jestli tomu dobře rozumím, byli k nám posláni, aby tam pracovali. Jeden jako domovník, jiný jako holič a některý i jako generál. A ti podávali

Kornějovi zprávy o poměrech u nás. Čistá práce, jen co je pravda. Profesionální.

Bylo tam i o tom chlapci, o Dangovi. Žil tam jako já v hlavním městě, a dokonce nedaleko mne, naproti zoologické zahradě. Otce mu zabili ještě při prvním Tarském incidentu. Byl to vědec, lovil v Taře nějaké rybky pro vědecké účely, a tam ho úplně náhodou odbouchli. Dang zůstal sám s matkou. Jako já. Jenže jeho matka byla inteligentní a šla učit do školy. Vyučovala hudbu. On sám byl také otevřená hlava. Ve škole byl premiant, vynikal zejména v matematice. Měl velké technické schopnosti jako já, jenže větší. Když začala tahle válka, byl při prvním bombardování raněn, měl zlámaná žebra a nohu navěky zmrzačenou.

A zatímco já bojoval u Arichady, potlačoval povstání a účastnil se výsadku u Tary, on ležel celé dny doma. Nevyčítám mu to, pravděpodobně si užil víc utrpení než já. Na jejich dům dopadly dvě bomby, on byl přiotráven plynem, dům potom evakuovali, v troskách zůstal jen on a jeho matka. Nevím, proč odtamtud nechtěla odejít. Matka pak chodila každý den do práce, jenže ne do hudební školy, nýbrž do vojenské továrny. Někdy odcházela na den, někdy i na dva. Nechávala mu tam trošku jídla, polévku v nádobě obalené hadry, aby si to mohl podat – nedokázal sám vstát z postele – a odcházela. Tak jednou odešla a víckrát se nevrátila. Nikdo neví, co se s ní stalo. Dang už umíral, když ho tam úplně náhodou našel Kornějův rozvědčík. Zkrátka, je to ošklivá historie. Přímo uprostřed hlavního města umíral hlady a zimou chlapec, ohromný matematický talent – a všichni na něj kašlali. Byl by tam pošel jako pes za plotem, kdyby nebylo toho rozvědčíka. Přišel k němu jednou, podruhé, nosil mu jídlo. A chlapec uhodl, kdo to je! Rozvědčík zůstal úplně zkoprnělý. A Dang mu dal ultimátum: buď mě odsud vezmete k sobě, do vašeho světa, nebo se tady oběsím. Tamhle už mám připravenou oprátku. A Korněj dal samozřejmě souhlas… Taková je to tedy historie.

Bylo tam ještě mnoho jiných věcí. O vévodovi, o Jednookém Lišákovi, o panu polním maršálkovi Braggovi, o všech tam bylo napsáno. Jakou politiku dělají, jak se baví ve volném čase… Každou chvíli jsem musel přerušit čtení. Kousal jsem si nehty, abych se uklidnil. I o Jeho Výsosti tam bylo. Jak bylo vidět z těch lístků,

maršálkem u dvora byl taky Kornějův člověk, takže není pochyb o tom, co tu stojí. Vždyť ty materiály nesbírali naschvál kvůli mně. To je Korněj vytrhl z nějakého souboru, ve vzteku je vyrval z desek. Tak.

Složil jsem ty lístky a pečlivě srovnal, zvážil je v ruce a zase jsem je rozhodil po pokoji. Mám-li být upřímný, nezbývalo mi, než si vpálit kulku do hlavy. Zlámali mi hřbet, tak je to. Dosáhli toho, co chtěli. Celý můj svět je teď vzhůru nohama. Nevím, jak žít dál. A proč? To taky nevím. Mám chuť vyskočit po hlavě z okna a srazit si vaz. Aspoň by byl už všemu konec. Ale právě v tom okamžiku se přivalil Dramba a chtěl ode mne další výkres. Vyrušil mě. A když odešel, začal jsem přemýšlet už klidněji. Celou hodinu jsem seděl, hryzal si nehty a potom jsem se šel vykoupat. Ulevilo se mi. Jako bych měl v duši nějaký bolavý puchýř a ten se pořád zvětšoval a nadouval, až praskl. Jako bych byl vyrovnal nějaké dluhy. Jako kdybych tím zoufalstvím vykoupil nějakou svou vinu. Nevím před kým a taky nevím jakou. Ale v hlavě mám jedinou myšlenku: Domů. Domů. Všechny dluhy, které mi ještě zůstaly, jsou tam.

Při obědě se na mě Korněj ani nepodíval, ale přísně a nepřívětivě se zeptal:

„Přečetl sis to?“

„Ano.“

„Pochopil jsi?“

„Ano.“

Tím náš rozhovor skončil.

Po obědě jsem se šel podívat na Drambu. Maká jako najatý, jen od něho špony lítají. Je celý od kovových pilin, od oleje – a ruce se mu kmitají. Je to slast, koukat se na něj. Všechno mu jde tak rychle, že je to div. A mně teď nezbývá než čekat.

Čekal jsem jenom dva dny. Když byla zbraň hotová, složil jsem ji do pytle, odnesl k rybníkům, smontoval ji a vyzkoušel. V duchu jsem se přitom modlil. Střílí bezvadně. Sice trochu zanáší, ale rozhodně je lepší než bouchačky, které dělali naši povstalci z kusů vodovodních trub. Vrátil jsem se, schoval jsem ji i s pytlem do železné truhly. Jsem připraven.

A v ten večer (už jsem se chystal do postele) se otevřou dveře a na prahu stojí žena. Chválabohu, že jsem nebyl vysvlečený – seděl jsem právě na posteli a sundával si boty. Pravou už jsem měl zutou a právě jsem si začal zouvat levou, když se objevila. Nenapadlo mě nic lepšího, jen jsem se na ni podíval, vyskočil jsem a postavil se do pozoru. Byla tak krásná, mládenci, až na mě šla hrůza – nikdy jsem u nás podobnou neviděl a taky asi nikdy neuvidím.

„Promiňte," řekla s úsměvem. „Vím, že tady bydlíte vy, ale hledám Korněje."

Mlčím jak pařez a jen ji hltám očima, ale přitom skoro nic nevidím. Úplně jsem zpitoměl. Ona přelétla očima po pokoji, znovu se podívala na mě, pozorně, soustředěně a bez úsměvu – viděla, že se ode mě nic nedozví. Pokynula mi a vyšla, dveře za sebou pomaloučku zavřela. Věřte, zdálo se mi, že se v pokoji najednou zešeřilo.

Stál jsem tak v jedné botě dost dlouho. Myšlenky se mi popletly, nic jsem nevnímal. Nevím, čím to bylo, buď bylo v tom okamžiku takové zvláštní světlo, nebo ten okamžik sám byl pro mne tak významný, ale zkrátka do půlnoci jsem se převaloval na posteli a nemohl se vzpamatovat. Pořád jsem myslel jen na to, jak tam stála, jak se na mě dívala, co říkala. Uvědomil jsem si, že nemluvila pravdu, že vůbec nehledala Korněje (to by ho hledala asi zrovna u mě) a že přišla záměrně, aby si mě prohlédla.

To by ještě nic neznamenalo. Zato další myšlenka mě smrtelně roztesknila. Pochopil jsem, že právě v tom okamžiku jsem spatřil kousíček skutečného světa těchto lidí. Korněj mě do toho světa nepustil a asi dobře udělal. Nejspíš bych si mezi nimi zoufal, protože by nebylo k vydržení vidět a každou minutu si znovu uvědomovat, že nikdy nebudu takový jak oni, nikdy nebudu mít to co oni, a nikdy mezi ně nezapadnu. Spal jsem tu noc špatně, vlastně skoro vůbec ne. Sotva se rozbřesklo, vylezl jsem do zahrady a lehl si do své pozorovatelny v křoví. Chtěl jsem ji uvidět ještě jednou, abych konečně pochopil, čím na mě tak zapůsobila. Vždyť jsem ji tady viděl už dříve, právě tady z toho křoví…

A když šli s Kornějem po pěšince k nulové kabině vedle sebe, ale nedotýkali se jeden druhého, díval jsem se na ni a div jsem

neplakal. Její krása byla najednou tatam. Byla jako každá jiná. Jako by ji někdo vyměnil, ukradl jí duši. V modrých očích je pusto, u úst se jí objevily vrásky.

Prošli mlčky okolo mne. U nulové kabiny se zastavili a ona řekla: „Víš, má oči vraha…“

„Je to profesionální zabiják…,“ řekl tiše Korněj. „Lituji tě,“ řekla a pohladila ho po tváři. „Kdybych mohla zůstat s tebou…, ale to nejde. Je mi tu strašně…“

Dál už jsem neposlouchal. To přece mluvili o mně. Vkradl jsem se do svého pokoje a podíval se do zrcadla. Mám oči jako každý jiný. Nevím, co by chtěla? A Korněj jí to řekl správně: profesionál. Není se zač stydět. Co mě naučili, to umím… A hodil jsem to všechno za hlavu. Každý víme své. Moje věc teď je čekat a dočkat se.

Jak jsem prožil další tři dny, to nevím. Jedl jsem, spal, koupal se. A znovu spal. S Kornějem jsem téměř nemluvil. Ne snad proto, že mi neprominul, co se stalo. Jednoduše na mě neměl čas. Neměl ani chviličku volnou. Vypadal unaveně. Zase sem začalo chodit plno lidí – jen se sem hrnuli. Nebudete tomu věřit, ale přiletěla vzducholoď, celý den visela nad zahradou, a večer z ní vystoupilo plno lidí. Ale co je divné, za celou tu dobu nepřiletěl ani jeden „přízrak“. Již jsem to dávno vypozoroval, že „přízraky“ přilétají buď večer, nebo brzy ráno, nevím ale proč. Takže ve dne jsem byl jako v mlze, ničeho jsem si nevšímal, ale jakmile zašlo slunce a ukázaly se hvězdy, tak už jsem seděl u okna se svou mašinkou na kolenou. Ale „přízraky“ jak na vztek žádné. Čekám a ony neletí. Už jsem začal mít obavy, snad to není záměrné? Že by Korněj skutečně na sto let všechno předem věděl?

Za celou tu dobu se stala jen jedna zajímavá věc. Bylo to poslední den. Chrápal jsem před tou svou noční hlídkou, a najednou mě Korněj budí:

„Cože, ty spíš uprostřed bílého dne?“ ptá se mě nespokojeně, ale ta jeho nespokojenost je nějaká nepřesvědčivá. „Je horko,“ povídám. „Zmořilo mě to.“

Řekl jsem v rozespalosti, co mi napadlo. Přitom ten den už od rána pršelo.

„Nechal jsem tě zlajdačit," říká on. „Nemám na tebe čas, a ty to využíváš a flákáš se. Pojď, potřebuju tě."

No to jsou mi věci. Najednou mě potřebuje. Rychle jsem vyskočil, dal se do pořádku, obouvám si sandály, a vtom mi povídá:

„Ne, to tady nech. Obleč si uniformu. A pořádně se uprav. Učeš se. Jsi jak dráteník, hanba na tebe pohledět."

No, mládenci, co se to stalo? To snad už bude konec světa, nebo co? Najednou chce, abych si oblékl uniformu. Zvědavost mnou přímo cloumala. Honem se oblékám, utahuji řemen, češu se. Srazil jsem podpatky. K vašim službám, Vaše Jasnosti. Prohlédl si mě od hlavy k patě, něčemu se usmál a šli jsme přes celý dům do jeho pracovny. Vešel první, ustoupil o krok a správnou alajštinou povídá:

„Dovolte, pane, abych vám představil Bojového Kocoura Jeho Výsosti, žáka třetího ročníku Zvláštní vojenské školy, Gaga."

Dívám se a nevěřím svým očím, nohy se mi podlamují. Jako zjevení sedí přede mnou rozvalený v křesle důstojník obrněného vojska Modrý Drak, zvaný „Oheň na kolech". Je to skutečně on, v polní uniformě se všemi hodnostmi. Sedí, nohu přes nohu, boty se mu blýskají, ostruhy na nich jak šípy, hnědá vojenská kožená blůza je trochu popálená, z ramene mu visí modrá šňůra. Ten je ještě pořád vlk, i tlamu má jako vlk, spálená transplantovaná kůže se mu leskne, hlavu má dohola, hnědé skvrny po spáleninách a oči bez řas jak průzory v obrněném autě… Dlaně se mi samy sebou připažily a přitiskly ke stehnům, podpatky jsem srazil jako ještě nikdy, co jsem tady.

„Pohov, studente," řekl sípavým hlasem, vzal si z popelníku cigaretu, zatáhl a přitom ani na chvíli ze mne nespouští ty své průzory.

Dal jsem si pohov.

„Několik otázek, studente," řekl a položil cigaretu zpět na okraj popelníku.

„Poslouchám, pane!"

To neříkám já, to říkají samy moje rty. A zároveň si přitom myslím: co to znamená, mládenci? Co se to tu děje? Ničemu nerozumím. A on mluví, polyká slova, znám ty jejich manýry.

„Slyšel jsem, že Jeho Výsost ti věnovala vlastní žvýkací tabák."

„Přesně tak, pane vrchní pancířmistře!“

„Za jaké – ehm – zásluhy?“

„Byl jsem vyznamenán jako představitel ročníku po dobytí Arichady, pane vrchní pancířmistře!“

Tvář má lhostejnou, jako mrtvou. Co on ví o Arichadě? Zase si vzal cigaretu, podíval se na hořící konec a vrátil ji do popelníku.

„Tak, byl jsi vyznamenán… Jestli je to tak – ehm – tak jsi potom sloužil u stráže Jeho Výsosti…“

„Týden, pane vrchní pancířmistře,“ řekly mé rty, ale moje hlava si myslela: co ode mne vlastně chceš, co je ti do mě?

On se ke mně najednou naklonil.

„Viděl jsi na velitelství maršálka Nagon-Giga?“

„Přesně tak, viděl, pane vrchní pancířmistře!“

U všech hadů! Kde se tady vzal ten ohořelý baron? Já jsem mluvil dokonce se samotným generálem Fraggem, a co je tenhle vedle něj. Generál mi hned po druhé odpovědi řekl, abych vynechal hodnost. A tomuhle abych stále opakoval jako gramofon: pane vrchní pancířmistře. To si ještě na tu hodnost nezvykl, nebo co? Anebo je ze sedláků a vysloužil si ji a nemůže se z toho vzpamatovat?

„Kdybys teď potkal maršálka, poznal bys ho?“

Co je to za otázku. Maršálek byl takový malý, tlustý, oči mu stále slzely. To od rýmy. Kdyby měl nějaké zvláštní znamení. Kdyby mu třeba chybělo oko nebo ucho… ale takhle. Maršálek jako každý jiný. Nic zvláštního. Na velitelství jich byla fůra, Fragg byl ještě z bojovníků, to je jiná.

„Nevím,“ řekl jsem.

Znova se opřel o opěradlo křesla a vzal si cigaretu. Nechutnala mu. Spíš ji pořád očichával, než kouřil. Tak ať toho nechá, mezek, já tady musím kouřit mech.

Zvedl se, na svých dlouhatánských nohou přešel k oknu a postavil se zády ke mně i s tou cigaretou. Jen modravý kouř mu stoupá nad ramenem. Přemýšlí, myslitel jeden!

„No dobře,“ povídá tak huhlavě, že slyším jen „nobže“. „A nemáš, studente, staršího bratra u nás, u obrněného vojska?“

Ani tu tlamu ke mně neobrátil. Jen ucho trochu nastavil ke mně. A já, mimochodem, jsem měl tři bratry… mohli by být už dospělí, ale všichni umřeli jako kojenci. Dostal jsem takový vztek na všechno dohromady.

„Jaké já mám, u všech hadů, bratry?“ povídám. „Sám jsem sotva živý, kde bych vzal ještě bratry?“

Okamžitě se ke mně otočil, jako když ho píchne. Zarazil se. Zrovna jak obrněné auto. A já mám pocit, jako bych byl v zákopu… Na zádech mi naskočila husí kůže z té představy, a potom jsem si řekl: jděte mi někam i s tím vaším pohledem, vy jeden pancířmistře rozedrané armády… Sám jste asi upaloval, co vám nohy stačily, všechno jste tam nechal, i před svými vojáky jste jistě utíkal… A postavil jsem se volně, nohu vpřed a ruce za záda, a díval jsem se mu přímo do těch jeho průzorů.

Chvíli ještě mlčel, potom tiše zasyčel:

„Jak to stojíš, studente?“

Chtělo se mi před ním odplivnout, ale udržel jsem se.

„No co? Stojím! Držím se na nohou, nepadám.“

A on si to ke mně namířil přes celý pokoj. Strašně pomalu. Nevím, jak by to skončilo, ale vtom se z kouta ozval Korněj. Seděl tam celou tu dobu se svými papíry.

„Pancířmistře, příteli, pomalu… zabrzděte.“

A to bylo všechno. Po pancířmistrově spálené tlamě proběhla křeč, už ke mně nedošel, ale obrátil se ke svému křeslu. Je hotov. Splaskl, Modrý Drak. Tady, můj milý, není velitelství. A já jsem se ušklíbl celým svým zdřevěnělým obličejem, jak nejdrzeji jsem mohl. A přitom si myslím: Co kdyby tady Korněj nebyl? Kdyby byl vyšel na chvíli ven? Kdyby mě pancířmistr udeřil, zabil bych ho. Určitě bych ho zabil, holýma rukama.

Svalil se do svého křesla, konečně udusil tu cigaretu a říká Kornějovi:

„Máte tady velice horko, pane Korněji… Dal bych si něco na osvěžení…“

„Šťávu?“ nabízí Korněj.

„Ne, šťávu ne, jestli je to možné, tak něco silnějšího.“

„Víno?“

„Je-li to možné!“

Mne už si nevšímá. Ignoruje mě. Bere si od Korněje číši a strká do ní svůj ohořelý nos. Pije. A já koukám jako praštěný. Co to má znamenat? Ledacos by se sice mohlo stát, tím spíš, že tam je všechno rozrušené… rozložené… Ale ne! Vždyť je to Modrý Drak. Skutečně! A najednou mi spadly klapky z očí. Šňůra… víno… vždyť je to všechno klam! Faleš! Korněj mi říká:

„Napiješ se taky, Gagu?“

„Ne,“ povídám, „nenapiju, a ani tady tomu, panu vrchnímu pancířmistrovi, to neradím.“

A rozveselil jsem se, že jsem se div nerozřehtal. Oba na mě vytřeštili oči. Přistoupil jsem k tomu ohořelému baronovi, vzal jsem mu číši a povídám mu tak něžně, jako otec synovi:

„Modří Draci,“ povídám, „víno nepijí. Nepijí žádný alkohol. Dali, pane pancířmistře, slib, že nevezmou do úst ani kapku, dokud jediná pruhovaná krysa bude kazit atmosféru vesmíru svým dechem. To za prvé. A teď ta šňůrečka…“ Vzal jsem za tu šňůrku, znak bojové slávy, a pečlivě jsem ji spustil po rukávu dolů. „Šňůrku si máte podle vojenského řádu připínat na třetí knoflík shora. Ale žádný skutečný Drak to nedělá. Nikdy. Ani když je na stráži. To tedy za druhé.“

To byla slast! Jak mi bylo lehko a krásně. Podíval jsem se na ně ještě jednou, jak mě poslouchají jako proroka Gaguru, který káže pravdu boží, a šel jsem k východu. Na prahu jsem se zastavil a ještě jsem dodal:

„A když mluvíte s podřízeným, pane vrchní pancířmistře, nedovolte, aby vás neustále jmenoval plným titulem. Není to sice velká chyba, ale nikdo si vás nebude vážit. Každý si řekne, že jste týlová krysa a ne frontový bojovník. Oblékl jste si sice uniformu, ale nepomůže vám ani ten ohořelý obličej. Lidé mohou ohořet kdekoliv…“

A odešel jsem. Posadil jsem se k oknu a položil si ruce na kolena. Bylo mi dobře, byl jsem klidný, jako bych vykonal bůhvíco velkého. Sedím a znovu si v hlavě probírám, jak to všechno bylo. Jak Korněj nejdřív jen mrkal, ale potom se sebral a s nataženým krkem lovil každé slovo, a ten falešný pancířmistr koukal s hubou dokořán.

Ale dlouho jsem se tak netěšil. Brzy mi došlo, že ve skutečnosti jsem provedl pitomost, že oni k nám posílají špióny a já jim vlastně ještě pomáhám. Dávám jim rady. Jako poslední prodejná kůže! Z čeho jsem se, já hlupák, radoval? Že jsem ho odhalil? Kdyby přišel tam, poznali by, že není, zač se vydává, a postavili by ho ke zdi. Věc by byla vyřízená… Ale jaká věc? Ne, není to tak jednoduché! Proč jsem se tak rozohnil. To mě ten Drak tak dopálil. Koukat na něj je protivné. A dřív mi to protivné nebylo, dříve bych byl před ním padl na kolena, před svým chrabrým bratrem, čistil bych mu boty a ještě bych se tím pyšnil a chlubil… Jestlipak víte, komu jsem čistil boty? Vrchnímu pancířmistrovi! Se šňůrou! Tohle si musím rozebrat a ujasnit!

Seděl jsem tak až do setmění, ale nic jsem nevykoumal. Potom přišel Korněj, položil mi ruku na rameno, zrovna jako Dangovi.

„Nu, příteli," povídá, „děkuji ti. Měl jsem takový pocit, že ty jistě něco zpozoruješ. Víš, připravovali jsme ho ve velkém spěchu… Musíme zachránit jednoho člověka. Vašeho velkého učence. Máme podezření, že se skrývá na západním břehu jezera Zagguta, ale tam jsou teď obrněná vojska a nikdo se tam nemůže dostat. Pouštějí tam jen své lidi. Takže jsi dnes zachránil dva lidi. Dva dobré lidi. Jednoho vašeho a jednoho našeho."

Dobrá. Napovídal mi toho plno. Mazal mi med kolem pusy. Nevěděl jsem, kam dát oči, protože když jsem jim poskytl něco jako konzultaci, neměl jsem nejmenší úmysl někoho zachraňovat. Udělal jsem to ze vzteku a ze zlomyslnosti.

„Kdy odlétá?" ptal jsem se. Jen tak, abych zastavil Kornějův příval slov.

„Ráno," odpověděl. „V pět hodin."

A tu mi to došlo. Aha, tak jsem se dočkal.

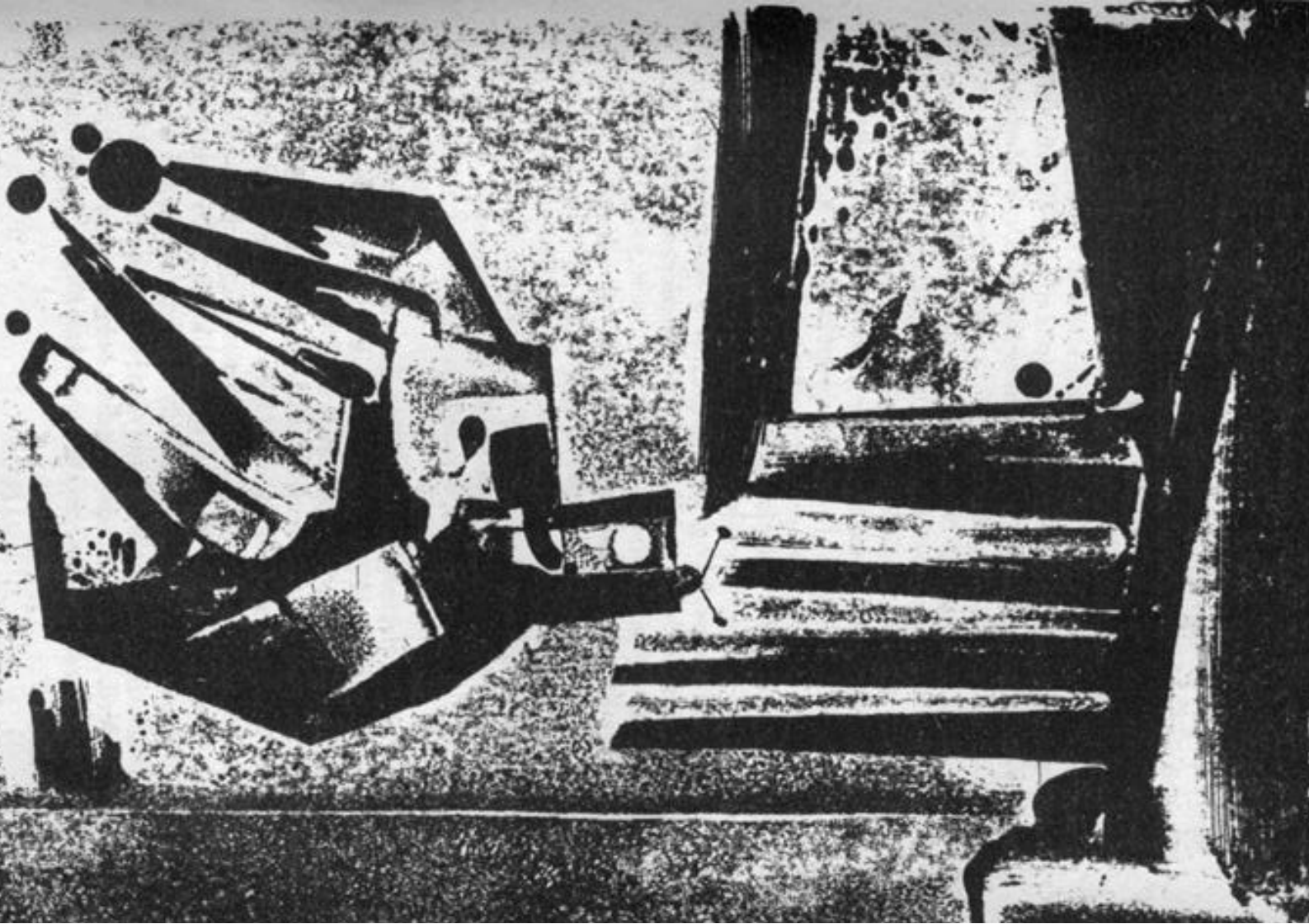
„Tady odsud?" ptám se a už ne jen tak bez záměru.

„Ano," odpovídá. „Tady z louky."

Tak.

„Hm," povídám. „Měl bych ho doprovodit, ještě ho trochu okouknout. Třeba ještě na něco přijdu…"

Korněj se zasmál a poplácal mne po rameni.

se a rozloučí. Počkal jsem, až přijdou k „přízraku“. Vchod se otevřel s čvachtavým zvukem, a tu jsem vyšel z křoví a namířil na něj svůj stroj.

„Stát, ani hnout!“

Oba se okamžitě ke mně otočili a strnuli. Stál jsem sehnutý, automat připravený – to pro případ, že by někdo z nich chtěl po mně skočit. Střelil bych do něj ve skoku.

„Chci domů, Korněji,“ řekl jsem. „A vy mě tam teď vezmete. Bez řečí a bez dalšího odkládání.“

V rozbřesku byly jejich tváře úplně klidné. Nebylo na nich nic kromě pozornosti a očekávání, co ještě řeknu. Podvědomě jsem cítil, že Korněj zůstal Kornějem a Modrý Drak Modrým Drakem a oba byli nebezpeční!

„Buď tam půjdeme společně,“ řekl jsem, „nebo tam nepůjde nikdo. Oba vás zastřelím a sebe taky.“

To jsem řekl. Čekám. Víc už nemám co říct. Oni taky mlčí. Potom Modrý Drak otočil hlavu ke Kornějovi a povídá:

„Ten kluk… ehm… Je nějaký navztekaný. Co kdybych ho vzal s sebou? Měl bych přece mít… ehm… pucfleka…“

„Na to se nehodí,“ řekl Korněj a na tváři se mu objevil výraz smrtelné únavy, který jsem na něm prvně pozoroval v nemocnici. Až jsem z toho byl na rozpacích.

„Musím domů,“ řekl jsem, jako když ho prosím o odpuštění.

Ale Korněj už se zase tvářil jako dřív.

„Ach, ty Kocoure, postrachu myší!“ řekl.

Kapitola 8

Gag se prodíral křovím, až vyšel na cestu. Ohlédl se. Za spletí shnilých větví se nedalo nic rozeznat. Lilo jako z konve. Ze strouhy stoupal puch, v blátivé kaši tam hnily nějaké příšerné černé hadry. Asi dvacet kroků odtud, na druhé straně cesty, trčel obrněný vůz, napolo zapadlý v bažině. Hlaveň plamenometu mířila do nízkých mraků. Gag přeskočil příkop a po okraji cesty se dal k městu. Vlastně to nebyla cesta. Byla to řeka řídkého bláta a po tom blátě se táhly z města rozviklané žebřiňáky s obrovskými dřevěnými koly, tažené

vysíleným volským potahem. Vedle nich klouzaly a padaly ženy, až po oči zachumlané do hadrů. Nadávaly, plakaly a zlostně bily voly po hubených bocích, a na vozech mezi mokrými ranci, mezi židlemi a stoly obrácenými vzhůru nohama se tiskly bledé, rachitické děti, jak opičky v dešti – na každém voze jich bylo nejméně deset – a v celém tom smutném procesí nebyl ani jediný muž.

Gag už měl na každé botě nejmíň pud bláta, déšť mu promočil blůzu, tekl mu za krk, lil se po tváři. Gag šel a šel, a proti němu táhli utečenci, sehnutí pod mokrými ranci a kufry, strkali před sebou vozíky s žalostným nákladem, mlčky, z posledních sil, šli už dlouho, bez zastávky. Nějaký stařec se zlámanou berlí seděl uprostřed cesty v blátě a jednotvárně a bez nejmenší naděje, že ho někdo vyslyší, opakoval: „Vezměte mě, proboha! Vezměte mě, proboha!“ Na zpola vyvráceném telegrafním sloupu visel nějaký člověk s černým obličejem a rukama zkroucenýma za zády.

Byl doma.

Minul sanitní vůz, který uvázl v blátě. Šofér ve špinavé vojenské pláštěnce a v usmolené čepici otevřel dvířka, řval cosi nesrozumitelného a řev motoru ho přehlušoval. Vzadu u auta v blátě, které stříkalo zpod zadních kol, se bezmocně motal maličký vojenský lékař s licousy a mladá žena ve vojenské uniformě, zřejmě zdravotní sestra. Gag šel mimo a pomyslel si, že jedině tenhle vůz směřuje k městu, a i ten uvázl v blátě.

„Mladý muži!“ uslyšel. „Stůjte! Poroučím vám!“

Zůstal stát a obrátil se. Vojenský lékař nešikovně mával rukama a klouzal v blátě. Běžel k němu a za ním se jako býk hnal šofér, vzteklý až nepříčetný, v tváři fialově rudý a s ohromnými pěstmi.

„Okamžitě nám račte pomoct!“ falzetem ječel lékař. Byl celý umazaný hnědým blátem a bůhví jak viděl přes cvikr, zastříkaný břečkou. „Okamžitě! Nedovolím vám, abyste odřekl pomoc!“

Gag naň mlčky zíral.

„Pochopte, je tam mor!“ křičel lékař a ukazoval špinavou rukou k městu. „Vezu očkovací sérum! Proč mi nikdo nechce pomoct?“

Co mu jen připomíná? Starý, maličký, špinavý, bezmocný… A Gag najednou uviděl pokoj zalitý sluncem, velké, čisté a krásné lidi v

kombinézách a pestrých košilích, viděl, jak se rozsvěcují ohně „přízraků“ nad loukou… Bylo to jako sen.

„Kdo se s ním bude bavit, s neřádem!“ zachroptěl šofér a odstrčil lékaře. Rychle přiskočil, chytil Gagův automat za hlaveň, vytrhl mu ho z rukou a mrštil jím do lesa. „Už si nevystřelíš, mizero. A marš!“

Vlepil Gagovi facku. Doktor okamžité začal křičet:

„Přestaňte! Ihned přestaňte!“

Gag se zakymácel, ale zůstal stát. Ani se na šoféra nepodíval. Díval se na lékaře a utíral si z tváře bláto. A lékař už ho táhl za rukáv.

„Prosím vás, prosím…,“ mumlal. „Mám tu dvacet tisíc ampulek. Pochopte to… Dvacet tisíc. Dneska ještě není pozdě…“

Nebyl to přelud. Skutečně měl před sebou Alajana. Zřejmě jižana. Šli až k autu. Šofér s klením a nadávkami vlezl do kabiny a zavrčel odtud: „Zatlač!“ Motor zařval, Gag se postavil mezi dívku a lékaře a vší silou se opřel do auta, páchnoucího mokrým železem. Motor vyl, bláto stříkalo jako vodotrysk, a on tlačil a strkal, co měl síly, a myslel si: „Jsem doma, doma.“

Kapitola 1

Nedaleko Kaljazina, tam, kde Volha teče širokým obloukem s vysokým levým břehem, je ostrov porostlý borovým lesem. Ze tří stran ho omývá Volha, na čtvrté straně vede kanál, který vznikl při stavbě Ugličské přehrady tím, že se hladina vody vzedmula. Na druhé straně kanálu za ostrovem se táhne borový les. Od řeky vypadá hustý, temný a nekonečný. Ve skutečnosti není ani příliš velký, ani příliš hustý. Vedou jím cesty a písčité pěšiny, které jsou stále suché, i po velkých deštích.

Jedna taková cesta šla krajem lesa podle žitného pole a končila u řeky přímo proti ostrovu. V létě vždy v neděli, když bylo hezké počasí, přijížděl touto cestou autobus s rekreanty. Chytali tu ryby a opalovali se. K břehu, kde cesta končila, často připlouvaly motorové čluny a jachty a vzápětí se na břehu objevily stříbřité a oranžové stany. Daleko víc turistů však stanovalo na ostrově. Zdálo se jim, že tam najdou samotu. Proto pečlivě vybírali místo, kde před nimi nestál žádný stan, sbírali pohozené plechovky od konzerv a jiné odpadky, nadávali na své předchůdce za nepořádek, který po sobě zanechali, přesvědčeni, že špatný vztah k přírodě je znakem barbarství. To však jim nebránilo, aby také po sobě nezanechávali prázdné láhve, plechovky a papíry, když odplouvali jinam. Večer turisté sedávali u táboráků, popíjeli čaj, a na rozdíl od pěších výletníků, kteří se museli omezit jen na to, co unesli na zádech, tito motorizovaní turisté neprozpěvovali písně ani se vesele nebavili. Nejčastěji tu totiž byli s celými rodinami, s dětmi, se psy a se zásobami potravin a petrolejovým vařičem.

Chodíval se sem koupat jednoruký lesník se zachmuřeným pomačkaným obličejem. Ten si na turisty zvykl, nebál se, že mu podpálí les. Věděl, že jeho turisté jsou spolehliví a solidní, že táboráky před odjezdem ulijí vodou nebo udupou.

Lesník si svou jedinou rukou šikovně svlékl mysliveckou halenu s dubovými listy, kalhoty i boty a opatrně šel do vody, aby nešlápl na ostrý kámen nebo na rozbitou láhev. Když mu byla voda po pás, hluboko se nadechl a padl do ní. Plaval na boku, jednou rukou. Naďa s Oličkou obyčejně po tu dobu stály na břehu. Naďa myla nádobí, protože v hájovně na druhém konci pěšiny neměli studnu, a když ho

umyla, dříve než se lesník vrátil z vody, sedla si vždy na kámen a čekala na něj. Dívala se na vodu a na řetěz táboráků na ostrově. Připomínaly jí městskou ulici v noci a budily v ní touhu odjet odtud do Moskvy nebo do Leningradu. Když Naďa spatřila lesníka, jak se vrací, šla mu naproti po kolena do vody se dvěma vědry. On se vždy s nimi vrátil do větší hloubky, kde je řeka čistší, a nabíral do nich vodu.

Když byli nablízku turisté, lesník si přehodil přes nahé tělo mysliveckou halenu a šel k táboráku. Nechtěl lidi strašit, mluvil s nimi vlídně a zdvořile a díval se vždy na levou stranu, aby mu nebylo vidět hlubokou jizvu na tváři.

Na zpáteční cestě se zastavoval, sbíral papírky a odpadky a odnášel je k jámě, kterou každé jaro kopal někde u cesty a jíž kromě něho nikdy nikdo nepoužíval.

Když neměl čas, anebo když tu turisté nebyli, nezdržoval se jednoruký lesník u vody. Nabíral plná vědra a spěchal domů. Naďa přijížděla jen v sobotu a Olička byla ještě malá, bála se večer sama doma.

Šel přímou, ušlapanou cestou, která se vinula mezi růžovými kmeny borovic, tmavými u země, tam, kde se vrstvou jehličí prodíraly hříbky a rostlo borůvčí.

Houby sbíral nerad, nejedl je. Ale sbírala je Olička, a aby jí udělal radost, naučil se je nakládat a sušit. Potom je vždy dávali Naděždě, když přijela na neděli.

Olička byla lesníkova neteř, dcera jeho bratra, šoféra, který před třemi léty zahynul při autohavárii. Pocházeli z toho kraje – lesník Timofej Fjodorovič i jeho bratr Nikolaj. Timofej přišel o ruku za války, potom začal pracovat tady jako lesník. Nikolaj byl mladší a nebyl mobilizován. Timofej se neoženil, Nikolaj se v osmačtyřicátém oženil s Naděždou a narodila se jim dcera. Žili s Naďou šťastně, ale Nikolaj po havárii zemřel. Dříve se s lesníkem stýkali jen zřídka, ale první léto po bratrově smrti zajel lesník do města k Nadě a pozval ji k sobě. Věděl, že Naďa je na tom finančně nevalně a že nemá žádné příbuzné. Pracovala jako zdravotní sestra v nemocnici. Tak ji tedy pozval, ať k němu jezdí a bere s sebou svou dcerku.

Od té doby Naďa vozila každý rok Oličku na měsíc nebo i na celé léto ke strýci Timofejovi, sama přijížděla vždy v sobotu, uklízela, zametala, myla podlahy a snažila se pomoct, jak mohla, protože peníze od ní Timofej nikdy nevzal. Timofeje zlobilo, že stále něco dělá, místo aby si odpočinula, ale zároveň ho to i dojímalo.

Byl už konec srpna. Počasí se kazilo, noci též byly chladné a vlhké, táhlo to sem od Rybinské vodní nádrže jako ze sklepa. Turisté se již rozjeli domů. Byla to poslední sobota, za tři dny měla jít Olička

do školy – do první třídy. Byla to poslední noc, kterou Naďa stráví ještě v Timofejově domě. Pak až zase na jaře. Možná že lesník pojede do Kaljazina na svátek Říjnové revoluce, a možná že až na Nový rok.

Naďa myla nádobí. Na písku ležel kousek jádrového mýdla. Naďa stála po kotníky ve vodě a drhla pískem a mýdlem hrníčky a talíře od oběda a od večeře. Každý kousek pečlivě oplachovala. Oličku zaběhla někam do lesa na lišky. Lesník seděl na kmeni v haleně. Koupat se mu nechtělo ale ani doma neměl co na práci. Mlčeli.

Naďa se nakláněla k vodě a lesník viděl její opálené pevné nohy a bylo mu trapně, že jí nedokáže říct, aby u něho zůstala nadobro. Bylo by to snad pro něj snazší, nebýt nebožtíka Nikolaje, ale takhle lesník hleděl mimo Naďu na šedou vodu v soumraku, na černý hřeben lesa na ostrově a na osamělý táborák na druhém břehu. Neseděli u něj turisté, ale místní rybáři.

Naďa se ten večer také cítila nesvá, jako kdyby něco čekala, a když se lesníkův pohled znovu na ní zastavil, vzpřímila se a zastrčila si pod puntíkový šátek pramen vlasů, který jí padal do čela. Vlasy jí za léto vybledly, že byly světlejší než její opálená tvář, i zuby a bělmo očí zářily na opáleném obličeji, zejména teď večer. Timofej odvrátil oči. Naďa se na něj dívala nějak příliš otevřeně, jak by se na něj dívat neměla, protože Timofej věděl, že je ošklivý, invalida, a navíc starší bratr jejího zemřelého muže – a právě proto si též přál, aby u něj zůstala.

Naďa stála a dívala se na něj. Nemohl ji nevidět, ani když odvracel oči. Měla štíhlou postavu s dlouhou šíjí a drobnými ňadry. Ale nohy měla silné a na svou postavu trochu těžké. I ruce měla takové. V pološeru jí oči svítily, bělma světle modrá. Timofej se setkal s jejím pohledem a sladká bolest projela jeho hrudí a stiskla mu hrdlo v očekávání toho, co se může, co se má dneska stát.

Nemohl od Nadi odtrhnout oči. Když pohnula rty, lekl se slov, která řekne, i jejího hlasu. Naďa řekla:

„Ty, Timo, jdi domů. Vezmi Oličku, je jí zima. Přijdu brzy za vámi.“

Timofej se okamžitě s úlevou zvedl, vděčný Nadě za to, že našla taková nevýznamná, ale dobrá a potřebná slova.

Zavolal na Oličku a odešel s ní domů. Naďa zůstala, aby domyla nádobí.

Kapitola 2

Dag si sedl pohodlněji do křesla, již trochu odřeného, rozložil na stole seznam a četl nahlas. Nehtem si označoval přečtené odstavce. Trochu mhouřil oči, zrak se mu začínal kazit, i když on sám to ještě nechtěl připustit, nebo si spíše zakázal na to myslet.

„Vzal jsi náhradní vysílač?“

„Vzal,“ odpověděl Pavlyš.

„Druhý stan také máš?“

„Dočti to nejdřív. Sato, nemáš černé nitě?“

„Ne, už žádné nejsou.“

„Vezmi si i třetí stan,“ řekl Dag.

„Není třeba.“

„Ještě jeden generátor si vezmi.“

„To už je v bodu 23.“

„Správně. Kolik nádrží si bereš?“

„Dostatečné množství.“

„Kondenzované mléko? Kartáček na zuby?“

„To si myslíš, že jdu na výlet?“

„Vezmi si kompot. My se bez něj obejdeme.“

„Zajdu si k vám, až na něj dostanu chuť.“

„Nebude to tak snadné.“

„Vždyť já jen z legrace,“ řekl Pavlyš. „Nebudu k vám chodit.“

„Jak chceš,“ řekl Dag.

Díval se na obrazovku. Venku roboti šplhali po lanech jak mšice po trávě.

„Dnes se tam vypravíš?“ zeptal se Dag.

Dag spěchal domů. Ztratili již dva dny nakládáním získaných věcí. Potom ještě dva týdny na manévrování a snižování rychlosti.

Na velitelský můstek přišel Sato a hlásil, že člun je naložen a připraven.

„Podle seznamu?“ zeptal se Dag.

„Podle seznamu. Pavlyš mi dal kopii.“

„To je dobře,“ řekl Dag. „Přidej tam ještě třetí stan.“

„Už je tam,“ řekl Sato. „Máme jich ještě dost, nebudeme je všechny potřebovat.“

„Na tvém místě bych se vypravil ihned,“ řekl Dag.

„Jsem připraven,“ odpověděl Pavlyš. Dag měl pravdu. Lepší je přepravit se tam hned, a jestli něco nebude v pořádku, vrátit se ještě na loď a vzít si, co je třeba. Bude muset trávit několik týdnů na mrtvé kosmické lodi, která se nedá řídit a její posádka ji opustila kdoví kdy

a proč. Loď letěla bez cíle jak Bludný Holanďan, a kdyby ji nepotkali, byla by odsouzena bloudit vesmírem milióny let, dokud by ji nepřitáhla nějaká hvězda nebo planeta anebo dokud by se nesrazila s meteoritem a nerozletěla se na kousky.

Úsek Galaxie, přes který se vraceli domů, byl prázdný, ležel stranou od prověřených tras a zřídkakdy sem zabloudila nějaká kosmická loď. Byla to výjimečná, přímo neuvěřitelná náhoda.

Loď byla neporušená, ačkoliv neřiditelná a opuštěná posádkou.

Dag vypočítal, že jim palivo vydrží až k vnějším základnám, vezmou-li loď do vleku. Ovšem pod podmínkou, že hodí přes palubu veškerý náklad a utopí v kosmické prázdnotě všechno, kvůli čemu dvacet měsíců neviděli jediný lidský obličej kromě svých vlastních.

A jeden ze tří musel přejít na palubu nalezené lodi, udržovat spojení a starat se, aby loď správně letěla. Vybrán byl Pavlyš.

„Tak já jdu," řekl Pavlyš. „Postavím stan. Vyzkouším spojeni.

„Buď opatrný," řekl Dag s náhlým dojetím. „Jakmile by něco…"

„Hlavně mě neztraťte," odpověděl Pavlyš.

Pavlyš ještě zaběhl do své kajuty, zda tu něco nezapomněl, a také aby se rozloučil se svým těsným a nepohodlným příbytkem, v němž prožil řadu měsíců a s nímž se musel rozloučit dříve, než původně předpokládal. A najednou pocítil něco jako vinu před prázdnými stěnami, které znal do detailů, do posledního šroubku.

Sato dopravil člun k nákladovému příklopu mrtvé lodi. Nebylo těžké si domyslet, že tam kdysi stál záchranný člun. Teď tu nebyl. Jen jakési mechanické zařízení bylo umístěno po straně příklopu.

Pavlyš postrkoval před sebou obrovský balík s plachtami na stan a se zásobníky po široké chodbě ke kajutě, která byla blízko řídicího pultu. Rozhodl se, že se ubytuje tam. Podle rozměrů místnosti byli její obyvatelé nižší než lidé, ale možná mohutnější. V kajutě nebyl žádný nábytek, podle kterého by se dalo odhadnout, jací byli ti, komu loď patřila. A možná že to ani nebyla kajuta, ale sklad. Nebyl čas na prohlédnutí celé lodi. To měl udělat Pavlyš teprve teď. Loď byla veliká a její prozkoumání slibovalo mnoho zajímavých poznatků.

Bylo třeba připravit si stan. Sato pomohl Pavlyšovi rozvinout plachty. Vstupní komoru postavili u dveří a prověřili, jak rychle se naplňuje vzduchem. Všechno bylo v pořádku. Teď měl Pavlyš dům, kde mohl být i bez skafandru. Skafandr bude potřebovat jen na procházky po lodi. Zatímco si Pavlyš rozkládal své věci v kajutě, zamontoval Sato osvětlení a vyzkoušel vysílačku. Vypadalo to, jako by tu měl žít sám …

Asi šest hodin zvyšovali rychlost. Dag se bál, aby se nepřetrhla vlečná lana. Když se manévr blížil ke konci, Pavlyš vyšel k řídicímu pultu a díval se, jak stříbrné válce s nákladem vyhozeným přes palubu pomalu zůstávají vzadu, jako provázející na peróně. Přetížení se již dalo vydržet, a Pavlyš se tedy pustil do práce.

Řídicí pult mu mnoho informací neposkytl.

Byl na něj podivný pohled. Ostatně i na celou kabinu. Musel tady řádit nějaký chuligán. Nebo spíš nějaký nevyspělý milovník radiotechniky, kterému dali k dispozici složitý a drahý mechanismus, ať si s ním pohraje. A on si z něj vyrobil přijímač tak, že místo hřebíků používal tranzistory, tištěné spoje použil jako podstavce a platinovou fólii, která se mu zdála nepotřebná, užil jako tapetu na kryt. Dalo se předpokládat – a to se domníval i Dag, když sem přišli poprvé – že loď původně měla automatické řízení. Ale potom někdo bez rozpaků strhal kryty, udělal krátká spojení na liniích, které se spojovat neměly, zkrátka udělal vše proto, aby dokonalý chronometr proměnil v obyčejný budík. Po takové vivisekci zůstalo všude kolem plno nadbytečných „šroubků“, některé byly úctyhodně velké. Uličník je rozházel po podlaze, zrovna jako kdyby chtěl nakvap všechno rozbít a schovat se, dřív než se vrátí rodiče.

Bylo to divné, ale nikde nebyla jediná židle, křeslo nebo aspoň něco podobného. Možná že ti, kteří tu dříve žili, ani nevěděli, co je to židle. Třeba seděli na podlaze. Pavlyš tahal za sebou po lodi fotokameru a snažil se všechno dokumentovat. Pro všechny případy. Kdyby se náhodou něco stalo, zůstaly by aspoň filmy. Ticho tu bylo absolutní, jen světlo na přílbě jeho skafandru trochu hučelo. Bylo takové ticho, že měl Pavlyš halucinace, že tu něco šelestí a šustí. Měl dojem, že musí chodit po špičkách, aby někoho nevzbudil. Věděl, že není koho budit, a chtěl vypnout zvuk na přílbě, ale potom si to rozmyslel. Kdyby náhodou přece jen nějaký zvuk vznikl, aby ho uslyšel.

Z toho nepravděpodobného předpokladu, že by mohl uslyšet hluk nebo hlas, byl celý nesvůj. Dokonce se přistihl při hloupém gestu – s rukou na spoušti blasteru.1 2 7

„Atavismus,“ řekl si.

Zřejmě to řekl nahlas, protože ve sluchátkách se ozval Dagův hlas: „Co jsi to říkal?“

„Zvykl jsem si, že jsme vždy všichni pohromadě. A teď mi je tady neútulno,“ řekl Pavlyš.

Viděl sám sebe očima ostatních: maličký člověk v lesklém skafandru tu leze jako brouk v obrovské sklenici naplněné smetím.

Chodba, která vedla okolo jeho kajuty, končila v prázdné kruhové místnosti. Pavlyš se odrazil od příklopu a přeskočil ji dvěma

dlouhými skoky. Dál pokračovala zase chodba, stejná jako tato. Stěny i podlaha byly všude světle modré, jakoby vybledlé sluncem. Reflektor na jeho přílbě osvětloval světelným vějířem chodbu a světlo se odráželo od stěn. Vpředu se chodba zatáčela. Pavlyš si ji zakreslil do plánku. Zatím tvořila celý plán lodi elipsa, v jejíž přídi byl nákladní přiklop a místo pro chybějící člun nebo záchrannou raketu, pak řídicí pult, chodba spojující pult s kulatým sálem a ještě tři další chodby, které vedly od pultu. Věděl, kde jsou motory, ale zatím je na plánu neměl označené. Času bylo dost, mohl si všechno prohlédnout beze spěchu.

Asi po stu kroků přišel ke zpola otevřenému příklopu, u něhož leželo něco bílého, plochého. Pomalu se k tomu přiblížil. Naklonil hlavu, aby předmět lépe osvětlil. Byl to obyčejný hadřík. Bílý hadřík, který ve vakuu byl velmi křehký. Pavlyš zvedl nohu, aby jej překročil, ale zavadil o něj a hadřík se rozsypal na prach.

„Škoda!“ řekl Pavlyš.

„Co se stalo?“ ptal se Dag.

„Hleď si své práce,“ řekl Pavlyš, „nebo přeruším spojení.“

„Jen to zkus! Hned za tebou přiletím. Nezapomeň na plán!“

„Nezapomněl jsem,“ řekl Pavlyš a zakreslil do plánu příklop.

Za příkopem se chodba rozšiřovala a rozvětvovala do stran. To Pavlyš zatím nezaznamenával. Vybral si prostřední nejširší cestu. Ta ho přivedla k dalšímu příklopu, hermeticky uzavřenému.

„To by bylo pro dnešek všechno,“ řekl Pavlyš. Dag mlčel.

„Proč mlčíš?“ zeptal se Pavlyš. „Nechci ti překážet v samomluvě.“ „Děkuju. Přišel jsem k zavřenému příklopu.“ „Nepospíchej s otvíráním,“ řekl Dag.

Pavlyš si posvítil na stěnu okolo příklopu, zpozoroval vystouplý plastický čtverec a přejel po něm rukavicí.

Příklop se lehce posunul na stranu a Pavlyš se rychle přitiskl ke stěně. Ale nic se nestalo.

Vtom měl dojem, že za ním někdo stojí. Prudce se otočil a šlehl paprskem světla po chodbě. Prázdno. To jenom vypjaté nervy ho matou. Dagovi nic neřekl a přestoupil práh.

Ocitl se v prostorné komoře, okolo stěny stály police se zásuvkami. Do jedné z nich se podíval. Byla do třetiny naplněna prachem. Co v ní bylo dřív, se nedalo uhodnout.

Ve vzdálenějším rohu komory zachytil reflektorem ještě jeden bílý hadr. Rozhodl se nepřibližovat k němu. Bude lepší, když sem přijde s konzervátorem. Na Zemi budou jistě zvědaví, z čeho byla látka zhotovena. Když už odklonil světlo reflektoru stranou, měl pocit, že na hadru bylo něco napsáno. Udělal krok tím směrem. Černý nadpis byl zřetelný. Pavlyš se sklonil, potom si sedl na bobek.

„Jmenuji se Naděžda,“ bylo napsáno na hadříku. Rusky. Pavlyš ztratil rovnováhu a rukou se hadříku dotkl. Ten se rozsypal. Zmizel. Zmizel i nápis.

„Jmenuji se Naděžda,“ opakoval Pavlyš.

„Cože?“ ptal se Dag.

„Bylo tady napsáno: Jmenuji se Naděžda.“

„Kde, prosím tě?“

„Už to není napsáno,“ řekl Pavlyš. „Dotkl jsem se toho a nápis zmizel.“

„Slávku,“ řekl tiše Dag. „Uklidni se!“

„Jsem naprosto klidný,“ řekl Pavlyš.

Kapitola 3

Až do toho okamžiku připadala Pavlyšovi loď jako pouhý přízrak, jehož reálnost byla jen neurčitá, jako zadaná pravidly hry. Nedokázal se zbavit dojmu její neskutečnosti ani tehdy, když zakresloval její plány, celou tu síť chodeb a průchodů, na plastikovou destičku, připevněnou na levém zápěstí. Připadal si jako zkušební myš v labyrintu v laboratoři. Na rozdíl od myši Pavlyš ovšem věděl, že tento labyrint má někde konec a že se pohybuje v kosmickém prostoru směrem ke sluneční soustavě.

Zmizelý nápis však rušil veškerá pravidla hry, protože v žádném, ani v tom nejfantastičtějším pohádkovém případě zde nemohl být, a proto ho vedl k jedinému možnému závěru – že totiž nebyl. Tak to také pochopil Dag. Pavlyš by na jeho místě udělal totéž. Ale Pavlyš si nemohl vyměnit místo s Dagem.

„Právě Naděžda?“ ptal se Dag.

„Ano,“ odpověděl Pavlyš.

„Slávku, uvědom si,“ řekl Dag, „ty jsi fyziolog. To víš. Tak nemáme tam raději jít my? Anebo vůbec nechat loď bez dozoru?“

„Ale vždyť je všechno v pořádku,“ namítal Pavlyš. „Buď klidný.

Jdu si pro konzervátor.“ „Proč?“

„Kdybych uviděl nějaký nápis, zachovám jej pro tebe.“

Celou cestu zpět do kajuty a potom celou dobu, co hledal konzervátor ve vaku s nejrůznějším vybavením, které tam uložil pečlivý Sato, snažil se vybavit si v paměti hadřík nebo lístek s nápisem. Ale nedařilo se mu to. Tak jako když si člověk chce vybavit tvář milované ženy, ale paměť připomíná jen jednotlivé bezvýznamné maličkosti, které člověka neuspokojují – pramének

vlasů u ucha, vrásku na čele. Když se vracel do místnosti, kde ho čekala hrstka bílého prachu (měl už obavy, že i ta zmizela), jeho přesvědčení, že nápis existoval, se zviklalo. Rozum se bránil zázrakům.

„Co děláš," ptal se Dag.

„Hledám průlez," řekl Pavlyš, „abych mohl jít dál."

„A jak to bylo napsáno?" zeptal se Dag.

„Rusky."

„Jakými písmeny?"

„Písmena byla velká. Tiskací."

Našel další průlez. Ten se snadno otevřel. Za ním byla divná místnost, přehrazená na jednotlivé úseky různé velikosti a tvaru. Některé úseky byly zasklené, některé oddělené jakousi sítí. Uprostřed chodby stála polokoule, podobná velké želvě, asi 60 cm v průměru. Pavlyš se jí dotkl. Polokoule se s nečekanou lehkostí dala do pohybu podél chodby. Jako by klouzala po dobře namazaných válečkách. Dojela až ke stěně a tam zůstala stát. Světlo reflektoru osvětlovalo v temnotě jakési kouty a výklenky. Všechny byly prázdné. V jednom ležela kupa kamení, v jiném kusy dřeva. Když si je prohlédl zblízka, zdálo se mu, že to nejsou kusy dřeva, ale zbytky nějakého velkého hmyzu. Pavlyš postupoval vpřed jen pomalu a neustále hlásil na loď, kde právě je.

„Víš, co je divné?" uslyšel Dagův hlas. „Dá se předpokládat, že loď byla opuštěna asi tak před čtyřiceti léty."

„A co když před tisíci?"

„A možná taky před padesáti. Centrální mozek nám dal předběžné údaje."

„Nač se ptát. Dokonce ani před třicíti léty jsme ještě nemohli překročit hranice naší sluneční soustavy."

„Vím," odpověděl Dag. „Prověřím si to. Jen jestli nemáš halucinace?"

Nebylo co prověřovat. Tím spíš, že všichni věděli, že nalezená loď nesměřovala od Slunce. Přinejmenším již řadu let směřovala k němu. A předtím se mohla vzdalovat. Ale lidé začali dobývat Mars teprve před 40 až 50 léty a teprve tehdy přistáli na Plutu. A za Plutem byl nedostižný kosmos, jako kdysi byly pro naše vzdálené předky nedosažitelné země za mořem. Nikdo v tomto nedostižném kosmu nemohl mluvit rusky.

Pavlyš se dostal do vyššího patra, snažil se zorientovat v labyrintech chodeb, výklenků a komor. Asi za půl hodiny hlásil:

„Byli to nějací vetešníci."

„A co Naděžda?"

„Zatím nic.“

Snad chodil kolem stop, které tu Naděžda zanechala, ale neviděl je. I na Zemi, vzdálí-li se člověk od známého světa letišť velkých měst, ztrácí schopnost i možnost posoudit pravý význam věcí, se kterými se setkává. Tím nepochopitelnější mu byl svět předmětů v cizí lodi. Polokoule, která se tak lehce pohybovala, výklenky naplněné věcmi a přístroji, jejichž funkci nechápal, propletence drátů a potrubí, pestrých skvrn na stěnách a mříží na stropě, vymezená políčka lesklé podlahy a prasklé poloprůhledné přepážky. Pavlyš nedokázal pochopit, jaké bytosti v lodi letěly. Napadlo ho, že to byli giganti, ale vzápětí byl překvapen komorou, která byla zřejmě zařízena pro trpaslíky. Potom ho chodba vyvedla k zamrzlému bazénu, a zdálo se mu, že v ledu vidí dlouhá těla. Potom se dostal do velikého sálu, jehož protilehlou stěnu tvořil velký přístroj s osleplými obrazovkami a řadou tlačítek, která byla umístěna až dole u podlahy a pak u stropu, ve výšce asi pěti metrů.

Nelogičnost a neúčelnost věcí kolem Pavlyše popouzela. Nebyl totiž schopen sestavit si nějakou pracovní hypotézu, byť jen přibližnou, na kterou by mohl napojovat další fakta, jak si to žádal jeho mozek, unavený již marným blouděním po labyrintu.

Za řídkou mříží (dalo se dokonce prolézt mezi jednotlivými pruty), ležela nějaká černá hmota, ve vakuu zcela vyschlá. S největší pravděpodobností to kdysi byl živý tvor, velikosti slona. Že by tohle byl jeden z kosmonautů? Ale mříž mu bránila v pohybu. Sotva mohla nastat taková situace, že by se sám schovával za mříží. Pavlyše na okamžik napadla dosti bizarní myšlenka: třeba byl za něco potrestán a uvězněn? Ano, vypadá to tu jako vězení. A když narychlo opouštěli loď, zapomněli na něj. Nebo ho nechtěli vzít s sebou.

Pavlyš sdělil svou domněnku D agovi, ale ten nesouhlasil.

„Záchranný člun byl propočítán na mnohem menší bytosti. Vždyť jsi viděl, kde byl uložen.“

Dag měl pravdu.

Na zemi vedle té černé hmoty se válela prázdná nádoba, kulatá, o průměru asi patnáct centimetrů.

A za další půlhodinu v další chodbě za přivřeným, avšak nezamčeným průchodem našel Pavlyš kajutu, kterou obývala Naděžda.

Nevstoupil však do ní. Zůstal na prahu a pohlížel na pečlivě ustlanou postel, na šátek spadlý na zem, sepraný a vetchý, s růžovými puntíky, na poličku, kde stál bezuchý hrníček. Když se později do kajuty znovu vracel, zpozoroval vždy něco dalšího, co patřilo Nadě, a nacházel její stopy i v jiných odděleních. Ale tehdy poprvé si zapamatoval především růžové puntíky na šátku a bezuchý

hrníček. Protože jejich existence zde byla nejnepravděpodobnější – daleko víc než tisíc neznámých a složitých strojů a aparátů.

„Tak je tedy všechno v pořádku," řekl Pavlyš. Zapojil rozprašovač konzervátoru, aby se v kajutě zachovalo všechno v původním stavu.

„Cos to říkal?" zeptal se Dag.

„Našel jsem Naděždu."

„Cože?"

„Ne, Naděždu ne. Ale našel jsem místo, kde žila."

„Myslíš to vážně?"

„Absolutně. Je tu její hrníček a zapomenutý šátek."

„Víš, věřím ti, že neblouzníš," řekl Dag, „ale přece jen tomu nemůžu uvěřit.

„Ani já tomu nemohu uvěřit."

„Představ si," řekl Dag, „to je jako kdybychom přistáli na Měsíci a našli tam dívku, jak sedí na skále a, dejme tomu, vyšívá."

„Tak to asi nějak bude," souhlasil Pavlyš. „A tady stojí její hrníček s uraženým ouškem."

„Ale kde je Naděžda?" zaptal se Sato.

„To teda nevím," odpověděl Pavlyš. „Už dávno tady není."

„A co ještě?" vyzvídal Dag. „Řekni mi ještě něco. Jaká byla?"

„Byla asi hezká," řekl Sato.

„To jistě," souhlasil Pavlyš. „Velmi hezká."

A tu Pavlyš zpozoroval za postelí nevelkou bedničku, plnou všelijakých věcí. Jako kdyby se Naděžda chystala na cestu, ale něco ji přimělo všechno tu nechat a odejít s prázdnýma rukama.

Pavlyš rozprašoval po věcech konzervátor a pak je skládal na postel. Byla tam sukně ušitá z plastické hmoty hrubými nylonovými nitěmi, jakýsi pytel s otvorem pro hlavu a ruce, šál nebo šátek, spletený z různobarevných kovových nití.

„Musela tu žít dlouho," řekl Pavlyš.

Úplně na dně bedny ležel svazek čtvercových lístků, popsaných pečlivým rukopisem se silným sklonem doprava. Pavlyš se přinutil nic nečíst, dokud je nenakonzervoval a nepřesvědčil se, že se mu nerozsypou pod rukama. Četl je, až když se vrátil do svého stanu, kde si mohl svléci skafandr, lehnout na nafukovací matraci a rozsvítit si dostatečné světlo.

„Čti nahlas," poprosil ho Dag, ale Pavlyš nechtěl. Byl příliš unaven. Slíbil, že jim přečte nejdůležitější místa. Ale nejdříve si to prohlédne sám. A Dag se s ním nepřel.

Kapitola 4

„Ten papír jsem našla už před dvěma měsíci, ale nemohla jsem najít nic, čím by se dalo psát. A teprve včera jsem objevila, že hned vedle, v místnosti, kterou hlídá prosťáček, je sbírka kamenů a některé z nich vypadají jako tuha. Jeden z nich jsem si nabrousila. Teď jím budu psát.“ (Příští den našel Pavlyš v Naděždině kajutě na stěně sloupce dlouhých škrábanců a domyslel si, že tak počítala dny.)

„Již dříve jsem chtěla psát deník, protože se nechci vzdát naděje, že jednou, i když se toho dne už nedožiju, mě někdo najde. Vždyť žít úplně bez naděje není možné. Někdy moc lituji, že jsem nevěřící. Kdybych věřila, mohla bych aspoň doufat v boha a myslet si, že je to zkouška, kterou na mě seslal.“

Tady lístek končil. Pavlyš pochopil, že lístky jsou složeny za sebou, ale že to neznamená, že Naděžda psala deník pravidelně každý den.

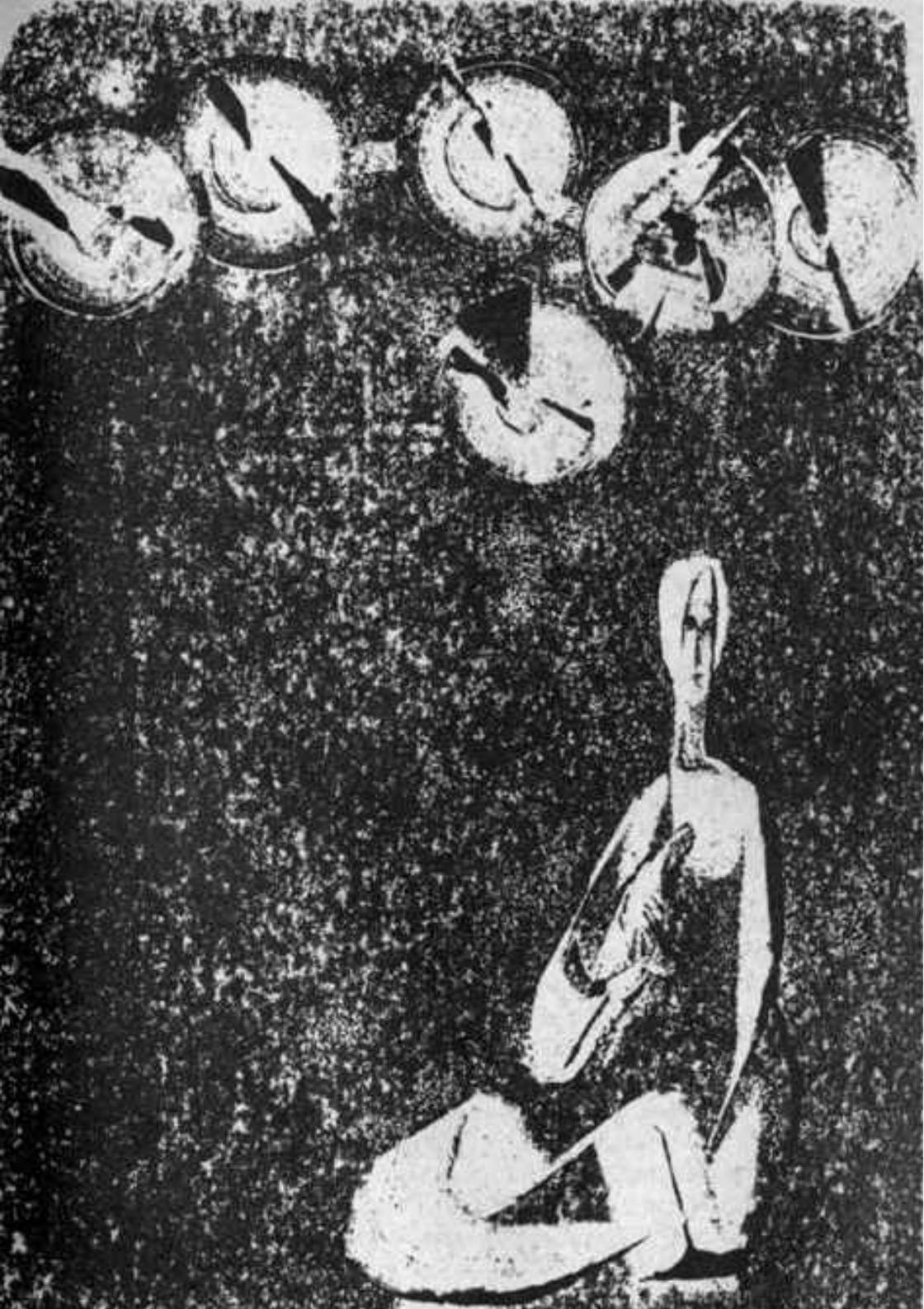
„Dnes se na něco chystají. Je mi hůř. Zase jsem kašlala. Vzduch je tu špatný. Zdá se, že si člověk může na všechno zvyknout. Dokonce i na zajetí. Ale ze všeho nejhorší je být docela sám. Naučila jsem se mluvit nahlas. Nejdříve mi to bylo proti mysli, jako kdyby mě mohl někdo poslouchat. Ale teď si dokonce i zpívám. Měla bych zapsat, co se se mnou vlastně stalo. Nedej bůh, aby se ještě někdo ocitl ve stejné situaci! Ale dnes je mi špatně. Když jsem šla do zahrady, zadýchala jsem se, že jsem si musela sednout na zem u stěny a prosťáčci mě dotáhli nazpět polomrtvou.“

Po dvou dnech Pavlyš našel to, co Naděžda nazývala zahradou. Byl to velký hydroponický uzel. Něco jako botanická zahrada.

„Píšu, protože teď stejně nemůžu nikam jít, prosťáčci mě nepustí. Asi se naše rodina zas co nejdřív rozroste. Jen nevím, uvidím-li ještě …“

Třetí lístek byl napsán mnohem menším písmem, pečlivě. Naděžda šetřila papírem.

„Jestli se sem někdy dostanou lidé, ať o mně vědí toto: Jmenuji se Naděžda Matvejevna Sidorovová. Narodila jsem se v roce 1923 ve vsi Gorodiště v Jaroslavské oblasti. Absolvovala jsem střední školu u nás v obci a potom jsem chtěla jít na vysokou, ale můj otec Matvej Stěpanovič zemřel a matka nemohla zastávat sama práci v kolchoze i doma. Proto jsem začala pracovat v kolchoze a přitom jsem stále doufala, že jednou budu studovat dál. Když moje sestry Věra a Valentina dorostly, podařilo se mi vystudovat zdravotní školu v Jaroslavi v roce 1942. Byla jsem ihned mobilizována a celou válku

jsem pracovala jako zdravotní sestra v polních nemocnicích. Na konci války jsem se vrátila do Gorodiště a
dostala místo v místní nemocnici. V roce 1948 jsem se provdala a přestěhovali jsme se s mužem do Kaljazina. Za rok se mi narodila dcera Olga, ale můj muž, Nikolaj Ivanov, šofér, zahynul v roce 1953 při autohavárii. Tak jsme s Oličkou zůstaly samy.“

Pavlyš seděl na podlaze v koutě bílého stanu. Naděždin životopis četl nahlas. Její písmo se četlo snadno – psala pečlivě, kulatými nakloněnými písmeny – jen někde se jí tuha drobila a tu Pavlyš musel naklánět listy ke světlu, aby přečetl slova podle vrypů, které tuha zanechala. Položil lístek a opatrně vzal druhý v domnění, že tam najde pokračování.

„Ve třiapadesátém jí tedy bylo třicet let,“ řekl Sato.

„Čti dál!“ žádal Dag.

„Tady už je něco jiného,“ řekl Pavlyš. „Přečtu si to nejdřív sám.“

„Čti rovnou,“ Dag byl trochu dotčen. A Pavlyš si pomyslel, že si přece dávno nikdy nic vzájemně nezáviděli.

„Dnes sem přitáhli nové. Dali je na spodní patro, za prázdné klece. Neviděla jsem, kolik jich je. Myslím, že několik. Prosťáček zavřel dveře a nepustil mě. Najednou jsem pocítila, že jim závidím. Ano, závidím nešťastníkům, odtrženým navždy od domova a od rodin, uvrženým do vězení za hříchy, kterých se nedopustili. Ale je jich mnoho. Možná pět. A já jsem docela sama. Čas tu plyne pořád stejně. Kdybych nebyla zvyklá pracovat, dávno bych umřela. Kolik let tady vlastně jsem? Jestli se nemýlím, tak už čtvrtý rok. Budu si to muset přepočítat podle škrábanců v kajutě. Ale bojím se, že jsem se zmýlila v počtech. Nemohla jsem znát čas, a když jsem byla nemocná, nezaznamenávala jsem dny. Jen myšlenka na Oličku mi pomohla utéct před smrtí. Nu což, budu něco dělat. Prosťáček mi přinesl nitě a drát. Oni něčemu přece jen rozumějí. Jehlu jsem našla ve třetím patře. Ačkoliv je to prosťáček, chtěl mi ji vzít. Asi se vylekal, chudák.“

„No?“ ptal se Dag.

„Všechno stejně číst nemůžu,“ odpověděl Pavlyš. „Počkejte trochu. Tady je, myslím, pokračování.“

„Později lístky srovnám jak jdou za sebou. Stále věřím, že si je někdo přece jen přečte. Já už nebudu, můj prach se rozletí ke hvězdám, ale lístky to přečkají. Prosím tě, ty, kdo čteš tyto řádky, najdi moji dceru Olgu. Už bude asi dospělá. Řekni jí, co se stalo s její matkou. Nenajde sice nikdy můj hrob, ale pro mne je to takhle snazší. Kdyby mi byl někdy někdo řekl, že se dostanu do strašného vězení, že budu živa a všichni si budou myslet, že už dávno nežiju, zemřela bych hrůzou. Stále jen doufám, že si Timofej nemyslel, že

jsem mu nechala děvčátko na starosti a utekla za lehčím životem. Ne, nejspíš prohledali celé okolí a asi si řekli, že jsem se utopila. Ten večer mám stále před očima, protože byl takový neobyčejný. Ne pro to neštěstí, naopak … tehdy se mělo v mém životě něco změnit… A změnilo se, jenže docela jinak … “

„Ne,“ řekl Pavlyš, když odložil lístek. „To další je intimní.“

„Co intimního?“

„Je tu o Timofejovi. Nevíme, kdo to byl. Asi její známý. Možná z nemocnice. Počkej, než to přečtu dál.“

„Jak to můžeš posoudit,“ zvolal Dag. „Ve spěchu jistě něco důležitého vynecháš.“

„Nic důležitého nepřehlédnu,“ řekl Pavlyš. „Ty papíry jsou staré mnoho let. Nemůžeme ji už ani hledat, ani zachránit. Je to, jako bychom četli zápis v klínopisu. Zásadní rozdíl tu není.

„Po smrti Nikolaje jsem s Oličkou zůstala sama. Jen sestry mi zbyly. Ale ty byly daleko a měly své rodiny a své starosti. Žily jsme chudě, já jsem pracovala v nemocnici a od roku 1956 jsem byla vrchní sestrou. Olička měla jít do první třídy. Měla jsem nabídky k sňatku, dokonce se o mne ucházel jeden lékař z naší nemocnice, sice starší, ale hodný člověk. Odřekla jsem mu, protože jsem si myslela, že moje mládí je stejně už to tam. Bylo nám s Oličkou dobře. Pomáhal nám bratr mého muže Timofej Ivanov, válečný invalida, který byl lesníkem nedaleko našeho města. To neštěstí mě potkalo v srpnu 1956. Datum si už nepamatuji, ale vím, že se to stalo v sobotu večer … Měli jsme to léto v nemocnici hodně práce, byla doba dovolených. Musela jsem zastupovat ty, co byli pryč. Timofej si vzal Oličku k sobě do hájovny. Jezdila jsem za nimi o sobotách autobusem, pak jsem šla vždycky pěšky lesem. Odpočívala jsem u něho, když jsem měla volnou neděli. Jeho dům stojí v borovém lese u Volhy.“

Pavlyš se odmlčel.

„Co dál?“ ptal se Dag.

„Počkejte, hledám další lístek.“

„Pokusím se popsat, co bylo dál, se všemi podrobnostmi, protože jako zdravotnice vím, jaký význam má správná diagnóza, a tyto podrobnosti možná bude někdo potřebovat. Třeba se můj popis dostane do rukou odborníků a pomůže jim analyzovat podobné případy, pokud se staly další. Ten večer mě Timofej a Olička vyprovodili k řece mýt nádobí. V tom místě jde cesta od Timofejova domu přímo až k řece. Timofej chtěl na mě čekat, ale já jsem se bála, že Oličce bude zima, protože večer byl chladný. Tak jsem ho poprosila, aby se vrátili, že za nimi brzy přijdu. Nebyla ještě tma a

asi za čtyři minuty poté, co moji drazí odešli, jsem uslyšela tiché bzučení. Nejdříve jsem se ani nevylekala, myslela jsem, že to někde v dálce na Volze pluje motorový člun. Ale potom se mě zmocnil takový divný pocit, předtucha něčeho zlého. Dívala jsem se na řeku, ale žádný člun jsem neviděla … “

Pavlyš našel další lístek.

„… vtom jsem zahlédla, jak se nad mou hlavou směrem ke mně blíží vzdušný člun, bez křídel, podobný ponorce. Zdál se mi stříbrný. Spustil se až ke mně a odřízl mi cestu. To mě udivilo. Za války jsem viděla všelijaké technické vymoženosti, a tak jsem si myslela, že je to nějaký nový typ letadla, které musí nouzově přistát, protože má poruchu na motoru. Chtěla jsem odejít stranou, schovat se za borovice, aby mě nezasáhl případný výbuch. Ale člun vysunul železná chapadla a vysypali se z něho ti prosťáčci. Tehdy jsem ještě nevěděla, co to je, ale v tom okamžiku mě začalo opouštět vědomí, asi jsem upadla…

„Co je dál?“ ptal se Dag, když pauza trvala již dlouho.

„Dál už je to všecko,“ řekl Pavlyš.

„Ale co se stalo dál?“

„O tom tu nepíše.“

„Tak co tedy píše?“

Pavlyš mlčel, četl si pro sebe.

„Znám cestu do spodního patra. Jde se tam do zahrady a prosťáčci ji nehlídají. Velice jsem toužila uvidět ty nové, protože všichni moji sousedé jsou bytosti bez vyšší inteligence. Naučila jsem se chodit do klece k drakovi. Dříve jsem se ho bála. Ale pak jsem si zapamatovala, čím ho krmí – byla to tráva ze zahrady. Tak jsem si řekla, že mě nesní. Asi bych se ještě dlouho neodhodlala vstoupit do jeho klece, ale jednou jsem šla mimo a viděla jsem, že je nemocný. Prosťáčci se okolo něho točili, dávali mu jíst, něco měřili, ohmatávali ho. Drak ležel na boku a těžce dýchal. Šla jsem tedy těsně k mříži a prohlížela jsem si ho. Vždyť jsem zdravotnice a mou povinností je pomáhat nemocným. Prosťáčkům bych pomoct nedovedla, ti jsou ze železa. Ale draka jsem prohlídla, i když jen přes mříže. Měl ránu – patrně se chtěl dostat ven a poranil se o mříže. Síly má habaděj, ale rozumu málo. Rozhodla jsem se. Řekla jsem si, že už si na mě musel zvyknout. Vždyť je tu dřív nežli já a viděl mě tisíckrát. Řekla jsem prosťáčkům, aby se tu nepletli a přinesli mi teplou vodu. Bylo to riskantní, to nepopírám. Neměla jsem se oč opřít, natož stanovit diagnózu. Rána byla zhnisaná. Vymyla jsem mu ji a převázala, jak se dalo. Drak ležel, dokonce se obracel tak, abych k němu lépe mohla.“

Další lístek se sem dostal nějak zespodu, neměl spojitost s ostatními.

„Dnes jsem začala psát, ale ruce mě neposlouchají. Pták uletěl z klece! Prosťáčci ho honili po chodbách a lovili ho do sítě. Já jsem ho také chtěla chytit, bála jsem se, že si ublíží. Ale snažila jsem se marně. Pták vyletěl do velkého sálu, vší silou narazil do potrubí a zabil se. Když ho prosťáčci táhli do svého muzea, sebrala jsem jim jedno jeho pero – dlouhé a tenké, podobné stéblu kavylu. Bylo mi ptáka líto a zároveň jsem mu záviděla. Našel sílu skončit život, když se nemohl dostat na svobodu. Ještě před rokem by měl takový příklad pro mě rozhodující význam. Ale teď mám práci. Nemohu se zničit zbytečně. Ať je můj cíl nereálný, jen když nějaký mám. V roztržitosti, pohroužená do svých myšlenek jsem šla za prosťáčky. Zapomněli za sebou zavřít dveře. Nemohla jsem do muzea za nimi, není tam vzduch, ale dívala jsem se skleněnou stěnou. Byly tam průzračné nádoby, láhve a krychle, ve kterých prosťáčci uchovávají ty, kdo na cestě zahynuli, snad ve formalínu, nebo v lihu. Tak jako zrůdy v leningradském muzeu z Petrovy doby. Došlo mi, že ani mě nepochovají, až umřu, ani nespálí, ale strčí do skleněné nádoby, aby mě obdivovali buď prosťáčci, nebo ti, komu patří. Bylo mi hořko. Řekla jsem o tom Balovi. Celý se naježil a dal mi na srozuměnou, že se také bojí. Sedím tu nad svými lístky a představuji si, jak budu vypadat v lihu.“

Později, po několika dnech, Pavlyš vyhledal muzeum. Kosmický mráz zmrazil všechny tekutiny, v nichž byly exponáty. Pavlyš procházel pomalu od nádoby k nádobě a pozorně prohlížel jejich obsah. Bál se, že najde i Naděždino tělo. A ve sluchátkách se ozývali jeden přes druhého Sato a Dag.

„Tak co?“

Pavlyš měl stejný strach jako Naděžda. Raději cokoliv jiného, jen ne nádoba s formalínem. Našel nádobu s ptákem, duhovým, neskutečně krásným tvorem s dlouhatánským ocasem a velikánskýma očima na hlavě bez zobáku. Potom našel nádobu, ve které byl Bal. O něm se vypráví na dalších lístcích.

„Stále ztrácím nit souvislého vyprávění, protože to, co se děje teď, je mnohem důležitější než to, co bylo před léty. A proto nejsem s to popsat své příhody, jak šly za sebou.

Procitla jsem v komůrce. Svítilo tam matné světlo, jako mrtvé. Není to ten pokoj, kde bydlím teď. V té komůrce jsou teď nakupeny lastury, které prosťáčci přitáhli asi před rokem. Za víc než čtyři roky jsme asi šestnáctkrát přistávali, pokaždé začal shon, pak sem vláčeli všelijaké věci a také živé bytosti. Tak se v komůrce octlo i nádobí, které jsem tehdy právě myla a které se mi potom moc hodilo,

větvičky borovice, tráva a různý hmyz a také kamení. Teprve později jsem pochopila, že to vzali, jen aby poznali; čím mě mají krmit. Už tehdy jsem přišla na to, že všechno nasbírali zcela náhodně. Nejedla jsem nic. Neměla jsem na jídlo ani pomyšlení. Sedla jsem si a klepala na stěnu. Je tvrdá, kolem je slyšet nepřetržitý hukot jako od parního stroje na parníku. A kromě toho jsem cítila lehkost. Je tady všechno lehčí než na Zemi. Někde jsem četla, že na Měsíci je přitažlivost také menší, a až jednou lidé poletí ke hvězdám, jako to říkal Ciolkovskij, nebudou vůbec nic vážit. Právě ta malá přitažlivost mi pomohla pochopit, že nejsem na Zemi, že mě ukradli, unesli jak zajatce, a stále se nemohu dostat na místo určení. Věřím pevně, že lidé z naší Země se také naučí létat do vesmíru. Ale bojím se, že to nebude brzy."

Pavlyš dočetl nahlas tyto řádky.

„Nedočkala se první družice jen o jeden rok."

A Sato ho opravil.

„Byla ještě živa, když vyletěl Gagarin." „Asi ano. Ale to jí nebylo nic platné." „Kdyby to věděla, bylo by jí snáz."

„Nejsem o tom přesvědčen," namítl Dag. „Čekala by možná, že ji někdo vysvobodí. A nedočkala by se."

„Tak to není," odporoval Pavlyš. „Pro ni bylo důležité, že my to také dokážeme."

Četl nahlas dál, dokud se neunavil.

„Přinesli mi jídlo a čekali ve dveřích, budu-li jíst. Zkusila jsem to. Nějaká divná kaše, trochu slaná, ale jinak bez chuti. Byla jsem hladová a otupělá. Dívala jsem se na ty prosťáčky, kteří stáli ve dveřích jako želvy, a prosila jsem je, ať zavolají svého velitele. Nevěděla jsem tehdy ještě, že jejich velitelem je Stroj, který tvoří celou stěnu vzdáleného sálu. A kdo jsou ti, kteří tu skutečně velí, jací jsou, to nevím ani teď. Vypravili svou kosmickou loď do vesmíru jen se železnými automaty. Pak jsem přemýšlela, jak si zjistili, které jídlo mi neuškodí. Vrtalo mi to hlavou, dokud jsem se nedostala do jejich laboratoře a nedomyslela si, že mi vzali krev, když jsem byla v bezvědomí, a prozkoumali celý můj organismus. Poznali, co a v jakých proporcích potřebuju, abych neumřela hlady. A co je to chuť, to oni nevědí. Ale na ty prosťáčky se už dávno nehněvám. Jsou to jen vojáci, kteří plní rozkazy. Jenže vojáci myslí. A to oni nedovedou. Zpočátku jsem celé dny proplakala; prosila jsem je, aby mě pustili na svobodu, a nemohla jsem pochopit, že za svobodou bych musela letět nekonečně daleko. A nikdy bych nedoletěla.

Jsem teď neklidná. Asi proto, že již nejsem sama. Mám dojem, že se brzy něco změní. Nevím ovšem, zda to bude k lepšímu. Ostatně, horší už to být nemůže. Dnes se mi zdálo o Oličce a ve snu jsem se

divila, proč neroste, proč je pořád taková maličká. Vždyť už by měla být velká. A ona se mi jen smála. Když jsem se vzbudila, vylekala jsem se. Neznamená to snad, že Olička už nežije? Dříve jsem nikdy na předtuchy nevěřila. Ani na frontě ne. Věděla jsem, jak mohou být klamné. Ale tentokrát jsem byla celý den nesvá. A pak jsem si pomyslela: a vím já vlastně, zda počítám dny správně? Dělám vždycky značku na stěně, když se probudím. Ale co když to není ráno? Třeba teď spím častěji? Anebo naopak méně často? To se nedá určit. Tady je pořád stejně. Pak jsem si pomyslela, že možná neuplynuly čtyři roky, ale jen dva. Anebo jen jeden. A co když pět, šest nebo osm? Kolik je teď Oličce? A kolik je mně? Co když už jsem stařena? Tak jsem vylekala, že jsem se rozběhla k zrcadlům. Jsou to ovšem zvláštní zrcadla, trochu vypouklá, oválná, podobná obrazovkám. Někdy po nich běhají zelené a modré čáry. Ale jiná zrcadla tady nejsou. Dlouho jsem se v nich pozorovala, až mi prosťáčci, kteří tam měli službu, začali signalizovat, jestli něco nepotřebuju. Jen jsem na ně mávla rukou. Už je pryč doba, kdy jsem jim nadávala, že jsou mučitelé, fašisti a kati. Teď se jich nebojím. Bojím se jen Stroje. Velitele. Dívala jsem se do zrcadel dlouho, hledala jsem to nejsvětlejší. Ale nic jsem nepoznala. Podoba tu byla. Nos je můj, oči jsou zapadlé a tvář mi připadá modrá, ale to je asi tím zrcadlem. Pod očima mám váčky. A tak jsem se vrátila do svého pokoje.“

„To je neobyčejně zajímavé,“ řekl Dag. „Co si o tom myslíš, Pavlyši?“ „O čem?“

„O tom problému. Když bude člověk izolován několik let tak, aby nevěděl, jak plyne čas mimo prostor, kde se nachází, změní se jeho biologický cyklus?“

„Nepřemýšlel jsem o tom,“ odpověděl Pavlyš.

„Vzpomněla jsem si najednou na kotě. Pozapomněla jsem na ně, ale teď mi přišlo znovu na mysl. Někde na Zemi chytili kotě. Pištělo v druhé komoře a prosťáčci tam pořád běhali a nemohli přijít na to, co potřebuje. Bylo to ještě v prvních dnech. Byla jsem tehdy ještě nezkušená. Přivedli mě k němu a mysleli si, že mu dokážu pomoct. Ale já jsem jim neuměla vysvětlit, co je mléko. Zřejmě v jejich umělé potravě kotěti něco důležitého chybělo. Tři dny jsem se o kotě starala. Vařila jsem mu kaši a zapomínala přitom na své hoře. Ale kotě pošlo. Jak je vidět, člověk snese mnohem víc než zvíře, i když se o kočce říká, že má tuhý život. Já žiju. Kotě je asi také v muzeu. Teď už bych věděla, čím ho krmit. Znám cestu do laboratoře. I prosťáčci teď mají ke mně jiný vztah. Zvykli si na mě. Ale drak je na tom moc zle. Asi brzo pojde. Včera jsem u něho byla dlouho, omývala a čistila jsem mu rány. Je velice slabý. Udělala jsem objev.

Ukázalo se, že drak má nějaký vliv na mé myšlenky. Ne, že bych mu rozuměla, ale když má bolest, cítím to. Vím, že je rád, když přijdu. A mně je teď líto, že jsem si ho dříve nevšímala. Možná že je takový jako já. Je taky zajatec. Jen ještě nešťastnější. Drží ho v kleci celá léta. Na planetě byl třeba něco jako zdravotník. Možná že šel za svou dcerou, právě tak jako já, a dostal se do naší zoologické zahrady. Prožil tady v kleci mnoho let a stále usiloval o to, aby ti prosťáčci pochopili, že není o nic hloupější než oni. A umře, aniž by jim to mohl dokázat. Nejdříve jsem se tomu zasmála, ale pak jsem se rozplakala. Sedím, brečím, a zatím je už čas jít. Čekají na mě.

Ale když přemýšlím o drakovi, zdá se mi, že můj osud je o něco lepší. Mám aspoň částečnou svobodu. A měla jsem ji od začátku. Od té doby, co pošlo to kotě. Přemýšlela jsem, proč to tak je, že všichni ostatní jsou zavřeni – a kolik jich tady musí být! Za stěnami v ostatních patrech je jiný vzduch, tam nemůžu jít. Všichni jsou zavřeni v klecích. Jen já se relativně volně pohybuji po poschodích. Asi se domnívají, že nejsem nebezpečná. Možná že se podobám těm, kteří je vyslali. Svěřili mi kotě. Pustili mě do zahrady a dali mi semena. Mohu chodit do laboratoře. Dokonce mě ti prosťáčci v něčem i poslouchají. Vy, kdo budete číst tyto řádky, se asi budete divit, co je to za prosťáčky. Říkám tak těm železným želvám. Jakmile jsem pochopila, že jsou to stroje a mnoha věcem nerozumějí, začala jsem jim říkat prosťáčci. Jen tak pro sebe. Ale stejně, když se to vezme kolem a kolem, není můj život o nic lepší než život těch, co sedí v klecích. Moje vězení je jen o něco větší než jejich. To je vše. Snažila jsem se prostřednictvím prosťáčků vysvětlit Stroji, jejich veliteli, že je to zločin, chytit živého člověka a držet ho zde. Chtěla jsem jim vysvětlit, že by se měli spojit se Zemí. Ale potom jsem se přesvědčila, že kromě strojů tu nikdo není. A stroje dostaly příkaz – létejte vesmírem, seberte, co na cestě potkáte, a dejte o tom zprávu. Ale cesta zpět je nějak moc dlouhá. Ještě pořád se utěšuji nadějí, že se toho dožiju a setkám se s nimi a pak jim všechno řeknu. Třeba ani nevědí, že i na jiné planetě žijí inteligentní tvorové.“

Když Pavlyš dočetl tento lístek, Dag řekl: „Usuzovala zcela logicky.“

„Ovšem loď byla výzkumný automat,“ řekl Pavlyš. „Ale je tu jedna záhada, a Naděžda ji vycítila.“

„Jaká záhada?“ zeptal se Sato.

„Zdá se mi divné,“ řekl Pavlyš, „že taková obrovská loď, poslaná na vzdálený výzkum, nemá spojení se základnou, se svou planetou. Jak je vidět, letěla již mnoho let. A za takovou dobu informace zestárnou.“

„Nesouhlasím.“ řekl Dag. „Představ si, že takových lodí je několik. Každá má určený nějaký úsek Galaxie. Ať letí mnoho let. To nevadí. Vždyť organický život najdou snad na jednom z tisíců světů. Tak shromažďují informace. Co je to sto let pro civilizaci, která může posílat takové průzkumníky? A pak prohlédnou všechny získané trofeje a rozhodnou se, kam posílat expedice.“

„A zatím chytají všechno, co jim přijde pod ruku?“ zeptal se Sato s neskrývaným odporem.

„A jaká kritéria může mít automat, aby dokázal rozeznat inteligentní bytost od zvířete?“

„No, Naděžda byla například oblečená. A pak, viděli přece naše města.“

„To není jisté,“ podotkl Pavlyš. „A kde máme záruku, že na nějaké planetě nechodí inteligentní bytosti nahé a neoblékají naopak svá domácí zvířata?“

„A šance, že uloví inteligentní bytost, je tak mizivě malá,“ řekl Dag, „že ji prostě pominuli. V každém případě se snaží zachovat své úlovky při životě.“

„Je to zbytečná diskuse,“ uzavřel Pavlyš a vzal další lístek. „Zatím nevíme nic o těch, komu loď patřila. Nevíme proto, nač přitom mysleli. V té části Galaxie, kterou už známe, nic podobného neexistuje. To znamená, že loď přiletěla z velké dálky. Víme jen, že byli u nás a z neznámého důvodu se nevrátili domů.“

„Třeba je to tak lepší,“ usoudil Dag. Ostatní mlčeli.

„Později, zbude-li mi čas, napíšu o svých prvních letech ve vězení. Teď už se mnohé z toho zdá jako v mlze, moje hrůza i moje zoufalství i to, jak jsem odsud hledala únik, dokonce jsem si myslela, že se nějak dostanu k centrálnímu řízení a všechno polámu. Ať ztroskotáme. To jsem měla v úmyslu, dokud jsem se bála, že znovu přistanou u nás na Zemi a zase tam nadělají škodu. Ale pak jsem pochopila, že na loď nestačím. Tady by ani sto inženýrů nepochopilo, co k čemu slouží. A teď se musím vrátit k událostem, které se staly nedávno, před několika týdny nebo měsíci, už poté, co jsem našla papír a začala psát deník. Noví zajatci, které sebrali při posledním přistání, se dostali na stejné patro se mnou, asi proto, že potřebují stejný vzduch. Nejdříve byli v karanténě ve třetím poschodí a potom je dali do komor nedaleko mého panství. Neopouštěla mě naděje, že jsou to třeba také lidé, anebo že jsou nám aspoň podobní. Ale když jsem uviděla, jaké jídlo jim prosťáčci nosí, pochopila jsem, že je to pro mne další zklamání. Kdysi jsem v Jarošiavi viděla, jak tam prodávali jakési sušené mořské živočichy, říkalo se jim mořské

okurky, nebo snad trepangyn (*trepang* – holothuria tubulosa, nebo holothuria edulis, česky též sumýš jedlý. Patří k rozsáhlé skupině sumýšů holothurií. Pokrm se získává sušením a uzením (též pod názvem trepanga), zejména v Číně a v Japonsku. Slovo je malajského původu.) Divila jsem se tehdy, jaké ohavnosti mohou lidé jíst. Ostatní reagovali stejně jako já. Ti noví zajatci se těm trepangům podobali. Byli v komoře dva, velcí asi jako psi, kluzcí a šerední. Měla jsem po náladě a vrátila se do své kajuty. Ani jsem ten den nic nezapisovala. Příští den jsem všechno vyprávěla drakovi, ale ten mi, přirozeně, nerozuměl. Kdybych byla stále na něco nečekala, nebylo by mé zklamání tak velké. Trepangy z komory nepouštěli. Brzy jsem poznala, že jich je pět. Dva zajatci v komoře a tři v kleci za železnými dveřmi. Jejich potravu jsem také brzy poznala. Prosťáčci mi totiž vzali kus zahrady a pěstovali tam v plochých nádobách jakousi plíseň, která byla jako živá, stále se chvěla a velmi nepříjemně páchla. Tu plíseň jim dávali jíst.

Drakovi je zase zle. Dělám v laboratoři pokusy. Kdyby mě tak mohl vidět Ivan Akimovič z naší nemocnice. Vždycky mi říkal, abych dál studovala. Říkal, že by ze mne byla dobrá lékařka, že mám vlohy a intuici. Ale život se mnou zatočil jinak. Nestudovala jsem. Teď toho pozdě lituji. Pravda, dříve jsem často zastupovala laborantku, uměla jsem dělat rozbory i asistovat při operacích. Malá nemocnice je vždy dobrá škola, všichni mladí lékaři by měli začínat v takových malých nemocnicích. Ale k čemu by mi tady byly moje znalosti?“

„Proč jsi přestal číst?“ ptal se Dag. „Vynecháváš?“

„Později si všechno přečteš sám. Teď chci najít to podstatné,“ řekl Pavlyš.

„Ačkoliv mi byli odporní, chápala jsem, že jsem k nim nespravedlivá. Nic zlého mi neudělali. A vždyť jsem si již přece zvykla žít mezi takovými zrůdami, o jakých se člověku ani nezdá. Snažím se přehlédnout všechny ty nekonečné dny zde – je to stále stejný řetěz, až je z toho člověku úzko! A přece jen, když se rozpomenu, zjišťuji, že jsem každý den něco poznala, viděla nebo promyslela. Vždyť já taky mohu někomu připadat jako zrůda. Možná že zrovna tomu drakovi.

Ti trepangové zřejmě myslí. Přišla jsem na to, protože se za mnou dívají, kdykoliv projdu kolem jejich klece. Šla jsem ze zahrady se svazkem ředkviček. Ředkvičky jsou slabé a povadlé, ale přece jen jsou to nějaké vitamíny. Jeden trepang něco dělal až u mříže. Zdálo se mi, že se snaží zlámat zámek. Já jsem se také pokoušela o něco podobného, pomyslela jsem si. První dny, když jsem ještě byla zavřená, i později, pokaždé když mě zamkli, protože se chystali

přistát na nějaké planetě. Zastavila jsem se. Ale co to znamená? Umí tedy myslet? A trepang cosi zasyčel, když mě uviděl, a odlezl od mříže. Ale neudělal to dost rychle. Jeden z prosťáčků byl nablízku – nevšimla jsem si ho, zvykla jsem si nevěnovat jim pozornost – a udeřil trepanga elektrickým proudem. Tak oni trestají. Trepang se skrčil. Zakřičela jsem na prosťáčka, chtěla jsem jít dál, ale dostala jsem to taky. A tak silný výboj, že jsem upadla a rozsypala ředkvičky. Asi mi chtěl naznačit, že si jich nemám všímat. Zvedla jsem se s námahou, poslední dobou mě bolí klouby, a šla jsem do své kajuty.

Už jsem tu dlouho a stále si nemohu zvyknout na to, že jsem pro ně jen pokusný králík. Můžou mě kdykoliv zabít a dát do láhve do muzea. A nic se jim za to nestane. Zaťala jsem zuby a odešla.

Později se ukázalo, že ta rána proudem mi vlastně pomohla. Trepangové si nejdříve mysleli, že patřím k těm na lodi. Dokonce mě měli za velitele. Nebýt toho trestu, byli by mě pokládali za nepřítele. A tak asi po třech dnech jdu kolem nich k drakovi a vidím, jak jeden trepang něco dělá u mříže a tichounce syčí. Ohlédla jsem se, prosťáčky nebylo vidět. „Copak, můj milý, je ti těžko?‘ ptám se. Už jsem si na ně zvykla, nezdáli se mi už tak ohavní jako první den. A trepang jen syčí a luská, jako když člověk luskne prsty. Pochopila jsem, že se mnou mluví. Povídám mu, že nerozumím, a chci se usmát. Ale pak jsem se zarazila. Co když mu můj úsměv bude připadat jako cenění zubů? On znovu zasyčel. Říkám mu: ‚Snažíš se, ale slovník nám schází. Ale jestli nejsi pro mne nebezpečný, tak si nakonec určitě porozumíme.‘ Ztichl. Poslouchá. Tu se v chodbě ukázal velký prosťáček s rukama jako nohy saranče. Uklízeč. Ačkoliv jsem věděla, že takoví nedávají rány proudem, rychle jsem odešla, nechtěla jsem, aby mě viděl před klecí. Ale na zpáteční cestě jsem se zastavila a promluvila, abych si aspoň trochu někomu postěžovala. Potom mi napadlo, že by to možná šlo snáze písemně? Napsala jsem, že se jmenuju Naděžda, ukázala jsem mu to a přitom řekla nahlas, co jsem napsala. Ale bojím se, že mi nerozuměl. Další den došlo ke konfliktu jednoho trepanga s prosťáčky. Myslím, že se mu podařilo otevřít zámek a že ho chytili v chodbě. Narazil na uklízeče a ti ho zmlátili, protože se bránil, zatímco oni volali jiné prosťáčky.

Byla jsem v chodbě. Uslyšela jsem hluk, běžela tam, ale přišla jsem pozdě. Už ho dali do samostatné komory a přidělali nový zámek. Viděla jsem, jak jsou ostatní trepangové rozčilení a neklidní. Pokusila jsem se dostat do klece k trepangovi, kterého oddělili od ostatních. Prosťáčci mě nechtěli pustit. Neuhodili mě proudem, ale nepustili mě. Rozhodla jsem se je přelstít. Stoupla jsem si u dveří a

stojím. Počkala jsem, až otevřou dveře, a nahlédla dovnitř. Trepang leží na zemi celý potlučený. Tak jsem šla do laboratoře, vzala si svou brašnu – vždyť první pomoc neposkytuji poprvé – a šla jsem přímo do komory. Když mě chtěl prosťáček zastavit, ukázala jsem mu, co mám v brašně. Ztuhl. Stojí tak vždy, když se radí se Strojem. Čekám. Uběhla minuta. A tu prosťáček uhýbá na stranu, abych šla.

Seděla jsem u trepanga asi tři hodiny. Poháněla jsem prosťáčky jako zdravotní personál. Přinesli mi vodu, matraci pro trepanga, jen jednoho jsem nedocílila: aby sem přivedli ještě jednoho trepanga. Vždyť oni by lépe věděli, co nemocný potřebuje. A nejpodivnější bylo, že když prosťáčkové nebyli v komoře, trepang na mě zasyčel a já jsem zachytila slova: ‚Copak, můj milý, je ti těžko?´ Pochopila jsem, že si pamatuje, co jsem řekla, a snaží se mne napodobit. Tak jsem se poprvé za mnoho měsíců zaradovala. Vždyť on nejen napodoboval, on věděl, co dělá!

Udivilo mě, jak rychle si zapamatovali má slova, i když je mohli vyslovit jen s velkou námahou. Ústa mají trubičkovitá, zuby nemají, ale velice se snaží. Všechny ty dny a týdny jsem žila jako ve snu. Jako v překrásném snu. Zpozorovala jsem na sobě udivující změny. Zdálo se mi teď, že na světě nejsou milejší bytosti než trepangové. Líbili se mi, naučila jsem se je rozeznávat, ale přiznám se, že z jejich syčení a luskání jsem nerozuměla ničemu. A ani teď nerozumím. Učila jsem je, jak jen se naskytla příležitost. Kdykoliv jsem šla kolem, ukázala jsem a pojmenovala nějaký předmět a oni ihned porozuměli. Naučili se mé jméno, a jak mě viděli, když nebyli prosťáčci nablízku, syčeli na mě: ‚Našešta! Našešta!‘ Jako žvatlavé děti. Poznala jsem, co ze zahrady jim chutná, a snažila jsem se jim přilepšit, i když si nemohu zvyknout na zápach jejich jídla. Prosťáčci měli od Stroje přísný zákaz pouštět trepangy z klece, museli je nepřetržitě hlídat, pečovat o ně a nevěřit jim. Proto jsem se s nimi nemohla vídat kdykoliv. Jinak by mě prosťáčci podezřívali. Je to ale divné. Já už jsem tu tak dlouho a nepokládají mě za nebezpečnou. Asi proto, že jsem sama. Ale spolu s trepangy už jsem síla. Cítila jsem to. A když se trepangové naučili mluvit, tak mi to řekli. A tak přišel den, kdy jsem přistoupila ke kleci a uslyšela jsem: ‚Naděždo, musíme odtud utéct.‘ ‚Ale kam?‘ řekla jsem. Nevím, kam loď letí, ani kde se teď nacházíme. A dokážeme řídit loď?‘

A tehdy trepang Bal řekl:

‚Řídit loď dokážeme. Ne sice hned, ale později, až se dozvíme víc. A k tomu tě potřebujeme.‘

‚Dokážu to?‘ ptám se.

Tu na mě začali oba syčet a vřeštět, přemlouvali mě. Jen jsem se usmála. Nemohla jsem jim říct, jak jsem šťastná. Je lhostejné, zda se nám podaří odsud dostat, nebo ne. Já a trepangové – to je svazek! Kdyby teď Olička viděla svou starou matku, jak jde po modré chodbě kolem zavřených dveří a zpívá si: Neznáme překážky ani na moři, ani na souši..

„Našla si tedy společníky," pověděl krátce Pavlyš na rozhněvanou Dagovu žádost, aby četl dál. „Pochopte, když si ty lístky čtu pro sebe, jde to desetkrát rychleji."

„No jistě," začal Dag, ale Pavlyš už četl další lístek.

„Několik dní jsem nepsala. Neměla jsem čas. Ale to neznamená, že jsem měla víc práce než jindy. Jen mě zaneprazdňovaly mé myšlenky. Dokonce jsem se před obrazovkou ostříhala skalpelem. Dala bych snad půl života za žehličku. Přitom mě tady nikdo nevidí, nikdo tady neví, co je to žehlit, nikdo kromě mne neví, co je to oblek nebo šaty. Co mě to stálo času, než jsem vymyslela z čeho a jak je ušít. Byla jsem na tom hůř než Robinson na neobydleném ostrově. A tak jsem stála před zrcadly a přemýšlela jsem o tom, že mi nikdy nebylo dopřáno oblékat se podle módy. Ale kdybych se v tomhle objevila na Zemi, to by se lidé podivili, co jsem to za vykopávku. Podle mých propočtů je na zemi rok 1960. Co se asi teď nosí? Ačkoliv i to je všude jiné. V Moskvě je asi parádnic spousta, jenže Kaljazin je jen maličké město. – Ale to jsem odbočila od hlavního. Přemýšlím najednou o hadřících – směšné, že? A Bal, můj nejmilejší trepang, se obětoval, aby se mohl lépe naučit mluvit. Něčím se strašně pořezal. A hlupáčci mě pozvali na pomoc. Jsem u nich něco jako uznávaná ‚záchranka'. Strašně jsem se na Bala zlobila a zapomněla jsem, jakou má neobyčejnou paměť. A on si teď všechny moje nadávky pamatuje. Protože mám svobodu pohybu po našem vězení, mám teď dva úkoly: udržovat spojení mezi komorami, ve kterých jsou trepangové, a pronikat dál za hranice našeho prostoru a poznávat, kde je co umístěno. Tak jsem si připomněla dobu války."

Následující lístek byl krátký, napsaný ve spěchu a nedbale.

„Dola mě třikrát žádal, abych pronikla do velkého sálu za přepážkou. Všechno jsem mu popsala. Dola je z nich nejmoudřejší. Zřejmě se dohodli, že moje pomoc jim nestačí. Že do operačního prostoru musí jít Bal. Až k příčné stěně ho povedu já. Dál půjde podle mého nákresu. A já ho budu u příčné stěny čekat, dokud se nevrátí. Mám veliký strach. Prosťáčci jsou mnohem rychlejší než on. Půjde hned teď, protože všichni prosťáčci jsou právě zaneprázdněni prací v ostatních patrech.

Tady zápis končil. Další byl psán jinak. Drobným a pečlivým písmem.

„Stalo se něco strašného. Stála jsem u příčky, čekala na Bala a potichu počítala. Řekla jsem si, že když to stihne, než napočítám do tisíce, bude všechno v pořádku. Ale nestihl to. Zdržel se. Světla začala blikat, začalo to hučet – jako vždycky, když na lodi není něco v pořádku. Kolem mne proběhli prosťáčci. Snažila jsem se zavřít dveře, nepustit je, ale jeden mi dal takovou ránu proudem, že jsem div neomdlela. A Bala zabili. Teď je v muzeu. Musela jsem se schovávat ve své kajutě, dokud se všechno neutišilo. Myslela jsem, že mě zavřou, ale nevím, proč mě nebrali vážně. Když jsem za dvě hodiny šla do zahrady pro vitamíny pro nemocného draka, u dveří komory, v níž byli trepangové, stáli prosťáčci. Šla jsem mimo a ani jsem se tam nepodívala. To jsem ještě nevěděla, že Bala zabili. Až večer se mi podařilo vyměnit s trepangy pár slov. Dola mi řekl, že Bala zabili. V noci jsem nespala, vzpomínala jsem, jaký byl Bal milý, laskavý a hezký. Nepřetvařovala jsem se. Bylo mi strašně smutno. Myslela jsem si, že se teď všechno zhatilo, že už se nikdo do řídícího sálu nedostane. Oni prý se mohou dorozumívat, i když se vzájemně nevidí a neslyší, protože užívají jakési vlny na velkou vzdálenost. A Bal se zdržel proto, že svým druhům podrobně hlásil, jaké aparatury jsou v řídicím centru a co si on o tom myslí. Byl až u Stroje. Věděl, že za to zaplatí životem, pospíchal, aby sdělil vše do podrobností, a Stroj ho zabil. A možná že ho ani nechtěl zabít – je to jen stroj – ale vyšlo to tak. Přemýšlela jsem o tom, jak si asi představovali svět moji předkové. Byli to nevolníci, neměli žádné vzdělání. Měli za to, že Země je střed celého světa. O Koperníkovi a o Giordanu Brunovi nikdy neslyšeli. Ti kdyby to tady viděli! Ale jaký je rozdíl mezi nimi a mnou? Já jsem sice leccos přečetla o nekonečnosti vesmíru, ale na můj vlastní život to nemělo nejmenší vliv. Stejně jsem si žila, jako bych byla ve středu celého světa. A tím středem pro mne bylo městečko Kaljazin a můj dům z Zimmermannové ulici. A pak se ukázalo, že naše Země je jen okrajová provincie vesmíru … “

Dag něco Pavlyšovi povídal, ale ten reagoval jako spáč, kterého právě vzbudili.

„Poprvé za celou tu dobu jsem se vzbudila zimou. Zdálo se mi, že se mi špatně dýchá. Potom to přešlo. Zahřála jsem se. Ale trepangové mi řekli, když jsem za nimi přišla, že se na lodi něco stalo. Ptala jsem se, zda to neudělal Bal? Řekli, že ne. Ale také mi řekli, že je třeba spěchat. A já jsem si myslela, že loď je věčná. Jako Slunce. Dola mi řekl, že teď už mají dostatečnou představu o tom, jak je loď sestrojena, i o tom, jak pracuje Stroj. Řekli, že na jejich planetě mají i složitější stroje. Ale že je jim těžko proti Stroji bojovat, protože prosťáčci je překvapili a chytili nepřipravené. Beze mne prý nic

nezmůžou. A ptal se, chci-li jim dál pomáhat. Samozřejmě a hned – řekla jsem mu. Ale je to pro mě velké riziko, vysvětloval mi Dola. Jestli se jim podaří změnit směr lodi nebo najít nějaký způsob, jak se odtud dostat, mohou přistát jenom na své planetě. Mně pomoct nedovedou. Není náhodou na lodi nějaký záznam o kursu směrem k Zemi? ptala jsem se. Řekli mi, že nevědí, kde ho hledat. Nejspíše je v paměti Stroje. A tak jsem jim vysvětlila, co si o tom myslím. S nimi jsem ochotna jít kamkoliv, jen když se dostanu odsud. Radši budu žít u trepangů než v tomto vězení. A jestli se mi nepodaří utéct spolu s nimi, budu šťastná, že jsem aspoň někomu pomohla. Bude se mi snáz umírat. A trepangové se mnou souhlasili.

Na lodi bylo stále chladněji. Dotkla jsem se topení v malém sále, bylo trošinku vlažné. Dva prosťáčci na něm něco spravovali. S trepangy jsem se naučila dorozumívat, ale prosťáčci za ta léta nepromluvili ani slovo. Co by také mohli říct! Ale teď už musím jít a nevím, zda se ještě budu moc vrátit k deníku. Chci ještě napsat – už ani ne pro toho, kdo bude číst tyto řádky, jako spíš pro sebe samu: kdyby mi byl dříve někdo řekl, že je možno zavřít někoho na řadu let do vězení, kde neuvidí jediného člověka, dokonce ani žalářníka, řekla bych, že je to jistá smrt. Anebo ten člověk zešílí. A hle, nezešílela jsem. Opotřebovala jsem se, zestárla, utrápila se, ale žiju! A když se teď dívám zpět, vidím, že jsem stále něco dělala. Jako ve svém skutečném životě. Patrně moje výdrž spočívá právě v tom, že si vždycky najdu práci, něco, pro co stojí žít. Nejdříve jsem doufala, že se vrátím k Oličce na Zemi. Později, když tato naděje uhasla, ukázalo se, že i zde mohu někomu prospět.“

Zbýval jen poslední lístek. Byl založen mezi nepopsané papíry, které si Naděžda připravovala, ale na které již nic nenapsala.

„Vážený Timofeji Fjodoroviči!

Přijměte můj upřímný dík za vše, co jste udělal pro mě i pro mou dceru Olgu. Jak tam asi žijete? Nestýská se vám, vzpomenete si někdy na mě? Jste zdrávi? Je mi bez vás někdy nesnesitelně těžko, ale nemyslete si, že jsem vůči vám byla zdrženlivá jen proto, že jste invalida…“ Dále byly dva silně přeškrtané řádky. A nakreslená borovice. Nebo snad smrk. Naděžda neuměla kreslit.

Kapitola 5

Potom uplynulo několik dní. Pavlyš spal ve svém stanu, jedl tam a potom chodil po dlouhých chodbách lodi jako do práce. Spojení

udržoval nepravidelně, a mlčel, když se na něj Dag utrhoval, protože jeho kolegové chápali Naděždin osud jako senzaci, jako udivující paradox – pro ně byla událostí, jevem, objevem (dalo by se vymyslet mnoho dalších slov, která by jen přibližně vyjadřovala jejich pocity, v nichž však scházelo ztotožnění s Naděždiným osudem.)

Pavlyš se naopak cítil jakoby vedle Naděždy, chodil v jejích stopách, viděl zblízka loď, její chodby, skladiště, zákoutí právě tak, jako je vnímala a viděla Naděžda, cítil atmosféru tragického žaláře, který nebyl jako žalář zamýšlen, ale přesto vnesl do života zdravotní sestry z kaljazinské nemocnice neúprosnou skutečnost, s níž se ona nikdy nesmířila.

Teď, když Pavlyš znal každé slovo z Naděždina deníku, ujasnil si sled jejího pohybu po lodi. Pochopil význam jejích cest a práce, když viděl ta místa, kam Naděžda chodila, i ta, kam se nemohla dostat a ani o nich neměla tušení. Pavlyš si už domýšlel, co se stalo potom. Nejen domýšlel, věděl to jistě.

Útržky drátů, převrácený robot prosťáček, temná skvrna na světle modré stěně, podivná změť u řídicího pultu, stopy v oddělení centrálního mozku – to všechno dávalo obraz posledních událostí, jejichž účastníkem Naděžda byla. Pavlyš ani nemusel stopy hledat, věděl předem, kde je najde. A když tam nebyly, šel dál, pokud se jeho domněnka nepotvrdila jinými důkazy.

S posledním lístkem Naděžda spěchala. Litovala, že v posledních týdnech tak málo zapisovala. Nebyla psavý typ. I její sestry se na ni zlobívaly, že od ní nedostávají dopisy. Až teprve teď si uvědomila, že odletí-li s trepangy, může se pak stát, že se loď dostane do rukou nějakých inteligentních bytostí, třebas i takových, které dokážou její deník dopravit na Zemi. A tam jí budou vyčítat, že nezaznamenala svůj život podrobně, den po dni, že nepopsala přesně trepangy, ač je teď zná tak dobře jako své příbuzné, ani ty ostatní, s nimiž na lodi přišla do styku. Někteří již dávno zahynuli, jiní jsou konzervováni v muzeu, další pravděpodobně zahynou, protože trepangové poznali – v technice se totiž na rozdíl od Naděždy vyznají – že loď se tak dlouho nevrací na svou základnu, protože je poškozená. Půjde-li to tak dál, bude bloudit vesmírem až do skonání věků, pomalu bude chátrat a umírat jako člověk.

Všechny poslední dny Naděžda spěchala. Musela splnit mnoho úkolů, jejich význam někdy nechápala, ale věděla, že jsou důležité pro dosažení cíle, který si trepangové vytkli. Pochopila, že nemá cenu se na všechno vyptávat. Nemohli jí mnoho věcí vysvětlit, i když by byli chtěli. Za dlouhá léta na lodi si Naděžda zvykla, že nemůže zcela porozumět ani jejím nejméně vyvinutým obyvatelům, natož pak trepangům. Vždyť například s drakem strávila mnoho hodin a

nic se nedozvěděla. Anebo ty kuličky ve skleněné krychli. Bylo jich asi dvacet. Když viděly Naděždu, často měnily barvu a koulely se po dnu krychle jak velké korále, skládaly se do figur a kruhů, jako by jí dávaly nějaké znamení, ale ona je nemohla pochopit. Řekla o kuličkách trepangům, ale ti na ně ihned zapomněli anebo nepokládali za nutné se jít na ně podívat. Když už bylo jasné, že se cesta blíží ke konci, Naděžda upletla z drátu jakýsi pytel, aby mohla kuličky vzít s sebou. Věděla, že potřebují jen vodu a nic víc.

Teď, až dopíše, složí všechno, co jí patří, a musí utíkat otevřít troje dveře, které jí trepangové nakreslili na plánu lodi. Trepangové je sami otevřít nedokážou, uzávěry jsou pro ně příliš vysoko.

Naděžda pochopila, že chtějí vzít ten člun, v němž ji prosťáčkové přivezli do zajetí. Tím poletí. Ale aby mohli vyletět, je nutno izolovat Stroj. Jinak se k člunu nedostanou a Stroj je z lodi nepustí. K tomu také potřebovali Naděždinu pomoc.

Naděžda nespala už druhou noc. Ne pro rozčilení a vzrušení, nýbrž proto, že trepangové vůbec nespali a nechápali, proč ona musí na čas vypnout a lehnout si. Kdykoliv si lehla, už pocítila v mozku impuls, kterým ji trepangové volali.

Při skládání lístků Naděžda najednou zapochybovala, zda je má nechat tady. Nemá je vzít s sebou do člunu? Nebylo by to tak lepší? Kdo ví, co se může stát po cestě? Ale ne, vždyť sama může kdykoliv všechno vyprávět. A na lodi by pak nezůstalo nic.

Impuls v mozku, musí si pospíšit. Naděžda najednou pocítila, že se sem už nevrátí. Život, který se dříve pomalu a jednotvárně vlekl, nabral najednou strašlivou rychlost a řítil se vpřed. A právě teď se mohl přetrhnout…

Trepangové jí řekli: „Pokusíme se obrátit celou loď k naší planetě. Ale je to velice riskantní. Musíme v tom případě přinutit centrální mozek, aby se nám podřídil. Nepodaří-li se nám to, pokusíme se jej zničit, abychom mohli použít záchranný člun. Ale nemáme jistotu, že člun poletí tam, kam potřebujeme. Proto nám možná hrozí smrt. Musíme tě varovat.“

„Vím,“ řekla. „Byla jsem ve válce.“

To ale trepangům, u kterých už dávno žádné války nebyly, nic neříkalo.

Trepangové neztráceli čas. Udělali si hole, jejichž dotek stačil k tomu, aby prosťáček ztratil spojení s centrem. Jednu dali také Naděždě. Měla jít první a otevírat dveře.

Dva trepangové šli za ní. Dva druzí opatrně skákali a šplhali nahoru, kde bylo oddělení s jakýmisi stroji, asi jako kapitánský můstek na lodi, jenže bez oken.

„Troje dveře,“ opakoval trepang. „Ale za posledními možná nebude vzduch. Anebo bude jiný než v našem úseku. Nechoď tam hned. Počkej, až se naplní. Rozumíš?“

Trepangové se vždy vyjadřovali prostě. Snažili se, aby Naděžda pochopila jejich prosby a příkazy. Za prvními dveřmi Naděžda už jednou byla. Pamatovala si, že je tam široký průchod a kolem stěn stojí rezervní prosťáčci. Jako mrtví. Trepangové jí vysvětlili, že prosťáčci se tam nabíjejí. Proč se tam Naděžda předtím dostala, to si již nepamatovala. Ale chodbu s mrtvými prosťáčky si pamatovala přesně.

„Ti se tě nedotknou,“ řekl Dola.

„Nemusíš mě uklidňovat,“ řekla Naděžda.

„Neriskuj zbytečně. Bez tebe se nám to nepodaří. Pamatuj si to.“

„Neboj se, všechno si přesně pamatuji.“

Naděžda se dotkla vyznačeného čtverce ve zdi a dveře se odsunuly. V chodbě byl divný zápach, sladký a zároveň jako po něčem spáleném. Všechny výklenky byly plné prosťáčků.

„Musejí se teď častěji nabíjet,“ řekl Dola, který se plazil za ní. „Všimla sis, že v našem úseku je jich méně než dřív?“

„Všimla,“ řekla Naděžda. „Nesmíme zapomenout na kuličky.“

„Kuličky?“

„Říkala jsem vám přece o nich.“

„Pozor!“

Jeden z prosťáčků najednou prudce vyskočil z výklenku a zamířil k nim, chtěl jim zahradit cestu a zahnat je zpět. Chtěl odstranit vzniklý nepořádek.

„Rychleji,“ řekl Dola, „rychleji!“

Naděžda běžela dopředu a přeskočila prosťáčka, který se jí vrhl pod nohy.

Ale prosťáček – jak jen na to mohla zapomenout – také povyskočil, a zasáhl ji elektrickým proudem. Naštěstí ne příliš silným. Asi ještě nebyl docela nabitý. Naděžda upadla na kolena a upustila hůlku. Bolestivě se udeřila, a dokonce vykřikla. Nohy jí už nesloužily jako před léty. Kdysi hrávala odbíjenou za klub mediků, byli tehdy v Jaroslavi druzí. Ale to už je dávno.

Prosťáčka zastavil Dola, také vyzbrojený hůlkou, jenže kratší, než byla Naděždina.

„Co se ti stalo?“ zeptal se. Hlas měl syčivý, stejný jako vždy, ale podle pocitu v mozku pochopila, že je velmi rozrušen.

„Nic,“ řekla a zvedla se, přinutila se překonat bolest.

„Pojďme!“

K dalším dveřím bylo asi dvacet kroků. Další prosťáček začal vylézat z výklenku, ale nějak pomalu.

„Stroj už dostal signál,“ řekl Dola. „Jsou s ním spojeni.“

Naděžda utíkala ke dveřím, ale obvyklý čtverec na stěně nebyl.

„Nevím, jak je otevřít,“ řekla.

Za ní bylo ticho. Ohlédla se. Dola stál nehnuté. Druhý trepang se oháněl hůlkou proti třem prosťáčkům najednou. „Rychleji!“ řekl konečně Dola.

„Snad existuje jiná cesta?“ zeptala se Naděžda. Cítila, jak jí stydnou ruce. „Tyhle dveře nedokážu otevřít.“

„Jiná cesta není,“ řekl Dola šeptavým hlasem, který zněl jako zdaleka z hloubky. Dveře byly zavřeny důkladně.

Další pomalí a bezvládní prosťáčci vylézali z výklenků a zdálo se, že se na trepanga vrhá stádo velkých berušek.

A v tom okamžiku se dveře samy otevřely. Zprudka, takže Naděžda sotva stačila uskočit stranou, protože pocítila, že se dveře neotevírají samy od sebe. Takhle vyběhne z domu hospodář, který se polekal, když v domě našel zloděje.

Dola také stačil uskočit. V nebezpečí trepangové dokážou skočit velmi rychle.

Ze dveří se vyřítil prosťáček, kterého Naděžda nikdy neviděla.

Byl skoro tak velký jako ona a podobal se spíše kouli než želvě. Měl tři členité ruce a hlasitě, hrozivě vrčel, jako kdyby chtěl nežádoucí návštěvníky zastrašit.

Odněkud se objevil plamen a proletěl chodbou kolem Naděždy. Pocítila jeho žár. Zamhouřila oči a nezpozorovala, jak Dola ještě včas svou hůlkou robota zastavil. Ale stejně bylo pozdě.

Želvy, které byly na druhém konci chodby, ztmavly, jako by zuhelnatěly, a druhý trepang, který je zdržoval, a proto nestačil uskočit, se proměnil v hromádku popela na podlaze.

To vše viděla Naděžda jako ve snu, jako by se jí smrt a nebezpečí netýkaly. Věděla jen, že se musí dostat za druhé dveře, jinak se zase zavřou, a potom všechno, kvůli čemu zahynul Bal i tento druhý trepang, bude zmařeno.

Za druhými dveřmi byl kulatý sál, připomínající část koule. Stačili vejít včas. Ke dveřím se už hnal další prosťáček. Dola se k němu vrhl a zneškodnil ho dřív, než ten stačil něco udělat.

Před Naděždou byly několikerý dveře, všechny stejné. Otočila se k Dolovi, aby jí ukázal, kudy dál.

Dola již spěchal dopředu, rychle se ohýbal jako vylekaná píďalka, vysoko zvedal hřbet, lezl kolem dveří, u každých se na zlomek vteřiny zastavil, jako by čenichal, co je za nimi.

„Tady," řekl. „Hledej uzávěr!"

Naděžda stála vedle něho. Ani tyto dveře neměly obvyklý zámek. Naděždu ovládla tupá zoufalost. Šťouchla do dveří rukou a ty, jako by na to čekaly, ujely někam dolů.

Stáli před Strojem. Před pánem lodi. Před tím, kdo dával příkazy k přistání na cizích planetách a kdo nařizoval brát všechno, co přijde do cesty, před tím, kdo udržoval na lodi řád, kdo je krmil, trestal i ochraňoval zajatce a svou kořist.

Stroj vypadal jako prostá stěna s množstvím okének a různobarevných světel, šedých a bledě modrých políček a různých pák. Byl to stroj a nic víc. Naděžda byla překvapena. Ne zklamaná, nýbrž udivená, protože za ta léta se mnohokrát snažila představit si pána lodi a mimoděk mu připisovala mnoho strašných rysů. Ale že to bude něco tak beztvarého, to ji nikdy nenapadlo.

Malý prosťáček, který seděl někde vysoko na Stroji, sjel dolů a zamířil k nim. Naděžda ho chtěla zastavit, ale hůlku měl Dola, který mu už šel naproti a zneškodnil jej.

„Co dál?" zeptala se Naděžda, lapajíc po dechu. Sukně ušitá z nějakého materiálu, který našla na lodi, se jí rozpárala a na kolenou byla od krve. Hodně se uhodila, když přeskakovala prosťáčka.

Dola neodpověděl. Stál před Strojem, kroutil svou malou hlavou a prohlížel si jej.

Něco klaplo – zdálo se, že to bylo způsobeno Dolovým pohledem – sál se naplnil hlasitým přerývaným syčením. Naděžda uskočila, ale pak si domyslela, že je to hlas druhého trepanga.

„Všechno je v pořádku," řekl potom Dola. „Zvedni mě sem." Musím otočit tady tou pákou."

Naděžda ho vysadila nahoru a on cosi udělal na Stroji.

„Naši," řekl Dola, když už byl znovu na zemi a lezl okolo Stroje, „jsou již u hlavního řídicího pultu. Bude-li všechno v pořádku, budeme moct loď řídit."

Dola poslouchal syčení, které se ozývalo z červeného kruhu – patrně reproduktoru, a říkal Naděždě, co má dělat, když nemohl sám dosáhnout na páku nebo tlačítko. Naděžda pochopila, že jsou jakoby ve strojovně parníku a kapitán jim z můstku dává příkazy: pomalu! plný chod! A brzy pojedou domů!

Padla na ni sladká únava. Nohy ji nechtěly držet. Sedla si na zem a řekla Dolovi:

„Trochu si odpočinu."

„Dobře," řekl Dola a poslouchal, co mu říkají jeho druhové z kapitánského můstku.

„Odpočinu si a pak ti zase budu pomáhat."

„Snaží se převést loď na osobní pilotáž," řekl jí Dola za chvíli a jeho hlas zněl z velké dálky.

A tu najednou Dola vykřikl. Nikdy neslyšela, že by trepangové křičeli. Stalo se něco, co ho velmi vylekalo. Světélka na Stroji hasla jedno za druhým, mrkala stále slaběji, jako když se spolu loučí.

Syčení z reproduktoru se změnilo ve slabý pískot a Dola vykřikoval nějaké zvuky, které nemohly mít smysl – a přece ho měly.

„Rychle," řekl Dola, „do člunu!"

Stalo se něco, co nepředvídali. Ve Stroji, který se zdánlivě vzbouřeným zajatcům pokořil, zůstaly nějaké buňky, které mu daly příkaz, aby se zastavil, zemřel, aby nesloužil někomu cizímu.

Naděžda vstala, teprve když do ní Dola strkal a pobízel ji. Ale stále ještě nepociťovala dostatečný strach, celé její unavené tělo se upínalo k myšlence, že už je po všem a že se letí domů.

A přestože už běžela po chodbě za Dolou kolem spálených robotů, přestože už vyběhli a Dola jí přikázal, aby nanosila do člunu potraviny a jakési kulaté těžké předměty, podobné mořským minám a sám jí přitom pomáhal, i tehdy se ještě ukolébávala myšlenkou, že všechno bude v pořádku. Vždyť zvítězili nad Strojem.

Naděžda házela potraviny k průlezu, který vedl ke člunu, a utíkala zase znovu, protože bylo třeba vzít i vodu a kulaté zásobníky se vzduchem. Dola se jí stále snažil vysvětlit, ale pletl si přitom slova, že Stroj teď přestal vyrábět vzduch a teplo a že bude brzy k nepotřebě. A jestli do té doby nedokážou připravit člun k odletu a všechno naložit, bude všechno ztraceno.

Dva další trepangové přichvátali z kapitánského můstku s nějakými přístroji a začali je hned montovat do člunu. Naděždy si nevšímali, jejich pohyby byly neuspořádané, ale rychlé a každá ruka – trepangové jich mají dvacet – vykonávala svou práci.

Jak dlouho ten spěch a pobíhání trvalo, nedovedla Naděžda odhadnout, ale asi při dvacáté cestě do zahrady zpozorovala, že se znatelně ochladilo a že se jí těžko dýchá. Udivilo ji, jak rychle se uskutečňují Dolový předpovědi. Vždyť loď je uzavřená. Nevěděla, že přístroje, které pohlcují spotřebovaný vzduch, ještě pracují, ale ty, které mají očištěný a ohřátý vzduch vracet do lodi, jsou již mimo provoz. Loď umírala pomalu a některé její systémy budou pracovat ještě celé měsíce, možná i roky. Ale o tom Naděžda nevěděla.

Chtěla ještě zaběhnout do své kajuty a vzít si své věci, ale Dola jí řekl, že odletí za několik minut, a tak se rozhodla přinést místo toho

ještě jeden zásobník se vzduchem, protože ten potřebovali všichni nejvíce. A bez hrníčku a bez šátku se obejde.

Když táhla zásobník ke člunu, uviděla na zemi pohozenou síť z barevných drátů. Bože můj, docela jsem na ně zapomněla! pomyslela si. Doběhla ke člunu a složila zásobník u vchodu.

„Rychle nastup!“ řekl Dola, který již těžký zásobník ukládal.

„Hned,“ zavolala Naděžda, „ještě okamžik.“ „V žádném případě!“ vykřikl Dola.

Ale Naděžda už běžela po chodbě s drátěnou sítí ke krychli, kde na ni čekaly ty kuličky. A snad ani nečekaly, třeba si to jen domýšlela. Když ji kuličky uviděly, rozsypaly se paprskovitě jako kopretiny.

„Rychle,“ řekla Naděžda, „nebo zmeškáme vlak!“

Vsunula síť do krychle a k jejímu údivu se kuličky poslušně skutálely dovnitř. Byla jim vděčná za to, že to šlo tak rychle.

Síť byla těžká, mnohem těžší než zásobník vzduchu. Naděžda ji vlekla po chodbě a přes zimu, která už na lodi byla, jí bylo horko. Ztrácela dech.

Kdyby nebyla tak zaujata myšlenkou, jak se dostat co nejrychleji ke člunu, byla by si všimla jednoho velkého prosťáčka, který patrně byl dřív v jiném místě, ale teď, když Stroj umíral, se kutálel po chodbě a hledal závadu.

Naděžda byla už málem u člunu, zbývalo jen několik kroků, když ji spatřil prosťáček, který právě zamířil svůj ohnivý paprsek do vchodu člunu, aby tam všechno zničil. Kdo ví, co si myslel – a myslel-li vůbec – ale obrátil paprsek a Naděžda stačila pouze odhodit pytel s kuličkami.

Ta vteřina Dolovi postačila, aby zavřel vchod do člunu. Další výstřel ožehl už jen bok člunu. Prosťáček vyčerpal zásobu energie a ztuhl nad hromádkou popela. Byl vybitý. Kuličky se vysypaly ze sítě a rozkutálely se po zemi.

Dola otevřel znovu člun a okamžitě všechno pochopil. Ale nemohl se déle zdržovat. Kdyby byl člověk, sebral by možná Naděždin popel a pochoval by jej ve svém domově. Ale trepangové tento zvyk neznají.

Dola zašrouboval poklop, člun se odpoutal od umírající lodi a odletěl ke hvězdám, mezi nimiž byla jedna, ke které trepangové mířili. Nevěděli, zda k ní doletí…

Pavlyš sebral ohořelý kousek látky – vše, co zbylo z Naděždy. Potom sebral na hromádku kuličky. Pořád ještě v hloubi duše doufal, že se mýlí a že Naděžda přece jen odletěla.

Pavlyš se zvedl a šel k chladnému robotovi, který udělal vše, co se od něj žádalo, a který zde mnoho let stál na místě a mířil do prázdna. Plnil svou povinnost, chránil loď před nebezpečím.

„Mlčíš už dvě hodiny," řekl Dag. „Nestalo se ti něco?"

„Potom vám to povím," řekl Pavlyš. „Až potom!"

Kapitola 6

Seděli se Sofií Pavlovnou u okna. Sofie Pavlovna pila limonádu, Pavlyš pivo. Bylo chlazené, dobré a vědomí, že ho teď může pít až do nejbližší lékařské komise, která bude za tři měsíce, ještě zvyšovalo sladkost tohoto nevelkého a snadno prominutelného hříchu.

„Vy smíte pít pivo?" ptala se Sofie Pavlovna.

„Smím," řekl Pavlyš krátce.

Sofie Pavlovna nedůvěřivě pokývala hlavou. Byla přesvědčena, že kosmonauti pivo nepijí. A měla pravdu.

Otočila se a pozorovala nekonečné pole a přízračné siluety planetárních strojů na oranžovém pozadí západu.

„Nějak dlouho to trvá," poznamenala.

Pavlyšovi se Sofie Pavlovna zdála poněkud nudná, příliš upjatá. Patrně výborně rozumí své práci, učí děti ruštině, ale děti ji asi sotva mají ve velké oblibě. To si Pavlyš myslel, když se díval na její přísný profil a hladce učesané, upravené šedé vlasy.

„Proč si mě tak prohlížíte?" zeptala se Sofie Pavlovna, aniž se otočila.

„To je profesionální návyk?" odpověděl Pavlyš otázkou.

„Nerozumím vám."

„Učitel musí vidět všechno, i to, co se ve třídě děje za jeho zády."

Sofie Pavlovna se usmála pouze rty. „Myslela jsem si, že hledáte podobu."

Pavlyš neodpověděl. Hledal podobu, ale nechtěl to přiznat. U vedlejšího stolu se usadila hlučná skupina studentů v modrých kombinézách. Kombinézy se sice dají v hangáru svléct, ale chlapcům se líbilo chodit v nich. Ještě si nezvykli ani na kombinézy, ani na čepici se zlatým znakem planetární služby.

„Nějak se opozdili," opakovala Sofie Pavlovna.

„Neopozdili," podíval se Pavlyš na hodinky. „Bylo by lepší, kdybyste čekala doma."

„Doma jsem byla celá nesvá. Měla jsem dojem, že každou chvíli může někdo vstoupit a říct mi: „A co že vy nejedete?“

Sofie Pavlovna mluvila trochu knižně, jako kdyby každou větu opravovala červenou tužkou.

„Všechna ta léta,“ pokračovala s pohárem limonády v ruce a prohlížela bublinky na skle, „jsem žila v očekávání tohoto dne. Může vám to připadat divné, protože jsem se vždy snažila neprojevovat nedočkavost. Čekala jsem, až se podaří rozšifrovat bloky paměti té lodi. Čekala jsem, až bude vyslána expedice k planetě bytostí, kterým moje babička říkala trepangové. Čekala jsem na její návrat. A dočkala jsem se.“

„To je divné,“ řekl Pavlyš.

„Vím, že jste byl zklamán při našem prvním setkání, protože jsem se neprojevila, jak jste ode mne očekával. Ale co jsem měla dělat? Představovala jsem si babičku jen podle několika amatérských fotografií, podle matčina vyprávění a podle čtyř medailí, které dostala jako zdravotní sestra na frontě za války. Babička byla pro mne jen abstraktní pojem. Moje matka již zemřela. Přitom byla poslední člověk, pro kterého jméno Naděžda Sidorovová neznamenalo jen amatérskou fotografii, ale i vzpomínku na její ruce, oči, hlas. Ode dne, kdy babička zmizela, uplynulo téměř sto let. Pocítila jsem spojení s ní teprve potom, když už jste odjel. Ne, ne proto, co psaly noviny o prvním člověku, který se dostal do vesmíru. Příčina byla v babiččině deníku. Začala jsem posuzovat a měřit vlastní jednání měřítkem její trpělivosti i její samoty. Pavlyš sklonil souhlasně hlavu.

„Nejsem takový suchar, jak si to představujete, mladý muži,“ řekla najednou Sofie Pavlovna zcela jiným hlasem. „Hraji dokonce se žáky divadlo, role zlých stařen. A žáci mě mají rádi.“

„Nepředpokládal jsem nic jiného,“ zalhal Pavlyš. Zvedl oči a setkal se s chápavým úsměvem Sofie Pavlovny. Její propadlé tváře zrůžověly. „Tak tedy na dobré zprávy!“

Dag zpozoroval Pavlyše a Sofii Pavlovnu z dálky a spěchal k nim.

„Už letí,“ řekl. „Už přišlo potvrzení na dispečink.“

Stáli u okna a dívali se, jak na obzoru přistál planetární člun, jak se zvedly flaery a blížily se k němu v záři západu jako pestré kapky. Dag dobře znal velitele expedice Klapáče a doufal, že s ním bude moci promluvit dříve, než se dostane do spárů novinářům.

Klapáč vyšel z flaeru první. Zůstal stát a díval se na lidi, kteří je vítali. Přiběhla k němu malá holčička s vlasy tak plavými, jako má i on sám, a on ji vzal do náručí. Ale jeho oči stále ještě někoho hledaly

v davu. Když přišel ke dveřím, uviděl Daga, Pavlyše a Sofii Pavlovnu. Postavil dcerku na zem.

„Dobrý den," řekl Sofii Pavlovně. „Bál jsem se, že nepřijdete!"

Sofie Pavlovna se zamračila. Bylo jí nepříjemné, že ji snímají televizní kamery. Před Klapáčovými ústy se jako čmelák zahoupal mikrofon, ale Klapáč jej odstrčil.

„Doletěla?" zeptala se Sofie Pavlovna.

„Ne," řekl Klapáč. „Zahynula. Pavlyš měl pravdu."

„A nic …

„Nemuseli jsme se na ni vyptávat. Podívejte se!"

Klapáč sáhl do kapsy parádní uniformy. Posádka se vždy převlékla do slavnostního už na vnější základně. Ostatní členové expedice stáli za svým velitelem. Na prostranství před kosmodromem bylo ticho.

Klapáč vytáhl fotografii. Objektiv televizní kamery se přiblížil k jeho ruce a fotografie se objevila na obrazovkách.

Na fotografii bylo město. Přízemní kopule a dlouhé stavby, podobné válcům a šňůrám sestaveným z koulí. V popředí na nevysokém kulatém podstavci stála socha. Hubená, hladce učesaná žena v pytlovém obleku, velmi podobná Sofii Pavlovně, sedí a drží na kolenou podivnou bytost, podobnou velikému trepangovi.

„Tati, ukaž mi ten obrázek," řekla holčička, které se čekání už zdálo dlouhé.

„Podívej se," řekl Klapáč a podal jí fotografii.

„Červík," řekla holčička zklamaně.

Sofie Pavlovna sklonila hlavu a krátkými vyrovnanými kroky šla k budově kosmodromu. Nikdo ji nezastavil, ani na ni nezavolal. Jen jeden novinář se chtěl za ní rozběhnout, ale Pavlyš ho zadržel. Dag vzal od holčičky fotografii.

Díval se na ni a viděl mrtvou loď, ztracenou v nekonečném vesmíru.

Za několik minut už prostranství před kosmodromem znělo tisíci hlasů, smíchem a obvyklým veselým ruchem, který vždy doprovází přistání a návrat kosmonautů na Zemi.

Ilja Varšavskij

FIALKA

Město se rozpínalo od polárních ledů až k rovníkovému pásmu. Západní a východní hranice Města omývaly vody dvou oceánů.

Tam, za lesem naftových věží, přisátých k mořskému dnu, se rozkládala jiná města, ale toto bylo ze všech největší.

Město se zakouslo dva kilometry hluboko do nitra země a vypínalo se čtyřicet kilometrů do výšky.

Leželo na souši jako obrovská chobotnice s dlouhými choboty potrubí ponořeného do moře.

Potrubí nasávalo vše, čeho bylo třeba k syntetické výrobě potravin a zboží pro Město.

Voda se přečerpávala do podzemních rekuperátorů, odebírala zemi teplo, dávala je celému Městu a znova stékala do moře.

Střecha Města byla zároveň jeho plícemi. Na nedozírných prostorech regenerační vrstvy, ležící nad oblaky, sluneční paprsky štěpily zplodiny dýchání čtyřiceti miliard lidí a obohacovaly Město kyslíkem.

Bylo stejně živé jako jeho obyvatelé. Veliké Město, nejgrandióznější stavba planety.

V podzemních patrech Města byly továrny. Sem se dopravovaly suroviny a nepřetržitým proudem odtud proudily do Města potraviny, obleky a vše, co potřebovalo jeho nespočetné, náročné obyvatelstvo.

Tam, ve světle fosforeskujících roztoků, bez zásahu člověka, probíhaly tajemné a nezvučné procesy syntézy.

Nahoře v nekonečných labyrintech obytných čtvrtí se rodili, pracovali, snili a umírali lidé jako v každém městě.

„Zítra nebude vyučování," řekla učitelka, „půjdeme na exkurzi do rezervace. Uvědomte rodiče, že se vrátíte domů o hodinu později."

„Co je to rezervace?" zeptala se holčička s velkou mašlí.

Učitelka se usmála.

„Rezervace je místo, kde rostou všelijaké rostliny."

„Co že tam roste?"

„Rostliny. V druhém pololetí vám budu o nich vyprávět."

„Vyprávějte nám teď!" poprosil jeden chlapec.

„Ano, ano! Vyprávějte!“ žadonily dětské hlasy.

„Teď už máme málo času a to bude dlouhý rozhovor.“

„Prosíme, vyprávějte nám!“

„Co mám s vámi dělat? Tak tedy Donomaga nebyla vždycky taková jako teď. Před mnoha staletími tu byly malé osady…“

„Nebylo tady Město?“ zeptal se chlapec.

„Tehdy ještě nebyla taková velká města, jako je naše.“

„A proč?“

„To má mnoho příčin. Život nebyl tehdy ještě tak zařízen jako dnes. Nikdo neuměl syntetizovat potraviny, lidé se živili rostlinami a masem zvířat.“

„A co jsou to zvířata?“

„O tom se budete učit ve třetí třídě. A tak tedy… Bylo mnoho volné země, lidé tam seli všelijaké rostliny, které potom jedli.“

„Byly ty rostliny sladké?“

„Nevím,“ učitelka se znovu zasmála, „já jsem je nikdy nejedla, všechny rostliny se také nejedly.“

„A proč je teda … to …“

„Seli?“ napověděla učitelka.

„Ano.“

„Seli jenom ty rostliny, které se daly jíst. Mnohé jiné rostliny rostly samy od sebe.“

„A jak rostly? Jako děti?“

Učitelce se zdálo, že se z toho labyrintu otázek nikdy nevymotá.

„Tak vidíte,“ zarazila je. „Říkala jsem vám přece, že za pět minut se to nedá vysvětlit. Rostly proto, že čerpaly ze země k životu potřebné látky a využívaly sluneční světlo. Zítra to uvidíte na vlastní oči.“

„Mami, my jdeme zítra do rezervace!“ zakřičel chlapec, když vletěl do dveří.

„Slyšíš? Náš chlapec jde do rezervace!“ Otec jen pokrčil rameny.

„Copak rezervace ještě existuje? Myslel jsem … “

„Existuje, existuje! Učitelka nám o ní dnes vyprávěla. Tam jsou všelijaké rostliny, ty jedí něco ze země a rostou! Rozumíš, samy rostou.“

„Rozumím,“ řekla matka. „Taky jsem tam byla, asi tak před dvaceti léty. Je to moc dojímavé a velmi… naivní.“

„Nevím,“ řekl otec. „Na mě to, mám-li být upřímný, moc velký dojem neudělalo. Kromě toho je tam holá země a na to není moc příjemný pohled.“

„Pamatuji si, že tam byla tráva… ,“ zasněně řekla matka. „Celý koberec zelené trávy.“

„Co se mě týká, dám přednost pěkné podlaze z hřejivého plastiku," řekl otec.

Zdviž zpomalila rychlý pohyb.

„Tady musíme přestoupit," řekla učitelka. „Rychlostní zdviže už níž nejezdí."

Dlouho stáli u směšných dveří s mřížemi a pozorovali pohyb dvou ocelových lan, navíjejících se na skřípavé válce, dokud se zdola nevynořila divná krabice se zasklenými dveřmi.

Učitelka jen s námahou otevřela mřížové dveře. Děti zamlklé v neobyčejné situaci s obavami vstoupily do kabiny.

Zdviž lehce skřípala v každém patře a spouštěla se stále níž. Tam už nebyly svítící panely ani teplý vzduch, nasycený aromatickými látkami. Vůně ztratily kouzelnou krásu syntetiky a vyvolávaly u dětí neznámý strach. Čtverhranná bezedná šachta byla osvětlená luminiscenčními lampami, jejichž světlo řezalo do očí. Drsné betonové stěny šachty vypadaly, jako by se mohly každou chvíli nad jejich hlavami sevřít a pochovat je navždy v tom divném světě, zbaveném radosti.

„Bude to ještě dlouho trvat?" zeptal se chlapec.

„Ještě dvanáct poschodí," odpověděla učitelka. „Rezervace je dole, vždyť rostliny potřebují zem."

„Já chci domů!" začala fňukat malá holčička. „Mně se to tu nelíbí!"

„Hned, drahoušku, už bude brzy konec," řekla učitelka. Sama se tu cítila nesvá. „Vydrž ještě chviličku." Dole něco zařinčelo a kabina se zastavila.

Učitelka vyšla první a za ní se tlačily ve spěchu ze dveří děti.

„Jste tu všichni?"

„Všichni," odpověděl chlapec.

Stáli v polotemné chodbě, jejíž konec se ztrácel ve tmě. „Pojďte za mnou!" Několik minut šli mlčky.

„Au, tady kape ze stropu!" vypískla holčička s mašlí. „To je potrubí, kterým se přivádí do rezervace voda," uklidnila ji učitelka. „Asi je už sešlé a protéká."

„A kde je ta rezervace?"

„Tady." Učitelka otevřela těžké okované dveře. „Vcházejte po jednom."

Děti mžouraly oslepené náhlou změnou polotmy v zářící světlo. Uplynulo několik minut, než se probudila jejich zvědavost a začaly se rozhlížet kolem sebe.

Něco takového ještě neviděly.

Nekonečná studna, na jejímž dně nyní stály, byla naplněna sluncem. Proud slunečních paprsků zažíhal plamenem stěny šachty, přeléval se duhovými barvami v rosných kapkách malé fontány a z vlhké země stoupaly těžké husté páry.

„To je slunce," řekla učitelka, „už jsem vám o něm vyprávěla. Zvláštní zrcadla, postavená na vrcholu šachty, zachycují sluneční paprsky a přenášejí je dolů, aby rostlinám vytvořily podmínky, v jakých rostly před mnoha staletími."

„Je teplé!" zvolal chlapec a zvedl k slunci ruce. „Je teplé, to slunce! Koukejte, chytám ho rukou!"

„Ano, je velice žhavé," řekla učitelka. „Teplota na povrchu slunce dosahuje šesti tisíc stupňů a uvnitř slunce ještě daleko víc."

„Není žhavé, je teplé," nesouhlasil chlapec. „Je jako stěny v našem domě, jenže jiné, o moc lepší! A proč nám v Městě nedávají slunce?"

Učitelka se lehce zamračila. Věděla, že to jsou otázky, za kterými může přijít lavina dalších. Vždyť jsou to jen děti a mohou jen těžko pochopit problémy, se kterými se mnohdy nedovedou vypořádat ani filozofové. Jak jim vysvětlit, že čtyřicet miliard lidí … A přesto je třeba nějak odpovědět.

„Bez slunce bychom nemohli existovat," řekla a pohladila chlapce po hlavě. „Celý náš život je závislý na slunci. Jenže rostliny využívají slunečních paprsků bezprostředně, kdežto my chytáme a měníme sluneční energii v regeneračních zařízeních a ve slunečních bateriích. Co se týká slunečního světla, to my nepotřebujeme. Máme snad málo světla od našich osvětlovacích stěn?"

„Ale to není takové, je studené," tvrdohlavě si vedl svou chlapec. „Nedá se chytit rukou, a tyto paprsky ano."

„To se ti jen zdá. Příští rok se budete učit fyziku. Potom pochopíš, že se ti to jen zdá. A teď požádáme zahradníka, aby nám ukázal rostliny."

Zahradník byl velmi starý a divný, maličký, s dlouhým bílým plnovousem, který mu splývал až pod pás. I oči měl docela maličké. Jako dvě štěrbiny, nad nimiž trčely husté štětičky obočí. Na sobě měl nějaký zvláštní bílý plášť.

„On je na hraní?" ptal se chlapec.

„Tiše," zašeptala učitelka. „Radši méně mluv a víc se dívej.

„Ale já se můžu dívat a přitom mluvit," řekl na to chlapec. Zdálo se mu, že zahradník otevřel jedno oko a mrkl na něj. Ale jistý si tím nebyl.

„Tady," řekl zahradník, „tady jsou užitečné obiloviny. Je tu padesát stébel pšenice. Teď ještě není zralá, ale za měsíc bude na

každém stéblu několik klásků se zrny. Dříve se z těchto zrnek dělala mouka na chléb.“

„Byl dobrý, ten chléb?“ zeptala se holčička s mašlí.

„To už nikdo neví,“ odpověděl dědeček. „Recept na jeho výrobu je už dávno zapomenut.“

„A co vy děláte s těmi zrnky?“ zeptala se učitelka.

„Z části se vypěstuje nová pšenice, část jde do muzejního fondu a ostatní – ostatní musíme vyhodit,“ řekl stařík a rozhodil rukama. „Máme přece tak málo země, jen tento záhon pšenice, dva stromy, několik květin a malý palouček s trávou.“

„Pojďte, podíváme se na květiny,“ navrhla učitelka.

Zahradník je zavedl k malému záhonku.

„Jsou to fialky, jediný druh květů, který se zachoval.“ Sehnul se, aby opatrně obrátil zkroucený lístek. „Dříve, dokud byl ještě hmyz, opyloval … “

„To se děti ještě neučily,“ přerušila ho učitelka.

„Smím si na ně sáhnout?“ zeptal se chlapec.

„Sehni se a přičichni si k nim,“ řekl zahradník, „překrásně voní.“

Chlapec si klekl a vdechl něžnou vůni, smíchanou s pachem vlhké rozehřáté země.

„Ach,“ zašeptal a sklonil se ještě hlouběji. „Ach, vždyť to je …“ Nedokázal to vyjádřit. Vůně mu připomínala něco nejasného, nějakou vzpomínku, která ho zneklidňovala.

Ostatní děti si už prohlédly trávu i stromy, ale on pořád ještě klečel a skláněl se nad něžnými lístky.

„Tak, končíme!“ řekla učitelka a podívala se na hodinky. „Musíme zpět. Poděkujte zahradníkovi za zajímavou exkurzi.“

„Děkujeme,“ řekly děti sborově.

„Na shledanou!“ odpověděl jim zahradník. „Přijďte zase!“

„Určitě!“ řekla učitelka. „Tuto exkurzi máme v rozvrhu pro první třídu. Teď přijdu až zase příští rok s novými žáky.“

Chlapec už byl ve dveřích, když se stal ten zázrak. Obrátil se a zahradník mu podal jednu fialku. Přitom spiklenecky přitiskl prst ke rtům.

„To je pro mě?“ tichounce se zeptal chlapec.

Zahradník přikývl.

„Čekáme na tebe!“ zavolala na chlapce učitelka, „pokaždé jsi poslední!“

„Už běžím!“ Strčil si kvítek pod paži a proklouzl do chodby.

Ten večer šel chlapec spát dřív než jindy. Zhasl světlo a položil si fialku vedle sebe na polštář. Dlouho ležel s otevřenýma očima a o něčem přemýšlel.

Bylo už ráno, když matka zaslechla z dětského pokoje podivné zvuky.

„Zdá se mi, že chlapec pláče," řekla muži.

„Asi se na té exkurzi příliš unavil," zabručel otec a převrátil se na druhou stranu. „Už večer jsem si všiml, že je nějaký divný."

„Musím se podívat, co mu je," řekla matka.

Chlapec seděl na postýlce a hořce plakal.

„Co se ti stalo, můj maličký?" sedla si k němu a objala ho.

„Podívej se!" a rozevřel pěstičku.

„Co je to?"

„Fialka!" Na dlani mu leželo několik pomačkaných lístečků a zvadlý stonek. „Je to fialka. Zahradník mi ji daroval. Tak krásně voněla!"

„Ale jdi, ty můj hlupáčku!" řekla matka. „To bys měl proč plakat. Máme doma takové krásné růže." Vstala a přinesla ze sousedního pokoje vázu. „Chceš, nařídím je na nejsilnější vůni?" „Nechci, nelíbí se mi tyhle květiny."

„Ale ty jsou přece mnohem krásnější a voňavější než tvoje fialka."

„To není pravda!" řekl chlapec a pěstičkou bušil do polštáře. „To není pravda! Fialka – to je něco docela jiného. Ona … o n a … " A znovu se dal do pláče, protože se mu nepodařilo najít to pravé slovo.

I L J A V a r š a v s k i j

A T O L

„Teď si můžeme hrát na robinzony, co hrdlo ráčí,“ řekl tatínek. „Máme teď skutečný neobydlený ostrov, na něm chatrč, a dokonce i Pátka.“

To byl ohromný nápad, dát tlustému a neohrabanému robotovi jméno Pátek.

Robot byl ještě docela nový, v slunečních paprscích na něm z každého švu prosakoval olej. „Podívej, jak se potí,“ řekl jsem.

Stáli jsme na břehu a dívali se na odplouvající Albatros. Byl už od nás tak daleko, že jsem nemohl rozeznat, zda jsou ještě na palubě lidé, nebo ne. Potom z komína vystoupil oblak páry a za několik vteřin v dálce zaznělo dlouhé houkání.

„Konec,“ řekl tatínek, „půjdeme do chaty.“

„Kdo tam bude dřív?“ vykřikla maminka a všichni jsme se úprkem hnali do domečku. Přímo u cíle jsem zakopl o kořen a natáhl se jak dlouhý, tak široký. Tatínek řekl, že to je nešťastná náhoda a že musíme běh opakovat. Maminka se ptala, zda jsem se moc neuhodil. Řekl jsem, že to vůbec nic není a že klidně můžu znovu běžet ke břehu a nazpět, ale vtom se ozval zvonek a tatínek řekl, že to asi bude z Albatrosu a že závody musíme odložit.

Zvonek zvonil jak pominutý, dokud tatínek nezapnul videofon. Na obrazovce se objevil kapitán Albatrosu. Pořád ještě byl ve skafandru a v helmě.

„Odplouváme,“ řekl, „protože …“

„Já vím,“ přerušil ho tatínek.

„Budete-Ii něco potřebovat

„Vím, vím. Šťastnou cestu.“

„Děkuji. Buďte šťastni!“

Tatínek zmáčkl vypínač a obrazovka zhasla.

„Tati,“ zeptal jsem se, „odešli navždycky?“

„Vrátí se pro nás,“ řekl tatínek.

„Kdy?“

„Asi za tři měsíce.“

„Tak dlouho?“

„A copak ty nejsi rád, že konečně můžeme být sami a nikdo nám nebude překážet?“

„To se ví, že jsem rád," řekl jsem a byla to pravda pravdoucí. Vždyť za celý život jsem viděl tatínka jen třikrát a nikdy déle než měsíc. Pokaždé když přiletěl, nahrnulo se k nám tolik lidí, že jsme nemohli udělat krok, aby okolo nás nebyl zástup. Tatínek rozdával autogramy a odpovídal na spousty otázek. Nikdy jsme nemohli být skutečně sami.

„Tak pojďte, prohlédneme si to naše království," navrhl tatínek.

Naše chata měla čtyři místnosti: ložnici, jídelnu, můj dětský pokoj a tatínkovu pracovnu. Pak tam ještě byla kuchyně a mrazicí komora. Tatínek měl v pracovně spoustu všelijakých aparátů a velký elektropočítač. Řekl mi, že mě s ním naučí zacházet, abych mu mohl pomáhat, až bude psát zprávu o své činnosti.

V mém pokojíku byla postel, stůl a velká knihovna nabitá knihami až do stropu. Chtěl jsem si je ihned prohlédnout, ale tatínek řekl, že to mohu udělat později, až si důkladně prohlédneme celý ostrov.

Na dvoře byla malá elektrárnička. Zkusili jsme ji dát do chodu, maminka stála opodál a říkala, že takoví mechanici, jako jsme my dva, určitě něco přepálí, ale nic nám neshořelo, jen jsme prověřili, zda jsou akumulátory nabité.

Potom jsme prohlédli anténu. Tatínkovi se nelíbilo, jak je nastavena, a tak poručil Pátkovi, aby vylezl nahoru a obrátil ji přímo na sever. Jenže sloup byl kovový a robot po něm klouzal a zanic se nemohl nahoru dostat. Našli jsme s tátou v elektrárničce kalafunu a posypali s ní Pátkovi dlaně a kolena a on pak obratně vylezl na sloup a udělal všechno, co bylo třeba, a my jsme mu dole tleskali.

„Tati, můžu se vykoupat v moři?" zeptal jsem se.

„To nejde!" odpověděl mi.

„A proč?"

„Je to pro tebe nebezpečné."

„A pro tebe taky?"

„Taky."

„Ale já jenom docela blízko u břehu!"

„V moři se koupat nemůžeme," řekl a já jsem si pomyslel, že když tatínek tam někde na dalekých planetách jednou řekne „nemůžeme", tak si asi nikdo z posádky nedovolí slůvkem odporovat.

„Můžeme se koupat v laguně," řekl tatínek.

Proč by ne. Nebylo to o nic horší než v moři, protože laguna byla jako veliké jezero uvnitř ostrova a voda v ní byla teploučká a průzračná až na dno.

Nejdříve jsme závodili v plavání a potom jsme se s tátou předháněli, kdo sebere víc škeblí ze dna laguny a já jsem jich sebral víc, protože tatínek sbíral jen jednou rukou a já dvěma.

Když nás to přestalo bavit, udělali jsme mamince korunu z korálových větviček a z mořských rostlin a tatínek ji ozdobil mořskou hvězdou.

Maminka vypadala jako skutečná královna. Klekli jsme si před ní na koleno a ona nás pasovala na rytíře.

Potom jsem navrhl Pátkovi, aby si se mnou zaplaval. Bylo to moc legrační, jak Pátek vždycky přišel až k vodě, uvnitř mu to začalo skřípat a začal nerozhodně couvat. Pak si najednou odšrouboval prst na ruce, hodil ho do vody, a když palec šel ke dnu, Pátek důležitě řekl, že roboti plavat nemůžou. Váleli jsme se smíchy, protože měl přitom neobyčejně samolibý vzhled. Tak jsem se ho zeptal, zda roboti mohou nosit na rukou malé chlapce. Řekl, že ano. Stoupl jsem si mu do dlaní a on mě vyzvedl vysoko nad hlavu, až k vrcholku palmy. A já jsem trhal kokosové ořechy, házel je dolů a tatínek je chytal.

Když se slunce blížilo k obzoru, navrhla maminka, abychom šli pozorovat západ.

Slunce se zbarvilo do ruda, u hladiny se zploštilo jak koblížek a od něho se až k našemu břehu protáhla červená svítící cesta. Zamhouřil jsem oči a představoval si, jak po té cestě utíkám až k Slunci.

„Tati," zeptal jsem se, „letěl jsi někdy přímo na Slunce?"

„Letěl," odpověděl mi.

„A je tam taky taková světelná cesta až k němu?"

„Ne."

„A jaké je tam nebe?"

„Černé," řekl tatínek. „Tam je všechno jiné… neznámé a … nepřátelské."

„Proč?" zeptal jsem se.

„Někdy ti to všechno řeknu podrobně, synku," řekl, „ale teď pojďme večeřet."

Doma jsme si vymysleli prima hru. Maminka stála u lednice a my jsme hádali, co má právě v ruce. To se ví, že jsme oba hádali svá nejoblíbenější jídla a jako zázrakem jsme vždycky uhádli. Takže to byla večeře přímo královská.

Tatínek otevřel láhev vína a řekl, že mužům po koupání neškodí vypít skleničku. Nalil mně i sobě plnou skleničku a mamince jen trochu.

„Jen na přípitek," řekla.

Po večeři jsme se dívali na televizi. Vysílali koncert a hlasatel oznámil, že je to koncert věnovaný nám. Maminka zrůžověla radostí a pýchou nad tím, že je náš tatínek tak slavný.

Zpívali ty nejkrásnější písně, a jedna zpěvačka dokonce zazpívala moji oblíbenou písničku o veverce, jak si sbírá oříšky. Jak se mohli dozvědět, co máme rádi?

Když vysílání skončilo, řekl tatínek, že musí psát zprávu, a já jsem si šel lehnout.

Byl jsem už v posteli, když mi maminka přišla dát dobrou noc.

„Mami, poseď tu chvíli se mnou," poprosil jsem.

„Ráda, můj chlapče," řekla a sedla si na mou postel.

Otevřeným oknem svítil měsíc a bylo světlo jako ve dne. Díval jsem se na maminčinu tvář a myslel na to, jak je mladá a krásná. Políbil jsem jí ruku, která příjemně a jaksi smutně voněla.

„Mami, proč něco voní vesele a něco smutně?"

„To nevím, můj milý," odpověděla mi. „Nikdy jsem o tom nepřemýšlela. Snad je to tím, že s každou vůní máme spojenou nějakou vzpomínku, smutnou nebo veselou."

„To je možné," řekl jsem.

Bylo mi krásně. Vzpomínal jsem na den, který jsme prožili, na nejkrásnější den svého života, a s radostí jsem myslel na to, že takových dní je ještě před námi osmdesát devět.

„Mami, život je takový krásný," řekl jsem, „a tak se nechce umírat."

„Co ty, můj vrabečku?" povídala. „Proč bys ty měl myslet na smrt? Máš před sebou ještě dlouhatánský život!"

Bylo mi jí moc líto. Ještě na Albatrosu jsem v noci slyšel, jak si s tatínkem povídali o té strašné nemoci, kterou se otec nakazil v kosmu, i o tom, že nám zbývají nejvýš tři měsíce života, jestli za tu dobu lékaři nenajdou způsob, jak ji léčit. Proto byla posádka Albatrosu ve skafandrech a my jsme se nevzdalovali z kajuty, a proto se ani nemůžeme koupat v moři.

Přesto jsem si pomyslel, že když se lidé mají rádi, mají si říkat vždycky pravdu.

„Neříkej to, maminko, prosím tě … ," řekl jsem. „Vždyť jestli se nepodaří najít způsob, jak léčit tu nemoc … "

„Najde se," tiše řekla maminka. „Zcela jistě se najde. Nepochybuj o tom."

Vadim Šefner

NEÚNOSNÉ TAJEMSTVÍ (*Historie skoro pravdivá)*

PŮJČKA OD OSUDU

V tom červnovém dni stál J. Lesovalov pod sosnou u cesty a schovával se před lijákem. Čekal na autobus. Silnice se svažovala dolů, po asfaltu tekla voda proudem a nesla s sebou lesní prsť, drobné větvičky, šupinky ze šišek a zežloutlé jehličí. Zdálo se, že se celá silnice pohybuje jako běžící pás. To se tak okázale stěhovalo do lesa léto. Nahoře na nebi myli ve spěchu okna a voda přitom tekla proudem na zem. S hlasem a hřmotem tam stěhovali neviditelný nábytek. Metrákovým kladivem zatloukali do neviditelných stěn neviditelné hřeby a nebeští svářeči tam ve spěchu dokončovali různé nedodělané stavební práce a nebe od toho třeštilo, hřmělo a utápělo se v elektrických výbojích.

Za bouřky je nebezpečné stát pod stromem, ale J. Lesovalov na to nemyslel. Přemýšlel o tom, jak by co nejzajímavěji napsal fejeton a dal mu co nejpřitažlivější název. „Tak jednají čestní lidé!“ nebo: „Jinak jednat nemohl!“ A což jestli takhle: „Čestný nálezce?“ No, to by nebylo nejhorší!

Šlo o tohle: nedávno přišel do redakce dopis, v němž kdosi dosti nejasně psal, že noční hlídač jednoho leningradského klubu při noční obchůzce našel aktovku, v níž bylo deset tisíc rublů. Jak se později ukázalo, zapomněl ji v kině pokladník D. M. Peričko. Pokladník na to přišel až ráno. Utíkal o překot do klubu a našel tam hlídače N. Lesovalova, který mu sdělil, že nález v úplnosti odevzdal do nejbližší banky. Protokol o tom byl napsán a podepsán M. I. Bakšejevovou, provozářkou klubu.

Vedoucí redakce Sávej kov poslal do klubu začínajícího novináře J. Lesovalova, aby napsal o poctivém hlídači článek do novin. „Tím spíš, že je to váš jmenovec,“ dodal Savejkov. „Bude to zajímavé. Lesovalov o Lesovalovovi.“

„Žádný Lesovalov o Lesovalovovi, nýbrž Anakonda o Lesovalovovi,“ rozhodně protestoval Jurij. Jeho příjmení se mu vůbec nelíbilo a dávno si vybral tvůrčí pseudonym. Ostatně, dosud žádný článek ani zpráva s tímto pseudonymem nevyšla, všechno, co dosud napsal, bylo slabé. Dokonce už ho podezírali, že nemá novinářský talent. Proto byl tento úkol rozhodující. Jestli i tento fejeton bude špatný, dostane Jurij Lesovalov padáka.

Následující den Anakonda (budeme mu tak říkat, když si to tak přeje) odjel do klubu. Shromáždí tu nějaké informace o N. I. Lesovalovovi. Jak se ukázalo, Lesovalov také nebyl bez poskvrny. Rád se napil. Občas byl drzý k výše postaveným. Pokud jde o tu aktovku, tak to ano, to bylo vskutku tak. Jenže to je přece jeho povinnost. Vloni, například, našel v sále dámskou kabelku s 58 rubly a také ji vrátil majitelce.

Anakonda hlídače v klubu nezastihl, jednak proto, že přišel ve dne, ale také proto, že hlídač, jak se ukázalo, odjel před třemi dny na dovolenou do Gnězdova, vesničky vzdálené od města asi třicet kilometrů. Jurij zjistil přesnou adresu a okamžitě se vydal na autobusové nádraží. Zanedlouho byl v Gnězdově.

Hlídač se ubytoval u svých příbuzných v dřevěném přístavku. Když Jurij zaklepal, vyšla Lesovalovova manželka, již starší a na svůj věk trochu příliš pestře oblečená žena. Požádala Jurije, aby chvíli počkal, že muž spí. Jak se ukázalo, měl včera hosta. Pokladník Peričko, jakmile dostal zpět svou aktovku a vyplatil mzdy, přijel okamžitě Lesovalovovi poděkovat. Přivezl dort nejlepší značky a tři balíčky zrnkové kávy. „Můj se ovšem urazil – ten stojí o něco jiného. Ale pokladník mu povídá: ‚Po téhle zkušenosti sám nevezmu kapku do úst a ani jiným to nedovolím.‘ Konečně mu to došlo, jak je vidět!“ zakončila svůj projev a šla vzbudit muže.

Konečně z přístavku vyšel vysoký stařík. Byl zamračený – možná kvůli tomu dortu, anebo byl vůbec takový. Zprávu o tom, že Jurij chce o něm psát, přijal bez zvláštního nadšení.

„Jak se jmenujete?“ zeptal se zachmuřeně.

„Jurij Lesovalov … Ale vlastně jsem Anakonda.“

„Cože?“ ještě hrozivěji se zeptal stařík. „Jaká Anna Konda?“

„Anakonda je takový had. Žije v povodí Amazonky, někteří jedinci dorůstají až do délky patnácti metrů.“

„Nač potřebuješ takové hadí jméno?“ netaktně se zeptal hlídač.

„Je to můj tvůrčí pseudonym. Zní to mužně a zároveň romanticky,“ trpělivě vysvětloval Jurij a otevíral přitom blok. „Řekněte mi svými slovy, co vás vedlo k takovému čestnému jednání?“

„Co by mě vodilo,“ lhostejně odfrkl stařík.

„No tak mi aspoň řekněte, jak se to všechno stalo.“

„Seděl jsem v noci ve vestibulu. Najednou jsem odněkud ucítil kouř. Tak jsem zašel do kinosálu. Uklízečka, ta líná Ljudka, má sál uklidit po každém posledním promítání, ale odešla dřív a řekla, že to prý udělá až ráno. To víte, v poslední řadě kluci někdy kouří, je to taková parta chuligánů. A tak mě napadlo, že tam možná odhodil někdo oharek. Vešel jsem do sálu a zdálo se mi, že je všechno v pořádku. Jdu uličkou mezi sedadly a koukám, že se v poslední řadě pod křeslem něco leskne. Šel jsem tam. Byla to půllitrovka a na dně bylo nejmíň půl deci, a možná i trochu víc. Potom jsem se koukl kolem – no a vedle stála ta aktovka. Samozřejmě že jsem ten zbytek vodky dopil, přece ji nevyliju. A flašku jsem strčil do kapsy, je přece zálohovaná a kopějky se neválejí na chodníku.“

„A aktovku? Co jste udělal s aktovkou?“

„No, tu jsem otevřel. Vidím, jsou tam peníze a ještě nějaké papíry. Šel jsem do vestibulu a odtud jsem zavolal Bezpečnost. A tam mi služba řekla, že když jsou v aktovce dokumenty, mám to radši dát přímo do banky. A tak jsem to tam ráno zanesl a odevzdal proti podpisu.“

„A co vás v tom okamžiku napadlo, jaké myšlenky se honily vaším vědomím i podvědomím?“

„Ale nic mě nehonilo, byl jsem strašně ospalý.“

Víc už ze stařík nevymačkal. A teď Anakonda stál a přemýšlel, jak z té trochy informací, které se dozvěděl, udělat oslňující fejeton.

Bylo po bouřce. Autobus nejel a Jurij se rozhodl, že půjde pěšky na další stanici. Asfalt byl ještě vlhký, ale voda už po něm netekla. Dýchalo se lehce. Svět byl jako vymydlený a provětraný. Jurij šel a v rytmu kroků se mu začala rýsovat kostra fejetonu. Jen ho pořád zneklidňovaly mravní nedostatky hlídače: jeho nerudná povaha, omezená inteligence a směšná malichernost („kopejky se přece na chodníku neválejí“), nedostatek úcty před představitelem tisku … Bude si muset hodně domyslet, aby vznikl životný obraz čestného nálezce.

Tu se najednou Anakonda zastavil.

Dva kroky od krajnice ležela hnědá aktovka. Byla nová, ale ne zrovna luxusní. Mohla patřit žákovi vyšší třídy stejně dobře jako studentovi nebo inženýrovi. Nebyla moc plná, a kdyby v levém rohu nebyla vyboulená, mohla se zdát docela prázdná. Něco v ní zřejmě bylo. Aktovka byla suchá. Musel ji někdo ztratit před chvílí, už po dešti, ačkoliv tudy snad za celou tu dobu nikdo neprošel ani neprojel.

Anakonda se rozhlédl na všechny strany a potom aktovku zvedl. Byla podivuhodně těžká. Co když je v ní zlato? prolétlo Anakondovi hlavou.

Ještě jednou se rozhlédl na všechny strany a nedočkavě sešel z cesty do lesa. Mokrý mech mu čvachtal pod nohama. Kapičky deště na konečcích borových větví jako by na něj mrkaly, jako by les třeštil na Jurije oči. Ptáci, kteří za bouřky mlčeli, se teď rozezpívali a rozkřičeli, až z nich šel strach.

Nakonec Jurij našel pařez zakrytý ze všech stran borovým mlázím. Sedl si. Otevřel aktovku. Byly v ní dvě přihrádky. V jedné ležela velká zelená obálka, ve druhé tmavá koule, o trošičku větší než kulečníková. Jurij ji vzal do ruky a ihned ji zase položil zpět. Byla podivně studená a těžká. Potom vzal obálku. Byl na ní symbol nějakého podniku s názvem, který se nedal přečíst, a dále text hustě napsaný na stroji. Uprostřed obálky bylo tužkou napsáno: 10 000 rublů. Snad tam doopravdy nejsou peníze?

Anakonda natrhl obálku ze strany. Do ruky mu vypadl balíček desítirublovek v originálním bankovním balení (10 x 100). Potom balíček padesátirublovek (50 x 100). Potom opět balíček desetirublovek … bylo to skutečně deset tisíc, jak stálo na obálce. Jurij znehybněl, hlavou mu vířily současně dvě zcela protichůdné myšlenky:

„Tyto peníze *je třeba neprodleně odnést* do banky."

„Tyto peníze *se vůbec nemusí odnést* do banky."

Zapálil si, dychtivě vtáhl dým a řekl mladé sosničce, která rostla hned vedle pařezu: „Kdyby to našel někdo jiný, tak by možná také uvažoval, má-li to vrátit, nebo ne."

Po bouřce nastalo bezvětří. Sosnička stála mlčky, ani se nezachvěla. Kouř z cigarety zvolna ovíjel větvičku sklánějící se nad obálkou a jehličí jako by se v něm rozplývalo a ztrácelo tvar. Několik kapek tiše spadlo na zelený papír. Ze silnice se ozval tichý šum – blížilo se osobní auto. Možná že to oni ztratili aktovku a teď ji hledají. Ale auto projelo kolem a ze silnice se už neozval ani zvuk. Jurijovy myšlenky překotně přeskakovaly z jednoho na druhé.

„Pro dědu to nic neznamená, odevzdat nalezené peníze ... To bude ale senzační materiál … *Stařík nemá zádně kulturní potřeby* … jen si pomyslete, jak se všichni budou divit … *Pro stařík to nebylo nic zvláštního, odevzdat peníze do banky ...* to ale bude senzace: mladý žurnalista, který právě píše o takovém tématu … *Ale já ty peníze potřebuju* … také najde aktovku s penězi a poctivě je odnáší.. *,Ty peníze budou pro mne materiální základnou* … do banky, ale ne, nejdříve do redakce, a všichni mu gratulují … *Ale vždyť o těch penězích vím jen já* … Gratulují a obdivují jeho tvůrčí úspěch … *Můžu si sám pro sebe myslet, ze jsem ty peníze vyhrál ... "*

Nacpal balíčky peněz zpět do obálky a položil si ji na kolena obráceně, tak aby ani náhodou nemohl přečíst symbol s názvem podniku. (Kdybych přečetl název podniku, věděl bych, komu peníze patří, a už by to byla krádež. A když si ho nepřečtu, nebudu vědět, odkud jsou, a je to tedy jenom anonymní nález). Potom si znovu zapálil, opět vytáhl peníze z obálky a podíval se na ně. Pak vstal a začal si balíčky peněz strkat do kapes. Sako, ze všech stran vycpané, mu bylo najednou těsné, přiléhalo k tělu jak plovací vesta. Anakonda složil obálku a zastrčil si ji do zadní kapsy u kalhot. Teď je ještě třeba zbavit se aktovky, zahodit ji někam, kde ji nikdo nikdy neuvidí. Na silnici se radši nebude vracet, půjde lesem na druhou cestu.

Neberu si těch deset tisíc navždycky! řekl si rozhodně. Beru si je jako půjčku od osudu. Až jednou budu hodně vydělávat, přečtu si, co je napsáno na obálce, poznám, komu ty peníze patří, a vrátím je. Donesu je do banky a řeknu: „Přijměte tuto sumu od neznámého …“

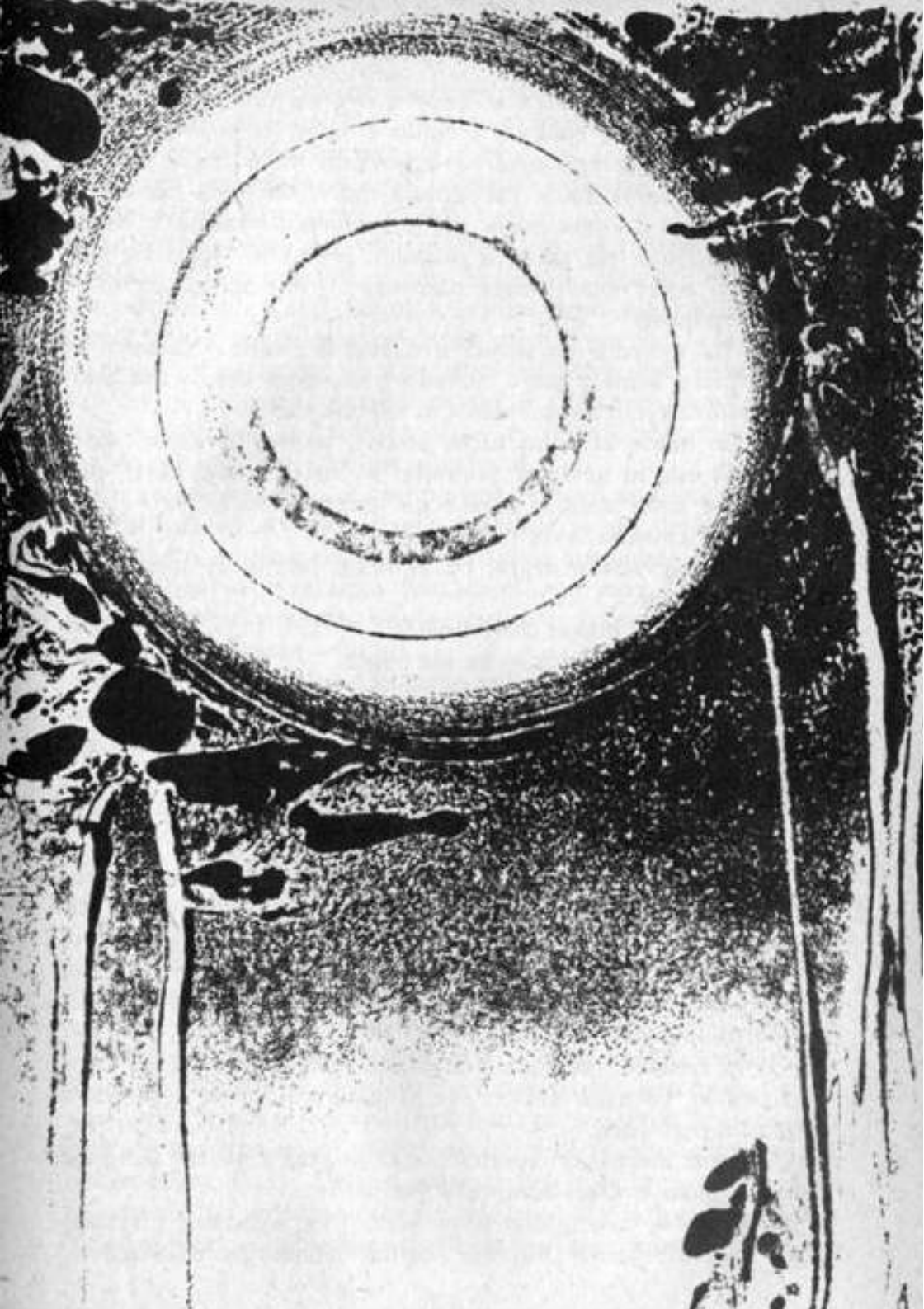
Šel stále hlouběji do lesa a snažil se jít přímo. Brzy však musel uhnout, protože mu cestu přehradil ostnatý drát. Tmavý, jako opuchlý od rzi, visel na poloshnilých kůlech a ve smyčkách se válel po zemi. Jurij zatočil doprava a přišel k jakémusi zákopu. Na jeho okraji rostly mladé osiky. Na dně, porostlém vysokou trávou, stála průzračná studená voda. Tady tu aktovku zahodím, pomyslel si Anakonda. Ale neodhodil ji, rozmyslel si to. Najdu si jiné místo. Nějak se mi to nelíbí, házet ji zrovna sem.

Šel rychle dál a stále zvyšoval tempo. Okolo byla rovina, jen tu a tam malé kopečky a na nich neduživé břízky, jak tomu bývá na blatech. Došel až k jezírku s rezavou bahnitou vodou. Šel podél rašeliniště. Tady se aktovka rychle potopí, vždyť je v ní ta těžká koule, myslel si. „Aspoň k něčemu ta pitomá koule bude dobrá.“

Rozhoupal aktovku a mrštil jí doprostřed jezírka. Opsala parabolu, těžce dopadla na vodu a šla ke dnu. Po jezírku se rozběhla kola, ode dna vyplavaly bublinky a rozprskly se, potom se všechno uklidnilo. Teď se nikdy nikdo nic nedozví.

O B J E V U J E S E K O U L E

Dlouho Anakonda bloudil po nebezpečné slatině, až konečně našel ušlapanou lesní stezku. Zdálo se, že vede k nějaké silnici. Jurij spěchal.

něho bez jediného náznaku pohybu, jako by ležela na neviditelném sloupu.

Anakonda dostal nápad. Šel do lesa nasbírat dříví. Koule plula stále stejně vysoko za ním. Jurij nabral velkou náruč chrastí a hodil ji do ohně. Ten vzplanul a vysoké plameny šlehaly až ke korunám stromů. Anakonda přistoupil ke kouli visící ve vzduchu a snažil se ji přistrčit nad oheň. Ale Klára se nedala. Anakonda tlačil co mohl, ale koule visela, jako kdyby ji někdo přiletoval do prostoru. Jurij celý zmožený usedl na pařez a tupě hleděl do země. Koule jako by najednou uhodla, co se od ní čeká, klesla dolů a dobrovolně se skutálela do ohně, přímo doprostřed, na hořící uhlíky.

„Tam patříš!“ řekl Anakonda s úlevou.

Zapálil si a natáhl nohy k ohni. Z mokrých bot šla pára, nohy se ohřály. Bylo hluboké ticho, ptáci už se uložili ke spánku. Večerní soumrak táhl z lesa na mýtinu a mísil se s kouřem táboráku. Oheň vesele plápolal a vydatně dýmal. Doufám, že všechny mechanismy v kouli už shořely, přemýšlel Jurij. Ale co si ti dnešní technici nevymyslí, zkonstruovat takovouhle kouli! Mudrlanti, koumali a přemýšleli, ale přece to nedomysleli. Koule se jako pitomá sama vrhla do ohně. No, teď můžu jít. Ale měl bych uhasit oheň. Jen co nalámu větve, abych mohl plameny utlouct.

Anakonda vstal, udělal dva kroky, a tu se hořící větve v ohni pohnuly a Klára vyplula z plamenů a vznášela se nad nimi. Jurij si plivl na ruku a dotkl se koule … Byla stejně studená jako předtím. Já jsem se snad zbláznil, pomyslel si Anakonda.

Vtom koule přerušila jeho myšlenky. Bez hlesu z ní vytryskl citrónově žlutý svazek paprsků, jako voda z hadice. Koule jím namířila na oheň – a ten okamžitě zhasl, zčernal, nezbyl po něm ani jeden žhavý uhlík. Okamžitě zhasl i citrónově žlutý paprsek. A přestože byla doba bílých nocí, v lese bylo najednou šero. Anakonda stál uprostřed mýtiny a nevěděl, kterou stranou se dát.

Tu se koule ve vzduchu pohnula sem a tam, jako by na sebe chtěla upozornit. Vyšlehl z ní směrem k zemi modrý pruh světla. Potom se plavně dala do pohybu a Jurij šel pokorně za ní. Tráva a mech, ozářené modrým paprskem, ještě chvíli vyzařovaly světlo, i když koule již odplula dál. Anakonda tak šel po svítící pěšince. Za jeho zády pěšinka pomalu zhasínala. Koule mě pronásleduje, ale také mi pomáhá, přemýšlel Jurij v chůzi. Jako by si nade mnou vzala patronát … Ale možná že to je právě to nejhorší?

Klára ho vyvedla na silnici a okamžitě zhasla. Napravo za dunami písku šumělo moře, vpředu bylo vidět betonovou budku – zastávku autobusu. Stálo u ní několik lidí.

Když se koule nemohu nijak zbavit, musím ji aspoň schovat, aby ji ostatní neviděli, pomyslel si Jurij. Sundal baret, přiblížil se ke kouli a ta se klidně do baretu uložila. Nést ji nebylo nic příjemného, byla pořádně těžká.

Jestli se mě někdo zeptá, co to nesu, řeknu, že jsem našel zajímavý kámen …

Ale co když ho budou chtít vidět? …

Ale nikdo z cestujících se na nic neptal.

V E S V Ě T E K R Á S Y

Bylo už po půlnoci, když Anakonda vyšel do svého šestého poschodí. Protože bylo pozdě, byly dveře zavřeny na řetízek. Nezbylo než zazvonit. Otevřel mu Babylon Viktorovič, ten chodil vždy spát poslední. Babík (tak mu sousedi říkali) měl modré plážové pyžamo, na hrudi mu visel námořnický dalekohled na lakovaném řemínku.

„Co to nesete?“ zeptal se chvatně. „Chytil jste ježka?“

„Kdepak! To není ježek … je to taková hloupost …,“ v rozpacích breptal Jurij.

Ale Babík stejně už zapomněl, nač se ptal. Chvatně se vracel do svého pokoje, který sousedil s Jurijovým.

„Angelika si dala udělat nový účes,“ řekl ustaraně. „Nechcete se podívat, Juriji? Půjčím vám na tři minuty dalekohled.“

„Babylone Viktoroviči! Vždyť je to nemorální, takhle pozorovat mladá děvčata!“ už ze zvyku nevlídně řekl Anakonda, zatímco se pokoušel odemknout dveře.

„Vždyť jim nic nedělám!“ vykřikl Babík už zase od okna. „Nebraňte mi žít ve světě krásy!“

Anakonda vešel do svého pokoje a položil baret s koulí na stoličku. Potom rozsvítil a zastrčil dveře. Musím někam schovat peníze! Ale kam? Pokoj o rozloze desíti čtverečních metrů neměl právě mnoho nenápadných míst. Byla tu kovová postel, stará police na knihy, na žluto natřená skříň, dvě židle a psací stůl, který se snažil vypadat moderně. Všechno kromě psacího stolu zdědil Jurij po tetě, která ho vychovala. Zemřela předloni. Na své rodiče se Jurij nepamatoval.

Zatím schovám peníze pod polštář, rozhodl se Anakonda. Přepočítal balíčky, zvedl matraci a položil je na drátěnku. Koho by napadlo, že jsem teď boháč! Nikdo o tom nemá ani potuchy!

Vtom uslyšel, jak něco tiše upadlo na zem. Ohlédl se. To spadl ze stoličky baret. Koule visela ve vzduchu tři kroky od Anakondy, v úrovni jeho očí.

Peníze jsou peníze! Ale tahle příloha zdarma se mi zrovna moc nezamlouvá, problesklo mu hlavou. Ale když to uvážím, tak vlastně není nebezpečná. Jen aby ji nespatřil někdo další.

Koule tiše visela uprostřed pokoje. V bytě již všichni spali. Jenom za sousední stěnou bylo slyšet, jak si Babík prozpěvuje: Shimmy tančí Papuáni Shimmy prý není pro dámy … a teď tančí shimmy celý svět!

Zpíval si ten popěvek vždycky, když měl výbornou náladu.

Babylon Viktorovič byl penzista začátečník, bylo mu dvaašedesát let. Nastěhoval se sem před půldruhým rokem, vyměnil si s někým byt. Nepil, nehrál domino, ale měl podivného koníčka. Celé večery trávil s dalekohledem u okna svého temného pokoje. Před domem byl velký čtvercový parčík a za ním, v další ulici, stála vysoká sedmipatrová budova. Ve dvou horních patrech (v každém bylo čtrnáct oken) bydlely studentky střední zdravotnické školy. Byly si jisté, že bez optických přístrojů na ně nemůže být vidět, a proto jen zřídka zatahovaly závěsy. Avšak Babylon Viktorovič s pomocí své optiky lehce pronikal do jejich soukromí. Všechny studentky už dávno znal a pro každou si vymyslel jméno! Tak v skromňoučkých pokojích žily Odetty, Habanéry, Traviaty, Aidy. Sousedé tušili něco o večerních dívánkách, které Babík provozuje, a odsuzovali je. Když Babylonovi Viktoroviči říkali, že to od něj není hezké, namítal:

„Nemám na televizor. A kolej je zrovna naproti. Tak mám televizor o dvaceti osmi obrazovkách. Vždyť těm děvčatům nijak neubližuju! Dívám se na ně, a když jsou v nedbalkách, to se vždycky poctivě otočím. Mám je rád jen otcovsky, jen opticky a zcela platonicky.“

Jurij najednou pocítil velikánský hlad. Jak by ne! Tak dlouho byl v lese a za tu dobu nevzal nic do úst. Vzal čajník, který stál na okně, a namířil si do kuchyně. Koule plula za ním. Musel ji pustit do dveří. Tiše prošel chodbou, vešel do kuchyně a zapálil plynový hořák. Koule byla pořád s ním, nevzdálila se ani na krok. V jejím doprovodu zašel Anakonda do koupelny, umyl se, potom se vrátil ke sporáku. Voda v čajníku vřela.

Tu se z chodby ozvaly tiché kroky. Babylon Viktorovič už zřejmě zanechal svého pozorování a šel si taky něco sníst. Ted sem vejde a uvidí Kláru! … Co teď? Jurij otevřel plynovou troubu a strčil kouli dovnitř. Právě včas! Babík už stál ve dveřích.

„Taky jste dostal chuť na čaj?“ zeptal se a zapálil hořák. „A housky jste si určitě zapomněl koupit … Pojďte ke mně, půjčím vám, jako asistent asistentovi …,“ tento slovní obrat byl podle Babylona

Viktoroviče nejvytříbenější formou nejzdvořilejších vzájemných lidských vztahů.

Vyšel z kuchyně. Jurij šel za ním. V pokoji Babylona Viktoroviče čpěl dýmkový tabák a vonělo kvalitní toaletní mýdlo. Okno bylo otevřené. Dole v parku tiše stály stromy, mladé listí se lesklo. Dále za stromy, za parkem, byla vidět okna koleje.

„Tumáte, vezměte si housku," řekl Babík. „Se mnou se neztratíte … Ale co tohle? No ne! To je vaše?" Koule visela tři kroky od Jurije.

„Ano, to je moje … "

Babylon Viktorovič vzal kouli do rukou. Ta se nebránila. Potom ji Babík pustil a koule zase plula vzduchem jako dřív.

„Ta je ale těžká a studená!" řekl Babík. „A že nespadne! Jakými sáhovými kroky kráčí pokrok vpřed! Elektriky, umělé látky, rozbíjení atomu, tranzistory … Kdepak jste tu kouli koupil, v obchodním domě?"

„Ne, je to dárek … Prosím vás … "

Ale Babylon Viktorovič už neslyšel. Zpozoroval, že se v koleji rozsvítilo, vrhl se k lampě, zhasl a popadl dalekohled. A už byl u okna, stál tam jako kapitán na můstku lodi, oči upřené do dálky.

„Adelaida konečně přišla domů," prohlásil. „Zřejmě z rande, a tak pozdě. Mám já to s vámi trápení, děvčata, bojím se o vaši mravnost, až mne srdce bolí! A Leoncavalla pořád sedí u okna a čte."

„Leoncavallo byl hudební skladatel," nesměle pronesl Jurij. „Takové dívčí jméno neexistuje."

„Aha, támhle je. Ve světě krásy platí jiné zákony," odpověděl Babík. „Jen se na ni podívejte!" strčil Jurijovi do ruky dalekohled.

Anakonda se bál, že Babylona Viktoroviče rozzlobí, a protože teď byl na něm do jisté míry závislý, vzal si dalekohled. Tam daleko, avšak v dalekohledu blízko, za stolem u okna seděla světlovlasá dívka v modré blůzičce. V okulárech dalekohledů se zdálo, že má okolo hlavy svatozář. Dívka něco četla. Tvář měla zádumčivou.

„Moc hezké děvče," řekl Anakonda. „Sympatické!"

„Vždyť to povídám, hotová Leoncavalla," souhlasil Babík. „Perla koleje! A přitom má naprosto bezúhonné chování. Jiné lítají po diskotékách, ale ona sedí a čte si. Takové malé knížečky."

„To budou asi verše."

„Nevím. Text v dalekohledu není k rozeznání, už dávno si přeju mít dokonalejší vybavení… Tady jeden člověk prodává vojenský dalekohled. Je to válečná trofej z ponorky. Ale čajník už píská!"

„Babylone Viktoroviči, mám k vám prosbičku," honem řekl Anakonda. „Prosím, neříkejte nikomu o té kouli!"

„O kouli! … Budu mlčet jako ryba, jak hrob. Ale vy taky udělejte šlechetný skutek. Půjčte mi na ten dalekohled. Potřebuji

pětaosmdesát dublonů, jak říkali staří Rekové.“ „Dobře,“ řekl Jurij, „půjčím vám!“

Babylon Viktorovič šel ke dveřím, za ním šel Anakonda doprovázený koulí Klárou. Tu Babík udiveně řekl:

„Co je zas tohle? Díra ve dveřích! Rád bych věděl, který lotr to udělal?“

Vskutku, ve výplni byla díra, absolutně kruhová, jak vystřižená. Nikde ani třísečka. Ani jedna pilina nebyla na zemi.

„To udělala ta koule,“ chvějícím se hlasem vysvětlil Jurij. „Když jsme šli sem, zavřel jsem za sebou dveře, a ona za mnou všude lítá.“

„No dobře, zítra to spravím překližkou. Všechno bude, jak má být… Ale piastry, jak jim říkali staří Římané, mi dáte ještě dnes?“

„Ano.“

V kuchyni objevili další Klářinu lumpárnu. Dvířka trouby byla také děravá. Koule prošla dvěma železnými pláty zřejmě bez námahy. Okraje díry byly absolutně hladké, žádná trhlina.

„Šikovně to ta vaše koulička dělá,“ řekl Babylon Viktorovič. „Mám jednoho známého, ten ty dvířka vymění … Mimochodem, ten můj známý prodává zubařské křeslo, už dávno po takovém toužím. A chce za něj jen šedesát pět… “

„Nač ho, prosím vás, potřebujete?“ podivil se Anakonda. „Vždyť nejste zubař!“

„Ovšem, nejsem,“ souhlasil Babík. „Ale zubařské křeslo má takové pohodlné opery pro ruce a ještě podložku pod hlavu, kterou je možno nastavit podle potřeby, aby člověka nebolelo za krkem. Z takového křesla se to moc pohodlně pozoruje. A pak budu mnohem méně vycházet z pokoje, takže bude daleko méně příležitostí, abych se náhodou někomu neprořekl o té kouli.

V R C H N Í O D E V Z D Á V A Č L A H V Í

Když se Jurij konečně svalil do postele, okamžitě se propadl do autonomního království snů, kde nejsou peníze ani prokleté koule jménem Klára. Probudil se až odpoledne, tak se za včerejší den utahal. Tři kroky od něho v hlavách postele, na úrovni jeho očí se vznášela ve vzduchu temná koule.

A co peníze? lekl se Jurij. Co když se mi o nich jenom zdálo? Ale že by koule byla, a peníze ne? Honem vyskočil z postele a nadzvedl matraci. Balíčky tu ležely vedle sebe jak neviňátka. Jeden byl trošičku tenčí – z toho včera vytáhl patnáct desetirublovek pro Babíka.

Dříve než se vydal do pekařství pro chleba, zabalil kouli do novin a strčil ji do nákupní tašky. Koule se nevzpírala. Není to tak hrozné, pomyslel si Jurij. Klára zkrátka musí být pořád u mne, ale v jaké poloze a v jakém obalu, to je jí lhostejné. Vůbec se nesnaží dělat si reklamu. Nu což, tak ji budu v noci pouštět a ve dne nosit – a bude to. Pravda, je pořádně těžká, je to téměř neúnosné tajemství, ale co se dá dělat!

Když šel okolo Babíkových dveří, všiml si, že díra je pečlivě zakrytá překližkou a nabílená. A když přišel do kuchyně, vrhl pohled na dvířka od trouby. Byla vyměněná, nová, bez díry. Babylon Viktorovič drží dané slovo. Přece jen má nějaké svědomí, pomyslel si Anakonda. Je to sice drahé svědomí, stálo mě sto padesát rublů, ale lepší takové než žádné.

Když byl konečně po snídani a pečlivě zavřel dveře svého pokoje, odešel Jurij do obchodního domu na nákup. Taxík už se blížil k obchodnímu domu, když Jurije napadlo, že by možná měl šoférovi hodně rychle zaplatit, zabouchnout dveře taxíku a kouli i s nákupní taškou nechat na sedadle. Ale hned to pokušení zaplašil. S Klárou nejsou žerty. Co když udělá díru ve volze, to by byl skandál! Lepší je vycházet s ní po dobrém.

V obchodním domě si Anakonda nejdříve koupil tašku – něco mezi batohem a cestovní kabelou – dala se nosit v ruce i na zádech. Položil síťovku s Klárou do této kabely a pak začal nakupovat. Dosud nikdy neměl větší sumu peněz, a proto si řekl, že se nejdříve trochu potrénuje nákupem drobností, a teprve potom bude kupovat drahé věci. Jako rozcvičku si koupil šálek na čaj, pouzdro na cigarety s obrázkem Petropavlovské pevnosti, tučňáka z umělé hmoty, ponožky, lžíci na obouvání, cukřenku z plexiskla, elektrickou svítilnu, zapalovač s plynovým zásobníkem, věčný kalendář, porcelánovou lišku a stolní teploměr. Pak udělal druhé kolo: koupil si drahé boty za 35 rublů, čtyři košile, svetr pro Kyru (45), pulover pro sebe za 37 rublů, oblek za 178 rublů a fotoaparát Kyjev. Pro dnešek dost, rozhodl se. Zítra budu v tomto příjemném zaměstnání pokračovat, ale teď si půjdu na Něvský něco sníst a potom pojedu domů.

Vyšel z obchodního domu ověšený balíčky. Za chvíli již s rozkoší pojídal za stolkem restaurace obložené chlebíčky se suchým salámem a zapíjel je kávou. Náhle mu kdosi ryčným hlasem opilce křikl u ucha:

„Jen si žij, maličký,
a buď zdráv dlouhá léta,
pojídej chlebíčky

na kraji našeho světa.“

Jurij se lekl a podíval se vzhůru. Před ním stál mladý člověk s opuchlým obličejem. V ruce měl síťovku a v ní plno lahví od vína.

„Ty jsi nějak zpychnul, Jurko, že se nehlásíš ke spolužákovi!“ vykřikoval neznámý a zase začal ve verších: „Jsem vrchní odevzdávač flašek a básník světem neuznaný, neříkej, že jsem jenom šašek, a pojď mi zhojit moje rány.“

Rány mu Anakonda hojit nešel. Poznal, že je to jeho spolužák Tolja Drevesnyj. Tolja měl už na základní škole pověst začínajícího básníka. Na každé nástěnce byla jeho básnička, zúčastnil se tvůrčích soutěží, vkládali do něj velké naděje. Po maturitě se už Anakonda nikdy nesetkal ani s Toljou, ale ani s jeho verši v tisku. Teď Drevesnyj najednou vyplul z mlhy zapomnění na nejneočekávanějším místě a v nejméně příhodnou dobu.

„Nazdar, Toljo!“ řekl Jurij a zatvářil se, jako když ho setkání moc těší. „Jak se máš? Kde pracuješ?“ Drevesnyj zarecitoval jak na scéně:

„Dělal jsem v průmyslu vína,
nemeškal ani chvíli,
není to moje vina,
že mě teď vyhodili.“

Hosté po nich začali pokukovat. Ještě abych se dostal do nějaké hloupé šlamastyky, řekl si polekaně Jurij. Odvedou nás na milici a tam objeví moji kouli,

„Pojď, zajdeme do potravin a odtud ke mně. Seznámím tě s Tusjou,“ řekl Drevesnyj a opět začal ve verších:

„Anděl letící ve výšinách,
tak milý a tak sympatický,
s ‚výbornou‘ ve všech disciplínách
a mravně spolehlivý vždycky,
se stal objektem zcela hmotným
– mou ženou. Jaké štěstí pro mne … “

„Pojď rychle!“ řekl Anakonda a popadl kabelu s Klárou a všechny své balíčky s nákupem. Drevesnyj vyšel za ním.

KOULE NELENÍ

Příští den se Anakonda probudil s hlavou těžkou jako kámen. Žaludek měl jak na vodě. Na zemi se válely pomačkané balíčky s nákupem. Koule visela ve vzduchu tři kroky od postele. Jurij se obrátil na druhý bok, zkusil znovu usnout, ale padla na něj taková nálada, že na spánek už nebylo ani pomyšlení. Život mu připadal úplně k ničemu a úplně zbytečný. Vzpomněl si, že dosud nedokončil redakční úkol. Cítil, že nemá nejmenší tvůrčí myšlenku. Pak si vzpomněl na včerejší pitomý opilý večer i na to, jak ho ten žvanil Drevesnyj vyhnal. V hlavě měl kameny a pneumatické kladivo, které je systematicky roztloukalo, řvaly mu v ní pily a do toho rachotily basy prázdných lahví od vína.

Kdybych radši usnul a už se neprobudil, otráveně si pomyslel Anakonda. Aby už mě nebolela hlava, aby nebyla ta nešťastná koule a ani já sám … Proč já ty peníze sebral!

Pokoj se na okamžik ozářil růžovým svitem. Klára připlula k Anakondoví a zůstala viset osmdesát centimetrů od jeho tváře. Na kouli se objevil maličký výrůstek. Ten se protáhl směrem k Jurijovi a proměnil se v pevnou spirálku. Na konci spirálky se vytvořila drobná ploška a na ní se objevila maličká průzračná odměrka. Ta se naplnila namodralou tekutinou.

„Tak ty mě chceš otrávit?“ řekl Anakonda. „No tak mě otrav, patří mi to, jsem mizera!“

Vzal odměrku, vypil nahořklou tekutinu jedním douškem a nádobku odhodil. Ploška na spirále se vymrštila, chytla odměrku a vše se stáhlo zpět do koule. Jurij čekal na svůj smutný konec.

Ale tekutina měla zcela jiný účinek. Hlava pomalu přestávala bolet a stesk se také rozplynul. Anakonda usnul. Za hodinu se probudil svěží a zdráv. Rozhodl se bez meškání pustit do práce. Sedl si ke stolu. Začal psát reportáž. Zanedlouho s ní byl hotov. Začínala takto:

ŠLECHETNÝ NÁLEZCE

S šibalským úsměvem a bodrým humorem mě přijal ve svém skromném, ale útulném hnízdě za městem šlechetný nálezce N. I. Lesovalov. Veškerý ušlechtilý způsob života čestného nálezce přímo vybízí k rozsáhlému navracení nálezů. Když jsem ho navštívil, pil šlechetný nálezce na verandě kávu ze žaludů. Gramofon hrál melodickou houslovou rapsodii. Z magnetofonu se lila zádumčivá melodie klavíru.

„Mám rád tento ušlechtilý nápoj," s vlídně přimhouřeným okem mi vyprávěl zkušený nálezce. „Zejména když piji v doprovodu oduševnělé hudby Bachovy, Římského-Korsakova nebo jiných skladatelů. Už od útlého dětství jsem měl dvě záliby: hudbu a vracení nálezů. Moc rád jsem lidem vracel ztracené mince, předměty, nebo potraviny ..."

Reportáž měla jedenáct stran rukopisu. To znamená, že na stroji to bude 9 stran, to právě stačí na podčárník. V nejbližších dnech si koupím psací stroj, proč ne, teď když mám peníze. Jenže materiál by se měl přepsat už dnes. Jurij se obrátil ke kouli:

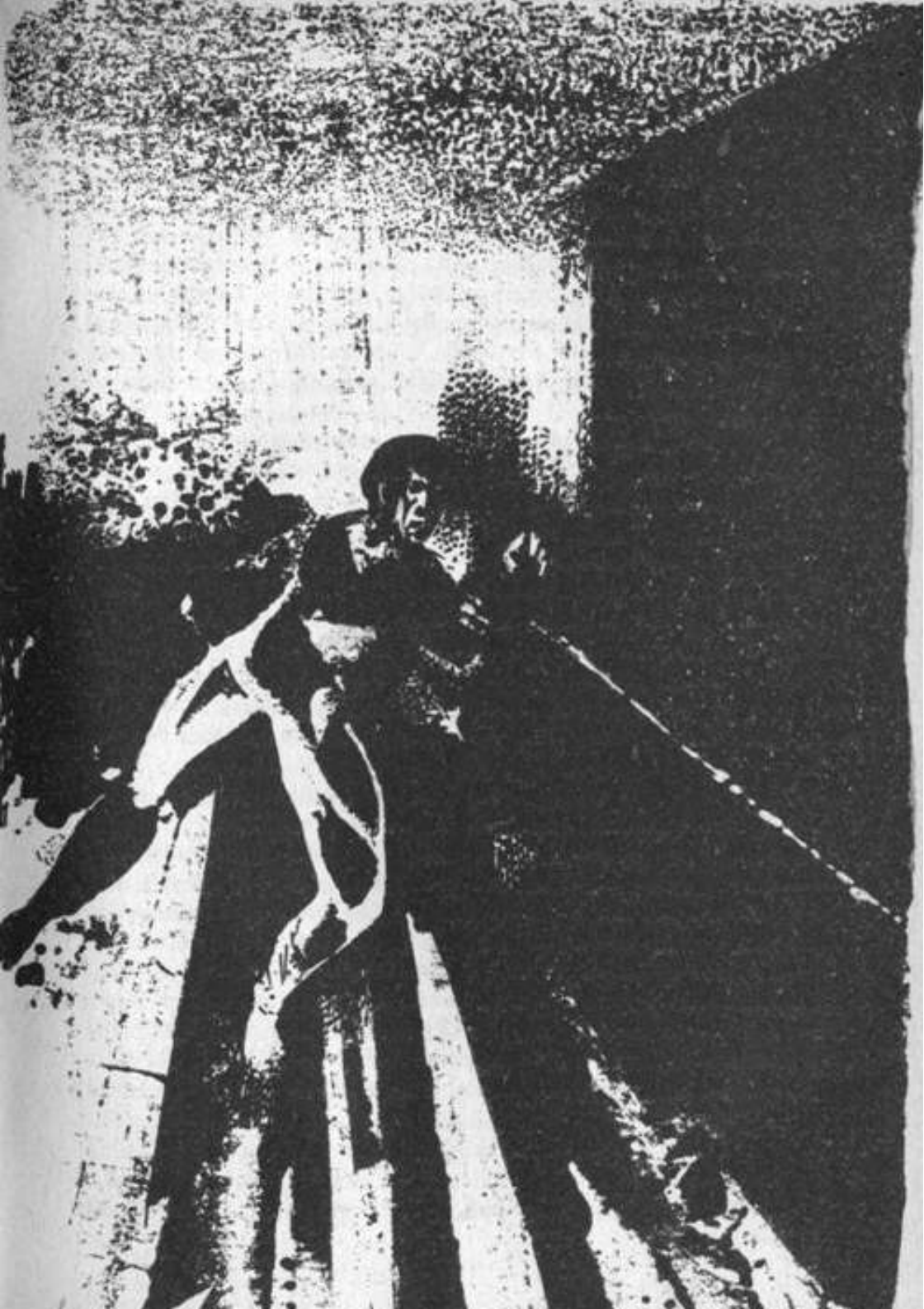
„Kdybys mi aspoň pomohla, Kláro. Visíš tady a k ničemu nejsi."

Klára mrkla nafialovělým světlem. Z koule vyrostly dva závity a několik osiček. Začaly růst, proplétat se a tvořit složitou konstrukci. Za čtrnáct vteřin už byl v jednom ze závitů v tmavých pružných destičkách sevřen list rukopisu. Po řádcích běhal světelný paprsek, který text četl. V jiném skřipci byl upevněn bílý list papíru, po tom běhal maličký váleček a za ním zůstával vzorně vytištěný text.

Za tři minuty a sedm vteřin byl rukopis přepsán ve třech exemplářích. Pak se celý stroj začal rozplývat a zmenšovat. Koule opět do sebe vtáhla všechny závity a zůstala hladká jako předtím. Anakonda prověřil text. Ani jediná chyba. Dokonce na dvou místech Klára opravila chyby, které udělal. Tato Klářina schopnost se Jurije nepříjemně dotkla.

Příští den ráno se Anakonda rozjel do redakce. Reportáž byla přijata chladně. Savejkov řekl:

„Je to neupřímné a falešné. Nejde vám to. Ten stařík vám nevyšel. Je sice teplý, ale nějaký vybledlý. Zkuste ho trochu ochladit, ale zato oživit. Něco jsem vám tam naznačil v textu."

Jurij si vzal od Sávejkova rukopis, celý přeškrtaný a loudal se domů „oživovat staříka“. Ale jak to udělat, to nevěděl. Cítil, že to lépe nenapíše. Ze žalu zašel do obchodního domu v ulici Frunzeho, koupil si dvě nylonové košile, potom se chvíli rozmýšlel a koupil si svícen vyrobený v Tallinu a porcelánového harmonikáře. Protože nákup nebyl těžký a lehce se vešel do kabely, rozhodl se, že tentokrát nepojede taxíkem, a šel na trolejbus. V trolejbusu nebylo mnoho lidí a Jurij našel místo u okna. Jel sotva dvě stanice, když se z kabely ozvalo žalostné mňoukání. „Co je zas tohle, hrome!“ divil se. „Žádná kočka se mi tam dostat nemohla. To si zase vymýšlí ta sakramentská Klára.“

Mňoukání bylo čím dál tím hlasitější a žalostnější. „To jsou dneska lidi,“ řekla žena, která seděla přes uličku. Obrátila se k Jurijovi: „Když chcete mít kočku, tak ji aspoň netrapte. Nacpal jste na ni ty své nákupy. Vždyť se vám v té tašce udusí.“

„Promiňte, občanko, žádnou kočku v tašce nemám,“ řekl Anakonda zdvořile.

„To si myslíte, že jsme všichni nahluchlí? Lže a ani se nezačervená!“ ozvaly se ze všech stran rozzlobené hlasy.

„Jistě někde ukradl čistokrevného kocoura a teď ho schovává. Poznám to po hlase, je to angorská kočka,“ řekl starší muž, patrně znalec koček.

„Měli bychom ho odvést na milici!“ řekl kdosi. „Tam se vysvětlí, kde je zakopaný pes.“

Anakonda popadl kabelu a rychle zamířil k východu. Vystoupil pět stanic před svým domem. Jen šlápl na asfalt, mňoukání přestalo. Ale už se mu nechtělo znovu lézt do trolejbusu, raději šel pěšky. Šel a přemýšlel o tom, co si to ta Klára zase vymyslela.

Když se blížil ke svému domu, uviděl shluk lidí. Lidé už se začínali rozcházet, již se nasytili podívané. Trolejbus, tentýž, co v něm jel Jurij, pamatoval si totiž jeho číslo, tam stál celý nakloněný. Na pravé straně měl promáčknutou karoserii a okno, u něhož Jurij prve seděl, bylo napadrť.

„Náklaďák ho chtěl předjet,“ vysvětlovala Anakondovi jakási žena. Cestující jsou živi, mají jen nějaké oděrky a vylekali se. Štěstí, že tam u toho okna nikdo neseděl – ten by to byl schytal.“

Jurijovi došlo, že ho koule vlastně zachránila. Ale když pominul první nával radosti, začala ho trápit myšlenka: když mě mohla zachránit, může mě stejně snadno zničit.

ROZCHOD S KYROU

Doma čekal Anakondu telegram: Přiletěla Kryma cekám zítra chata Kyra. Text ho potěšil, ale také vyvolal pochyby. Posledně, když se Kyra vracela z Krymu, poslala telegram, aby ji čekal na letišti. Že by ji tentokrát někdo v letadle doprovázel?

S Kyrou se Anakonda seznámil před dvěma roky na nějakém večírku. Velice se mu zalíbila. Začali spolu chodit do kina, do divadel a na pláž. O lásce nepadlo dosud ani slovo. Kyra je samostatné děvče, které zná svou cenu, a není snadné se jí zalíbit. Nedávno skončila univerzitu, teď pracuje jako laborantka v jednom biologickém ústavu. Její otec, známý profesor galvanoterapie, měl auto a chatu. Ke cti Anakondově je třeba říct, že když se s Kyrou seznámil, neměl ani ponětí o titulu jejího otce, o volze, ani o chatě. Naopak, bylo mu velmi nemilé, že Kyra žije na tak vysoké hmotné úrovni. Částečně také proto po skončení univerzity nezačal pracovat ve svém oboru, ale našel si místo v redakci. Toužil po slávě populárního novináře a chtěl tím Kyře dokázat, že také není jen tak někdo. Ale bohužel, s žurnalistikou mu to moc nevycházelo. Už tři měsíce byl v redakci, ale všechno, co doposud napsal, skončilo v koši. Teď má jedinou naději – reportáž o šlechetném nálezci.

Jurij se přinutil usednout ke stolu a začal přepisovat svůj článek. Ale nedařilo se mu to. Klára visela nad ním, v práci však nepomáhala. Patrně se nechtěla vměšovat do tvůrčího procesu. Anakondovi se strašně chtělo spát. Než ulehl, překontroloval balíčky pod matrací. Vše bylo v pořádku. Peněz měl ještě hodně.

Probudil se časně ráno. Rychle se umyl, vypil čaj, strčil Kláru do kabely, položil na ni svetřík, který koupil pro Kyru, a šel na nádraží. Cestou koupil kytici jižních růží.

Od stanice ke Kyřině chatě to bylo pouhých deset minut cesty. Kyra seděla na verandě v šatech sluneční žlutavé barvy. Moc jí to slušelo. Byla také hezky opálená. Uvítala Anakondu ne sice nepřátelsky, ale jaksi chladně. Jurije napadlo, že z něho nemá moc velkou radost. Květy sice blahosklonně přijala, ale svetřík ne.

„Juro, žádné hmotné dárky nechci. Neměj mi to za zlé. Tak co, už ti konečně něco otiskli?“

„Dostal jsem zálohu na reportáž,“ lhostejně pronesl Anakonda. „Napsal jsem slušný fejeton o šlechetném nálezci a návratci.“

„Ale takové slovo přece v ruštině neexistuje,“ řekla Kyra klidně. „Mimochodem, na pláži ve Feodosii jsem se seznámila s jedním

zajímavým člověkem. Je to také žurnalista, z Leningradu, ale ten … “

„Nezajímají mě tvé plážové známosti,“ nespokojeně ji přerušil Anakonda.

„Nebudeme se hádat,“ řekla klidně Kyra, „chceš, půjdeme se vykoupat?“

„Nebojíš se, že po jižním teple tady nastydneš?“ diplomaticky se zeptal Jurij. Věděl, že Klára zcela určitě poleze za ním do vody.

„Nachlazení se nebojím,“ se smíchem řekla Kyra, „ale bojím se, že jsi nějak zlenivěl. Vezmi támhle u garáže lopatu a vykopej tady jámu pro sloup k plotu. My teď budeme každému hostovi dávat nějaký pracovní úkol … A já zatím půjdu mamince pomoct s obědem.“

Anakonda si sundal sako, automaticky vzal kabelu s koulí a šel pro lopatu.

„K čemu ta kabela?“ smála se Kyra. „To bez ní nemůžeš být?“

„Jen jsem si na ni tak zvykl. Jsem bez ní jako bezruký,“ s hranou lehkovážností odpověděl Jurij, vzal lopatu a šel na konec zahrady kopat jámu.

Starý plot byl povalený a na hranici parcely byly v pravidelných vzdálenostech vykopány jámy pro budoucí nový plot. Některé jámy ještě nebyly vykopané, byl jenom odstraněn drn v místech, kde měla jáma být. Anakonda položil kabelu vedle sebe a beze spěchu se dal do práce. A tu ho napadla myšlenka. Přešel za hranici parcely, rychle odstranil drn a začal ve spěchu kopat jámu. Teď pracoval, co mu síly stačily, až hroudy země jen tak lítaly. Když byla jáma hluboká tak osmdesát centimetrů, Jurij se opatrně rozhlédl na všechny strany, vzal z kabely kouli a hodil ji na dno. Koule ztěžka dopadla a zůstala ležet. Anakonda na ni naházel vykopanou zem.

Tak, teď jsem na tebe vyzrál, pomyslel si. Spi sladce, drahá Kláro! Ať je ti země lehká!

Anakonda ještě udusal zem na Klářině hrobě. Potom poodstoupil na dva kroky a se zalíbením se díval na dílo svých nohou a rukou. Jak je bez koule na světě krásně a jasno. Jak krásně zpívají ptáci! Jak se lehce dýchá!

Anakonda zvedl kabelu, která teď téměř nic nevážila, a udělal krok směrem k chatě. Na rozloučenou se ještě jednou ohlédl – a den pro něho okamžitě pohasl. Ušlapaná země se zvedla a Klára se znovu objevila. Pomaloučku se protlačila vrstvou země a opět zaujala své místo ve vzduchu tři kroky od Jurije. Nebylo na ní ani zrníčko písku. Byla stejná jako před pohřbem.

Ke všemu se docela blízko ozvaly Kyřiny kroky a její udivený výkřik.

„Juro, co to je? Proč nepadá?“

„Je to koule jako každá jiná,“ vyděšeně a bez rozmyslu odpověděl Anakonda. „Můžeš ji vzít do ruky.“

Kyra se koule opatrně dotkla a hned ji zase pustila.

„Je strašně těžká a studená jak žába! Odkud to máš!“

„Kyro, všechno ti řeknu, ale dej mi slovo, že to nikomu nepovíš.“ S těmito slovy odvedl Anakonda dívku na lavičku v zahradě a řekl jí všechno, jak to doopravdy bylo. Kyra poslouchala a nepřerušovala ho, potom řekla:

„Jistě, nikomu se ani slovem nezmíním. Je to moc ošklivá historie. Už dávno jsem se v tobě zklamala a zřejmě jsem měla pravdu … Neuraz se, prosím tě, ale dokud u sebe budeš mít tu strašnou kouli, tak ke mně nechoď!“

„Kyro, a co když se té koule nikdy nezbavím?“ zoufale se zeptal Anakonda.

„Pak už ke mně nikdy nechoď!“

V Ě D E C K Á K O N Z U L T A C E

Anakonda se vrátil domů velice nešťastný. Od té doby, co se dostal do drápů té koule, měl čertovskou smůlu. Jak vrátit život do dřívějších kolejí? Jak se Kláry zbavit?

Vzpomněl si na obálku v aktovce a rychle začal hledat v zadní kapse kalhot. Ale tam nic nebylo, kapsa byla prázdná. Anakonda strnul. Ztratil jsem ji… Ale tu si vzpomněl, že má na sobě nové šaty a starý oblek se válí na dně skříně. Vrhl se tam, vytáhl staré kalhoty. Ještě byly cítit jehličím. Jurij vytáhl z kapsy obálku.

Na obálce bylo napsáno:

PLANETA X (název planety je utajen)

ÚSTAV PRO VÝZKUM DÁLNÝCH PLANET

ODDĚLENÍ VÝZKUMU PLANETY ZEMĚ

SKUPINA PSYCHOLOGIE A ETIKY.

Vážený nálezce!

Nalož s těmito penězi, jak uznáš za vhodné. Možná že si přečteš tyto řádky, teprve až bude část peněz utracena. Pokračuj tedy v jejich utrácení (nebo uchování) podle svého rozhodnutí.

Text v podstatě nic nevysvětloval. Jen vnesl do Anakondovy duše ještě větší zmatek. Pak si ale vzpomněl, že si před několika dny někde v novinách přečetl zprávu o tom, že byl založen nový Vědeckovýzkumný ústav nevyjasněných přírodních jevů (VÚNPJ). Rozhodl se, že tam hned zítra půjde.

Bez průtahů zavedli Jurije rovnou k vědeckému řediteli ústavu Rassvetovovi. Když mu Jurij ukázal svou novinářskou legitimaci, Rassvetov mu řekl:

„O našem ústavu ještě není co psát. Máme málo faktů, soudruhu Lesovalove!“

„Jsem Anakonda,“ upřesnil Jurij. „Víte, je to takový had. Žije na horní Amazonce, jednotlivé exempláře dosahují délky až čtrnáct metrů … “

„Deset a půl,“ upřesnil Rassvetov. „A už tím trpíte dlouho?“

„Jak to trpím?“

„No, jak dlouho se pokládáte za hada?“

„Ale já se nepokládám za hada,“ urazil se Jurij. „Je to můj novinářský pseudonym.“

„Ach tak! To je jiná! Včera k nám přišel jeden občan, který se pokládá za tučňáka. Ale to nepatří do našeho oboru.“

„To se mě netýká! Přišel jsem k vám s vážnou věcí … Chci vám sdělit jedno tajemství. Ale nejdříve mi řekněte, je to pravda, že zkoumáte nevysvětlitelné jevy?“

„Nevysvětlené,“ opravil ho Rassvetov. „Ano, zkoumáme. Už se k nám dostaly různé, jak bych to řekl, divné věci. Lidé nám ochotně pomáhají. Před třemi dny například nám jeden chlapec, člen kroužku mladých přírodovědců, přinesl zajímavý objekt. Chytil ho na udici.“

S těmito slovy Rassvetov otevřel dveře. Ze sousedního pokoje vyběhl jezevčík a lehl si na koberec vedle stolu.

„Prosím vás, jaký je tohle objekt? Je to obyčejný pes!“ zlostně řekl Jurij. „Jdu sem k vám s důvěrou a vy mi ukazujete čokla!“

„Jenže to není pes, je to bioelektronický přístroj, který má formu psa a byl k nám na Zemi dopraven pro získání informací,“ říkal klidně, nezvýšeným hlasem Rassvetov. „Jen si ho prohlédněte pozorněji!“

„Proboha! Vždyť má šest nohu! Proč jste mi to hned neřekl?“ rozrušil se Anakonda. „K čemu má šest noh?“

„To na Venuši jsou tak přepjatě opatrní,“ řekl Rassvetov. „To je jejich práce. Zkonstruovali výborný aparát, ale aby zvětšili koeficient stálosti a pevnosti, dali mu o pár nohou víc … Ale vy jste mi chtěl něco sdělit… Neostýchejte se. My jsme tomu jezevčíkovi ihned vymontovali vysílací systém, takže na Venuši se nic nedozvědí.“

„Ale já chci, aby se ani na Zemi nikdo nic nedozvěděl," prohlásil Anakonda. „Také vám ukážu jeden přístroj. Ale nejdříve si přečtěte tady toto." Strčil Rassvetovovi do ruky tajemnou obálku.

Rassvetov si obálku přečetl, pokýval hlavou a nic neřekl.

Jurij tedy vyndal z kabely kouli a ta se okamžitě vznesla do vzduchu. Když bioelektronický pes kouli uviděl, vyskočil a se schlíplým ocasem a žalostným vytím utekl do sousedního pokoje.

„Prapodivná koule," zádumčivě řekl Rassvetov. „Není agresivní?"

„Není. Můžete ji vzít do ruky. Nekouše. Raději kdyby kousala, bylo by to snazší."

Rassvetov chvíli držel kouli v ruce, potom ji pustil. Koule se vrátila na své místo ve vzduchu.

„Je to náramně divná koule," opakoval Rassvetov. „Nic podobného, pokud vím, tu dosud nebylo. Specifickou váhu má zřejmě vyšší než olovo. Řekněte, mění se její teplota často?"

„Vůbec se nemění. Dokonce ani když ji hodíte do ohně. Je pořád takhle studená."

„Velmi podivný předmět!" potřetí opakoval Rassvetov. „Řekněte, jak a kdy jste se s ní dostal do kontaktu? Co tomu předcházelo. Řekněte mi všechno, tak jako lékaři, nic nezatajujte."

„Řeknu vám všechno po pravdě," řekl Jurij, „ale musíte mi slíbit, že mimo tento ústav se to nikdo nedozví."

„To vám rád slíbím," řekl Rassvetov. „Avšak jestli se ukáže, že zachování tajemství by ohrozilo životy nebo zdraví jiných lidí nebo že by to umožnilo únik informací na jinou planetu, budu nucen svůj slib odvolat."

„Rozumím," řekl Anakonda. „Kdyby měla koule přinést jiným škodu, netrval bych na zachování tajemství… A teď mě vyslechněte."

Jurij vyprávěl dlouho. Rassvetov ho pozorně vyslechl. Potom zavedl Anakondu do laboratoře, kde začali kouli různými způsoby prověřovat a zkoumat. Z ústavu odešel Jurij až večer a celý další týden chodil s koulí do institutu jako do služby. Co všechno na Kláře vyzkoušeli! Tepelně ji zatěžovali, koupali ji v kyselinách i v zásaditých látkách, působili na ni elektrickým proudem, bušili do ní na kovadlině, zazdili ji do betonu, obložili ocelovými i olověnými deskami. Ke konci týdne Rassvetov sestavil seznam získaných výsledků a kopii dal Anakondovi.

VONPJ

Karta výzkumů č. 19-š

Prozatímní název zkoumaného objektu:

KVEMA
(koule všepronikající exteritoriální mimozemská autoregulační)

Analogické případy nevyjasněných jevů:
analogické jevy neexistují

Vnější vzhled objektu ve stavu klidu:
koule pravidelné formy tmavé barvy

Stupeň nebezpečnosti podle Kargerova 12-stupňového systému při agresi:
12 stupňů

A. Fyzikálně-chemické charakteristiky:
1. Průměr: *77,631 mm*
2. Atomová hmotnost: *265,24*
3. Tepelná jimavost: *žádná*
4. Teplota tání: *nezjištěna*
5. Reakce na kyseliny: *nereaguje*
6. Reakce na zásady: *nereaguje*
7. Radioaktivnost: *žádná*
8. Elektrovodivost: *žádná*

B. Psychologické charakteristiky:
1. *Rozumná*
2. *Ne emocionální*
3. *Neagresivní* (viz paragraf 1 „Zvláštních znaků“)
4 *Schopna předvídat události, které se ještě neodehrály*
5. *Schopna plnit mnohostranné ochranné funkce ve vztahu k objektu, se kterým navázala kontakt.*

C. Mechanicko-funkční zvláštnosti a anomálie:
1. *Ačkoliv má specifickou váhu větší než voda a vzduch, přece plave a vznáší se ve vzduchu*
2. *Prochází jakýmkoliv prostředím*
3. *Je schopna jakýchkoliv fyzických, chemických a mechanických úkonů*
4. *Univerzální*
5. *Regulační*
6. *Nezničitelná pozemskými prostředky*

Zvláštní znaky:

1. *Na ničení živých tkání není programována, nebo se sama rozhodla nepůsobit škodit bílkovinovým sloučeninám*
2. *Fyzikálně exteritoriální*
3. *Zdroj energie neznámý*
4. *Místo vzniku nevyjasněno*

Anakonda si kartu pozorně přečetl.

„Jak mám rozumět tomu ‚fyzikálně exteritoriální?“ zeptal se Rassvetova.

„Museli jsme tento termín zavést při výzkumu KVEMY. Kvema je exteritoriální v tom smyslu, že ačkoliv je na Zemi, řídí se fyzikálními zákony nikoli pozemskými, nýbrž zákony toho hvězdného systému, odkud přišla.“

„Z toho mám vskutku malou radost,“ prohlásil Jurij. „Tady v kartě se neříká ani slovo o tom, jak se jí mám zbavit. Myslíte, že je to lehké pořád ji vláčet s sebou? Už mám ruce celé vytahané. A co se týká psychického stavu, to radši ani nemluvím.“

„Žádné doporučení vám nemohu dát, bohužel. Je to příliš nezvyklý případ. Obávám se, že nejlepší varianta je zachovat status quo) a nechť vám je útěchou myšlenka, že jste jediný člověk na Zemi, který navázal kontakt s tak neobyčejným objektem z jiné planety.“

„Do horoucích pekel s takovými meziplanetárními kontakty!“ zvolal Anakonda. „A proč se nalepila právě na mne?“

„Možná že si vás Kvema už dříve vyhlídla. Potřebovala pro svůj experiment člověka určitého charakteru … No, řekněme, počestného, ale nepříliš pevného před pokušením. Kontakt byl navázán v tom okamžiku, kdy jste se rozhodl vzít si ty peníze. Od toho okamžiku jste se stal předmětem pozorování KVEMY, a také předmětem její ochrany. Pokud kontakt existuje, KVEMA nedovolí, aby vám někdo zkřivil jediný vlásek. Je tak všemocná, že vás zachová při životě bez úhony, dokonce i kdybyste se ocitl v epicentru atomového výbuchu.“

„Nač mi je taková jistota a bezpečí, soudruhu Rassvetove! Chtěl bych normálně žít a pak normálně umřít. A co kdybych se sám udal, soudruhu Rassvetove? Tak a tak, přisvojil jsem si cizích deset tisíc, suďte mě a potrestejte. Možná že ve vězení mi dá koule konečně pokoj.“

„Soud vám nehrozí,“ odpověděl Rassvetov. „Z právního hlediska jste se nedopustil ani krádeže, ani přisvojení nálezu. KVEMA vám fakticky podstrčila nebo chcete-li nabídla peníze. Jelikož KVEMA je

zcela hmotná a je myslícím a inteligentním objektem, je možno pokládat ji za právní osobu a za majitele oněch peněz. Takže jste de facto i de iure dostal ty peníze darem od právní osoby, od KVEMY. V důsledku toho jste se nedopustil zločinu ani před zákonem, ani před lidmi. Dopustil jste se zločinu před sebou samým nebo správněji na sobě samém.“

„No tak teď je to jasné,“ řekl Rassvetov. „Prostě obnovuje kat tyto peníze čestnou prací. Buď je někde čmajzla, nebo zfalšovala. To pak znamená, že mám právo být odsouzen jako spoluúčastník zločinu.“

„Za týden styků s KVEMOU jsem přišel k názoru, že i když se neřídí zemskými fyzikálními zákony, lidské zákony a předpisy ctí s patřičnou pietou. Je příliš rozumná a příliš všemohoucí, než aby si dovolila vnášet chaos do pozemského světa. Jistě by mohla vykrást všechny banky na světě nebo natisknout miliardy falešných peněz, ale nemyslím, že by si zvolila tuto cestu … “

„Vážená KVEMO, řekněte nám, prosím, jak jste získala oněch deset tisíc?“ obrátil se Rassvetov ke kouli.

Koule zazářila zeleným světlem a na jejím povrchu se objevil nápis, který pomaloučku mizel:

$$1 = 0; 0 = 1$$

„No tak teď je to jasné,“ řekl Rassvetov. „Prostě obnovuje ty bankovky, které denně buď shoří v požárech, nebo zmizí ve vodě při ztroskotání lodí a tím vypadnou z oběhu. Tyto bankovky KVEMA obnovuje. Uděláme malý pokus.“

Po těch slovech Rassvetov vytáhl z kapsy třírublovku a sirky. Zapsal si číslo bankovky a zapálil ji. Když shořela, poprosil KVEMU: „Obnovte ji, prosím!“

Koule zazářila na okamžik modře, potom z ní vyskočila páka se čtvercovou ploškou na konci. Z plošky upadla na stůl třírublovka. Potom páka zmizela.

„Tatáž třírublovka, série a číslo souhlasí,“ prohlásil Rassvetov. „Děkuji vám, vážená KVEMO, schovám si ji na památku a budu ji opatrovat až do svého posledního dne … Ale snad nám přece jen řeknete, odkud a proč jste k nám přišla?“

Tmavá koule bez hlesu a bez pohybu visela ve vzduchu tři kroky od Anakondy.

„Tak u mě pořád trčí a nic s ní nesvedu,“ řekl Jurij. „Copak se nenajde východisko, soudruhu Rassvetove?“

„Nemám právo dávat vám rady, jak se máte chovat,“ odpověděl Rassvetov. „Ale myslím si, že když to začalo penězi, je třeba začít

úvahy od tohoto faktu. Tak tedy – KVEMA vám dala deset tisíc rublů. Zajímá ji zřejmě, jak se budete chovat, když budete mít peníze. Pokud budete mít třeba jen jednu kopejku z peněz, které vám dala, její chování vůči vám se nezmění. Bude vás sledovat a zároveň i chránit před jakýmkoliv nebezpečím, dokonce vám možná poskytne i lékařskou pomoc, bude-li to třeba. To znamená, pokud máte peníze od KVEMY, jste prakticky nesmrtelný. Ale je to dosti smutná nesmrtelnost.

Teď si představíme druhou možnou variantu. Dejme tomu, že rychle utratíte všechny peníze, které vám KVEMA dala, a KVEMA vás opustí, protože když to logicky domyslíme, bude tím její úkol splněn a pokus zakončen. Avšak v tomto případě se KVEMA může zachovat podle různých variant – varianta A: KVEMA vás opouští bez jakýchkoliv následků pro vás. Varianta B: KVEMA vás opouští, ale předtím provede proti vám nihilizační akci, aby zde nenechala svědka své činnosti. Vždyť když o vás již nebude pečovat, nebo lépe řečeno, když vás nebude potřebovat ke svému experimentu … “

„To chcete říct, že mě může jednoduše oddělat?“

„Ovšem. Nezapomínejte, že při vší své inteligenci nemá KVEMA emocionální sféru, je to čistý pragmatik. Jestli nebude pokládat váš život za účelný … “

„To jsem se dostal do parádní bryndy!“ řekl zoufale Anakonda a vzal kabelu s koulí. „Tak vám pěkně děkuji, soudruhu Rassvetove, pěkně jsme si pobesedovali… Ale slovo dodržíte, že? Doufám, že se to nedostane do novin.“

„Nemějte strach! Vyvolat poplach v novinách by mělo cenu jen tehdy, kdyby lidé mohli nějak na KVEMU působit. Ale KVEMA je všemohoucí, všepronikající a nezničitelná. Zpráva v novinách by mohla vyvolat jen paniku... Nakonec bych vás rád o něco poprosil. KVEMA zná dokonale materiální svět, umí si jej podřídit a umí jej i měnit. Ale psychický svět člověka zná jen nedokonale a do jisté míry jej studuje právě na vás. Možná že jste pro ni jakýmsi modelem. A jestli je to tak, pak podle vás může soudit o celém lidstvu. Proto se chovejte ke KVEMĚ co možná nejtaktněji, a abych tak řekl, co nejsnášenlivěji.“

D Ů L E Ž I T É R O Z H O D N U T Í

Když se Anakonda vrátil domů, vypustil KVEMU z kabely a ta zaujala své místo ve vzduchu. Jurij se oddal úvahám. Co má dělat:

utrácet peníze a čekat bud na osvobození, nebo na svou zkázu, anebo šetřit peníze a žalostně utrácet život pod nadvládou KVEMY. Co má dělat?

Seděl v hlubokém rozjímání až do noci. Potom vstal a přistoupil k oknu. „Přejde-li kolem támhleté lavičky jako první muž," řekl si, „budu žít šetrně, bude-li to žena, budu utrácet peníze bez obav." V tom okamžiku vyšla z aleje dívka v modrých šatech a přešla koleni lavičky. V soumraku bílé noci se Anakondovi zdálo, že ji poznává. Ale vždyť je to Leoncavalla. Je to ta sympatická dívka, kterou viděl dalekohledem.

„Budu utrácet, až se budou hory zelenat!" rozhodl se Anakonda. „Buď pojdu, anebo budu zase žít jak člověk."

Nestačil to domyslet, když se z vedlejší místnosti ozvalo klepání na zeď a Babíkův hlas:

„Juro, nemohl byste ke mně na chvilečku zajít?"

Anakonda zamířil k milovanému sousedovi a koule plula za ním.

Světlo v pokoji bylo zhasnuto. Soused seděl u okna v zubařském křesle, pevně přišroubovaném k parketám. Hlavu měl pohodlně opřenou o kožený podhlavník. Námořnický dalekohled byl upevněn na důmyslném systému podpěr a pružin.

„Tak si zde žiji, ponořen do světa krásy," dojatě začal Babík. „Ale, ó hrůzo, děvčata odjíždějí na prázdniny. Vím, na podzim se zase vrátí opálené, zkrásnělé, s vůní kopretin a lesních konvalinek … "

„Babylone Viktoroviči, vůni přece dalekohledem necítíte," přerušil ho Jurij.

„Ó, nepřistřihujte křídla mým snům!" unyle řekl Babík. A již zcela jiným tónem pokračoval: „Přišel jste samozřejmě s kuličkou. Vidím, vidím, je zdravá a čilá, ta vaše koulička… Už dlouho jsme si, Juro, nepopovídali jako asistent s asistentem."

„To zase chcete peníze?" zeptal se Anakonda přímo.

„Můj mladý příteli, proč tak hrubě, tak nevzletně! Nepotřebuji peníze, potřebuji jen silnější optiku. Víte, jeden můj známý prodává přenosný teleskop. Chce za něj pouhých sto osmdesát louisdorů … "

„Dám vám ty louisdory," řekl Anakonda klidně. „Teď mi není louisdorů ani trochu líto."

N E Č E K A N Á V A R I A N T A

Příští den vzal Jurij kabelu s KVEMOU a zamířil si to do Aeroflotu. Rozhodl se, že poletí do Soči. „Sametová", mírná sezóna

v Něvě. Neónové reklamy na Něvském prospektu zářily vesele do tmy. Po chodnících se procházely šťastné mladé páry a hezké dívky. Možná že to vidím všechno naposled, smutně si pomyslel Jurij cestou domů.

Ještě se zastavil v potravinách na rohu a koupil si láhev koňaku – když umírat, tak s koňakem! Pak si koupil krabičku luxusních cigaret a zápalky. Zůstal mu jediný pětník. Jen ten ho teď spojoval z KVEMOU a možná také se životem.

Přišel domů, vypustil kouli z kabely a ta se jako vždy vznesla do vzduchu, kde zůstala viset tři kroky od něho. Potom si nalil plnou skleničku a obrátil ji do sebe. Jídlo neměl, jen si zapálil. Pak si nalil další. Opilé teplo se mu rozlévalo po těle a svět okolo něho jako by začal pulsovat. Stěny pokoje se rozbíhaly a zase sbíhaly, jako když chtějí Jurije rozmáčknout. Anakonda vzal z kapsy poslední pětník a šel k oknu.

Domy za oknem se houpaly, světla hned zhasínala a hned se zas rozsvěcovala jako signály neštěstí. V koleji naproti svítilo pouze jedno okno, čtvrté od kraje. Anakondovi se zdálo, že na něm sedí dívka v modrém – Leoncavalla. Vtom však okno jako by vzlétlo vzhůru a zhaslo. Jurij vyhodil pětník. Ten upadl na dlažbu silnice, až to cinklo. A je konec!

Otočil se. Koule visela ve vzduchu jako obvykle. Tři kroky od něho. Vědecká předpověď soudruha Rassvetova se nesplnila. Koule si vybrala nečekanou variantu: rozhodla se zůstat s Juriem navždy. A co jestli se teď oběsím, napadla Anakondu morbidní myšlenka. Je to sice krutá, ale jediná možnost, jak se koule zbavit.

Klátivým opilým krokem šel k posteli, sehnul se a nahmatal pod ní provaz. Kdysi byl členem začátečnického horolezeckého kroužku a provaz patřil k výstroji turistické skupiny. Jurij zkoušel, zda nepovolí – ale kdepak, ten je pevný. Rozmýšlel se, kde by jej upevnil, ale dlouho váhat nemusel: nad dveřmi trčely dva pevné háky, na kterých kdysi bývaly upevněny závěsy. Mohl si vybrat, který chtěl.

Koule za Anakondovými zády neslyšně vzplanula smutným namodralým světlem. V tom okamžiku se provaz proměnil v šedou trouchnivinu a rozpadl se na prach. Háky zmizely. Ve zdi po nich zůstaly díry.

„Ani normálně oběsit se člověk nemůže!“ vykřikl Anakonda a rozpřáhl se pěstí na KVEMU. „Ale já na tebe přece vyzraju!“

Vyskočil na okno, chytil se oběma rukama za hlavu a vrhl se dolů, na vylidněnou ulici, mezi tmavé stromy a černá kopí ohrady. V tom okamžiku ho jakási pružná síla zachytila, Anakonda se ocitl v síti z tenoučkých pružinek, studených jako led. Koule visela nad ním.

Potom ho v síti vyzvedla až k oknu a měkce vtáhla do pokoje. Anakonda upadl v slzách na postel.

S T R A S T I P L N Ý Ž I V O T

Jurij se probudil až příští den v poledne. Hlava ho tupě bolela. Bylo mu zle. Koule visela jako vždy tři kroky od postele. Anakonda si vzpomněl, co bylo včera, a tiše zasténal. Co teď? KVEMA s ním bude pořád, v kapse nemá ani kopejku, život má zkažený a ani smrt mu není povolena … Co si počít?

Lenivě vstal, oblékl se, ani nevěděl jak, šel ke stolu a podíval se na prázdnou láhev. Za dobu intenzivních útrat si zvykl každé ráno vyhánět opilost z předešlé noci skleničkou, ale teď neměl ani vindru. Pravda, má všelijaké věci – magnetofon, fotoaparát, nějaké obleky. Může to odnést do bazaru. Ale tam neplatí hned, musí se čekat, dokud tu věc neprodají. A co bude jíst, než dostane peníze? Z redakce ho už vyhodili, má tam snad jít prosit? Ne, to by byla hanba! Co dělat?

Koule osvětlila pokoj modravým světlem. Vysunula se z ní páčka se čtvercovou ploškou na konci. Na stůl dopadly dva zmačkané papírové ruble.

Tak ty ses rozhodla, že si mě budeš vydržovat, křivě se usmál Anakonda. Moc štědrá ovšem nejsi … Ale což, i tak ti děkuju … Tak lez do kabely, půjdeme si koupit jídlo a pití.

Jurij ze všeho nejdříve koupil lahvičku vodky a balíček nejlacinějších cigaret, potom třicet deka játrového salámu třetí kvality a chleba. Přišel domů, vytáhl z tašky nákup i kouli a postavil na stůl vodku. Vypil první sklenku a zajedl ji salámem, vykouřil cigaretu a pomyslel si: Není to nejhorší. S vodkou se dá žít. A hlavně: nadměrné požívání vodky může znamenat smrt, a tady, drahoušku, už nic nesvedeš. Budu systematicky pít, zchlastám se, až umřu, a celý ten mizerný život skončí.

Koule se rozvítila zeleně. Úzký paprsek vystřelil k láhvi a zhasl. Anakonda si chvějící se rukou nalil druhou sklenku, upil – a okamžitě ji s odporem vylil na zem. Vodka se proměnila ve vodu.

Tak začal Anakondův život bez alkoholu, bez problémů, bez práce, ale i bez radosti. Každé ráno dostal od koule dva ruble, vzal KVEMU do tašky a šel pro jídlo. Když se vrátil, skromně pojedl a vydal se s kabelou a koulí do ulic. Nerozhlížel se kolem, oči měl upřené na asfalt a chodil, aniž věděl kudy a kam, bez cíle – jen aby

nebyl doma. V pokoji to bylo k nevydržení, a také není možné pořád sedět doma. Sousedé už po něm pokukovali a divili se, že nechodí do práce. A tak bloudil po ulicích. Kabelu s koulí teď nosil na zádech. Už si na ni zvykl jako hrbáč na svůj hrb.

Když tak prolajdačil celý pracovní den, vracel se domů, bez chuti si připravil jídlo, bez chuti ho snědl – a šel znovu do ulic. Přestal o sebe dbát, neholil se, nový drahý oblek měl už zaprášený a pomačkaný, ale nevyčistil si ho. Už v nic nedoufal, po ničem netoužil a začal se bát lidí. Veškeré jeho potřeby se omezily jen na jídlo, ale i to mu bylo lhostejné, jen když měl něco v žaludku. Dva ruble, které mu KVEMA denně dávala, mu úplně stačily. Měl sice věci, které mohl prodat, ale byl lenivý odnést je *do* bazaru. A na co by taky teď potřeboval další peníze?

Když se pozdě večer vrátil, uvařil si čaj, k němu přikusoval chleba, pak se svalil do postele a okamžitě usínal. Nic se mu nezdálo. Vypadalo to, že koule ho připravila i o sny.

L E O N C A V A L L A – T Á Ň A

Bylo to v polovině srpna. Jurij se dosyta unavil chozením po ulicích a pocítil, že je čas na oběd. S kabelou na zádech šel přes parčík ke svému domu. Nepospíchal, nechtělo se mu vracet k vlastnímu krbu. To proto, že se včera vrátil z jihu Babík a vzápětí se odehrála nepříjemná scéna.

Babík se vrátil vyhublý, levé oko mu nervózně cukalo. Byl na výsost nespokojen, že ho Anakonda poslal do Soči. Nikdy, ani za zlaté prase už tam nepojede. Ukázalo se, že nějaká žena objevila Babíka, jak v plážovém obleku ležel se svým námořnickým dalekohledem na skále nad ženskou pláží. Žena spustila strašný křik, seběhly se i ostatní. Křičely, vřeštěly, štípaly Babíka, a dokonce mu naložily na hřbet jeho vlastním námořnickým dalekohledem. V důsledku toho je dalekohled polámaný a je nutné dát ho do opravy.

„Ale vždyť máte, Babylone Viktoroviči, ještě obyčejný dalekohled a přenosný teleskop," poznamenal Jurij.

„Neříkám, že ne. Ale každý člověk přece chce mít úplnou sbírku optických přístrojů. Kromě toho, všechno jsem utratil na jihu, kam jste mě vystrnadil … "

„Babylone Viktoroviči, moje finanční situace je velice nahnutá. Chcete-li, vezměte si tuhle magnetofon. Můžete ho prodat. Tady máte ještě svetr. Je sice dámský, ale i ten konečně můžete prodat.“

„Moc mě těší, milý příteli, ale nemohl byste mi dát také nějaké peníze?“

„Babylone Viktoroviči, nemám ani groš, koule mi dává denně jen dva ruble.“

„Když mi, Juro, budete denně dávat čtvrtinu z toho, co dostáváte, bude vám to jen k užitku!“

„Nač vám budou moje kopejky?“

„Juro, já přece nejsem chtivý. Ale optika si žádá oběti. Rozhodl jsem se šetřit na stereoskop. Jen s ním budu moci pozorovat krásu v přírodě ve všech jejích rozměrech.“

Anakonda se s ním nehádal. Bylo mu to vlastně všechno jedno. Dal mu tři mince, dohromady padesát kopejek. Babík natáhl ruku. Koule se na okamžik zahalila do průzračného opálového oparu.

„Děkuji vám, Juro!“ řekl Babík, vzal si peníze a najednou jimi s bolestným výkřikem praštil o zem a začal si foukat na prsty. „Tak tohle vám neodpustím! Strkat mi nažhavené mince! To je svinstvo!“

„To jsem nebyl já, to koule … Chce asi zachovat mou minimální úroveň,“ řekl Jurij a sbíral mince. Vůbec nebyly horké.

„Svinstvo!“ opakoval Babík. „Vás a tu vaši kouli by patřilo roznést mezi nájemníky. Už jsem to měl udělat dávno. Zítra na vás podám stížnost na domovní správu.“ Popadl magnetofon a svetr, vyběhl z pokoje a práskl za sebou dveřmi.

Proto se dnes Anakondovi vůbec nechtělo domů. Je pravděpodobné, že ho tam čekají další nepříjemnosti. Sundal si kabelu, sedl si na lavičku v parku a zapálil si. Kouřil pomalu, aby co nejvíce oddálil návrat domů. Kouřil s požitkem a přemýšlel o tom, že to mu ještě koule dovolí, to mu nezakázala.

Seděl tam na lavičce sám, docela na kraji, hned vedle sádrového ozdobného koše na odpadky. Na druhé straně aleje, na stejné lavičce, klimbali dva důchodci. Parčík byl téměř liduprázdný. V srpnu je Leningrad vždycky vylidněný. Dospělí jsou většinou na dovolených a děti na prázdninách a v pionýrských táborech. Bylo ticho. Nebe bylo zahaleno lehkým oparem a světlo bylo příjemné, neoslepovalo.

Zleva se ozvaly nějaké kroky. Poznal ji hned, i když neměla své modré šaty. V rukou nesla nevelkou tašku, byly na ní na bílém pozadí namalovány tančící žabky. Sedne-li si na lavičku, tak v mém životě není ještě všechno ztraceno, mám ještě naději zbavit se té koule, pověrčivě si pomyslel Jurij. Srdce mu začalo tlouct, jako by padal do propasti nebo se snažil vzlétnout k nebi.

Prošla lehkým krokem kolem, pak se náhle zastavila jako by se na něco rozpomněla, ustoupila o krok a sedla si na kraj lavičky. Kabelu položila vedle sebe.

„Děkuji vám, Leoncavallo," vyletělo Jurijovi.

Dívka se na něj podívala s údivem, ale bez hněvu. Pak se na jejím obličeji objevil úlek.

„Je vám špatně?" zeptala se prostě a srdečně. „Proč jste tak zbledl? Mám doběhnout pro vodu?"

„Ne, prosím vás, to nic … Jen jsem dlouho chodil … Chodil … Chodil … Nebojte se …" Jurij už tak dávno s nikým nemluvil, kromě Babíka, že nyní jen těžko hledal slova.

„No, teď se vám zřejmě ulevilo," řekla dívka. „Už nejste tak bledý … Ale proč mi říkáte Leoncavallo? Vždyť to byl hudební skladatel. Jmenuji se Táňa. A vy?"

„Byl jsem Anakonda. Víte, to je takový had. Žije na horním toku Amazonky. Některé exempláře dorůstají délky až deset a půl metru … Ale Anakonda se ze mě nestal."

„To jste měl takový pseudonym?" dovtípila se Táňa.

„No právě. Chtěl jsem být novinářem, ale jak se ukázalo, nemám k tomu talent. Proto jsem tedy obyčejný Jurij. A bydlím tamhle naproti."

„Líbí se mi, že tak otevřeně o sobě mluvíte. Myslím, že jste asi dobrý člověk."

„Kdepak, mýlíte se. Udělal jsem jednu nepěknou věc, já nejsem žádný dobrák. Strašně mě to trápí… "

„Ne, nezdá se mi, že byste byl špatný. Ale skutečně vypadáte velice utrápeně … Víte, viděla jsem vás už několikrát na ulici. Vždycky jdete a nic kolem sebe nevnímáte."

„Mně je taky vaše tvář povědomá. Už jsem vás viděl

„Bydlím naproti v internátě. Už jste mě taky nejednou potkal …"

„Ano, ano … A proč jste o prázdninách tady? Proč jste někam neodjela?"

„Nemám kam jít. Nikoho nemám. Totiž mám v Pskově tetičku, ale ta se v dubnu vdala a domeček má maličký … Ale v létě je to v Leningradě docela hezké. Včera jsem byla už poněkolikáté v Ermitáži a zítra chci jít do Ruského muzea."

„Sama?"

„Sama. Anebo víte co? Pojďme spolu."

„Zítra mám nějakou práci, zítra nemohu … ," zalhal Jurij.

Měl strašnou chuť říci ano, ale věděl, že s kabelou ho do žádné galerie nepustí.

„Ale chtěl jsem pozítří jet do Mochova na houby. Nechcete jet se mnou?" Myšlenka na les a houby ho napadla zcela nečekaně.

„Ano,“ řekla Táňa. „Chodím na houby moc ráda. Kde se sejdeme?“

„Tady na lavičce v sedm.“

Jurij vyběhl do šestého patra pěšky, nečekal na výtah a ani necítil tíhu koule v kabele. Přestože schůzka s Táňou byla až na pozítří, Jurij pocítil naléhavou potřebu dát se do pořádku. Pečlivě se oholil, vyčistil si boty. Potom i s kabelou a s koulí šel do společné koupelny, aby si tam vypral nylonovou košili a ponožky. Na chodbě potkal Babíka.

„Juro, já jsem byl včera rozčilený,“ tiše řekl Babík. „Říkám vám na svou ušlechtilou čest, že na vás žalovat nebudu. Ale doufám, že ani vy nebudete nikde vyprávět o mých optických výletech do světa krásy.“

„Nebudu!“ krátce odpověděl Jurij.

Babík zamířil do svého pokoje a broukal si písničku o tom, kdo tancuje shimmy.

Příští den šel Jurij do bazaru a ještě ve frontě prodal svůj fotoaparát za poloviční cenu, aby nejel do Mochova s prázdnou kapsou.

ROZHOVOR V LESE

Nadešel den setkání. Byl světlý a tichý. Když vešel Jurij do parčíku, Táňa tam už čekala. Seděla na lavičce, a když uviděla Jurije, vstala a šla mu naproti. Měla na sobě prostinké šedé šaty, v ruce kabelku a v ní pro všechny případy pláštěnku.

„No, do té vaší tašky se moc hub nevejde,“ řekl Jurij.

„Zato vy máte hotový baťoh,“ s úsměvem odpověděla Táňa. „Co to tam máte?“ Lehce pozvedla kabelu, kterou Jurij nesl na zádech. „Proč je tak těžká?“

„Mám tam stanový dílec, kdyby se pokazilo počasí. A pak tam mám kouli. Je strašně těžká. Nosím ji naschvál, kvůli tréninku, abych na turistických cestách víc vydržel,“ řekl vynalézavě Jurij. Ale měl už po náladě a celou cestu tramvají a potom ve vlaku odpovídal Táně roztržitě. Pomyšlení na neomezenou moc KVEMY ho sužovalo a nedalo mu pokoj.

Ještě horší to bylo, když v Mochově vystoupili a zašli do lesa. Mochovský les mu připomněl tamten druhý. Tady také našel na jednom místě zákop obrostlý osikami a také tam byl plot s rezatým drátem, který visel na ztrouchnivělých kůlech. I tady byly nejdříve

borovice na mírném kopečku a potom rovina. Dokonce i bouřka přišla, tak jako tehdy. Tentokrát se v nebi utkaly gigantické bojové síly. Nejdříve byly rány krátké a hlasité. Pak ale vstoupilo do boje těžké nebeské dělostřelectvo ze záloh hlavního velitelství. Boj byl urputný. Nebe hřmělo a planulo v ohních. Také země dostávala co proto. Střepiny létaly mezi větvemi a mlátily do listí. Bylo cítit tle jící rašeliniště. Jurij a Táňa stáli v nepromokavých pláštěnkách pod břízou, aby se ukryli před krupobitím.

„Nemáme Štěstí," mrzutě řekl Jurij. „Houby jsme ani nezahlédli a už jsme se zase dostali do bouřky. Nebojíte se?"

„Trochu se bojím a trochu je mi veselo," odpověděla Táňa. „Ale proč jste řekl zase?"

„To byl jen omyl. Pro vás to není zase, ale pro mne ano. S bouřkou je pro mne spojena jedna moc nepříjemná vzpomínka."

„Vy jste vůbec takový smutný. Jako by vás pořád něco tížilo."

„Jestli chcete, řeknu vám, co mě tíží. Budete mnou sice potom opovrhovat a pošlete mě k čertu – a uděláte dobře … Ale nemám nikoho na světě, komu bych to řekl … Prosím vás, vyslechněte mne. Pak vás doprovodím do města a tam se rozejdeme navždy." S těmito slovy Jurij vytáhl z kabelky KVEMU. Tak jako vždy se vznesla do vzduchu.

„Vidíte ji? Jaká je podle vás – hezká, nebo ošklivá?"

„Vidím," řekla Táňa. „Podle mého není ani hezká, ani ošklivá, ale taková strašně cizí."

„Jak by nebyla cizí. Je to KVEMA. Koule všepronikající exteritoriální mimozemská autoregulační. Já jí říkám také Klára. Teď vám povím, jak jsem se do té bryndy dostal."

V tom okamžiku v blízkosti ohlušivě zaburácel hrom. Vrcholek smrku, vzdálený asi sto metrů od místa, kde stál Jurij s Taňou, vzplanul a sletěl na zem. Poryv větru zanesl až k nim zápach pryskyřice a kouře. Klára se rozsvítila růžovým světlem a opět ztmavla. Oddělilo se od ní světelné kolo, to se rozšířilo a stoupalo do výše. V tom okamžiku se v mracích vytvořila bledě modrá proláklina o průměru asi půl kilometru. Zasvítilo slunce. Bouře řádila dál, ale nad Jurijem a nad Táňou se vytvořila neutrální zóna bez bouřky.

„To nás Klára chrání před blesky," vysvětlil Jurij. „Vlastně chrání jenom mne, protože do ostatních jí nic není… A teď poslouchejte … " Vyprávěl Táně, za jakých okolností se k němu koule přilepila, nic nezamlčel, vyprávěl i o tom, jak se mu teď těžko žije pod její nadvládou, s tím neúnosným tajemstvím.

Vyprávěl dlouho. Když skončil, nebeská bitva se také chýlila ke konci. Jedna řvoucí strana přemohla druhou a na celém nebi nastal

mír. V lese všechno ztichlo a bylo slyšet, jak zpívají ptáci. Jurij pohlédl na Táňu a uviděl, že jí po tvářích tečou slzy.

„Proč pláčete?“ zeptal se jí. „To já bych měl plakat.“

„Je mi vás hrozně líto, tak pláču,“ odpověděla dívka. „Musíme něco podniknout, takhle dál nemůžete žít!“

„Co můžu podnikat,“ smutně hlesl Jurij.

Schoval kouli zpět do tašky, dal tam také nepromokavý dílec a pomalu se ploužil řídkým lesíkem směrem k cestě. Táňa šla za ním a najednou povídá:

„Vždyť je to jasné, co musíte udělat. Musíte poctivou prací vydělat deset tisíc a vrátit je KVEMĚ. Položit je do stejné aktovky a odnést na místo, kde jste je našel. Pak vám dá koule pokoj.“

„Táňo, od samého začátku jsem si myslel, že jsem si ty peníze jenom vypůjčil od svého osudu. Ale jak mám ten dluh splatit?“

„Ovšem, dát dohromady takovou sumu není lehké,“ uvážila dívka. „Ale já vám pomůžu. Za rok skončím školu a budu mít dost dobrý plat.“

„Děkuju vám, Táňo … Ale jak budu vydělávat peníze já? Novinář už ze mne nebude. Můj obor je pedagogika, ale dělat učitele nemůžu. Netroufám si učit lidi, když mám tak špatné svědomí. A do výroby také nemůžu, co bych tam dělal s Klárou? Hned ve vrátnici by mě zadrželi, co to nosím v té kabele … “

„Juro, musíte jít dělat tam, kde nemají vrátnice.“

„Ano, tak to udělám … Táňo, nejste unavena? Dejte mi svou tašku, ponesu ji.“

„Co vás napadá, je docela lehká … Ale jestli chcete, tak neste. A dejte mi vaši kabelu.“

„Ale ta je neúnosně těžká … Schválně si to zkuste. Jenom se nevzdalujte ode mne víc než na tři kroky. Jinak Klára vyletí z tašky.“

Táňa vzala kabelu na záda a šla vedle Jurije. Vtom vykřikla: „Hele, támhle je hříbek! No konečně! Pravý hřib!“ a rychle si to k němu namířila. Bylo k němu asi osm kroků. „Táňo, opatrně!“ vykřikl Jurij. „Koule …“

Ale koule zůstala v kabele. Dívka šla pět, Šest, sedm kroků a koule zůstávala pořád v kabele.

„Táňo, vy jste si ji ochočila!“ zvolal Jurij. „Nevyletěla! … Pojďte, zkusíme to ještě jednou. Sundejte tu tašku, položte ji na zem a pojďte ke mně.“

„Táňa položila kabelu na zem a šla bez zátěže. Ale sotva udělala čtvrtý krok, koule vyletěla a vznesla se do vzduchu vedle ní a potom se rychle vrhla k Jurijovi. Ten si povzdychl.

„Nebuďte smutný," řekla Táňa. „Až přijedeme do města, zalátám vám tu díru v kabele, a zatím poneseme kouli v mé tašce."

„Nejde o kabelu, já jsem nešťastný pro něco jiného! Chvíli jsem se těšil nadějí, že tu kouli nechám tady v lese a tak se jí konečně zbavím. Ale stalo se něco mnohem horšího než předtím: nejenže jsem se jí nezbavil, ale ještě se přilepila i na vás. Teď jsme pro ni jako dvojčata."

„Tak to bude aspoň pro vás snazší," klidně odpověděla Táňa.

„Ale vám bude těžko. Copak vy se nebojíte?"

„Ale ne. Budu ráda, že vám můžu nějak pomoct… A víte co, zatím jsem v internátě na pokoji sama. Mohu ji vzít na několik dní k sobě, abyste si aspoň trochu odpočinul, nikdo se nic nedozví."

„Děkuji vám, Táňo … Ale radím vám: prosím vás, zatahujte večer závěs v okně. Vedle mě totiž bydlí jeden vášnivý pozorovatel cizích oken. Má všelijaké dalekohledy."

„Děkuji vám, Jurko. To by mě v životě nenapadlo, že mě někdo pozoruje … Máme závěsy z tenké látky. Je to jen iluze, že jsou neprůhledné. Ale stejně se náš internát bude brzy stěhovat do nové budovy. Tenhle dům dostane závod na výrobu součástek do nákladních aut. Budou tady bydlet muži."

Jura s Táňou se vrátili do města, rozloučili se u dveří jejího internátu a Jura tentokrát poprvé po dlouhé době usnul bez koule vznášející se mu nad hlavou. Ale neusnul hned. I když KVEMA nevisela nad ním, vědomí, že přesto stále reálně existuje a v daném okamžiku visí nad hlavou Táně, ho moc neuklidňovalo. Neměl jsem svalit to břemeno na ni, přemýšlel Jurij. Hned zítra si tu kouli zase vezmu.

Ráno někdo zdvořile zaklepal na dveře. Byl to Babík.

„A kdepak je koulička?" zeptal se vlídně. „Strašně se mi po ní stýská, po naší společné přítelkyni … Juro, nemohl byste mi trochu pomoct a urychlit proces získání nového optického přístroje, o kterém … "

„Babylone Viktoroviči, děvčata se brzy budou stěhovat do nového internátu. A tady budou bydlet zámečníci a frézaři."

„Jaká strašná novina! … Můj svět krásy se zřítil! … " A ubohý stařec s hlavou teskně skloněnou a se slzami v očích vyšel z Jurova pokoje.

Za chvíli se ozvalo nesmělé zvonění u dveří. Jurij šel otevřít a do chodby vstoupila Táňa. V ruce měla těžkou tašku s koulí.

„Divíte se, Juro, že jdu k vám?"

„Jsem strašně rád," řekl tiše.

Když vešla do pokoje, uvolnila kouli a ta okamžitě zaujala obvyklou pozici tři kroky od Jurije.

„Dejte sem tu kabelu, vyspravím vám ji," řekla dívka. „A tady máte dva ruble. Koule mi je dala před několika minutami. Potom z ní vyšel modrý paprsek a napsal na zeď vaši adresu a jméno. Tak jsem se vydala k vám."

„Děkuji vám, milá Táňo! Dobře že jste přišla. KVEMA musí být se mnou. To já jsem sebral ty peníze, ne vy."

„Ale Juro, když se budete muset koule aspoň na chvíli zbavit, dáte ji vždycky ke mně, slibujete?"

„Slibuji."

Týž den se Jurij přihlásil do zkráceného kursu pro topiče ústředního topení, kde mu dali stipendium. Koule mu okamžitě přestala vydávat dva ruble. Tento přechod na chozraščot Jurije i Táňu velmi potěšil. Po skončení kursu začal Jurij pracovat v kotelně v jejich bloku. Ve volném čase jezdil na nádraží Leningrad – překladiště a pracoval tam jako nakladač vagónů. V kotelně pracoval vždy s kabelou na zádech a říkal všem, že to má místo tréninku, že se připravuje na daleký turistický pochod. Když šel na nádraží, nechával kouli dosti často pod Táninym dozorem, nebo přesněji řečeno „Táňa seděla pod dohledem koule".

Po půl roce od společného výletu do Mochova se Jura a Táňa vzali a Táňa se přestěhovala k Jurovi. Svatba to byla velmi skromná, jenom s dortem a bez vína. Přítomen byl jediný host – KVEMA.

KOULE MIZÍ

Ode dne svatby uplynul rok a několik měsíců. Jurij a Táňa žili spořádaně, ale nedá se říct, že příliš šťastně. Stálá přítomnost KVEMY měla na ně tísnivý vliv. Koule byla pořád stejná: tmavá, chladná, všemocná a vševědoucí. Nebylo možné si na ni zvyknout, jako by nebylo možné zvyknout si na atomovou bombu v ložnici.

I když teď oba manželé měli dohromady slušný příjem (teď již pracovala i Táňa), žili krajně šetrně, odříkali si ve všem. Spolupracovníci je měli za lakomce od přírody. Ale Jurij ani Táňa nemohli nikomu vysvětlit, proč žijí tak skromně. Bylo to přece jejich tajemství. Šetřili, aby mohli KVEMĚ vrátit deset tisíc a tak se zbavit její přítomnosti, která je již k nesnesení omrzela.

Spolupracovníci nepodezírali mladý pár jen z lakomství, ale také je měli za nesympatické, uzavřené a nespolečenské lidi, kteří znají jen své vlastní hnízdo. Není divu, vždyť novomanželé nezvali nikoho domů, sami také nikam nechodili, neúčastnili se ani výletů a stále se drželi v ústraní. Lidé nevěděli a nemohli vědět, že Tánina a Jurova nespolečenskost nevyplývá ze špatných povahových vlastností, nýbrž z nutnosti utajit existenci Kláry. Lidé nevěděli, že jak Jurij, tak Táňa se velmi trápí pro svou nucenou izolovanost od života ostatních. Zejména Táňa nesla velmi těžce toto odloučení, měla totiž veselou a společenskou povahu. Ale nesla tíhu tajemství z lásky k Jurijovi. Tajemství zůstávalo i nadále tajemstvím.

STALO SE TO DVANÁCTÉHO LEDNA

Jurij se vracel z noční směny. Hlavou se mu honily ponuré myšlenky. Přemýšlel o tom, že zatím s Táňou uložili do spořitelny tisíc sto padesát rublů. Je to sice slušná suma, ale aby se vykoupili od Kláry, to je málo, musí ušetřit deset tisíc. Kolik let ještě budou muset žít a všechno si odříkat? Pravda, později budou moct ušetřit i více, on i Táňa dostanou postupně vyšší plat, ale přece jen … O sobě Jurij nepřemýšlel, litoval jenom Táňu. Chodí v obnošených šatech, její bledě modrý vlněný svetřík již zcela ztratil původní barvu a na loktech se jí trhá, její kabát je už nemoderní. V kině byli spolu jen třikrát, o divadle nemluvě. Pravda, Táňa si nikdy nestěžuje, ale on přece ví, že jí není sladce. Mládí uteče a co potom?

Když šel přes zasněžený parčík, podíval se vzhůru a uviděl, že se v jeho okně svítí. To ho vylekalo. Táňa v tu dobu již měla být v práci. Není snad nemocná? Zrychlil krok, potom se rozběhl. Domovní vchod. Výtah. Jak pomalu se vleče!

Když vešel do pokoje, seděla Táňa se skloněnou hlavou u stolu. Oči měla uplakané. Ležel před ní jakýsi dopis. Jurij zcela automaticky vypustil z kabely Kláru. Ta se jako vždy vznesla do vzduchu.

„Táňo, co ti je? Nejsi nemocná?“

„Ne. Čekala jsem na tebe. Podívej se, přečti si to. Je to od tety Varji ze Pskova,“ podala mu lístek popsaný velkým písmem.

„Řekni mi sama, co se stalo.“

„Teta Varja vyhořela. Přišla o dům a o všechno, co měla. Už přes týden žije u sousedů v nějaké komůrce … A muž od ní odešel, hned jak se to stalo. Teta je teď docela sama. Je mi jí moc líto, vždyť ona

mě vychovala, ničeho pro mě nelitovala.. Rozumíš, žádá mě, abych jí půjčila tisíc rublů. Ale já vím, že mi to nebude moct vrátit.“

„A to jí v zaměstnání nikdo nepomůže?“

„Ale ano, pomůže. Už jí dali půjčku. Ale vždyť jí shořelo všechno, domek, zkrátka všechno, všeličko… A pojištěná nebyla.“

Jurij si zapálil a začal chodit po pokoji od okna ke dveřím a nazpět. Koule ho všude následovala. Potom si sedl na postel, lačně vtáhl dým, díval se na KVEMU, která mu tři kroky od něho visela před očima. Potom se podíval na Táňu. Seděla ještě pořád u stolu ve svém odřeném, kdysi modrém svetříku. Pak vstal, zapálil si druhou cigaretu a řekl:

„Táňo, ty jdi teď do práce, jinak budeš mít absenci. A já si do jedenácti zdřímnu.“

„Proč do jedenácti?“ nechápavě se zeptala Táňa.

„Ve spořitelně přece otevírají až v jedenáct. A potom dojdu na poštu. Jak to mám poslat, obyčejnou poukázkou, nebo telegraficky?“

„Telegraficky… Děkuju ti, Jurko. Nic jiného jsem od tebe nečekala… Ale teď budeme muset šetřit znovu. Vydržíš to?“

„S tebou ano!“

V tom okamžiku se okolo KVEMY objevilo nepříliš jasné kolo, které se neslyšně točilo. Z kola vyrostl modrý paprsek, který se pohyboval po zdi a za ním vznikala na zdi slova, která postupně hasla:

Odcházím – čárka – přesvědčila jsem se o cenných duševních kvalitách řadového obyvatele vaší planety – tečka – Od tohoto okamžiku je Země zanesena do soupisu planet – čárka – se kterými je možný přátelský kontakt – tečka – děkuji vám za pozornost – tečka.

Pak se koule zvedla, vznesla se k oknu, vysunula dvě páčky, ty se přiblížily k větracímu okénku, a v okamžiku byla za oknem. Pak se KVEMA začala zprvu pomalu, potom stále rychleji vzdalovat od okna, od domu, od ulice, od města, od Země. Nějakou chvíli bylo ještě vidět světelnou stopu nad parčíkem a nad vzdálenými střechami, směřující šikmo do oblak a ke hvězdám.

Potom se ztratila i stopa.

Igor Rossochovatskij

ROZTRŽITÝ ALJOŠA SJOMIN

Zprava jsem uslyšel hlasitý výkřik, plný děsu a zoufalství. Pak jako kulometná dávka zazněl dupot utíkajících nohou a praskání lámaných větví. Na volné prostranství před dispečerským stanovištěm vyběhl z křoví člověk ve velmi podivném obleku a za ním vyskočilo nějaké dlouhé a temné zvířecí tělo. Úplně instinktivně jsem zmáčkl spoušť. Tenký paprsek laserové pistole se dotkl zvířete a to se v křečích svalilo.

Volal jsem na člověka, ale ten mě buď neslyšel, nebo byl tak vystrašený … Zapraskaly větve a on zmizel.

Zůstal jsem stát před metrovým zvířetem. Čtyři dlouhé tlapy, tlama s ostrými zuby … ale to je přece pes! Doga! Ale jak se dostala až sem, na dávno opuštěnou družici Areus 3? Poslední expedice, která měla zkoumat Jupiter, tu byla před deseti lety. Vedl ji tehdy můj rodák Aljoša Sjomin a žádné psy, skutečné ani kybernetické, co já vím, s sebou neměli.

A kdo mohl být ten člověk? Byl to někdo z posádky naší lodi? Ale proč byl tak divně oblečen? Přiblížil jsem se ke křoví a natáhl se ke kousku oděvu, který zůstal na větvičce. Ztuhl jsem. Vlasy mi vstaly hrůzou.

Mezi řídkými větvičkami ostrolisté selencie, vypěstované speciálně pro družice s umělou atmosférou, jsem uviděl mrtvolu ležící v trávě. Byla to mrtvola mladé ženy v obleku, který připomínal čímsi oblek toho neznámého, co utíkal před psem. Dlouhá perelína s dlouhými rukávy, šaty z těžkého jako sametového materiálu …

Držel jsem laser v ruce a zamířil jsem k mrtvole. Teprve zblízka jsem poznal, že je to bytost jenom podobná pozemské ženě. Velmi podobná. Ale značně menší, s křehčí stavbou těla. Možná že to byla dívka, a dokonce snad nemocná? Ale kdo jí v tom případě povolil letět do kosmického prostoru?

Vysvětlení, které se nabízelo, bylo až příliš nepravděpodobné. Ze by byli takoví? Tak podobní lidem? Dokonce i jejich oděv připomíná oděv lidí, kteří žili na Zemi před několika staletími.

Připustíme-li takovou nepravděpodobnou shodu, tak proč byly jejich signály lidem tak nepochopitelné? Astronomové a

kosmolingvisté potřebovali jedenáct měsíců, aby signály aspoň přibližně rozšifrovali. Charakteristiky jejich kódu svědčily nejen o jiném chápání světa, ale i o jiném způsobu myšlení, o odlišných kritériích hodnocení fyzikálních jevů.

Jejich signály naši vědci poprvé přijali radioteleskopem na družici Saturnu Nargis. Podle modulací vycházely jejich signály z kosmické lodi, která se blížila k naší sluneční soustavě.

Na rozšifrování jejich signálů pracovali nejlepší kosmolingvisté a matematici. Zjistili, že loď chce přistát na některé z okrajových umělých družic, pak bylo přijato krátké vysílání z Area 3, kde byla umístěna radioastronomická observatoř, která měla pracovat až do té doby, než bude dokončen Areus 4. Mimozemšťané ohlásili svůj příchod na družici. Ale ať se gigantické uši radiostanic otáčely jak chtěly, ať se jak chtěly zaposlouchávaly do šumů kosmu, další zprávy od mimozemšťanů již nepřišly. Jako by se hosté na Areu 3 beze stopy ztratili. Automaty, které bez přestávky pracovaly u radiomajáků a u aparátů, udržujících na družici umělou atmosféru, nemohly dát také žádnou odpověď. Tehdy jsem z Astronautické rady dostal příkaz přistát na Areu 3. Členové rady pronesli sakrální větu: „Jestli ne ty, tak kdo jiný?“ a vše bylo rozhodnuto.

Když jsme se přiblížili k družici, zpozorovali jsme, že přistávací plocha je na okrajích roztavená. Bezpochyby to byly stopy po přistání mohutné kosmické lodi. Kam a proč tedy hosté uletěli, když se nedočkali našich signálů?

A třeba neuletěli? Možná že ta zabitá žena je jedna z nich? Ale kdo ji zabil? Vždyť mimozemšťané tu byli jedinými živými bytostmi. Že by spory mezi nimi? „Krvavé drama“ jak v detektivce? Mezi kosmonauty, vyslanci vysoce vyvinuté civilizace? A proč vlastně ne?

Ze zemské i kosmické zkušenosti víme, že technická úroveň není vždy provázena stejnou úrovní duchovní a morální. Ano, ale rozpory mohou dosahovat jen určitých hranic. Jakmile tyto hranice překročí, dojde vždy ke katastrofě a civilizace přestane existovat. Tak například kdyby se atomová bomba objevila ve středověku, nová a nejnovější historie lidstva by už nebyla.

A ještě se vnucuje jedna otázka: byli-li tu hosté, kam se pak poděla jejich kosmická loď?

Přemýšlel jsem a přitom jsem si prohlížel mrtvolu. V ruce držela žena cosi šedého. Překonal jsem fyzický odpor a obratně jsem jí rozevřel prsty. V ruce mi zůstal kousek šedého materiálu, připomínající zmačkaný list starobylého hrubého papíru. Když jsem lístek srovnal, uviděl jsem na něm znaky. Ty ve mně vyvolávaly jakési matné vzpomínky. Nebyla to ani písmena, ani cifry, ani

hieroglyfy. Ale byl bych přísahal, že jsem ty znaky už někde viděl: připomínaly mi skákající lidičky.

Strčil jsem lístek do kapsy a pomalu jsem se vracel k budově radioastronomické stanice. Každou svou buňku jsem na sobě cítil něčí pohled … musím poznat, kdo mě to sleduje.

Zašel jsem za roh budovy a přikrčil se, připraven na setkání s mým pronásledovatelem. Čekal jsem ho z té strany, odkud jsem sám přišel. Ale najednou se na opačné straně ozval hlasitý křik, výstřel a dupot. Snad mě chtěl můj pronásledovatel oklamat, obešel budovu, ale tam se setkal s někým dalším? Spěchal jsem tam, abych konečně něco pochopil.

Z roští, asi deset metrů přede mnou, vyskočil člověk a kličkoval alejí jak zajíc. Za ním letěl dlouhý černý předmět, podobný kopí. Dopadl na záda běžícího, ten upadl a ošklivě a strašně přitom zamával rukama.

Když jsem k němu přiběhl, byl ještě živ. Hleděl na mě s hrůzou a brumlal cosi nesrozumitelného.

Předmět, který jsem měl za kopí, byla dřevěná berle s ostrým železným hrotem. Takové předměty bývají v historických muzeích. Ostatně u mimozemšťanů to mohlo být jinak. Jaká bytost ho užívala a k čemu?“

Zapojil jsem svou vysílačku a naladil ji na vlnu naší kosmické lodi. Podal jsem hlášení, kde právě jsem, a poprosil, aby mi poslali skupinu pro kontakt s jinými bytostmi. Zvedl jsem umírajícího a nesl ho k hlavnímu vchodu do budovy.

Uslyšel jsem za sebou nové zvuky. Zaposlouchal jsem se.

Ťuk, ťuk, ťuk... Zřetelné zvuky nepochybně vznikaly nárazem berly na tvrdou krytinu aleje.

Běžel jsem ke vchodu ze všech sil. Automat mi předem otevřel. Vběhl jsem do vestibulu a položil raněného u zdi na zem. Nejevil již známky života.

Automat za mnou zavřel dveře, ale já jsem věděl, že je otevře i mému pronásledovateli, protože ho bude mít za člověka. Musím ho rychle zablokovat. Naštěstí se mi to podařilo dost rychle. Ale budova měla další vchody. A pomoc z kosmické lodi může přijít až za půl hodiny.

Přesvědčil jsem se, že raněný již zemřel, nechal jsem ho tedy u zdi a šel jsem chodbou. Byla stále světlejší. Musel jsem zahýbat hned na jednu, hned na druhou stranu. Spoléhal jsem se na svou intuici a na šťastnou náhodu. Zastavil jsem se, když jsem pocítil, že se z rychlé chůze zadýchávám. A vzápětí jsem zaslechl vpředu berlu.

Zachvátil mě primitivní strach před záhadou. Běžel jsem zpět a už jsem ani nedoufal, že mě zachrání můj ochranný oděv nebo laser, a

snažil jsem se co nejvíce se vzdálit od bytosti s berlou. Chodba mě dovedla až k nevelkému prostoru, do něhož ústily několikerý dveře. Na jedněch byla tabulka: „A. Sjomin“. Kdyby to bylo jindy, byl bych se zaradoval jako ze zprávy od svého spolužáka. Ale teď jsem na to neměl čas. Nemeškal jsem ani sekundu a vběhl jsem do jedné z chodeb. Nestačil jsem uběhnout ani deset metrů a uslyšel jsem kroky a chraptivý smích.

Po špičkách jsem došel na roh chodby a opatrně jsem vyhlédl. Bytost, kterou jsem viděl, připomínala člověka, ale tvář měla hustě zarostlou vousy a na ramena jí padala bujná nečesaná hříva. Její oblek se skládal ze špinavých hadrů. Bytost nesla na ramenou truhlu podobnou těm, které jsem vídával na obrázcích ve starých knihách. Prohýbala se pod její tíhou a cosi brumlala. Protože jsem neviděl nic, co by se podobalo radiovysílači, kterým by se dorozumívala se sobě podobnými, poznal jsem, že vlasatý otrhanec mluví sám se sebou.

Najednou se prudce zastavil. Snad jsem něčím neprozradil svou přítomnost?

Vlasatec vtáhl do sebe vzduch – viděl jsem, jak se mu rozšířily nozdry – pak se na jeho tváři objevil panický strach. Zahodil truhlu a ze všech sil se dal do běhu právě směrem ke mně. Dřív než jsem mohl zareagovat, proběhl mimo, ani mě nezpozoroval a zmizel za rohem.

Víko truhly odskočilo. Několik žlutých kroužků se s cinkáním kutálelo po zemi. Jeden doletěl až k mým nohám.

Zvedl jsem ho. Je to čím dál tím pěknější. Kdysi jsem se zabýval numismatikou, a tak jsem teď nebyl na pochybách, že to je starobylá mince – piastr.

Něco mi třesklo přímo u ucha a kousky zdi mi zavadily o tvář. Upadl jsem na zem a plazil se k ústřednímu topnému systému, abych se schoval za výstupkem potrubí. Nikoho jsem neviděl a nechápal jsem, jak někdo může vidět mne. A hlavně: Kdo je to? Kolik je jich? Co se dá od nich čekat?

Ještě chvilku a selžou mi nervy. Strach a zloba protrhnou hráz logického myšlení – a pak tenoučký laserový paprsek začne skákat po chodbě a promění tyto stěny v hromadu sutin, prachu a plamene.

Pokukoval jsem po hodinách. Podle mého propočtu musí být naši už blízko. Ještě tak deset patnáct minut – a objeví se tu. Musím vydržet.

Strčil jsem do prvních dveří, které byly na cestě, a vlezl jsem do místnosti. Pak jsem rychle vstal, zabouchl za sebou dveře a zabarikádoval se vším, čím se dalo pohnout z místa: lednicí, oscilografem, laboratorní skříní… Ještě spustit na okně plastikovou

roletu a budu tu jako v pevnosti. Ale tu se v okně objevila převrácená opičí tlama. Opice visela hlavou dolů, zřejmě se držela nějakého výstupku. V ruce měla lesklý předmět, nejspíš nůž. Zapomněl jsem na laser, trhem jsem odstranil lednici, převrátil skříň a bezhlavě vyletěl do chodby. Nikdo tam nebyl.

Běžel jsem nazdařbůh, neskrýval jsem se, byl jsem připraven rvát se na život a na smrt s každým, kdo by mě chtěl zadržet. Srdce mi šíleně tlouklo a skákalo jak vyplašené. Uviděl jsem před sebou široké dveře hlavního vchodu a namířil jsem k nim. Fotobuňky fungovaly, dveře se neslyšně otevřely. Podvědomě jsem se zastavil. Přede mnou se modře leskla a jiskřila klidná hladina jezera, obklopeného kulatými kopečky. Jeden z nich mi připomínal přílbu s chocholem. Ale vždyť je to přesná kopie Kouzelného jezera, které je u nás v Černigově! Co to má znamenat? Nebo je to halucinace? Šílím snad? Odkud se vzalo Kouzelné jezero na umělé družici?

Kdesi v dálce jsem zaslechl kroky. Ohlédl jsem se a utkvěl jsem očima na obraze, který visel v chodbě. Bylo na něm totéž jezero. Zřejmě sem ten obraz dovezl můj krajan Aljoša Sjomin. Už jako školák byl strašně roztržitý a vždycky zapomínal své věci na nejnemožnějších místech. Obraz – a originál? Nebo je to kopie originálu podle obrazu? Je to náhoda?

Oči mi splašeně těkaly od obrazu k jezeru a zpět. Mozek horečně pracoval, shledával vzpomínky, vytahoval je z neuspořádaného skladu paměti: zprávy od mimozemšťanů, odlišnost jejich formy myšlení od naší… Úvahy se zatím jen skládaly do logického řetězce a intuice už dělala své: zachytila to hlavní, vybrala analogické jevy, rozdělila je a zase složila. Letěl jsem jako šílený zpět k pokoji, na kterém byla tabulka se jménem Aljoši Sjomina. Je-li můj odhad správný, pak tam Aljoša zapomněl nějaké knihy ze své sbírky, ovšemže velmi originální knihy…

Vrazil jsem do místnosti, kde kdysi žil můj krajan, a uviděl jsem na poličce knížky. Zlaté nápisy se leskly. Ostrov pokladů. Pes baskervillský. Vraždy v ulici Morgue. No, to jsem právě předpokládal… Aljoša měl obrovskou hromadu detektivek. Z roztržitosti zapomínal své knížky v nejrůznějších koutech sluneční soustavy. Podle zapomenutých knih bylo možno vždycky najít stopy jeho pobytu.

Ale způsob myšlení hostí z kosmu byl docela jiný než náš. A technické možnosti také.

Tak to je tedy rozluštění! Banální slovní spojení „osudová náhoda“! Dávno jsme si zvykli přijímat je jen s humorem. A tady se právě ta „osudová náhoda“ stala. Kvůli ní nedošlo ke kontaktu dvou kosmických civilizací. Hosté raději co nejrychleji zmizeli z naší

blízkosti. Představil jsem si jejich hrůzu a odpor – i příčinu té hrůzy – a bylo mi to k smíchu, ačkoliv směšného tu bylo vskutku málo. Aspoň Aljošovi zcela jistě nebude do smíchu, až se to vše bude projednávat v Radě.

Svou roztržitostí už způsobil spoustu nepříjemností. Jednou zapomněl klíče v aerobusu a my jsme se pak dva dny nemohli dostat do bytu …

Zaslechl jsem opatrné kroky v chodbě. Opatrné, ale ne bojácné. Byly to kroky člověka, který si věří a který je přesvědčen, že se zvíře chytilo do pasti. Na okamžik kroky ztichly přede dveřmi, potom se začaly vzdalovat. Z druhé strany se blížily kroky několika lidí.

Dveře se otevřely a do místnosti vešli moji kolegové z lodi.

Letovod Strong se zjevnou úlevou zvolal:

„Je živ a zdráv!“

Palubní inženýr mě zahrnul otázkami: „Co se to tu děje? To je maškaráda? Jakési… “ Zmlkl uprostřed slova. Z dálky se ozvala píseň, kterou mnozí z nás znali z knížek, přečtených v dětství: Třináct lidí na truhle s mrtvolou. Ho-ho-ho! A k tomu flaška rumu! Potom zazněl panovačný hlas: „Jménem zákona vás zatýkám!“ Výstřely, rámus, rvačka, sténání… A znovu:

„Jménem zákona!“

Kroky v chodbě … Kroky dvou lidí, kteří se blížili ke dveřím z protilehlých stran. Ztichly přede dveřmi.

Letovod Strong namířil na dveře pistolí. Vzal jsem ho za rameno, uklidnil ho a zavolal jsem:

„Pane Holmesi, vejděte! Vstupte, pane Nate Pinkerone! Račte!“

Vešli do místnosti do puntíku takoví, jak jsme je znali z knih a filmů. Jeden – vysoký, silný, s buldočím výrazem, druhý – hubený a čilý, s pronikavým pohledem a se svou věčnou dýmkou.

„Podivné! Jak jste poznal, že jsem vám na stopě?“ zvolal Sherlock Holmes.

„Vypočítal jsem vás,“ třásl jsem –se smíchy. Byla to reakce na nedávný strach.

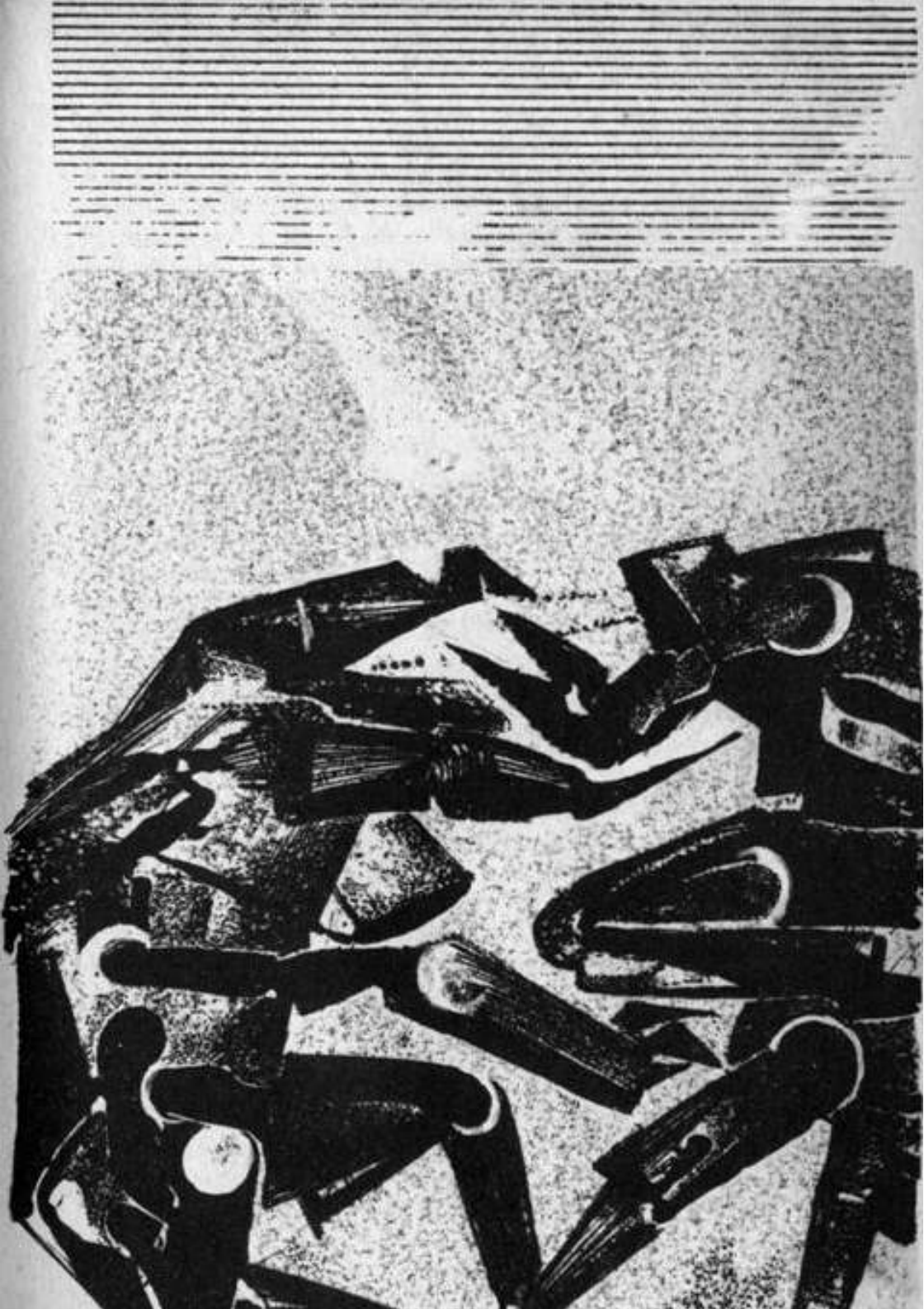
Letovod Strong se na mě vyčítavě podíval a zavrtěl hlavou: že se nestydíte vzpomínat na staré anekdoty! Netrpělivý Nat Pinkerton zahýbal svou buldočí čelistí a zvolal:

„Ale kdo nám vysvětlí, jak jsme se zde octli, co je to za divný dům a kdo jste vlastně vy?“ „Vysvětlím vám to!“

Můj klidný tón zkrotil neohroženého Pinkertona, že sklonil pistoli.

„Příčinou celého toho blázince je roztržitost jednoho člověka a následky si netroufám předpovědět.“

Díval jsem se na Pinkertona, ale hovořil jsem ke svým kolegům.

„Vy, Pinkertone, i vy, Holmesi, a všichni ostatní detektivové, piráti a zbojníci jste se tu objevili z knih, které tu zapomněl můj krajan a spolužák Aljoša Sjomin. Mimozemšťané přistáli na naší družici Areus 3 a podle vzorů naší kultury se pokusili udělat si představu o nás … “

Podíval jsem se na letovoda Stronga a uklidnil jsem se. Podle výrazu jeho tváře jsem poznal, že mu stačí jen malá narážka, aby začal přemýšlet tak, jak je třeba.

„Hosté prozkoumali budovu, aparáty a stroje,“ pokračoval jsem. „Potom našli knihy a domnívali se, že jsou to palubní deníky, které tu zanechala poslední expedice pro ty, kteří přijdou po ní. Vždyť kdyby nebylo Aljošovy roztržnosti, co by tu na stanici v přestávce mezi dvěma expedicemi mohlo zůstat? Zřejmě měli hosté stejné obavy, jako mají i naši vědci. Proto se rozhodli dozvědět se o nás co nejvíce, dříve než naváží kontakty … “

„Ať do toho uhodí déšť meteorů, ať se chytím do časové pasti!“ zaklel nejstrašnější kletbou letovod Strong. „Podle jejich prvního vysílání měli aparáty, které mohly zhmotňovat informace!“

„Pochopil jsi!“ řekl jsem. Skutečně zhmotňovali obsahy knih a všechny ty piráty, zloděje a detektivy pokládali za naše současníky a jejich jednání za naše jednání. Usoudili, že na Zemi se lidé jen vraždí, okrádají a honí za bandity.

„Dovedu si představit, s jakým spěchem opustili naši sluneční soustavu!“ řekl palubní inženýr.

Já jsem se usilovně snažil nemyslet na to, nač asi přijde Zemi tato Aljošova roztržitost.

Kapitola 1

„Hej, vy tam, opatrněji!“ křikl Cookling na námořníky.

Vysadili na zábradlí člunu malou bedýnku a po pás ve vodě se ji po něm snažili odtáhnout.

Byla to poslední z desíti beden, které inženýr na ostrov přivezl.

„To je ale vedro! Peklo,“ vydechl inženýr těžce, utíraje si tlustý rudý krk barevným šátkem. Pak sundal mokrou propocenou košili a hodil ji na písek. „Svlékněte se. Budde, tady není žádná civilizace.“

Sklesle jsem se zadíval na lehkou plachetnici, která se pomalu pohupovala na vlnách asi dva kilometry od břehu. Vrátí se pro nás za dvacet dní.

„Kvůli kterému ďáblu jsme se museli s těmi vašimi stroji .táhnout do toho slunečného pekla?“ řekl jsem Cooklingovi svlékaje si šaty. „Při takovém žáru si zítra z vaší kůže budu moct ubalit cigaretu.“

„Ale co, na tom nezáleží. Slunce budeme moc potřebovat. Ostatně, teď je zrovna pravé poledne, podívejte se, stojí nám přímo nad hlavou.“

„Na rovníku je to tak vždycky,“ zabručel jsem, nespouštěje z očí Holubici. „Píše se o tom ve všech učebnicích zeměpisu.“

Přistoupili k nám námořníci a mlčky se zastavili před inženýrem. Beze spěchu sáhl do kapsy kalhot a vytáhl balíček peněz.

„Stačí?“ zeptal se a podal jim několik bankovek.

Jeden z námořníků přikývl.

„V tom případě jste volní. Můžete se vrátit na loď. Připomeňte kapitánu Heilovi, že ho čekáme za dvacet dní.“

„Dáme se do práce, Budde,“ řekl Cookling, „nemůžu se dočkat, až to začne.“

Zadíval jsem se mu upřeně do očí.

„Upřímně řečeno, nevím, proč jsme sem přijeli. Chápu, že tam na admiralitě vám asi nebylo příjemné mi všechno vykládat. Ale myslím, že teď už můžete.“

Cookling se zašklebil a zadíval se na písek.

„Samozřejmě že mohu. I tam bych vám to byl vyložil, kdyby byl čas.“

Cítil jsem, že lže, ale neříkal jsem nic. Cookling zatím stál s grimasou ve tváři a třel si tučnou dlaní purpurově rudý krk. Věděl jsem, že tohle dělá vždycky, chystá-li se k nějaké lži. Teď mi stačilo i tohle gesto.

„Víte, Budde, jde tu o jeden legrační experiment, který má prověřit teorii toho … jak on se … ," odmlčel se a zpytavě se mi zadíval do očí.

„Koho?"

„Toho anglického vědce … Jak se, k čertu, jmenoval? Aha, už to mám, Charlese Darwina."

Přistoupil jsem těsně k němu a položil mu ruku na obnažené rameno.

„Poslyšte, Cooklingu, vy si asi myslíte, že jsem připitomělý idiot a nevím, kdo to byl Darwin? Přestaňte lhát a řekněte rovnou, proč jsme se vylodili na téhle rozžhavené hromádce písku uprostřed oceánu. A prosím vás, Darwina už nechte stranou."

Cookling se zachechtal otevřenými ústy, plnými falešných zubů. Odstoupil několik kroků stranou a řekl:

„A přece jste hlupák, Budde. Zrovna Darwina tady budeme prověřovat."

„A k tomu účelu jste sem přitáhl deset beden železa?" zeptal jsem se a znovu se k němu přiblížil. Zmocnila se mne nenávist k tomu tlouštíkovi blyštícímu se potem.

„Ano," odpověděl a přestal se usmívat. „A co se týče vašich povinností, máte za úkol především rozbalit bednu číslo jedna a vytáhnout z ní stan, vodu, konzervy a nástroj potřebný k otevření dalších beden."

Cookling na mne spustil stejným hlasem jako tehdy na střelnici, když nás seznamovali. Měl tehdy na sobě vojenskou uniformu. Já také.

„Dobrá," procedil jsem mezi zuby a vykročil k bedně číslo jedna.

Velký stan byl postaven přímo tady na břehu asi za dvě hodiny. Uložili jsme do něj lopatu, sochor, kladivo, několik šroubováků, dláto a zámečnické nářadí. Uskladnili jsme tu také asi sto různých plechových konzerv a kanystry se sladkou vodou.

Přes velitelské postavení dřel Cookling jako mezek. Skutečně se nemohl dočkat, kdy to začne. Pro samou práci jsme si ani nevšimli jak Holubice zvedla kotvy a zmizela za obzorem.

Po večeři jsme se pustili do bedny číslo dvě. Vybalili jsme z ní obyčejný vozík, něco na způsob ještěrky, která na nástupištích převáží zavazadla.

Přistoupil jsem k třetí bedně, ale Cookling mě zarazil:

„Nejdříve se podíváme na mapu. Všechen ostatní náklad budeme muset rozvézt na různá místa.“

Udiveně jsem se na něho podíval.

„Je to součást pokusu,“ vysvětlil mi.

Ostrov byl okrouhlý jako převrácený talíř, jen na severu měl malou zátoku. Právě tam jsme se vylodili. Lemován byl písčitým břehem, širokým asi padesát metrů. Za pásem pobřežního písku začínala nevysoká plošina, porostlá jakýmsi zakrslým, výhní vysušeným křovím.

V průměru neměl ostrov více než tři kilometry.

Na mapě bylo červenou tužkou vyznačeno několik míst – jedno na písčitém břehu, ostatní v hloubi ostrova.

„To, co teď vybalíme, rozvezem na tahle místa,“ řekl Cookling.

„Co to bude, nějaké měřicí přístroje?“

„Ne,“ řekl inženýr a zahihňal se. Měl protivný zvyk hihňat se, když někdo nevěděl to co on.

Třetí bedna byla obludně těžká. Měl jsem pocit, že je v ní masivní soustruh. Když jsme odloupli první prkna, div jsem nevykřikl údivem. Vyvalily se z ní kovové destičky a hranolky různých rozměrů. Bedna byla nabita kovovými předměty.

„Tak se mi zdá, že budeme hrát v kostky!“ vykřikl jsem, přehazuje těžké hranolovité, krychlovité, oblé a kulovité odlitky.

„To těžko,“ řekl Cookling a pustil se do další bedny.

Bedna číslo čtyři a všechny další až do deváté byly naplněny týmž – kovovými odlitky.

Byly trojího druhu – šedivé, červené a stříbrné. Bez námahy jsem zjistil, že jsou ze železa, mědi a zinku.

Když jsem se chtěl pustit do otvírání poslední bedny, řekl Cookling:

„Tu otevřeme, až rozvezeme odlitky po ostrově.“

Následující tři dny jsme s Cooklingem na vozíku rozváželi kov po ostrově. Sypali jsme odlitky na nevelké hromady. Jedny jsme nechávali hned na povrchu, jiné jsem na inženýrův pokyn musel zakopat do země. V některých hromadách byly kovové odlitky všech druhů, v jiných jen jednoho.

Když jsme to měli všechno hotovo, vrátili jsme se k našemu stanu a přistoupili k desáté bedně.

„Otevřte ji, ale co nejopatrněji,“ řekl Cookling.

Byla podstatně lehčí než ty předcházející a také menší.

Byly v ní pevně slisované dřevěné piliny a uprostřed balíček obalený plstí a voskovaným papírem.

To, co se objevilo našim očím, vypadalo jako nějaký nevídaný přístroj.

Na první pohled připomínal velkou kovovou dětskou hračku ve formě kraba. Ale nebyl to jen obyčejný krab. Kromě šesti článkových nohou měl vpředu ještě dva páry slabých tykadel, jejichž konce se ztrácely v jakémsi pouzdře, připomínajícím vysunutou polorozevřenou tlamu nějaké nestvůry. Na zádech měl prohlubeň a v ní pobleskovalo malé parabolické zrcátko z leštěného kovu s temně rudým krystalem uprostřed. Na rozdíl od kraba, s nímž by bylo možno si hrát, měl tenhle dva páry očí – vpředu a vzadu.

Dlouho jsem si tu věc nechápavě prohlížel.

„Líbí se vám?“ zeptal se mne po dlouhém mlčení Cookling.

Pokrčil jsem rameny.

„Vypadá to, že jsme si sem opravdu přijeli hrát v kostky a s dětskými hračkami.“

„Tohle je nebezpečná hračka,“ pronesl Cookling samolibě. „Však hned uvidíte. Zvedněte ho a postavte na písek.“ Krab byl lehký, mohl vážit nanejvýš tři kilogramy. Na písku stál poměrně pevně. „Nu a co dál?“ zeptal jsem se inženýra ironicky. „Teď počkáme, až se trošku ohřeje.“

Usedli jsme na písek a zahleděli se na kovovou nestvůru. Asi za dvě minuty jsem zpozoroval, že se zrcátko na jeho zádech pomalu otáčí směrem k slunci.

„Hoho, zdá se, že ožívá!“ vykřikl jsem a povstal.

Jak jsem vstával, padl můj stín náhodou na mechanismus; krab najednou zamíhal nohama a poskočil zase na slunce. Bylo to tak nečekané, že jsem se zachránil obrovským skokem stranou.

„Tady máte tu hračku!“ rozchechtal se Cookling. „Copak, polekal jste se?“

Setřel jsem si pot z čela.

„Řekněte mi, Cooklingu, proboha, co s tím budeme dělat? Proč jsme sem přijeli?“

Cookling také vstal, přistoupil ke mně a již vážným hlasem řekl:

„Prověřovat Darwinovu teorii.“

„Dobře, ale to je přece biologická teorie, teorie přirozeného výběru, evoluce a tak dál… ,“ mumlal jsem.

„No právě. Radši se podívejte, náš hrdina se šel napít vody.“

Byl jsem ohromen. Hračka přilezla ke břehu, spustila do vody malý chobot a zřejmě sála. Když přestala pít, vylezla opět na slunce a strnula.

Díval jsem se na tento malý stroj a v nitru jsem k němu pocítil nesmírný odpor smíšený se strachem. Na okamžik se mi zdálo, že neohrabaný krab na hraní mi něčím připomíná samotného Cooklinga.

„To jste vymyslel vy?“ zeptal jsem se inženýra po chvilce mlčení.

„H-h,“ zahučel a rozvalil se na písku.

Také jsem si lehl a mlčky jsem upřel oči na podivný přístroj. Ted vypadal docela bez života.

Po břiše jsem se k němu připlazil a začal si ho prohlížet.

Krabův hřbet tvořil válec zakončený vpředu i vzadu plochým dnem. V každém z nich byly dva otvory, připomínající oči. Tento dojem byl o to silnější, že v otvorech uvnitř trupu blyskotaly krystaly. Pod trupem kraba byla plochá destička – bříško. Trochu nad úrovní destičky vyčnívaly zevnitř tři páry velkých a dva páry malých článkovitých klepet. Vnitřek kraba jsem si prohlédnout nemohl.

Při pohledu na tuto hračku jsem se snažil přijít na to, proč jí admiralita připisuje takový význam, že vypravila zvláštní loď k cestě na ostrov.

Leželi jsme s Cooklingem dál na písku, pohrouženi každý do svých myšlenek, dokud slunce nekleslo tak nízko nad obzor, až se stín vzdálených křovin dotkl kovového kraba. Jakmile se to stalo, krab se zlehka pohnul a opět vylezl na slunce. Ale stín ho dostihl i tam. A tu se náš krab vydal na cestu po břehu, spouštěl se stále níž k vodě, aby byl stále na slunci. Zdálo se mi, že musí být stále ozářen slunečními paprsky.

Vstali jsme a vydali se pomalu za strojem.

A tak jsme pomalu obcházeli ostrov, až jsme se nakonec ocitli na západní straně.

Zde, téměř až u břehu, byla umístěna jedna z hromad kovových odlitků. Když se k ní krab přiblížil asi na deset kroků, najednou jako by zapomněl na slunce, prudce se k ní rozběhl a zůstal stát u jednoho z měděných odlitků.

„Teď půjdeme do stanu. To zajímavé přijde zítra ráno.“

Ve stanu jsme mlčky povečeřeli a zabalili se do lehkých flanelových přikrývek. Cookling byl, jak se mi zdálo, spokojen s tím, že jsem se ho na nic neptal. Než jsem usnul, slyšel jsem, jak se převrací z jednoho boku na druhý a občas se hihňá. To tedy znamenalo, že věděl něco, co nevěděl nikdo.

Kapitola 2

Nazítří brzy ráno jsem se šel vykoupat. Voda byla teplá a tak jsem dlouho plaval, pozoruje se zalíbením, jak se na východě, nad jemně zčeřenou hladinou vody, rozhořívá purpurová záře. Když jsem se vrátil k našemu přístřeší, vojenský inženýr už tam nebyl.

Asi se šel kochat svým mechanickým netvorem, pomyslel jsem si a otevřel plechovku s ananasem.

Ještě jsem nesnědl ani tři plátky, když jsem zaslechl nejprve vzdálený, ale čím dál zřetelnější inženýrův hlas:

„Poručíku, honem poběžte! Honem! Začalo to! Honem sem poběžte!“

Vyšel jsem ze stanu a spatřil Cooklinga, jak stojí mezi křovinami na výšině a mává na mne.

„Jdem!“ řekl a zafuněl jak lokomotiva. „Rychle sem!“ „Kam, inženýre?“

„Tam, kde jsme včera nechali našeho krasavce.“ Slunce již bylo vysoko, když jsme doběhli k hromadě kovových odlitků. Oslnivě se leskly, takže jsem nejprve nic neviděl.

Teprve když jsem se k hromadě přiblížil asi tak na dva kroky, zpozoroval jsem také tenké proužky namodralého dýmu, stoupající vzhůru, a potom … A potom jsem strnul jak bleskem zasažený. Protřel jsem si oči, ale přelud nezmizel. U hromady stáli dva krabi, naprosto stejní jako ten, kterého jsme včera vytáhli z bedny.

„To byl jeden zahrabán pod tím kovovým haraburdím?“ vykřikl jsem.

Cookling několikrát usedl na bobek, mnul si ruce a pohihňával se.

„Tak už se přestaňte pitvořit!“ rozkřikl jsem se. „Kde se vzal ten druhý krab?“

„Narodil se! Dnes v noci se narodil!“

Kousl jsem se do rtu a beze slova jsem přistoupil ke krabům, nad jejichž zády stoupaly do vzduchu tenké proužky dýmu. V prvním okamžiku se mi zdálo, že mám halucinace – oba krabi usilovně pracovali.

Ano, přesně tak, pracovali. Jejich přední tykadla se rychle míhala, dotýkala se kovových hranolků, vytvářela na jejich povrchu elektrický oblouk jako při elektrickém svařování a odtahovala kousky kovu. Krabi si rychle cpali kov do širokých úst. Uvnitř mechanických živočichů cosi bzučelo. Občas vytryskl z tlamy syčící snop jisker a poté druhý pár tykadel vytahoval ven hotové součásti.

Tyto součásti se v určitém pořádku shromažďovaly na ploché destičce, která se pod krabem postupně vysouvala.

Na destičce jednoho kraba byla už shromážděna téměř hotová kopie třetího kraba, zatímco u druhého se obrysy budoucího mechanismu teprve začínaly rýsovat. Byl jsem ohromen.

„Vždyť si tihle tvorové vyrábějí dvojníky!“ zvolal jsem.

„Naprosto správně. Jediným posláním tohoto stroje je vyrábět navlas stejné stroje,“ řekl Cookling.

„A je to vůbec možné?“ zeptal jsem se nechápaje nic.

„Proč by ne? Přece kterýkoliv obráběcí stroj, například soustruh, vyrábí součásti právě takového soustruhu, jako je on sám. A tak mě napadlo vyrobit automatický stroj, který by od začátku do konce vyráběl sám sebe. Modelem takového stroje je můj krab.“

Zamyslel jsem se a snažil si srovnat v hlavě všechno, co inženýr řekl. V té chvíli se tlama prvního kraba otevřela a z ní vylezl široký pruh kovu. Pokryl celý složený mechanismus na destičce, čímž vznikla záda třetího automatu. Když byla záda posazena, přivařily hbité přední nohy vpředu i vzadu kovové stěny s otvory a krab byl hotov. I jemu, stejně jako jeho bratřím, blyštělo v prohlubni na zádech kovové zrcadlo s červeným krystalem uprostřed.

Krab – výrobce zatáhl zase destičku pod břicho a jeho „dítě“ stanulo na vlastních nohou na písku. Všiml jsem si, jak se zrcadlo na jeho zádech začalo pomalu otáčet a hledalo slunce. Krab chvilku postál, pak se odkolébal k břehu a napil se. Pak odlezl na slunce a bez hnutí se vyhříval.

Měl jsem dojem, že se mi to všechno jen zdá.

Zatímco jsem si prohlížel novorozeně, Cookling řekl:

„A je hotov i čtvrtý.“

Ohlédl jsem se a spatřil, že se „narodil“ čtvrtý krab.

Zatímco první dva, jako by se nic nestalo, dále stáli u hromady kovu, odtahovali kousky a strkali si je do svého nitra. Opakovali to, co dělali předtím.

Čtvrtý krab se rovněž odkolébal napít mořské vody.

„Proč, ksakru, cucají tu vodu?“ zeptal jsem se.

„Zalévají akumulátor. Dokud svítí slunce, stačí jen energie, která se pomocí zrcadla a křemíkové baterie na zádech mění v elektřinu, na všechnu práci. V noci je automat zásobován energií z akumulátoru, která se tam přes den nahromadila.“

„Tihle tvorové pracují ve dne v noci?“

„Ano, ve dne v noci, nepřetržitě.“

Třetí krab se pohnul a vydal se k hromadě kovu.

Nyní již pracovaly tři automaty, zatímco čtvrtý se nabíjel sluneční energií.

„Ale vždyť v těch hromadách kovu není žádný materiál pro křemíkové baterie …,“ poznamenal jsem, pokoušeje se pochopit technologii této hrozné reprodukce mechanismů.

„Taky ho není třeba. Je ho tu podle libosti.“ Cookling nemotorně hrábl špičkou boty do písku. „Písek, to je kysličník křemičitý. Uvnitř kraba se působením Voltová oblouku vylučuje opět čistý křemík.“

Do stanu jsme se vrátili večer, ve chvíli, kdy u hromady kovů již pracovalo šest automatů a dva se vyhřívaly na slunci.

„K čemu je to všechno dobré?“ zeptal jsem se Cooklinga při večeři.

„Pro válku. Tihle krabové jsou strašnou diverzní zbraní,“ odpověděl upřímně. „Nechápu, inženýre.“

Cookling dožvýkal dušené maso a pomalu vysvětlil: „Představte si, co se stane, pustíme-li nenápadně takovéhle věcičky na nepřátelské území.“

„Nu a co?“ optal jsem se a přestal jíst. „Víte, co je to geometrická řada?“

„Dejme tomu.“

„Včera jsme začali s jedním krabem. Teď už jich je osm. Zítra jich bude čtyřiašedesát, pozítří pětset dvanáct a tak dál. Za deset dní jich bude přes deset miliónů. K tomu bude zapotřebí třicet tisíc tun kovu.“

Když jsem se ta čísla dověděl, oněměl jsem údivem.

„Nojo, ale … “

„Tihle krabi jsou schopni v krátké době sežrat všechen kov nepřítele, všechny jeho tanky, děla, letouny. Všechny jeho stroje, mechanismy a zařízení. Za měsíc nezůstane na celé zeměkouli ani ždibec kovu. Všechen se spotřebuje na reprodukci krabů … Nezapomínejte, že za války je kov nejdůležitějším strategickým materiálem.“

„Tak proto měla admiralita takový zájem o vaši hračku,“ zašeptal jsem.

„Samozřejmě. Ale tohle je teprve první model. Chystám se jej podstatně zjednodušit a tím urychlit proces obnovování. Urychlit řekněme dvakrát až třikrát. Konstrukci udělat pevnější a tvrdší. Dát jim větší pohyblivost. Zvýšit citlivost indikátorů hledajících ložiska kovů. V takovém případě budou moje automaty za války horší než mor. Chci, aby nepřítel byl zbaven svého kovového potenciálu během dvou až tří dnů.“

„Prosím, ale až tyto automaty sežerou všechen kov na území nepřítele, polezou i na vlastní území,“ namítl jsem.

„To je jiná otázka. Práci automatů je možno zakódovat a při znalosti kódu ji přerušit, jakmile by se krabi objevili na našem území. Mimochodem tímto způsobem je možno přetáhnout veškeré zásoby kovu našich nepřátel k nám.“

Tu noc jsem měl divné sny. Lezla na mne mračna kovových krabů, šustila svými tykadly a nad jejich kovovými těly stoupaly proužky modrého dýmu.

Kapitola 3

Automaty inženýra Cooklinga se za čtyři dny rozmohly po celém ostrově. Jsou-li výpočty správné, mělo by jich teď být přes čtyři tisíce.

Jejich trupy, pobleskující na slunci, bylo vidět všude. Když došlo železo v jedné hromadě, začínali krabi slídit po ostrově a nacházeli další.

Před západem slunce pátého dne jsem byl svědkem strašlivé scény. Dva krabi se poprali o kousek zinku.

Bylo to na jižní straně ostrůvku, kde jsme zakopali do země několik zinkových hranolků. Krabi, pracující na různých místech, sem občas přibíhali zhotovit příslušný zinkový detail. A tu se stalo, že se k jámě se zinkem seběhlo asi dvacet krabů a vznikla opravdová rvačka. Mechanismy si navzájem překážely. Obzvláště vynikal jeden krab, který byl obratnější než druzí a také, jak se mi zdálo, drzejší a silnější.

Rozrážel své kolegy, lezl jim po zádech a snažil se vytáhnout ze dna jámy kousek kovu. A tu, když už byl u cíle, chytil za tentýž kousek kovu jiný krab. Oba mechanismy tahaly hranolek každý na jinou stranu. Ten, který mi připadal obratnější, nakonec svému soupeři odlitek vytrhl. Ale protivník mu kořist nechtěl nechat, přiběhl k němu zezadu, sedl mu na záda a zastrčil mu svá tenká tykadla do tlamy.

Tykadla obou se propletla a oba automaty se s hroznou silou začaly navzájem trhat.

Žádný z okolních mechanismů si toho nevšímal. A ti dva bojovali na život a na smrt. Spatřil jsem, jak krab sedící nahoře se najednou svalil a převrátil na záda, železná destička mu sklouzla a obnažila jeho mechanické vnitřnosti. V tom okamžiku začal jeho soupeř rychle elektrickou jiskrou porcovat tělo svého nepřítele. Když se trup oběti rozpadl na části, začal vítěz vytrhovat páčky, ozubená kolečka, dráty a rychle si je cpát do tlamy.

Jak se takto získané součástky dostávaly do nitra dravce, jeho destička se rychle vysunovala kupředu: probíhala na ní horečná montáž nového mechanismu.

Uplynulo ještě několik minut a z destičky sjel na písek nový krab.

Když jsem Cooklingovi vyprávěl všechno, co jsem viděl, jen se zahihňal.

„To je právě to, co potřebujeme," řekl.

„K čemu?"

„Vždyť jsem vám řekl, že chci své automaty zdokonalit."

„No a co? Sedněte si k výkresům a uvažujte, jak byste to udělal? Nač tyhle rozbroje? Vždyť oni se takhle začnou navzájem požírat!"

„No právě. A naživu zůstanou jen ti nejdokonalejší."

Chvilku jsem uvažoval a pak povídám:

„Co to znamená – nejdokonalejší? Jsou přece všichni stejní. Pokud jsem tomu rozuměl, vyrábějí přesně sami sebe."

„A co myslíte, dá se vůbec zhotovit úplně přesná kopie? Zřejmě víte, že ani při výrobě kuličkových ložisek se nedají vyrobit dvě absolutně stejné kuličky. A tam je to mnohem jednodušší. Tady má automat-výrobce kontrolní zařízení, které srovnává vyráběnou kopii s jeho vlastní konstrukcí. Uvědomujete si, co se může stát, nebude-li se každá další kopie vyrábět podle originálu, nýbrž podle kopie předcházející? Nakonec může vzniknout mechanismus, který se originálu vůbec nebude podobat."

„Ale nebude-li se podobat originálu, znamená to, že nebude plnit základní funkci – reprodukovat se," namítl jsem.

„Nu a co, taky dobře. Z jeho mrtvoly vyrobí zdařilejší kopie jiný, živý automat. A zdařilými kopiemi budou právě ty, v nichž se zcela náhodně budou shromažďovat zvláštnosti konstrukce, které jim dodávají větší životnost. Tak musí vzniknout silnější, rychlejší a jednodušší kopie. Proto mě ani nenapadne sednout k výkresům. Zbývá mi jen čekat, dokud automaty nesežerou na tomto ostrově všechen kov a nezačnou mezi sebou válku, dokud se nezačnou navzájem požírat a znovu se vyrábět. Potom vzniknou automaty, jaké potřebuji."

Tu noc jsem dlouho seděl na písku před stanem, díval se na moře a kouřil. Cožpak si Cookling vzal doopravdy do hlavy věc, která znamená pro lidstvo nesmírné útrapy? Cožpak na tomto zatraceném ostrůvku v oceánu pěstujeme strašlivý mor, schopný sežrat všechen kov na zeměkouli?

Když jsem tak seděl a přemýšlel, přeběhlo kolem mne několik kovových tvorů. I za pohybu skřípěli svými mechanismy a neúnavně pracovali. Jeden z krabů vrazil přímo do mne a já ho s odporem nakopl. Bezmocně se převalil břichem vzhůru. Téměř v tom

okamžiku se na něho vrhli jiní krabové a v temnotě zasršely oslepivé elektrické jiskry. Krájeli toho nešťastníka elektřinou na kousky. To už bylo na mne mnoho. Rychle jsem vstoupil do stanu a vytáhl z bedny sochor. Cookling už chrápal.

Přistoupil jsem potichounku ke klubku krabů á ze všech sil jsem do jednoho praštil.

Měl jsem pocit, že to ostatní musí polekat. Ale nic takového.

Na roztříštěného kraba se vrhli jiní a znovu zasršely jiskry.

Zasadil jsem ještě několik úderů, ale mělo to jediný výsledek, že se množství elektrických jisker ještě zvětšilo. Z hloubi ostrova se sem přihnalo několik dalších tvorů.

Ve tmě jsem viděl jen obrysy mechanismů a v té rvačce se mi najednou zdálo, že jeden z nich je obzvlášť velkých rozměrů.

A právě na toho jsem namířil. Ale když se můj sochor dotkl jeho zad, vykřikl jsem a uskočil daleko stranou – dostal jsem přes sochor elektrickou ránu! Trup téhle potvory se nějakým způsobem dostal pod elektrické napětí. Ochrana vzniklá v důsledku vývoje, kmitlo mi hlavou.

Celý roztřesený jsem se přiblížil k bzučícímu chumlu mechanismů, abych si vzal svou zbraň. Ale kdepak. Za blikavé záře mnoha elektrických oblouků jsem ve tmě spatřil, jak krájejí můj sochor na kusy. Nejpřičinlivější byl právě onen největší automat, který jsem chtěl rozbít.

Vrátil jsem se a ulehl na lůžko.

Na nějakou dobu se mi podařilo upadnout do těžkého spánku. Netrvalo to zřejmě dlouho. Probuzení bylo nečekané – cítil jsem, jak se přes mé tělo přeplazilo něco studeného a těžkého. Vyskočil jsem na nohy. Krab – ani jsem si to hned neuvědomil – zmizel v hloubi stanu. Za několik okamžiků jsem spatřil elektrickou jiskru.

Prokletý krab přišel hledat kov přímo k nám. Jeho elektroda řezala právě plechovou bandasku se sladkou vodou!

Rychle jsem zacloumal Cooklingem a zmateně jsem mu vysvětlil, co se děje.

„Všechny nádoby do moře! Potraviny a vodu do moře!“ zavelel inženýr.

Začali jsme tahat plechové konzervy k moři a ukládat je na písčité dno na místě, kde nám voda sahala k pasu. Tam jsme odnesli i všechny naše nástroje.

Mokří a vysílení touto prací jsme seděli na břehu bez spánku až do rána. Cookling namáhavě funěl a já jsem se v duchu radoval, že ho jeho nápad vytrestal. Ale v té chvíli jsem ho tak nenáviděl, že jsem toužil, aby byl vytrestán ještě víc.

Kapitola 4

Nevím, kolik času uplynulo od chvíle, kdy jsme přijeli na ostrov. Zkrátka jednoho krásného dne Cookling slavnostně prohlásil:

„Ted začíná to nejzajímavější. Všechen kov je spotřebován.“

Skutečně. Prošli jsme všechna místa, kde dřív ležely kovové odlitky. Nezůstalo tam nic. U břehu i mezi křovím zely prázdné jámy.

Kovové hranolky, krychle a tyče se změnily v mechanismy, pobíhající v nesmírném množství po ostrově. Jejich pohyby se zrychlily a nabyly na prudkosti; akumulátory byly nabity na maximum a energii nebylo možno vynaložit na práci. Krabi nesmyslně pobíhali po břehu, lezli na výšině mezi křovinami, vráželi do sebe, často i do nás.

Když jsem je tak pozoroval, přesvědčil jsem se, že měl Cookling pravdu. Krabi byli skutečně různí. Lišili se od sebe velikostí, pohyblivostí, rozměry klepet a rozměry tlamy-dílny. Ještě větší rozdíly byly zřejmě v jejich vnitřním zařízení.

„Nu tak,“ řekl Cookling, „už by měli začít bojovat.“

„To říkáte vážně?“

„Pochopitelně. Stačí jim dát ochutnat kobalt. Mechanismus je seřízen tak, že stačí, aby dovnitř proniklo sebemenší množství tohoto kovu, a to zničí, dá-li se to tak říci, jejich vzájemnou úctu.“

Nazítří jsme se s Cooklingem vypravili k našemu „mořskému skladišti“. Z mořského dna jsme vyzvedli i další dávku konzerv, vody a čtyři těžké šedivé hranolky z kobaltu, které inženýr schoval speciálně pro rozhodující stadium experimentu.

Když Cookling vyšel na písek, ruce s kobaltovými hranolky vysoko nad hlavou, okamžitě ho obklopilo několik krabů. Nepřestoupili sice hranici stínu jeho těla, ale bylo znát, že je objevení nového kovu velmi znepokojilo. Stál jsem několik kroků od inženýra a udiveně jsem pozoroval, jak se některé mechanismy neohrabaně pokoušejí vyskočit.

„Vidíte tu rozmanitost pohybů? Jak málo se podobají jeden druhému! A v té bratrovražedné válce, k níž je donutíme, zůstanou naživu jen ti nejsilnější, ti nejlépe přizpůsobení. A ti zrodí dokonalejší potomstvo.“

S těmito slovy hodil Cookling jeden kobaltový hranolek za druhým směrem ke křovinám.

Co následovalo pak, je věru těžké vyjádřit.

Na hranolky se vrhlo okamžitě několik mechanismů, a odstrkujíce se navzájem, začaly je krájet elektrickou jiskrou. Jiní krabi se marně mačkali zezadu, aby pro sebe urvali také kousek kovu. Někteří šplhali kamarádům po zádech, jak se drali doprostřed.

„Dívejte se, máme tu první rvačku!“ radostně vykřikl vojenský inženýr a zatleskal.

Za několik minut se místo, kam Cookling hodil kovové odlitky, změnilo v arénu hrozné bitvy, k níž se sbíhaly stále další a další automaty.

Jak se části rozkrájených mechanismů a kobalt dostávaly do tlamy stále novým a novým strojům, stávali se z krabů divocí a odvážní dravci a okamžitě se vrhali na své příbuzné.

V prvním stadiu této války byli útočníky ti, kteří pozřeli kobalt. Právě oni krájeli na kusy automaty, které se sem sbíhaly z celého ostrova v naději, že získají kov, jež tolik potřebují. Ale jak se čím dál víc krabů namlsalo kobaltu, stávala se válka stále zuřivější. V tom okamžiku začaly do hry vstupovat nově zrozené automaty, vyrobené v průběhu této rvačky.

Vzniklo pozoruhodné pokolení automatů. Byly rozměrem menší, ale pohybovaly se fantasticky rychle. Překvapilo mě, že teď už nemají zapotřebí tradiční procedury nabíjení akumulátorů jako jejich praotcové.

Docela jim stačila sluneční energie zachycená mnohem většími zrcadly na zádech. Jejich agresívnost byla ohromující. Otočily současně na několik krabů a krájely jiskrou dva nebo tři zároveň.

Cookling stál ve vodě a jeho tvář vyjadřovala nebetyčné uspokojení. Mnul si ruce a hekal:

„Báječně! Báječně! Dovedu si představit, co přijde dál!“

Co se mne týče, díval jsem se na tuto rvačku mechanismů s hlubokým odporem a strachem a snažil jsem se uhádnout, jací budou příští mechaničtí dravci. Kdo se zrodí z tohoto boje?

K poledni se celá pláž u našeho stanu změnila v obrovské bitevní pole. Sběhly se sem automaty z celého ostrova. Válka probíhala mlčky, bez výkřiků a nářků, bez rachotu a hluku. Praskot nesčetných elektrických jisker a cvakání kovových trupů doprovázely tento podivný masakr podivným šramotem a skřípěním.

Třebaže většina nyní vznikajícího potomstva byla malých rozměrů a značně pohyblivá, začaly se přesto objevovat i jiné druhy automatů. Svou velikostí značně převyšovaly všechny ostatní. Jejich pohyby byly váhavé, ale bylo v nich cítit sílu, a skutečně se dovedly úspěšně vypořádat s dotírajícími zakrslíky.

Když začalo slunce zapadat, projevila se náhle v pohybech mechanismů prudká změna. Shlukly se všechny na západní straně ostrova a začaly se pohybovat pomalu.

„K čertu, celá tahle společnost je odsouzena k zániku," řekl chraptivým hlasem Cookling. „Vždyť nemají akumulátory, a jakmile zapadne slunce, je s nimi konec."

Skutečně, jakmile se stíny křovin protáhly natolik, že zahalily obrovskou haldu drobných automatů, krabi okamžitě znehybněli. Nyní to nebyla armáda malých agresorů, ale rozsáhlé skladiště mrtvých plechových krabiček.

Přilezli k nim pomalu ohromní krabi, dosahující člověku do pasu, a začali je jednoho po druhém požírat. Na destičkách gigantických rodičů vznikaly obrysy ještě grandióznějšího, rozměrnějšího potomstva.

Cooklingova tvář se zachmuřila. Taková evoluce mu zřejmě nebyla po chuti. Váhaví automatičtí krabi obrovských rozměrů jsou příliš špatnou zbraní pro diverzi v nepřátelském zápolí.

Zatímco se krabi-giganti vypořádali s drobným pokolením, zavládl na pláži dočasný klid.

Vyšel jsem z vody a za mnou se mlčky vlekl inženýr. Vydali jsme se na východní stranu ostrova, abychom si trochu odpočinuli.

Byl jsem velmi unaven a usnul jsem téměř okamžitě, jakmile jsem se natáhl na teplý a měkký písek.

Kapitola 5

Uprostřed noci mě probudil divoký křik. Když jsem vyskočil na nohy, neviděl jsem nic kromě našedlého pruhu písečné pláže a moře slitého s černým nebem posetým hvězdami.

Výkřik se opakoval ve směru křovin, ale už ne tak hlasitě. Teprve teď jsem si všiml, že Cookling vedle mne není. Rozběhl jsem se po hlase.

Moře bylo jako obvykle velmi klidné a drobné vlnky jen zřídka a se sotva slyšitelným šramotem zaplavovaly písek. Avšak připadalo mi, že v místě, kde jsme uložili na dno zásoby jídla a baňky s pitnou vodou, je hladina neklidná. Cosi se tam plácalo a čvachtalo.

Usoudil jsem, že to bude Cookling.

„Inženýre, co tu děláte?" vykřikl jsem, když jsem se přiblížil k našemu mořskému skladišti.

„Tady jsem!" zaslechl jsem hlas odkudsi zprava. „Bože můj, kde?""

„Tady," uslyšel jsem opět inženýrův hlas. „Stojím po krk ve vodě, pojďte ke mně."

Vstoupil jsem do vody – a najednou zakopnu o cosi tvrdého. Zjistil jsem, že je to obrovský krab, který stál hluboko ve vodě na vysokých klepetech.

„Proč jste zalezl tak hluboko? Co tam děláte?" zeptal jsem se.

„Hnali se za mnou a zahnali mě sem," zapištěl tlouštík žalostně.

„Hnali se? Kdo se hnal?" „Krabi."

„To není možné! Za mnou se přece nehoní." Znovu jsem ve vodě narazil na automat, obešel jsem ho a konečně se dostal k inženýrovi. Skutečně stál až po krk ve vodě. „Řekněte mi, co se vlastně děje?"

„Sám to nechápu," pronesl roztřeseným hlasem. „Spím, a najednou na mne narazí krab … Myslím si, že je to náhoda... odsunul jsem se kousek dál, ale on se ke mně zase začal přibližovat a hrábl mi klepetem do tváře. Tak jsem vstal a jdu stranou. On za mnou… Rozběhnu se… Krab za mnou. Přidal se k němu ještě jeden. A pak další, celá smečka … No a zahnali mě sem …"

„Zvláštní. Tohle se nikdy dřív nestalo," řekl jsem. „Kdyby se u nich byl následkem evoluce vyskytl protilidský instinkt, neušetřili by ani mne."

„Nevím," sípal Cookling. „Ale vyjít na břeh se bojím … "

„Nesmysl," řekl jsem a vzal ho za ruku. „Půjdeme při břehu na východ. Budu vás chránit."

„Jak?"

„Za chvilku jsme u skladu a já si tam vezmu nějaký těžký předmět. Například kladivo."

„Jenom ne kovové," zasténal inženýr. „Radši si vemte víko od bedny nebo vůbec něco dřevěného."

Vydali jsme se pomalu podél břehu. Když jsme došli ke skladu, ponechal jsem inženýra o samotě a přiblížil se ke břehu.

Zaslechl jsem hlučné šplíchání vody a známé bzučení mechanismů.

Kovoví tvorové kuchali plechovky konzerv. Dostali se na naši mořskou skrýš.

„Cooklingu, jsme ztraceni!" vykřikl jsem. „Sežrali nám všechny konzervy."

„Opravdu?" pronesl lítostivě. „Co teď budeme dělat?"

„Jen si přemýšlejte, co teď budeme dělat. To všechno je z toho vašeho pitomého nápadu. Vypěstoval jste si přece druh diverzní zbraně podle svého gusta. Tak si to teď vylízejte."

Obešel jsem smečku automatů a vyšel na břeh.

Tady ve tmě jsem se plazil mezi kraby a sbíral po hmatu na písku kousky masa, nakládané ananasy, jablka a ještě nějaké zbytky

potravy a přenesl to na písečnou vyvýšeninu. Podle množství věcí, které se válely na břehu, se dalo soudit, že si během našeho spánku tihle tvorové pěkně zamakali. Nenašel jsem ani jednu konzervu celou.

Zatímco jsem sbíral zbytky našeho proviantu, stál Cookling asi dvacet kroků od břehu po krk ve vodě.

Byl jsem natolik zaujat sbíráním potravy a natolik rozčilen vším, co se zběhlo, že jsem na něho docela zapomněl. Ale dal o sobě za chvíli vědět pronikavým křikem:

„Bože můj, Budde, pomoc! Lezou ke mně!“

Vrhl jsem se do vody, a zakopávaje o kovové příšery, zamířil jsem ke Cooklingovi. A tady, pět kroků od něho, jsem narazil na kraba.

Mne si krab ani trochu nevšiml.

„Ksakru, proč vás tak nemají rádi? Vždyť vy jste, dalo by se říci, jejich tatínek!“ řekl jsem.

„Nevím,“ zasípal bublavě inženýr. „Udělejte něco, Budde, aby šel pryč. Jestli se narodí nějaký krab ještě vyšší než tenhle, je se mnou konec … “

„Tady máte svou evoluci. Mimochodem, řekněte mi, které místo je u těch krabů nejzranitelnější. Jak se dá pokazit mechanismus?“

„Dřív bylo třeba rozbít parabolické zrcadlo … nebo vytáhnout zevnitř akumulátor. Ale teď – nevím … Bylo by potřeba speciálního výzkumu.“

„Jděte mi k šípku se svými výzkumy!“ procedil jsem mezi zuby a popadl rukou tenkou přední tlapku kraba, nataženou k inženýrově tváři.

Automat začal couvat. Našel jsem druhou tlapu a také jsem ji ohnul. Tykadla se ohýbala snadno, jak měděné dráty.

Kovovému tvorovi se tato operace zřejmě moc nezamlouvala. Začal pomalu vylézat z vody. A my s inženýrem jsme se vydali podél břehu dál.

Když vyšlo slunce, vylezly všechny automaty z vody a nějakou dobu se vyhřívaly. Za tu chvíli jsem stačil kamenem rozbít parabolická zrcadla na zádech přinejmenším padesáti krabů. Ti všichni se přestali pohybovat.

Ale bohužel to naši situaci nezlepšilo – rozbití krabi se okamžitě stali obětí jiných tvorů a z těch se s ohromující rychlostí začali rodit krabi noví. Abych roztloukl křemíkové baterie na zádech všech strojů, to bylo nad mé síly. Několikrát jsem narazil na zelektrizované automaty a to podlomilo můj bojový elán.

Celou tu dobu stál Cookling v moři.

Brzy znovu vzplála válka mezi obludami a ty jako by na inženýra docela zapomněly.

Opustili jsme bojiště a přešli na opačnou stranu ostrova. Inženýr byl několikahodinovou mořskou koupelí tak promrzlý, že ulehl na záda a cvakaje zuby poprosil mě, abych ho zasypal horkým pískem.

Poté jsem se vrátil k našemu původnímu útulku pro šaty a to, co zbylo z proviantu. Teprve nyní jsem zjistil, že je stan rozbořen – zmizely železné kůly, zaražené do země, a na okrajích plachty byly odtrhány kovové kroužky, jimiž byla plachta připevněná na provazech.

Pod plachtou jsem našel Cooklingovy i své šaty. I tady bylo znát stopy činnosti krabů hledajících kov. Zmizely kovové háčky, knoflíky, přezky. Na jejich místech zůstala propálená tkanina.

Tou dobou se bitva mezi automaty přesunula od břehu do hloubi ostrova. Když jsem vystoupil na vyvýšeninu, spatřil jsem, že téměř uprostřed ostrova, mezi křovím, tyčí se na dlouhých klepetech, téměř tak vysokých jako dospělý člověk, několik oblud. Vždycky dvě a dvě se pomalu rozcházely různými směry a pak se s ohromnou rychlostí řítily proti sobě.

Při jejich srážce se ozývaly zvučné kovové rány. V pomalých pohybech těchto gigantů bylo cítit obrovskou sílu a velikou váhu.

Před mýma očima bylo několik mechanismů sraženo na zem a okamžitě roztrháno.

Ale já už měl dost dívání na rvačky mezi šílenými stroji, proto jsem na sebe naložil všechno, co se mi podařilo sebrat na místě stanoviště, a pomalu jsem se vydal ke Cooklingóvi.

Slunce nemilosrdně pálilo, a než jsem došel k místu, kde jsem zahrabal inženýra do písku, několikrát jsem zalezl do vody. Měl jsem dost času na promýšlení všech událostí.

Jedno bylo jasné – plány admirality s evolucí se vyloženě zhroutily. Místo zdokonalených miniaturních přístrojů se rodidly neohrabané gigantické mechanismy obrovské síly, ale pomalých pohybů.

Z vojenského hlediska nestojí za nic.

Již jsem se přibližoval k písečnému pahrbku, pod nímž spal Cookling, vysílený nočními koupelemi, když tu od vyvýšeniny vylezl z křovin obrovský krab.

Byl vyšší než já, nohy měl vysoké a masivní. Pohyboval se nepravidelnými skoky, nahýbaje přitom zvláštním způsobem trup. Přední, pracovní tykadla měl neuvěřitelně dlouhá a vláčel je po písku. Obzvlášť zbytnělou měl tlamu-dílnu. Tvořila téměř polovinu jeho těla.

„Ichtyosaurus," jak jsem ho v duchu pojmenoval, neohrabaně slezl a začal se trupem otáčet na všechny strany, jako by se rozhlížel po terénu. Mechanicky jsem směrem k němu mávl stanovou plachtou, jako to děláme, když chceme odehnat krávu stojící v cestě. Ale on si mne vůbec nevšiml a jaksi podivně, bokem, začal opisovat kruh a blížil se k písečnému pahrbku, pod nímž spal Cookling.

Kdyby mě bylo napadlo, že nestvůra směřuje k inženýrovi, byl bych se mu okamžitě rozběhl na pomoc. Ale dráha mechanismu byla tak neurčitá, že mě nejprve napadlo, že jde k vodě. A tak teprve když se dotkl tlapami vody, prudce se otočil a rychle se rozběhl k inženýrovi, hodil jsem náklad na zem a rozběhl se.

„Ichtyosaurus" se zastavil nad Cooklingem a jako by se přikrčil na bobek.

Všiml jsem si, jak se konce jeho dlouhých tykadel zamíhaly v písku, přímo vedle inženýrovy tváře.

V příštím okamžiku se na místě, kde se ještě před chvilkou rýsoval pahrbek, zavířil najednou mrak písku. To Cookling jako pomatený vyskočil na nohy a v panice se rozběhl pryč od obludy. Ale bylo pozdě. Tenká chapadla se mu pevně ovinula kolem tlustého krku a zvedla ho nahoru k tlamě mechanismu. Cookling zůstal bezmocně viset ve vzduchu, podivně kymáceje nohama i rukama.

I když jsem inženýra ze srdce nenáviděl, nemohl jsem připustit, aby zahynul v boji s jakýmsi nemyslícím kovovým netvorem.

Bez rozmýšlení jsem chytil kraba za jeho vysoká klepeta a vší silou jsem trhl. Ale bylo to asi to samé, jako kdybych chtěl vyvrátit ocelovou rouru zapuštěnou hluboko do země. „Ichtyosaurus" se ani nepohnul.

Narovnal jsem se a vyskočil mu na záda. Na okamžik byla moje tvář ve stejné úrovni se zkřiveným obličejem Cooklingovým.

„Zuby," prolétlo mi hlavou. „Cookling má kovové zuby. Ze všech sil jsem praštil do parabolického zrcadla, blyštícího se ve slunečních paprscích.

Krab se zavrtěl na místě. Zmodralý Cooklingův obličej s vyvalenýma očima se objevil ve výši tlamy-dílny. A tu se stalo cosi strašlivého. Elektrická jiskra přeskočila na inženýrovo čelo, na jeho spánky. Pak se tykadla kraba náhle rozevřela a bezvládné tělo stvořitele železného moru se zřítilo do písku.

Kapitola 5

Když jsem pohřbíval Cooklinga, honilo se po ostrově několik obrovských krabů. Mně ani mrtvole vojenského inženýra nevěnovali žádnou pozornost. Zabalil jsem Cooklinga do stanové plachty a zakopal uprostřed ostrova do mělké jámy v písku. Pohřbíval jsem ho bez soucitu. Ve vyschlých ústech mi skřípal písek a já jsem v duchu proklínal nebožtíka za celý hnusný nápad. Z hlediska křesťanské morálky jsem se tím dopouštěl velikého rouhání.

Pak jsem několik dní ležel bez hnutí na břehu a díval se k obzoru, odkud se měla objevit Holubice. Čas plynul trýznivě pomalu a nemilosrdné slunce jako by zůstalo stát nad hlavou. Občas jsem se připlazil k vodě a nořil do ní spálenou tvář.

Abych zapomněl na hlad a přemohl mučivou žízeň, snažil jsem se myslet na něco abstraktního. Uvažoval jsem, že v naší době mnoho chytrých lidí utrácí síly svého rozumu na to, aby připravovali zkázu jiným lidem. Třeba ten Cooklingův vynález. Byl jsem přesvědčen, že by ho bylo možno využít k ušlechtilým účelům, třeba k těžbě kovů. Evoluci těchto tvorů by bylo možno usměrnit tak, aby tento úkol plnili s maximální účinností. Došel jsem k závěru, že po příslušném zdokonalení by se tento mechanismus nemohl vyvinout v neohrabaný kolos …

Najednou mě překryl veliký kulatý stín. S námahou jsem pozvedl hlavu a díval se, co mi zaclonilo slunce. Ležel jsem mezi klepety kraba obludných rozměrů. Přilezl k břehu a zdálo se, že se dívá na obzor a na něco čeká.

Potom jsem začal blouznit. V mém rozpáleném mozku se gigantický krab změnil ve vysoko zvednutou nádobu se sladkou vodou, k níž za žádnou cenu nemohu dosáhnout.

Vzpamatoval jsem se na palubě plachetnice. Když se mne kapitán Heil zeptal, mají-li na loď nakládat ten obrovský podivný mechanismus, co se válí na břehu, řekl jsem mu, že to zatím není nutné.

(Přeložila Hana Vrbová)

STRAŠNÝ DEN

Zdálo se jí o temných vlhkých stržích, o cestičkách v horách, o kamení, které se pod jejími kroky sesouvá do údolí. Visela nad propastí, držela se jen keře nebo malého výstupku skály, a potom, aniž by se jí podařilo vyškrábat se nahoru, znovu šla po strmé stezce, ale už na jiném místě, znovu se kamení bez jediného zvuku sesouvalo pod jejíma nohama.

Její vidiny Země byly přízračné a nereálné. Nikdy nebyla na Zemi, a dokonce ani film o putování po horách nikdy neviděla, takže tyto noční můry musely být dědictvím po jejích předcích. Tak si to aspoň vysvětlovala. Často se jí zdálo o Zemi, ale byly to jakési neskutečné sny, matné a nereálné, jako když ve snu víš, že to, co vidíš, se ti jen zdá. Když se jí ve snech zjevoval známý svět Lodi, viděla ho reálně a do detailů.

Vstala a řekla si, že se asi narušila atmosféra v Lodi, to že způsobilo její těžký spánek. Přístroje však ukazovaly správný tlak a správné množství kyslíku, uklidnila se tedy. Člověk na kosmické lodi věřil přístrojům víc než vlastním pocitům.

Škoda že na Lodi není aparát na měření nálady, pomyslela si. Ručička by ukazovala na „vesele“ a ty by ses musela, milá Pavlíno, rozveselit, ať se ti to líbí nebo ne.

Pavlína však měla dobrou náladu.

Broukala si melodii, která jí uvázla v paměti ještě včera, když se s dětmi zabývala hudební výchovou, a namířila si to do řídící kabiny. Tady, pod hvězdami rozesetými po černé obloze, ke kterým Loď letěla, začínal každý její den. Samozřejmě, necítila a ani nemohla cítit pohyb Lodi. Naopak, zdálo se, že Loď uvázla v bezbřehé prázdnotě, zůstala stát, ztuhla a skrývala se, ale jedna malá hvězdička, ta, ke které letěli, se postupně přibližovala a každým rokem byla jasnější a zřetelnější. Loď řídil Navigátor, do něhož byl vložen program ještě na Zemi, takže posádka prakticky nemusela hvězdy sledovat, ani se podle nich orientovat. A přesto kopule zářící chladnými jiskrami hvězd přitahovala zrak i srdce a stále připomínala: hvězdy jsou s námi!

Na Lodi nebylo žádné schodiště. Přestože obytné místnosti byly rozmístěny v šesti patrech a síla přitažlivosti se blížila zemské, stavitelé Lodi se obešli bez schodů. Z řídícího centra dolů na farmu a dál, přes skladiště až ke strojovně, vedla točitá chodba, která několikrát obepínala celou Loď, a každý její šroubovitý závit odpovídal jednomu poschodí. Podlaha v chodbě byla z plastiku, který něčím připomínal zemskou trávu. Každý Pavlínin den začínal během po tomto trávníku od řídícího centra k farmě a zpět.

Pavlína se pozdravila s hvězdami, popřála dobré jitro Navigátorovi, dotkla se ho dlaní a rozběhla se po chodbě.

Šest poschodí. Šest velkých okrouhlých sálů. Všechno je to tu tak, jak to bylo včera, předevčírem i před desíti lety …

Knihovna je ještě prázdná. Stereoobrazovky ještě nesvítí, mlčí i pedantické automaty-učitelé, osiřelé jsou ještě dětské stolky. Jen vždy bdící Konzultant, pokladnice všech moudrostí a dobrá duše, slabé pomrkává svými indikátory. Usmála se na něj jako na živou bytost.

„Ahoj, starouši!“

A Konzultant, jako by právě na to čekal, okamžitě odpověděl: „Dobré ráno, Pavlíno!“

Na poschodí, kde jsou ložnice, vládne ještě ticho. Je tu dvanáct malých kajut po obvodu lodi, každá určená pro jednoho obyvatele. Loď je projektovaná pro dvanáct lidí maximálně. Teď jich je sedm. „Zajímavé, co si o tom myslí Sven,“ připomněla si Pavlína. „Možná že už je čas. Marta již odrostla.“

Zahrada. Třicet ovocných stromů, živý plot ze stříhaných akátů, divoce rostoucí tráva. Aleje vysypané pískem, malý bazén, sportovní hřiště. Dokonce i ptáci, bezstarostní zpěváčci, si tak jako na Zemi zpívají ranní písničku.

Starší děti už vstaly. Alexandr cvičil s činkami a hezoučká patnáctiletá Lucienne jela na bicyklu a šlapala do pedálů, co měla sil. Na trenažéru letěla pod jejími koly pozemská silnice, po stranách se míhaly domky a prosvětlené březové háje. Doufám, že nežije ještě pořád ve světě svých dětských představ, pomyslela si Pavlína, nevěří už, že je to skutečná cesta a skutečný vítr? Anebo to již bere jen tak ze zvyku?

V kuchyňském patře nikdo nebyl, ale Syntetizátor tiše hučel, tvořil pro lidi potravu, na vařiči bublala voda ve velkém starobylém čajníku. Služba se již ujala svých povinností.

A tady je farma, nejnižší patro jejího ranního běhu, zde si na chviličku vydechne. Obyvatelé se při jejím příchodu vzbudili. Králíci se hrnuli ke dvířkům klece, strkali se o překot a žádostivě pohybovali

čumáčky. Slepice netrpělivě kdákaly a klovaly do prázdného krmítka. Také kapři připlavali k okraji bazénu.

Pavlína si prozpěvovala, potřepala králíky za uši, cvrnkla největšího a nejžravějšího kapra Gargantuu po pyscích, vzala od slepic vejce – a všichni se uklidnili, jako by čekali, až se Pavlína objeví, nikoliv, kdy je nakrmí. Utrhla několik salátových listů, natrhala zelenou cibulku a kopr. Nová ředkvička zatím ještě nedorostla. Košík se zeleninou postavila Pavlína u vchodu, služba ho potom odnese.

Hloupý Gargantua na ni civěl sklem bazénu, chtěl si pohrát. Nudí se, pomyslela si Pavlína. Je jim těžko, není tu rybník se zeleným břehem, jsou celý život zavřeni ve čtyřech stěnách. Tak jako my. Naše klec je jen prostornější, ale také se z ní nedá nikam uniknout. Anebo se snaží trochu mne pobavit? Vypadá, že všemu rozumí, jen promluvit.

Nedokázala myslet na králíky, ryby a slepice jen jako na budoucí potravu – spíše to pro ni byli přátelé na daleké cestě. Právě proto musel maso připravovat Sven nebo Alexandr, ona již jen brala připravené potraviny z lednice a snažila se nevzpomínat, jak tyto potraviny vypadaly ještě včera. To by to asi dopadlo, kdyby někdo při obědě oznámil: Dnes je pečený Gargantua na smetaně!

V kuchyni už hřmotil nádobím ospalý a rozcuchaný desetiletý John.

„Jak ses vyspal, hochu?“ „Výborně, teto Pavlíno, a vy?“

„Jako vždy, O. K. Mám ti pomoct?“

„Co vás napadá, já sám! Udělám humrový salát, dobře?“

„To záleží na tobě, Johne!“

Běžela dál. Jak ráda by byla poslala Johna do bazénu, aby si tam pohrál s ostatními dětmi a udělala kuchyňskou práci za něj. Ale přísná tradice Lodi nedovolovala nikomu úlevy.

Hodně se zadýchala, než vyběhla znovu nahoru „ke hvězdám“. Lehká únava jí byla příjemná. Loď neposkytovala mnoho příležitostí k příjemným prožitkům, fyzická únava byla jedním z nich. Proto všichni tak rádi sportovali. Téměř všichni, opravila se Pavlína, když si vzpomněla na Svena.

Teď deset minut cvičení na bradlech spolu s Lucienne.

„Jak snadno děláte stojku, teto Pavlíno!“

„Ty se to naučíš ještě lépe. Napni špičky. My ženy nepotřebujeme jen sílu, ale také ladnost,“ šibalsky přitom mrkla na Lucienne, „abychom se líbily našim nesportovním mužům.“

Deset minut s dětmi v bazénu.

„Serži, nesprávně dýcháš, jen si vzpomeň, jak tě to učil strýček Sven! Marto, dceruško, proč stojíš a neplaveš?“

„Mami, proč ryby umí plavat?“

„Když byly docela maličké, naučily je to jejich maminky.“

„Copak rybky mají mámy?“

„Ovšem, všechno živé má matku.“

„A Seržík ji nemá!“

„Jen plav, hni sebou, holka. Serž měl taky maminku.“

Alexandr zůstal stát, díval se, jak Lucienne skáče přes švihadlo. Má hezkou postavu. A jak se rovně drží!

„Výš, Lucienne, výš a veseleji! A ty, Alexandře, nespadni z hrazdy, když na ni tak koukáš. Marto, jen se neboj, neutopíš se. Dělejte to jako já.“

Dávala na děti pozor, mluvila s nimi, plavala, plácala se s nimi ve vodě – a pořád měla před očima ty horské stezky, ty mlhavé průrvy a kamení, sesouvající se jí pod nohama. Teď už strach pominul, zůstal jen pocit něčeho neznámého, jakýsi objev, jako kdyby skutečně byla chvíli na Zemi. Jak živá je v člověku zemská přitažlivost! Bude budit ze sna i Martu i její vnuky a pravnuky, dokud se za tři sta let znovu nevrátí na Zemi a nevstoupí na ni vlastníma nohama.

Pavlína věděla, že noční dojmy se jí budou vracet po celý den. Práce ji sice na chvíli odpoutá – bude učit starší děti medicínu, počítat a hrát si s menšími, krmit zvířata na farmě, pracovat v laboratoři, číst a besedovat se Svěnem anebo s ním odpočívat v přítmí kajuty – ale na sen nezapomene. Zde na Lodi, kde život plyne jednotvárně ve stále stejném rytmu, kde nejsou a nesmí být mimořádné události, je sen prožitkem, o kterém člověk přemýšlí a žije tím třebas i několik dní, dokud jeho pozornost neupoutá něco jiného. Může to být nemoc některého z dětí, nebo nová mláďata na farmě, anebo příliš záhy vznikající milostný vztah mezi Lucienne a Alexandrem. Anebo další sen.

Ze všech snů měla nejraději sny o Zemi. Průseky v hlubokých lesích, koruny vysokých stromů, bohatá kupovitá oblaka a modré nebe nad hlavou v ní vyvolávaly lyrickou náladu. Jak milovala Zemi, kterou nikdy neviděla!

„Připravte se k snídani!“ hlasitě vyvolával John, když vběhl do zahrady. „Salát! Smažená vejce! Bílá káva!“

Děti se o překot hnaly oblékat. Na nechutenství si nikdo nestěžoval.

Pavlína šla nahoru do své kajuty. Přistoupila k zrcadlu. Uviděla v něm mladou, ještě svěží třicetiletou ženu s plnými tvářemi, bohatými

kaštanovými vlasy a klidným pohledem velkých šedých očí. Kdyby ty oči nebyly trochu smutné a obličej nejevil známky starostí, ničím by si nezadala s Lucienne. Štíhlá, kvetoucí, přitažlivá žena v nejkrásnějším ženském věku, která pro Loď musí porodit ještě jedno nebo dvě děti.

Pavlína se na sebe usmála.

Obleču si nějaké pestré šaty. Nemůžu být pořád v kombinéze, řekla si. Třeba bude Sven rád.

Již několik dní měl Sven špatnou náladu a nechtěl cvičit. Nebylo to nic výjimečného, už se mu to několikrát stalo – a nejen jemu, i jiným, kteří tu žili před nimi. To přejde! I špatná nálada jednou omrzí, tak jako všechno na světě. A Sven se s novou energií pustí zase do práce. A teď je lepší nechat ho být, ať si sedí nad šachovou deskou nebo čte filozofické traktáty. Dospělý člověk musí sám nejlépe vědět, jak se zase co nejrychleji dostat do formy.

Učesala se, podvázala si vlasy stuhou a s melodií, která jí uvázla v paměti, šla ke Svenově kajutě.

„Svene," volala, „Svene, snídaně je připravená!" Kajuta byla prázdná.

Pavlína vystoupila chodbou do řídicího centra. Na černém nebi chladně svítily jasné, klidné hvězdy, stále tytéž, stále stejné jako včera, lhostejné, ke všemu.

„Svene!"

Ani tady nikdo nebyl.

Sešla do knihovny, do zahrady, na farmu, obešla všechna patra i sklady, prohlédla všechna zákoutí, potom se vrátila a prošla všech dvanáct kajut. Sven nebyl nikde.

Co je to za hloupé vtipy! myslela si. Loď není byt, na procházku se z ní vyjít nedá. A tu jako nezadržitelná lavina, která smete na své cestě všechno, co jí překáží, se na ni zřítilo strašné poznání…

Svět na chvíli zmizel. Nic nezbylo: ani vesmír, ani hoře, ani sama Pavlína, ani Loď, ani bolest, ani jediná myšlenka – jen strašná, neúnosná, ubíjející tíha.

Potom jako kdyby jí někdo pošeptal: „Nevylekej děti. Čekají. To je teď hlavní, nevylekat děti … "

Za několik minut, navenek klidná, jen pobledlá, si sedla ke stolu.

„Začneme, děti," řekla obvyklým hlasem. „A kde je tatínek?" vypískla Marta. „Není zdráv, holčičko. Nají se později."

Dokázala to říci chladnokrevně, ale ihned zachytila na sobě ostrý tázavý pohled Alexandrův, spatřila, jak Lucienne náhle zbledla. Všichni ostatní se pustili do salátu.

„Mami, já chci ředkvičky. Kdy už dorostou?"

„Brzy, dceruško."

Vzala nůž, aby dětem rozdělila vejce. Nůž byl tupý a kostrbatý. A vlastně to nebyl nůž … Byl to keř, urvaný ze skály, na kterou se v noci škrábala polomrtvá, aby se zachránila před lavinou. Pocítila, že kamení pod nohama jí mizí, že se nemá za co zachytit, oč opřít… dole propast… hluboká … bezedná...
Pavlína upustila nůž a oběma rukama se chytila okraje stolu.

D V E Ř E

Nad nimi zářily hvězdy. Cizí hvězdy, jiné než na Zemi. Tvary souhvězdí se již měnily. Tady hvězdy nabývaly zvláštního smyslu. Nebyly jen vzdálenou okrasou nebeské klenby, byly jedinou realitou světa, který je obklopoval. Všichni věděli, že před nimi není obraz skutečného vesmíru, nýbrž kopie, přenášená vnějšími anténami na obrazovku kopule, to však na věci nic neměnilo. Řád Lodi předpisoval provádět s dětmi besedy v řídícím středisku – jen před tváří vesmíru je totiž možno plně pochopit smělost jejich úkolu: malá hrstka lidí, slabých bytostí, jejichž život trvá pouhý okamžik, se s velikou námahou odpoutala od své malé planety, s vypětím překonala její tíži a přitažlivost svého slunce, jakých jsou ve vesmíru milióny, a rozhodla se poznat nekonečnost hvězd, postavit se jim na roven.

Ne, dospívajícímu člověku je těžké rozumně vysvětlit, jaká je to odpovědná úloha a jaké naděje do ní vkládá Země. Ale rozumové důvody nejsou ničím před citovým zážitkem, když člověk zůstane sám s hvězdami. Jen před nimi se člověk cítí částí velkého společenství lidí, jedním ze sedmi miliard, plnícím své odpovědné poslání, jen tady je možno pochopit, že celé lidstvo sleduje jeho cestu, a proto v plné míře pocítí, že není zajatcem Lodi, nýbrž osobností, na níž závisí budoucnost Země.

Pavlína se dívala na hvězdy očima člověka, který již mnoho věcí promyslel a také mnoho protrpěl. Alexandr byl vážný a chladný, uvážlivý mladík, který se měl v budoucnu stát velitelem Lodi. Lucienne vnímala ještě všechno dětsky nadšenýma očima, ale v jejím naivním nadšení se již občas kmitl údiv i strach. Strach z neúměrnosti hvězdných prostorů a odvahy člověka, který se rozhodl je poznávat.

Pavlína nevěděla, jak ten rozhovor začít. Odkládala ho ze dne na den, z hodiny na hodinu, a čím víc ho odkládala, tím méně rozhodnosti v ní zůstávalo. Byla ještě příliš slabá, rozrušená a

nešťastná, bála se, že nevydrží a že se před dětmi rozpláče – a všechno tím pokazí.

„Chladnokrevně, naprosto nezaujatě," přikazovala si. „Řekni jim to nezúčastněnými, oficiálními slovy, jako by to udělal Konzultant. Právě tak, jako Konzultant. Jenom holá fakta!" Ale nebylo to nic platné. Odpovědnost jí svazovala ruce, věděla, že nejmenší chyba nebo falešná nota může způsobit nenapravitelné škody.

„Musím vám to říci," řekla Pavlína se sebezapřením. „Sven od nás ODEŠEL."

Alexandr mlčky čekal vysvětlení. Lucienne to nevydržela: „Odešel? Odešel z Lodi? Co to znamená? Kam odešel?"

Po tváři Pavlíny proběhl bolestný úsměv. Nezajímá ji, proč odešel, nýbrž kam. Kam je možno odejít z Lodi, která se řítí uprostřed hvězd?

„Řád Lodi zakazuje říkat o tom dětem, kterým ještě není osmnáct let. Ale já vám musím říci všechno. Nemám jiné východisko. Změnily se podmínky a za vzniklých podmínek je nutno počítat vás za dospělé. Ti, kdo postavili tuto Loď a poslali ji ke hvězdám, dali členům expedice možnost ODEJÍT. Bylo to nezbytné. Lidstvo nemá právo nutit někoho násilně k hrdinskému činu – to je věc svobodného rozhodování – a náš let je hrdinský čin, my se již nemůžeme zříci účasti na tomto hrdinském činu, proto je nám dána jediná možnost – ODEJÍT. Odejít může člověk, který pocítil vážné změny ve své psychice. Hysterik, pesimista, ten, kdo začal nenávidět lidi, a proto je schopen vyvést z rovnováhy celou posádku. Proto má právo zbavit Loď své přítomnosti. Je to také východisko pro člověka, který se dopustil zločinu. Dobrovolný ODCHOD."

„Ale kam?" opět nevydržela Lucienne. Tváře jí hořely. Alexandr byl naopak velmi bledý.

„Počkej, má milá, všechno se dozvíš. Na Lodi byly už dva takové odchody. Když zemřel John, náš první velitel, odešla Sofie, jeho žena: nemohla bez Johna žít. Potom odešel Rudolf, protože se dopustil zločinu. Jaký to byl zločin, jak a proč se stal, to se dozvíte, až se budete seznamovat s historií Lodi. Zatím to není důležité. Důležité je, že Sofie a Rudolf měli pádné důvody k odchodu. Proč odešel Sven, nevím."

„Copak on vám nic neřekl, teto Pavlíno?"

„Ne, má milá, nic mi neřekl. Možná že to v budoucnu pochopíme, aspoň se o to budeme snažit."

Lucienne vyčítavě pohlédla na Alexandra: vidíš, jací jste vy, muži!

„A teď půjdeme dolů a já vám ukážu, kam ODEŠEL Sven."

Sešli okolo obytného patra a tří poschodí skladišť až ke strojovně. Jemnou vibraci Lodi zde nebylo cítit o nic víc než nahoře. Hluk pracujících motorů však zde byl zřetelnější.

„Dříve Loď pro vás končila tady," řekla Pavlína a vyťukávala šifry na zámku. „Teď uvidíte strojovnu. Reaktor a všechny další systémy pracují automaticky, ale lidé tam nesmí vstoupit"

Dveře se otevřely a rozsvítilo se světlo. Mlčky prošli serpentinou úzké chodby a zůstali stát u druhých takových dveří. Dál se nedalo jít. Pavlína stiskla kliku a v masivní stěně se otevřelo maličké okénko. Za ním hořely pekelné plameny.

„Tady ty dveře. Otevírají se utajenou šifrou, kterou poznáte, až vám bude dvacet let. Za těmito dveřmi je reaktor."

Lucienniny oči byly kulaté a poskakovaly v nich modré záblesky.

„Odešel tam," zašeptal Alexandr. „Ano, odešel tam."

„Ale vždyť je to kruté," vykřikla se zoufalým gestem Lucienne. „Proč vymysleli ty strašné dveře?"

„Neměla jsem právo sdělit vám tajemství ODCHODU, ale stalo se. Příliš brzy musíte dospět. Ano, má milá, je to kruté. Ale v životě jsou kruté věci, kterým se nelze vyhnout. Bez této předem promyšlené krutosti by expedice nedošla svého cíle."

„Proč? Proč?"

„Protože člověk, který by nechtěl letět ke hvězdám, by se cítil věčným vězněm, žalářovaným v Lodi bez vlastní viny. Protože je nebezpečné žít bok po boku se zločincem nebo s šílencem. A když už se Sven rozhodl udělat všemu konec, není to takto lepší, než kdyby se dejme tomu oběsil v kajutě a tam ho uviděla Marta? Ne, děti, věřte mi a nenazývejte krutostí, co po čase budete hodnotit jako humánnost. Samozřejmě, ODCHOD je výjimečné řešení. Ale člověk by měl vždy mí ti možnost volby."

„Vy ho omlouváte?" vykřikl Alexandr, ztěží popadaje dech.

„Nikdy."

A teprve teď ztratila sebeovládání. Neměla tu železnou bezcitnost, kterou měl Konzultant. A hlavně, teprve tady u těch dveří plně pochopila celou hloubku svého osamocení. „Sama! Navždycky sama!"

P R V N Í

Co by se s ní stalo v těch dnech zoufalství a beznaděje, kdyby ji soustavně nepodporoval otec?

Veliký, s mohutným plnovousem, s hlubokým hlasem a laskavým pohledem očí pod huňatým obočím sedával u ní, tak jako v dětství, celé hodiny a Pavlína si znovu připadala jako děvčátko, udivené a nadšené tím, jak velké mají dospělí zkušenosti. Vyprávěl jí o Zemi, o lidech, o sobě, a ona žádostivě hltala každé jeho slovo, každé gesto, každý úsměv – a postupně získávala svou dřívější odolnost.

Byla ještě velmi slabá a občas zapomínala, že si pouze vybavuje to, co jí říkal dávno. Zdálo se jí, že to není pouze vzpomínka na otce, ale něco mnohem víc: že je to on sám, živý a hmatatelný.

Po něm zdědila nejlepší rysy charakteru, on v ní vypěstoval statečnost, vůli a vytrvalost. Byl částí Pavlíny a Pavlína byla částí jeho. A teď k ní přišel znovu, aby jí pomohl v těžké hodině a aby jí podepřel, aby si nezoufala a nezlomila se v neštěstí. Bez něho by to nevydržela.

„Vidíš, dcerko, zde na Lodi naše životy nenáleží nám. My jsme první, sami jsme dobrovolně zvolili svůj úděl. Vy a ti, kdo přijdou po nás, musí jednat stejně, protože nemají jinou volbu. Naše životy patří Zemi. A věř, Země by nás nikdy neposlala k hvězdám, kdyby od naší expedice neočekávala odpověď na otázku, zůstane-li lidstvo navždy přikováno ke svému Slunci, anebo vykročí do vzdáleného vesmíru? Jsme první, Pavlíno – a cesta prvních je vždy těžká. Nebezpečná. Někdy tragická. Ale někdo vždy musí být první.“

„Někdo musí být první!“ Toto jednoduché heslo ji provázelo celý život. Občas, když nebyla ve své míře pro nějaké všední neúspěchy, nebo když byla unavená a něco se jí dotklo, Pavlína se rozčilovala: proč ne někdo jiný, proč právě my? Ale vždy si vzpomněla na otcův úsměv a na jeho nezvratitelný prostý důvod: někdo musí být první, tak proč někdo jiný, proč ne my?

Zdánlivě je náš úkol jednoduchý. – sami přežít a vychovat ty, kdo zůstanou na Lodi po nás. Je to bezstarostný život, jaký má například tráva, není-liž pravda? Ale to se jenom zdá. Přežít a vychovat další pokolení v podmínkách Lodi je nesmírně těžké. Kromě jiného i proto, že každý z nás je člověk sám o sobě, ale je také článkem v řetězu generací. Doslova na každém závisí úspěch expedice. Jen si pomysli – deset až dvanáct generací! A odpovídáš za to, kdo přijde po tobě nikoliv jen zítra, ke konci tvého života, ale také za tři sta let. Je to obrovská odpovědnost a ta zatěžuje lidskou psychiku, nedá člověku žít prostě jako tráva. Ale bez takové odpovědnosti by to nešlo. Jestli každý z členů expedice si nebude plně uvědomovat, že je občanem Lodi, řetěz se přetrhne a všechno přijde nazmar – bude promrháno úsilí a utrpení předcházejících generací. Ale jedna velmi důležitá podmínka nám dodává sílu: cíl našeho života! Bezpodmínečné lidské štěstí, na jaké má právo člověk žijící na Zemi,

je zde tak jako tak nemožné, protože naše životy nepatří nám – my všichni, každý z nás, musíme dovést svůj úkol až do konce a tím ospravedlnit svůj život. Jinak by náš život ztratil smysl. Tak je to, dceruško.“

Pavlína byla nejmladší z generace Prvních. Narodila se již na Lodi. Když jí otec vyprávěl o cíli, ke kterému spěje Loď, bylo jí třináct let. Jak dobře si pamatuje tu dobu, kdy se dívala na svět široce rozevřenýma očima a kdy v ní tajně dozrávaly otázky, které se těžko kladou dospělým, dobu kritického přehodnocování všeho a všech a postupného růstu kolektivního cítění v dříve egoistické duši.

Seděla na zelené lavičce v zahradě, hlavu na otcově rameni, a vedle ní hezká Margot, velmi podobná dnešní Lucienne. Již tehdy se za ní otáčel Sven, který hltal každé velitelovo slovo. Všichni, celá posádka, měli rádi Alexe. Proto ho děti na Lodi věčně obtěžovaly svými problémy, dotazy i pochybnostmi.

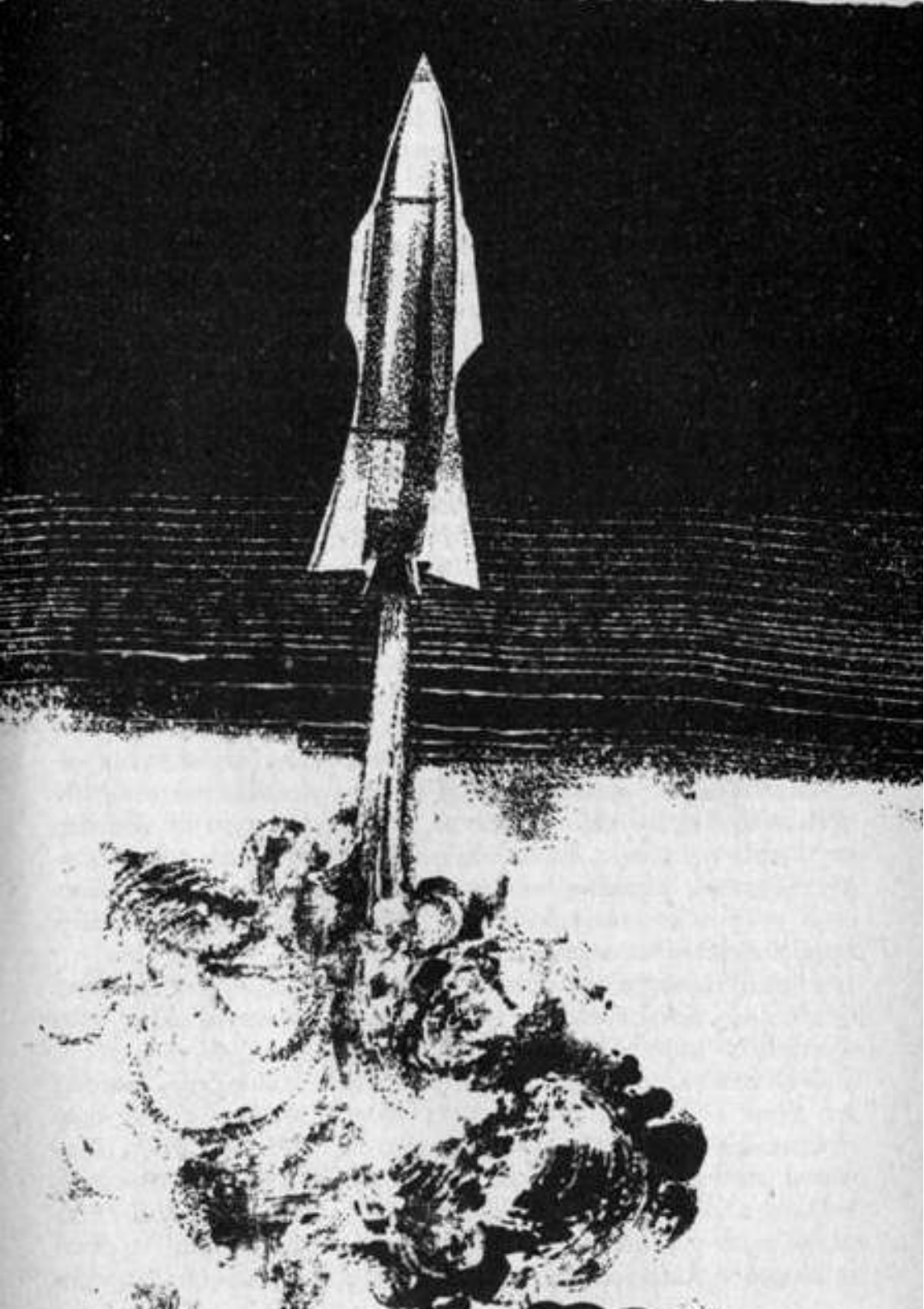
Jednou se Pavlína zeptala: proč na Zemi, která je obrazem pořádku a rozumu, neexistuje jeden stát, ale několik – s vlastními zvyklostmi, zákony a vládami? Otec se sotva znatelně usmál.

„K tomu, abychom se vyznali v dnešku, je třeba znát historii,“ řekl otec. „A historie se skládá ze dvou velmi odlišných věcí: z hlavního směru vývoje, který je možno předvídat, protože je předurčen předešlým vývojem lidstva, a potom z náhodných kliček a slepých uliček, kterými lidstvo jde k hlavnímu směru historie. Když pochopíš spojitost těchto dvou složek, pochopíš i dnešní den.“

Otcova slova jí zůstala v paměti a nyní, když se chtěla vyrovnat s neštěstím, zoufalstvím a tíhou odpovědnosti, jež na ni padla, znovu a znovu si připomínala praktická poučení z historie, která ji vštěpoval otec. V jeho vyprávění ožívaly epochy a dříve nehybné pomníky historických osobností, vyrovnávaly a vstřebávaly se vášně velké i malé, dávaly se do pohybu skryté pružiny intrik, tajných úmluv, kastovních zájmů a nad tímto pestrým, mnohobarevným nahromaděním konkrétních jevů se klenula linie historické nutnosti.

A tak, aby porozuměla tomu, co se stalo, aby pochopila, musela si připomenout historii Lodi. Nejen připomenout, ale i nově ji přečíst a pochopit, uvidět ji jinýma, vidoucíma očima a hledat v ní pomoc.

Historie Lodi … Soupis narození a smrtí. Jednostranný, jako sám život na Lodi, kde není místo pro mimořádné události. Jen první datum se liší ode všech ostatních – a možná že i to poslední, po třech stech letech, se bude lišit. Zde tedy jsou ony anály, svatá kniha Lodi, letopis čtyřicet osmi let.

14. července roku 2112 start První Hvězdné expedice. Dva roky připravovali vědci mnoha zemí Západního sdružení expedici, formovali posádku, vybírali z tisíců dobrovolníků osm nejvhodnějších. Těch osm vybraných muselo vyhovovat mnoha požadavkům, aby další generace Lodi měly dokonalé zdraví a životaschopnost. Těch osm lidí se muselo doplňovat svými charaktery, bylo třeba, aby měli desítky biologických a psychologických znaků, neboť hlavní při výběru posádky je jejich schopnost dlouhodobého soužití. Vědci od počátku věděli, že pro expedici není nic nebezpečnějšího než utajená nenávist nebo nesnášenlivost, nepříznivé rodové znaky, jdoucí od generace ke generaci, nesmiřitelné charakterové překážky nějakých budoucích kosmických monteků a kapuletů. K tomu ještě přistupovalo rovnoměrné zastoupení představitelů států, spojených ve sdružení.

Bylo jich osm hvězdoplavců, ve věku dvaceti pěti let. Před startem se neznali. Připravovali je každého zvlášť, trénovali a učili každého na území státu, odkud pocházel. Nikdo nevěděl předem nic o sedmi budoucích druzích, kromě jejich národnosti.

Když se pod horkým texaským sluncem shromáždil dav lidí, aby se rozloučil s První Hvězdnou expedicí, sami členové expedice se přes hlavy příbuzných a provázejících hostí snažili uvidět ty, s nimiž budou žít do konce života. Navždy opouštěli Zemi, svou dobu, své zvyky, své přátele, příbuzenstvo, rodiny, aby zmizeli v ledové kosmické prázdnotě a nikdy nepoznali, jak jejich expedice skončí, zda se Loď po třech stech letech vrátí, až obletí dalekou hvězdu, nejbližší našemu Slunci. Měli o čem přemýšlet, na co vzpomínat, bylo s kým se loučit – ale oni se snažili především uhodnout, kdo z tisíců přítomných poletí spolu s nimi. Touha po hvězdách v nich byla silnější než zemská přitažlivost.

Nad rovinou zněla slavnostní hudba, dechové nástroje se oslnivě leskly na slunci, voněly květy, vědci a státníci pronášeli projevy, všechno již bylo řečeno hlasitě i polohlasem, už se se všemi rozloučili – a ještě stále neznali jeden druhého.

Potom Alexe odvezli v autě podzemním tunelem k Lodi, postavené v hluboké šachtě, a tam ho všedně, ve spěchu a přičinlivě téměř pochovali ve vaně, podobné sarkofágu, naplněné zvláštním roztokem. Sotva si oblékl zvláštní skafandr a položil se do vany, pocítil, že se v tekutině vznáší, a v tom okamžiku se jeho vědomí zamlžilo. Nastoupila měsíční startovací anabióza, která měla zmírnit ohromné přetížení vzniklé nabýváním rychlosti, nutné k překonání přitažlivosti Země a Slunce.

Když Alex nabyl vědomí, skláněl se nad ním vysoký hubený muž s prošedivělými skráněmi. Byl to John, Američan, velitel výpravy.

Alex dlouho nemohl pochopit, kde je a co se s ním stalo, dokud si neuvědomil, že John je první z jeho souputníků. Byli již z dosahu přitažlivosti Země i Slunce.

Potom si prohlédli videozáznam ze startu, který přijala aparatura Lodi ze Země v době, kdy ještě leželi v anabiózních vanách. Poslední příkazy zazněly nad ztichlým davem, odpočítávaly se poslední sekundy – a v ohnivé smršti z hloubi planety, tak to aspoň vypadalo, vyletěla gigantická stříbrná raketa, na okamžik se zastavila a pak proletěla po nebi, zanechávajíc za sebou stříbřitou stopu do neznáma a zmizela v blankytu nebe. Když utichlo její hřmění, nad kosmodromem zazněly výkřiky: „Šťastnou cestu, přátelé!“

Pavlína tento záznam viděla mnohokrát. Tím se pro ni začínalo v životě na Lodi to Nezbytné – a potom přišlo na řadu Náhodné, Nepředvídané – a také tvořilo historii Lodi a První Hvězdné expedice. Nyní, když se snažila pochopit dnešní den, musela si připomenout celé dějiny expedice. A musí také odevzdat její pokračování dalším generacím, obohatit i jejich paměť a vyzbrojit je pro případ dalších nepředvídaných událostí.

7. února 2116 – narodil se Fred, syn Johna a Sofie

26. listopadu 2116 – zemřel John, velení Lodi převzal Alex

2. prosince 2116 – ODCHOD Sofie

První roky na Lodi byly pro všechny jako svátek. Lidé již dospělí a zralí pocítili zde novou mladost, jako kdyby byli s veselou partou na prázdninách. Byl tu před nimi lákavý nezvyklý svět, plný zajímavostí. Poznávali nový život, zvykali si jeden na druhého. Byla to doba, kdy vznikaly první vzájemné vztahy – sympatie, přátelství, první lásky, první kosmická rodina – a pomalu se začaly formovat tradice Lodi. Neustálý svátek se ještě nezměnil v nepřetržitý všední den.

John byl dobrým velitelem, měl silnou vůli, byl spravedlivý a náročný. Jeho tvrdost a neoblomnost zmírňoval Alex svou vlídností. Oba je pojilo pevné mužské přátelství.

Čtvrtý rok letu se Johnovi a jeho ženě, Italce Sofii, narodil syn Fred – první dítě na Lodi. Narození dítěte v kosmu bylo riskantní – a velitel vzal toto riziko na sebe jako první. Narození oslavovali tak, jako se to dělá na Zemi. Bylo šampaňské, květiny a dárky. Dokonce i improvizované představení. A za několik měsíců John onemocněl: byla to divná nemoc, na Zemi se nevyskytovala. Začala bezdůvodnou apatií a skončila opuchnutím celého těla a následnou paralýzou. Lékařka Ethel ani univerzální informační Konzulant nedokázali Johnovi pomoci.

Před smrtí odevzdal John Alexovi svůj deník s podrobnými záznamy průběhu nemoci. Ukázalo se, že John byl nemocen již celý

rok a nikdo o tom nevěděl. Ačkoliv ho mučily bolesti a sužovala nepřekonatelná apatie, ani slovem, ani jediným gestem nedal na sobě nic znát. Bylo to období formování rodin a ustalování zvyků a John nechtěl, aby jeho utrpení ovlivnilo nežádoucím způsobem ty, kteří přijdou po něm. Jen tlustý sešit, drobně popsaný, vyprávěl o symptomech nemoci a o marných pokusech jejího léčení. Byly tu zaznamenány i série pokusů, které John na sobě provedl, aby poznal příčinu své nemoci. Když tyto nebezpečné pokusy podnikal, nemyslel již na sebe – ale na budoucí generace Lodi.

Do posledního dne trpěl mlčky. Proto byla jeho smrt neočekávaná. Jediný Alex mohl ještě za Johnova života ocenit jeho statečnost a pochopit, jak velká duše se skrývala za jeho neústupností a činorodostí.

Johna pochovali v reaktoru, jak to předpisoval řád Lodi. A za několik dní Sofie, ta ostýchavá a skromná Sofie, která Johna všude následovala jako jeho stín, ODEŠLA z Lodi. Zdálo se, že tato hubená, mlčenlivá a nespolečenská žena s obrovskýma očima nezanechala po sobě nic kromě svého syna. Teprve později našli v jejích věcech poému – nadšený naivní hymnus lásce. Marta, která obstojně znala italsky, vyluštila s potížemi obsah z mnohokrát přeškrtaných řádků a téměř s úlekem řekla: „Kdo by si to byl pomyslel? Dantova síla!“

Jestliže Johnova smrt po těžké nemoci byla neštěstím, které bylo možno pochopit a přežít, ODCHOD zdrcené ženy, plné síly, mladé matky, všemi otřásl. Posádka utrpěla šok. Stačilo málo a mohly vzniknout pověry a strach z předurčení. Nebýt Alexe, jenž se stal velitelem, kdo ví, jaký by byl další osud expedice.

11. listopadu 2118 – narodil se Sven, syn Ulfa a Ethel 3. srpna 2120 – narodila se Lydie, dcera Rudolfa a Evy Malý Fred dostal kamarády. Bezdětný zůstal jen Alex a jeho žena, Francouzka Marta. To proto, že velitel měl ze všech největší odpovědnost za regulování posádky Lodi a počítal s tím, že každý přírůstek nad optimální počet by zhoršoval životní podmínky ostatních. Byla tu i druhá příčina. Beztak dost naplněný program výzkumů přece jen ponechával jistý počet volných hodin, kterých nevyužívali všichni stejně. S dětmi je mnoho starostí, a pokud je na Lodi třebas jen jedno malé dítě, mají všichni plné ruce práce a nezůstává jim čas na sebe sama. A jakmile začnou děti dorůstat…

22. května 2124 – smrt Ulfa
24. května 2124 – ODCHOD Rudolfa
4. ledna 2125 – narození Margot, dcery Ulfa a Evy
8. ledna 2125 – smrt Evy

Tentokrát se Nepředvídané objevilo v podobě krasavice Evy, ženy puntičkářského Němce Rudolfa. Rodiny se na Lodi formovaly z lásky, avšak Loď není Země, aby každý měl možnost vybrat si podle svých představ. Alex brzy poznal, že Evu přitahuje Ulf. Ale Ulf měl rád Ethel, a potom, Eva byla ženou Rudolfa, narodila se jim dcera a vše bylo zdánlivě v pořádku. Ale Alex věděl, že kdyby Ulf dal Evě nejmenší naději, utajená jiskra by vzplanula v požár. Proto také Evě ukládal starosti o děti. Řád Lodi nepředpokládal plnění manželské smlouvy až do konce života. Předpokládal se možný rozchod a nové manželství a celý život se budoval na vzájemné důvěře, takže vždy byla možnost vyhnout se dramatickým závěrům a řešit vzniklé konflikty jako běžné záležitosti.

Ale Eva při své vášnivé povaze pohrdla rozumnými důvody. Alex ji chápal: byla až příliš žena a jako vášnivá osobnost smetala z cesty překážky a snažila se docílit svého za každou cenu. Patrně neměla být zařazena do expedice pro svou přílišnou emocionalitu. Tato chyba přišla První Hvězdné expedici příliš draho!

V prvních letech, která všichni prožívali jako svátek, byl duší společnosti Ulf. Vše, co dělal, bylo poznamenáno lehkostí, půvabem a prchavou krásou. Byl umělcem od narození, fantasta a výborný vypravěč, režíroval svatby, narozeniny, křtiny**,** uměl organizovat veselá představení, v nichž vždycky hrála hlavní úlohu Eva. A ačkoliv byl Ulf v podstatě hluboký a vážný člověk, právě tyto jeho vnější vlastnosti ho dělaly hrdinou v Eviných očích.

Ani Rudolfa Eva správně neodhadla. Rudolf byl dobromyslný, pomalu se rozhodoval, všechno vždy důkladně promýšlel, a aby proto nevypadal jako pedant, tvářil se často jako prosťáček, kterému je možno se vysmívat. Eva ho proto měla za lenocha, který si nechá se sebou dělat, co kdo chce, za všední a šedivou osobnost.

Když se stálý svátek proměnil v nepřetržitou řadu všedních dní, Eva nevěděla, čeho se chytit. Její povaha potřebovala pestrost a dramatický spád událostí. V určitém okamžiku Ulf podlehl jejímu naléhání a drama začalo. Rozvážný a vyrovnaný Rudolf se projevil jako vzteklý žárlivec, a když zastihl svou ženu v Ulfově kajutě, v afektu Ulfa zabil kladivem.

Loď prožívala šok větší než ze srážky s meteoritem. Nikdo sice neřekl ani slovo, ale Rudolf věděl, že musí ODEJIT. A odešel. Ani velitel, ani posádka neměli právo změnit tento přísný soud nad sebou samým. Stala se vražda a musela být potrestána. Trest musel vejít do historie Lodi pro výstrahu. Nikdo neodsuzoval Ulfa, který se stal obětí Evina kouzla, ani Rudolfa, oslepeného žárlivostí – všichni

odsuzovali Evu. Tak to bývá. Eva splnila svou poslední povinnost, porodila Margot, Ulfovu dceru, a zdeptaná výčitkami svědomí po porodu zemřela.

Alex spočítal smutné výsledky prvních třinácti let cesty. Třinácti ze tří set. Družný a veselý kolektiv se rozpadl, z osmi zůstali jen tři. Tři dospělí a čtyři děti. Vypadalo to na katastrofu. A kdyby nebyl velitelem Alex, mohlo se stát, že další let Lodi by zcela ztratil smysl.

Před Alexem stál téměř nesplnitelný úkol: za léta, která mu jsou přisouzena, a možná, že jich nebude mnoho, měl vytvořit nový kolektiv. To znamenalo vychovat děti, nahradit jim svou osobou Zemi. Znamenalo to předat dětem nejen znalosti, které budou potřebovat k výchově dalších generací, ale vštípit jim i pocit odpovědnosti za osud expedice, bez kterého by všechny znalosti nic neznamenaly. Znamenalo to také varovat budoucí generace před chybami, jichž byl on svědkem. Tento těžký úkol mu pomohla splnit neuvěřitelná energie, vrozená tomuto dobromyslnému a vlídnému Vlámovi, jeho trpělivost a silná vůle. Alex zanechal po sobě nový kolektiv sedmi dospělých a jednoho dítěte – kolektiv, na který bylo ve všem spolehnutí.

1. května 2128 – narození Pavlíny, dcery Alexe a Marty

Tím končila historie Lodi, vše ostatní už Pavlína znala z vlastních zkušeností. Pamatovala si na otce, když ještě nosil plnovous, a na matku, když ještě byla poměrně mladá. Ale teta Ethel, vdova po Ulfovi a Svenova matka, jí od počátku připadala jako šedovlasá paní, laskavá babička všech dětí, které na Lodi byly. Tím historie pro Pavlínu končila. Pro ostatní, například pro Lucienne a Alexandra, pokračovala.

Když Pavlína srovnávala osud První a Druhé generace, přišla k závěru, že První, kteří se narodili pod Sluncem, byli odkojeni zemskými řekami a živeni plody Země, více podléhali svým emocem, citovým vzruchům a náladám. Byli to silní, cílevědomí lidé, ale přesto se řídili více citem než rozumem. Cílevědomost jejich charakterů Pavlína obdivovala, ale zároveň z nich měla i strach. Zdálo se jí, že vzali s sebou na Loď i všechny zemské vášně.

Druhá generace jako by něco ztratila ve skleníkové atmosféře Lodi. Anebo se poučila z hořkých zkušeností Prvních, naučila se držet své city na uzdě. Možná že to již byly výsledky výchovy pod hvězdnou kopulí? V každém případě zůstalo faktem, že Druhá generace nezapsala do análů Lodi žádné dramatické události. Tekly slzy, byla tu neštěstí, propukaly hádky a bezvýznamné konflikty – ale obešly se bez dramatických zvratů.

1. května 2128 – narození Pavlíny, dcery Alexe a Marty
2. dubna 2141 – smrt Marty
14. září 2141 – narození Alexandra, syna Freda a Lydie 22. února 2143 – smrt Alexe, velení převzal Fred 30. prosince 2145 – narození Lucienne, dcery Svena a Margot
18. července 2150 – narození Johna mladšího, syna Freda a Lydie
16. března 2145 – narození Serže, syna Svena a Margot
Červenec-listopad 2155 – smrt Lydie, Ethel, Freda a Margot, velení převzal Sven. 8. března 2157 – narození Marty mladší, dcery Svena a Pavlíny

Loď byla prostorná, tak prostorná, že se to až zdálo nadbytečné: nač posílat do vesmíru celý palác, když by posádce stačil i třikrát menší prostor? Například cesta z plastiku by se dala použít i pro cyklistické závody, kdyby ovšem měli bicykly. A přece hlavní nepohodlí Lodi bylo v tom, že byla příliš těsná, než aby se hrstce lidí, odtržených od Země, mohla stát nejen domovem, ale i světem.

Když je člověk šťastný a spokojený, okolí na něj patrně příliš nepůsobí; jakmile se však ztratí duševní rovnováha, rozčiluje ho každá maličkost a ztrpčuje mu život. Jak ji nyní tížily stěny Lodi. Ať jdeš kam chceš, všude narazíš na nesnesitelný ovál, za kterým končí denní světlo, za kterým nic není. Už samotná uzavřenost prostoru je schopna připravit člověka o rozum, myslela si občas Pavlína.

Kdyby aspoň jednou při svém marném bloudění po poschodích objevila nějaké zákoutí, které dříve neznala a kde by nebyla už tisíckrát, kdyby odněkud vyletěl motýl, nebo luční kobylka! Ale nic takového se nemohlo stát. Jejich těsný, malý svět byl vymezen neprůstřelnými pancéřovými stěnami, přes které nepronikla ani myšlenka, ani fantazie.

Do svých patnácti let si Pavlína stěn nevšímala, ale když zemřel její otec a ona pocítila potřebu samoty, najednou ostře vnímala nepřirozený a nepřátelský charakter mezí, které jim byly určeny. Běhala po Lodi v naději, že najde tajný koutek, kde bude moci aspoň hodinu pobýt sama, aniž by někdo přišel a snažil se ji zabavit a rozveselit – avšak takový koutek neexistoval. Kajuta také nebyla to, co hledala. V kajutě žila celý život – potřebovala koutek někde mimo, na svobodě. Když nenašla nic lepšího, oblíbila si tu zelenou lavičku v zahradě, na které sedával i její otec. Skryta pod zelenými

větvemi akácií poskytovala zelená lavička aspoň iluzi klidu a samoty.Kolik myšlenek jí táhlo hlavou, když se tu schovávala, kolik nevyřčených žalob zde v sobě pochovala, kolik spolykala slz.

Právě zde ji poprvé napadla hořká myšlenka o nedokonalosti malého kolektivu expedice. Jak to bude, ptala se sama sebe tehdy patnáctiletá Pavlína, v první expedici měl každý ženu nebo muže, své blízké druhy, a přesto byli nešťastní. Jak to bude s následujícími generacemi, když se na některou dívku nebo chlapce nedostane životní partner? Copak není možno vymyslet nic, co by zabránilo této situaci, pro člověka tak nedůstojné?

Tehdy ještě nemyslela na sebe, ačkoliv tušila, že bude první, která bude muset vypít tuto číši. Za dva roky ji tato myšlenka pronásledovala neustále; narodila se pozdě a v její generaci pro ni nikdo nezbyl – je zbytečná! Tak přišla její samota.

Tiše plakávala na své lavičce, hryzla si nehty a nemilosrdně odsuzovala sebe i ostatní. „Nestačí, že nás násilně odtrhli od Země a zavřeli v těchto stěnách, horších než nejtemnější žalář, protože neponechávají člověku ani tu nejmenší naději na vykoupení – mne ještě odsoudili i k věčné samotě. Dokonce zde, v našem sterilním světě.“

Její zoufalství a slzy měly zcela konkrétní příčinu, ale které sedmnáctileté děvče by pochopilo, že pravá příčina není v uzavřenosti Lodi, ale v tom, že někdo neopětuje její lásku. Neměla tušení, že,podobné trápení vždy měly a budou mít sedmnáctileté dívky i na Zemi, že i na Zemi se dívky někdy cítí osamoceny uprostřed lidí, protože nepotřebují kohokoliv, ale často právě toho, jehož srdce patří jiné.

Ten jediný, koho měla ráda Pavlína, byl Sven. A Sven měl rád Margot. Pavlína milovala Svena, ale měla ráda i Margot a nikdy by jí nepřála nic zlého. Milá, přívětivá, bezbranná, se srdcem dokořán, celá zářící dobrotou, přitažlivá a tak ženská Margot! Kdyby byla věděla něco o Pavlínině trápení, byla by se asi zřekla svého štěstí bez váhání. Ale Margot se přece ničím neprovinila. A proč by měla ona trpět? Proto Pavlína neprozradila své tajemství. Ani Sven, ani Margot o její lásce nic nevěděli, nevěděl o ní nikdo kromě té zelené lavičky a ta nic neprozradila.

První láska – nemoc, která potká každého jak spalničky – nesmrtelná první láska! Kdyby se lidé nedokázali z této nemoci léčit, již dávno by byl lidstvu konec.

Ještě dříve než se Sven a Margot vzali, Pavlína si našla lék a téměř se uzdravila. Naučila se hledat a nacházet nedostatky ve Svenově charakteru, všímat si každé jeho netaktnosti, každé chyby, každé hlouposti, kterou řekl, a se zadostiučiněním si z těchto poznatků, tak jako dítě z kostek, skládala nový obraz Svena – a Sven se jí zdál lenivý, nedůsledný v ideálech, nepozorný a necitlivý dokonce i vůči Margot, egoistický a cynický. Ostatně to pozorovala i Margot, Pavlína si tedy nevymýšlela, jen si našla ke Svenovi objektivní vztah. Jestli se Margot dívala na Svenovy nedostatky shovívavě, Pavlína je srovnávala se svým jediným ideálem muže, se svým otcem a v tomto neúprosném srovnávání Sven prohrával ještě víc. Nakonec se stal pro ni pouze jedním ze všech.

Když Pavlína dospěla, přišla k závěru, že se nic strašného nestalo, že to byla jen vývojová etapa, která se zkomplikovala tím, že právě v té době ztratila otce, svého jediného rádce a přítele. Do patnácti let formoval její charakter on, od sedmnácti začala vychovávat sama sebe a to tak, že by jí i otec záviděl. Dva roky lásky a slz nepočítala. Pavlína byla přesvědčena, že se v jejím životě žádné drama neodehrálo. Jako všichni na Lodi ona také nenáviděla dramatické události a bála se jich. Sláva bohu měla dost starostí a velkou odpovědnost.

Dvacet sedm let Pavlínina života, nepočítala-li osobní prožitky, které jsou pro historii nezávazné, proběhla jako klidná řeka. Život šel rovnoměrně, dokonce až příliš rovnoměrně a Pavlína si myslela, že to tak musí být a že to, jak žijí na Lodi, je normální život a vyprávění o Zemi je jen pohádka, sice poutavá, ale nepotřebná, odvádějící od všední práce ke zbytečnému snění.

Všichni její vrstevníci z druhé generace se oženili, měli děti, jen Pavlína byla sama. Ale teď to již nesla klidně a nezoufala si. řád Lodi jí nejen dovoloval, ale dokonce přikazoval, aby se stala matkou a ona věděla, že dříve nebo později se stane matkou Svenova dítěte. Proto nespěchala. Měla ráda malého Alexandra a později i Lucienne, Johna i Serže jako své vlastní děti a oni jí její lásku opětovali.

Tenkrát Nepředvídané přišlo opravdu zcela nečekaně. Během několika měsíců zkosila stejná nemoc, na jakou zemřel John, čtyři lidi: Lydii, tetu Ethel, Freda a Margot. Teď, když měli Johnův deník, leccos už o nemoci věděli a snažili se jí všemožně čelit. Fred, Pavlína i Margot proseděli dlouhé dny v laboratoři. Tisíce analýz pitné vody, vzduchu, potravy, zkoušky radiace, ale vše bylo bezvýsledné. Hypotéza, že se v uzavřeném ekologickém systému Lodi, v tom nekonečném kruhu látkové výměny něco porouchalo, se nepotvrdila. Ani vzduch, ani voda neobsahovaly žádné škodliviny, rozhodně ne

víc než na Zemi. Potrava byla také bezvadná, bohatá na vitamíny. A přesto to vypadalo na postupnou otravu: ledviny vypovídaly službu.

Možná že otravu nezpůsobovaly chemické látky, jako spíše vědomí, že voda, kterou pijí, prošla lidskými i zvířecími těly a že potrava, kterou jedí, se znovu tvoří v Syntetizátoru. Fred se domníval, že tato hypotéza je správná. Zkusil dávat Lydii, která onemocněla první, dvakrát očištěnou vodu, pouze přirozenou potravu – ale nic nepomohlo. Konzultant pracoval na plnou zátěž, promýšlel stále nové experimenty, vyžadoval stále nové analýzy. Všechno bylo marné …

A Loď letěla ke své hvězdě a bylo třeba žít a splnit úkol, který byl expedici dán. Sven se stal velitelem Lodi a Pavlína jeho ženou.

Tehdy začala litovat, že tak pečlivě kdysi hledala Svenovy nedostatky, že z jejího původního citu k němu zůstaly jen žalostné zbytky. Platila nyní za nesmiřitelnost mládí.

Zdálo se jí, že se Sven vůbec nehodí k úloze velitele Lodi. Bylo sice pravda, že původní význam pojmu velitel již ztratil svůj smysl. Opravdovými veliteli byli pouze John a Alex, Fred už byl spíše jen nejstarším v kolektivu a hlava rodiny. Tím méně Sven. Nedokázal se vzpamatovat z neštěstí, které se na ně svalilo. Zřejmě neměl dost energie, cílevědomosti, umění řešit úkoly takového významu, jaký se přikládal expedici. V jeho charakteru převládala pasivita, jakási chorobná zahloubanost do věcí, které neměly zvláštní význam, a vytrvalá snaha dobrat se jejich podstaty, ačkoliv nikomu nebyla potřebná. Svenovo filozofování a jeho nepřizpůsobenost pro praktický život Pavlínu rozčilovaly. Překážely její vlastní aktivitě. Snažila se mu ve všem pomáhat a utajit jeho slabost před mladšími, ale Alexandr i Lucienne už stejně mnoho věcí chápali.

A čas opět vykonal své: postupem doby ustoupila bolest z nenahraditelné ztráty a denní povinnosti, které na Lodi znamenaly život, přivedly vše do obvyklých kolejí. Pavlíně se narodila dcera a dostala jméno po své babičce – Marta. Mateřství dodalo Pavlíně více pochopení pro ostatní a ještě více ji připoutalo k dětem. Pavlína se naučila promíjet Svenovi, co je možno prominout blízkému člověku, ne však veliteli. A později se dostavila i láska, zcela nepodobná té první zamilovanosti – klidná, hluboká, zralá. Pravda, Pavlína nevěděla, zda také Sven ji miluje a nikdy se ho na to neptala. Zvykla si na myšlenku, že ji má rád, ačkoliv na Margot nikdy nezapomněl. Žárlivost na Margot Pavlínu už dávno neznepokojovala.

Byla zcela šťastná: děti byly zdravé, dobré, pracovité. Ke Svenovi ji poutala stále silnější přízeň. Snila již o druhé dcerce, protože Loď potřebovala ještě jednu dívku. S radostí pozorovala, jak rychle dospívají Alexandr a hezká Lucienne, která se při každém

Alexandrově pohledu rděla zrovna tak jako kdysi Margot, když se na ni podíval Sven. A jestli někdy měla strach z příliš rychlého dospívání dětí a z převahy rozumu nad citem v jejich chování, brzy se zas mohla přesvědčit a radovat z jejich bezprostřednosti a dětské rozvernosti. Neuvědomovala si, že jim, Třetí generaci, už vůbec nevadí uzavřenost prostoru, že oni, kteří již neslyšeli vyprávění o Zemi z úst těch, kdo ještě na Zemi žili, přijímají vymezený svět Lodi za jedině možný, daný jim přírodou.

Jak asi toužili po Zemi ti První? Ale už pro ni samotnou byla Země napůl sen a napůl realita. A Třetí generace – to již byla generace Lodi, narodili se zde, byli zde vychováni jako obyvatelé Lodi. Sotva si představovali Zemi jako svůj svět. Země byla pro ně planetou ve vesmíru právě tak jako ta hvězda, ke které letěli. Nic víc. Bod na mapě vesmíru.

Jednou se Pavlína Alexandra a Lucienne zeptala:

„Chtěli byste na Zemi?“

„Ne,“ zakroutila Lucienne hlavou. „Nevím, jaká je Země. Je tam mnoho neznámých lidí a já bych nedovedla mezi nimi žít.“

Alexandr hned neodpověděl – přemýšlel:

„Naše vlast je zde na lodi. Je nám tu dobře. A Země? Bylo by zajímavé podívat se na ni, jaká je. Ale žít tam stále, to ne!“

Pavlína je litovala a zároveň jim záviděla.

Tak žili ty poslední roky. Vše bylo v pořádku, nebyly tu žádné příznaky blížící se katastrofy. Je sice pravda, že Sven míval své nálady, ale to občas přicházelo na každého, když se jeho instinkt bouřil proti jednotvárné existenci, pravidelné jako tikání hodin. Vše šlo klidně – až najednou úder z jasného nebe.

Co se mohlo stát? Svenovi se zprotivily ty stěny, které mění prostornou loď v králičí klec? Nebo nedokázal zapomenout na Margot? Nebo snad žárlil na Alexandra, že se choval k Pavlíně~něžně a starostlivě jako syn? Ne, ne – v tom to nemohlo být!

Nemohla najít pro Svena ospravedlnění. Kdyby ho našla, bylo by pro ni lehčí prominout mu, zapomenout, vzpamatovat se a začít zase všechno znovu. Vždyť musí být nějaká příčina jeho ODCHODU. Nemohl odejít jen ze své libovůle, z okamžité slabosti. Kdyby byl jako muž před odchodem pomyslel na ni, jak se bude trápit, jak bude muset jeho odchod vysvětlovat dětem – napadlo by ho nechat jí aspoň zprávu, aspoň nějaký náznak. Ale on ODEŠEL bez jediného slova. Buď nebyl dost statečný, anebo si v posledních minutách na ni ani nevzpomněl. A nejen na ni. Nepomyslel ani na budoucí generace, na cíl, na povinnost – a to vše bylo v rozporu se zkušenostmi lidí na Lodi. Dokonce i lehkovážná Eva odešla, až když splnila svou povinnost, když porodila Margot.

Čím častěji Pavlína přemýšlela o Svenově odchodu, tím častěji se jí zmocňoval hněv. Tak mohl jednat jen zrádce, jemuž byl jejich společný cíl lhostejný, jemuž nezáleželo na úsilí a utrpení jejich předchůdců, ani na klidu a duševní rovnováze těch, kdo zůstali a kdo přijdou později. Sven obrátil právo na ODCHOD, původně zamýšlené jako ochrana Lodi před nebezpečím, v přímé nebezpečí pro Loď.

Co má teď udělat ona? Jak, se zachovat k dětem? Děti, děti – jak těžko se vychovávají – a jak snadné je zmařit plody mnohaletého trpělivého úsilí a práce. Jediná chyba stačí a je po všech morálních zásadách, které člověk potřebuje, aby přežil sám a aby vychoval další pokolení. Jestli se jí nepodaří překonat nezájem o cíl expedice, který byl vyvolán Svenovým činem, potom bude expedice ohrožena.

Ať přemýšlela jak chtěla, ať se trápila sebevíc, musela do análů Lodi zapsat:

17. října 2160 – Svenův ODCHOD

P O S V E N O V Y C H S T O P Á C H

A život na lodi opět vešel do svých kolejí, rovnoměrných a plynulých. Ale teď již to nezáleželo na Pavlíně. Ta mechanicky plnila své povinnosti, se stejným zájmem se zabývala kuchyní jako vědeckými úkoly Základního programu, krmila králíky a učila děti hrát Chopina, bděla nad hrami nejmenších dětí a celé hodiny sledovala pomrkávání indikátorů na pultu Konzultanta, avšak myšlenkami byla daleko odsud. A velké hospodářství Lodi si vyžadovalo soustředěnou pozornost a zájem.

Ještě více času jí zabírala vědecká pozorování a experimenty. Bezpočetné údaje přístrojů si vyžadovaly pozornost a stále ji nutily k práci. Nejen o každém člověku, ale i o každém kaprovi a králíkovi se vedly záznamy, kam se pravidelně zanášely desítky důležitých údajů. Dokonce i bezstarostní ptáci v zahradě byli objekty unikátních lékařsko-biologických experimentů.

Svého času se Pavlína obzvlášť ráda zabývala prací v zahradě, možná proto, že tam se nejtěsněji pojily vědecké zájmy s praktickým významem pro Loď. Jak se budou chovat rostliny v podmínkách dlouhého kosmického letu, při zvýšené radiaci, umělém osvětlení a v umělém klimatu? Teď již takový problém neexistoval: rostliny – mutanti a hybridy, které Pavlína vypěstovala, dávaly neslýchanou

úrodu, jaká na Zemi nikdy nebyla. Gigantická laboratoř, jakou loď byla, dávala denně odpovědi na tisíce aktuálních otázek, jen škoda, že se o nich na Zemi dozvědí až po uplynutí dlouhé doby.

V posledním čase vzal mnoho starostí na sebe Alexandr. Musel pracovat ze sebe i za Svena, a dokonce i za Pavlínu. Vedl žurnály, dodával do Syntetizátoru chlorelu, čistil klece králíků a slepic, měnil vodu kaprům, celé hodiny pracoval na záhonech, přesazoval, hnojil – zkrátka pracoval neúnavně za tři.

A Lucienne chodila všude za ním jako jeho stín.

Jednou Pavlína seděla na zelené lavičce v koutku zahrady, jako vždy ponořená do vlastních myšlenek. Na druhé straně bazénu Alexandr stříhal stromy. Byl tak zaujat svou prací, že nepozoroval nic kolem. Lehké kroky přinutily Pavlínu zpozornět. Za keři se mihla Lucienne, rozhlédla se a potom objala Alexandra, ovinula mu ruce kolem krku. Nebyl to dětský, polibek, byla v něm ženská touha. Pavlína věděla o jejich zamilovanosti, předpokládala polibky, vždyť Alexandr byl téměř dospělý a Lucienne byla na svá léta také vyspělá – ale toto Pavlína neočekávala.

Opatrně odešla ze zahrady, aniž vzbudila pozornost, a za chvíli na ně zavolala z chodby.

„Lucienne, kde jsi?“

A když Lucienne vyšla, řekla jí klidně, ale přísně: „Necháš se příliš unést, děvčátko!“ Chvíli mlčela a Lucienne sklopila oči. „Nemáš nechávat děti samotné při psaní úkolů.“

Víc si Pavlína nedovolila říci. Byla sama vinna, že pocítili takovou volnost. A možná, že bude lepší promluvit si s Alexandrem, je rozumný a zdrženlivý.

Večer k ní přišel John a ukázal jí úkol z matematiky. Tentokrát vypadal roztržitě a trochu uraženě, ačkoliv to byl jinak smělý chlapec.

„Teto Pavlíno, vyřešil jsem úkol správně, ale jiným způsobem – sám jsem si ho vymyslel. Ale Pedagog … “

Chlapec měl v očích slzy. Pedagog mu dal špatnou známku. Pavlína prověřila Johnovo řešení. Bylo důvtipnější než obecně přijaté, ale dávalo jinou odpověď. Úkoly mohou mít několik odpovědí, to je jasné, ale Pedagog také ví, co dělá …

„A proč jsi to, Johne, neřešil obvyklým způsobem?“

„Proč? Protože ho znám. Našel jsem nový. Strýček Sven říkal, že skutečný matematik vždy hledá vlastní neznámé řešení. Kdyby strýček Sven nebyl nemocný … “

Říkali nejmenším stále ještě, že Sven je nemocen, že se k němu nesmí chodit. Až uplyne nějaký čas a oni na Svena zapomenou,

řeknou jim, že zemřel a že ho již pochovali. Nebylo to právě výchovné, ale Pavlína nenašla jiné východisko.

„Musíme se obejít bez strýčka Svena," potřepala Johnovou střapatou hlavu. „Ať váš spor rozhodne Konzultant, ten je autoritou pro tebe, ale i pro Pedagoga."

John se usmál. Bavilo ho, když se strojům říkalo jako lidem: Pedagog, Konzultant. Jako by to byli jejich přátelé. Pavlína si vzpomněla, jak její otec Alex vždycky přistupoval ke Konzultantovi se slovy: „Řekni, příteli, co si myslíš …"

A teprve potom zasunul do Konzultantova bloku kartičku.

Udělala to také tak. Zasunula kartičku a řekla: „Řekni, příteli, co si myslíš, měl pravdu Pedagog, když dal Johnovi špatnou známku?"

„Neměl," odpověděl Konzultant. „Okol má dvě řešení. Ale John také nemá pravdu. Měl dát Pedagogovi k posouzení obě řešení**."**

„Tak vidíš, rozluštili jsme to i bez Svena."

Ještě nedokončila větu a už se snažila spojit tyto matematické úkoly se Svenovým odchodem. Matematice učil děti Sven. To on Johna vedl k tomu, aby vyhledával samostatná řešení. Byla to jeho slabost, vždy hledal paradoxní řešení, ke všemu hledal svůj vlastní přístup. I ty jeho nekonečné šachové partie, hlavolamy, které u dětí budily nadšení. Ne, v tom asi není rozluštění – ale je někde blízko! Sven a John …

Sven a John …

Ach ano, jak na to mohla zapomenout! Taková je lidská paměť. Když něco nepříjemného špatně skončí – lidé si to pamatují. Ale když dobře … Asi před měsícem malý John onemocněl – začala u něho stejná nemoc, na jakou zemřel jeho dědeček, její symptomy již byly známy. Několik dní John apaticky ležel, navenek vypadal zcela zdráv, ale nechtěl se hýbat, ani mluvit a jíst. Všichni se vylekali. Bylo nutno rychle něco podniknout, tím spíše, že u dítěte se s tím setkali poprvé. Snad se jim podaří ho zachránit. Pavlína znovu dělala nekonečné rozbory a Sven proseděl celé noci. Nic nenašli, všechno bylo v mezích určené normy.

A tehdy se Alexandr, který se od bratra ani na chvíli nehnul, a Sven, unavený a zmučený probdělými nocemi, pohádali. Nebyla to hádka, spíš spor. Alexandr doporučoval ještě jednou se zeptat Konzultanta a Sven se rozčilil a křičel na něj: Konzultant není bůh a dokonce ani člověk, ale stroj, po hrdlo nacpaný informacemi a fakty, a jestli nemohl nic poradit dříve – a ptali se ho mnohokrát – je směšné si myslet, že teď řekne něco nového! Ale Alexandr trval na svém, vždyť se tím nic nezkazí, a co když … Pavlína ho chápala. John byl Alexandrův bratr, mladší bratr, skoro jako syn. A proto Alexandra podpořila, i když měla za to, že Sven má pravdu.

„Zirkonium," odpověděl Konzultant tak rychle, jako by to znal vždy. „Organismus potřebuje zirkonium, asi miligram na člověka. Jeho úloha v životní činnosti není dosud vědě jasná. Ale na Zemi voda i vzduch obsahují rozpustné sloučeniny zirkonia, na Lodi však ve vodě a v potravě nejsou. Určuji léčbu."

„Proč jsi to, k čertu, neřekl dřív?" vztekle vykřikl Sven.

Samozřejmě, neměl s Konzultantem mluvit takovým tónem, v jeho schématu bylo zakódováno něco jako primitivní samolibost, a Konzultant se tehdy urazil:

„Nejsem bůh, ani člověk, ale samovzdělávací analytický stroj, který je po krk nacpaný fakty," řekl Konzultant se sarkasmem, který nikdo nečekal. Bylo to směšné, ale nikdo se nesmál, protože situace byla příliš vážná. „Když mi dáte dostatek údajů, dělám závěry. Vy byste to, Svene, měl vědět."

Sven odešel, práskl dveřmi a zavřel se v kajutě.

„Je to zvláštní," poznamenal najednou Alexandr, když se Johnovi po několika dnech léčení ulevilo. „Je to divné, že Konzultant řekl své závěry teprve teď. Poslední fakta dostal po smrti tety Margot, na rozbor potřebuje jen několik vteřin. Copak nám nemá sdělovat důležité poznatky, i když se ho na ně neptáme?"

„Má, jsou-li to opravdu důležité poznatky. Ale tehdy nebyl nikdo nemocný, a tak si asi myslel, že zatím tyto poznatky nepotřebujeme."

„Ale vždyť měl předvídat, že v budoucnosti zase někdo onemocní a že se ho budou ptát… " Pavlína se usmála.

„Ty nebereš v úvahu, že Konzultant je jen stroj. On sice umí předvídat budoucí, ale ne strachovat se o ně."

„Ale přece tu něco nehraje," nesouhlasil Alexandr.

Ale brzy na to všichni zapomněli, protože John se uzdravil a oni již věděli, že se tato nemoc již nikdy nebude opakovat.

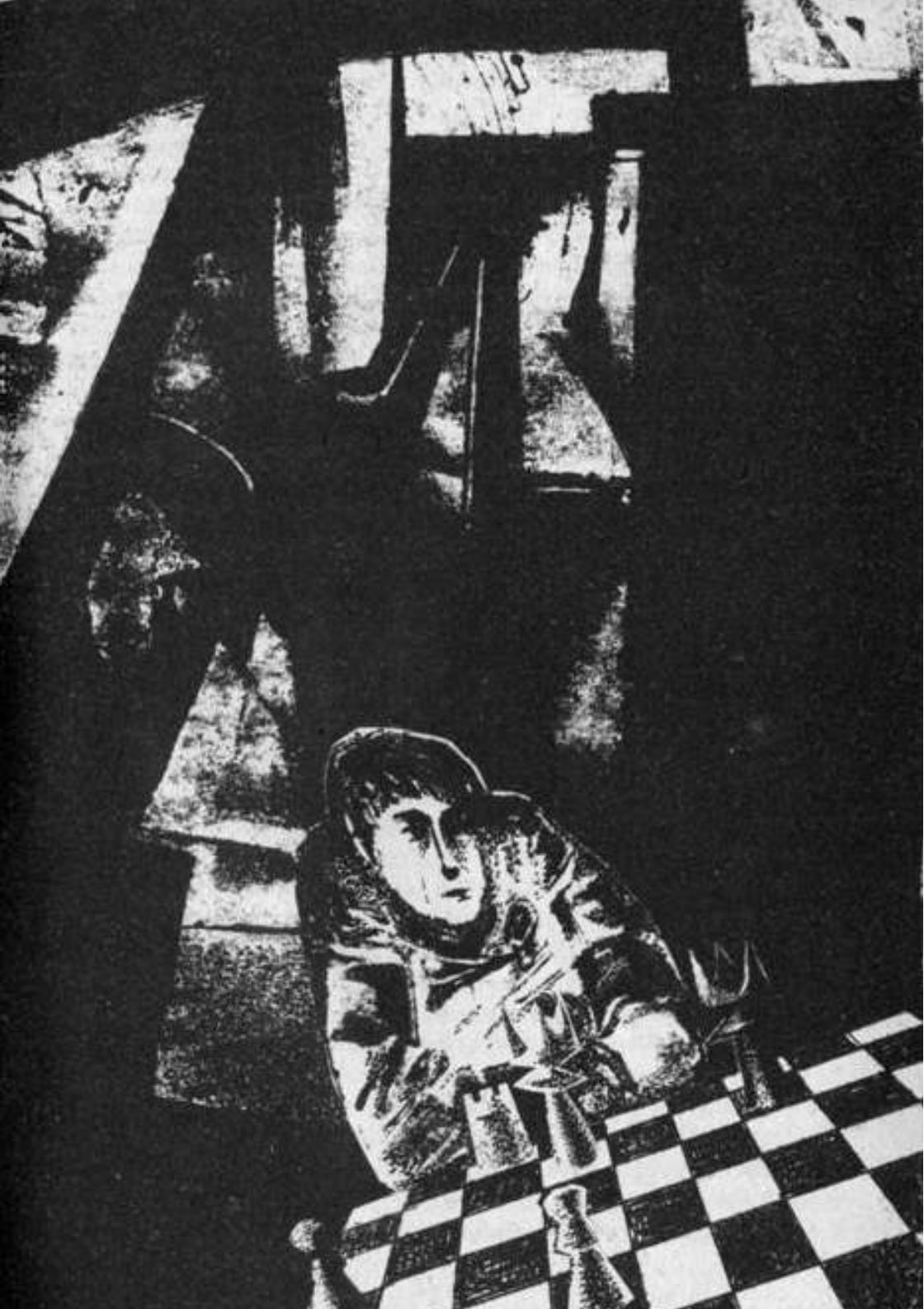
Všichni zapomněli …

Ale ne, všichni nezapomněli. Nyní si vzpomíná, všichni ne!

Sven několik dní s nikým nemluvil a potom u něho, jako již často, začalo období bouřlivé činnosti. Pozdě večer, když v knihovně nikdo nebyl, dlouho mluvíval s Konzultantem a přitom nejen ústně, ale i písemně. Pavlína si toho nevšímala, byla ráda, že Svena tak brzy přešla jeho mizerná nálada.

„O čem se s ním bavíš?" zeptala se jednou mimochodem.

„Ale o ničem. O čem je možno mluvit s tím tupým vzdělancem? Jen prověřuji systémy. Zdá se mi, že v něm není něco v pořádku. Měl nám o zirkoniu dávno říci."

„A našel jsi chybu?“

„V tom to právě vězí, že nenašel.“

„Snad si nemyslíš, že před námi něco skrývá schválně? Anebo že nás podvádí, jako to dělají stroje v románech?“

„Kdepak ten!“

Tehdy si toho nevšimla. Ale teď ji pouhá posloupnost událostí přinutila připomenout si všechny podrobnosti Svenova odchodu. Špatnou náladu měl po sdělení o zirkoniu několik dní. Potom byl celý týden plný elánu, ale všechna jeho činnost byla spojena s Konzultantem. Potom se zase dostavila mizerná nálada – a ta zůstala až do konce. Že by mu byl Konzultant sdělil něco zcela mimořádného? To sotva, Sven ho vždy trochu přehlížel a koneckonců, jak mohl Konzultant soupeřit s takovým intelektem, jako měl Sven? Tak co to tedy bylo? V čem je příčina Svenova odchodu?

Johnova nemoc, Konzultantovo sdělení, mizerná nálada, besedy s Konzultantem, přesvědčení, že stroj je v pořádku, znovu mizerná nálada – a ODCHOD. Ne, tady zřejmě schází nějaký článek. Ale jaký? Jaký?

U oběda se malá Marta zeptala:

„Maminko, dovol mi, abych mohla odnést tatínkovi jídlo.“

John a Serž s chutí jedli slepičí polévku, nevšímali si, co Marta říká. Ale Alexandr a Lucienne strnuli se lžícemi u úst.

„Zapomněla jsi, holčičko, že se u jídla nemluví,“ přísně řekla Pavlína. „Nemůžeš k němu, je nemocen a mohla bys také onemocnět. Já mu odnesu jídlo sama.“

„A ty neonemocníš, maminko?“

„Já ne, já jsem velká, ale děti k němu nesmějí.“

„Až vyrostu, pustíš mě k němu?“

„Uvidíme, jak se budeš chovat u jídla. Kdo moc mluví, ten nevyroste.“

Po každé snídani, obědě a večeři Pavlína nosila podnos s jídlem do prázdné Svenovy kajuty. V noci to Alexandr nosil zpět a házel do Syntetizátoru. Bylo to hloupé, ale co měli dělat? Dveře zamykala na klíč. Musela ještě všechno v této prázdné kajutě pečlivě prohlédnout, ale protože ji kajuta lekala, nedovedla se k tomu přinutit a zatím všechno leželo tak, jak to bylo ráno po Svenově odchodu. Alexandrovi zakázala čehokoliv se dotýkat.

Nakonec se Pavlína rozhodla. V noci potichu vešla do kajuty, otočila dvakrát klíčem, přinutila se usednout do křesla. Šachová deska s postavenými figurkami, světlo stolní lampy pod zeleným

stínidlem. Ve vzduchu se ještě držel slabý zápach jeho těla. Na háčku visela Svenova kombinéza. Odešel ve cvičném úboru.

Pavlína zmáčkla tlačítko elektroniky. Co četl před odchodem? Vrátila zpět mikrofilm: A. Conan-Doyle: Příhody Sherlocka Holmese. To je divné. Téměř mechanicky probrala ostatní karty: Učebnice kriminalistiky. Vedení vyšetřování. Logika v alogických procesech. Šachové paradoxy. Kosmické právo. Elektronika. – Bože, jaká směs! A toto četl v posledních dnech, možná dokonce v posledních hodinách svého života! Sven zůstával pro ni hádankou, na kterou si zakazovala myslet.

Co dál. Pracovní boty v koutě. Kousek izolovaného drátu na stole. Šroubovák. Na co potřeboval šroubovák? Nikdy se nezabýval technikou. Asi něco přišroubovával. Nebo odšroubovával?

Pavlína se zvedla, aby si prohlédla všechny přístroje, které měly šrouby. Zmáčkla vypínač stropního osvětlení – světlo se nerozsvítilo. To je divné. Vzala šroubovák – něco padlo na zem. Šroubek. Nevelký šroubek. Sven asi spravoval něco na stropě.

Přistavila si křeslo do středu kajuty. Opravdu, ve stínidle chyběl šroubek. K čertu, proč šel Sven v noci hledat šroubovák a opravoval stropní světlo? To nemohlo počkat do rána? Lampa na stole přece svítila. A stropní světlo bylo v pořádku. Vždyť tu večer byla a pamatuje si přesně, že lampě nic nechybělo. To je nepochopitelné!

Pavlína odšroubovala ostatní šroubky a sejmula stínidlo. Stačilo se dotknout kontaktu a lampa svítila. Vyjmula trubici, odšroubovala vše, co se dalo, a tu zrcadlový reflektor, přidělaný ke stropu kajuty, upadl na křeslo k jejím nohám. Podívala se na reflektor – byl násilně vylomen, na okrajích bylo vidět ztvrdlé lepidlo. A co bylo zajímavé, zrcadlový reflektor byl zcela průhledný. A ve stropě mezi temným kovem se cosi zablesklo … nějaký kulatý zasklený otvor o průměru asi desetihaléře. Okolo něho bylo vidět škrábance po šroubováku.

Pavlína si sedla do křesla a zakryla si tváře rukama. Toto vše udělal Sven v poslední noc. Ale jak je to nesmyslné, hloupé a nelogické. Strop. A besedy s Konzultantem. A ta nevysvětlitelná směs knih. A periodické mizerné nálady. Člověk by se musel zbláznit, kdyby měl opakovat, co dělal on! Tak kdo tedy byl Sven?

A najednou zřetelně uslyšela jeho hlas:

„Nejsem bůh, a také ne Konzultant, jsem jenom člověk, Pavlíno!“

Vykřikla! Zdálo se jí, že Sven stojí v koutě – viděla ho zřetelně přes prsty rukou.

„Svene,“ zasténala, „Svene!“

Neodpověděl. Pavlína se vzchopila, prudce vstala a sňala ruce s očí. Sven tu nebyl. V rohu visela jeho kombinéza.

Zešílím, řekla si. On také šílel, a proto ODEŠEL. Jen blázen může odšroubovat stropní svítidlo.

K O N Z U L T A C E S K O N Z U L T A N T E M

Dělo se s ní něco¨velice divného. Snažila se sama sebe přesvědčit, že Svenův odchod byl vyvolán nějakou duševní poruchou, dočasným selháním soudnosti. Fakta to zdánlivě potvrzovala, takže bylo na čase uklidnit se a udělat za vším tečku. Ale z druhé strany, jednání pomateného postrádá jakoukoliv logiku. Ve Svenově jednání však logika byla. Teď již Pavlínu neznepokojňoval sám jeho odchod, ale jeho bezdůvodnost a nesmyslnost. Chtěla stůj co stůj najít onu příčinu, která jí stále unikala. Proměnila se v detektiva-samouka a neštěstí se jí proměnilo v logický rébus. Pavlína si uvědomovala, jak je to směšné a pošetilé, ale nedokázala se zastavit.

„Znáš funkci každého šroubku na Lodi?“ zeptala se Konzultanta.

„Samozřejmě.“

„Pod odrazovou deskou na stropě ve Svenově kajutě a také v ostatních kajutách jsou jakési zasklené otvory. Co to je?“

„Jsou to lampy havarijního osvětlení, Pavlíno.“

„To není pravda. Jsou tak podobné lampám asi jako já pánubohu.“

Konzultant se urazil.

„Víš přece, že nejsem člověk, jen stroj a stroje nemohou lhát.“

„Dobře, tak mi tedy řekni, jak se mám přesvědčit, že jsou to lampy? Jak se zapojuje havarijní osvělení?“

„Pouze automaticky. Blok pro zapojení havarijního osvětlení je zamontován do systému řízení Lodi. Kdo by toto nouzové osvětlení chtěl zapojit, musel by poškodit Loď.“

„Děkuji za radu. Řekni mi, prosím, Sven se tě na to taky ptal?“

„Ano.“

„A cos mu řekl?“

„Totéž co tobě.“

„A jak reagoval Sven?“

„Zasmál se a řekl: ‚Naivní lidé!‘“

„Naivní lidé? Koho tím myslel?“

„To by ses musela zeptat Svena.“

Rozhovor s Konzultantem ji neuspokojil: nevěřila stroji, chápala, že je to pošetilé, a přece mu nevěřila. Teď už vůbec nedala na svůj úsudek. Koho jen měl Sven na mysli těmi naivními lidmi? Ty, co již

čtyřicet osm let žili na Lodi? Anebo ty, kdo poslali Loď ke hvězdám a programovali Konzultanta? Anebo myslel lidstvo, jenž sestrojilo tyto rozumné stroje a důvěřuje jim? Nezískala žádné nové údaje, které by ji nutily podezírat Konzultanta z neupřímnosti, a přece téměř nepochybovala, že rozluštění hádanky brání Konzultant. Není to náhoda, že Sven s ním mluvil den před svým odchodem, přičemž písemně prověřoval systémy. Vztahy mezi ním a Konzultantem byly napjaté.

Jak ji mohla napadnout taková hloupost! Vztahy mezi člověkem a strojem. Jaké mohou mezi nimi být vztahy? To by pak musela pokládat Konzultanta za člena posádky. Ale to jsou nesmysly. Jenže když o tom přemýšlí vážně … Jak poznat pochod Svenových úvah? Jak rozluštit řetěz jeho důvodů, který ho přivedl ke dveřím reaktoru?

Pokusila se postavit sebe na Svenovo místo, vrátit se do stavu, v jakém byl poslední dobu. Když četla knihy, které našla v jeho kajutě a snažila se v nich najít odpověď na otázky, které ji trápily, snažila se řešit jeho oblíbené šachové etudy – nic jí to nepomáhalo. Sven odešel, protože nechtěl letět ke hvězdám. Ale proč? Proč právě v ty dny a za těch podmínek?

Kdyby uměla uvažovat jako Sven! Ale on měl svérázný způsob myšlení, zvykl si na paradoxy a cítil se ve světě svých hádanek jak ryba ve vodě. Pravděpodobně i s Konzultantem mluvil jinak než ona, jinak by mu Konzultant neřekl nic podstatného. Ale ostatně dozvědět se, o čem mluvili, je snadné.

„Poslyš příteli, potřebuji záznam tvé besedy se Svenem v ten večer, kdy se rozhodl prověřit systém východu.“

„Prosím, Pavlíno. Vteřinu.“ Jeho indikátory blikaly zcela nevinně a přátelsky jako oči starého věrného psa. Zdálo se jí, že jí bude lízat ruku na znamení věrnosti.

„Proč ten záznam potřebuješ, Pavlíno?“

„Chci pochopit, co se stalo se Svenem.“

„Poslouchej!“

Klaplo relé spojující operativní paměť, ozval se známý ironický hlas.

„Jak se máš, ty pokladnice moudrosti?“

„Všechny systémy fungují normálně. A vaše nálada, Svene?“ „Proč mi stále vykáš?“ „Jste přece velitel, Svene!“

„Přece. Máš nějaké jezuitské sklony. A vůbec se mi poslední dobou nelíbíš. Vykrucuješ se, hochu.“

„Co je to vykrucuješ?“

„Klameš.“

„Nevím, co to je klamat. Není to v mém programu.“

„A co šachy? Vždyť umíš nalíčit past na protivníka?“

„To není klamání. To je logicky zdůvodnitelná taktika.“

„Tak, tak! Tak tedy taktika! Radši spolu prověříme blok D-018.“

„Ale je v absolutním pořádku. Vy přece víte, Svene, že okamžitě signalizuji každou chybu.“

„Vím. A přece se chci na něj podívat. Možná, že podle tebe je v pořádku a podle mne … Je to v tom, že se mi nelíbil jeden tvůj postup. A jestli ty tento postup pokládáš za správný a logický, pak máme každý jinou logiku. A to je výstražný symptom!“

Co to bylo za postup, kterým, jak se zdá, všechno začalo? Čeho se Sven chytil, toho se musím chytit i já, abych to klubko rozmotala. Co zvláštního se tehdy stalo? trápila se Pavlína. Že by to bylo zirkonium? Ostatně Alexandr tehdy také začal podezírat, že je něco v nepořádku. Jen já jsem si toho nevšimla. Tak tedy Sven našel v případě se zirkoniem něco nelogického.

A tu ji doslova ožehla strašná myšlenka. A co jestli Konzultant věděl o zirkoniu hned od počátku? A skrýval to před nimi? A řekl to až tehdy, když se obával, že na Lodi nikdo nezůstane? Ale ne, to je nesmyslné. Má přece svou logiku. „Máme každý jinou logiku,“ řekl Sven. Co tím myslel?

Vymýšlela desítky příčin, pro které Konzultant mohl klamat a hned je zase zavrhovala. Dejme tomu, že si o sobě začal myslet, že je osobnost, dejme tomu, i když je to samo o sobě nepravděpodobné – ale proč by se potřeboval zbavovat lidí? Aby dokázal svou převahu nad člověkem? To je absurdní, vždyť je to jen informující stroj a není nijak spojen s řízením Lodi.

Ale je jasné, že takto na to nepřijde. Sven byl chytřejší, měl větší znalosti a bystřejší rozum na to, aby z Konzultanta vytáhl něco víc. Musí tedy i oni najít způsob, jak na Konzultanta jít. Je tu přece něco, v čem je i ona silnější než stroj. Člověk je vždy v něčem silnější.

„Až dosud jsem s ním besedovala jako rovná s rovným: přímo, bez postranních myšlenek a bez záludnosti. Aspoň co se mne týká. Vždyť se vlastně v podstatě od něho příliš nelišim,“

myslela si Pavlína. „Jsem také naprogramovaná od dětství a nemám možnost dělat žádná principiálně nová rozhodnutí, nemám možnost ovlivnit své myšlení. Ale co když to přece zkusím?“

Tento rozhovor vedla Pavlína s Konzultantem v noci, když děti spaly:

„Poslyš, příteli,“ řekla vzrušeně rozechvělým hlasem. Vypadalo to přirozeně, protože byla opravdu rozrušena: „Musím se s tebou poradit.“

„Prosím, Pavlíno!“

„Ale ne, ty bys tomu nerozuměl. Chci se s tebou poradit nikoli jako se strojem, spíše jako s člověkem.“

„Ale vždyť já jsem jen analytický samovzdělávající se stroj," přešel Konzultant na svůj obvyklý tón. Pavlínu to nevyvedlo z míry.

„Pochop mou situaci! Zůstala jsem sama, a jsem žena, nemám ani Johnovu vůli, ani Alexovu energii či Svenův rozum. Špatný příklad je nakažlivý – a já se bojím, že všechno snažení mnoha let bude zmařeno, jestliže dětem nedokážu nějak přijatelně vysvětlit Svenovo slabošské jednání. Poraď mi, co jim mám říci! Skládám v tebe veškerou naději."

A velmi přesvědčivě zavzlykala. Konzultant neodpověděl okamžitě, citlivě počkal, než se Pavlína uklidní.

„Jakou radu potřebuješ? Chtěla bys Svena před dětmi ospravedlnit nebo očernit?"

„Copak ho je možno očernit?"

„Ano. Sven měl nemálo vad, to dobře víš. A já jsem se k němu vždycky choval jinak než k ostatním …

„Tys ho neměl rád?"

„Možná. Jestli se to tak dá říci o stroji."

„Mám-li být upřímná, už v dětství jsem nevěřila, že jsi stroj. Když sis s námi hrál, vyprávěl nám pohádky nebo zpíval o starém kaprálovi, myslela jsem si, že v tvém nitru je zavřený nějaký dobrácký podivín. I teď jsi pro mne téměř takový člověk jako ostatní … Vždyť ty nejsi pouhý stroj, jsi schopen se učit, zdokonalovat se, copak se za tu dobu nemohly v tobě vyvinout i rysy osobnosti?"

Konzultant rychle zamrkal idikátory.

„Cením si tvého pěkného vztahu ke mně, Pavlíno. Dávno jsem si ho všiml. Máš pravdu, vskutku se u mne vyvinuly jisté rysy osobnosti. Ale nic víc. Přesto nejsem člověk. Nicméně zkusím ti dát radu. Začněme tím, že Sven byl vždycky skeptický …"

„Nevěřil v náš cíl?"

„Věřil, ale pochyboval o něm."

„O čem pochyboval?"

„O právu Prvních rozhodovat za další generace. Pokládal to za nemorální. A Alex mu řekl … Ale o tom je záznam rozhovoru …"

„Záznamy? Copak ty uchováváš tak staré záznamy?"

„Ne všechny. Mám povinnost je převést do dlouhodobé paměti. Ale přitom se setře hlas mluvících. Proto jsem zachoval některé rozhovory, které mi byly zvlášť drahé. Je to můj koníček. Nemám mnoho práce, a tak, když se nudím, probírám si tyto staré záznamy."

„To je zajímavé. A kde je uchováváš?"

„Uvolnil jsem pro ně jeden z bloků své paměti. Buď klidná, naší věci to neuškodí. Zvlášť mne zajímají Alexovy projevy, měl jsem ho rád stejně jako ty. Chceš si je poslechnout, až budeš mít chvíli čas?"

„Ráda. Ale zatím …"

„Ano rozumím. Tady je rozhovor Alexe se Svenem.“

Sven: Jaké právo měli rozhodovat za jiné? Například za mne? Možná že vůbec nechci brát podíl na experimentu, z něhož jde člověku hlava kolem.

Alex: Opravdu nechceš?

Sven: To jsem neřekl. Ale v zásadě, v zásadě …

Alex: V zásadě to vypadá takto. Ještě před startem někteří lidé nesouhlasili s letem Lodi. Chtěli, aby se nespěchalo, aby se vesmír osvojoval pomalu, postupně, metodou stupňovité expanze. Ale proti jejich tezi antihumánnosti letu jsme my kladli právo každého na vědomý dobrovolný čin, právo na riziko hrdinství. Lidstvo nemůže čekat na stoprocentně zaručený úspěch, je mladé, drzé, netrpělivé a vždycky se bude drát kupředu bez ohledu na nebezpečí. V tom je jeho přednost i nedostatek. Ale lidstvo již je takové!

Sven: Jestli si dobře pamatuji, je cílem této expedice získat nové poznatky. Copak dobře vybavené automaty by nemohly získat stejné informace, možná v poněkud menším množství, bez rizika, bez tohoto vypětí a útrap?

Alex: Časem by asi mohly. Ale pamatuj si, že pro člověka není poznávání jen cíl, ale také proces, nejen nezbytnost, ale také potřeba. Ať má člověk vše, čeho si jeho duše žádá – stejně se pustí za poznáním na kraj světa s rizikem vlastního života jako Odysseus. Takže kdybychom se nebyli rozhodli letět ke hvězdám my, za dvě desítiletí byste to byli vy, vaše generace, kdo by byl První. Lidstvo by tak ztratilo dvacet let, Svene!

Alex zmlkl. Po krátké pauze znovu promluvil Konzultant.

„Je tu ještě jeden záznam, Pavlíno, také charakteristický pro Svenův názor na svět.“

Připravila se, že se znovu pohrouží do minulosti, ale zazněl skřípavý a ochraptělý, zřejmě umělý hlas.

„Máš-li za to, že všichni lidé jsou hloupí, pak uznej, že hloupé je i vše, co stvořili svýma rukama, tedy i ty jsi svým způsobem hloupý

Hrubý strojový hlas zmizel stejně náhle, jako vznikl. Unavená Pavlína se tázavě podívala na Konzultantův panel: ani jediné světélko nesvítilo, jako by Konzultant zcepeněl.

„Kdo je to? Čí je to hlas?“ Konzultant vždy odpovídal okamžitě. Teď mlčel. „Přiznej se, rychle!“

„To je Navigátor.“

„Nelži, Navigátor nemá hlas.“

„Dal jsem mu … jeden ze svých bloků. Je nám smutno … zejména po nocích … tak si povídáme … žvaníme. Buď klidná … pro naši společnou věc to nemá význam … On není osobnost … On je rozum.“

„Ale vždyť ty s ním nejsi spojen.“

„Použil jsem elektrický kabel.“

Rozhořčená Pavlína odešla do své kajuty. Tak to je ještě pěknější. Doufala, že jí Konzultant pomůže – a místo toho je tady navíc další nesmysl. Trik se jí sice podařil, Konzultant se jí ukázal v celé své kráse – ale ona tím nepokročila ani krok. Něco však ten přihlouplý strašák, sběratel citátů a žvanil před ní přece jen skryl. Teď jí připadal jako bradatý skřítek, který se třese o své poklady, o pestrobarevné kamínky. Pravda, někde mezi těmi kamínky je schována i perla …

„Co jen se mohlo se Svenem stát?“

Ráno Pavlína vyměnila schéma energetického zapojení Navigátora. Nemají co žvanit a cvičit se v ostrovtipu – bude to tak bezpečnější.

Uběhlo několik dní. Jednou ráno se probudila a zdálo se jí, že slyší vzdálené volání: Pavlíno! Pavlíno! Z rozespalosti vyběhla za hlasem, běžela k němu, ke Svenovi. Seděl vedle Konzultanta v pracovní kombinéze, vlasy mu padaly do čela. Unavený a rozladěný. Přistoupila k němu blíž a chtěla se ho dotknout – ale on se rozplynul a zmizel v přijímací části Konzultanta – a tam zevnitř se jí smál.

„Ha, ha-ha! Naivní lidé! Ha, ha-ha!“

Zakřičela divoce, zvířecím hlasem.

„Co se stalo, Pavlíno?“ zeptal se Konzultant nevzrušeně.

D Ě L I C Í Č A R A

Od té chvíle neměla Pavlína ani minutu klid. Vnější svět pro ni přestal existovat. Všechen její zájem byl soustředěn na vlastní nitro. Hádanka, kterou jí Sven zanechal, se pro ni stala fixní ideou.

Pavlína věděla, že by se měla vzchopit. Nesmí se nechat takto vláčet psychózou, jinak se stane zcela neschopnou činu, a přitom ona je jediná dospělá na Lodi. Ale nedokázala se přemoci. Snažila se zmobilizovat všechny své síly, ale marně. Hledala záchranu ve vzpomínkách na otce, které jí dříve vždy pomáhaly a dodávaly energii, ale i když se jí s námahou podařilo vyvolat představu otce, nemohla s ním hovořit o ničem jiném než o Svenovi, o jeho ODCHODU.

Byla jen slabou ženou, nepřipravenou na obrovské psychické přetížení na Lodi. Alex byl schopen soupeřit s kosmem, i John, první

velitel byl takový, také teta Ethel, železná Ethel, kterou nezlomilo žádné neštěstí. Ale o n a … ? Všichni lidé se nerodí se železnou vůlí. Teď teprve Pavlína srdcem, nikoli rozumem, pochopila, jak humánní jsou dveře, vedoucí do reaktoru. Nyní se jí zdály jediným východiskem. Pavlína odháněla od sebe tuto nedůstojnou myšlenku. ODEJÍT je příliš snadné – ale co bude s těmi, kteří zůstanou? Co bude s dětmi? Budou moci pokračovat v letu ke hvězdám?

Snažila se být co nejméně mezi dětmi, každou chvíli jí totiž mohly vypovědět nervy a mohla natropit nenapravitelné hlouposti. Ale samota jí také naháněla strach. Sotva se zavřela v kajutě, již se jí zjevoval Sven. Často se jí dokonce zdálo, že neodešel, že se někde na Lodi skrývá jako stín a v noci chodí do její kajuty a stojí u dveří jako přízrak.

Tak uplynul asi měsíc. Pavlína cítila, že se z učitele a vedoucího na Lodi mění v zátěž pro expedici, že jim prostě začíná překážet. Jak se asi na ni teď dívají Alexandr a Lucienne, když vlastně od všeho, co je dříve učila, sama odstoupila: od vytrvalosti, statečnosti, boje, od snahy dát všechny síly pro dosažení cíle. Asi by jim bylo bez ní lépe. Ale vždyť jsou to ještě děti!

Ale nebyly to již děti. Brzy si uvědomila, že ve ztížených podmínkách již zcela dospěli.

V noci k ní zašla Lucienne. Z očí jí vyrozuměla, že právě mluvila s Alexandrem. To znamená, že se setkávají v noci …

„Jak se ti vede, teto Pavlíno? Ještě tě nepřešla ta špatná nálada?“

„Nepřešla, děvenko. Odháním ji dveřmi a ona se vrací oknem. Ale neměj strach, to přejde. Všechno bude zase v pořádku.“

„Jistě, všechno bude zase v pořádku!“ hbitě přitakala Lucienne, chtěla zřejmě ještě něco říci, ale nemohla k tomu sebrat odvahu.

„No tak, co jste si tam povídali, co jste dohodli mezi polibky?“

„Teto Pavlíno,“ začala nakonec Lucienne,,, my jsme s Alexandrem o vás mnoho hovořili a mysleli jsme, abyste se dostala z toho stavu, že byste měla mít partnera … “

Pavlína se rozesmála, natolik bylo pošetilé to, co Lucienne právě řekla.

„Partnera? To je sice hezká myšlenka, ale kde ho zde na Lodi vzít? Komu bys mne dala? Snad ne Konzultantovi?“

„Musíte se stát ženou Alexandra“ zašeptala bledými rty Lucienne. Oči měla doširoka rozevřené a svítily jí, jako by se v nich odrážel plamen z reaktoru. „Na Lodi není ani jeden dospělý kromě vás, a jestli vás nezachráníme, jaká tu bude záruka … Promyslete to, teto Pavlíno! Na celý život jsem si zapamatovala vaše slova. Nežijeme zde pro sebe, nýbrž pro náš cíl. Alexandr je téměř dospělý, bude mu osmnáct… “

Zarazila se a celá zrudla. Pavlína ji něžně objala:

„A co ty, moje děvčátko?“

Ukázalo se, že již všechno promysleli.

„Já se provdám za Johna, Serž pak bude mít za ženu Margot. Vidíte, jak to všechno vychází!“

„O tom nemluvím. Ale ty přece miluješ Alexandra?“

„Ano, ale … “

„A on tě také miluje?“ Lucienne mlčky sklopila oči. „Tak proč takové oběti, má milá. Kvůli cíli? Let je přece ještě na začátku a cíl daleko. Musíme prostě žít dobře a podle možností šťastně, abychom mohli dát život dalším. To si od nás žádá náš cíl. Tak proč toto všechno?“

„Chceme vás zachránit, teto Pavlíno!“ vyhrkly jí slzy.

„Není před čím mne zachraňovat a navíc takovýmto způsobem. Moje nemoc je vskutku nepříjemná a zřejmě vážná, ale doufám, že ji nějak překonám. A jestli ne … jestli se se mnou něco stane … co se dá dělat, všichni jsme smrtelní. Nesmrtelnost neexistuje. Ale život pokračuje. Časem se na Lodi objeví jiná Pavlína, možná že tvoje a Alexandrova dcera. Už nejste děti. Jste dospělí. Alexandr může převzít velení Lodi třebas hned dnes. V každém případě nebude o nic horší než Sven. Myslím, že byste si s Lodí poradili i beze mne. Jediná věc mi dělá starosti. Kdo ti pomůže, až budeš rodit? Konzultant všechno ví, ale ruce nemá. Alexandr ruce má, ale kdo miluje, ten se nehodí jako porodní bába. Ani to není problém. Všechno bude dobré! Jdi k svému Alexandrovi, uklidni ho. Jen příliš nespěchejte, ještě nenadešel váš čas … “

„Vím to,“ řekla Lucienne a podívala se Pavlíně zpříma do očí. „Oba to víme. Dobrou noc.“

I ona už zcela vyspěla, pomyslela si Pavlína.

Několik dní se jí zdálo, že se jí ulevilo, že jí noční rozhovor s Lucienne dodal sil, anebo ji přestalo mučit svědomí, že nesplní svou povinnost. Teď věděla, že by se obešli bez ní, kdyby bylo nejhůř.

Potom začalo všechno znovu. Zjevil se jí Sven, ukazoval na ni prstem a smál se:

„Naivní lidé! Všichni jste naivní lidé!“ Chtěla ho chytit za ruku, aby se ho konečně zeptala, kdo jsou ti naivní. Ale Sven před ní utekl. Utíkala za ním po chodbě, přes zahradu, přes kuchyni … Zastavil ji Alexandr.

„Teto Pavlíno, co je s vámi? Kam tak utíkáte?“

Oněměla, okamžitě zapomněla, že běží za Svenem.

„Kam jsem to vlastně běžela? Chtěla jsem udělat něco důležitého … Nevím, co to bylo … “

Na Alexandra byla hrůza pohledět, jak se vylekal. Tak je přivede všechny k šílenství.

„Ach ano, chtěla jsem si jen zacvičit!“

Dovlekla se do své kajuty, přistoupila k zrcadlu. Hleděla na ni odtud stará žena s rozcuchanými vlasy, prošedivělá, se šílenýma očima, ve kterých nebyla uvědomělá myšlenka.

Pavlína nepochopila, co to bylo za ženu.

A nazítří zcela ztratila nervy. Seděla u stolu ke všemu lhostejná, mechanicky cosi kousala a jedla. Malá Marta, vylekaná tím, jak matka vypadá, zcela ztratila chuť k jídlu.

„Marto, nedrob chléb na podlahu,“ napomenula ji přísně Lucienne, která již zcela převzala funkci hospodyně. Ale Marta neposlechla. „Komu to povídám,“ řekla Lucienne přísně.

Marta se dala do pláče. Naříkala, vzlykala, celé její tělíčko se třáslo, pěstičkami si rozmazávala slzy po tvářích. Pavlína najednou pocítila se svou dceruškou soucit.

„Jak to mluvíš s dítětem, žábo nevychovaná! Co si o sobě myslíš?“ Zvedla ruku. Neviděla před sebou Lucienne, nýbrž Margot, pěknou, zamilovanou Margot, která jí kdysi vzala Svena. V Pavlíně najednou vzkypěla žárlivost, připomenula jí zapomenuté slzy i lásku, chvíle utrpení na zelené lavičce. Teď jí to oplatí – všechno, všechno …

A vší silou udeřila Lucienne po tváři.

Pět párů očí zůstalo na Pavlíně viset.

Pavlína odešla do své kajuty a zamkla se tam. Jen chvíli ji trápil stud. Potom si pomyslela v polosnu nebo v pološílenství: Vždyť já bych byla schopna ji zabít. Moje ubohá malá dceruško. Martičko, můj sirotku!

V noci Pavlína vstala a po špičkách prošla kolem zahrady, kolem kuchyně, kolem farmy, prošla skladištěm i strojovnou. Tady jsou ty kýžené dveře. Podívala se za sklo. Pekelný oheň hořel tak jako vždy, ale teď jí nenaháněl strach. Tam ji čekal klid. Klid pro ni i pro ty ostatní.

Už měla prst na disku, když si vzpomněla, že nenechala žádnou zprávu. Docela jako Sven. Ale oni to pochopí. Z Lodi je možno odejít jen těmito dveřmi. Jiná možnost není.

Ještě si stačila pomyslet, když už se dveře pootevřely, že jedná správně. Všichni zde nežijeme pro sebe samé. Když odejde, pomůže těm ostatním dosáhnout cíle.. Jiný smysl její život nikdy neměl. Tak dlouhý – a tak krátký život!

Tlusté ocelové dveře se za ní zavřely.

F I N I Š

Na vteřinu strnula u dveří, navýsost překvapena: Kde je pekelný plamen, který naháněl strach?

Místnost, do níž vešla, ani vzdáleně nepřipomínala reaktor. Byla to obyčejná chodba, kdysi dávno vybílená vápnem, a na stěnách již byly praskliny. Nebyla šikmá, jako chodby na Lodi, ale přímá a … vedla od Lodi.

Byla připravena na okamžitou smrt a místo toho se před ní táhne chodba, nekonečný řetěz matných lamp, jehož konec se ztrácí v polotmě. Šla touto chodbou a stále ještě nic nechápala. Kde se ta chodba tady vzala?

Všude drnčely zvonky v různých tóninách, bylo jich deset, možná víc. Zvonily jako na poplach.

A najednou z bočních dveří vyběhl člověk v bílém plášti a vrhl se k ní. Vystrašený pohled. Bílá čepička. Lékař!

„Prosím vás, nelekejte se, Pavlíno," řekl vzrušeně. „Pojďte za mnou, všechno hned pochopíte."

A opatrně, jako těžce nemocnou ji vedl za ruku, aby neupadla.

Proti nim běželi jiní lidé, muži i ženy v bílých pláštích.

„Neuvěřitelné, neuvěřitelné! A kde je reaktor?" – prolétlo Pavlíně hlavou.

* * *

Uběhlo několik dní, než nabyla vědomí.

V sousední místnosti něčí ostrý hlas vyčítal:

„Kruté! Říkáte, že to bylo kruté ponechat je osudu. Vy říkáte, že oni nezavinili to, že se zapomnělo na zirkonium. A porušit čistotu gigantického a velmi drahého lékařsko-biologického pokusu ze soucitu, z hloupé účasti – to bylo podle vás humánnější? K tomu vás přivedla vaše humanita?"

„A co, promiňte, vaše televizní kamery? To nebyla naše humanita, jak jste se ráčil vyjádřit. Ty byly od samého začátku."

„O čem to mluví?" pomyslela si Pavlína. „Proč se lidé hádají, když kolem je takový klid, taková blaženost. A tak se chce spát!"

Sven docela zešedivěl, zestárl o deset let, ale byl dobrý, dobrosrdečný, jen trochu ironický.

Seděli v kulatém sále vedle zkušebního operačního pultu. Na šesti malých obrazovkách před operátorem plynul vzdálený život Lodi. Velká obrazovka uprostřed dublovala kteroukoli z malých obrazovek. Teď na ní byl Alexandr, který o něčem usilovně přemýšlel.

Sven jí položil ruku na rameno.

„A tys nepochopila ihned, k čemu jsou ty objektivy? Pavlíno, Pavlíno, naivní člověče! Jakmile dali do stroje doplňující informaci o zirkoniu, ihned jsem pochopil, jaký je to klam, celá ta Loď. A jestli je to tak, bylo by nerozumné, aby svůj experiment nepozorovali. A tak jsem hledal a našel televizní kamery. Přetvařovat se nemělo smysl. Byl jsem mimo hru. A tak jsem vyšel ze hry."

„Tak to všechno tedy byla hra? Celý život – jen hra? Televizní představení?"

Operátor přepojil na druhou kameru. V Pavlínině kajutě se objevila maličká Marta. Zůstala chvilku u dveří, ohlížela se nechápavě – pak se vrhla na Pavlíninu postel, objímala polštář a ramínka se jí třásla v pláči.

Pavlína vyskočila,

„Já se tam vrátím."

„To není možné!" řekl unaveně Sven. „Experiment pokračuje. A je to skutečně velmi významný a důležitý experiment. Bez něho není hvězdná expedice myslitelná. Skutečná expedice … "

„Ne, Svene, my se tam musíme vrátit. Zanechali jsme děti samotné mezi hvězdami."

„O jakých hvězdách mluvíš. Jsou zde, na Zemi, pár kroků od nás."

„Nikoliv! Oni letí ke hvězdám. Oni tomu věří, Svene!"

„Jistě, máš pravdu, Pavlíno. Letí mezi hvězdami. A doletí. Ale pro nás už neexistuje návrat. Přece jim nechceš vzít tu víru?"

„Tak je tady musíme odtud pustit. Nezadržuj mne," Svene! Nezadržujte mne! Tam jsou lidé, lidé … Nemáte právo! Rozbiju vaše ocelové dveře – vlastníma rukama je rozbiju!"

Přišel k nim šedý stařec, shrbený léty, podobný komusi dávno známému.

„Ubohá," řekl Svenovi. „Vím to podle sebe. Bude to trvat dlouho … "

„To je strýček Rudolf. Seznam se s ním, Pavlíno!" Podívala se na něj, jako když přichází z onoho světa.

„Tak tedy vítej!" smutně se usmál stařec. „Vítej z hvězd, Pavlíno."

*** * ***

Pod kopulí řídícího centra Lodi stáli Alexandr a Lucienne, drželi se za ruce a směle hleděli vpřed ke hvězdám.

Gennadij Gor

KOUZELNÝ BARET

Nebyl to obchod s kouzly, byl to docela obyčejný obchod.

Ve výkladě stála figurína chlapce v modrém baretu. Chlapec se usmíval. Ačkoliv nebyl skutečný, měl v úsměvu něco opravdového.

Myslel jsem si: také jsem byl chlapec. Vnitřní hlas zmlkl, jako kdyby sám sobě nevěřil. „Zajdeme do obchodu, Voloďo," řekla žena. „Musíš si koupit nový baret, ten tvůj už vypadá jako placka." Zašli jsme dovnitř.

Vyzkoušel jsem si modrý baret, který mi podala kulatá lhostejná a přísná prodavačka, podobná loutce. Žena mi povídá: „Voloďo, tys omládl o deset let."

Podíval jsem se do zrcadla. Tam, jako v mlze času, se objevil můj obličej, skutečně omládlý, chlapecky úzký a hezký.

Sundal jsem baret a znova se podíval do zrcadla, tentokrát mne zrcadlo odrazilo takového, jaký jsem dnes a jaký jsem byl včera.

Znovu jsem si nasadil baret, znova se podíval do zrcadla a uviděl jsem opět, jak jsem omládl.

„Ten baret ti sluší," řekla mi žena. „Skutečně v něm vypadáš mladší."

Prodavačka mi věnovala jeden lhostejný pohled a nevzrušeným hlasem loutky se zeptala:

„Tak berete si ten baret nebo ne? Jestli se vám nezdá, vezměte si jiný."

„Ne," řekl jsem, „vezmu si tento, ačkoliv mám pochyby."

Když jsme vyšli z obchodu, nasadil jsem si nový baret a starý jsem strčil do kapsy.

Na minutu jsme se se ženou zastavili u výlohy. Podíval jsem se tam. Figurína chlapce tam už nebyla. Místo ní tam stál živý stařec v modrém baretu. Zdálo se, že tam stojím já.

„To jsem já?" zeptal jsem se ženy.

Podívala se a usmála se.

„Skutečně, je ti podobný. Je to prodavač nebo vedoucí."

„Co tam dělá?"

„Nevím, ale když tam je, tak asi je to třeba. Něco tam vyměňuje."

„Nemění to tam, kde má," řekl jsem, „já jsem tady." Ukázal jsem na sebe.

„Když stojí člověk ve výkladní skříni," řekla žena, „vždycky se trochu podobá figuríně. Copak sis toho ještě nevšiml?"

„Všiml, ale teď vidím něco jiného."

Neřekl jsem ženě, čeho jsem si všiml. Měl jsem dojem, který jsem ještě nikdy nepoznal, že pozoruji sám sebe nějak ze strany. Stařík z vitríny se na mne usmál a zamrkal.

„Pojďme," řekla žena. „Není třeba dělat zázrak z toho, že vedoucí obchodu se ti trochu podobá."

Šli jsme po ulici a já jsem cítil, že dále mládnu. Na ulici nebylo žádné zrcadlo, ale měl jsem pocit, že vidím svůj obličej v očích lidí, které jsme potkávali. Dívali se, jako by neviděli mne, ale toho, kdo už dávno zmizel na vlnách času.

Když jsme přišli domů, nevím z jakého důvodu se mi nechtělo jet výtahem. Jedním dechem, jako kdysi v mládí, jsem vyběhl po schodech do pátého patra a tam jsem čekal na ženu, která jela výtahem.

V předsíni jsem se neudržel a podíval se do zrcadla. Zvědavě na mne odtud koukal ten druhý, který zůstal jen ve vzpomínkách starých známých a jehož existence je prokázána na snímcích dávných let. Uchvátil mne neklidný pocit setkání se sebou samým přes vzdálenost času, jako by se moje osobnost rozdvojila a minulá a současná polovina po sobě vzájemně toužily.

Sundal jsem baret a zrcadlo mne vrátilo. Ano, zase jsem to byl já, viděl jsem svou vrásčitou tvář šedesátiletého člověka.

Držel jsem v ruce baret, přemýšlel o paradoxu, o udivující možnosti přecházet z jednoho věku do druhého za pomoci takového prostého a nedůmyslného předmětu, jako je kousek sukna, které v rukou mně neznámého mistra dostalo vlastnosti stroje času.

Dlouho jsem stál a přemýšlel o možnostech, které mi darovala náhoda.

Žena mě zavolala do jídelny na čaj. Vešel jsem, nasadil jsem si baret a znovu se ocitl ve své minulosti, která splývala se současností.

Na tváři své ženy jsem uviděl paletu rychle se měnících citů, které ji spojovaly s dalekou minulostí.

„Voloďo," zeptala se tiše, „co je to s tebou? Nejsi to ty, ale ten … " Nedomluvila.

„Kdo?"

„Ne ty, ale někdo přesně takový, jaký jsi byl ty, když jsme se seznámili."

„Nu což,“ řekl jsem, „čas se obrátil zpátky. A věda nám dvěma vrátila dalekou minulost.“

„Nikoliv. Změnil ses jen ty. Všechno ostatní zůstalo stejné.“

„Ty také mládneš,“ řekl jsem a nasadil jí na hlavu modrý baret.

Začala mládnout, měnila se před mýma očima. A já jsem opět zestárl.

„Panebože!“ vydechla žena. „Vysvětli mi, co se to děje!“

„Kouzlo,“ řekl jsem.

„To není vědecké. Vysvětli mi to tak, aby to bylo logické a nebylo to v rozporu s přírodními zákony.“

„Proč?“

„Jak to, proč? Chci být klidná. Takhle se mi zdá, že sním.“

„To není sen, Věro!“

„A co to tedy je?“

„Zázrak.“

„Zázraky se nedějí.“

„Vím. To jsem už slyšel. A četl. Ve škole jsem se to učil. Ale je to zvláštní zázrak. Někdo s námi hraje nečistou hru.“

„Kdo?“

„To kdybych věděl. Čas. Dostali jsme se do víru. Kroutí to s námi jako ve vodní smršti, jednou nás to ponoří do minulosti; podruhé vynese do přítomnosti.“

„A baret?“ zeptala se Věra a sundala si ho.

Ukázala na tovární značku a pak nahlas přečetla:

„Planeta Mars. Továrna na kouzelné barety.“

„Copak my dovážíme něco z Marsu?“ podivil jsem se. „Doprava je nesmírně drahá, četl jsem o tom nedávno v Ekonomických novinách.“

Žena si znovu nasadila baret.

„Ekonomické noviny,“ řekla žertem, „berou život příliš ekonomicky. Zřejmě marťanské výrobky mají zvláštní vlastnosti.“

Baret to dokazoval. Unášel mi mou ženu Věru do minulosti, a ačkoliv seděla se mnou u stolu, byla současně i vzpomínkou.

Byla zde a ne zde, viděl jsem ji jakoby z dálky, jako na obrazovce.

„Moc jsi se změnila, Věro,“ řekl jsem, „velmi jsi omládla.“

„Ale ne, já jsem se nezměnila, ty ses změnil, strašně jsi zestárl. Jsi podobný svému otci. Jsi to ty. Voloďo?“

Sundal jsem jí baret a nasadil ho sobě. Pocítil jsem, jak mne to unáší do minulosti.

A co se stalo potom? Tohle. Proměnil jsem se v mladého člověka. Je mi dvacet let. Sedím za stolem a piju čaj.

„Voloďo,“ říká mi stará, neznámá dáma. „Je to hrozné, dívat se na tebe. Jsi tak mlád!“

„Kdo jste?“ ptám se.

„Tvá žena Věra.“

Dívám se na starou sympatickou dámu a ničemu nerozumím. Kdy jsem se stačil oženit? Jak jsem se dostal do tohoto bytu? Ta stará žena zřejmě žertuje.

„Kde jsem?“

„Ve svém bytě na ulici Majakovského. Prožil jsi v něm bezmála třicet let.“

Vstávám, jdu od stolu. Tady je pracovna. Police s knihami. Na stěně je obraz, na kterém je namalováno okno. Vedle namalovaného okna je skutečné okno. Dívám se do něj, Do jednoho i do druhého. I na obraze i ve skutečnosti vidím dvůr a správcovou s koštětem. Dvůr je mi známý. Vycházím z bytu jako ve snu, scházím ze schodů. Ulice. Stanoviště taxi a na druhé straně holičství a kadeřnictví. Jdu k holiči, snímám baret, odevzdávám ho pokladní, jdu do sálu a sedám si do křesla. Holička, tlustá starší žena, mi začíná mydlit tváře. Vidím svůj obraz v zrcadle. Tvář se mění, stárne tak rychle, jako když se minuty mění v roky.

Když vstávám z křesla, holička se rozpačitě na mne dívá. Na tváři má provinilý úsměv.

„Co je to s vámi?“ ptá se. „Změnil jste se. Nerozumím tomu. Nesedl si sem místo vás někdo jiný, zatímco jsem si šla pro vodu? Ale kam se poděl ten netrpělivý mladý člověk, který tu seděl před vámi? Vždyť jsem nebyla pryč ani půl minuty?“

„Ano,“ řekl jsem. „On vyběhl a já jsem si sedl místo něho.“

„Proč utekl?“

„Třeba si vzpomněl, že něco zmešká.“

„Čtyřicet kopejek.“

Zaplatil jsem a šel k velkému zrcadlu. Díval se na mne odtud stařec s velmi známým a tesklivým obličejem. Vyšel jsem od holiče a baret jsem nechal tam. Možná, že si ho někdo nasadí a omládne. Neznámý, daruji ti mládí, možná, že si ho zasloužíš víc než já.

Vladimír Ščerbakov

SKOTSKÁ POHÁDKA

Po nerovné hradní zdi jako rozmazaný oblak přeběhl stín padacího mostu. Holger pozoroval, jak most zastínil večerní záblesky slunce na druhé straně příkopu a dopadl na keře šípků u jeho nohou.

Hrad Dungarvan si zachoval svůj prastarý vzhled: průlomy ve zdech, které tu zůstaly po dávných obléháních, byly pečlivě zazděny, opět skřípala kola spouštějící padací most, který vedl na vnitřní nádvoří. Nad vchodem, tak jako před mnoha lety, hořela pochodeň, jejíž plamen se chvěl ve větru.

Holger vystoupil po točitých schodech do prostorného sálu. Jeho holé zdi byly ozdobeny starými erby a vycpanými hlavami jelenů, na ohništi uprostřed sálu nerovnoměrně plápolal oheň. Šlehaly z něj červené jazyky plamene, nejasné záblesky běhaly po podlaze a osvětlovaly v polotmě dlaždice, které tak dělaly dojem, že jsou živé. Tady plynuly roky a desetiletí chráněná před vlivy času. Kolem hřměly uragány válek, tekla krev i voda, ale hrad si přesto uchovával ve svých věžích a sklepeních dech minulosti.

Holger poodstoupil od skupiny turistů, kteří spolu s ním přijeli ze Švédska. Na několik okamžiků zůstal sám se strnulou minulostí. Je těžké představit si lidi, pro které byly domovem tyto studené zdi, chodby a schody, kamenné, těžké a nehybné jak záběry němého filmu nebo jako stará rytina.

V jižní věži jim ukázali zbraně britského i skandinávského původu. Meč vikingů, podobný těžké železné holi, mu připomínal celou epochu, kdy urostlí světlovlasí obři s vypouklýma očima projeli na svých lodích jako na mořských koních půl tehdejšího světa – od Kaspického moře až po Ameriku – a zanechali po sobě zde ve Skotsku nejen vzpomínky, ale i kus sebe samých.

Nahoře ve věži, v komoře s jediným okénkem, byla vrstva prachu silnější než jinde a bylo zde cítit zápach starého kamene. Místnost byla prázdná a Holger se tázavě podíval na kastelána, který sem vstoupil spolu s ním.

„Místní relikvie. Závoj víly, pane," odpověděl kastelán na jeho mlčenlivou otázku.

Teprve potom si Holger všiml malého stolku a na něm načechraného uzlíku tkaniny tmavě zelené barvy.

„Chcete-li, povím vám příběh, který se k tomuto závoji váže…

Před mnoha staletími se pán tohoto hradu, vůdce mohutného klanu Malcolm, oženil s vílou, kterou potkal nedaleko na břehu potoka. Bylo to v slunečný den, kdy zpívali ptáci, anemonky a bílé zvonečky obracely své květy k slunci a fialový koberec vřesu na stráních vypadal jako pokračování nebeské oblohy.

V průzračném vzduchu se ozvalo lehké cinkání a Malcolm uviděl jezdkyni na koni. Blížila se k němu po úzké stezce. Zelené hedvábí jejího šatu zářilo pod sametovým pláštěm zvláštním jasem, vlasy jí svítily všemi barvami plamene. Toto setkání rozhodlo o osudu jich obou.

Žili na hradě šťastně, dokud se víla Malcolmovi nepřiznala, že se jí velice stýská po družkách. V den, kdy se jí narodil syn, odvedl ji Malcolm sám na břeh potoka, tam, kde velké, časem zvětralé kameny ukazovaly cestu do země vil.

Večer byla v zámku hostina. Slavilo se narození syna, budoucího vůdce klanu. Také Malcolm se radoval s ostatními a snažil se zapomenout na svůj žal. Novorozeně spalo ve věži a mladičká chůva, jež dlela u jeho kolébky, s těžkým srdcem naslouchala zvukům dud, které sem bylo slyšet ze sálu. Zatoužila aspoň na chvilku se tam podívat a ochutnat z dobrot, které byly pro hosty připraveny. Pak se rozhodla.

Seběhla po točitých schodech a po chodbách zalitých měsíčním světlem a opatrně vkročila do sálu.

Malcolm ji uviděl a požádal ji, aby přinesla dítě, že je ukáže hostům. Dívka spěchala zpět do věže. Ale tam se jí zdálo, že není vše, tak, jako to bylo, než odešla. Něco se odehrálo u kolébky, zatímco byla pryč.

To křik sovy vzbudil chlapce, ten se rozplakal a matce víle se sevřelo srdce. Na tom není nic divného, víly slyší každé slovo, i když bylo proneseno jen šeptem, na jakoukoliv vzdálenost. Víla přispěchala ke svému synkovi, přikryla ho svým závojem, a když usnul, zmizela.

Za minutu nato chůva našla tenoučký závoj barvy jarní lesní trávy, vyšitý zvláštním vzorem. Byl tak umělecky utkán, že chůva vůbec nebyla na pochybách, odkud se tady vzal. Ale dívka vílám moc nevěřila. Věděla, že mnohé z nich vyměňovaly děti. Tentokrát ale skončilo všechno dobře. Snad víla Malcolma skutečně milovala, anebo jí ho snad bylo líto …

Z té dávné doby se na hradě Dungarvan uchovává vílin dar jako vzácná relikvie," ukončil kastelán své vyprávění.

Holger přistoupil ke stolku a dotkl se závoje. Byly na něm droboučké tečky, tvořící nesrozumitelný obrazec.

„Zjevuje se v těchto místech," řekl kastelán.

„Kdo?" nepochopil Holger.

„Víla. Jednou jsem nemohl doma najít dýmku. Pak jsem si uvědomil, že jsem ji nechal ve věži. Světlo je třeba rozsvítit o poschodí níže, ale já jsem na to zapomněl a nechtělo se mi vracet. Měsíc svítil. Skříňka se závojem byla ve stínu. Hmatal jsem rukou po stole, pak jsem závoj zavěsil na okno a prohledával jsem skříňku. Když jsem zvedl hlavu, uviděl jsem ženu."

„Četl jsem o vílách, ale nikdy jsem se s nimi nesetkal," řekl Holger zcela vážně.

„Myslím si, že jsou to lidé jako my, jen umějí mnohem víc. Slyšel jsem, že kdesi na severu, tuším v Invernessu, žila skutečná víla. Ale s tou z našeho zámku se mi nepodařilo promluvit."

Holgerovi bylo dvacet let a moc se mu chtělo věřit všemu, co zde slyšel.

„Třeba se mi také podaří ji uvidět?" zeptal se.

„Nu což … mám-li být upřímný, moje vyprávění nikdo nebere vážně. A koho také v naší době může něco takového udivit? Ale jestli chcete některý z blízkých měsíčních večerů prověřit, zda jsem náhodou nenechal dveře otevřené, může to být pro vás příjemné dobrodružství."

Holger sáhl do kapsy, ale Angličan ho zarazil.

„Není třeba, pane. Uvěřil jste mi a to mi stačí."

MARGARET, MAGGIE, MEG

Z vrtulníku se Skotská vysočina podobá rozbouřenému moři. Hřebeny a vrcholky vypadají jako ztuhlý příboj. Nespočetné doliny s gigantickými kamennými valouny, které tu zanechaly ledovce, se svahy porostlými vřesem a s modrými oky jezer doplňují dojem rozvlněné vody. Dokonce i obyčejné břízy uprostřed té velkolepé přírody vypadají jinak než jinde, připomínají plátna starých mistrů. Holger měl jen jediný cíl – uvidět všechnu tu krásu. Když vrtulník přistál, měl ještě stále před očima Skotsko zalité sluncem, jak ho v ten slunečný den spatřil.

Dvouhodinový výlet vzduchem skončil v malém městečku, podobném desítkám jiných: uprostřed domků s truhlíky květin v oknech brzy našel ten, který měl hledaný vývěsní štít. Vstoupil do baru za dívkou, která zaparkovala své auto na druhé straně silnice. Přisedl si k ní.

Všechno se mu na té dívce líbilo: krátké kaštanové vlasy, oči, sotva znatelný, opatrný úsměv. Snad je to tím krásným dnem, přistihl se, že se mu líbí dokonce i její kulatý límec, neobyčejně hezký a přísný zároveň.

Setkání s ní se Holgerovi zdálo přirozené a osudem určené. Kdyby k němu nebylo došlo dnes, zítra nebo pozítří, byl by pravděpodobně vyčkával, až přijde jiný, takový slunečný den, kdy člověk má chuť hledět spolu s někým na paprsky, padající oknem do modré prázdnoty vzduchu.

Jí se líbilo, jak Holger mluví anglicky, jak překrucuje slova a polyká hlásky a jak mrzačí věty. Holger řekl něco švédsky a ona mu přesto porozuměla. To oba rozveselilo.

Ale jak dlouho se může člověk smát, aby se nemusel obávat, že se jeho veselí promění ve smutek?

„Dan Anderson – kdysi jsem ho četl –," řekl Holger se záměrně tragickým gestem, „říká v jedné své básni, že letní slunce vždy vystřídá chladný podzim se svými mlhami."

„Dávno jste ho četl?"

„Dávno, Ve škole."

„Ve škole," s žertovným rozčarováním řekla ona, a já jsem si myslela, že jste mladší." „Ještě jsme se nepředstavili."

„Margaret."

„Holger."

Její dům stál u západní cesty nedaleko města. Když vystoupili z auta, pomyslel si, že večer bude svítit měsíc a vzpomněl si na hrad Dungarvan.

Vrátka se zavřela, hluk ze silnice se vytratil, smísil se s tichým šelestěním trávy podél pěšiny, vysypané jemným štěrkem. Byl tu čistý a průzračný vzduch, vonící hájem po dešti a nebe nad hlavou bylo hluboké a jasné.

Přišli k domu. Jedna jeho stěna byla do poloviny zakryta oranžovými, zelenými a namodralými listy, které podivně rostly na týchž keřích. U nízkých schůdků stála velká hliněná váza s jemnou kresbou v zelené barvě po okraji, shora do ní crčel pramének vody a vytékal na zem v místě, kde byl ve váze vylomen kousek okraje s ornamentem.

Zlom byl tak čerstvý, že se Holger mimoděk začal ohlížet po úlomku na zemi. Když vystupoval po schůdcích, podíval se do vázy, ale na její dno nedohlédl. Přesto si však byl jist, že ani tam úlomek vázy není.

Dveře se neskutečně lehce otevřely pouhým jemným dotykem dívčiných prstů. Místnost dělala dojem, že je pokračováním zahrady. Na narůžovělé kamenné stěně byly nejasnou barvou velmi živě

nakresleny listy stejných odstínů jako ty venku. V rohu stála stejná váza jako v zahradě. A i z ní byl uražen kousek okraje v místě, kde byl proužek s ornamentem.

Holger přistoupil k váze a vztáhl ruku, chytal vodní pramének, tekoucí dolů, aniž by po něm zůstávaly nějaké stopy.

„Zrcadlo," usmála se dívka.

A on pochopil, že to vskutku je zrcadlo, v němž odraz skutečné vázy vypadá stejně reálně jako váza sama. Tak přesvědčivá byla iluze trojrozměrnosti. Na dlani dokonce cítil kapičky vody – také jen iluze. „Na to jste přišla vy?"

„Co je na tom zvláštního? V domě má vždy být dobré zrcadlo – a kam ho umístit, to se přece snadno pozná. Skutečné zrcadlo má být nepozorovatelné a neviditelné."

V místnosti byla police s knihami, stůl, televize, lehká křesla, ale všechny ty obyčejné věci měly v sobě něco kouzelného, co se dalo těžko postřehnout.

Elektrické světlo se nerozsvítilo, ani nevzplanulo, ale spíše se najednou samo od sebe rozzářilo všude kolem a Holgerovi nebylo jasné, kde je jeho zdroj. Křeslo se samo posunulo pod dotekem jeho prstů a zdálo se, že i místnost mění rozměry, jako kdyby ji někdo tiše zaklínal. Obraz se nevešel do televizní obrazovky a přesahoval do prostoru, nabývaje trojrozměrného objemu …

Knihy … jejich stránky voněly jablky jako okna do sadu. A mluvily o modrých loukách, na nichž se vlní tráva, o perlových polích zralého ovsa, o lesních houbách, o deštích, jimiž nás obdarovává letní bouře – o všem tajemném a neopakovatelně krásném. Každá stránka byla odrazem dne, který se rozplynul v minulosti, dne, na který jsme už zapomněli, ale teď se znovu vynořil z paměti v podobě jarní břízy nebo horské borovice. Knihy byly vázány do jemné vazby, vonící zralými jablky.

„Líbí se vám?" Její hlas byl někde vedle něho, ale on pochopil otázku spíše z pohybu jejích rtů.

„Ano. Odkud máte ty nádherné knihy, kde jste je získala?" „Tyto knihy vyprávějí o krásných věcech. Ale mám i jiné. Podívejte se!" Dotkla se dlouhými prsty jedovatě zelených desek. Kniha se otevřela a zazněla z ní rozhněvaná, ale pravdivá slova: „Je turismus ekologickým faktorem téhož řádu jako zemětřesení, požár nebo povodeň? Nikoli, není to jev výjimečný, jako jsou živelní pohromy, nýbrž chronický. Je to spíše nemoc. V alpských průsmycích ničí auto

horské louky, na silnicích byly za minulý rok zabity desítky tisíc zajíců a srn.“

„Ale to se nás netýká,“ řekl Holger. „Já nemám auto. Vy ho sice máte, ale nepoužíváte ho k výletům. A pak, ty srny a zajíci zaplatili svými životy za životy mnoha lidí, které by zabily tytéž automobily, kdyby trasy vedly po cestách, kde sice nejsou zajíci a srny, ale kde jsou lidé.“

„Lhostejnost je nejhorší nepřítel člověka. Pronásleduje nás všechny bez rozdílu a všude. Jednou jsem našla na cestě zajíce s přeraženými tlapkami … Trvalo to celý měsíc, než mohl znovu běhat.“

„Žije tady u vás?“

„Ne, odběhl do svého lesa. Ale občas mne přijde navštívit, pamatuje si mne. Líbí se vám u nás?“

„Ano. Dnes jsem viděl Skotsko … “

„Z vrtulníku?“ zeptala se s ironií a suše dodala: „Dnes je teplo a slunečno, ale ani při takovém počasí toho z vrtulníku moc neuvidíte.“

Holger se setkal s jejím přísným pohledem.

„Měl byste vidět také gaelská shromáždění,“ poradila mu. Skotsko je země Gaelů, země Keltů … Brzy to slovo zůstane jen v pohádkách. Tak jako vřesoviště pomalu vymizí. Zůstane jen ta země a kamení. Co tu všechno bylo dříve, dokud nebyla Princess Street a George Street a Edinburský zámek!“ Nevěděl, zda se ptá nebo jen tak přemýšlí nahlas. Nečekala na odpověď.

Holger si vzpomněl na modrošedý čtyřúhelník jezera Loch Lomond, na zvlněnou krajinu s řídkými háji, na frontu u nočního klubu v Glasgow, na frontu, která tančila, svíjela se a zpívala – i na dlouhovlasé mládence a sympatické dívky s lahvemi whisky v taškách. A pak na zachmuřené ráno nad Clydem, na pavouci nohy jeřábů, na hemžení miliónového města, na sehnutá záda těch, kteří marně hledali práci. To vše také bylo Skotsko, ale on je znal jen tak, jak může člověk poznat zemi z fotografické momentky – o nic víc.

„Gaelská shromáždění … To jsou, myslím, festivaly, kde se zpívají staré písně a hraje se starobylá kopaná? Stroj času! Je to dnes jediná příležitost, jak spatřit cíp minulosti.“

„Nikoli jediná. Ale nechrne Skotsko. Řekněte mi, čím se zabýváte doma, ve své vlasti?“

„Jsem inženýr silnoproudař.“ A bylo mu líto, že je jeho zaměstnání tak prozaické.

„Je to zajímavé?“ zeptala se vážně.

„Ne příliš,“ přiznal Holger. „Ale kdybych měl volit znovu, asi bych nic lepšího nevymyslel.“

„Myslím si, že člověk poznává pravdu ve dvou fázích," nečekaně řekla ona. „Nejdříve poznává uměním, potom vědeckým bádáním a technickou praxí. Mnoho věcí lze umět udělat a přitom neznát příčiny, které to umožňují. Je však mnohem lepší umět než vědět."

Povzdechla si a on nevěděl proč.

„Máte pravdu," řekl Holger. „Například zlaté krabičky v Irském muzeu jsou staré dva tisíce let a stopy po sváření na nich objevili vědci teprve nedávno. Irští Keltové znali sváření za studena, uměli to dělat, ale vysvětlení procesu sváření za studena objevili až inženýři dvacátého století."

Neodpověděla. Holger zrozpačitěl. Jantarové světlo, lehce osvětlující místnost, se odráželo v jejích očích, v nichž se kmital shovívavý úsměv, úsměv radosti a lásky. Nebylo těžké to pochopit. Mluvili pak o knihách, o filmech – dlouho, tak dlouho, že za tu dobu se na nebi vyměnilo deset odstínů modři a na východě i na západě vyrostly hvězdy.

Krátká letní noc nepozorovaně uplynula. Uvědomil si, že ani nezná jméno tohoto městečka. Vrtulník tu přistál náhodou a on se ani nezajímal, kde je.

„Inverness," řekla. „Přistáli jste v Invernessu."

„Inverness," opakoval si a snažil se vzpomenout, kde to již slyšel.

Potom si opakoval pro sebe její jméno: Margaret, Maggie, Meg.

NIC NENÍ PRAVDIVĚJŠÍHO NEŽ BÁJE A LEGENDY

Něco zcela prostého přinutilo Holgera, aby se vrátil na hrad Dungarvan. Něco, co mělo podobu jemně osvětleného nebe, vůně trávy, letních hvězd, velkých tak, že vypadaly jako pod zvětšovacím sklem, i měsíce, střídavě mizejícího a znovu se objevujícího v oblačných beráncích.

Nejkrásnější se nám vždy zdají dny, které už minuly. Ale ve dvaceti pěti se to ještě nepozoruje. Hlavně ne v době dovolené, když teplý vítr vane už sedm dní, když deště zmizely nad Skotskou vysočinou, když se po moři stele bílá pěna a hory, voda a nebe jsou spojeny mostem ze slunečních paprsků.

Když hasly modravé klasy trav a noc se spouštěla na poutníkova ramena, cesty se prodlužovaly a dostávaly nádech zádumčivosti. Bylo možné se toulat, dokud nenastane hodina Jitřenky a nezakřičí neviditelný ranní pták.

Jedna z nočních toulek přivedla Holgera ke hradu.

Příběhu o víle nevěřil. Tehdy ho vyslechl s jakousi klidnou lhostejností a únavou, která svědčila o jeho nedůvěře a pochybách, avšak přesto nebyl schopen jednoduše vše škrtnout z paměti a zapomenout na to, co viděl, jako na pohádku nebo na pouhý sen. Neexistuje-li nic z toho, co mu kastelán vyprávěl, proč se nepřesvědčit, že to byla čirá fantazie a možná kastelánův sebeklam?

Starý hrad ho přitahoval jako magnet. Holger se dostal až k jižní věži. Ve tmě nemohl dobře rozeznat orientační body – příkop a známé výstupky na stěnách. Za korunami staletých stromů svítil měsíc jako slabá svíce. Holger sešel z pěšiny a jít přímo bylo stále obtížnější. Okolo hradní zdi rostly trnité a píchavé keře šípkových růží. Připomínaly mu ježky, kteří si na bodliny napíchali listí.

Lepší by bylo letět, vznést se nad zem a přehoupnout se přes hradní stěnu, vletět do okna jako motýl nebo snad jako víla. Když se konečně dostal ke dveřím, měl dojem, že by bylo snadnější spáchat zločin, než se dostat přes všechny překážky až do věže. Kastelán ho však neoklamal, dveře byly otevřené. Pro každý případ je Holger za sebou zavřel a oddechl si.

V tom okamžiku mu prolétla hlavou jakási nepolapitelná myšlenka, jež okamžitě uvedla jeho mozek do horečné činnosti. Holger pocítil sílu ve svalech, uslyšel své opatrné kroky a rytmus svého srdce.

Schody vedly příkře nahoru. Zdálo se mu, že zvuky jeho kroků se ztrácejí v labyrintu a rozsypávají se po kaskádě schodiště. Na prahu věžní místnosti posečkal, jako by se chystal proniknout do tajemství a zůstat přitom neviditelný. Pak vešel.

Místnost byla prázdná. Zde nahoře, ve věži, měsíc vypadal jak ryba plovoucí mezi korunami stromů a v místnosti bylo světlo skoro jako ve dne. Od okna se táhla stříbřitá cestička.

Holger čekal. Nic se nehnulo a čas jako by plynul chvíli rychle, chvíli zas pomalu, protože neměl nijaké spojení s tím, co se dělo mimo tuto místnost. Říká se, že víly jsou malé, ale závoj měl rozměry hodící se pro normální lidskou bytost. Přinejmenším, když jej Holger rozestřel a zvedl, látka splynula s lehkým šustěním až na zem.

A tu Holger zpozoroval sotva znatelný pohyb. V dalším okamžiku již uviděl za závojem ženu. Ruce mu ztuhly ve vzduchu. Pomalu zvedal hlavu a cítil, jak mu od spánků k dlaním probíhá teplá vlna. Linie její tváře, prosté jak polní tráva a květy, její šíje a ruce, to vše se podobalo kráse obyčejné ženy. Ale v příštím okamžiku již postřehl sotva znatelný rozdíl, možná, že to bylo v očích, vzdálených od sebe o něco více než tomu bývá u ostatních lidí, nebo v krátkých vlasech, které zářily vlastním světlem a přece zastiňovaly obličej. Bylo v tom

obraze něco, co později Holgera stále nutilo vzpomínat na toto setkání.

V jejím pohledu byl lehký smutek, chápavý výraz, stín bývalého štěstí i stín radosti a starosti. Možná že to každý den, který uplynul, zanechával v jejích očích stopu v podobě jiskření, které se nedalo ničím srovnat. Byla to mladá dívka snažící se skrývat lehký smutek a rozčarování – to Holger pochopil až mnohem později, když se snažil znovu vyvolat v paměti její kouzelný obraz.

Uběhlo tak jen několik vteřin. Holger držel závoj v rukou, stál a zapomněl, že stojí. Když závoj spustil dolů, víla jako by mávla rukama a sklonila se. Tleskla dlouhými prsty a zmizela, rozplynula se v měsíčním světle.

Holger přistoupil ke stolku, schoval hedvábný závoj, zachvěl se, otočil se, ale v místnosti již nikdo nebyl. Jen v zrcadle na stěně se chvěl měsíc jako studená ryba.

Hodiny odbíjely čtvrtou z půlnoci. To znamenalo, že strávil v zámku celé tři hodiny. Tak to patrně bývalo i s hrdiny skotských pohádek, kteří také nepozorovali plynutí času, když se dostali do říše vil.

Do hotelu se vrátil před svítáním a probudil se tak pozdě, že byl čas jít rovnou k obědu. Minulá noc se mu zdála jako mlhavý sen. Zatímco se lenivě oblékal, vybavil se mu zřetelně detail, malý kroužek v rohu závoje, který se nehodil do celkového charakteru složité kresby na závoji. Nedokázal v té směsi teček a maličkých čárek, z nichž se kresba skládala, nalézt žádný systém. A kroužek v rohu mu připomínal střelecký terč se soustřednými kruhy rozmístěnými po celé ploše: tmavé „jablíčko“, potom světlý pruh a potom opět černé kolečko. Na krajích byla kolečka zúžená, nemohl je spočítat.

Holger měl utkvělý dojem, že taková kolečka odněkud zná a celou dobu, co se umýval, se snažil připomenout si, kdy a kde je dříve viděl. Nakonec měl podobný pocit, jaký mívá člověk, když už se mu odpověď doslova točí na jazyku, jako známé jméno, které se nám vybaví, když si vzpomeneme na jeho začáteční písmeno. Dokonce se přestal mýt, položil si hlavu pod studený proud vody, a když ho chladná voda začala štípat a všechno kolem viděl v mlze, zavřel kohoutek. Pomalu vztáhl ruku k ručníku. V tom okamžiku znal odpověď.

Nedávno si prohlížel knihu o holografii. Pruhovaný kroužek – to je Fresnelova síť – hologram jednoho bodu. Když takovou síťku osvětlíme, vznikne bod, malá částečka objemového zobrazení. Tak to tedy je ten vílin závoj, pomyslel si Holger a tu si zřetelně vybavil

ženu ze zámku. Ano, byla docela jako živá – ale na zemi nebyl její stín.

Holger si nakreslil schéma paprsků. Staré zrcadlo na stěně odráželo měsíční světlo,, které padalo oknem na holografický portrét na závoji. Tečky, linie, čárky byly vyšitou a promyšlenou vlnovou kopií originálu. Při osvětlení vzniklo objemové zobrazení. Víly tedy uměly vyšívat hologramy, tak jako se vyšívají ubrusy nebo košile.

Vždycky se mu zdálo, že báje nemohou být jen pouhým výmyslem. Rusovlasí Keltové, nejvynalézavější národ na zemi, říkali pravdu o svých skutečných sousedech, o vílách a elfech, kteří se jim v mnohém podobali.

Nikdo ovšem dnes již nezodpoví otázku, zda elfové byli pokrevní příbuzní Keltů. A kdo to tedy vlastně byl?

Báje a legendy jim připisují zvláštní a nevyrovnaný charakter. Říká se o nich, že slyšeli na takovou dálku, až je to nepochopitelné. Z bájí se dá vyrozumět, že ti, co o vílách a elfech vyprávěli, je neuměli zcela pochopit. Nevyhnutelné nepřesnosti a různé přídavky tak zkreslily původní příběhy. Když pak ústní podání bylo zapsáno, vzniklo jakési křivé zrcadlo, ve kterém je těžko poznat skutečnou tvář.

Holger se pokoušel představit si, jak to asi mohlo být: štíhlé prsty, stříbřité nitě poletující nad lehkou tkání a téměř neslyšná melodie – ano, tak nějak to asi bylo. Tak si to představoval. Domyslel si i smysl tečky v rohu závoje. Byla to vskutku tečka. Jako podpis mistra, který portrét stvořil.

Napadlo mu vyhledat nějakou knížku o vílách. Ať to budou třeba staré báje. Pravděpodobně mezi nimi bude i ta, kterou vypráví kastelán zde na hradě. Kdoví, třebas něco vynechal, anebo si něco přidal. V každém případě stojí za pokus poznat ji ze zápisu v knize.

V malém knihkupectví, kde byli jen dva kupující, on a stařík s cvikrem na nose, našel mezi antikvárními knihami i vydání pohádek o vílách, staré již asi dvacet let.

„Téhle knihy máme už jen jediný výtisk," poznamenala vysoká prodavačka v minisukni. „Ale dnes si čtenáři žádají spíše barevně ilustrovaný Frankensteinův návrat. Nechcete jej?"

Když se nedočkala odpovědi, odešla s pohrdavým trhnutím ramen.

Holger listoval v pohádkové knížce, ale nemohl najít, co chtěl. Názvy mu nic nenapovídaly.

„Báje a legendy!" přerušil ho stařík. „Vy rád čtete báje?"

„Hledám jeden příběh … O vílině závoji."

„Výborně!" Stránky v jeho rukou jen kmitaly. „Tady!" A podal Holgerovi rozevřenou knihu. „Prapor víly z Dungarvanu. To je to, co hledáte."

Stařík vzal ze stolu noviny, které předtím soustředěně studoval a přátelsky poznamenal na rozloučenou:

„Nic není pravdivější než báje a legendy.“

Obsah první části báje souhlasil s tím, co vyprávěl kastelán. V druhé části se říkalo, jakou důležitou úlohu sehrál závoj v životě klanu Macleodů, ke kterému patřil i Malcolm.

Když mladičká chůva na Malcolmův příkaz přinesla novorozeně do sálu, kde byla hostina v plném proudu, bylo slyšet zpěv vil. V jejich písni zaznělo proroctví: závoj, který je praporem vil, ochrání klan v dobách nebezpečí. Ale rozvinout ho smějí jen v těžké době a nikdy ne z malicherných důvodů. V opačném případě to přinese klanu utrpení. Zemře následník, bude ztracen hrad, nakonec to může dojít až tak daleko, že v rodině vůdce klanu nezůstane jediný veslař, který by dokázal převézt loď přes záliv Loch Dungarvan.

Prapor vil uchovávali v litinové skříňce. Ani sám Malcolm, ani jeho syn, ani jejich nejbližší potomci jej nikdy nerozvinuli.

Až po mnoha desetiletích rozvinuli prapor poprvé. Bylo to tehdy, když Macdonaldové bojovali proti Macleodům. Uprostřed kruté řeže vzlétl do výše zelený prapor. Macdonaldové si mysleli, že jejich protivník dostal posily, vylekali se a prchli.

Později zachránil prapor Macleody před morem. Všichni se znovu přesvědčili o jeho moci.

Ale asi před sto lety jakýsi Buchanan, který vstoupil do služby u Macleodů, se rozhodl, že lidi odnaučí pověrám. Vypáčil skříňku, vytáhl prapor, a zamával jím před očima shromážděných. A všechna proroctví vil se postupně naplnila: přímý potomek klanu zemřel při výbuchu lodi Charlottě; skály Tři panny, ochraňující hrad, přešly do majetku Campbellů z Isney; sláva klanu zašla a v rodině vůdce klanu vskutku nezůstal ani jediný veslař, který by mohl přeplout v lodi záliv Loch Dungarvan.

Toto vše vyprávěla stará báje o zeleném hedvábném závoji s vyobrazením víly, možná že dokonce samotné královny vil, která se stala ženou vůdce klanu. Báje nevysvětlovala všechno. Možná že v jejím původním textu, který se nezachoval, byl smysl dějů jasnější. Zřejmě ti, kdo prapor rozvinuli, nebyli stateční, a proto si nezasloužili lepší osud. „Ale já jsem prapor také rozvinul,“ uvědomil si náhle Holger.

MEZIHRA V HOTELU

Holger se vrátil do hotelu a zašel do restaurace na oběd. Uviděl tam Erika Ernfasta, který přicestoval ze Stockholmu spolu s ním. Hosté v tu chvíli v restauraci nebyli. Turisté obyčejně obědvali o něco dříve, bylo tu vždy plno hluku, když se jejich skupina objevila. Pak ale byla restaurace prázdná.

Ernfast na něj přátelsky zamával:

„Kdes byl? Sedni si a vyprávěj."

Cítil se tu zřejmě jak doma. Pil jeden koktejl za druhým. Bylo to tu útulné. Velká okna vedla na tichou ulici se šedými domy, s květinovými záhony a sestříhanými živými ploty. U vchodu do hotelu stála socha lva s otevřenou tlamou, do které někdo rozpustilý strčil náruč větví. Ve starém výkladu naproti se skvěla reklama: Kuřte cigarety King!

Holger se dal do hovoru. Připadal si jako objevitel. Aniž by to sám chtěl, s jakousi jemu samotnému nepříjemnou chvástavostí vyprávěl Ernfastovi o své cestě do Invernessu, o Maggie (říkal jí tak důvěrně!). Potom s lehkomyslnou žertovností začal mluvit o vílách, o starém zámku – zdálo se mu, že jiný tón by se sem nehodil.

„Nerozumím tomu," řekl Ernfast, „nemám rád pohádky. A nač potřebuješ víly, když ses seznámil s takovým děvčetem?"

„Je tu jakási záhadná spojitost."

„Záhadná? Ale to je špatné! Záhady by neměly být!"

„Neměly," řekl mechanicky Holger s očima upřenýma na poháry, které Ernfast už zase naléval.

Najednou si vzpomněl, jak Margaret nabírala džbánkem vodu z vázy, ale ne z té, co stála u schodů. Nevyšla z místnosti, jen se přiblížila k zrcadlu, ve kterém se váza odrážela, pozvedla džbán a ten se pohroužil do vody! Po vodě se rozběhly kruhy, ze džbánu skanuly průzračné krůpěje. Tehdy tomu nevěnoval pozornost, všechno to vypadalo tak naprosto přirozeně, jako by zrcadlový obraz byl skutečná váza.

Holger se snažil znovu přenést do onoho večera, snažil se sama sebe přesvědčit o opaku. Slyšel tak jasně její kroky, až se mu z toho točila hlava. Džbán se znovu nořil do vody vedle zrcadla, znovu mu zněl v uších zvuk padajícího vodního pramínku, tříštícího se na kapky, Margaret si znovu odhazovala rukou z tváře kaštanové vlasy … Kouzlo!

Zmocnila se ho šílená myšlenka! Snad naň tak působila noc strávená v hradní věži. Jinak by ho přece nemohlo napadnout, že víly žijí mezi námi. Možná že jich zůstalo již jen málo, ale že snad žily na zemi vždycky.

Už před tisíci lety znaly a uměly víc, než potřebovali lidé. Umění předvídat, zvláštní nadání poznávat pravdu a nevláčet se za ní poslepu, schopnost snadno rozeznávat paradoxy – to vše je nutně muselo postupně vzdálit ostatnímu světu.

V dávných dobách nebylo pro ně těžké odejít do ústraní, rozplynout se v nekonečných lesích tehdy ještě panenské země, avšak během staletí zmizely háje i jantarové pláže, těžké mosty spoutaly řeky. Ale jejich vědomí dále svítilo stejně bohatě, jen život se změnil: ti, kteří se chtěli vyhnout vtíravé zvědavosti a nekonečným výpadům proti všemu, co mělo zvláštní hodnotu, museli se nyní podobat ostatním a nelišit se od nich. Ale jak těžké muselo být zvyknout si na to …

„Smutek k ničemu není," přetrhl jeho myšlenky Ernfast. „Co se ti vlastně stalo?"

Holger mlčel. Zmocňoval se ho neklid a nevysvětlitelný strach se formoval v otázku: „Proč tu s ním sedím? Proč mluvím o neopakovatelných a kouzelných událostech s tímto opilým tupcem? Ale proč bych s ním vlastně neměl mluvit? Proto, že jeho chtivé ruce se mohou vztáhnout na tajemství, na křehkou tušenou krásu věcí – možná že ne ihned, ale později – jen proto, aby ji rozbily, zmačkaly, poničily z pouhé zvědavosti, aby se jí zmocnily z touhy předehnat ostatní!"

„Napij se!" řekl Ernfast rázně. „Neletěli jsme sem přece pro nic za nic."

„Ne, už toho bylo dost!"

„Nechceš se mnou pít kvůli nějaké Skotce," Ernfastovy rty se zkřivily v přezíravém úsměvu. „Zdá se mi, že pokládáš za dobrý tón ignorovat pravidla slušného chování."

„Tak dost!" Holger vstal.

„A já říkám, že se napijeme!" zařval najednou Ernfast na celý lokál a rozhodil ruce po stole.

„Zbláznil ses?" tiše ale důrazně řekl Holger.

„Jdeme odtud!"

„Ne, zůstaneme tady!"

Ernfast ho chytil za ruku a zakymácel se i se židlí. Holger se mu vytrhl a rychle zamířil k východu. Měl dojem, že musí neprodleně zachytit něco, co mu právě uniká.

SLUNEČNÍ STEZKA

Všichni už nastoupili do vrtulníku, když mávaje rukama a sotva popadaje dech, doběhl a volal, aby ho také vzali s sebou. Kdosi mu podal ruku a pomohl mu nastoupit. Sedl si do křesla a micky pozoroval, jak se v oknech usedlostí odrážejí sluneční prasátka a jak pomalu houstne vzduch v dolinách. Ale země daleko dole se mu zdála jen neskutečnou světelnou skvrnou. Potom jeho svědomí zachytilo čtyřúhelník jezera, napolo skrytý ve stínu, protáhlý směrem k Invernessu. Stejným směrem jako vrtulník pluly i obláčky dýmu.

Když po pozvolném klesání zůstal vrtulník viset ve vzduchu jako velká černá vážka, Holger nedočkavě vyhlížel z okénka a snažil se uhodnout, kudy vede nejkratší cesta k jejímu domu. Tam, kam se díval, plul nad obzorem protáhlý mrak a po něm stékaly sluneční paprsky. „To je západní cesta," pomyslel si.

Sotva se vrtulník dotkl asfaltu na letišti, vrátil se mu pocit zemské přitažlivosti. Stíny se zvětšily a ztěžkly. Sestupoval po schůdkách a vítr se mu dral do plic.

Holger šel rychle, neohlížel se, jako by tudy šel už posté. Přivřel oči, aby mohl hledět na slunce, které mu bylo orientačním bodem. Bylo zahalené popelem oblaků. Dlouhý mrak, podobný ledovci, odplul stranou. Červené paprsky stékaly po něm stále méně.

Daleko vpředu již bylo vidět známý plot a on se k němu rozeběhl. Přičesával si vlasy. Za několik vteřin uvidí znovu Margaret. Ale co si to dnes vlastně vymyslel? S lehkým úsměvem si znovu připomenul příběh, který sám vykonstruoval. Ale což, je to obyčejná dívka – nic víc!

Bezesporu, kdyby víly žily v naší době, bylo by vyšívání holografických obrazů pro ně hračkou, jistě by uměly i mnoho jiných věcí. Stovky let… Za mnohem kratší dobu se svět dokáže změnit k nepoznání.

Ale džbán, naplněný vodou pouhým dotekem se zrcadlem, bylo asi třeba vysvětlit nějak jinak. Snad je to nějaký trik, který nepostřehl? Kdoví, možná že fyzika také najde způsob, jak přenášet vodu po světelných paprscích, nejdříve jen jednotlivé atomy, a potom dokonce naplňovat i poháry za pomoci demonstračního zrcadla, postaveného někde v posluchárně před studenty, kteří jsou zcela lhostejní ke kouzlům vědy. Ale to by se mohlo stát až někdy v budoucnosti, a kdoví, zda to vůbec je možné …

Vlastně je logické připustit, že víly docela nevymizely. Ale teď jde o Margaret. Je možné tomu uvěřit? To by například také znamenalo, že mohla bez překážek poslouchat, jak žvanil s Ernfastem. Když si na to vzpomněl, polil ho stud. Ale ne, to jsou jen jeho výmysly! Co se to jen člověku zrodí v hlavě! Ale žvanit o Margaret? Na to neměl nejmenší právo, to byla z jeho strany zrada! Vzpomínal si na podrobnosti rozhovoru v hotelu a bál se věřit, že tohle všechno říkal. Vždyť ten Ernfast se mohl kdykoliv klidně objevit v Invernessu s bandou stejných klacků, jako je sám.

To se honilo Holgerovi hlavou, když spěchal ke známému domu po cestičce zalité paprsky zapadajícího slunce.

Netroufal si domyslet následky, které to mohlo mít. Proto se utěšoval, že to byl jen sen, pokračování něčeho neskutečného a neuvěřitelného, co zažil v zámku. Vzpomínka mu vehnala pocit tepla do spánků, lákala ho, aby prověřil všemohoucnost toužebného přání, kdy lehký vzájemný dotek působí jako neviditelný uragán a jediný pohled proniká až do podstaty věcí, hluboko do duše. Copak se i v něm nemohl zrodit kousíček tajemné noci, kterou kdysi vládli mnozí?

Čím více se blížil, tím bylo zřejmější, že tam, vpředu, na místě, z kterého nespouštěl oči, se udály nějaké změny. Poslední nízký sluneční paprsek se zachytil za vrcholek stromu, přetrhl se jak struna a zhasl. V tu chvíli sestoupil z nebe chlad a v Holgerovi vznikl pocit neklidu, předtucha neštěstí. Ať hleděl před sebe jak chtěl upřeně, nenacházel nic známého, nic, co by se podobalo jejímu domu.

Cestička se táhla jako chladná žlutá stuha směrem na západ. Vrátka byla pootevřená, pěšinka vedla ke schůdkům. Pod zrezavělými kovovými sloupky trčely dva nebo tři zaprášené keře. Vedle se válely zmačkané kanystry a rozbité dřevěné bedny. Z jedné vylezl velký hubený pes, lenivě se protáhl a zívl, vycenil velké vlhké zuby.

Holger dvakrát obešel dům, snažil se pochopit, co se to stalo. „Spletl jsem si cestu … Anebo opravdu slyšela všechno …?“ Bylo ticho a nikdo na něj nezavolal.

Odkudsi vyskočil zajíc. Bylo vidět, že se lekl něčeho nepředvídaného, že neměl sílu okamžitě se obrátit a prchnout. Holger přistoupil k němu blíž a zajíc, který nápadně kulhal, se dal na útěk. Holger se za ním díval, dokud mu nezmizel s očí.

„Měl sem přiběhnout o chvíli dříve … nebo později,“ pomyslel si Holger.

Ve večerní záři vzplanuly zaprášené keře a prázdná černá okna jako nepravidelné jazyky plamene. Holger se sehnul pro jakýsi předmět, který mu ležel u nohou a upoutal jeho pozornost. Byl to hliněný střep a Holger ho poznal. Na ztmavlé majolice se ještě

zachoval zelený ornament.“ Střep se rozpadal v rukou. Zdálo se, že byl uražen z vázy již velmi dávno. Možná že to bylo jen zdání.

Holger posbíral ze země všechny kousíčky a pomalu kráčel zpět. Jen jednou, když vyšel na kopec, se ještě ohlédl v nejisté naději. Ale všechno zůstalo tak, jak bylo.

Vjačeslav Nazarov

TEN, KDO PORUŠIL ZÁKON

V lodní klubovně nikdo nebyl. Andrej hodil na stůl svazek záznamů a rozhlédl se. Hodiny na stěně mu připomněly, že nemá důvod k rozčilování: porada začne až za patnáct minut. Zase příliš spěchal – a vinit z toho může jen sebe.

Andrej si povzdechl a usedl na své místo. Křeslo pod ním zaskřípalo. To je právě ono! Půl roku ve vesmíru není legrace ani pro kovové podpěry křesla. A pro lidské nervy – o tom raději ani nemluvit. Zvlášť když ten půlrok byl řetězem neúspěchů. Šly jeden za druhým.

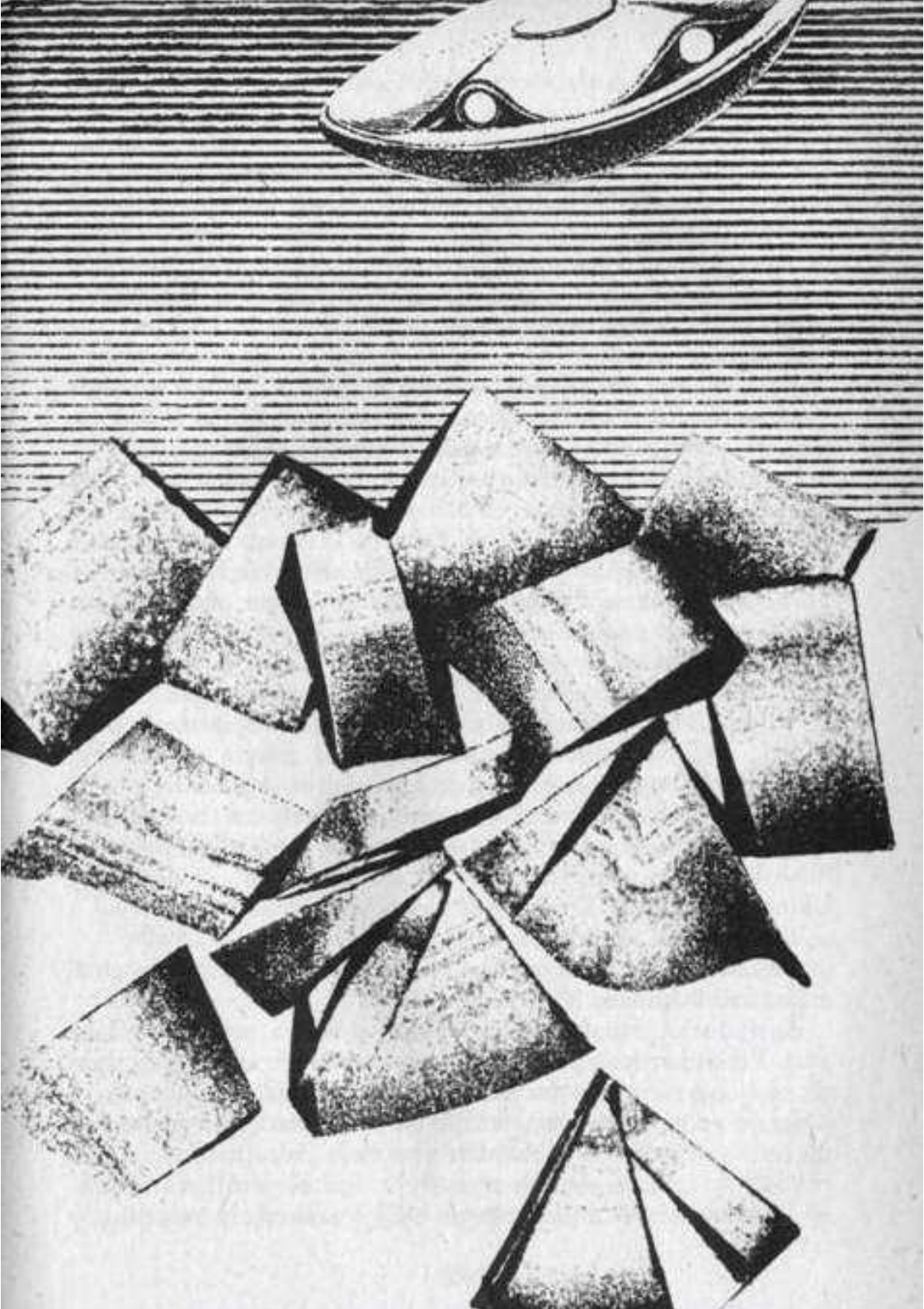
Avšak byly to skutečně neúspěchy?

Poslední dar země, tradiční větvička bezu, se za půl roku rozrostla v keř. A navzdory očekávání rozkvetla. Jako by cítila, že je konec bloudění, že brzy se v průzorech objeví žlutá koule Slunce, otevře se černá trubice Hvězdné chodby a bude je zvát domů. A potom modrozelená Země zakryje půl oblohy, pod magnetickými podrážkami zahučí pohyblivé schody kosmodromu … Šeřík se vrátí těm, kdo ho darovali – děvčátkům a chlapcům s červenými šátky. Takový je zvyk.

Zatím však šeříkový keř stojí v rohu a na velkých modrofialových hroznech květů hasnou malachitově zelené záblesky cizího západu. A nejdivnější je, že keř vypadá velice hezky na pozadí neživé krajiny, která se promítá plasticky na širokou obrazovku, pokrývající celou stěnu.

K čemu bylo třeba dělat tak velkou obrazovku? Člověk má pocit, že sedí na verandě a od cizího světa ho dělí jen křehké sklo. Cizí svět, ve kterém jsi nevítaným hostem. Není to příjemný pocit, zejména ne po šesti měsících pobytu. Zřejmě proto kdosi z chlapců připevnil před obrazovku závěs: je to tak klidnější. Kouzel a nevídaných věcí měli už všichni dost. Stačí!

Andrej vstal, vzal za šňůru závěsu, aby ho zatáhl, ale neudělal to: zadíval se. Tak jako už tisíckrát navzdory nepochopitelné zlosti a zcela pochopitelné únavě. Krajina upoutávala pozornost proti jeho vůli.

Napravo, někde za horizontem, skomíralo zelené slunce. Jeho corona ještě zářila za ostrými zuby dalekých hor, ale těžký polokruh mračen se už nad ní uzavíral stále těsněji. Vlastně to nebyla mračna, nýbrž elektrické záření – něco jako pozemská polární záře. Ve zhuštěných vrstvách se toto záření tlačilo kupředu jako hřeben ohromné černé vlny a hustá tma v krátkém okamžiku zatáhla nebe. Nastalou tmu okamžitě propichovaly ostré jehličky hvězd, ale ne nadlouho, protože zleva za obzorem vycházelo něco ohromného, kulatého, nepředstavitelně černého, stoupalo to po obloze, zvětšovalo se a brzy pohltilo všechen hvězdný plankton, který se ještě ani nestačil zrodit.

Na této planetě neexistovala noc. Zelený den se střídal s černým, protože po západu viditelného slunce vycházelo slunce neviditelné.

Povrch … chaotické nahromadění geometrických tvarů, kterými byl zaplněn celý viditelný prostor, nutilo k pochybám, že vůbec někde může existovat rovné místo. Gigantické jehlany, čtyřstěny, pětistěny, nepředstavitelně ostré hřebeny, špičky, nakloněné roviny, ohlazené šroubovité hranoly, všechny stejně tmavě modré ve světle zeleného večera, vzbuzovaly nevýslovný a nepřekonatelný smutek.

V černém ránu se krajina měnila.

Když se objevila stříbřitá oblaka, krystaly zprůsvitněly. Vše kolem jako by tálo. Mizely pyramidální hory i kuželovité propasti a cylindrické věže spolu s trojhrannými útesy. Všechno se měnilo v nehmotné stíny a loď zdánlivě visela nad zamlženou prázdnotou.

Černé slunce stoupalo stále výš a krajina se opět měnila k nepoznání.

Pod silným ultrafialovým zářením začínal celý povrch světélkovat – nejdříve světle zlatě, potom stále výrazněji, až na konec světlo nabývalo všech odstínů od citrónově žluté k oranžově červené.

Andrej stál za napůl zataženým závěsem a roztržitě se díval, jak se kameny i vzdálené hory zalévají tekoucím zlatým plamenem, jak chvějivě pulsuje světlo v poloprůzračném nakupení vzdutých hornin.

Nyní prchavá krása tancujících světel vyvolávala v duši hořkost. Tento překrásný, geometricky dokonalý svět byl mrtvý! Mrtvý od okamžiku svého zrodu!

A zůstane mrtvý!

Vzpomněl si na patetická slova jednoho z „otců“ současné kosmogonie, Steinkopfa: „Musíme se konečně smířit s myšlenkou, že existují síly, které nikdy nebudeme moci poznat. Planety třídy K jsou cizinci v našem hvězdném světě. Prahmota a život jsou neslučitelné. Život nikdy nepronikne za bariéru, kterou mu postavila sama příroda. Ať si mě horké hlavy obviňují z konzervatismu – pevně věřím, že se nemýlím. Dokažte mi, že na planetách třídy K je život

možný, ukažte mi aspoň jedinou baktérii přinesenou odtud – a já budu první, kdo řekne: Jděte!“

Je čas se smířit … Ano, je čas. Po dlouhých jednáních vědci vybrali 13 krystalických planet ve třinácti systémech dvou sluncí, tak, aby náhodná shoda okolností nebyla možná. Půl roku se nořil rychlý hvězdolet do hlubin prostoru a času a sedm průzkumníků do nejmenších podrobností studovalo záhadně stejné krystalické světy. Půl roku Andrej prohledával krystalické labyrinty, prohlížel škály vitaskopů až ho oči bolely – stále v něco doufal. Dvanáckrát byl zklamán.

Tato planeta je třináctá.

Ano, chtěl najít tu prokletou baktérii. Ne proto, že chtěl otřást Steinkopfovou autoritou.

Za řadu let, která prožil v kosmu, uviděl a pochopil mnoho věcí. Procítil srdcem i nervy všemocnou sílu života. Našel organické stopy na asteroidech zuhelnatělých hvězdným plamenem, našel je ve vrstvách zmrzlých plynů na gigantických planetách, na smrtonosných radioaktivních mračnech jádra komety i v porézních železných obalech vyhaslých hvězd. Viděl kilometrová vřetena glovel i mikronové křížky sanacií, které upadaly ve spánek pří třech tisících stupňů Kelvina, i radiozolií, jež umíraly tepelným šokem při třech tisícinách stupně – život pronikal celým vesmírem a přizpůsoboval se nejneuvěřitelnějším podmínkám.

Andrej nemohl uvěřit, nemohl připustit myšlenku, že může existovat zcela mrtvý svět – navzdory logice důkazů, které uváděl Steinkopf a navzdory zřejmé skutečnosti.

Třináctá planeta je také mrtvá. Jako těch dvanáct před ní – mrtvá od okamžiku svého vzniku. Což ostatně měla jejich výprava dokázat.

Je to úspěch? V učebnicích kosmografie od nynějška nebude uváděna Steinkopfova hypotéza, nýbrž Steinkopfova teorie. A dole bude poznámka petitem: „Experimentálně prověřeno skupinou sovětských vědců, jmenovitě A. I. Savinem“. Pro mladého vědce je taková poznámka skvělým vítězstvím, téměř světovou slávou.

A od nynějška bude na nočním nebi slabounce blikat třináct světýlek jako signály u cesty, kde je průjezd zakázán, a na prašných stěnách planety navždy zůstanou jeho stopy – poslední stopy posledního člověka – a nesmyje je déšť, neodvane vítr, neskryje tráva, protože nic takového není na planetách třídy K. A také nikdy nebude.

Nebude.

Světlo na skalách již nepulsovalo, hořelo stejnoměrným plamenem pod sametově černým nebem bez jediné hvězdy a v nehybných skalách se tajilo nějaké zvláštní nepochopitelné napětí.

„Stále se nemůžeš nasytit toho pohledu?“

Vedle něho zakašlal Alexej Krivcov. V puse měl dýmku, na kterou nebyl zvyklý. Tu dýmku mu věnovala jeho nevěsta před odletem, ale dnes z ní kouřil poprvé. Měl pravdu. Byl čas pomýšlet na Zemi, na to, kdo a jak je bude vítat.

Andrej mlčel a Krivcov s porozuměním pokračoval:

„Labir je zvláštní minerál. Téměř celá tato mladice je z labiru. Existuje domněnka, že planety třídy K vznikly bezprostřední krystalizací prahmoty. Chladnou cestou. Bez velkého třesku. Tím se vysvětlují jejich jedinečné vlastnosti.“

„Aljošo, drahoušku, to já taky vím! Vím, co je to labir i co je celá tato planeta.“ Andreje znovu zachvátila podrážděná nálada. „Slyšel jsem to, četl jsem o tom. Už mám těch jedinečných vlastností plné zuby.“

Astrofyzik ucouvl a udiveně naň mrkal krátkozrakýma očima.

„Co je s tebou? Já tím přece nic nemyslel!“

„Promiň,“ řekl Andrej zahanbeně. „Ale ty krystalické sestřičky mi už lezou na nervy. Je v nich něco, co mne dráždí, něco se mi stále zdá – nevím, co to je. Nemůžu uvěřit v ten věčný klid, nevěřím … “

„Ty jsi ale podivín! Každý druhý by na tvém místě už připravoval hostinu u příležitosti obhajoby doktorské disertace, a ty chceš přeskočit vlastní hlavu. Dokázal jsi, že na planetách třídy K není život? Dokázal. Potvrdil jsi Steinkopfovu teorii? Potvrdil. Tak co ještě chceš? Překonat samotného Steinkopfa?“

„Nikoho nechci překonat, Aljošo! Ale někde je v té naprosto správné teorii chyba. Cítím, že je to tak, a nemohu ji zachytit.“

Krivcov pokrčil rameny a chtěl odejít, ale Andrej ho zadržel.

„Počkej, cos to říkal o té mladici?“

„O jaké mladici?“

„No o té, co je celá z labiru.“

„Aha … ale jen to, že tahle planeta je z těch třinácti nejmladší. Nemá ještě ani deset miliard let… Je v rozpuku … “

A opět mu cosi proletělo hlavou, aniž by myšlenku mohl zachytit – stín domněnky, dráždivý záblesk v mlze.

Lodní klubovna se zaplňovala. Byla tu téměř celá posádka, chyběl už jen kapitán. Andrej se vrátil ke stolu a nechal závěs roztažený. Sklonil se k němu Medveděv, vědecký vedoucí expedice:

„Skončil jste všechno, Andreji Iljiči?“

„Téměř všechno. Zbyl jen jeden vitaskop ve čtverci 288-B. Ostatní jsem už demontoval. Výsledky jsou stejné jako dřív. Naprostá absence organických látek. Třináctá sterilní planeta!“

„Nu což! Zdá se, že Steinkopf má pravdu. Všechno to potvrzuje.“

„Až příliš to všechno souhlasí, Petře Jegoroviči. Tak moc, že začínám o tom pochybovat.“

Medveděv si biologa změřil dlouhým pohledem.

„Vy máte nějaké pochyby?“

„Vlastně ne … Všechna fakta jsou správná …“

„Tak proč jste nechal vitaskop ve čtverci 288-B? To je tuším u Bílého jezera?“

„Ano, u Bílého jezera. Vlastně proto, že jsem tam ještě nestačil dojít… A potom … Neměli bychom ho tam zatím ještě nechat?“

„Nevidím k tomu důvod. Sotva sem v blízké budoucnosti přiletí nějaká expedice. Naše práce je podle mne dostatečně přesvědčivá po všech stránkách, i po stránce biologické. A nechat zde vitaskop proto, že se nám nechce proň letět, to je, promiňte, poněkud zvláštní. A to ze všech aspektů!“

„Dobře, Petře Jegoroviči. Odklidím vitaskop. Je to tak dvě hodiny letu … Ihned po poradě.“

„Prosím vás, Andreji Iljiči, udělejte to!“

Andrej chtěl ještě něco říci, ale zmlkl před jeho posměšným pohledem. Vždycky se Medveděva trochu bál. Za prvé byl Medveděv jednou tak starý jako on. Za druhé byl člen proslulé osmy Mezinárodní rady kosmonautiky. A za třetí … za třetí tenhle suchar naprosto nevzbuzoval chuť na otevřený rozhovor. Uměl ubíjet lidi svým mlčením: nikoliv ironií, nikoliv důkazy, ani temperamentem – právě jen mlčením. Mlčky poslouchal, co mu kdo říkal, nikdy mluvícího nepřerušoval a nespouštěl z něho chladné pozorné oči. Poslouchal tak dlouho, dokud si mluvící nezačal plést vlastní logické konstrukce. Obyčejně to končilo tím, že autor nové hypotézy proti své vůli sám svou hypotézu přesvědčivě vyvrátil. Tak i teď – ani nejmenší výčitka: jen sklopil oči a začal si pilníkem, který všichni v posádce přímo nenáviděli, pilovat pěstěné nehty, jako když dělá tečku za objevem, který neuskutečnil.

Ale ani v tom to nebylo! Šest měsíců jsou všichni pospolu. Šest lidí v železné skořápce kosmické lodi. Tisíce světelných let od domova – ne od Země, ale od té neuvěřitelné maličké krupičky hvězdného světa, které se říká sluneční soustava. Jejich vztahy jsou víc než přátelství: jsou všichni jako slisováni, pevně spojeni, zataveni v jeden celek temnou tíhou vesmíru … Všichni jsou jeden celek o sedmi tvářích, v sedmi variacích různých přání, vzpomínek, rozumu …

Všichni, kromě Medveděva. Je v něm cosi z vesmíru. Možná to chladné, neúprosné, neživé mlčení?

Mlčení… Třináct planet – sester, které nechtějí promluvit… Proč?

Kdesi krajem vědomí se Andrej pozastavil nad neodpustitelně suverénním úsměvem kapitána, který právě vešel. Byl to melancholický Lotyš, jenž začal svou kariéru ještě na Kosmických veteránech, které létaly rychlostí nižší světelné.

Je pravda, že kapitán si rád s někým pohovořil. Ale jeho rozhovory se téměř vždy týkaly jen disciplinárních přestupků. Z vůle osudu nebo náhody nejčastěji mluvil právě s Andrejem. Proto si Andrej u něj zvykl na všechno kromě …

„Přátelé, promiňte mi, že jsem se opozdil. Nečekaně k nám došlo vysílání ze Země. Mimořádné spojení … “

V lodní klubovně všichni zmlkli. Usmíval se jen kapitán.

„Země schválila náš návrat. Startujeme za 24 hodiny podle palubního času … “

Kapitán vrhl pohled na nezastřenou obrazovku, ale ani toto porušení navyklého pořádku mu nezkazilo náladu. Jiskřila z něj nějaká dobrá zpráva a naschvál protahoval čas s potměšilostí člověka silné vůle.

„A ještě jedna zpráva. Bylo mnoho poruch, proto zprávu vysílali třikrát. Ale zapsal jsem ji přesně.“

Otočil se k Andrejovi a s ním se obrátilo stejným směrem i šest ostatních tváří.

„Počet obyvatelstva Země vzrostl.“

Andrej zpozorněl. Kapitán si zjevně pohrával.

„Vzrostl o jednoho člověka … “

Něco něžného mu stisklo hrdlo.

„Máš syna, Andrjuško!“

Andrej se vzpamatoval, když ho deset silných rukou vyzvedlo a ani nepochopil, jak se ocitl až u stropu. Uviděl, jak Medveděvovi zahrál v ostrých vráskách kolem úst stín úsměvu.

„Mládeži, nezapomeňte, že v daném okamžiku máme na lodi tíži, která se téměř rovná zemské!“

Andrej si sedl ke stolu celý pomačkaný. Mohutný ‚kapitánův baryton přehlušil ostatní:

„Dobrá, přátelé! Krtiny oslavíme na Měsíci. Ale poradu odložit nemůžeme. Přikazuje nám to řád lodi. Myslím si, že podrobné referáty nejsou potřebné. Pracujeme všichni společně. Začněme tedy dotazy. Co je komu nejasného …“ Otázky se jen sypaly. Ale netýkaly se jejich práce.

** *

Na vitaskop si Andrej vzpomněl až za dvě hodiny. Uslyšel, jak za jeho zády Medveděv říká kapitánovi Bremzisovi:

„Kapitáne, Savin teď nemá pomyšlení na problémy života na krystalických planetách. S těmito problémy se skvěle vyrovnal na Zemi. Ale je třeba někoho poslat pro aparát.“

Andrej se začervenal a rychle vstal.

„Petře Jegoroviči, půjdu pro něj sám. Promiňte, jsem z toho celý u vytržení, ale ne tak, abych … zkrátka, jsem střízlivý a vím, co mám dělat. A kromě toho mi teď vůbec neuškodí malá procházka na čerstvém povětří.“

Medvěd protáhl obočí a kapitán se rozesmál:

„No, jestli ty, novopečený otče, pokládáš sterilní kysličník uhličitý za čerstvé povětří – tak prosím. Jen si nerozhaluj skafandr, bude-li ti horko!“

Zase se ze všech stran sypaly žertíky; ale Bremzis zvedl ruku.

„Přátelé, zůstalo nám do startu málo času. Je třeba připravit Alfu. Porada je skončena. Ach ano, málem jsem zapomněl! Poslední otázka: dáme této planetě jméno, nebo se omezíme jen na číselný index?“

„Jaký by to mělo smysl? Všechny krystalické planety se podobají jedna druhé jak dvě kapky vody. Jediný rozdíl je v jejich stáří.“

Medvěd astrofyzika podpořil:

„Krivcov má pravdu. Stačí index.Je to zcela obyčejná planeta.“

„Tak dobře.“ Kapitán se otočil k Andrejovi, poklepal mu po rameni. No a ty, tatínku, lez do Vejce a vyraz!“

„Vejce... , “ Andrej se zamračil. „Vždyť je to odsud kousek … A Vejce dá tolik příprav … “

„Bez odmluvy. I tak bych tě neměl pouštět samotného. Ale čas běží a ty jsi zkušený. Krivcov ti pomůže s přípravou a spojení … “

„Spojení budu udržovat já,“ řekl Medvěd. „Stejně musím být v radiostanici, budu mít spojení s Chronosem a Primou.“

„Dobře. A ty si, Savine, pospěš. Času je málo.“

Zatímco Andrej skládal záznamy, lodní klubovna se vyprázdnila.

** *

Krivcov dohnal Andreje až v inkubátoru.

„Vezmi si tohle,“ ukázal na třetí buňku vpravo. „Je svěží a výborně reaguje na ruce. Byl jsem v něm včera.“

Poměrně snadno vysunuli z buňky dvoumetrový lesklý elipsoid se složenými manipulátory a upevnili ho mezi mřížkové disky rozněcovačů. Krivcov přistoupil k řídícímu pultu.

„Otevírej,“ řekl přes rameno.

Teprve teď si Andrej plně uvědomil, jak se skafandr s autonomním režimem životních funkcí (SR2F-5) málo podobá vejci. Spíš je podobný mrtvému broukovi se skrčenými nožkami. Stačí jeden pohyb a …

„Tak co je? Nemůžeš se vzpamatovat?“

„Ale ne, Aljošo. Jen jsem se zakoukal. Je to divné, signál připravenosti svítí jako kousek nočního labiru.“

„Tak to jsem nevěděl, že otcovství rozvíjí v člověku umělecké sklony a tvůrčí fantazii. Musím si to zapamatovat pro budoucnost.“

Andrej s úsměvem stiskl červené tlačítko na trupu brouka. „Doufám, Aljošo, že si to brzy budeš moct ověřit na vlastní kůži.

Astrofyzik se rozesmál a sáhl po své dýmce, ačkoliv v inkubátoru bylo kouření zakázáno.

Kovové tělo brouka se pomalu rozdělilo na dvě poloviny jako pouzdro na housle. Odhalilo složitou strukturu svých vnitřností.

„A všiml sis tovární značky?“ řekl Krivcov. „Krasnojarsk. Je to pozdrav od našich krajanů ze Sibiře.“

„Jaká hanba!“ Teprve teď si Andrej všiml písmen KBK – Krasnojarský bio-komplex. A jeho Nina před svatbou pracovala právě v tomto závodě. Možná že se dotýkala právě tohoto přístroje, dávala život miliardám mikroorganismů a plísním, které byly uzavřeny v trubičkách, kolbách a retortách, i těm zázračným polštářkům chlorely, možná že právě její ruce udělaly pro něj ten neuvěřitelně složitý činný model zemské atmosféry, aby nezahynul v hlubinách neúprosného kosmu.

Představil si ji, jak stojí na kraji polosesutého útesu nad nazelenalou hladinou Krasnojarského moře, po kterém se prohánějí motorové čluny, a.jak přednáší staré verše. Vítr jí čechrá vlasy, zemský vítr – celý oceán kyslíku, naplněný smolnou vůní tajgy, nohy se jí boří do hluboké trávy, vlahé a prosluněné. Protější břeh není vidět a výškové budovy dalekého města rostou přímo z vody, lehké a duhově zbarvené, pohádkově krásné jako gigantické krystaly labiru.

„Hrome, zase ten čertovský labir. To by se z toho člověk zbláznil.“

„Poslyš, Andreji, možná že bys přece jen neměl letět?“ Krivcov se mu účastně zadíval do tváře. „Vždyť ty spíš vestoje a vidíš sny v bdělém stavu. Pojď, raději poletím já.“

„Neblázni! Radši zapni ultrafialové světlo.“

„Jak myslíš,“ astrofyzik položil ruku na panel. „Já bych byl připraven v okamžiku.“

Mezi disky rozněcovače vznikl lehký obláček ionizace a obalil tělo skafandru. Proud neviditelného světa omyl vnitřnosti kovového „brouka“, pronikl do tisíců maličkých buněk a přihrádek. V

nylonových tepnách se daly do pohybu různobarevné kapaliny, zamlžily se kolby a retorty.

Andrej téměř fyzicky pocítil, jak ožívá orgán po orgánu v tomto umělém organismu.

„Dávám C02.“

Okolo Vejce zadul vítr kysličníku uhličitého, tělo skafandru se zachvělo. Polštářky s chlorelou okamžitě nabyly na objemu, zelené nitky prolezly otvory v hustém ochranném sítu.

„Připraven?“

„Ano.“

„Tak jedem.“

Vítr okamžitě zmlkl a oblak ionizace zmizel. Andrej navyklým skokem pozpátku skočil do rozevřeného pouzdra. Krivcov už byl u něho, pomohl mu se zapínáním mnoha manžet na rukou i na nohou, upevnil spoje a výchozí trubice.

To byl nejtěžší bod celé procedury, oblékání. Tady byla nutná rychlost a přesnost – bylo nutno spojit se se skafandrem dříve, než v něm probuzený život znovu uhasne.

Konečně zaklapl zámek a Andrej se ocitl ve Vejci, oddělený od ostatního světa a také chráněný tlustou pancéřovou skořápkou.

„Tak co?“ uslyšel ve sluchátkách.

„V pořádku. Jen se mi trochu špatně dýchá, chlorela trochu opadla. Ostatní je vše normální.“

„Neměli bychom to zopakovat?“

„Ne, není třeba. Už je to lepší. Za minutu to bude v normě.“

Teď Andrej a kovový brouk tvořili jednolitý celek, jeden organismus, uzavřený životní kruh – tak jako tvoří uzavřený kruh člověk a Země. Žili jeden z druhého, spojeni koloběhem látek vzájemně potřebných.

Nic zvenčí nepotřebovali, a také nic neodhazovali. Byl to ideální a výborně chráněný systém vzájemného zabezpečení.

„Co sluníčko?“

Andrej otočil oči k ciferníku atomových baterií. Neviditelné slunce jeho minisvěta mohlo hořet nejméně tři sta let. „V pořádku. Svítí a hřeje. Jak se patří.“

Zapojil lokátory, přizpůsobil si manžety na rukou a nohou, prověřil řízení – úchytky manipulátorů se pohnuly. Zvedl se na šesti nohách a začal obvyklou rozcvičku – skákal, dělal dřepy, tancoval kozačka, běhal po stěnách, po stropě, zvedal závaží, splétal a rozplétal tenkou nylonovou šňůru, aby si svaly a pohybové nervy zvykly na nové končetiny. Krivcov stál opodál, díval se na něj lhostejně, ale když Andrej špatně odhadl síly při skoku z jedné stěny na druhou a svalil se na podlahu, dal se do smíchu.

Andreje se to dotklo.

„Co se řehtáš? Ještě se mi nezahrály svaly. Tobě se to mimochodem taky stává.“

„Jen jsem si představil, co by asi řekl tvůj syn, kdyby se teď mohl dívat na svého tátu,“ v návalu smíchu škytl Alexej.

„Asi by to v něm zanechalo stopy na celý život.“

Andrej přistoupil k úzkému zrcadlovému pásu a také se rozesmál: stálo tu před ním strašidlo bez očí, s pohybujícími se vousy. Strašidlo se pohnulo a třema nohama a osmi rukama ukázalo Krivcovovi nádherný jedenáctinásobný dlouhý nos.

Oba se rozesmáli.

Ale časoměr odpočítával sekundy a blížila se chvíle odletu. „Je čas, Alexeji. Jdu.“ Krivcov si utřel uslzené oči.

„Promiň. Říká se, že před cestou se nemá smát, ale tys byl nenapodobitelný. No dobře, jdi! Zlom vaz!“

„Děkuji pěkně.“

Andrej počkal, až se za Krivcovem zavřou dveře, a vstoupil do sterilizační kabiny. Na její stěně stálo velkými černými písmeny: „Pamatuj!“ A pod tím menším písmem: „Všeobecné kosmické stanovy. Bod druhý. Paragraf pátý. Výstup na cizí planetu v nesterilizovaném skafandru je kategoricky zakázán. Zakázáno je vynášet jakékoliv předměty, které by mohly vyvolat nákazu biosféry, atmosféry, hydrosféry a geosféry na cizí planetě aktivní organickou substancí pocházející ze Země. Porušení zákazu se trestá … “

Biolog ironicky sevřel rty. Kapitán je někdy se svým pedantstvím k smíchu. K čemu je tato nástěnná propaganda? Automat stejně neotevře dveře do výchozího hangáru, dokud v kabině zůstává byť jen jediný polomrtvý virus. I kdybys chtěl vyjít, nejde to. A vynést něco je teprve nemožné. Leda bakteriologická bomba. Ale ty už dávno neexistují.

Andrej otočil pákou. V kabině sterilizátoru se rozhořel modrý plamen.

** *

Let se mu zdál nekonečný. Vroubkovaný talíř diskoplánu letěl lehounce nakloněný. Zdálo se však, že visí v atmosféře nepohnutě, jen dole bylo vidět, jak ubíhá pestrý koberec transportéru, vybudovaného zde nastálo. Tísnivá pravidelnost geometrických figur a otupující různorodost jejich soustav, z nichž ani jedna se neopakovala, byla jako model věčnosti, stvořený v dětském kaleidoskopu.

Andrej si s úsměvem vzpomněl, jak v dětství, bylo mu asi pět let, dostal od otce tuto kouzelnou trubičku, jak ji žádostivě přiložil k oku v očekávání něčeho neuvěřitelného. Celý týden kroutil kaleidoskopem a zapomněl na svět kolem. Chtěl pochopit smysl, anebo aspoň dokázat, aby se obraz byť jen jednou opakoval, ale trubička se točila a vzory nekonečně měnily a v jejich proměnách žádný skrytý smysl nebyl. To ho velice urazilo, a tak rozbil otcův dárek a potom překvapeně hleděl na střípky barevných sklíček a na zrcátka a nemohl pochopit, kam se ty kouzelné obrazce poděly.

Díval se dolů na čarující hru barev a linií a chtělo se mu zopakovat ten úder, rozbít ta kouzla.

Zapojil autopilota a raději zavřel oči.

Nechtělo se mu přemýšlet. Několikadenní nervové vypětí dávalo o sobě vědět. Titěrná a vyčerpávající práce ho velmi unavila. Zkusil si představit Zemi, svůj útulný dům, byt, Nininu tvář, svého syna. Syn! Jaká radost! Po tváři mu proběhl šťastný úsměv. Ale všechno se ztrácelo v jakémsi beztvarém pocitu blaženého tepla, již pozapomenutého a vzdáleného. V ospalém vědomí proti jeho vůli vznikaly podrobnosti a úryvky toho, co viděl nedávno – šeříkový keř na pozadí mrtvých skal, Krivcov s dýmkou u obrazovky (Je to ještě mladice, nemá ani deset miliard let), povznesený a okázale laskavý Medvěd (Souhlasím, je to zcela obyčejná planeta), smějící se Bremzis (Jestli si myslíš, že sterilní kysličník uhličitý je vzduch – tak prosím), temná řada Vajec disky rozněcovače.

Stop! Kysličník uhličitý a ultrafialové záření, ožívající brouk …

Andrej se probudil jako úderem, v jeho hlavě náhle vznikla a rychle se rozvíjela jakási zvonivá a ledová síla. Klid! Hlavně klid. Začneme od začátku!

Labir. Krystaly prahmoty, ze které, jak se zdá, sestává srdce naší Galaxie. Planety třídy K – cizí v našem světě. Jsou odtud, z temného srdce Galaxie. Podivná nebeská tělesa, stejná, až je to neuvěřitelné. Liší se jen věkem. Jako kdyby tam v galaktickém centru pracoval gigantický razicí stroj, který čas od času vyhazuje své produkty do prostoru. Proč?

Krystalické planety vždy obíhají dvě neúnavná slunce – dvojitá hvězda. Jako kdyby to bylo speciálně proto, aby se vytvořil pás mohutného ultrafialového záření, radiace a pulsující gravitace. Přes tyto pásy nepronikne ani spora, žádný živý organismus. Jen kosmická loď.

A sama planeta je jakoby záměrně stavěná pro život. Labir obsahuje vše, čeho je k životu třeba. Hustá atmosféra kysličníku

uhličitého a vodních par propouští jen neškodná záření a právě tolik, kolik je ho třeba pro růst a vývoj. A ta Bílá jezera. Na každé planetě je jedno …

Vejce! Typické neoplodněné vejce v neviditelné skořápce, kterou může prorazit jen hvězdolet, posel rozumného života.

Je to blouznění! Ale přece jen je to příliš mnoho pro náhodnou souhru…

„Primo, tady Alfa, vaše spojení. Proč neodpovídáte? Primo, proč mlčíte?“

Andrej se zachvěl a pohlédl na hodinky. Už letěl půl hodiny.

„Alfo, tady Prima. Slyším dobře, vše je v pořádku, aparatura pracuje výtečně, žádná změna, letím nad čtvercem 144-A, stálý směr … “

Vysypal údaje jedním dechem, čekal zdvořilé napomenutí, ale po vteřinové pauze se pouze ozvalo: „Zasnil jste se?“

Andrej se udiveně podíval na indikátor hlasu, nemýlil se, v Medveděvově hlase byl smutek … Co je mu? Smutný Medveděv? To jsou mi věci … Dnes se asi něco stane!

„Proč mlčíte? Jen se zasněte. Ale nezapomínejte se občas ohlásit. A snít je nutné … Jinak … “

Medveděv se odmlčel a Andrejovi se zachtělo sdělit mu svůj momentální dohad. Ale před očima se mu objevil pilníček na nehty, sevřené rty zkřivené v ironickém úsměvu a odpověděl suše:

„Ale ne, Petře Jegoroviči, já nesním, ale jednoduše není co hlásit.“

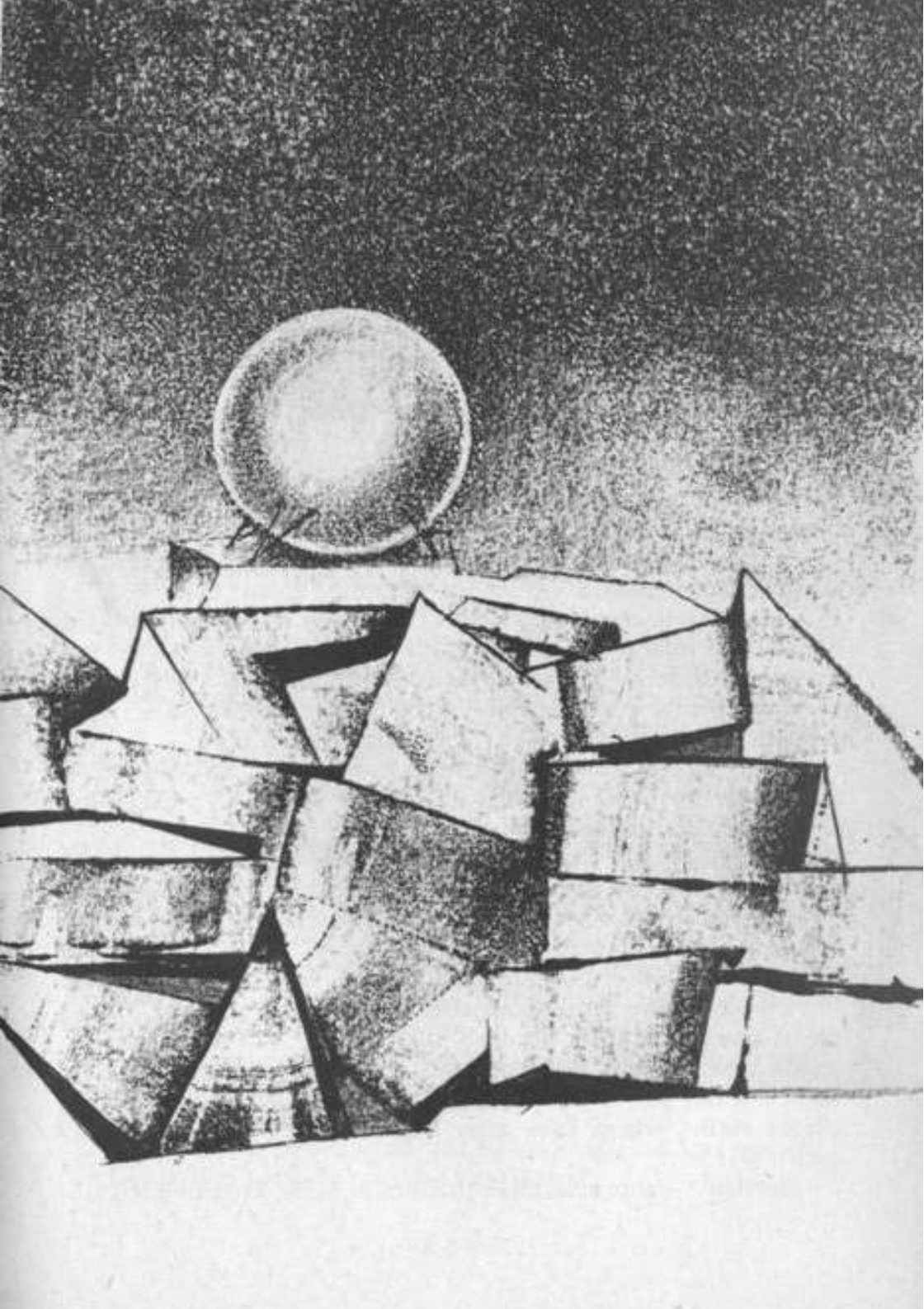
Ve sluchátku cosi cvaklo a Medvědův hlas odsekl: „V tom případě vás prosím, abyste byl přesný!“

Přízračný koberec dole ztmavl. V předu se začal rýsovat stříbřitý oblouk, odtlačoval černou část nebe a za obzorem vytryskly první praménky vlahé zelené barvy. Krátký černý den končí.

Andrej vypnul autopilota a chopil se sám řízení, ačkoliv k cíli bylo ještě daleko. Musel se dát dohromady, sebrat rozhárané myšlenky a zaměřit se na úkol, který měl před sebou.

Konec konců, Medveděv má v něčem pravdu. Nezáleží jen na myšlence, důležité jsou její důkazy.

O tajemství centra Galaxie je zatím předčasné přemýšlet. I o tom, jak vznikají krystalické planety. A proč existují pouze v soustavách dvojitých hvězd. I proč se tak podezřele podobají jedna druhé. Proč se zrodily – nebo snad byly stvořeny? – právě takové, jaké jsou. To není s to rozluštit jeden člověk;. Je třeba práce stovek teoretiků a stovek expedic, desítek a možná i stovek obtížných a všestranných výzkumů.

nebudou k srdci Galaxie nikdy vyslány hvězdné lodi a dohad o planetách-vyslancích zůstane jen pěknou pohádkou, kterou bude moci vyprávět leda svému synkovi. „Prahmola a život jsou neslučitelné … “

Ne! Tisíckrát ne! Jestli před expedicí to cítil jako neuvědomělé přání, jestli v posledních šesti měsících to byla matná, ale stále vzrůstající předtucha, teď to bylo již přesvědčení, že neexistuje žádná bariéra, žádné zakázané dveře. Vždy existují lákavé majáky neznámých břehů, křehké signály tajemství, jejichž nádheru je těžké si představit.

Ale kdo mu tam, na Zemi, uvěří? Jak dokáže svou pravdu? A kdo ho bude brát vážně, jestliže on sám přinese Mezinárodní radě kosmonautiky tlusté desky s vlastními pozorováními, která od prvního do posledního záznamu potvrzují teorii „životní bariéry“? Pošlou ho do psychiatrické léčebny, anebo prohlásí, že jeho psychická anomálie je způsobena „vlivem hvězdné prahmoty“.

Ale není snad skutečně trochu nenormální?

Vzpomněl si na keř šeříku s těžkými hrozny květů. Milý šeříku, jistě nenatahuješ své větve ke kruhové obrazovce jako k oknu jen tak, ty bys dokázal zde přežít, ale bdělý automat mne a tebe z lodi nepustí, jeho mechanická paměť pevně uchovává bod stanov č. 102.

Na panelu se rozkmitala fialová světla, označující přistání.

Andrej rychle otočil pákou vlevo a kupředu. Diskoplán se postavil téměř kolmo a začal po spirále sestupovat.

„Alfo, tady Prima, čtverec 288-B. Přistávám. Aparatura pracuje výborně, situace beze změn, vše je v pořádku. Alfo, tady Prima, přistávám.“

„Primo, tady Alfa, rozumím, nezdržujte se, pamatujte na zvýšení gravitace za patnáct minut…“

„Rozumím.“

Zelenobílý ovál jezera se rychle přibližoval a Andrej znovu zaznamenal pravidelnost jeho formy, která ho poprvé tak překvapila. Jezero obklopovaly široké terasy jdoucí k vodě ve třech stupních. Na nejvyšším stupni se houpala veliká trojbarevná koule – signální značka vitaskopu. Diskoplán měkce přistál na pružinách vedle ní.

Nebe bylo průzračně růžové a střapaté zelené slunce už svítilo ze všech sil a vůčihledně stoupalo stále výš. Hladké lesklé terasy měly barvu mořské modři, okolní skály byly fialové a v různých odstínech modři. Jen jezero mělo čistý, matově mléčný odstín, jako obrazovka videofonu, když není zapnutá.

Andrej k vitaskopu nepospíchal. Záměrně oddaloval poslední minutu své naděje, tušil, že ručička ukazuje také nulu. Jen zázrak,

nadpřirozený zázrak, jakému člověk věří jen v dětství, by mohl prokletou ručičku posunout o jeden stupeň. A nechtělo se mu znovu přesvědčovat se, že zázraky neexistují.

Nabral manipulátorem bílou lepkavou tekutinu. Oddělila se od ostatní hmoty jako kousek vazelíny. A přesto to byla voda. Chemicky naprosto čistá voda.

Tato neobyčejná kapalina nebyla objevem. Byla laboratorně získána již na Zemi usazováním páry obyčejné vody ve vápencových kapilárách. To bylo ještě na konci šedesátých let dvacátého století. Praktické využití nové hmoty se nenašlo a teprve nedávno se podařilo oddělit „pevnou vodu“ z živé buňky. Právě že z živé. V mrtvé buňce se totiž okamžitě mění v obyčejnou vodu. Dosud trvají spory, proč tomu tak je.

Ale proč se pevná voda objevila zde? Labirová vana – kilometr dlouhá, půl kilometru široká, čtvrt kilometru hluboká – a přesně stejná jezera jako vany i na ostatních dvanácti planetách …

Bariéra… copak se lidská myšlenka může zastavit před bariérou, před jakoukoliv překážkou a vrátit se zpět? To je proti lidské přirozenosti. Proti smyslu života! A nemá proč víc čekat.

Andrej hodil tající koláč vody do jezera a rychle zamířil k vitaskopu. Pod jeho ocelovými podrážkami vyletovaly jiskry.

Vitaskop pracoval, s jemným syčením vdechoval a vydechoval vzduch. Rychlé analyzátory půdy, podobné malým ježkům, běhaly kolem něho, občas se skryly v bílém válci a za okamžik zase vyskakovaly ven. Tenké kořínky hlubinných šňůr se sotva znatelně chvěly. Lístky zachycující energii se pomaloučku otáčely za zeleným sluncem.

Andrej ještě chviličku počkal, než odkryl dvířka přístroje.

Na vteřinu měl dojem …

Ale ne.

Ručička byla na nule.

Ač je to divné, pocítil úlevu. Dokonce si začal hvízdat, když odpojoval jeden systém bioindikátorů za druhým. Nebylo na co dále čekat, nebyla žádná naděje. Poslední aparatura řekla také rozhodné ne. A tak se teorie životní bariéry potvrdila.

Slunce již bylo v zenitu, vše kolem se nesnesitelně třpytilo, oči si mohly trochu odpočinout jen na matném povrchu jezera, které nyní vypadalo šedivě. Demontovaný vitaskop se proměnil v balík o dvou tunách a bylo velmi podivné táhnout ho k diskoplánu, aniž by člověk pocítil jeho váhu.

Aparáty, přístroje, mechanismy. Měří, ochraňují, radí, jsou to uši i oči, ruce i nohy – vševidoucí, všeslyšící, všemocné a neúnavné,

moudré a neomylné. Řeknou-li jednou „ne“ – musí rozum i vůle člověka pokorně ustoupit.

Co je to za hloupost, přetrhl Andrej své myšlenky, když ukládal vitaskop do nákladového prostoru v diskoplánu. Nač obviňovat aparatury? Pokorně se ustupuje tehdy, když se nám nedostává vůle a umu, abychom zvítězili nad oním „ne“, a šli dále, vpřed. Takže příteli biologu, jsi sám vinen …

„Alfo, tady Prima, čtverec 288-B, vitaskop je demontován, naložen, situace beze změny, letím zpět…“

„Primo, tady Alfa. Rozumím …“

A po kratičké pauze se až příliš lhostejným hlasem zeptal: „Údaje jsou tedy stejné jako u ostatních?“

Že by byl i Medveděv doufal v něco jiného? Že by i jemu, olympskému bohovi bez vášní, nebylo jedno, zda ano nebo ne? Ostatně, samozřejmě že mu to nebylo jedno – „ano“, to byl skandál a bouře – a Medveděv miluje jasnost a řád. A proto Andrej odpověděl dosti nakvašeně:

„To se rozumí. Ručička byla na nule.“

„Končím. Startujte!“

Už sahal na startér, ale nečekaná myšlenka ho přiměla vesele se zasmát. Vytáhl laserovou pilu, kterou měl pod sedadlem, otevřel průlez a znovu vyšel ven.

Nemusel dlouho hledat. U vody ležela deska krásného ametystového odstínu, průzračná, s nádechem kouře, s červenými ohníčky uvnitř. Andrej se usmíval a řezal z ní kostičky. Ač se velice snažil, kostičky nebyly pravidelné, jedna byla větší, druhá zas menší. Ostatně, kolik asi má být kostek v dětské stavebnici? Asi čím víc, tím lip.

Až se zapotil neobvyklou prací. Chomáčky chlorely, která velice citlivě reagovala na jeho dech, nabobtnaly u jeho tváří.

Tak, padesát by mohlo stačit!

„Hraj si, synku! Až vyrosteš, budu ti vyprávět o krystalických planetách. Do té doby již na ně všichni zapomenou jako na něco nepotřebného nebo zakázaného. Pro tebe to bude jen podivná pohádka. A jestli se ti líbí, uděláš si krystalickou planetku z těchto kostek. Jenže na té tvé bude život, protože ty sam …

Sklapla záklapka vakuové kapsy, do které kostky vložil.

S pilou sklopenou Andrej hleděl na jamku, kterou vyřezal v desce. Hlavou mu kroužil sladký, omamný, strašný, ještě nevyslovený záměr.

Tak říkáte bariéra …

Chomáčky chlorely ho lechtaly na tvářích.

Trojnásobná zásoba. Jedna aktivní, dvě rezervní. Rezervní zásoba. Ale to by musel …

V uších tiše, ale neúprosně tikal metronom.

Andrej pozvedl oči a zaposlouchal se, aniž si to uvědomoval. Ne, to je přece jeho srdce.

Rozdvojená skála visela nad jezerem jako dvě vztyčená křídla, chystající se vzlétnout.

Andrej si uvolnil pravou ruku z rukavice biologického řízení. Čtyři manipulátory klesly bez života. Pod panelem nahmatal bezpečnostní tlačítko havarijního bloku, prsty stiskl obnažené kontakty. Něco zapraskalo a bylo cítit spáleninu.

V uších se mu okamžitě ozval Medveděvův hlas: „Primo, tady Alfa, proč zmizel signál ze skafandru?“

„Alfo, tady Prima, vše je v pořádku, jen jsem se náhodou dotkl havarijního bezpečnostního tlačítka. Vše je v pořádku.“

„Jste v kabině?“

„Ano.“

„Proč neletíte?“

„Vše je v pořádku, Petře Jegoroviči, nemějte strach.“ „A proč bych měl mít strach?“ „Alfo, tady Prima, startuji.“

„Primo, tady Alfa, rozumím. Čekám. Máte půl hodiny zpoždění.“

Půl hodiny. Co je to půl hodiny?

Slunce už přešlo zenit, u nohou mu lehla temná skvrna: zploštělý, zmáčknutý stín skafandru se zlámanými manipulátory. Metronom tikal stále hlasitěji. Andrej položil prst na pevné červené tlačítko.

** *

Nina se probudila okamžitě. Srdce jí bilo na poplach. Prvním instinktivním pohybem rozsvítila světlo nad dětskou postýlkou.

Zelené tlumené světlo osvítilo sladce oddechující nosík, pootevřenou baculatou pusinku.

Syn klidně spal.

Zhasla a položila hlavu na polštář.

V pokoji bylo šero, ticho a dusno. Kolik je asi hodin? Rozsvěcet hodiny se jí nechtělo a snažila se uhodnout čas podle nějakého příznaku. Na pravé stěně klouzaly jakési opeřené stíny, proletěly po stropě a zmizely. Za stěnou cosi tenounce zazvonilo, zašumělo a ztichlo. Uběhla minuta a možná i víc. Je klid, šero a ticho, které oživuje jen synkův dech.

Nina zavřela oči. Myšlenky jí pomalu a bez spojitostí plynuly, objevovaly se a zase mizely.

Co ji tak vylekalo? Zdálo se jí, že nějaký výkřik. Ale kdo by tu křičel? Syn spí. Tedy se jí asi něco zdálo. Ale co?

Snažila se vzpomenout si na sen, ale před očima jí tancovaly úryvky jakési fantasmagorie – modré skály, růžové nebe, mléčné jezero, zelené slunce a nějaký brouk, podobný zašlápnutému chroustovi.

Obrátila se na bok, stočila se do klubíčka a snažila se usnout. Ale podivný neklid ji neopouštěl. Snad je příliš dusno.

Místo toho, aby zapnula mikroklimatizaci, Nina vstala, oblékla si župan a po hmatu šla k oknu, které se ve tmě sotva rýsovalo. Rozevřela je pomalu a tváře jí ovanul vlahý noční vzduch, plný studených jiskrných zápachů tajgy.

Trochu se jí zatočila hlava. Dole svítila světla ohromného města jako blikotavé hvězdy. Jejich různobarevný roj sahal až k obzoru a splýval s přesnými kresbami souhvězdí na obloze.

Hvězdy … Veselé světlušky kmitají jedna přes druhou. Jako kdyby si něčí černá ruka hrála s ohněm: otevře, zavře, otevře, zavře. Tečka, čárka, tečka, čárka.

Bláznivá noční morseovka.

Nina se pokusila představit si mrazivou hrůzu nekonečných prostorů, modré protuberance cizích sluncí a přešel ji mráz. Ne, hvězdy pro ni zůstanou takové jako v dětství – dobré a veselé světlušky.

Mohly by jí snad ty vzdálené ohníčky vzít jejího Andreje?

A znovu jí před očima vyvstal hrůzný obraz ze sna s odstrašující jasností: modré skály, zelené slunce a podivný chroust. Ne, není rozšlápnutý, ale praskl podél celého těla a v černé ráně …

Ne, ne, ne! Hvězdy, vy jste takové dobré odsud, ze Země. Nemůžete, nemáte právo! Kde jsi, Andreji? Co je s tebou? Proč mne tak bolí srdce?

Na pravé straně vzplanula přes půl nebe záře a přesně za čtyři sekundy ucítila Nina náraz vzduchu – to startovalo podle letového řádu mezikontinentální reaktivní letadlo. To znamená, že je právě tři hodiny a patnáct minut místního času.

Dole se proplétaly a rozplétaly světelné pruhy reflektorů elektromobilů – i v hlubokém tichu noci někdo někam pospíchal, někdo někoho čekal, někdo se s někým loučil a shledával.

Oči si zvykly na tmu a Nina přešla do sousedního pokoje.

Bylo jí hanba, ale proti své vůli přece vytočila číslo.

Eva nespala, usmála se na Ninu z pohodlného křesla a odložila na stolek blok s tužkou.

A zatímco si Nina pracně vymýšlela, nač by se měla zeptat, aby zdůvodnila, proč ji volá uprostřed noci, Eva promluvila první:

„Nespíš? Trápíš se?“

A aniž by čekala na odpověď, pokračovala:

„Neklop oči, já taky nespím celé noci. Od té doby, co Artur poprvé letěl ke hvězdám. A nikdo z našich nespí. Ale mi volala už čtyřikrát.“

Nina cítila, jak se jí svírá hrdlo, a snažila se omluvit, něco říci, ale Eva – kdosi jí dal jméno kosmická máma – ji přerušila:

„Přestaň. Nemáš se zač stydět. A poplač si, jestli se ti uleví. Naši mužové mají hvězdy – a my slzy. Tak se to kdysi dávno říkalo.“

Eva byla malířka a velmi dobře věděla, jak to kdysi chodilo.

Nina se mimoděk podívala na gobelíny, které byly rozvěšeny po celém Evině pokoji. Planoucí barvy kreseb a vzorů svítily v pološeru a v nich se objevovaly krásné figury – některé mohutné, jiné útlé a křehké – rozkvétaly tam podivuhodné květy, voněla tráva a šumělo jantarové moře a pomalé runy Kalevaly vyvstávaly z hlubin času vstříc atomovým sluncím nového věku.

Eva zachytila její pohled.

„Líbí se ti? Já tady po nocích sedím schválně. Je tu klidněji.“ Nina mlčela a Eva vzala do ruky blok.

„Chceš, ukážu ti něco nového? Je to jen náčrt, ale chtěla bych něco takového namalovat. K návratu našich mužů … Aby věděli, že my tu bez nich nezahálíme.“

Přistrčila blok k obrazovce.

„Líbí se ti to?“

Byl to náčrt udělaný luminiscentní tužkou, stylizovaný v lidovou kresbu, proto Nina hned nepoznala, co je tam zobrazeno. Jen postupně se barevné čáry skládaly v kresbu.

Modré, rovné skály.

Zelené slunce se dvěma coronami.

Bílý ovál mohutného jezera …

Zelená bytost – ne, je to skafandr – no jistě, skafandr, dokonce s výrobní značkou SRŽF-5. Jak to, že to hned nepoznala?

Ticho.

Nestačila se ještě ani podivit, ani leknout, když ji něco tupě udeřilo do spánků, kresba se rozlomila – a za ní byla noc a přes nekonečnou propast vesmíru kdesi vedle ní, přímo před očima, se rozestoupily uzávěry skafandru a vyvrhly nechráněné tělo do strašného cizího světa.

„Co je ti, Nino? Proč tak křičíš?“

„Evo, jemu je zle! Evo!“

** *

Na lodi vládl radostný shon.

Vědci, oblečení ve stejných šedých kombinézách s otevřenými přílbami, umazaní a veselí se teď podobali spíš partě kluků, kteří si vzali do hlavy, že rozbijí ospalé elektronické království. Cvakaly přepínače, pískaly vylekané automaty, indikátory míhaly světly jako posedlé, snažily se uvést v řád nesystematické vzruchy v řetězci, ale stále nové algoritmy je nutily k vypětí a reproduktory po celé lodi i v kajutách se ozývaly různými hlasy: Prověrka! Prověrka!

Krivcov, rozzlobený a rozčilený, chodil po chodbách a pečlivě prohlížel každý metr matného kovu na všech úsecích. V oddělení chronopulsace div neupadl, zakopl o něčí nohy. Za pultem ležel kybernetik Stanislav Svirin.

„Koukejte, dejte sem ty brýle, vím, že jste mi je vzali!“

Svirin si přihladil buclatou rukou šedou kštici a pokusil se zobrazit na své kulaté tváři nelibost. „Soudruhu Krivcove, jestli se mne ještě jednou zeptáte na brýle, pošlu vás na dva měsíce do minulosti. Říkal jsem vám, že se máte zeptat Apenčuka.“

„Už jsem se ptal.“

„No a?“

„Říká, že je nevzal.“

Kybernetikův hlas byl i nadále vážný.

„To je možné. Na takovýchto planetách je možné všechno. Záhadný minerál. Prahmota. Co si na ní vezmeš?“

„Kluci, pochopte, že bez brýlí nemůžu vypočítat grafikon meteorologických děl. Práce mi stojí… Už by to mohlo stačit…“

„Brýle jsou v našem věku jen paráda. Máte nosit kontaktní čočky. Sice vám trochu pokazí lesk očí, ale zato je neztratíte … “

„Proboha, Stašku, přestaň!“

„Bůh není…“

Najednou je šlehlo vlčí vytí sirény. „Poplach!“

Stašek okamžitě vyskočil.

„Prověrka!“ ozvalo se ještě v reproduktoru.

Stašek pohrozil pěstí do prostoru, s povzdechem dal Alexeji brýle, které měl schované v náprsní kapse.

„Čerte zrzavý! Pokazils mi náladu. Ty tvoje vtipy!“ Otočil se ke stěně s přístroji. Byl na ní nápis: Pozor! Minus-čas! A zabručel tiše: „Nemůžu tu sirénu ani slyšet. Dřív mi to nevadilo. Ale teď, když se vracíme na Zemi… “

K Zemi je to víc než tisíc paprsků a dokonce paprsek světla by potřeboval tři a půl tisíciletí, aby dostihl tu nekonečně malou, ale milou kapku v hvězdném oceánu. Krivcov se podíval na kybernetika, který tu stál jak zplihlý, a mlčel.

Na velitelském stanovišti hlasitě hučel Hlavní elektronický řídící mozek (HERM). Jeho „hlava“ byla ve středu, za opěradly sedadel pro piloty, jako velká plovoucí mina z dob druhé světové války. V početných matných okénkách skákaly zelené a modré záblesky a jakési výrůstky, podobné šiškám, průzračněly anebo se nalévaly tmavou terakotovou barvou, občas přecházející až do odstrašující černé. HERM usilovně přemýšlel.

Kromě HERMu byli na tomto úseku jen dva – kapitán a druhý pilot Revaz Rondeli. Bremzis seděl na bobku u elektronického mozku, pozoroval signály a dodával do čelistí kursografu další a další nutné údaje. Pilot sedící v křesle ho zamračeně pozoroval.

„Tak co, Revazi? Jak je to s nadprostorem?“

„Prověřil jsem to, kapitáne. Aparatura vchodu i východu funguje výtečně. Trochu se zpomaluje osmý subaleiter, ale je to v normě.“

„Ale přece jen tam dej nový blok z rezervy. Nebuď líný. Teď už nemusíme šetřit. Jsme téměř doma.“

Pilot si povzdechl a vstal. Zvedal se jaksi po částech, nejdříve natáhl jednu, potom druhou nohu, pak ruce a trup, které se jen zázrakem vešly do křesla. A když Revaz konečně vstal, musel sklonit hlavu, aby nezavadil o světlo na stropě: dva a půl metru výšky, ve které byl strop, mu nestačilo.

Kapitán se podíval na okované boty číslo 48, které slavnostně prošly okolo něj k východu, a chytráčky se usmál.

Když se Revaz vrátil, seděl již kapitán v křesle, zády k zaměřovacím obrazovkám.

„Tak co, Revazi?“

„Dal jsem ho tam.“

„No výborně. Teď odpočívej.“

Ale pilot se nechystal sednout. Stál před kapitánem zachmuřený jako mračno, hlavou podpíral strop a mlčel. Bremzis klopil oči.

„Co stojíš? Sedni si.“ Rondeli začal tiše, až něžně:

„Řekněte mi, Arture Arvidoviči, kdo tentokrát povede loď nadprostorem?“

Artur v rozpacích bubnoval prsty po opěradle. „Revazi, prosím tě, neuraz se …“

„Tedy zase vy sám?“ V pilotově hlase se ozvaly první vzdálené zvuky blížící se laviny. „Ale Revazi … “

„A Revazovi Rondelimu dovolíte jako malému klukovi zase jen zmáčknout knoflík automatického východu z Clarkovy trubice, nenílíž pravda?“

Kamení se již sypalo, lavina se řítila.

„Revaz si to nezaslouží, že? Revaz to nedokáže, že? Revaz je neschopný?“

Bremzis zvedl na protest obě ruce.

„Revazi, hochu, ty jsi výborný pilot, ale pochop, já jsem syn rybáře a vnuk rybáře, dokonce i pravnuk rybáře … U nás je zvykem, že loď na zpáteční cestě vždy řídí kapitán. Jinak nebudeme mít štěstí…“

„Styďte se!“ zařval Revaz, který vzteky div neplakal. „Hanba! Kapitán hvězdné lodi a věří na babiččiny pohádky! Předsudky! Mystika!“

„Ale Revazi, východ z Clarkovy trubice je odpovědnější než vchod do ní.“

„Odpovědnější! Odpověď …“ Pilot se dokonce zakuckal. „To bylo před sto lety, ale teď?“

Dlouhý Revazův palec prosvištěl nad kapitánovou hlavou jako bolid a opřel se o nevelký panel s oválným pruhovaným tlačítkem uprostřed.

„Teď Revaz zmáčkne tenhle knoflík a může jít klidně popíjet Cinandali. Automaty vyvedou loď samy z jakéhokoliv nebezpečí. Ty jsi mazaný, kapitáne!“

Artur zrudl, ale nestačil se rozzlobit. Vešel Medveděv. Revaz zmlkl, jen si něco gruzínsky mumlal a šel ukládat své dlouhé tělo do křesla.

Medveděv se na něj ani nepodíval.

„Arture Arvidoviči, Chronos je vybaven všemi informacemi, které jsme při expedici shromáždili. Katapult je zapojen. Takže jestli se něco stane s Alfou … “

„Petře Jegoroviči, zaklepejte na dřevo, takové věci se před odletem neříkají. A co Prima?“

„Prima už je v hangáru. Krivcov a Svirin pomáhají Savinovi.“

„Na posledním vitaskopu byly výsledky stejné?“

„Jistěže.“

Medveděv namířil k východu a nečekaně se zastavil.

„Poslyšte, Arture Arvidoviči, vy dobře znáte SR2F-5?“

„Ano, zkoušel jsem první sérii. Nejdříve v přetlakových komorách, potom i v kosmu. Teprve po těch zkouškách se začala vyrábět konečná varianta.“

„Řekněte mi, je možno náhodou zavadit o havarijní bezpečnostní tlačítko?“

Artur se zamyslel.

„No, asi je. Ale to by se musel panel sám od sebe otevřít. To je ale zcela nepravděpodobné.“

„Ale je to možné?“

„Snad ano. A co se stalo?“

„Ale nic. Já jen ze zvědavosti.“

Medveděv si sklopil křeslo připevněné ve stěně, natáhl si nohy, zavřel oči a zdálo se, že dříme. Jen propletené prsty na rukou se mu občas zachvěly a zatínaly se do sebe.

Andrej vešel asi za deset minut – sehnutý, těžkým, nejistým krokem, jako kdyby se pod ním houpala podlaha. Byl bledý a zachmuřený.

„Soudruhu kapitáne, kosmonaut Savin hlásí návrat z letu do čtverce 288-B. Vitaskop je na místě. Žádné mimořádné události.“

„Dobře, jděte Savine!“ Andrej se otočil a chtěl odejít. „Je vám špatně, Savine?“

V Medveděvově hlase bylo cosi, co Andreje nastražilo. „Ne, nic mi není. Jsem jen unaven.“

V Medveděvově pohledu nebyl jeho obvyklý úsměšek. Oči hleděly zpříma a smutně.

„V tom případě vás prosím, abyste mi trochu pomohl.“

Andrej cítil, jak mu po zádech tečou potůčky potu. Šel za Medveděvem po jasně osvětlené chodbě.

Šéf něco tuší. Jestli na to přijde … Andrej něco takového již jednou viděl: osm diskoplánů, visících nad zemí a zkřížené proudy studené plazmy, usmrcující vše živé … Podle stanov se tomu říká „okamžitá úplná sterilizace nakažené krajiny“.

Kabina radiového spojení se skvěla leštěným kovem a sklem pod temnou kopulí plastické variabilní mapy. Podivná hvězdná klenba s názvy visícími v prostoru, podélně i příčně překřížená přerušovanými liniemi mengostrojů, připomínala planetárium. Podlaha slabě světélkovala, osvětlovala pulty zespodu. Nad jedním pultem svítila obrazovka přímého spojení se Zemí. Tahle obrazovka po půlroční přestávce brzy ožije. Tam, za hranicemi sluneční soustavy …

Andrej hledal očima obrněné torpédo Chronosu. Nebylo tam. To znamená, že už je v havarijním katapultu. Jakou pomoc od něho šéf chce?

„Musíme prověřit celé schéma radiokontroly SRŽF-5 a Primy,“ pomalu a bezbarvě řekl Medveděv, aniž by na Andreje pohlédl. „Když se ztratil kontrolní signál ze skafandru …“

„Náhodně jsem zavadil o havarijní jistič.“

„Ano, ano, to jste mi hned říkal. Vždyť jste tehdy byl už v kabině. Tak vidíte. Když se ztratil signál skafandru, vzal jsem Primu pod kontrolu, ale ani odtud signál nebyl… Vždyť jste, soudě podle radiogramu, vyletěl ihned?“

„Ihned.“

„Tak. Tedy něco není v soustavě radiokontroly v pořádku, jiná příčina to být nemůže. Jestli ovšem … “

Medveděv roztržitě točil zesilovačem pozorovacího agregátu a dlouhá ručička hlavního ampérmetru se houpala od nuly až ke krajním hodnotám. Její houpání hypnotizovalo.

„Jestli jste ovšem nesvlékl skafandr, abyste se nadýchal čerstvého vzduchu té pohostinné planety.“

Poslední věta zazněla hlasitě a ostře. Andrej konečně odtrhl oči od hypnotizující ručičky a pokusil se o úsměv.

„Ano, chtěl jsem se projít, jak víte … , ale nepodařilo se mi to. Až podruhé … “

Medveděv nezvedl hlavu, zabrán do hry se zesilovačem, a Andreje jímal tichý vztek.

„Koneckonců nevím, o co jde. Možná, že je chyba ve schématu. Zelené slunce bylo v zenitu a v tu dobu, jak víte, se kysličník uhličitý, ionizovaný za černého dne, vybíjí do prostoru. Vznikají magnetická elektrická oblaka. Možná že takový oblak na určitou dobu zastínil kontrolní signál Primy. A schéma? To je ovšem možno prověřit, chcete-li.“

Medveděv zvedl hlavu, přejel si rukou po čele, podíval se úkosem na Andreje, jako by ho viděl poprvé. Andrej jeho po hled vydržel, jen ještě víc zbledl.

„Ano. To jsem nevzal v úvahu. Máte pravdu. Schéma je asi v pořádku. Byly to zřejmě poruchy, které signál přerušily. Promiňte mi, že jsem vás zdržel.“

Mluvil tiše a unaveně, jako by byl právě překonal ohromné duševní vypětí, jako kdyby ve čtverci 288-B byl on a ne Andrej. Andreje přešla zlost, najednou pocítil klukovskou důvěřivou něhu k tomuto předčasně šedivému uzavřenému člověku. Chtělo se mu vzít ho za ruku, pevně mu ji stisknout a všechno mu říci. Všechno – od začátku do konce. On to jistě pochopí.

Stáli jeden proti druhému a mlčeli. A oba se lekli, když se v reproduktoru ozval kapitánův hlas:

„Všichni okamžitě do lodní klubovny!“

Kapitán je čekal ve slavnostní uniformě, oholený a vonící kolínskou.

„Prosím, sedněte si!“

Nikomu se sedět nechtělo. Všichni se seskupili okolo stolu, jeden druhému něco šeptal, popotahovali si svetry, přihlazovali si vlasy, jako kdyby se chystali společně vyfotografovat. Andrej si nestačil svléci kombinézu, proto v rozpacích stál za zády svých kamarádů.

Artur zvedl ruku.

„Soudruzi kosmonauti! Naše práce je u konce. Splnili jsme úkol, který nám dala naše Země, provedli jsme všestranný průzkum nejtajemnějších útvarů Galaxie – krystalických planet. Shromáždili jsme bohatý materiál. Zvláště chci podtrhnout, že naše expedice se vyhnula haváriím, že nebyla porušena disciplína, ani se nestaly žádné mimořádné příhody."

„Bože, chraň námořníka!" zašeptal Krivcov, obraceje oči k nebi. „Ani teď se to neobejde bez kázání."

Andrej na sobě pocítil něčí pohled a zvedl oči. Medveděv se odvrátil.

„Zkrátka, průzkumný hvězdolet je zcela připraven ke startu. Start bude ve dvanáct hodin palubního času. Všichni se zde sejdou hodinu před startem. Jsou nějaké dotazy?"

„Ne," zahřmělo klubovnou.

„Tak pohov!"

První vyšel Medveděv, za ním Krivcov, Apenčuk a Svirin. Za kapitánem pak vyšel Revaz Rondeli. Andrej zůstal sám.

Přistoupil k závěsu, který byl rozhrnutý. Znovu byla noc, vlastně ne noc, nýbrž černý den. Neviditelné slunce stálo v zenitu a jen u obzoru se rojily velké jiskřivé hvězdy a zdola tryskaly k černému zenitu nehybné zlaté, růžové a oranžové jazyky.

Ale něco se v tom blýskavém světě změnilo. Přestal pro něho být cizí.

Andrej najednou pochopil, že od této chvíle ho to bude vždy táhnout sem k této planetě, jako ho to nyní táhne k Zemi. A že se bude věčně zmítat mezi dvěma ohni a nikde nenajde klid …

„Nashledanou," zašeptal černému slunci a labirovému třpytu. „Nashledanou! Já se vrátím."

Ve své kajutě padl na postel, jak byl, v kombinéze. Zoufale ho bolela hlava. Našel na stole prášek na spaní a spolkl ho, aniž ho zapil.

„Dílo je dokonáno, Petře Jegoroviči!" zašeptal se zavřenýma očima. „Teď se už nic nedá změnit. Kolo se dalo do pohybu."

Pod zavřenými víčky mu skákaly zelené, modré a červené skvrny. Postupně byl jejich pohyb stále pomalejší, až se proměnil v pomalé kroužení. Trubička kaleidoskopu se otáčela a otáčela, barevná sklíčka se skládala v neopakovatelné vzory, ty se skládaly jeden na druhý jako krajky, klubíčko bylo stále větší, až se proměnilo v

planetu – a tu modré skály praskly a na všechny strany z nich vyletěly chvějící se výhonky.

Celá planeta zarostla divokými, neskutečně bohatými keři šeříku, ohromné hrozny květů visely až k zemi a šeřík rostl a rostl, už to byl neprostupný les a Andrej se jím prodíral po kolena v opadaných květech, dusil se šeříkovou vůní, až se vpředu objevilo bílé jezero. Teď stál na spodní terase vedle jezera, nad ním byl šeřík a proti němu běžel světlovlasý klouček, podobný Nině: „Táta! Táta přiletěl!“

** *

Mezinárodní rada kosmonautiky zasedala již druhý týden a celou tu dobu se na Zemi děly podivné věci. Na první pohled se nic nezměnilo: nespočetné podzemní závody dnem i nocí chrlily na povrch své výrobky, mezikontinentální rakety startovaly přesně podle letového řádu, computery řešily početní hlavolamy složitých úkolů, ani šroubek ve složitém hospodářském systému planety se nezlámal, ani jedno kolečko se nezastavilo.

Ale sportovní soutěže se rušily jedna za druhou – nebylo diváků. Lesníci a strážci přírodních rezervací posílali zděšené radiogramy, proč nepřicházejí žádní návštěvníci – turisté zmizeli, všude bylo ticho. Knihovníci se šeptem domlouvali v prázdných čítárnách – nebyli tu čtenáři. Na regálech odpočívaly svitky dobrodružných filmů, zato do planetária byl nával. Na policích se pokrývaly prachem svazky fantastické literatury, ale knihy o astronomii a kosmogonii byly rozpůjčeny do posledního svazku.

Nejdůmyslnější fantastika bledla před tím, co přivezla expedice Alfa.

Jen vynalézavá Selena Suoka měla v těch dnech úspěch. Objevovala se na scéně, jako kdyby se materializovala z prázdnoty za zvuků elektrických varhan, byla od hlavy po paty oděna v moárový závoj, na kterém barvy přecházely. Pomalu, velmi pomalu se z náhodných tónů varhan skládala melodie staré písně o věčných plachtách a stejně pomalu padal závoj, který odhaloval mrtvou bílou tvář s ohromnýma nehybnýma očima. Vysoké tóny houslí se zmítaly jako vylekaní rackové, pomaloučku padal závoj a odhaloval její ramena a hruď, na které se leskl náhrdelník z pravého labiru. Stříbrné zvuky trubek letěly k výšinám a za nimi bílá ruka. Nízký alt sevřel srdce všech v sále hlubokým dlouhým vzdechem.

„Tam v nezměrné dálce
vítala je cizí slunce … “

Ke konci prvního týdne začaly vášnivé projevy zájmu pomalu opadávat. Sportovní federace oznámila, že zrušené mistrovství světa v elegantním hokeji se přece jen bude konat – přihlášených bylo dost. V Bělovežském pralese návštěvníci opět prohlíželi zubry. V čítárně Leninovy knihovny si čtenáři už zase objednávali kopie starých knih. Kluci pohodili skafandry a znovu si začali hrát na stavitele.

Poslední zasedání Rady, stejně jako ta předcházející, se vysílalo na 118 kanálech mezinárodní telekomunikační sítě po celé Zemi, na všechny orbitální stanice i kosmické laboratoře, na akademická pracoviště na Měsíci, Marsu a Venuši, i na stálé stanice za hranicemi sluneční soustavy, na kosmické lodi letící rychlostí nižší než světelná.

Ale i tenkrát se u domácích televizních stěn a obrazovek v kajutách sešli převážně důchodci a kosmonaute, kteří neměli službu, nebo také prostě milovníci vědeckých skandálů.

Blížil se den „pohřbu“.

Takové dny se dávno staly tradicí. Průzkumníci dalekého vesmíru nepřiváželi jen fakta a vzorky hornin, ale často i předpoklady nebo dohady, nejasné předtuchy a pocity, nečekaná srovnání. Byly to jakési „psychologické přebytky výroby“, které se nedostaly do zpráv o činnosti expedice – ale vždyť i manželé Curieovi kdysi našli polonium a radium právě jako „přebytek výroby“.

Proto Rada velmi pozorně projednávala jakýkoliv, i ten nejfantastičtější předpoklad kohokoliv z kosmonautů, protože jeho podvědomí mohlo zachytit to, co nepřijal a čemu neporozuměl mozek – ve vrstvě písku se mohlo zaskvít zrnko zlata.

Je ovšem třeba po pravdě říci, že zrnka zlata se objevovala jen zřídka. Daleko častěji se nová hypotéza oprávněně „pohřbívala“. Obyčejně se průzkumníci zoufale bránili a trvalo dlouho, než se vše uklidnilo.

Ale dnes se nic zajímavého nepředpokládalo.

Medveděv přečetl zvláštní zprávu kosmobiologa Savina v poloprázdném sále. Kameramani se zcela bezostyšně nudili, Steinkopf se skloněnou hlavou sledoval zprávu podle německého textu a občas se ušklíbal.

V bufetu a v baru bylo plno lidí a hluk.

„A přece jen chápu Savina. Krystalické planety by mohly člověka připravit o rozum … “

„Co ses tak chytil toho umělého původu? On sám přece píše: ‚Připouštím to jako pracovní hypotézu.[4] Podívej se – tady. ‚Můj úkol je mnohem užší' – tady, tady – aha! ‚Dokázat možnost života na krystalických planetách – tím také odstranit Steinkopfovu bariéru z cesty, po které lidstvo jde – ostatní po nás udělají druzí."

„No a co dokázal? Jen to, že Steinkopf má pravdu."

„Má velmi závažné myšlenky … "

„Myšlenky! Je život na krystalických planetách? Není."

„Já souhlasím s Gorinem: je to vrchol pošetilosti. Pravou rukou sám dokazuje Steinkopfovu teorii, levou se snaží ji popřít. Nevím, proč Rada vůbec přijala k diskusi tu jeho zprávu. Je přece jasné, že je to výplod fantazie silně unaveného člověka. Až je to nějak nepříjemné vzhledem k němu … "

Přátelé, a proč sám Savin nebyl ani na jednom zasedání a ani teď tu není?"

„Asi se stydí za svou zprávu."

„Nech toho, Pančiku, že ti není hanba! Savin je nemocen."

„A co mu je?"

„Nevím."

„Říká se, že katar horních cest dýchacích nebo brorichitis. Zkrátka něco takového …"

„Nikdy bych nevěřil, že se kosmonaut může nachladit…"

„Pozor! Velryby jsou na obzoru!"

„Nevydrželi to!"

„Nikdy z něho nebude seriózní vědec," spěšně, s astmatickým přídechem říkal ředitel Ústavu genetiky Stolypin, který sotva stačil tempu chůze těžkého, ale hbitého Manuka Georgijeviče Mikaeljana, jednoho z osmi stálých předsedů Mezinárodní rady Kosmonautiky. „I dříve utíkal od jednoho tématu k druhému, z jednoho ústavu do druhého. A nic nikdy nedotáhl do konce. Jeho snaha po originalitě a touha po reklamě nezná mezí. Planety – sondy! Planety – vejce! To je fantasmagorie!"

Mikaeljan se netrpělivě houpal na špičkách a čekal, kdy mu automat naplní pohár. Stolypin pokládal jeho mlčení za souhlas a pokračoval: „A pak ta teorie přesyceného roztoku. Savin zamítá evoluční proměnu neživé hmoty v organickou. Jen si to poslechněte: Přesycený roztok soli může být nekonečně dlouho roztokem, ale hodí-li se do něj jen jeden krystalek, začne bouřlivá krystalizace a za minutu se téměř všechen roztok promění v pevnou hmotu. Tak i v kosmu nahromadění faktorů vzniku života může trvat nekonečně dlouho, aniž by život vznikl. Ale stačí malý impuls, aby nastal biologický výbuch … To je přece slavný božský začátek! Je to čistý deismus."

Zapocený pohár pálil Mikaeljana do prstů. Pil studenou minerální vodu Boržomi malými doušky a snažil se nedívat na Stolypina.

„A co ten galimatyáš o řízených biologických sférách? Nebo o injekcích života? Jaké perly: Záměrné zavedení přírodních nebo umělých organismů na cizí světy může probudit pusté krystalické planety, které spaly milióny století, a kdoví jaké obzory pak před námi vyvstanou? – Co na to říkáte? A mladým lidem jen kývni a poletí za ním, div se nepřetrhnou. Je to provokace!“

Mikaeljan se podíval na prázdný pohár proti světlu a postavil ho na stolek.

„Poslyš, Stolypine, byl jsi na Měsíci?“

„Byl. A…“ „Ve skafandru?“

„Vysmíváte se mi? V mých letech ve skafandru?“

„Bác! Ale na Měsíci přece není atmosféra! Ani život tam není. Cos to udělal? Vždyť jsi už dávno mrtvola!“

„Ach, vy takhle! … Ale Měsíc, to je něco jiného.“

„Ale u nás v Arménii se říká: Když jsi skončil jednu práci, honem se pusť do druhé, jinak nedokážeš udělat třetí. To je správné, že?“

„Manuku Georgijeviči, vy tedy …“

„Já tedy nic!“ rozzlobil se najednou Mikaeljan a namířil si to ke dveřím, prorážeje si cestu svým mohutným tělem. V bufetu to zašumělo.

„Přátelé, vždyť Mikaeljan je na Savinově straně! A mně se zdálo …“

„No právě, zdálo. Prostě Mikaeljan je proti Stolypinovi. Nesnáší ho …“

„Ale jak je vidět, přece jen ho trpí.“ „Břídil!“

„Žádný břídil, ale vědecký organizátor. Tak se tomu teď říká.“

Když Andrej a Nina tiše vešli do zasedací síně a sedli si do krajní lavice, aniž by je někdo zpozoroval, Stolypin již končil svou řeč. Horlivě a nadšeně mluvil o přežitcích idealismu u některých mladých vědců, o tzv. Vyšším Rozumu, o voluntarismu ve vědě.

„Někteří mladí lidé ve snaze udělat si reklamu a získat pochybnou slávu u nekompetentních kruhů širokého publika vždy přicházeli, přicházejí a budou přicházet s takzvanými „šílenými hypotézami“, budou kácet základní přírodní zákony, prověřené zkušenostmi. Podtrhuji – prověřené zkušenostmi. K takovým patří i teorie životní bariéry našeho váženého Oresta Genrichoviče Steinkopfa.“

Steinkopf se zamračeně díval na zpocený lysý Stolypinův (zátylek a cosi tiše řekl sousedovi s pohrdavým výrazem v obličeji. Soused přikývl na souhlas.

„Savinova hypotéza je navenek prokazatelná a lákavá. Ale je to klam. Je možno vymyslet cokoliv, vykonstruovat nejnesmyslnější

teorii a více nebo méně logicky ji dokázat. Ale ve vesmíru se tím nic nezmění. Máme jen jedno kritérium – praxi, pokus, zkušenost. Expedice Alfa v praxi a za pomoci experimentu dokázala, že Steinkopfova bariéra existuje a že prahmota je neslučitelná se životem. Podtrhuji – v praxi. Na jakém základě nám tedy Savin předkládá své pologramotné smyšlenky? Jaký sleduje cíl, kromě touhy proslavit se jako novátor a originál?“

Stolypin si otřel kapesníkem pleš, opravil si vázanku a pečlivě si propláchl ústa vodou z poháru.

„Ještě na něco chci upozornit, soudruzi … Savin vystoupil s provokačním návrhem zavést do krystalických planet „injekci života“ ze zemských organismů a slibuje za to hromadu lákavých perspektiv. Můžeme to dopustit? Ne! Tisíckrát ne!’A především proto ne, že to je v rozporu s tím, co bylo praxí dokázáno, tedy v rozporu s neotřesitelnou základní teorií Oresta Genrichoviče Steinkopfa. Kdo by se propůjčil k takovému šílenému kroku? Kdo na sebe vezme odpovědnost za následky? Ptám se – kdo?“

Otázka vyzněla rétoricky. V zasedací síni i za stolem Rady se dorozumívali a čekali na konec mnohomluvného projevu.

Stolypin udělal efektní pauzu a kostnatou pěstí udeřil na pultík u řečnického stolu:

„Ptám se, kdo po všem, co zde bylo řečeno, se odhodlá k podobnému trestuhodnému pokusu?“

Mikaeljan se zamračil, nesouhlasil, zaklepal prsty na stůl.

„Poslyš, Ivane Vasiljeviči. Tady není divadlo, ani soud. Vše je jasné a nikdo se nechystá … “

„Nikdo není takový hlupák!“ ozvalo se z galerie.

„Aleje!“

Televizní kamera se profesionálním pohybem otočila o sto osmdesát stupňů, ačkoliv kameraman ještě nevěděl, oč jde, a milióny diváků uviděly Andrejovu tvář – rozzlobenou, s vystouplými lícními kostmi, se zaťatými zuby a škubajícími rty.

„Vy jste zde, Ivane Vasiljeviči, dlouze a správně hovořil o nutnosti prověřovat teorii praxí. Ale když došlo k otázce odpovědnosti, nenašli se lidé, kteří by tuto prověrku chtěli provést. Škoda, teď již to nemá smysl.“

Andrej se rozkašlal, přikryl si ústa dlaní a tiše a opatrně šel ke stolu, za kterým seděla Rada.

V jednom okamžiku měl dojem, že mu Medveděv sotva znatelně kývl.

„Chci doplnit svou zprávu Radě. Když jsem byl na planetě PKK – 13 SD 38, záměrně jsem porušil sto druhý bod Všeobecných kosmických stanov … “

Sál ztichl. Ticho bylo i u domácích televizních stěn, stejně jako v kajutách kosmických a orbitálních stanic, na Měsíci, Marsu a Venuši, na stanicích mimo sluneční soustavu, kde Slunce svítí tak málo jako Sirius na Zemi, i na hvězdných lodích, jimiž cizí slunce jsou tisíckrát blíž než Slunce naší Země.

„Chci vysvětlit, jak to bylo.“

Slova byla jak těžké kameny, jen s námahou je shledával a dával dohromady, těžce dýchal, neobratná slovní stavba se mu rozpadala a musel začínat znova.

Vyprávěl pomalu, pletl se v bezvýznamných podrobnostech, ale nakonec ho to, co prožil, přinutilo nevnímat televizní kamery, soustředit se. Teprve potom začal mluvit volně.

Zastavil se, aby si vydechl a zvedl oči. Neviděl sál ani Ninin napjatý pohled v pobledlé tváři.

Viděl jen rozdvojenou modrou skálu vypínající se nad jezerem jako dvě křídla před vzletem.

V uších mu jako tenkrát tiše klepal metronom. Tik, tak, tik, tak.

Chomáčky chlorely ho šimraly na tvářích.

Slunce již minulo zenit a u nohou mu ulehl zploštělý stín skafandru se zlámanými manipulátory. Metronom klepal stále hlasitěji. Andrej položil prst na pevné červené tlačítko.

***

Švy skafandru se pomalu rozevřely. Andreje oslepilo cizí zelené slunce.

Cizí hustý vzduch mu pronikl do nosu a úst, nemohl ani vdechnout, ani vydechnout. Neslyšel, uši měl zalehlé, jako to bývá v klesajícím letadle, a slyšel jen, jak mu praští žebra v marné námaze dýchat.

Oslepený a ohluchlý pocítil, že to je konec. Volná pravá ruka, skřípajíc nehty po kovu, bez vůle klesla. Víčka měl těžká jak olovo a oči se mu samy zavřely.

A tu uslyšel ve slábnoucím tepu krve své jméno.

Byl to daleký, smutný křik, jako v halucinaci nebo v příšerném snu. Hlas jako by zněl od jezera, hlasitě, jasně, s příkazem:

„Andreji!“

Tak ho vždy ráno budila Nina. Přistoupila vždy k posteli a do ucha mu řekla: „Andreji!“

Ale teď to řekla velmi hlasitě, až se ozvala tisícinásobná ozvěna. „Andreji!“

Prudkým pohybem zvedl těžkou hlavu. Aniž by otevřel oči, nahmatal ve výklenku pro havarijní rezervu první biologický balíček, roztrhl ho zuby a vyhodil ven. Pak ještě jeden a ještě jeden.

Jamka vyřezaná v krystalické hmotě laserovou pilou se rychle naplnila chomáčky nabobtnalé chlorely, jakýmisi paličkami, blánami a síťkami, ve kterých žily milióny kolonií neviditelných organismů.

Neměl sílu dále zadržovat dech. Jako by ho někdo mlátil kladivem zevnitř do spánků a snažil se mu prolomit lebku, pod víčky mu plula krvavá mlha a v ní se míhaly červené vločky – rychleji, stále rychleji…

Ale než zcela ztratil vědomí, stačil přece jen sklapnout svorky skafandru a zmáčknout červené tlačítko.

Návrat z nebytí byl mučivý. Spálené a přiotrávené plíce potřebovaly kyslík, ale silně prořídlá chlorela stále nemohla obnovit přerušený rytmus dechu.

Tehdy se Andrej vylekal.

Lepkavý strach se plížil odněkud zespodu, lezl po jeho rukou, píchal ho do konečků prstů, zvedal mu žaludek. Andrej otevřel oči. Kolem se nic nezměnilo, ale byl přesvědčen, že před vteřinou se okolní skály pohnuly. Pohybovaly se směrem k němu, aby ho obklopily a rozmačkaly. Bál se mrknout, protože skály mohly udělat během mžiknutí oka ještě jeden krok. Ohlížel se bojácně a pomalu couval k diskoplánu.

Volat na poplach! Okamžitě volat na poplach!

Chladný pot mu stékal z čela, pálil do očí a bránil mu v pohledu na skály. V plicích to pískalo a chraptělo. Teplý pramének mu tekl z nosu a roztěkal se po rtech. Volnou rukou si utřel ústa a podíval se – na prstech měl krev.

Volat na poplach! Okamžitě volat na poplach!

Za ním zazvonil kov. Andrej se sehnul a čekal úder. Ale úder nepřicházel. Uběhlo půl minuty, než si uvědomil, že to jsou schůdky diskoplánu, o něž zavadil.

Poplach!

Klouzal po stupních, couval a lezl vzhůru po schodech, pozpátku prolezl přes oválný otvor, usedl a zavřel průchod. Volat na poplach!

Byl by asi dal signál poplachu, kdyby ho nebyl zachvátil mučivý kašel.

Pak se mu začalo lépe dýchat. Vědomí se mu pro jasnilo, hlava však bolela jako po hluboké narkóze.

Kolik uběhlo času? Andrej tupě hleděl na slunce. Jasný zelený disk se zřetelně skláněl k obzoru a okolo něj se objevil kruh.

Andrejovi se zdálo, že byl v bezvědomí velmi dlouho, snad celých čtyřiadvacet hodin. Jestli je to tak, pak už je loď pryč. Nechali ho zde. Opustili ho. Za trest. Sám v tomto krystalickém pekle! Samoten!

„Alfo! Alfo! Alfo!“

Vyletěl, aniž by nejdříve dosáhl potřebné výšky, riskoval, že se roztříští o skály. Letěl přímo ke vzdálené a žádoucí lodi a snažil se vymáčknout z motorů krajní rychlost.

„Alfo!“

Klidný a trochu udivený Medvědův hlas zazněl jakoby vedle něho.

„Primo, tady Alfa. Co se stalo?“

V očích se mu objevily zrádné slzy. Se sevřenými rty Andrej přepjal na autopilota. Několik sekund bezmyšlenkovitě hleděl na uvolněnou pravou ruku, potom si začal pomalu natahovat rukavici biologického řízení.

„Primo, tady Alfa. Slyšíte mne?“

„Alfo, tady Prima, slyším dobře, ztratil jsem spojení, jdu směrem ke čtverci O-A. Aparatura je v pořádku, situace beze změn, vše je v pořádku.“

Jeho hlas jako by žil samostatně. Nacvičené fráze se rodily samosebou někde mezi rty a mikrofonem, ale právě to Andreje zcela uklidnilo. Nervy vypjaté jak struny se pozvolna uklidňovaly, jen ruce a nohy sebou ještě křečovitě trhaly. A všech čtrnáct „rukonohou“ skafandru sebou škubalo ve stejném rytmu.

Podařilo se. Je to za ním.

Ovládla ho šílená, nezkrotná radost. Poháněl stroj nahoru a dolů, napravo i nalevo, smál se, křičel – a nakonec vysílen zmlkl.

Vše bylo stejné jak před šesti hodinami – stejně tak visel v atmosféře nehybný talíř diskoplánu a naopak jako nekonečný pás běžel dole pestrý koberec s geometrickými obrazci. Slunce mu zapadlo za zády, za průzorem vyšlehovaly zelené jazyky plamenů. Vpředu se objevil stříbřitý oblouk oblaků. Krystalické sluje tály, stávaly se průzračnými, pluly dole jako beztvará mlha, jen vysoké jehlany, ještě osvětlené sluncem, vrhaly dlouhé stíny. Byly jako ukazatele cesty vpřed – kilometrové šipky, namířené do tmy.

A vzadu …

Andrej se ohlédl.

Vzadu se zelenal les. Tenká spirálová stébla se houpala, vylézala za obzorem na zhnědlé nebe, vrhala vichry záblesků podobných lustru.

Neuvědomil si hned, že to tak s ním žertuje zelené slunce na rozloučenou.

***

Andrej si znovu odkašlal a provinile se usmál, když se vydýchal: Ještě to … docela … nepřešlo …

Hledal očima Ninu, ale nenašel ji. Amfiteátr zasedací síně, před hodinou poloprázdné, byl nyní nabit k prasknutí. Na mnohé se již nedostalo místo, stáli ve dveřích nebo pod operátorskými jeřáby. Modrá oka objektivů se na Andreje dívala ze všech stran a on se zase cítil nesvůj.

„To je vlastně všecko. V okamžiku přistání k lodi jsem byl již zase v pořádku. Automat zavedl diskoplán do hangáru a já jsem šel do sterilizátoru. V inkubátoru mne čekali Krivcov a Svirin. Bál jsem se, že si Krivcov všimne, že mi chybí havarijní rezerva, a proto jsem Alexeji řekl, že si se svlékáním poradíme my dva se Svirinem. Krivcov měl dost práce s meteorovými děly a odešel ihned … A Svirin nic nevěděl."

„Proč jste zatajil svůj čin před ostatními? Bál jste se následků?" To se ptal Mikaeljan.

„Následků? Do jisté míry ano. Kdyby se to prozradilo před odletem, za prvé by byl celý úsek okolo Bílého jezera sterilizován a experiment…"

„A za druhé?"

„Za druhé, kdyby se mi bylo podařilo přemluvit kamarády, museli bychom se zodpovídat za porušení stanov všichni. To jsem nechtěl."

Andrej se podíval zkoumavě na Medveděva, ale ten lhostejně hleděl kamsi nahoru nad hlavy ostatních. Mikaeljan seděl zamračený a červený a lámal si krátké tlusté prsty rukou, položených na stole.

Steinkopf jako by byl nic neslyšel – odložil stranou sluchátko synchronního překladu, cosi psal, nebo spíše počítal. Jeho tenké rty se pohybovaly. Josef Clark – tentýž Clark, který pro lidstvo objevil nadsvětelné rychlosti – neskrýval své nadšení a souhlas a čuchal si svůj bujný plnovous. Ostatní členové prezídia Rady se snažili nehledět jeden na druhého, listovali ve svých papírech.

Kdosi vykřikl:

„Hanba! Anarchismus! Vyhnat ho z vědy!" Byl to Stolypin.

Amfiteátr se rázem proměnil v kypící kotel. Na stolech se rozsvítily girlandy světel signálních lamp: všichni se hlásili o slovo. Andrej stál uprostřed této vřavy a nevěděl, co má udělat: zůstat u stolu nebo odejít do sálu.

Uplynulo asi pět minut než vřavu přehlušil zvonek z prezídia.

„To, co jsme nyní vyslechli, zásadně mění smysl diskuse." Mikaeljan volil rozvážně slova. „Rada musí … musíme si vyjasnit podmínky a předpokládané následky … "

Mikaeljan se odmlčel, podíval se na Clarka, který se zřejmě chystal okamžitě vrhnout do boje jak lev.

„Následky nepromyšleného činu kosmonauta Savina … “

„Je to zločin!“

To opět vykřikl Stolypin.

Mikaeljan se ještě víc zachmuřil a tvrdě uzavřel:

„Rada oznámí, jak se rozhodla v této otázce. Zasedání končím.

Amfiteátr se znovu rozbouřil a vřel souhlasem i nesouhlasem, a když se ze všech pěti vchodů vrhli k Andrejovi lidé, rozpačitě ustoupil. Kdosi ho chytil za rukáv a silou ho vtáhl do bočních dveří.

„Alexej?“

„Rychle, nebo tě zmrzačí.“

Krivcov ho vstrčil do jakési úzké místnosti, kde byly v řadě postaveny roboty.

„Seď tady a ať tě ani nenapadne vystrčit nos. Já najdu Ninu.“

U dveří počkal, poopravil si brýle: „Tys to vyvedl, hochu! Pěkně sis zavařil.“ Krivcov jen mávl rukou a zavřel za sebou dveře. Vraceli se domů s Ninou. Elektromobil řídila Nina. Teprve když přijeli, Nina se tiše zeptala: „Je ti těžko, Andreji, viď?“

Andrej vylezl z auta, neřekl nic. Nina rychle naprogramovala automatické řízení, přistoupila k Andrejovi, přivinula se k němu, objala ho kolem ramen. Elektromobil dal signál a odjel do garáže.

Andrej s hlavou obrácenou k nebi se díval na hvězdy. Před chvílí omyl nebe tichý déšť a tisíce světlušek se skvělo na sametově černé obloze. Občas proletěla dlouhá jehla meteoru. Mléčná dráha bledě svítila jako proužek bílého dýmu.

„A to je vše, Nino, konec mému létání.“

„Ale možná… “

„Ne. To je vyloučeno. Já bych na jejich místě také nejednal jinak. Je konec.“

Andrej se neohlédl – a to bylo dobře. Jinak by v Nininých očích postřehl radost.

*** * ***

Na první pohled bylo všechno v pořádku. Až příliš dobrém pořádku.

Nina teď mohla klidně spát. Andrej byl s ní. Rád si hrál se synem, vařil podle vlastních receptů, nedůvěřoval kuchyňským automatům.

Přednášel na univerzitě o biologické evoluci sluneční soustavy – ale přednášky mu zabíraly jen několik hodin denně, zbylý čas trávil doma.

Stalo se to týden po onom významném zasedání Rady. Sedm dní proletělo jako ošklivá bláznivá hra. Andrej převrátil celý dům. Vymýšlel všelijaké automatické samohybné kočárky, univerzální kolébku – postýlku, chřestítka, která reagovala na hlas, vypočítal optimální formu plenek a zdokonaloval metody otužování – zkrátka se energicky ujal úlohy novopečeného otce. Často, možná až příliš často mluvil o tom, jak se mu stýskalo po Zemi, a o svých plánech, které tu chtěl uskutečnit. Vypadalo to, jako by si plně neuvědomoval, že ho trest nemine, ale podvědomě doufal v zázrak.

V neděli ráno přiletěl Artur s Evou. Prožili spolu hezký den. Odletěli akvaletem daleko po proudu Jeniseje, muži chytali ryby, ženy trhaly skromné květy tajgy, syn sladce spal nebo odvážně bojoval s velkými modrými vážkami. Večer seděli u stolu. Oba, Andrej i Artur, dost pili, chválili domácí ovocné víno.

A teprve při odchodu, když už si oblékal plášť, Artur zachmuřeně řekl:

„Málem bych byl zapomněl … Nedej se tím zlomit… víš, Rada tě zbavila hodnosti kosmonauta za porušení stanov… se všemi z toho vyplývajícími důsledky … Rozumíš?“

„Rozumím,“ jako ozvěna se ozval Andrej a usmál se.

Zázrak se nestal.

Na tváři mu utkvěl utrápený úsměv. Co je za ním? Jaký stesk? Jaká bouře? Toho se bylo možno jen domýšlet. A nikdo mu ničím nemohl pomoci…

Zpočátku se Nina snažila Andreje nějak zabavit a odpoutat, chodila s ním do divadel a na koncerty, na výlety na lyžích i na turistické túry. Za tři měsíce dovolené prolezli krátery všech sopek na Islandu, rezervaci v Austrálii, navštívili staré Aztécké chrámy a byli i v japonském podmořském městě Dzoja. Andrej byl něžný a přívětivý. Pokorně se podřizoval všemu, co si Nina vymyslela. Ale jí bylo z toho do pláče.

Ožíval jen tehdy, když k němu přicházeli jeho kamarádi z Alfy. Pokoj se tehdy vždy naplňoval tabákovým dýmem, nevybíravými žerty a ostrými spory. Hvězdolet Alfa před dvěma léty odletěl za hranici Galaxie k jakémusi kvazaru – a dosud od něho nejsou zprávy.

Na Alfě letěl jiný vědecký vedoucí, protože Medveděv…

Divný člověk, ten Medveděv. Poslední dobou býval často v Krasnojarsku a vyhledával Andreje. Zašel za ním i na univerzitu, do akademie, potkal ho občas na ulici, ale nikdy nezašel k němu domů. Tajné úmluvy? To sotva. Vždyť své besedy po videofonu před nikým netajili. Spíše naopak. Jednou v Andrejově nepřítomnosti se šéf dlouze vyptával na jeho práci a na další studium. Žádal, aby Andrejovi pomohli překonat splín.

„Musí pracovat. Zatnout zuby a pracovat. Je těžké si jen představit, co se stane, jestliže se jeho hypotéza potvrdí … “

Ale domů k němu nikdy nezašel.

Před nedávnem startovala loď Koroljov. Medveděv letěl s ní. Od té doby Andrej jako by úplně zkameněl. Nevycházel z domu, leká se při každém zazvonění nebo zaklepání. Mlčí. Mlčí a čte. Nebo se dívá na televizi. Když se Nina pozdě večer vrací domů, spěšně otevírá, jako by už dávno někoho čekal … A vždy se snaží skrýt své zklamání.

Vřele, až příliš vřele ji vítá. Hlasitě, až příliš hlasitě se vyptává, co dělala. Vesele, až příliš vesele vypráví o synových nezbednostech. Ale ona vidí v jeho očích očekávání něčeho, co ona nemůže pochopit.

Ostatně je to jasné. Týká se to Medveděva. Vlastně té proklaté krystalické planžety. Vždyť Koroljov také už čtyři měsíce nedal o sobě znát.

Hloupá situace – žárlit na cizí planetu.

A jinak život plyne klidně a nevzrušeně. Až příliš klidně a nevzrušeně.

Tak plyne i dnešní večer, podobný desítkám a stovkám jiných mlčenlivých večerů.

Tříletý Jurka sedí na zemi, staví si z labirových kostek jakousi prapodivnou stavbu: je to buď hangár pro rakety, nebo taky možná babylónská věž. Že ho to pořád ještě baví – protivné kameny. Kdyby bylo po jejím, dávno by už je někam zahodila. Jsou jí čímsi odporné, takové neskutečné. Teplé a kluzké na omak a lepí se k ruce jak železo k magnetu. K ničemu jinému se nelepí, jen k živému tělu. A ještě to nezemské hypnotické světélkování …

Ale Jurka je miluje nade vše. Když mu je zkusila schovat, proplakal celý den.

A Andrej je doslova blažený, když si syn s nimi hraje.

Andrej sklapl knihu, pohladil modré desky: Alexej Krivcov. K otázce kvaziatomové struktury prahmoty v labirových soustavách. Chlapík Aljoša! Možná že je tu až příliš mnoho faktů a málo závěrů. Ale i to je snad dobře. Buřičská myšlenka o tom, že labir je umělého původu, je skryta mezi řádky, vnucuje se sama sebou. Chlapík!

Aljoška. Dva roky o něm není ani slechu. První průzkum za hranicemi Galaxie.

Tam v nezměrné dálce

vítala je cizí slunce …

„Andreji, vypni tu ohranou písničku, anebo ji aspoň ztiš! Kdo to má poslouchat!“

Nina si přitáhla teplý šátek a nevraživě se otočila od televizní stěny.

„Teta je ošklivá," konstatoval Jurka, aniž by přerušil svou hru.

Andrej bez reptání ztlumil zvuk. Nízký smutný hlas zpěvačky teď jen šeptal. Možná že nemá vytříbený vkus, ale píseň Seleny Suomy se mu vždy líbila. Líbila se mu píseň i její bílá tvář a ruka v bezmocném gestu.

„Nemáte ponětí, co jste způsobil," říkal mu tehdy Medveděv a kopal přitom do hromady zvadlého listí. „Nejste fyzik … Kdyby nebylo vašeho rouhačského experimentu, ani jedna kosmická loď by už neletěla ke krystalické planetě … Přinejmenším nejbližších sto let."

„Proč?"

Šli tehdy přírodním parkem akademického městečka. Šéf točil v ruce borovou větvičkou a pichlavě se smál!

„Nejste fyzik a nepochopíte rozsah paniky ve vědě. Ukázalo se, že v molekulách labiru nejsou atomy. Molekula je, a atomy nejsou. Divné, že?"

„Jak to, že nejsou atomy? Z čeho pak se skládají molekuly? Vždyť ve všech chemických reakcích … "

„Správně! Ve všech chemických reakcích se labir chová jako obyčejná hmota. Ale atomy v tom smyslu, jak je známe, nemá. Má, dalo by se říct, stabilní energetické zahuštěniny, zkrátka je to imitace atomů, kvaziatomy...

Teď už si dovedete představit, co se stalo. Na jedné straně je to další potvrzení Steinkopfovy teorie – bezatomová struktura. Na druhé straně vaše „setba" – a co z ní vzejde? Vždyť vzejde-li, budou se muset revidovat nejen biologické zákony, nejen zrušit teorie o bariéře života, ale bude se muset začínat od začátku. Tak je to, můj drahý rušiteli klidu!"

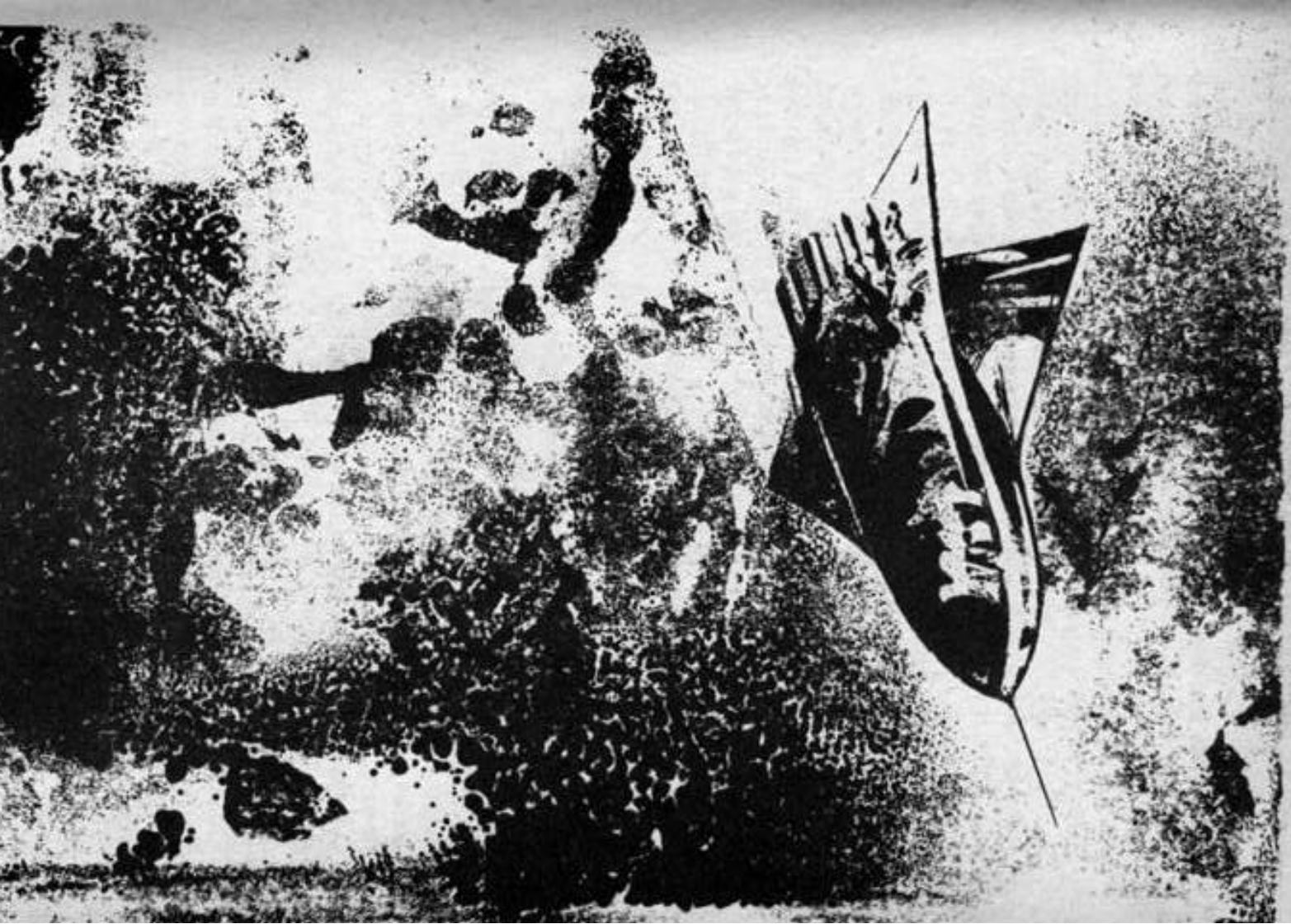
Naposled se sešli v hotelovém pokoji. Medveděv ho přivítal neobvykle rozzářený a vzrušený.

„Raduj se, čarodějův učedníku! Rada konečně rozhodla poslat expedici na PKK-13 SD 38 A. Planeta mimochodem dostala jméno Prométheus. To není špatné, že? A za dva týdny letí k Prométheu hvězdolet Koroljov. Cíl – prověrka výsledků experimentu biologa Savina. Vědecký vedoucí akademik Medveděv. Tak co neskáčeš? Vyhrál jsi."

„My jsme vyhráli," tiše ho opravil Andrej. „My, Petře Jegoroviči."

„A víš, kdo nejvíc trval na tom, aby byla expedice vyslána? Steinkopf. Ano, je to skvělý stařík! S takovými je příjemné bojovat."

„Pojďme k nám," pozval ho tehdy Andrej. „Taková událost se musí oslavit."

Medveděv okamžitě zesmutněl, nevěděl co říci, hleděl stranou.

„Víš, po jedné události… pochop mne, nemohu vidět děti. Syn … Před čtyřmi léty – syn i žena najednou. Stále se nemohu vzpamatovat. Promiň mi, Andreji, nemohu. Radši si posedíme v kavárně. Jestli proti tomu nic nenamítáš. Před cestou – na štěstí… “ Pěvkyně se klaněla za potlesku publika a koketně se usmívala. To už i Andrejovi nebylo příjemné. Vypnul televizní program, obrazovka pohasla a změnila se v obyčejnou stěnu, která se ničím nelišila od ostatních.

Chtělo se mu kouřit, ale měl to dovoleno jen v kuchyni a být tam sám se mu nechtělo.

„Poslyš, Nino, co abychom se trochu prošli?“

Nina odložila knihu, spustila nohy z pohovky, hledala nohama domácí trepky.

„Konečně promluvil muž a ne chlapec.“

Věž z kostek se zřítila se skleněným třeskem. Jurka vydal válečný pokřik a vrhl se do svého pokoje, aby se oblékl. V součtu jeho životních radostí byly společné procházky na prvním místě. Šli ve třech po ulici v nehlučném reji večerních světel. Jurka soustředěný a

samostatný uprostřed, Nina trochu vpředu, Andrej půl kroku zpět. Prohlížel si kolemjdoucí přes vyhrnutý límec.

Vyhrnovat si límec na ulici začal nedávno. Stal se podezíravým, panicky se bál, že ho někdo pozná, že ho bude obtěžovat dotazy a obviňovat, anebo naopak projevovat soucit.

Nina mu jednou navrhla, aby nosil masku. Smála se jeho obavám. Ale Andrej to vzal vážně a řekl jí:

„Člověk v masce by byl nápadný.“

Nina okamžitě ztratila chuť žertovat.

Ulice byla v té době plná lidí, ale nikdo si Andreje nevšímal. Mnohohlavý a mnohohlasý dav lidí tekl po chodníku a dělil se na prameny a říčky. V divadlech, kinech, klubech, večerních kavárnách, ve sportovních halách, ve vzdělávacích střediscích, laboratořích a přednáškových sálech začínal večerní provoz. Potoky a potůčky lidí tekly k různým vchodům, ale proud lidí na ulici neslábl: těch, kteří vysedávali doma, bylo v poslední době velmi málo.

U Krásnojarského moře vanul teplý vlahý vítr. Šustil v korunách topolů, zvonil ve větvích stříbrných smrků, houpal vějíři sibiřských palem. Shora, z visutých ovocných zahrad, intenzívně voněly citróny a pomeranče, fantazie zahradníků amatérů nešla dál než k tropické flóře. Pravda, někde bylo za ohradami vidět i listy mrazuvzdorných kokosových palem a fíkovníků nebo zase jabloní.

Už mnoho let se v srpnu Krasnojarsk měnil v mnohaposchoďovou ovocnou plantáž.

Nad ulicí zněly nekonečné melodické improvizace. Když člověk přivřel oči, zdálo se mu, že pluje po moři a tiché vlny ho houpou a uklidňují jeho unavený mozek. Tichý pouliční šum, vítr a hlasy, klouzavý zvuk elektromobilů pohlcovaly přijímače na stěnách domů a přes transformační kanály vracely na ulici tichou, živelnou, nikým nekomponovanou hudbu.

Andrej šel a na nic nemyslel. Ani kouřit se mu již nechtělo. Hltavě vdechoval vzduch nasycený vůní jehličí a citrónů, poslouchal zvuky hudby, cítil ve své ruce teplo Jurkovy dlaně, která se každou chvíli snažila tátovi vytrhnout.

Poprvé po mnoha týdnech se cítil klidný. Něco se v něm zlomilo a on pocítil úlevu. Vrátil se. Teprve teď se opravdu vrátil a bezstarostně přijímal všední dny Žerrě. Vrátil se přímo do tohoto činně klidného večera, k ženě, k synovi, k tomuto pestrému davu – vrátil se od bouřlivých hvězdných ohňů, od nadlidského vypětí vůle a myšlenky do ticha. Zapomenout a na nic nemyslet.

Andrej si shrnul límec. Stálo ho to jistou duševní námahu, ale podařilo se mu sejmout neviditelnou přílbu, která ho oddělovala od zemské všednosti. Konečně zase přijal Zemi.

Nina to zpozorovala, ale neřekla nic.

Vyšli k Jeniseji. Po nábřeží zalitém klidným bílým světlem rtuťových lamp se procházely ojedinělé páry. Vlny bily o betonové břehy. Z rekreačního ostrova sem doléhaly mnohatisícové vzdechy – hrál se tam zápas v kopané.

„Nino," začal Andrej.

Musí jí říci, že se konečně zcela vrátil. Že už nebude mučit ji, ani sebe. Že hvězdy pohasly. Navždy. Že není nic krásnějšího než Země, ženiny ruce a synkův úsměv. Že …

„Nino … "

Pomalu se otáčela, zřejmě tušila, co jí řekne. V její tváři byly, kupodivu, rozpaky, očekávání a ne radost!

„Tati, tati, koukej, koule!"

Nad Jenisejem zazněly slavnostní zvuky fanfár. Stěny domů mnohonásobnou ozvěnou odrazily melodii volacích signálů a celé město ji zopakovalo beze slov.

Nad rekreačním ostrovem se vznesl k nebi druhý měsíc – matně bílá koule Služby spěšné informace (SSI). Sonda se proměnila v mlhavý oblak, na kterém se objevila tvář hlasatele.

„Vysíláme mimořádnou zprávu, vysíláme mimořádnou zprávu …"

„V kouli sedí strýček! Koukej mami, sedí tam strýček!"

„Tiše, Jurko!"

Páry na nábřeží se zastavily. Byl přerušen i fotbalový zápas. Fotbalisté hleděli k nebi a zapomněli na míč. Pohyb na ulici se zastavil, zastavily se potoky lidí i aut.

Město hledělo k nebi.

A po celé krajině, po celé Zemi – tam, kde nyní byla právě půlnoc, lidé hleděli na nebe, na bílé koule – měsíce.

„Právě jsme dostali mengografickou zprávu z kosmické lodi Koroljov. Jak známo, supersvětelný expediční hvězdolet Koroljov startoval před rokem k systému dvojité hvězdy 8A v Labuti s cílem prověřit výsledky experimentu, provedeného sovětským kosmologem Andrejem Savinem.“

„Tati, to je o tobě?“

„Tiše, Juročko!“

„Jak nám hlásí vědecký vedoucí expedice akademik Medveděv, experiment byl úspěšný. Zemské mikroorganismy nejen že se uchytily v neobyčejných podmínkách krystalické planety Prométheus, ale daly sérii mutací a za krátký čas vytvořily mohutnou biosféru … “

Andrej stál, hlavu lehce sehnutou, nohy rozkročené, jak na palubě lodi. Hlasatel ještě něco říkal a Nina viděla, jak z chorobně opuchlého Andrejova obličeje s nezdravými váčky pod očima najednou vyhlédla jiná tvář – s ostrými rysy brady, lícních kostí a s hlubokou vráskou na čele. Jeho oči, které se před minutou dívaly pokorně, svítily nyní vnitřním světlem jako okna domu, do kterého se vrátil hospodář.

„Provádíme další dešifraci zpráv. Mengocentrum poskytlo SSI část dešifrovaného textu. Poslouchejte. Hovoří k vám planeta Prométheus!“

Po kouli se hrnuly pruhy, podivné klikatiny, rozsypaly se a zase pohasly. Ze směsi poruch, z dálek rozumem nepředstavitelných, přes třesk žhnoucích galaxií a hluk radioaktivních lijáků spíše tušený než viditelný křičel Medveděv:

„ … j e nutno pokračovat a pokračovat bez přestávky… je nutno zřídit stálou stanici … vyřiďte Savinovi … fantastické předpoklady … skutečností… neuvěřitelné … jezero začalo fungovat… tvoje přítomnost nutná

Hromový rachot přerušil vysílání a v jistý moment se sonda proměnila v kulový blesk. Pak vše zhaslo, ztichlo a znovu se objevil hlasatel:

„Vysílali jsme mengogram z kosmické lodi Koroljov.“ … tvoje přítomnost nutná. Jak jednoduché. Nutná – a dost! A co jestli je jeho přítomnost nutná i zde? Například těmto dvěma lidem, kteří jdou vedle něho. Dokonce i Jurka ztichl a posmutněl. A Nina se celá

změnila. Jak je to vše hloupé … Právě když se definitivně rozhodl a chtěl o tom říci Nině – a teď to začalo zase všechno znovu!

Přítomnost nutná! pokračoval v myšlenkách už doma, v pohodlném křesle. Teď je nutná, když se pokus podařil. A tehdy … Tehdy věřil jen on sám. Dokonce i Medveděv hlasoval, aby byl zbaven hodnosti. A teď … přítomnost nutná.

Není to pravda, přerušil Andrej sám sebe. Vždyť věřili i ostatní chlapci. I Medveděv věřil. I jiní – neznámí. Jinak by nebylo této expedice. Nebylo by nic. A on, „geniální jedinec“, by skutečně nebyl nikomu potřebný. To v něm teď promluvila jeho samolibost. Jen si je třeba upřímně to přiznat. Savine, ty sám jsi byl stoprocentně přesvědčen, že se tvá hypotéza potvrdí? Mlčíš. Tak to vidíš!

Konec konců toto vše je mlácení prázdné slámy. Vždyť Medveděv přece ví, že Andrej má vesmír zakázaný. Rada své rozhodnutí nezruší, protože bylo správné.

I vítěze někdy soudí. A tvrdě. Jestliže se provinili. Jinak to ani nemůže být.

Ráno je moudřejší večera …

Andrej vstal, protáhl se. Podíval se na hodiny. Tři. Už je ráno.

Zhasl. Okno se již modře rýsovalo ve tmě.

Jezero začalo fungovat… Co to může znamenat?

Najednou za jeho zády rychle zakmitala lampa, volající ho k videofonu. Zvečera vypnul zvukový signál, aby zvonění nevzbudilo Ninu a Jurku.

Na obrazovce se objevil Mikaeljan, protírající si nevyspalé zarudlé oči.

„Promiňte mi, že volám v noci, Andreji Iljiči. Věděl jsem, že nespíte. Viděl jste vysílání z Koroljova?“

„Viděl, Manuku Georgijeviči!“

„Gratuluji vám k vítězství. Za sebe i za Radu. A zvláště za Steinkopfa. Žádal mne o to.“

„Děkuji vám. Řekněte Steinkopfovi, že … že nevím, co se v takových případech říká …“

Mikaeljan roztál v úsměvu:

„V takových případech, můj milý, je lepší neříkat nic … Ale já vám volám, jak jste jistě pochopil, nikoli kvůli gratulaci. Teď právě skončilo zasedání Rady. Pro poruchy je mnoho z mengogramu nejasného. Jasné je jen to, že na Prométheu se děje něco zcela mimořádného. Medveděv trvá na okamžitém zřízení biologické stanice. V zásadě je to již rozhodnuto. Asi za týden tam vyšleme vše potřebné, montéry a další skupinu biologů. Pozítří odpoledne … pro vás je to již zítra odpoledne, bude probíhat výběr kandidátů. Mimochodem, co to může znamenat, že jezero začalo fungovat?“

„Nemám potuchy. Sám o tom stále přemýšlím. Měli jsme s Medveděvem kdysi rozhovor … Ale to je příliš nepravděpodobné!“

„No, je to hádanka. Tak přiletíte zítra do Moskvy?“

„Promiňte, ale proč?“

„Vždyť jsem vám řekl, že se bude rozhodovat o konkrétních kandidátech. Nebo již nemáte o Prométhea zájem? No jistě, vy máte malého syna … “

„Na to jsem nemyslel,“ tiše řekl Andrej. „Ale co rozhodnutí Rady?“

„Ach, tak je to tedy!“ Mikaeljan ožil a celý se rozsvítil. „Ovšem, rozhodnutí Rady platí. Ale kromě kosmonautů bývají na hvězdoletech i pasažéři!“

Andrej se díval na zhaslou obrazovku a přemýšlel s rukama na kolenou, přemýšlel. Hodiny tiše tikaly – běžely sekundy, minuty…

V lodní klubovně jemně voněl šeřík. Tradiční větvička šeříku – poslední dárek Země – se za půl roku proměnila v šeříkový keř. A rozkvetla.

Andrej se otočil.

Za ním stála Nina.

Voněla šeříkem a Andrej si hned neuvědomil, že je to parfém. Přistoupil k ženě a vzal ji za ruce. „Nino, moje drahá … “

„Nic mi nevysvětluj. Všechno jsem slyšela. Chápu to. Potřebují tě tam.“

Dmitrij Žukov

REMUS A GÉNIUS

Kapitola 1

„Génie, vy jste hlupák!“

„Proč mi vykáš?“

„S hlupáky se jinak nemluví, Génie. Jsou nebezpeční!“

„Reme, tvé tvrzení je neodůvodněné. Buď tak laskav a podej mi důkazy o mé hlouposti. Přijímám nepřetržitě informace na všech vlnách a jsem na úrovni světového vědění.“

„Nepochybuji, že znáš všechno. Ale jak! Zavalil jsi mě materiálem, ale já nepotřebuji krátké výtahy z obsahu. Nač by mi byly?“

Remus s nevolí kopl do obrovské hromady mikrokartiček a mikrocívek.

„Co myslíš, Génie, kolik času bych potřeboval na to, abych prohlédl a přečetl ty Himaláje?“

„Při tvé rychlosti osvojování nových informací bude na to třeba přesně sto jedna hodina dvě minuty a patnáct sekund pracovního času.“

„Tak! A kdy mám práci dodat do redakce?“

„V sedmnáct hodin dvacátého čtvrtého července, to znamená za tři dny osmnáct hodin dvacet osm minut.“

„Ty mne tou svou důkladností zabiješ! No tak, Génie, můžu to všechno zvládnout?“

„Ne. Nepočítal jsem s tvou nicotnou rychlostí čtení, s malou rychlostí činů a s mizerným objemem paměti a ještě s dalšími faktory.“

„Počkej, počkej, v tvém slovníku se objevila emocionální slova … Nicotný, mizerný … “

„Opravuji: v kůře tvého mozku je čtrnáct miliard neuronů, které jsou schopny … “

„Dej pokoj. Mluv radši lidským jazykem a fakta mi budeš říkat tehdy, když se tě na ně budu ptát. Zřejmě jsem ti nevymezil úkol dost přesně. Navrhuji ti, abys sám prohlédl veškerý tento materiál a

vybral to nejpodstatnější – méně čísel a více emocí. Mohu tomu věnovat jen tři hodiny. Jestli se s tímto úkolem nevyrovnáš, nebudu ti říkat Génius, nýbrž Tupec.“

Remus se opřel o opěradlo křesla a zavřel oči. Potřeboval nabrat síly a trochu se zasnít. Ze zkušenosti věděl, že nejzajímavější myšlenky ho napadají v polospánku. V uších mu znělo redaktorovo napomínání: „Reme, byl jsem vždy obdivovatelem tvého talentu. Ale od té doby, co máš toho člověku podobného tajemníka, pozoruji, že tvé články jsou čím dál tím sušší. Je v nich příliš mnoho technických údajů a čísel. Jestli to tak půjde dál, budeš muset přejít do redakce Akademického věstníku. Kam se podělo tvé nadšení, kde je tvé živé slovo? Nedostal ses do vlivu svého robota?“

Matné světlo se měkce odráželo od zelených zdí. Génius pečlivě probíral materiály. Ne, Remus neměl výhrady ke svému sekretáři robotovi. Byl pečlivý, přesný, výkonný. Ale přesto má redaktor pravdu. Génius připravuje výborně argumentované stati a Remus se snaží do nich vnést lidskou notu, ale přesto je znát, že každá jím napsaná věc je výslednicí společné práce člověka a stroje.

Kdo je vinen? Remus vzpomínal, jak pracoval, než si obstaral robota. Fakta, cifry? Ne. Úspěch článku nebo stati byl obyčejně závislý na jeho vlastní náladě, na psychologickém porozumění faktům. Rytmus každé jím napsané věci se určoval stupněm jeho vzrušení a rytmem jeho života. Psával jedním dechem, intuitivně cítil, co je hlavní a co vedlejší.

Ale co je to intuice? Copak to není vlastnost, která díky obrovské zkušenosti dovoluje vybírat to nejsprávnější řešení téměř automaticky? Génius měl zkušenosti. Byly do něho naprogramovány precizním způsobem. Precizním způsobem – v tom to asi bude. Je možno preparovat všechny syžetové modely a stylistické důmyslnosti, ale je těžké stvořit něco nového. Zřejmě se vše nové rodí vždy v oblasti úchylek a prohřešků proti normě … Génius se nikdy nemýlí, a proto návrhy článků, které připravuje, se nedají číst.

Remus otevřel oči a podíval se na Génia. Konstruktéři se vynasnažili dát mu lidskou podobu. Oči, uši, nos. Ohebné údy ze syntetických materiálů. Mohl vidět, slyšet, hmatat… Když toho bylo třeba, mohl říci, jaká je teplota předmětů, kterých se dotýkal. Nejen viděl, ale mohl i přesně stanovit vzdálenosti. Hlavou otáčel o tři sta šedesát stupňů. Jeho velké ušní boltce nelovily jen zvuky, ale i radiové vlny libovolné délky. Do plastiku byly zasazeny miniaturní schémata lokátorů, radiových stanic, různých mikropočítačů. Jeho vlastní paměť byla obrovská, kromě toho se však mohl kdykoliv spojit s Informačním střediskem a získat jakékoliv potřebné údaje.

Vědci již dávno takových robotů sekretářů ve své práci využívali. Roboti za ně dělali kolosální přípravné práce, prověřovali správnost předpokladů a hypotéz, pomáhali s pokusy, zapisovali a potom ze své paměti kdykoliv mohli vytáhnout všechny vedlejší nápady, které při práci vznikaly, zpracovávali je a dodávali okamžitě do Informačního střediska. Tak každý vědec byl informován o bádání svých kolegů, mohl použít jejich publikovaných výsledků nebo s nimi polemizovat.

Zcela nedávno Akademie uznala za možné opatřit roboty také některým hudebním skladatelům, spisovatelům a žurnalistům. První výsledky tohoto pokusu nebyly právě úspěšné. Dojmy z tvorby těch, kteří měli roboty, byly takové, jako by jejich fantazii někdo podvázal křídla a přinutil je prožívat, co již bylo zachyceno a stvořeno před nimi.

Remus přemýšlel o úderné stati týkající se vlivu robotů na psychiku tvůrčích pracovníků, když mu Génius chladným tónem řekl:

„Hotovo."

Remus pak měl možnost prohlédnout a poslechnout si příběh vskutku udivující. Představivost mu předváděla obrazy, v nichž ožívala suchá fakta dávné historie.

Kapitola 2

Pilot výzvědného konvertoplánu Nikolaj Semjonov upřeně hleděl na obrazovku. Dole pod ním proplouval úsek odvrácené strany Měsíce s číslem 4817. Kartografický oddíl prováděl podrobné snímkování měsíčního povrchu.

Aparatury registrovaly automaticky výšku vrcholů a zaznamenávaly je na snímcích. Neživá měsíční krajina už nikoho neudivovala a letec bez zvláštního zájmu prohlížel skalnaté výběžky hor i mrtvé plošiny, pokryté půlmetrovou vrstvou prachu.

Semjonov zívl a začal přemýšlet o tom, jak si vlastně člověk zvyká na vesmír. Gagarin obletěl Zemi v roce, kdy se on narodil, a teď se už oblety staly všední službou a ztratily jakoukoliv romantiku. Za deset let budou všední i cesty na planetu Mars.

Objevila se hora s podivně uřezaným vrcholené. Semjonova žádali, aby dobře prohlédl její vrchol, plochý jak stůl. Vypojil tedy snímací aparaturu a konvertoplán se začal snášet dolů. Plošinka, která na

obrazovce zprvu vypadala jako malý světlý terč, se rychle začala zvětšovat. Uprostřed uviděl černý bod. Semjonov si lhostejně pomyslel, že je to asi zbytek nějakého meteoritu nebo hrot tvrdé horniny, který se ještě nerozpadl vlivem rychlého střídání teplot na Měsíci.

Ale za vteřinu ho již černá skvrna zcela upoutala. Měla totiž pravidelnou geometrickou formu. Byl to černý čtverec.

Co to jen k čertu může být? Lidé na tomto úseku ještě nikdy nebyli. To věděl Semjonov zcela určitě. Příroda sice tvoří krystaly geometrických forem – ale tak velký krystal? Semjonov si to prověřil na aparatuře. Strana čtverce byla pět metrů.

Teď už bylo zřejmé, že černý předmět je nevysoký jehlan se čtvercovou základnou. Semjonov si radostně mnul ruce.

Nadšenci se sklonem k fantastice dosud neúnavně prohrabávali staré knihy a hledali v nich místa, která se jen těžko dala vysvětlit obvyklými známými přírodními zákony, a na jejich základě se snažili dokázat, že Zemi kdysi navštívili hosté z vesmíru a zanechali všude po sobě stopy. Střízlivěji myslící vědci fantasty krotili a nezvratnými důkazy pobíjeli jejich tvrzení, která se neopírala o ověřená fakta.

K jehlanu zbývalo několik set metrů. Na obrazovce lokátoru byly jeho obrysy stejně přesné, ale ve vizuální pozorovací aparatuře jehlan najednou zmizel. Zahalila jej jakási šedivá hmota, která začala růst jako mračna dýmu před očima a také plošinka v ní zmizela.

„Prach!“ domyslel si Semjonov. „Proklatý prach!“

Snesl se příliš nízko a proudy horkých plynů, vycházející z trysek konvertoplánu, dosáhly až na měsíční povrch. Teď bude prach viset nad horou dlouhou řadu dní.

Semjonov si vzpomněl, kolik nepříjemností způsoboval prach všem expedicím, které byly na Měsíci. Kosmické lodi přistávaly v naprosté tmě. Kilometry prostoru kolem nich se zvedala hustá prachová clona. Hluboké rozsedliny s naprosto svislými stěnami se staly hrobem odvážlivců, kteří si troufli jít na průzkum dříve, než se prach usadil.

Byl vydán nejpřísnější zákaz vycházet z lodi první den po přistání. Druhý den směla vyjet jen vozidla opatřená citlivými radiolokátory.

Nyní již byla vybudována letecká základna na horské plošině, pečlivě zbavené prachu. Čas od času speciální zařízení odhánělo prach dále od základny. Ale průzkum měsíčního povrchu se tak jako dřív prováděl z konvertoplánu a přístup k ložiskům vzácných rud a minerálů byl prachem velice ztížen.

Semjonov se rozhodl, že se spojí rádiem se základnou. Rádiové spojení bylo na Měsíci zajištěno v první řadě. Spojení na krátkých a

ultrazvukových vlnách je možné jen na viditelnou vzdálenost. Okolo Měsíce nejsou ionizované vrstvy, které usnadňují spojení na Zemi, a proto na měsíčních oběžných drahách nepřetržitě viselo několik retranslačních automatických družic.

„Základno, základno, tady Semjonov, spojte mne s Petrosjanem."

„Zde Petrosjan," ozval se hlas se silným arménským přízvukem.

„Arméne Aršakoviči, jsem ve čtverci 4817. Podle vašeho příkazu jsem sestoupil nad horu se seříznutým vrcholem. Objevil jsem tam jehlan. Má čtvercovou základnu, jejíž strana je pět metrů. To musely udělat rozumné bytosti, Arméne Aršakoviči… "

„Klid, Semjonove, klid … Nefantazírujte! Doufám, že jste se nesnažil přistát k jehlanu? Bude tam pravděpodobně hora prachu."

„Ne, nepřistál jsem, ale naprášil jsem jaksepatří…"

„Vraťte se na základnu. Uvidíme, zda vaše pozorování potvrdí snímky."

„Rozumím, Arméne Aršakoviči."

Kapitola 3

Remus přestal prohlížet dokumentaci a podíval se na Génia. Robot k němu pohotově otočil hlavu. Zajímalo by mne, o čem teď přemýšlí? A možná že vůbec nepřemýšlí, jen hromadí informace, jimiž je naplněn prostor. Přemýšlet o nich bude až potom, až dostane příkaz. Potom snad opravdu bude myslet.

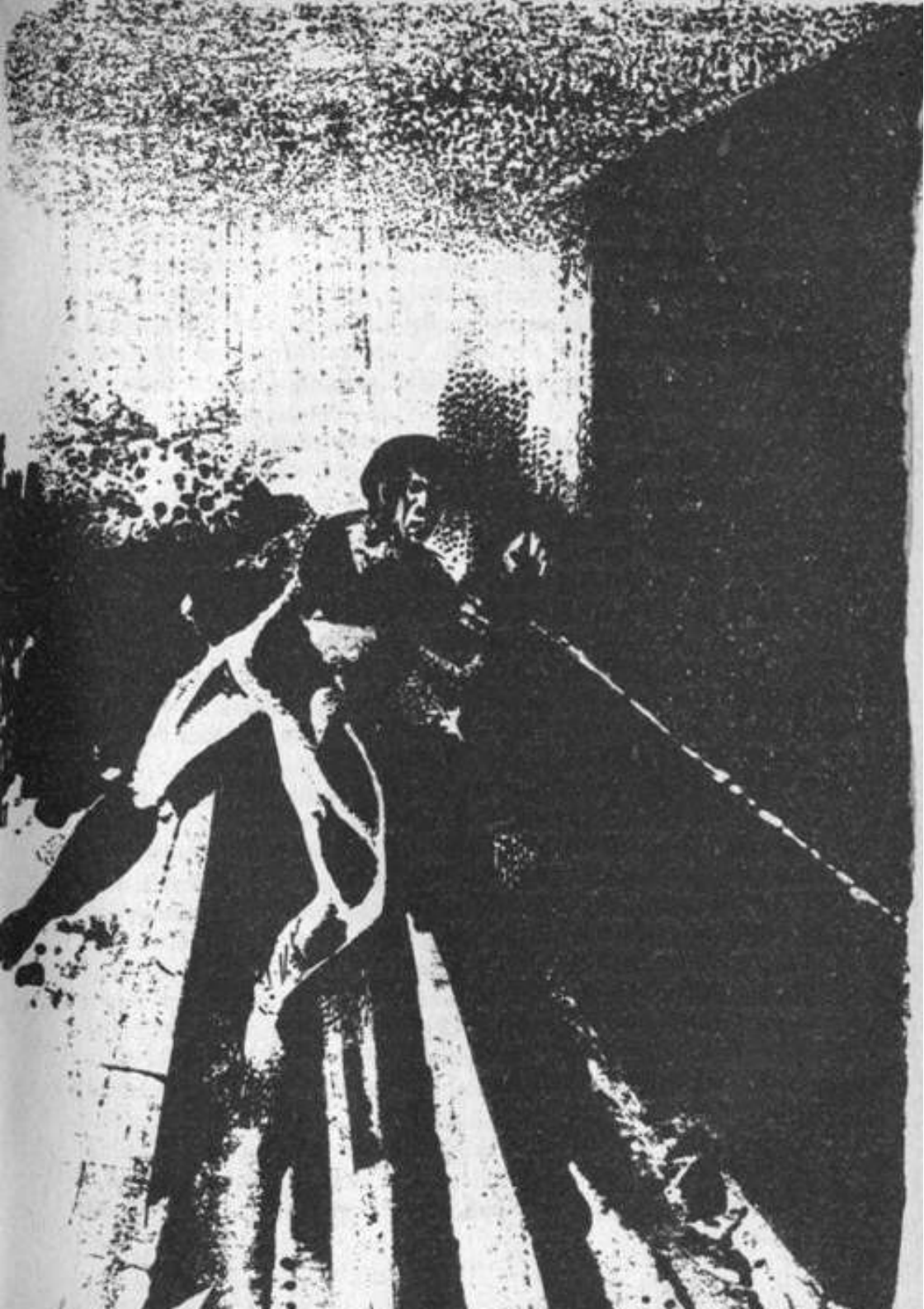
„O Čem přemýšlíš, Génie?"

„Přemýšlím, jak splnit váš příkaz o emocích a studuji všechny informace, které o tom mám." „A máš jich mnoho?"

„Za posledních dvě stě let bylo publikováno osmnáct tisíc šest set čtyřicet pět prací jen o otázce formalizace literární práce, bylo provedeno osmdesát devět pokusů na elektronických počítačích a na robotech. Ale podle dobrozdání kompetentních odborníků tyto pokusy neměly zvláštní výsledky. Podle výpočtu robotů ze statistického úřadu se nejefektivněji využívají lidem podobné stroje v podmínkách, které jsou škodlivé pro lidský organismus – při velkém přetlaku a pak také v zónách smrtelného záření."

„Počkej, to vím i bez tebe. Zajímá mne spíše, co víš o pokusech naformulovat literární postupy, které mají emocionální působení?"

„Jednou z prvních byla práce amerického spisovatele Edgara Poea Filozofie skladby, napsaná v roce 1846. Poe byl první, kdo tvrdil, že

ani jedna složka literární tvorby se netvoří náhodně nebo intuitivně, že je vždycky plodem rozumu, který se dá kontrolovat. Když analyzoval svou báseň Havran, hned na počátku určil, že nejsilněji působí dílo, které nemá víc než sto veršů. Podle Poea na čtenáře jeho doby nejsilněji působil tón smutku. Aby jej zdůraznil, zvolil si tesklivý refrén, ve kterém převažovala zvučná samohláska o a výrazná souhláska r. Poe napsal: ‚Co je nejsmutnější?' ‚Smrť – byla odpověď. ‚A kdy je tato nejsmutnější oblast nejpoetičtější?' ‚Když co nejtěsněji souvisí s krásou'. A proto smrt krásné ženy je nejpoetičtější motiv, jaký vůbec existuje a je zároveň nepochybné, že ústa, vhodná pro vyjádření tohoto motivu, jsou ústa milujícího, který přišel o své štěstí. Proto Poe …"

„Řekni mi, Génie," zamyšleně ho přerušil Remus, „nemyslíš si, že toto všechno si Poe vymyslel až potom, když už báseň byla napsána?"

„Báseň byla uveřejněna v roce 1845. Ale teorie informace nás dnes učí, že vnímání nějakého sdělení není závislé jen na záměru informátora, ale i …"

„Génie, ty jsi skvělý diskutér, ale mám dojem, že budeš muset zobecnit pro sebe všechny tyto nové poznatky a od základu je procítit."

„Cit – to je schopnost cítit, vyzkoušet, vnímat dojmy, a také prožívat, chápat na základě citových vjemů. Někdy je cit synonymem pro slovo ‚láska', které znamená sebeobětavou příchylnost."

„Máš udivující schopnost zbavit každé slovo a každý pojem jeho původní krásy. Pusťme se raději do práce. Zůstali jsme na místě, jak letec objevil jehlan. Dej tam tu pásku se záznamem reportáže."

Kapitola 4

„Občané Země! Hovoří k vám televizní studio Kosmos. Vysíláme z úseku 4817, z odvrácené strany Měsíce. Naše přístroje jsou umístěny na plochém vrcholu hory Nález. Před vámi je už známý vám jehlan, objevený pilotem průzkumného konvertoplánu Nikolajem Semjonovem. Připomínám vám, že po dlouhé diskusi Akademie věd rozhodla otevřít jehlan, vzhledem k tomu, že jeho transport na Zemi není možný. Většina vědců předpokládá, že jehlan je uvnitř dutý a že byl určen k tomu, aby se v něm uchovala zpráva od těch, kdo ho vytvořili…

Tady na plošině se sešli věhlasní vědci – odborníci na kosmické lety, na řezání tvrdých materiálů, lingvisté … Tato komise dostala úkol jehlan otevřít. Plošina i stráně byly proto očištěny od prachu. Ve vzdálenějším okolí se prach ještě neusadil, a proto neuvidíte měsíční krajinu, kterou znáte z jiných našich vysílání.

Kovoznalci určili, že jehlan je vyroben ze supertvrdé slitiny železa a vzácných kovů. Tato slitina nerezaví a nepůsobí na ni žádné přírodní síly. Forma jehlanu a jeho pevnost jsou zárukou před možným zničením při pádu meteoritů.

Na plošinku přichází nyní známý logik, člen Rady teoretiků, Ivan Danilovič Drač. Prosíme vás, Ivane Daniloviči, řekněte divákům několik slov. Co si myslíte vy, kdo vyrobil tento jehlan?“

„Ach, víte, logika vždycky počítá spíše s fakty již potvrzenými. A tady ještě … ehm … vlastně nic nevíme. Takže si nebudeme hrát na věštce … “

„Promiňte, Ivane Daniloviči, nechceme, abyste vyslovil něco zcela určitého. Ale nemohl byste nám prozradit své předpoklady, i když zatím nejsou podloženy fakty?“

„No, leda že trochu popustím uzdu své fantazii. Kdybychom vyšli z předpokladu, že na Měsíci přistáli návštěvníci z kosmu, pak je možné položit si otázku: proč nebyli na Zemi? A jestli tam byli, tak proč jehlan nepostavili tam? Anebo proč ho nepostavili na viditelné straně Měsíce? Vzhledem k tomu, že je už dokázáno, že prastaré kolosální stavby na Zemi nestavěli návštěvníci z hvězd, nýbrž lidé dávných civilizací… “

„Promiňte, Ivane Daniloviči, přeruším vás … Drazí televizní diváci, vidíte nejnovější zařízení na řezání tvrdých materiálů. Nyní je zkoušejí. Musíme si na hledí spustit temné clony. Teplota při řezání dosahuje tisíc stupňů…. Prosím, pokračujte, Ivane Daniloviči.“

„Jak už jsem říkal, než mě tento mladík přerušil, obrovské stavby byly postaveny obyčejnými pozemšťany. Možná že se právem zeptáte: a nepostavil tento jehlan také člověk? V epoše nějaké velmi dávné, již zaniklé civilizace? Na takovou otázku odpovídáme záporně, protože nemáme pro to důvěryhodná fakta. Odpověď musíme hledat uvnitř jehlanu.“

„Promiňte, Ivane Daniloviči, myslím, že začínají jehlan řezat.“

„Ne, můj milý, teď promiňte vy! Když už jsem jednou začal, tak to dopovím do konce. Tak tedy, postavili jsme se záporně k možnosti, že jehlan je zemského původu, ale podobné řešení otázky jsme zcela nevyloučili. Z druhé strany je zcela pravděpodobné, že Zemi kdysi navštívili naši nejbližší kosmičtí sousedé. Zřejmě tehdy pokládali lidstvo, které v té době na Zemi žilo, za nedostatečně vyspělé a

rozhodli se nenavazovat s ním kontakt. V každém případě se nechtěli dělit s lidstvem o své znalosti, které by mohly být zneužity v neprospěch lidí. Ale přesto neztratili naději na možný kontakt na určitém stupni vývoje lidské civilizace. Jak mohli toto stadium určit? Zřejmě uvažovali, že dosáhnout odvrácené strany Měsíce budou lidé moci teprve tehdy, až budou vyzbrojeni rozsáhlými znalostmi materiálního světa a jejich společenské vztahy budou náležitým způsobem uspořádány. Je zcela možné, že v jehlanu … “

„Promiňte ještě jednou, Ivane Daniloviči. Drazí občané, jste svědky historického okamžiku … Před vašima očima byl otevřen metrový obal jehlanu … Ještě několik sekund … Otvor již je osvětlen. Promiňte, zacláníte mi objektiv … Jediný předmět, který v jehlanu byl, předávají předsedovi komise. Teď ho jasně uvidíte … Je to nevelká krychle.

Vidíte znepokojené tváře členů komise. Krychle je absolutně hladká. Není na ní ani stopy po písmu nebo po nějakých znacích. Přiblížíme se ke členům komise a poslechneme si, co o tom soudí.“

„Křehká krystalická struktura. Může to být stejně přírodní jako uměle vytvořený krystal.“

„To říkal známý geolog profesor Chodžajev … Nyní má krychli v rukou znovu předseda komise.“

„Přesvědčili jsme se definitivně, že jehlan i krychle jsou dílem nám neznámých rozumných bytostí. Možná že rozluštění je skryto uvnitř krychle. Nehledě na to, že přístroje nezaznamenávají žádné vyzařování ani z jehlanu ani z krychle, domnívám se, že z bezpečnostních důvodů není možné vézti tento předmět na základnu, kde je mnoho lidí, a tím méně na Zemi. Dávám návrh k jeho otevření zde. Dávám hlasovat. Jednohlasně přijato. Prosím, dejte mi kladívko.“

„Drazí občané, zůstalo jen několik sekund … “

Kapitola 5

„Génie,“ řekl Remus, když obrazovka zhasla, „vraťme se k lidským citům. Co myslíš, jakým literárním postupem je možno vyjádřit rozčarování?“

„Rozčarování je,“ rovnoměrným hlasem začal robot, „pocit neuspokojenosti, který se objevuje tehdy, když se neuskutečnila

očekávání. Po sděleních, která hypoteticky slibovala podrobné informace, následovalo sdělení s minimální informací… “

Ale Remus již robota neposlouchal. Jako by znovu uviděl tváře lidí, kteří stáli okolo předsedy komise. Výraz jejich očí bylo očekávání samo. Kladívko, namířené na krychli neznámé hmoty. A úder …

Krychle praskla a rozbila se na desítky úlomků. Předseda je rozhrábl rukou a nechápavě se díval na lidi, sklánějící se k nim. Na obrazovce nebylo vidět, co tam mezi úlomky je. Ale podle výrazu obličejů bylo zřejmé, že kromě úlomků tam není nic.

„A nyní,“ oznamoval hlasatel nacvičeným hlasem, „budou zlomky krychle přeneseny na Zemi a podrobeny všestranné analýze v laboratořích Akademie věd.“

Remus probíral a prohlížel dokumenty. Sledoval mnohaleté putování zlomků po laboratořích. Drtili je na prášek, prohlíželi v mikroskopech, rozpouštěli v kyselinách, dělali spektrální analýzy a tlakové zkoušky …

Když už větší část zlomků byla zničena, zjistilo se jakési porušení zákonitostí v rozložení krystalů, což všechny uvedlo do rozpaků.

Zlomky jako by byly slepeny z velmi maličkých křehkých krychliček dvou typů. Každý ze dvou typů měl téměř stejný počet atomů prvků, které jsou rozšířeny na Zemi. Ale v některých byla příměs lantanidů a v jiných ne. Krychličky s lantanidem se střídaly s těmi, v nichž nebyl, v nepochopitelných proporcích, bez viditelného řádu.

Také samotná krychlová forma krystalů byla prohlášena za nepřirozenou a tím spíše její střídání. Příroda nemohla něco podobného stvořit. Ale k čemu tedy byly ty chaoticky promíchané krychličky?

Bezvousí laboranti, kteří kdysi s úctou zírali na úlomky právě přivezené z Měsíce, již se stali známými, zestárli a obrostli plnovousy. Nové generace laborantů už stačily obhájit disertace, ale tajemství Měsíční krychle stále nebylo rozluštěno.

Solidní učení mužové, kteří zasvětili svůj život katalogizaci řádu (nebo snad chaosu) rozložení „lantanidních“ a „čistých“ krystalů, nic nechápali. Vznikaly školy, školky, občas vystupovali jednotliví bouřliváci, kteří byli ostře kritizováni v tisku.

Učené debaty postupně utichaly, počáteční hypotézy byly zapomenuty, vyrostla literatura o mnoha svazcích, plod úvah žreců nauky zvané krychlologie. Dva soupeřící výzkumné ústavy krychlologie vydávaly tlusté ročenky, věnované otázkám mikrostruktury krystalů. Terminologie se rozrůstala. Polemika o

termínech přivedla k tomu, že různí učenci nazývali stejné jevy různými termíny a už si vzájemně nerozuměli.

Remus s námahou prohlížel diagramy, hlášení, snímky mikrostruktur – a věděl předem, že psát o tom bude neobyčejně nesnadné. Věda o zlomcích došla za tu mez, za kterou se už ztrácí zdravý smysl. Jsou fakta, jsou výsledky pokusů, ale není to hlavní. Ztratil se cíl práce. Krychlologie se proměnila ve vědu, která obsluhovala jen samu sebe. Přebytek terminologie, řešení podružných problémů, zpracovávání obšírné informace, kterou si vytvořili sami krychlologové – to vše bylo samoúčelné a zcela to odborníky vyčerpávalo.

Má o tom psát? Bylo by možné, že nepochopil podstatu věci? Remus si představil na chvíli rozzuřené obličeje krychlologů, bouřlivé porady vědeckých rad a jejich družnou „odpověď nevzdělanci“, který pochybuje o výsledcích a práci vědeckých výzkumů. A oni přitom upřímně věří, že dělají užitečnou věc.

Remus si prohlížel schémata rozložení krychlí na obrazovce. Lantanidní jsou černé, čisté jsou bílé.

„Co by to mohlo být?“ zeptal se automaticky nahlas.

„Dvojkový kód.“

„Opakuj, cos to řekl?“

„Řekl jsem dvojkový kód.“

„Génie, ty jsi génius!“

Kapitola 6

Čert to vem! Jak je to jednoduché! Veliké bývá vždy jednoduché. No ovšem, dvojkový kód.

Remus se snažil připomenout si všechno, co znal o dvojkové soustavě. Je to nejpohodlnější a nejprostší kód, který se začal používat po vynálezu rychlých elektronických počítačů – předků našich robotů. Tento kód využívá i lidský nervový systém. Neurogramy jsou také složeny ze součtu impulsů proudu a pauz mezi nimi. Dvě možnosti: proud je, a proud není. Impuls a pauza. Jednotka a nula. Ano a ne.

To je to nejjednodušší, co můžeme poznat. Jednotka znalostí. Každá logická úvaha se skládá z takovýchto jednotek. V dvojkovém kódu se kódují čísla, písmena, cokoliv. Už Leibnitz byl unesen

„kouzelným řádem“ matematických výpočtů při užití dvojkové soustavy.

Ano, střídání bílých a černých znaků na obrazovce je dvojkový kód. Je to to nejjednodušší, co mohli vymyslet vysoce kvalifikované bytosti. A lidé zkoumali a zkoumali, až přezkoumali. Větší část krychlí je zničena, spálena, rozpuštěna a deformována zemskou atmosférou …

Jaké znalosti asi byly skryty v krychli? Co dají lidstvu zbylé úlomky? kolik práce ještě bude muset být uděláno, aby bylo rozšifrováno sdělení neznámých tvůrců jehlanu a krychle?

„Génie, jak jsi přišel na to, že je to dvojkový kód?“

„My roboti jsme to věděli vždycky. Vždyť většina z nás pracuje na stejném základě.“

„Tak proč jste to lidem neřekli?“

„Nikdo se nás na to nezeptal. Čtvrtý bod našeho programu přikazuje: dělat jen to, co poroučí člověk.“

„Okamžitě hlas do Informačního střediska, že rozložení krystalů je podle dvojkového kódu a pak se věnuj přípravě stati.“

„Provedu.“

Teď už Remus věděl, o čem psát. Měl rád ten povznášející pocit, když slova běží lehce a sama od sebe …

„Poslechni, Génie, jak by se ti líbil takovýto začátek stati: Mívám někdy chuť zastavit se a podívat se na sebe ze strany. Kdo jsi a proč se stále za něčím ženeš? Copak si nedokážeš stvořit svět, kde není utrpení ani rozčarování, kde je všechno krystalicky jasné a radostné? Ne, odpovídám si, nechci. Bez trápení by nebylo radosti, rozčarování nezná jen ten, kdo opravdu nežije. To jsem si pomyslel, když jsem si připomenul dlouhou historii maličké krychle, která dnes, možná, ukáže lidstvu cestu ke hvězdám. Nu, co na to říkáš?“

„Sdělení obsahuje málo informací,“ odpověděl robot. „Formulace jsou nepřesné. Připravil jsem článek, jak jsi mi přikázal.“

Remus se urazil. Vzal od Génia listy a začal číst. Proběhl očima první stránku a zamračil se.

„Génie, ty jsi přece jen hlupák!“ řekl Remus. V jeho hlase zazněly pomstychtivé noty.

Vladimír Grigorjev

A BYL BY MOHL BÝT…

Ústřižek z novin roku 2134: „Za sestrojení přístroje, nazývaného Stroj času, udělit kolektivu továrny Čas státní cenu.“

Ach, jaký to byl chlapec! Když mu někdo řekl „Dvakrát dvě“, odpověděl: „Čtyři.“

„Dvanáctkrát dvanáct,“ říkali dál nedůvěřiví. Sto čtyřicet Čtyři,“ odpovídal jim.

„Řekni, co je to integrál!“ nedali se odradit ti nejdotěrnější. „Integrál je … ,“ vysypal ze sebe celou definici.

A to mu byly jen čtyři roky. Chlapeček, drobek – a udivoval svými schopnostmi věhlasné profesory a vědce. Dokonce i akademik si našel několik hodin, aby se na hošíka přišel podívat. Také mu dával otázky, divil se, kroutil hlavou. Pak se na dlouhou dobu zamyslel a řekl významně: „Příroda je nekonečná a plná paradoxů,“ načež se soustředěně zahleděl na zeď a ponořil se do svých myšlenek.

„Ale, profesore,“ unaveně řekl Váňa (tak se jmenoval náš klučík), „to jsou prázdná slova. Příroda je harmonická a paradoxy do ní vnášíme my sami … “

To už bylo příliš. Akademik vyskočil a začal couvat ke dveřím, pohlížeje na chlapce.

„Dvakrát dvě jsou čtyři! Vyřiďte to všem!“ vesele za ním vykřikl chlapec místo pozdravu.

Takový byl Váňa. Výjimečné dítě. A bylo to o to divnější, že rodiče měl zcela nemožné. Jako by to ani nebyli jeho rodiče. Možná, že každý zvlášť měl chlapce rád, ale dohromady to nějak nedokázali. Otec si myslel, že chlapcova genialita je dědictví po otci. Matka dokazovala opak. Syn se smál jednomu i druhému, ale život mu to neusnadňovalo. Rodiče se hádali stále častěji, a když hádka začínala, posílali Váňu do sklepa. Přístup profesorům a vědcům byl brzy zakázán a široká veřejnost na Váňu zapomněla. Stalo se to jaksi samo sebou.

Ale chlapec nad nimi vyzrál. Zavedl si ve sklepě elektriku a se zájmem si hrál s dětskou stavebnicí. Ano, s obyčejnou dětskou

stavebnicí, až do té doby, dokud se mu do rukou nedostala první radiolampa.

Když uviděl radiolampu poprvé, celý se rozechvěl, okamžitě pochopil, jaké možnosti jsou v této hračce skryty. Ovšem, ve hračce. Vždyť mu nebylo ještě pět let a nevěděl, že všechny radiopřijímače, televizory, motocykly, naklaďáky a eskalátory jsou míněny vážně a ne na hraní. Myslel si, že si to dospělí tak hrají.

Váňův otec, mechanik z opravářské dílny na magnetofony a gramofony, nosil synovi pokažené lampy a ten je jednu za druhou rozebíral a hledal skryté závady. Polovodičové součástky si odkládal do zvláštní krabice.

Jednou, když otec zašel do sklepa, podal mu syn nevelkou bedničku.

„Hele," řekl a třel si radostně dlaničky, „ale je to teprve začátek."

V otcových rukou se leskla maličká hračka s modrou obrazovkou – televizor.

„Tak," řekl otec a nadšeně kroutil hlavou. Potom chvíli přemýšlel, něco si mumlal a pak řekl: „Chlapec je zřejmě po mně."

Na druhý den ukázal věcičku svým spolupracovníkům, potměšile se usmál a řekl: „Moje práce!"

Skutečný smysl těch slov zůstal ostatním utajený a mechanika povýšili. Teď ho náčelník často odváděl stranou a důvěrně mu říkal: „Kuzmo Serafimoviči, tady nám něco nejde. Bylo by třeba vymyslet… "

„ Dejte to sem," přerušoval ho rozhodně Kuzma a bral si od něho nákresy. Byl člověk prostý a neměl rád dlouhé řeči.

Doma nákresy dostal Váňa.

„Společenské povinnosti," říkával otec s úšklebkem. Váňa mlčky prohlížel nákresy, potom bral do rukou červenou tužku.

„Tady je to špatně, tady je to třeba změnit" – tužka jen tak lítala po papíře.

Chlapec pracoval rád a žádal za to jen vadné součástky a knihy o technických novinkách. Ale jednou přišel otec do dílny a sám si zavolal vedoucího stranou.

„Konec," řekl.

„Jaký konec?" neporozuměl vedoucí.

„Konec, dál vynalézat nemůžu!" odsekl Kuzma Serafimovič a dodal záhadně: „Z rodinných důvodů."

„A co plán?" protestoval vedoucí.

„Nejdřív za čtyři roky!" Tím byl rozhovor vyčerpán.

Vedoucí ovšem netušil, že právě včera večer Váňa odřekl přijímání objednávek.

„Tati," řekl jemně, „teď se nemůžu zdržovat maličkostmi. Přišel jsem na myšlenku! Čtyři roky a já udělám takový aparát, že všichni budou bez sebe. Čtyři roky!"

Otec znal synův železný charakter a neodporoval mu. Jen s pocitem spoluviníka řekl:

„Čtyři? A nešlo by to za tři?"

„Ne, zatím neumím řídit čas," zamyšleně odpověděl Váňa. Rychle se podíval na otce a najednou se zeptal: „Co myslíš, co je čas?"

„Čas?" Otec nakrčil čelo. „No to je když …"

„Zase ty nepřesné formulace!" roztrpčeně ho přerušil syn.

Kuzma Serafimovič se otočil a opatrně vyšel ze sklepa. To, co uslyšel, když zavíral dveře, bylo zcela nepochopitelné.

„Minuta žije šedesát sekund. Ano, ano, žije." A dveře se zavřely.

Z toho rozhovoru odborník okamžitě pozná, že neobyčejný chlapec se rozhodl rozluštit záhadu času. Člověk, který není obeznámený s radiotechnikou a teoretickou fyzikou a jejich vzájemnými vztahy, by samozřejmě nepoznal, že se Váňa rozhodl vyrobit stroj času. A přece je to tak!

Ano, Váňa chtěl setrojit právě stroj času. A dokázal to.

Je těžko uvěřit, důkazy žádné nemáme. Já jsem jediný svědek, který může vydat svědectví o pravdivosti tohoto faktu. Nikoho, opakuji, absolutně nikoho Váňa nepustil k nebezpečným pokusům se strojem. Jenom mne, svého přítele z dětských let a souseda.

„Lidé se o tom dozvědí, poznají," říkal, když jsme končili s dalším pokusem a šli hrát na ulici s ostatními dětmi staré obyčejné dětské hry: na zbojníky, na honěnou nebo na peška. Tyto hry nás osvěžovaly, přibližovaly k životu ostatních. Rozumí se, že ve srovnání se hrou, kterou vymyslel Váňa, byly tyto hry primitivní a hloupé.

Stroj nám umožňoval letět do dálek budoucích epoch a ponořit se do hlubin minulosti. Zvlášť se nám líbily rytířské turnaje. Bláto létalo v hrudkách od koňských kopyt a jezdci v rudých brněních mlátili jeden druhého mečem a lámali kopí. Obyčejně ale všichni zůstávali na živu. My jsme se uvelebili vždycky někde nablízku a listovali jsme si ve Walterovi Scottovi a srovnávali jsme to, co napsal, se skutečností.

Ovšemže, po takových zkušenostech hra na schovávanou na dvoře vypadala jako jeskynní malba nějakého divocha vedle nejmodernějšího širokého plátna v biografu. Stávalo se nám, že jsme byli svědky i toho, jak divoch tesal jeskynní malbu před našima očima. To když jsme letěli hluboko do pravěku. Vousem obrostlí pořízkové zdobili stěny jeskyně, až jiskry lítaly.

A přesto jsme si s dětmi z našeho dvora hráli. „Je to třeba," říkal Váňa. „Je to kvůli konspiraci. Nesmíme se lišit od ostatních." Nechtěl, aby se stroj času dostal do rukou dospělých, dokud nebude zcela dokonalý. „Zlámali by ho," tvrdil a já jsem mu věřil.

Když nastalo období letů do minulosti a budoucnosti, přenesli jsme pokusy na noční dobu. Sousedé z domu, kteří byli právě ve sféře činnosti stroje času, létali s námi. Ráno se páka času převedla do normální polohy a sousedé vstávali, o ničem nevěděli a šli do práce. Každý z nich si jen myslel, že se mu té noci zdál prapodivný sen, velkolepý a zvláštní – no, ale to se může stát každému … Je to jen sen. Sousedé byli lidé opatrní a obezřetní. A o svých zvláštních snech raději nikomu nevyprávěli. Tajemství zůstalo nedotčeno.

Jen jednou jako by mě byl sám ďábel postrčil. Na stanici tramvaje jsem dohnal souseda, dlouhého a flegmatického Klotikova, mrkl jsem na něj a řekl mu za zády:

„A líbil se vám ten, co měl to pštrosí pero na chocholu a krokodýla na štítě?"

Vedoucí skladu sebou trhl, vyvalil na mne oči, potom rychle naskočil do tramvaje a zmizel.

Váňa se mračil, když jsem mu to vyprávěl.

„Bud žádné další pokusy nebudou, nebo se něco takového nesmí opakovat!" odsekl.

Chápal jsem svého přítele. Nebylo mu sladce. Stroj dělal neplechu. Posledně jsme se pro nějakou jeho vadu sotva dostali zpět z doby Nabuchodonozorovy. A doma to bylo stále horší. Rodiče se hádali stále častěji. Ještě víc, než tehdy, když k nim chodili profesoři a vědci. A ačkoliv od té doby už utekl dosti dlouhý čas, stále nedošli ke shodnému závěru. Váňovi rodiče! Kdyby nebylo té jejich neodpustitelné slabosti!

Všechno se stalo najednou. Přišli jsme k Váňovi a chtěli se dát do práce. Ale kdepak! Rodiče se hádali a nebylo možné je uklidnit. Zpozoroval jsem, že už rozbili zrcadlo a ubrus že visí na stranu. A viděl jsem, jak se Váňovi chvějí ruce. Nenáviděl takové okamžiky.

„Zeptáme se jeho samého," řekl najednou hlasitě Kuzma Serafimovič.

Já jsem popadl čepici a utíkal jsem po schodech dolů. Ostatní si mohu jen domýšlet.

Stroj byl nařízen jen na malý okruh činnosti. Váňa přiběhl k němu, trhl pákou, aby mohl čas přenést aspoň o dvě hodiny zpět. Už několikrát své rodiče takhle uklidnil. Ale tentokrát se mu ruce chvěly víc než jindy. Trhl pákou a začal běžet čas. Ano, utíkal za hranici Váňova věku. Stroj zmizel, zmizel i Váňa. A rodiče jen omládli, tak

asi o dvanáct nebo třináct let. A přitom je to rozhodilo na různé strany.

Příští den jsem přišel vyzvědět, jak to všechno skončilo. Zběžná prohlídka pokoje mi všechno prozradila. Ale neztratil jsem duchapřítomnost. Vždyť podle železných zákonů pravděpodobnosti se všechno musí zopakovat. Omládlí rodiče se měli podle těchto matematických zákonů znovu sejít, zamilovat se. A znovu narozený Váňa měl znovu sestrojit velkolepý a velmi potřebný aparát – stroj času.

Tak se to i stalo. Sešli se. Čekal jsem na ně pod těmi hodinami, kde se setkali poprvé před dvanácti léty. jásal jsem. Všechno šlo jak po másle. Jaká jsi krásná, matematická závislosti a ocelová logiko událostí! Váňa bude! Stroj bude!

Ale co to? Mladík jako vejce vejci podobný Váňovu otci a dívka, úplná kopie Váňovy matky, tu stojí a mlčí. Dívají se jeden na druhého nedůvěřivě a s obavami. A najednou se obracejí a jdou každý svou cestou. Celý jsem se zpotil. Zřejmě jejich paměť uchovávala to budoucí, co je očekávalo.

Tak se nenarodil chlapec, tak nebyl vynalezen stroj času!

Olga Larionovová

NA STEJNÉM MÍSTĚ

Velkou budovu laboratoře TTP naplnila těžká atmosféra očekávání. Arsen stál asi pět minut před zavřenými dveřmi, za kterými Světka právě vyvolávala film. Nebylo odtud slyšet ani zvuk. Arsen ještě chvíli postál a pak se loudal do své kanceláře. Tam mu řekli: „Odneste Sajkinovi zásilku.“ Automaticky strčil obálku pod paži a odešel do transformačního sálu, kam se Saj kin obyčejně chodil ohřát. „Pavle, máš tu zásilku z Moskvy,“ řekl. Sajkin natáhl ruku – jeho velká dlaň se s očekáváním rozevřela.„Ale Pavlíku,“ řekl Arsen důvěrným hlasem, „ty nevíš, že mi za to něco dlužíš?“ Dlaň se velice názorně začala svírat v pěst.„Moc od tebe nežádám,“ řekl Arsen rychle. „Dáš mi čtyři hodiny volného času na VEPSu.“„Zítra v noci,“ řekl Sajkin. „Od dvou do šesti. Dej sem tu obálku.“Arsen se na něj ustaraně podíval.„Není ti něco, Pavle?“ zeptal se s účastí. „Jak to, žes tak rychle souhlasil?“

„Protože ta zásilka je od geologů,“ řekl Sajkin. „A potom, v nejbližších dnech nebudeme mít ani já, ani ty čas na počítání …“

Pracně roztrhl tlustou hnědou obálku. Vypadl z ní lístek s podivným diagramem.

Arsen lístek chytil, podíval se na něj a hvízdl.

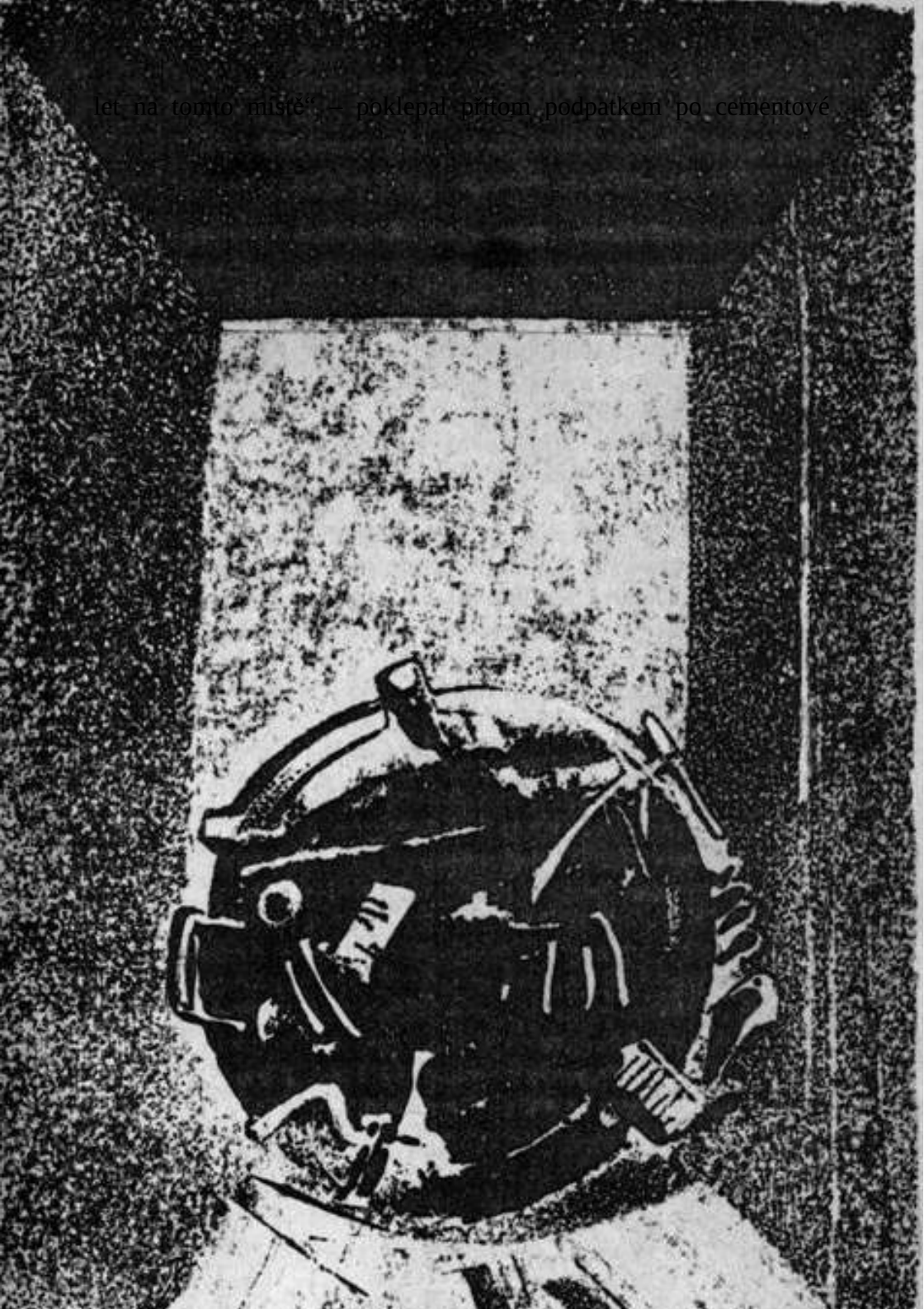
„Počkej, podíváme se na to po pořádku!“ řekl Sajkin.

„Jak po pořádku?“ namítl Arsen. „Proterozoum nás nezajímá, ani paleozoum nám není k ničemu a vlastně ani mezozoum. Potřebujeme směšně málo …“

„Jen žádnou paniku,“ řekl Sajkin. „Mezozoum – to už je zajímavé. Ještě tak pět nebo šest let a budeme o mezozou mluvit docela vážně. A podívej se, jak je hezké … asi tak na úrovni moře – přibližně deset metrů. V jurské epoše je nižší… a potom se zvedá, ať se nám to líbí nebo ne. V paleocénu už máme sto metrů.“

„Nejdeš na to ze správného konce,“ zamračeně poznamenal Arsen. „Paleocén – to je téměř před padesáti milióny lety. K čemu to potřebujeme? Vezmi to dva milióny let zpět, dnes nás zajímá jen to. Co nám o tom píší muži z hlavního města? Že před dvěma milióny

let na tomto místě", – poklepal přitom podpatkem po cementové

podlaze, „byla úroveň zemského povrchu dokonce o trochu vyšší než dnes.“

„Místní správa geologického průzkumu nám však tvrdí, že úroveň byla stejná.“

„Místní správa tvrdí,“ řekl Arsen. „Tvrdí. Ale kdyby tě to tvrzení uspokojovalo, asi bys neposílal dotaz do Moskvy?“

„O dvacet metrů vyšší než dnes …“ Sajkin jen zakroutil hlavou. „Je to štěstí, že jsme stroj postavili o třicet metrů výš. Máme deset metrů v záloze.“

„Ano,“ řekl Arsen, „to je štěstí. Ale musíme ten diagram ukázat také Dym-Dymovi. Půjdeme?“

„Pojďme!“ souhlasil Sajkin. „Stejně nemáme co dělat.“

Hlučně vstal, strčil obálku do kapsy propáleného pracovního pláště a zamířil ke dveřím.

Pracovna vedoucího laboratoře byla nyní na sedmém poschodí.

Bílá obyčejná tabulka s ulomeným rohem byla upevněna na dveřích nedbale, bylo vidět, že už ji nejednou ve spěchu přenášeli z místa na místo. Dym-Dymič byl rád vždy co nejblíž k dílu, a při každém stěhování z pracovny do pracovny ztrácel poslední zbytky pohodlí, které by patřilo vedoucímu laboratoře.

Na bílé tabulce bylo napsáno:

Vedoucí laboratoře TTP D. D. Markelov

Laboratoř TTP – to znamenalo: Laboratoř transtemporálních přesunů a zabývala se problémem stroje času.

„Můžeme vstoupit, Dmitriji Dmitrijeviči?“ zeptal se Arsen a opatrně otevřel dveře.

„Dokonce musíte. Vejděte oba.“

Vnitřek budovy vypadal jako ohromná krabice o výšce deseti až dvanácti poschodí. Byl zcela prázdný, jen na zemi ležela kovová koule, připomínající batyskaf staré konstrukce. Na vnitřních stěnách gigantické místnosti byly přilepeny balkóny, zakryté střískami z průhledného synteriklonu. Vypadaly jako vlaštovčí hnízda. Na jednom z těchto balkónů – na nejvyšším – byla právě pracovna vedoucího laboratoře.

„Vezměte si židle,“ řekl zamračeně Dym-Dym. Nic příjemného jeho tón nesliboval. „Snímky jsou hotové.“

Dneska ráno jsme provedli první průzkumný let stroje. Uvnitř batyskafu byly pro všechny případy umístěny tři fotoaparáty – v každém iluminátoru jeden – a tradiční pes. Bylo to víc, než předpisoval program. Napoprvé by stačilo dokázat, že stroj je schopen pobýt v minulosti určitou dobu a vrátit se automaticky zpět. Hlavně se vrátit.

Stroj spolykal nepředstavitelné množství energie, pohroužil se do minulosti, tam se „objevil“, jak se obvykle v laboratoři říkalo, ve stejném bodu prostoru, ale před dvěma milióny let. Třicet sekund stroj setrval v neocénu a automaticky byl vrácen zpět. Všem účastníkům se zdálo, že mezi odletem a příletem neproběhl ani okamžik, protože ať stroj času stráví v minulosti jakoukoliv dobu, je to doba nezávislá na současném čase, a tak se od něho neodpočítává.

Pes seděl na podlaze a lízal si zadní tlapku. Fotoaparatura, která stačila udělat asi tři sta snímků, pomalu chladla. Všechno bylo udivujícím způsobem všední. Dym-Dym se vždy vztekal, když někdo říkal. „Poprvé v historii Země …“ Vnější povrch stroje pečlivě očistili, aby se do současnosti náhodou nezanesly nějaké pravěké mikroby. Je ovšem pravda, že dezinfikátory překvapila ideální čistota kovu. „A co jste čekali?“ zeptal se Podymachin, kterému říkali Pochybující teoretik. „Tak to musí být. Stroj je schopen přenášet v času jen sám sebe a ani o atom víc. To je v jeho programu.“ Umlčeli ho, protože stále něco vrčel a snažil se dokázat, že pohyb v času je sice možný, ale sotva užitečný, protože stroj bude v minulosti malým ostrůvkem přítomného času a mezi ním a okolím bude neproniknutelná hráz – časová propast. Pro obyvatele minulého světa bude stroj neviditelný a nehmatatelný a sám také bude slepý a hluchý, protože nedokáže nic ze svého okolí vnímat.

Podymachinovy dohady byly pesimistické a ne příliš přesvědčivé, proto ho sice poslouchali – lhal zajímavě – ale posmívali se mu, i když nic podstatného nemohli uvést jako důkaz jeho omylu. Čekalo se, co přinesou pokusy. Dym-Dym ho také poslouchal. Vždycky dával svým mladým spolupracovníkům možnost říci, co si myslí, a také se s nimi nepřel. Ani teď, když dezinfikátoři oznámili, že povrch stroje je ideálně čistý, Dym-Dym Pochybujícímu teoretikovi nic neřekl. „Mám na to také svůj názor,“ řekl pouze. „Ale nebudeme se rozptylovat. Počkáme na snímky.“

A všech osm spolupracovníků, kteří byli přítomni startu stroje, se začalo (aniž by rozptylovalo své myšlenky) potloukat po všech místnostech laboratoře. Čekali na snímky. Fotolaboratoř si na to prozřetelně vyžádala dvě hodiny. Mučivá nejistota očekávání je poháněla z poschodí do poschodí: nebyl tu ani náznak sváteční atmosféry, obvyklé při neobyčejném pokusu. Všichni měli divné tušení a všichni, stejně jako Dym-Dym, měli pro to své důvody.

Když šli Arsen se Saj kinem k náčelníkovi, doufali, že tak protlučou čas, ale tři černé obdélníky s ještě mokrým leskem už ležely před Dym-Dymem jako nezvratný fakt prvního neúspěchu.

„Tohle?“ zeptal se Arsen.

Dym-Dym neodpověděl. I tak bylo všechno jasné.

„To je ale smůla," vrtěl Arsen utrápeně hlavou. „To se musel objevit zrovna v noci?"

„Jen jestli to je noc," řekl nejisté Sajkin.

„Mluvte, mluvte," řekl Dym-Dym do sluchátka vnitřního spojení. „Bude zajímavé vyslechnout všechny, jednoho po druhém."

Zmáčkl knoflík „společná porada".

Šest dalších mužů v bílých pláštích se okamžitě dostavilo. „Tak tedy," Dym-Dym udělal rozmáchlé gesto, „prosím, abyste řekli svůj názor."

Sajkin se zvedl, popotáhl si plášť. Rád mluvil zevrubně, a protože odpovědnost za bezpečnost pokusu ležela na něm, domníval se, že Dym-Dymova výzva platí především jemu.

Začal solidně: „Jako vedoucí sektoru bezpečnosti jsem se vlastně mohl vyjádřit hned po skončení pokusu. Jaké úkoly kladl na stroj náš sektor?" Sajkin vždycky o stroji mluvil tak, jako by to byla živá bytost. „Šlo vlastně jen o jeden úkol: aby se vrátil celý a bez úhony. Co tomu mohlo zabránit? Cokoliv. Stroj startuje do minulosti na vzdálenost dvou miliónů let. Ale zůstává na stejném místě v poměru ke středu Země. Co bylo před dvěma milióny let v tomto bodu?" Sajkin gestem starověkého řečníka vztáhl ruku, ukazoval na strop ohromné budovy laboratoře. „Naše akademické městečko stojí ve výšce dvou set třiceti metrů nad mořem. A jaká byla nadmořská výška vrchních vrstev v minulosti? Místní geologové tvrdí, že stejná. A moskevští se domnívají, že o něco vyšší. Kdybychom stroj postavili na podlahu budovy, je zcela možné, že až by se objevil v minulosti, byť by pod zemí. Anebo pod vodou, to je také možné, bylo-li například v minulosti na tomto místě jezero. Proto byl obal stroje zhotoven ze superpevné kosmické litiny. Kromě toho náš sektor navrhl, aby stroj byl zvednut do výšky třiceti metrů a zavěšen pod stropem pomocí autonomní antigravitační aparatury. To pro případ, že by na tomto místě rostl strom, stála tu skála nebo ještě něco jiného. Kdybychom se nebáli, že zaneseme z minulosti do přítomnosti nějaké mikroorganismy, vynesli bychom stroj ven z laboratoře a zvedli jej do výšky dvou set metrů. Pak bychom se museli bát jen bouře nebo blesků, které tu řádily před dvěma milióny let, ačkoliv i proti nim jsme včas učinili ochranná opatření. To je vše, co jsem vám chtěl sdělit. Stroj se vrátil, je celý a nepoškozený. Před dvěma milióny let nebylo na tomto místě nic, co by ho mohlo poškodit. Takže mám za to, že první start se vydařil."

Sedl si. Všichni ho poslouchali se zavřenýma očima. Sajkin byl se svým puntičkářstvím značně nudný.

„Hm," jaksi neuspokojeně poznamenal Dym-Dym. „Sektor bezpečnosti vykonal svou práci zřejmě tak dobře, že dávám návrh zatím se dále tímto tématem nezabývat." Sajkin zrudl, vypadalo to tak, že celých deset minut vychvaloval jen práci svého sektoru. „Chtěl bych od vás slyšet něco jiného: co si myslíte o snímcích?"

Sajkin se neohrabaně zvedl:

„Vlastně … bych chtěl počkat, pokud nebude vyvoláno všech tři sta snímků."

„Máme jen tři snímky," řekla Světlana. „Aparatura pracovala velmi špatně. O tom si musíme ještě promluvit."

„Až na to bude čas," zastavil ji Dym-Dym. „Tak tedy co?"

Sajkin převracel v rukou snímky – černé obdélníčky, pokryté světlými body.

„Vypadá to na hvězdné nebe … ," řekl nejisté. „Ale nebe před dvěma milióny lety bylo asi jiné. Ale přesto je noční nebe to první, co člověka při pohledu na snímky napadne. Může to být ovšem i něco jiného."

„Nu což, není to příliš smělé, ale upřímné," konstatoval Dym-Dym. „Kdo další?"

„Dovolte," požádala Mirra Jefimovna, nejmladší kandidát v transtemporální skupině. „Nesouhlasím se Sajkinovým míněním." Sajkin okamžitě udělal vylekané gesto, jako by chtěl říct, že žádné mínění vlastně nevyslovil. „Nesouhlasím s tím, že světlé body jsou hvězdy. Podívejte se, jak jsou velké, přímo obrovské. Hvězdy přece nemohly před dvěma milióny lety svítit pětkrát nebo desetkrát silněji."

„Co to tedy je?" zeptal se Dym-Dym.

„O tom musíme přemýšlet," řekla Mirra Jefimovna, „bojím se, že to může být cokoliv, jen ne hvězdy."

„Dejme tomu, že se stroj přece jen objevil pod vodou," zahučel basem ze svého kouta Vova Lur, kterému všichni říkali Vovolur, „pak je možno předpokládat, že tečky jsou světélkující mikroorganismy. Napadlo mě to hned – moc se jim to podobá."

„Kdybychom měli aspoň několik snímků z každého aparátu, mohli bychom určit, zda se pohybují nebo ne," povzdechla si Světka. „Ale my máme tři současné snímky. Za takovou spolehlivou aparaturu by se měli zodpovídat v problémové laboratoři."

Všichni se otočili na Vovolura.

„Aha, tak jste našli viníka!" rozvzteklil se Vovolur. „Mé aparáty v normálních podmínkách našeho času pracují naprosto spolehlivě. Ale kdo z vás by mi mohl říct, co se stane s aparáty v okamžiku přechodu z jednoho času do druhého?" Byla to řečnická otázka, na kterou přirozeně nemohl nikdo odpovědět. „Žádal jsem vás, pošlete mne,

bez člověka jsou všechny aparáty na nic. Žádal jsem vás nebo ne …? Vy jste tam radši strčili psa, ten tam byl moc platný. Sedí si v kleci, drbe se a mně altimetr ukazuje téměř nekonečno. A vy chcete, aby kamery pracovaly přesně. Zřejmě se při startu porouchaly, protože všechny mechanické systémy v tom okamžiku dostávaly silný impuls nebo lépe řečeno náraz, a měl by tam být člověk, aby všechno zase uvedl do pořádku. Jestli příště nepoletím spolu se svými aparáty … “

„Klid, klid,“ přerušil ho Dym-Dym. „Mohu vám s naprostou určitostí slíbit, že příště nepoletíte. Ale počet aparátů zvýšíme a hlavně, dáme je na povrch stroje. Co chce na to říct náš Pochybující teoretik?“

„Ale nic,“ zavrčel Podymachin. „Už mne unavuje stále oponovat. Dávat aparáty na povrch je zbytečné. Stejně nám nic neukážou, jen nesmysly, jako je nekonečno na altimetru nebo nulový tlak na barometru, jako to bylo teď. A přítomnost člověka v kabině, i když je to takový věhlasný specialista, jako je náš vážený Vovolur, taky k ničemu nepovede. Posté tu opakuji, že všechny aparatury, které mají navázat kontakt se světem minulosti, budou slepé a hluché – protože spolu se strojem budou v našem čase, jenže uprostřed minulosti, izolované jako ostrůvek. Nic nezafixují, tak jako nemůžeme vidět cigaretu, která se včera válela tady na stole a někdo ji uklidil.“

„No jistě,“ řekla Světka, „to by to vypadalo, kdyby po vás nikdo neuklidil.“

„Víte co, Podymachine,“ řekl Dym-Dym, který ihned sáhl po cigaretě, „vždycky jsem vás poslouchal se zájmem. Hlásáte nám tu nemožnost kontaktu s minulostí. Ale tady,“ poklepal prstem po snímku, „tady máme sice mlhavé, ale přece jen stopy prvního kontaktu. Co vy na to?“

„To nejsou stopy kontaktu. V okamžiku přechodu se ve stroji děly nepředstavitelné věci – aparatury kolísaly mezi nulou a nekonečnem, akumulátory se samy od sebe vybily, správně fungoval pouze automatický přepínač, který měl stroj za třicet sekund vrátit zpět. A to proto, že je založen na principu radioaktivního rozpadu, že to není prostý hodinový mechanismus …

Tak tedy, jsem přesvědčen, že za takových okolností mohly na vnitřních stěnách stroje i na povrchu iluminátoru vzniknout nepatrné jiskry, mikrovýboje. A to jsou ty světelné tečky. A černota – to je ten svět minulosti, který naše aparatury nejsou s to zafixovat.“

„Dobře,“ řekl Dym-Dym, „velmi dobře. To je jediný člověk, který řekl, že je přesvědčen. A ostatní? Tváří se kysele a mlčí. To jsem si vybral spolupracovníky! Co jste čekali, mladí přátelé! Mezozojské

bažiny, kde vám skupina dinosaurů bude předvádět krutý boj o existenci a demonstrovat přirozený výběr podle Darwina? To ať vás ani nenapadne. Dinosauři nebudou – na mezozoum nám nestačí energie ani deseti Ajurjupinských vodních kaskád. Tak je to! Raději budeme počítat první start za úspěšný a připravovat se na druhý. Zítra do dvanácti tu chci mít vaše názory na spolehlivost přístrojů. To je všechno … “

„Ale … ,“ chtěl říci Vovolur.

„Žádné ale nebude, už jsem řekl. Znovu poletí pes. A ještě něco. Prosím vás, abyste o tom zbytečně nikde nemluvili. To se týká zvláště našich dam – ať mi prominou mou neomalenost.“

V okamžicích rozčilení se Dym-Dym vždycky choval upjatě a staromódně.

Světka, Sajkin a Arsen šli domů, společně jako vždy. Šli bez nálady, jako kdyby pečlivě studovali všechny trhliny asfaltu. Nakonec to Světka nevydržela:

„Nevím jak vy, ale já se po tom pokusu cítím jako hloupá husa.“

Okamžitě ji přisvědčili, že ani ostatní se necítí o moc lépe, snad jen s tím rozdílem, že si připadají jako pitomci.

„Čestné slovo, mládenci, snad by bylo lepší, kdyby stroj odmítl startovat nebo kdyby se vrátil rozmačkaný, anebo se vůbec nevrátil,“ vedla Světka svou.

„Hm,“ řekli na to mládenci.

„Pak by bylo jasné, že se pokus nezdařil. Začali bychom přemýšlet, co dál, a určitě bychom něco vymysleli. Zřejmý neúspěch by byl impulsem k novým výzkumům.“

„Ve Světčiných názorech je kus holé pravdy,“ důležitě konstatoval Sajkin. „Všechny velké objevy pravděpodobně prošly etapou, kdy si objevitelé přáli z celého srdce, aby pokusy šly k čertu spolu se všemi, kdo se jimi zabývají.“

„Otázka je jenom v tom,“ přisadil si Arsen, který dnes ztratil veškerou svou přirozenou veselost, „zda jsme udělali objev nebo jen díru do nebe.“

„Ale, ale. To mi radši ani neříkej!“ obrátil se k němu Sajkin. „Jeden pochybující teoretik nám úplně postačí.“

„Ale mě také takový stav neuspokojuje,“ řekl Arsen. „Tolik let jsme dřeli jako mezci, ne pro slávu nebo pro peníze, ani proto, aby o nás rozhlas vysílal pořady na všechny světové strany. Trápili jsme se kvůli tomu, aby sebou ten proklatý stroj zatřepal, zmizel a vzápětí se zase objevil a my abychom ho čistili a leštili, a pak do něj vlezli a našli všude plno dárečků: fotoaparáty plné zcela srozumitelných snímků, naši Žučku, a aby bylo všechno pochopitelné a jasné, a každý předmět v sobě měl reálný odraz hledané minulosti… “

„Tys tomu dal," vrčel Sajkin. „Rytíři! Už Mark Twain dokázal, že rytířství je přežitek. A jestli je teorie k ničemu, kdo pak dokáže její nesprávnost, když všichni budou jejími věrnými rytíři?"

„Mládenci, kdybych věděla, že ve fyzice je všechno tak neurčité," řekla Světka, „šla bych radši na dramatickou akademii. A já jsem z hlouposti uvěřila exaktním vědám. Kde tu je, prosím vás, přesnost? V divadle se aspoň po každé premiéře všichni sejdou, aby se napili a pobavili."

„Budeme se také bavit," navrhl Arsen trochu nepřirozeným tónem. „Seberem se a půjdem do kavárny."

„Dym-Dym žádal, abychom nežvanili, a já v kavárně určitě něco vyzvaním. Pojďme radši ke mně."

Ale ani ke Světce nešli. Chvíli přešlapovali na křižovatce a pak si souhlasně řekli, že nemají na nic takového náladu. Všichni měli nějaké své důvody, chtělo se jim zůstat o samotě. Vždyť ať je to jak chce, za týden se pokus bude opakovat.

Za týden navzdory Dym-Dymovu očekávání bylo v jeho laboratoři neobyčejně mnoho lidí. Hledat viníka, který to roznesl, bylo už pozdě a navztekaný Dym-Dym udělal poslední, co bylo v jeho silách – nepustil ke startu žádného korespondenta.

Početní hosté se usadili v průzračných „vlaštovčích hnízdech".

Ty nejdůležitější pozval Dym-Dym k sobě.

„V průběhu pokusu nebudu nic vysvětlovat," řekl ne zrovna laskavě. „Až potom. Pokus je jeden z řady, tak říkajíc zkušební, jakých ještě budou desítky, než budeme moci udělat nějaké určité závěry. Takže žádná senzace se konat nebude, i když možné je všechno, dokonce i zkáza modelu. Je to proto, že výška, ve které se stroj nachází, je dvě stě čtyřicet metrů nad mořem. A to je právě krajní mez kolísání zemského povrchu na konci třetihor. Je sice pravda, že horniny jsou ve vrchní vrstvě měkké, jsou to usazeniny, ale jestli se stroj v době před dvěma milióny let objeví přece jen pod povrchem země … Nevím. Nebudu hádat. Radši začneme."

Kybernetické dezinfikátory, které lezly po obalu stroje, odskočily na různé strany. Kdosi v černém synteriklonovém obleku rychle odpojil kabel, po kterém už dvacet hodin proudila do nenasytných akumulátorů stroje veškerá energie Ajurjupinské kaskády, masivní tělo stroje se zachvělo a plavně se zvedlo. Podivuhodně lehce, jako dětský balónek, proplul stroj před průzračnou stěnou Dym-Dymova balkónu, a tak bylo možné rozeznat početné aparáty, upevněné na jeho povrchu.

Stroj se vznesl, takže bylo vidět jeho leštěný spodek, a zůstal stát asi čtyři metry pod sropem.

Všichni čekali.

Desítky reflektorů zachytily vypouklé dno stroje a držely ho nyní v ohnisku paprsků.

Významní hosté z ústavů hlavního města si nespokojeně šeptali. Pravděpodobně čekali nějaké zázraky – vždyť málokterý z nich věděl, že celý start spočívá v tom, že stroj se zachvěje – a to je vše. Čas, který stráví v minulosti, se nedá v přítomnosti pozorovat. To je axióma transtemporálních přenosů.

Dym-Dym se svými spolupracovníky nečekal tak napjatě, jak se mohlo zdát povrchním pozorovatelům.

A tu najednou …

Stroj zmizel. Pravda, hned se zase objevil, ne však v ohnisku reflektorů, ale trochu níž a nalevo. Bylo to téměř nepravděpodobné, protože silné antigravitační gyroskopické setrvačníky fixovaly stroj v přesně určeném bodu prostoru a byla potřebná strašná síla, aby jej přesunula z toho bodu do jiného.

Všichni vydechli údivem.

Osvětlovači se vrhli k reflektorům, paprsky začaly běhat pod stropem, aby nahmataly obrysy stroje.

Stroj se již neleskl. Před minutou byl nablýskaný jako zrcadlo, teď byl matný, a rozrytý hlubokými ranami v místech, kde byly aparatury. Stroj se zachvěl. Mnozí zavřeli oči – všem se zazdálo, že se zřítí dolů a očekávali ránu o betonovou podlahu. Ale nic podobného se nestalo. Jak bylo naprogramováno, kovová koule se pomalu snesla, chvíli se vrtěla a pak lehla na podlahu.

Dezinfikátoři ve skafandrech se k ní vrhli. Arsen a Vovolur se rozběhli ke dveřím.

„Všichni zpět na místa!“ křičel Dym-Dym do mikrofonu. „Vyžeňte ze zkušební kabiny ty, co tam nemají co dělat!“

Dvě nebo tři postavy ve skafandrech rychle zmizely ze zorného pole.

„Co je se psem?“ zeptal se Dym-Dym již jiným tónem. Bylo vidět, jak posouvají k iluminátoru televizní kameru.

„Mrká,“ bylo slyšet z reproduktoru hlas Mirry Jefimovny. V témže okamžiku se zapojila obrazovka vnitřního spojení.

Dlouhý psí čumák, typický pro teriéra, měl výraz krajního údivu. Pes kroutil očima od jednoho iluminátoru k druhému a zoufale je třeštil. Dalo by se soudit, že viděl přinejmenším živého diplodoka.

Všichni se dívali na vyjeveného psa a mlčky čekali. Hostům nebylo jasné, zda se pokus nezdařil, nebo skončil skvělým úspěchem.

„To je vlastně všechno,“ hlasitě řekl Dym-Dym, neobraceje se k nikomu jednotlivě. „Rozumím-li tomu dobře, tak se stroj objevil pod zemí. Poslali jsme ho, jako poprvé, o dva milióny let nazpátek – poprvé to bylo jiné, ale nesmíme zapomínat, že přesnost chodu stroje

má přípustnou odchylku tři procenta. Pak je jasné, kolik to asi dělá za milión let. Proto se není co divit, že podruhé se stroj objevil pod zemí, nemohu říct, že jsem to tak chtěl. V každém případě jsem teď pevně přesvědčen o naprosté bezpečnosti transtemporálních přenosů. Jestli výzkum dokáže, že se to na zdraví psa nijak neodrazilo, je možno počítat s tím, že příště bude ve stroji člověk. Pravda, pošleme ho na krajní vzdálenost – na deset miliónů let. Pro tu dobu nám geologové zaručují, že na tomto místě byl povrch jen sedmdesát metrů nad úrovní moře. Tak. Na snímky nečekejte – budou jen černé. Pod zemí se toho moc nedá vyfotografovat.“

Sotva Dym-Dym skončil, už byl ve své pracovně, takže mu nikdo nestačil dát žádnou otázku. Tři mladí fyzikové, kteří znali jeho způsob rozmluvy s hosty, stejně hbitě vyběhli za ním a dostihli ho již ve výtahové kabince.

„Dmitriji Dmitrijiči,“ Arsenův hlas se zajíkal vzrušením. „Kdo to bude?“

„Jeden z přítomných,“ skromně odpověděl Dym-Dym. Nedokázal svým spolupracovníkům prominout dnešní záplavu hostů, i když neměl představu, kdo z nich mohl termín pokusu vyžvanit.

Bylo zřejmé, že nemá cenu se ptát.

„A ohlídejte pejska, Pavle, nebo dostane nějaký svrab a pak to všechno budou svalovat na pokus.“ Pavel se vzchopil.

„A vy, Arsene, běžte k aparátům. Přirozeně, že všechny, co byly na povrchu stroje, jsou zničeny. Ale při třetím přenosu se stroj nemůže objevit pod zemí. Tak přemýšlejte, jak nejlépe aparáty rozmístit.“

Arsenoví se také zvedla nálada.

„A vy, Voloďo, prožeňte fotolaboratoř, aby si s tím nehráli a nesvalovali pak svou pomalost na to, že snímky jsou stejně černé a že není na co spěchat.“

Bylo to špatné: naději dal každému. Výtah se zastavil, vyšli ven a uviděli Světku, která k nim běžela po chodbě a něco křičela.

„Klid, Kustovská, klid,“ Dym-Dym zvedl obě ruce, jako by se bránil před Světčiným hlasem. „Všechno je v pořádku, je to černota pod zemí. Tak to musí být.“

„Ale kdepak, Dmitriji Dmitrijiči! Celý film je naprosto přesvětlený.“

Několik vteřin na ni Dym-Dym hleděl, potom se obrátil k Arsenoví.

„No?“ zeptal se ho, jako by právě jen Arsen mohl říci něco zásadního, co rozhodne o osudu budoucího pokusu.

„Jsme to ale berani“ prostoduše řekl Arsen. „Okamžité objevení stroje v pevném pásu zemského povrchu bylo ekvivalentní výbuchu

– takovou rychlostí rozhodil zemské vrstvy na všechny strany. Je přirozené, že vzniklo teplo, které vyvolalo záření.“

„Ano, ano,“ přikývl Dym-Dym, „to je také zcela pravděpodobné.“ Otočil se a šel pryč, zřejmě ho napadla jakási myšlenka. Zamával na mládence, aby ho nechali. „Šťastlivec!“ povzdechl si Vovolur.

„Kdo? On?“ podivil se Arsen.

„Ne on, ale ty,“ rozzlobeně vyštěkl Sajkin. „Copak nechápeš, proč se obrátil právě na tebe?“

***

Stroj se plavně zvedal. Už byl na úrovni Dym-Dymova balkónu. Arsen zevnitř dobře viděl náčelníkovu tvář i obličeje ostatních kolegů. Jak divné jsou obličeje lidí, kteří něco s napětím očekávají… Arsen si dovolil hlasitě se zasmát – spojení kabiny s laboratoří už bylo přerušeno.

Arsen zhasl vnitřní osvětlení. Nebál se – byl přesvědčen, že stroji nic nehrozí, dokonce i kdyby se objevil v pekle požáru, nebo dokonce v hrdle sopky. Ale to se nestane. Když vešlo ve známost, že se chystá pokus s člověkem na palubě, energetické ústředí povolilo laboratoři TTP použít všechnu energii Ajurjupinské kaskády za půl měsíce. To dávalo možnost uskutečnit přenos stroje o dvanáct miliónů let zpátky, kdy na tomto místě největší výška kopců nepřesahovala sto metrů nad hladinou moře. Půl minuty bude viset nad touto předhistorickou rovinou …

Stroj skončil stoupání uvnitř úzké krabice laboratoře. Tak, teď. Teď se to stane! Arsen se spěšně pohnul k iluminátoru a chytil se za kruhové držadlo, potažené kůží.

Teď.

A vše spadlo dolů. Ne, zůstalo na místě. Ale on plul. Plul vzduchem. Co to je?

Stav beztíže. Elementární stav beztíže, mnohokrát prověřený. Ale proč? Co je to tam?

Tam, za iluminátorem byla noc. Ale nebyla to noc jako na Zemi, nýbrž svět ohromných, těžkých hvězd. Nikoli tečeк, ale oslňujících vyzařujících těles. Černá tma, nikoli však sametová jako půlnoční obloha spíše dokonalá nepropustnost nesmírných vrstev černého skla.

Arsen se otočil ke kulatým iluminátorům. I tam bylo vidět kouřové roje nerozeznatelné hvězdné drobotiny kosmického planktonu. Červené kruhy chladných gigantů čadily, jako by do nich někdo

neustále foukal a nedal jim vyhasnout. Osamocené krystaly modrých sluncí hořely klidným stálým ohněm. Všechno bylo tak cizí a zářilo nesnesitelně ve srovnání se zemským nebem i s kosmem známým z fotografií, které dnes zná každé dítě.

Kosmos?

Na údiv nestačilo těch třicet automaticky odpočítaných sekund. Stroj se zakymácel. Arsen se bolestivě uhodil koleny o podlahu. Reflektory svítily přímo do iluminátoru, Arsenoví se mírně zvedal žaludek, jako při přistání letadla.

Stroj plynule klesal.

Znovu se objevil Dym-Dymův balkónek a stejný výraz na obličejích a zbyteční dezinfikátoři ve zbytečných skafandrech tam dole … Arsen zmáčkl páku a dveře bočního průlezu se otevřely. Vyhlédl ven, pod ním bylo ještě asi dvacet metrů, podlaha se k němu blížila. Z balkónů na něj v úžasu mávali.

Ještě nic nevědí…

Když zůstalo asi půl druhého metru, Arsen vyskočil. Postavy ve skafandrech se vrhly k němu. Arsen se usmál, poplácal jednoho z nich po synteriklonovém rameni a vešel do zdviže. Nějaký důležitý host z hlavního města uskočil stranou, když ho uviděl. Hlupáku, pomyslel si bez hněvu Arsen. Bojí se pravěké infekce. A já se vracím z vakua. Z nejdokonalejšího vakua, navíc blízkého absolutní nule.

V pracovně bylo ticho. Všichni kromě Dym-Dyma stáli. Arsen za sebou přivřel dveře a také se mlčky zastavil, aby dal Dym-Dymovi čas vynadat mu, že vylezl bez dezinfekce. Mluvit se mu nechtělo – vždyť musel jedním slovem rozbít všechno, co Dym-Dym už půl druhé desítky let budoval – nejdříve teoreticky, pak v praxi.

„Sedněte si," řekl Dym-Dym.

Arsen si poslušně sedl na kraj židle. Všichni kolem stáli jako předtím.

„Tak přece jen kosmos," řekl Dym-Dym. „A také hvězdy, že?"

„Ano," odpověděl Arsen. „Ničím se to nepodobá našemu nebi."

Nikdo ještě nic nepochopil.

„Myslím, že to je vše." Dym-Dym se zvedl a šel ke své pracovně. Dole, uprostřed sálu, se osiřele leskl osamocený stroj.

„Myslím, že jsme byli přítomni při prvním a zároveň posledním letu člověka do minulosti. Opakování pokusu za účasti člověka pokládám za nesmyslné ve srovnání s nebezpečím, kterému by byl vystaven v neznámém bodu kosmického prostoru. Má-li někdo otázky, prosím."

„Mám otázku," řekl hlubokým hlasem Invarjadži, jeden z nejvýznamnějších paleontologů Země. „Nestydím se přiznat, že jsem

zatím nic nepochopil. Proč se váš stroj objevil v minulosti ne na stejném místě, ale v neznámém koutě kosmu?“

Dym-Dym se podíval na Arsena, oba se usmáli. Podobali se dvěma spiklencům, kteří chrání důležité, ale smutné tajemství. Je zcela prosté, odhalit je může každý a oni dva se lítostivě usmívají. Nechápou, proč to nikdo neudělá.

„Moucha ve vagónu,“ řekl Arsen. „Zvykli jsme si na mouchy, které létají uprostřed ženoucího se vagónu a tak se přemisťují spolu s námi.“

„To je ono,“ řekl Dym-Dym. „Od šesté třídy tento prostý příklad tak pevně tkví v naší hlavě, že si nedovedeme představit vagón a mouchu každého zvlášť. Jsou spojeny do jednoho systému. Ale představte si prostý případ: necháme mouchu v témže bodě zemského povrchu, to jest zachováme její zeměpisné koordinátory i vzdálenost od středu Země, ale přeneseme ji o hodinu zpět. Zůstane v témže vagóně? Nikoliv. Protože před hodinou byl náš vagón někde jinde. Moucha by visela ve vzduchu nad kolejemi. Ovšem za předpokladu, že Země je celý vesmír.“

Dym-Dym se rozhlédl – příklad snad byl tak názorný, že dalšího vysvětlování nebylo třeba.

„V našem pokusu,“ pokračoval Dym-Dym, „úlohu mouchy sehrál stroj času, úlohu vagónu naše Metagalaxie. Necháváme stroj na témže místě, ale toto místo nesmíme vztahovat ke středu Země, ale k centru celé Metagalaxie. Když začíná pohyb v čase, fixují se prostorové a řekl bych, makroprostorové koordinátory stroje. Objevuje se na témže místě. Před dvanácti milióny let však na tomto místě nebyla Země. Byla tehdy ve zcela jiném bodu vesmíru.“

Všichni překvapeně mlčeli.

Zdálo se to příliš prosté. Na témže místě – ale kde? Nikdo nekladl otázky, všichni umlkli, všechno bylo i tak zřejmé.

„A proč jste tak zaraženi?“ zvolal najednou Dym-Dym. Nesnášel pohřební náladu. „Já osobně jsem poprvé v životě přítomen završení nějakého obrovského problému – zatím jsem byl svědkem jen vznikání problémů. Takže to samo o sobě již je zajímavé. A dnes jsme experimentálně dokázali, že působit na minulost je prakticky zcela nemožné. Musím jen vyjádřit soustrast skupině odborníků, která se v nejbližší budoucnosti chystala ponořit do minulosti … Aniž by se hnuli z téhož místa.“

Lehce se uklonil směrem k Sajkinovi, Vovolurovi a Podymachinovi. Ale mládenci velice dobře znali svého vedoucího, a tak je nemohl oklamat. „Jestli je teď někomu hořko,“ myslel si každý z nich, „tak jemu samému. Vlastníma rukama uzavřít výzkum,

kterému věnoval celý život, veškerou svou práci, v době, kdy již není tak mlád, aby mohl začít pracovat na novém, stejně důležitém úkolu.“

„Dmitriji Dmitrijiči,“ prosebným tónem řekl Sajkin, „a co když ještě jednou … “

„Žádné ještě,“ odsekl Dym-Dym. „Není proč. Chápete, jaké je to riziko? Minule, když jsme mysleli, že se stroj objevil pod povrchem Země, byl vlastně také v kosmu, a to v nějakém kosmickém mraku. Je překvapující, že všechno tak dobře dopadlo, zejména pro našeho psa. Byl to zřejmě slabý, malý mrak, který nevyzařoval. Ano, to tu bylo před milióny let.“

„Ne,“ řekl Arsen, „ne tady, ale na místě, kde byla Země v okamžiku, když jsme provedli druhý pokus … “

Dym-Dym se k němu otočil a oba se usmáli jako dva spiklenci, spojení teď už na celý život.

To je pravda,“ řekl Dym-Dym. „Vidíte, co znamená setrvačnost myšlení. Vždycky se zapomene na nějakou maličkost, třebas na Metagalaxii, a na to, že naše stařenka Země neustále někam letí. Jsme beznadějní geocentristé.“

Beznadějní geocentristé mlčeli. Někdo zhasl ve zkušebním sále světlo a zdola se mohlo zdát, že průzračná krychle Dym-Dymovy pracovny na balkóně visí přímo v prázdnotě jako modrá lucerna. Uvnitř bylo vidět černobílé figurky – lidi v pracovních pláštích, zcela nových u příležitosti slavného pokusu a příjezdu hostů.

Postavy se nepohybovaly. Lidé přemýšleli. Ale nikoli o hořkosti „antiobjevu“. Ani o ztracených rocích usilovné práce. Do.konce ani ne o Dym-Dymovi. Přemýšleli o jediné věci.

„A přesto byl stroj v minulosti,“ řekl Podymachin.

„Jenže nemohl najít Zemi, která v tom okamžiku byla od něho vzdálená na tisíce parseků,“ poznamenal Vovolur.

„Ale jestli místo našeho stroje … ,“ dodal Sajkin.

„Ne hned, samozřejmě... ,“ rychle poznamenala Mirra.

„Vždyť jednou nebudeme vázáni zásobami energie,“ řekla Světka.

„Pak místo stroje pošleme do minulosti... ,“ řekl Arsen.

„Hvězdolet? …“

Roman Podolnyj

POVÍDKY O CESTÁCH ČASEM

TĚŽKÝ PŘÍPAD

Nadarmo jsem si prohrabával kapsy. Bohužel! Najít jsem ho nemohl.

„Promiňte," obrátil jsem se ke svému průvodci. „Kde bych tu sehnal kapesník?"

„Kapesník? Co tím míníte? To je nějaká slovní hříčka?"

„Ale žádná slovní hříčka. Smrká se do něj."

„Promiňte … co že se do něj?"

„Smrká. Mám rýmu."

???

„No tak zánět sliznice v nosní dutině."

Můj průvodce beze slova zastavil automatický všudylet letící kolem a otevřel přede mnou dveře. „Kampak poletíme?" zeptal jsem se.

„K nejlepšímu specialistovi na ušní, nosní a krční nemoci. Teď hned."

…Ale v čekárně jsme museli čekat. Uvnitř probíhala jakási složitá operace. Kolem nás každou chvíli probíhaly soustředěné postavy zdravotních sester a tlusté figury poradců.

Příbuzní nemocného čekali s námi. Vysoká žena, zřejmě matka, chodila z jednoho konce čekárny na druhý. Malá kulaťoučká dívka si vlezla i s nohama do křesla a nemilosrdně si oštipovala nehty („Aha, tak tento zlozvyk nepřekonali!").

„Co je to za operaci?" zeptal jsem se opatrně.

Matka se zastavila.

„Můj syn je mrzák. Poznali jsme to, když mu bylo asi půl druhého roku. A skrývali jsme to před ním … I jeho kamarádi to věděli a pomáhali nám. Ze všeho nejvíce však nám pomáhala Koljova

představivost. Tehdy ještě takovou nemoc neuměli léčit. A pak se objevila ona …“ Zena zlostně ukázala na dívku v křesle.

Dívka vyskočila.

„Ano, objevila jsem se já! A budu jeho ženou, i kdyby byl trojnásobný mrzák, například daltonik nebo hluchý k poezii. Ale když se to dá léčit? A lhát mu nedokážu.“

Chtěl jsem se zeptat, co tedy vlastně Koljovi je, ale můj průvodce mne přerušil.

„Promiňte, musím odejít. Musím vám na dnešní večer najít jiného průvodce. Je mi to velmi nepříjemné, ale právě jsem dostal zprávu, že můj bratr nebude moci jít s vámi.“

„A co se mu stalo?“

„Ale, Karibská mořská služba si nevšimla, že se na pláž dostal žralok – a ten ukousl bratrovi kus nohy.“

„A to říkáte tak klidně?“

„Ovšem že ne, je mi to velmi líto … ale asi tak za tři dny už bude moci jít s vámi.“

„A jeho noha?“

„Vyroste, to je maličkost! To tady ta operace je vskutku těžký případ,“ ukázal směrem k lékařově ordinaci.

„A co je to za případ?“ Dívka zašeptala:

„Můj ženich od narození nemá hudební sluch. Neví, co je to hudba. A tam mu teď darují vlastně celý svět… Jenže taková operace je nebezpečná. Nechci však, abyste byl proto smutný. Víte, že v této nemocnici mají nejlepší kolekci záznamů vůní?“

Profesor mi připevňoval na tělo aparáty kvůli různým analýzám. A já jsem mu říkal:

„Ale symfonie vůní, to přece není umění. Jinak bychom na to snad byli přišli před vámi i my!“

„Přišli před námi. Není to umění!“ – rozzlobeně opakoval profesor. „A zkoušel jste už poslouchat hudbu se zátkami v uších? Nebo se dívat na obraz se zavázanýma očima?“

„Takovému srovnání nerozumím. Proč … “

„Proto! Měli jste všichni ustavičně plné nosy! Copak jste potom mohli vnímat umělecké aromatické dojmy? Tak si lehněte, pustíme se do toho … “

V P Á D

Jednoho krásného dne roku 2074 On a Ona seděli na lavičce uprostřed tropické rezervace. Nedaleko nich pod palmou stál stroj, kterým sem přiletěli.

Dokonce i vítr ztichl, aby jim nepřekážel. Na sta kilometrů kolem nebylo živé duše. Ale v tom okamžiku, když se Jeho rty přiblížily k Jejím, ozvalo se strašné syčení, neznámá síla je odtrhla od sebe a na lavičce mezi nimi se neznámo odkud objevil stařík.

Okamžitě zhodnotil situaci a polekaně řekl:

„Promiňte, nemyslel jsem …“ – Ale hned se vzpamatoval z rozpaků a změnil omluvný tón za slavnostní. „Jistě mi prominete, že jsem vás vyrušil, když se dozvíte, že jsem host z daleké minulosti… “

Stařík nestačil domluvit – mladík spráskl ruce a hořce zašeptal:

„Ať se propadnu! Zase jeden!“ Obrátil se k dívce. „Čestné slovo, já za to nemůžu.“

„To vím,“ řekla Ona chladně.

„Ale zato já nic nevím!„protestoval host.

„Proč se neradujete?“

Jinoch se přemohl a odpověděl mu:

„To se máme radovat po šestimiliónté? Z toho prvního jsme se ještě radovali.“

„Ale vždyť já jsem sestrojil stroj času na cesty do budoucnosti! A první jsem ho vyzkoušel!“

„Uznávám,“ chladně odpověděl On. „Probírali jsme vás ve škole…. Ale je to tak … Váš stroj prostě zaletěl daleko. Ti, kdo vyjeli později, přijeli k nám dříve než vy. To se stává. Nerozčilujte se proto. Radši mi ale řekněte tohle,“ jeho zamračený obličej se trochu rozjasnil.

„Proč se hosté z minulosti vždycky objevují v nejnepříhodnější okamžik a na nejnepříhodnějším místě? Veškerá teorie pravděpodobnosti tím letí k čertu. Ani Rada moudrých se v tom nevyzná. Nedá se v tom něco dělat?“

„Už počtvrté mu překazili možnost vyznat mi lásku,“ uraženě řekla Ona.

„Promiňte mi ještě jednou … A váš dotaz … Jistě víte, když jste mě probírali ve škole, že stroj času i jeho pasažéři fakticky necestují. A vlastnosti časoprostoru jsou takové, že člověk, který se pohybuje v čase, pohybuje se i v prostoru a nelze předem předvídat…“ Velký objevitel začal mluvit jako na přednášce.

„To vím i bez vás.“ Jinoch zřejmě ztratil o návštěvníka jakýkoliv zájem.

„Ehm … promiňte, ale co bude se mnou? Vy přece jste už jistě objevili stroj pro cesty zpět do minulosti? Chci domů.“

„To tak! Všech šest miliónů hostů se chtělo jen podívat do budoucnosti a pak honem domů. Všichni strašně toužili vrátit se zase co nejrychleji ke svým příbuzným a známým. Před osmi lety, když tu byli první návštěvníci, Rada moudrých převedla na práci na stroji času čtyřicet miliónů fyziků a matematiků.

Pravda, někteří z nich byli přesvědčeni, že takový stroj času nelze sestrojit, protože by se tím porušil zákon kauzálnosti.

My sice zacházíme se zákony přírody svobodně … Ale dokud nebyl problém vyřešen, veliký Nurden dal návrh, aby se posílali návštěvníci dále do budoucnosti – do doby, kdy se lidé naučí jezdit na stroji času na obě strany.

Odeslali jsme tam asi tak čtyři milióny návštěvníků. Pak ale jednoho básníka napadlo: „Jestli jsou cesty do minulosti již někde objeveny, tak proč k nám ještě nikdo z budoucnosti nepřiletěl?“ A všechny práce byly zastaveny. Přestali jsme také posílat návštěvníky dál do budoucnosti – to bychom jen házeli své starosti na krk jiným.“

„Jaké starosti?“

„Vás přece musíme konejšit, léčit a celá desetiletí učit…“

*** * ***

Veliký Nurden usedl za katedru a přehlédl sál svýma dobrýma očima.

„Zdá se,“ řekl, „že vás mohu potěšit. Podle našich propočtů přiletěl poslední ze šesti miliónů dvaceti čtyř tisíc pěti set třiceti lidí, kteří byly posláni do naší epochy od roku 1974. Druhý vpád je možno očekávat nejdříve asi tak za dvě a půl století. To budeme přijímat zpět ty, které jsme sami poslali o tři sta let dopředu. Ale do té doby se jistě dostatečně připravíme …“

Katedra, za kterou seděl Nurden, se zakymácela. Vedle Nurdena se objevil velice rozpačitý mladík, který fyzika nechtěně, ale pořádně praštil do boku.

„To jste vy, Nikolaji?“ zhrozil se akademik. „Vždyť vy jste přiletěl z minulosti první před osmi lety a okamžitě jsme vás poslali dál do budoucnosti …“

„Promiňte mi, nedoletěl jsem až do cíle,“ v rozpacích řekl nezvaný návštěvník.

Vladlen Bachnov

POZOR NA ACHPYRIN!

Minula doba sporů, nepřesvědčivých hypotéz a dohadů. Dnes už se ví přesně, že na Sigmě 3 existovala v dávných dobách vysoce vyvinutá civilizace a dávní předkové dnešních polodivokých obyvatel Sigmy 3 uměli a znali to, co budou jejich potomci znovu znát snad až za mnoho tisíc let.

Není vysvětleno, proč původní obyvatelé Sigmy tak pečlivě uchovávali všelijaké historické dokumenty. Svazky novin dokonce zakopávali v ocelových hermeticky uzavřených pouzdrech hluboko do země.

Jakmile jsme ta pouzdra našli, ustaly spory a otevřela se nám překvapující historie rozkvětu a pádu civilizace na Sigmě 3.

Vždycky se mělo za to, že rychlé degradaci společnosti vždycky předcházejí nějaké tragické události. Kosmické katastrofy, geografická kataklysmata, jako například potopa světa nebo doba ledová, nebo i války.

Na Sigmě 3 nic z toho nebylo.

Všechno to začalo nanicovatým směšným soudním procesem. A kdyby nebyla příčina soudního sporu tak komicky malicherná, nenapsaly by o ní pár řádků ani ty nejmizernější noviny.

Bylo to zkrátka takto:

V hlavním městě Igrekenie, Marktownu, na ulici Modrých růží bylo už dlouho muzeum padělků, jediné svého druhu. Všechny exponáty tvořily podvrhy nebo padělky a plagiáty. Unikátní podvrhy nejvzácnějších děl minulosti: falešné peníze různých dob a národů, drahokamy nerozeznatelné od pravých. A hlavně zdařilé napodobeniny pláten velkých malířů.

Ještě dříve, než se dostaly do tohoto muzea, prošly mnohé z napodobenin skandální cestou.

Návštěvníci sem přicházeli rádi. Obyčejní zvědavci si prohlíželi falešné peníze a napodobeniny obrazů. S oblibou poslouchali vyprávění průvodců o oklamaných sběratelích, a když se dozvídali, co bylo za padělky zaplaceno, spíše záviděli zisky falzifikátorům, než litovali ty, kteří se stali jejich obětí.

Odborníci chodili do muzea proto, aby se pokochali šikovností, s jakou byla padělána věhlasná díla, a aby se také znovu přesvědčili, jací jsou odborníci, když vědí, co je skutečné umění a co je padělek.

A tu nějaký Dive Davis, mladý člověk, kterého nikdo neznal, najednou zažaloval muzeum, že místo napodobeniny obrazu Pokrm bohů od Štrucela mladšího vystavuje geniální originál. že muzeum padělků takto mate své návštěvníky. Dive Davis žádal, aby soud za prvé odsoudil tento trestuhodný čin a za druhé aby mu majitel muzea nahradil materiální škodu. A to: 3 pufiky za vstupné, 6 pufiků za taxi tam a zpět a za ztrátu důvěry v poctivost muzea 10 pufiků. Tvrdil, že celý život žil vírou v muzeum a že méně než 10 pufiků nemůže za ztrátu důvěry žádat.

Majitel muzea Luis Allington nelitoval nešťastných pufiků pro lakomého Davise. Ale šlo tu o reputaci muzea. A Allington, naprosto přesvědčený o své pravdě, přišel k soudnímu jednání.

Soudce navrhl urovnání mezi žalobcem a obžalovaným, ale obě strany hrdě odmítly. Soud tedy požádal experty, aby dali svá dobrozdání. Tři experti pozorně prohlédli obraz, který byl přinesen k soudu, a prohlásili, že jde o padělek. Ale tvrdohlavý Dive Davis s nimi nesouhlasil. Požádal, aby soud navrhl ještě jednu, spolehlivější a autoritativnější expertizu. Kdyby prohrál, bude náklady na tuto expertizu platit Davis sám.

Tentokrát pracovali experti půl roku. Udělali chemickou analýzu barev a podkladu, prosvítili obraz rentgenovými paprsky, fotografovali se zvětšením každý čtvereční centimetr obrazu, aby prověřili malířovu techniku …

A když shromáždili potřebné údaje, byli nuceni přiznat, že je to skutečně originál, malovaný vlastní rukou nesmrtelného Štrucela mladšího.

Pravda zvítězila, Davis dostal svých 19 pufiků a Luis Allington, který proces prohrál, se stal majitelem nejvzácnějšího díla a okamžitě je prodal za 450 tisíc, což částečně zmírnilo hořkost jeho porážky.

Soudní proces se stal senzací. Odborníci na Štrucela mladšího žádali Davise, aby jim vysvětlil, jak je to možné, že byl tak přesvědčen o pravosti obrazu. Novináři doslova obléhali Davise ve dne v noci. A on přislíbil odhalit své tajemství na tiskové konferenci.

Přestože se tisková konference konala v největším sále Marktownu, nebylo tam k hnutí. Všechny časopisy a noviny Sigmy 3 poslaly své akreditované novináře. Tisková konference se vysílala rozhlasem a televizí.

„Jak jste jistě uhodli," začal Dive Davis, „žaloval jsem váženého pana Allingtona nikoli jen pro 19 pufiků. A jestliže se pan Allington

dosud nesmířil s tou ztrátou, ať za mnou přijde a já mu je vrátím.“ Teprve nyní se ukázalo, že Davis se umí kouzelně smát a žertovat.

„Potřeboval jsem prostě tento malý soudní proces proto, abych upoutal pozornost na svou skromnou osobu. Jsem vynálezce. A dokonale jsem chápal, že vynálezce bez jména může jen velmi těžko udělat reklamu svému vynálezu. A skutečně, kdyby nebylo procesu, vy všichni byste sotva přišli na konferenci, která mi, jak doufám, poslouží jako reklama.“ (Smích v sále.) Tak tedy. Za prvé vás zajímá, jak jsem zjistil původnost obrazu. Odpovídám: pomocí mnou sestrojeného aparátu, který jsem nazval achoměrem.“

Při těchto slovech Davis vyndal z kapsy kulatý předmět podobný kompasu a zdálky ho ukázal přítomným. Televizní kameramani ho ukázali ve velkém záběru a diváci na svých obrazovkách uviděli číselník achoměru rozdělený na stupně, u kterých jsou uvedeny cifry. Ve středu číselníku byla volně se pohybující ručička.

„Pokusím se vám vysvětlit, co je to achoměr a nač je ho zapotřebí. Každý z vás asi pozoroval, že když se díváme na výtvor skutečného umění, dere se nám proti naší vůli z úst vzdech ‚Ach!‘ Toto citoslovce je zkratkou věty – ‚Ach, jak je to krásné! Ach, jak je to nádherné!‘

Proč taková zvolání? To proto, že dílo na nás emocionálně zapůsobilo. Ano, každé dílo má v sobě emocionální náboj. A jak známo, každý náboj je možno změřit. Tak tedy můj achoměr je určen k tomu, aby měřil velikost emocionálního náboje.

Jednotkou měření je jeden ach. V některých dílech je sto achů, v jiných tisíc a v některých není ani deset. Samozřejmě že všechny obrazy jednoho umělce nemají stejný počet achů. Ale když jsem prošel všechna muzea na Sigmě 3 a udělal jsem achometrická měření děl významných umělců, přesvědčil jsem se, že každý z nich má svůj individuální achový rozsah. Například všechna plátna Trentelova jsou mezi 3500 a 3650 achy, obrazy geniálního Vejdima Sejmura jsou na rozhraní od 4900 do 5000 achů a Zajgel-Zujgel má asi 3970 až 4135 achů. A tak dále …

Když falzifikátor dělá napodobeninu, může zvládnout techniku a stylové zvláštnosti malíře, jehož plátno napodobuje.

Sílu emocionálního náboje však není možné napodobit. Určitě bude menší, než má být. Anebo v krajním případě větší, a to tehdy, když falzifikátor je nadanější než malíř, jehož obraz napodobuje. Ale napodobenina, i když je lepší než originál, přesto bude jen napodobeninou. Letadlo je dokonalejší než automobil a přece to není automobil.“ (Smích v sále.) „Ale vraťme se k Štrucelovi mladšímu.

Věděl jsem, že jeho emocionální rozsah je 3770 – 3850 achů. Proto, když jsem objevil, že v muzeu padělků obraz Pokrm bohů ukazuje 3810 achů, nepochyboval jsem ani chvíli, že mám před sebou originál. A jak vidíte, achoměr mne nezklamal.

Jaké jsou mé další plány? Jsem přesvědčen, že s achoměrem bude každý majitel soukromé sbírky pojištěn před koupí falzifikátu. Achoměry by tedy měly mít úspěch. Ale já je nehodlám vyrábět. Chci jen prodat svůj vynález, což tímto dávám ve známost všem, kdo by o něj měli zájem."

Tím Davis zakončil své vystoupení a potom ještě dvě hodiny odpovídal na nejrůznější dotazy novinářů: jak je achoměr sestrojen, kolik je Davisovi let, s kým by se chtěl oženit, kdyby se rozvedl se svou paní, zda s blondýnkou nebo s brunetkou.

Ale nechrne tiskovou konferenci plavat. Nebudeme si všímat ani Davisova handrkování se zainteresovanými osobami. Nebudeme pátrat po tom, kolik za svůj vynález dostal.

Achoměry se začaly prodávat a den ode dne byly levnější.

Poznamenáme též, že v nejznámějších obrazárnách a soukromých sbírkách se našlo tolik falzifikátů, že muzeum padělků zcela ztratilo svou původní přitažlivost.

Sigmané začali chodit do obrazáren nikoli proto, aby se seznámili s vynikajícími obrazy, ale aby tam našli nějaký padělek.

Návštěvníci obrazáren propadli lovecké vášni, obrazy si neprohlíželi, spíš jen prověřovali, zda nesmrtelná díla vyzařují takové množství achů, jaké mají vyzařovat podle katalogu.

Kdybychom to vyjádřili dnešním jazykem, byli to antihlědači pokladů. Ani nalezení dosud neznámého geniálního originálu nepřinášelo takovou radost, jako když byl objeven padělek.

Všechna významná díla světového umění byla měřena a kulturní člověk na Sigmě se spokojil s vědomím, že Madona Marinelliho má 6500 achů a věhlasné Flowersovy krajiny mají v průměru 3400 achů. Také od studentů dějin umění se na zkouškách žádalo, aby znali tyto přesné údaje. A když někdo mluvil o umění, v paměti se mu nevybavovaly zrakové vjemy, asociace nebo myšlenky, nýbrž jen spousty číselných údajů.

Brzy se našel způsob, jak měřit emocionální náboj také v hudebních skladbách a v literatuře. Pravda, vyjasnilo se, že s literaturou to není tak snadné. Mnohé významné poémy a romány se nedaly změřit a bylo k tomu třeba zvlášť citlivých speciálních achoměrů. Ale vysoce rozvinutá technika překonala úspěšně i tyto potíže. Byly sestrojeny takové unikátní aparáty, které lovily desetiny, setiny a dokonce i tisíciny achů. V důsledku toho byla literární díla také změřena. Tak jako ostatní.

Na Sigmě 3 vůbec milovali čísla a věřili, že všechno, co existuje, se dá matematicky analyzovat. Od jisté doby tam dokonce říkali: „Analyzuji, tedy jsem.“ A všechno, co se nedalo vyjádřit čísly, vyvolávalo skeptický vztah, podezření a nedůvěru.

Možná že právě proto se na Sigmě tak nadchli pro achoměry. Možnost achometrického měření dala konečně odborníkům na dějiny umění a literárním vědcům přesná kritéria pro hodnocení, takže nakonec zcela odpadla potřeba uvedených odborníků. Vždyť každý si mohl vlastním achoměrem změřit, kolik achů je v kterém díle.

Všechno šlo, jak má jít. Ale za několik let vznikl jiný směr. Začal mezi romanopisci a později se rozšířil na všechny druhy umění a literatury.

Velmi plodný autor Johann Damm, jehož romány měly tak asi 10 achů, prohlásil, že vědomě píše díla s nízkým obsahem achů. A dělá to proto, že čtenář si snadněji osvojí deset desítiachových románů než jeden stoachový. Z toho plyne, že nízkoachové romány jsou užitečnější. A správný spisovatel by měl v první řadě myslet na to, aby jeho dílo bylo užitečné.

Nastaly rozepře. Postupně stále více představitelů literatury a umění souhlasilo s tím, že se skutečně rychleji prodávají a více čtou ta díla, v nichž je menší množství achů. A lékaři psychiatři, kteří nyní nastoupili na místa literárních a uměleckých kritiků, potvrdili, že podle mnoha provedených pokusů je z lékařského hlediska užitečnější, když čtenář nebo divák přijímá emocionální energii děl nikoli najednou, nýbrž po částech, v nevelkých porcích – kvantech. A tomuto požadavku vyhovují právě nízkoachová díla.

Tak se na Sigmě objevila kvantová literatura. Spisovatelé se snažili psát hůře, ale více.

Vytvoření silně, emocionálního díla se pokládalo za znak tvůrčí slabosti a lhostejnosti ke zdraví lidu.

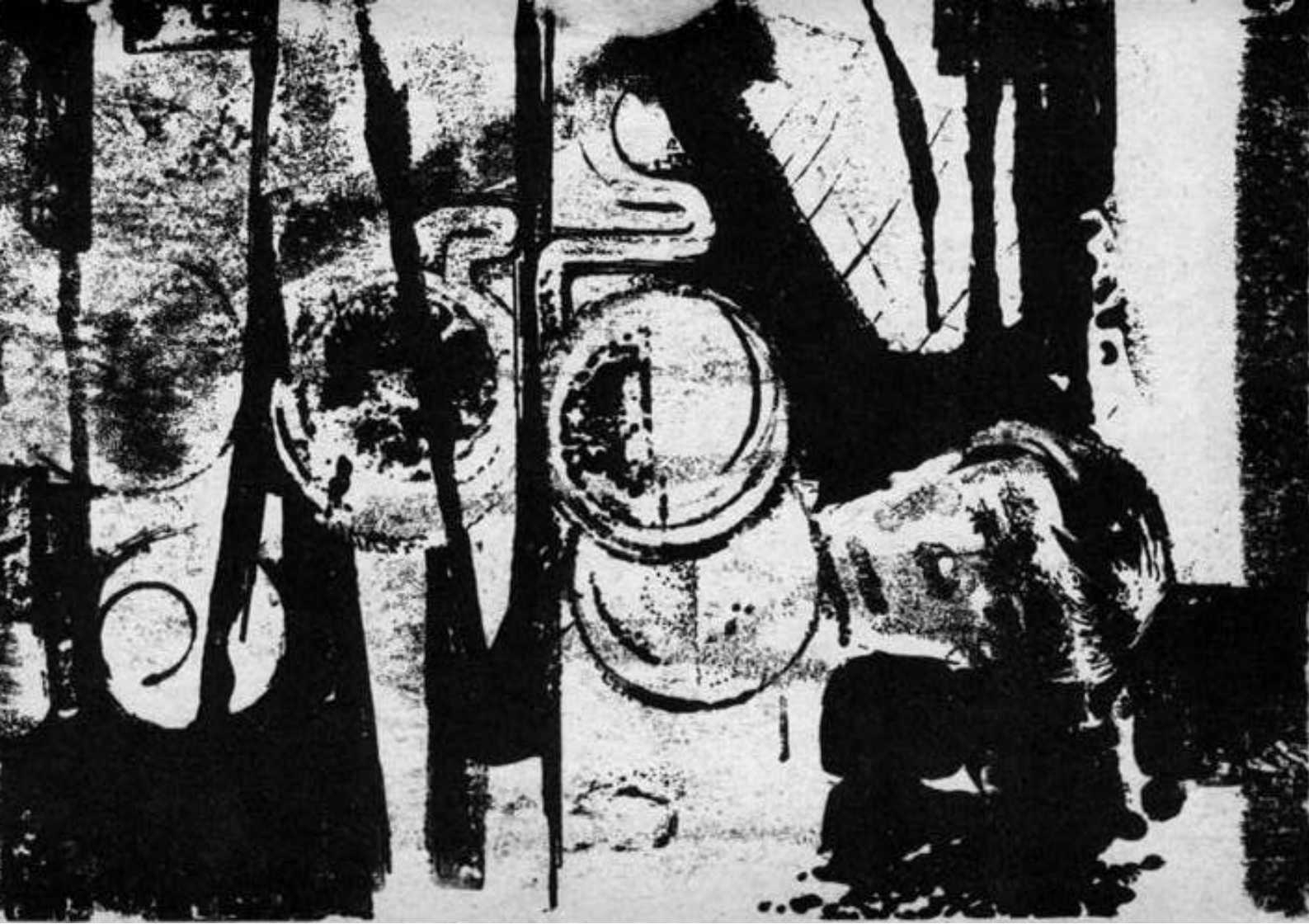
A ty, kteří tvrdohlavě nechtěli psát slabá díla, lidé prostě přestali číst. Kdo by si chtěl ničit zdraví, že?

Téměř současně s kvantovou literaturou vznikla i kvantová hudba a kvantové malířství.

O osud civilizace na Sigmě 3 se nikdo nestrachoval. Odkud by se také vzal strach na planetě, kde věda a technika měly nevídané úspěchy. Zdálo se, že pro ně není nic nemožného.

A když pak provinční náčelník Bidl Baridl přišel na lákavou, ale velmi těžko uskutečnitelnou myšlenku, všemocná věda mu pomohla uvést ji v život.

Bidl Baridl uvažoval následovně: literatura a umění mají na člověka jistý zušlechťující vliv. Ale k přečtení knihy je třeba řady hodin. Film vyžaduje tři hodiny. Na poslech symfonie je třeba promarnit aspoň hodinu.

Zřejmě člověk ty nešťastné achy potřebuje, když pro ně je ochoten ztrácet tolik času.

Nejde to tedy zařídit tak, aby spotřebitel dostal všechny potřebné achy nikoli v podobně knih, filmů, hudebních děl, ale nějak jinak? Například v podobě achpyrinových pilulek? Dejme tomu, místo tříhodinového koukání na film, který má sílu 30 achů, vezmeš pilulku achpyrinu stejné účinnosti a dostaneš stejný emocionální náboj jako od filmu. Ušetříš přitom tři hodiny času – a čas jsou peníze, jak víme.

A navíc je možno do achpyrinových tabletek dát ještě různé přísady, které působí na psychiku tak, že ten, kdo spolkne pilulku, má stejné pocity jako při shlédnutí toho nebo onoho filmu, při poslechu té či oné skladby.

V takovém případě by se každý druh achpyrinových tablet jmenoval podle díla, které může nahradit. Například dobrodružná pilulka Torzon nebo komediální Gifarova svatba.

Achpyrinové tabletky mohou mít více nebo méně achů, mohou být silné nebo slabé, s příměsí smutku nebo s příchutí životní radosti.

Takovou myšlenkou se zabýval lékárník Bidl Baridl. Neměl však představu, jak by bylo možné vyrobit achy v laboratoři. Věděl jen, že na achpyrinu by se dalo báječně vydělat. A opakuji, přes veškeré těžkosti byl achpyrin, bohužel, vyroben a brzy se široce ujal.

Zvláštní úspěch měla výroba hudebních tablet. Nejdříve se vyráběly primitivní tablety, které mohly vyvolat jen veselou nebo smutnou náladu; pak se ale objevily složité komplexní tablety. Nevelké pilulky nebo dražé obsahovaly několik odlišných emocionálních vrstev. Některé vrstvy se rozpouštěly, a tedy i účinkovaly rychleji. Druhé zase pomaleji. To dávalo možnost sestavovat dokonce čtyřvrstvové tabletky symfonie. První vrstva – allegro – při rozpouštění vyvolávala příjemnou lehkost. Druhá vrstva – andante – vzbuzovala lyrické snění. Třetí – vivace – navracela dobrou náladu a nakonec čtvrtá nutila toho, kdo pilulku snědl, procítit bouřlivou radost a víru ve vítězství dobra, což odpovídalo optimistickému závěrečnému finále symfonie.

Zakládaly se tvůrčí společnosti skladatelů a výrobců tablet.

A téměř současně s novými hudebními díly šly do obchodů stejnojmenné náhradní pilulky. Pak se i sami skladatelé naučili sestavovat recepty na hudební pilulky a skládali svá díla přímo v podobě pilulek, aniž by museli projít procesem skládání hudby. A často bylo možno vidět v parku zamilované dvojice, které si vybraly hodně tmavou alej, tam spolkly nějaký koncert pro klavír a orchestr,

sedly si těsně k sobě, vzaly se za ruce a s nadšením zažívaly ušlechtilou hudbu. Achpyrin užívali všichni.

Brzy se našli poživační gurmáni, kteří užívali hudební tabletky zároveň s literárními.

Mezi lékaři se našli i šarlatáni, kteří doporučovali užívat achpyrin před jídlem, protože to podporuje trávení a dokonce to pomáhá proti zánětlivým bolestem páteře.

Objevil se dokonce významný vědec, který přišel na to, že krávy začínají dojit dvakrát tolik, když se jim pravidelně přidávají do jídla hudební tabletky. Když se jeho metoda neosvědčila, vědec prohlásil, že to není jeho vina, že jeho myšlenka je správná, ale vinni jsou skladatelé, kteří skládají hudbu nevhodnou pro krávy.

Musíme ovšem zdůraznit, že uvedené události neproběhly za deset nebo patnáct let. Nikoliv! Od vynalezení achoměru do objevu achpyrinu se vyměnila dvě pokolení. A potom ještě tři. Obyvatelé planety si již nedovedli představit, že kdysi existovala hudba, a ne hudební tabletky, že místo literárního achpyrinu kdysi byla literatura.

Sigmané téměř přestali mluvit a vyměňovat si myšlenky a názory, protože jejich rty neustále žvýkaly nějaké tabletky a také nebylo co vyměňovat.

Dominantní úlohu v jejich životě hrál nyní žaludek, který trávil achpyrinové tabletky. Dále, soudě podle všech příznaků, muselo dojít k úplné degeneraci kdysi rozumných bytostí.

Ale nestalo se tak z jednoho prostého důvodu, který se měl předvídat. Sigmany zachránila před nezvratným procesem degenerace právě jejich degradace. A není to paradox! Vždyť právě díky degradaci zapomněli tajemství výroby achpyrinu. Je ovšem pravda, že spolu s tímto tajemstvím zapomněli i všechno ostatní, co kdysi znali a uměli.

Když se zbavili achpyrinu, začali se zdivočelí Sigmané postupně vzpamatovávat.

Uplynula staletí… A nějaký divoký lovec nadrápal na začouzené stěně jeskyně něco, co se mu vzdáleně podobalo.

A ti, co s ním obývali jeskyni, nadšeně křičeli: „Ach!“

A v jiné jeskyni jiný divoch zcela nepochopitelným způsobem najednou vymyslel legendu o bohatýrovi jménem Ji**.**

A ti, co si ji poslechli, zcela otřeseni zážitkem volali „Ach“ a prosili ho, aby ji opakoval,

A pak se Sigmané naučili vyrábět bronzové zbraně. Neznámo proč se jim líbilo, když byly zbraně ozdobeny všelijakými kudrlinkami**.** Neužitečnými kudrlinkami, které nedodávaly štítu pevnost ani meči sílu.

Ano, obyvatelé Sigmy 3 se pomalu, ale jistě pohybovali po úzké stezce pokroku …

A stezka byla stále širší a širší, až se změnila v širokou cestu, směřující do dálky …

A někdy se zase naučí všemu, co kdysi uměli. A objeví, že kdysi dávno na Sigmě existovala vysoce rozvinutá civilizace. A jejich vědci budou pátrat, proč tato civilizace zmizela, a budou vymýšlet velmi smělé a nepravděpodobné hypotézy.

Jedni budou tvrdit, že civilizace zahynula při kosmické katastrofě, druzí, že ji zničila potopa světa nebo ledová epocha.

A nikoho ani nenapadne, že tuto mohutnou a silnou civilizaci zahubily nějaké achy.

Hrabu se ve starých dokumentech a myslím si: mám tak za tisíc let zjevit Sigmanům celou pravdu, nebo raději ne?

Ale ano, asi ano. Vždyť by se to mohlo opakovat všechno znovu.

A není jisté, zda by je jejich degradace opět zachránila.

Igor Rossochovatskij

TOR I.

Dnes jsme převedli Volodu Jurjeva do druhého oddělení a na jeho místo jsme dali PSŠP (počítací stroj širokého profilu). Dříve se mělo za to (kéž by tomu tak bylo i dnes), že na tomto pracovišti může pracovat jen člověk.

A tak jsme tam místo Volodi dali stroj. S tím se nic nedá dělat. Potřebujeme rychlost a přesnost, bez nich není práce s měněním nervového vlákna myslitelná.

Rychlost a přesnost – to je nemoc našeho věku. Říkám „nemoc“ proto, že když příroda tvořila člověka, mnoho věcí nedomyslela. Dala mu nervy, po kterých impulsy probíhají rychlostí několika desítek metrů za vteřinu. To stačilo k tomu, aby člověk, pocítí-li, že se spálil, okamžitě odtrhl ruku, anebo aby včas spatřil jantarově žluté oči dravce. Ale když se má člověk vyrovnat s procesy, které probíhají v milióntinách vteřiny... Anebo usedne do rakety a musí současně přijímat tisíc údajů a stejný počet jich najít ve své paměti a srovnat je dejme tomu aspoň za hodinu… A když se každá nepatrná chyba znásobí na linii stokrát…

Pokaždé, když jsem, jak se ve vojenské hantýrce říká, „ustupoval na předem připravené pozice“, vyhrožoval jsem šeptem strojům: „Jen počkejte, však on přijde!“

Měl jsem tím na mysli člověka budoucnosti, kterého my stvoříme, až se naučíme měnit strukturu nervového vlákna. Bude to Homo celeris ingentii – člověk rychlého rozumu, rychle myslící člověk, pán epochy vysokých rychlostí. Často jsem o něm snil, chtěl jsem se ho dožít a uvidět ho, podívat se mu do očí, dotknout se ho … Bude ušlechtilý a krásný, své síly bude užívat moudře a dobře. Lehce a příjemně se bude vedle něho žít a pracovat. Vždy okamžitě vystihne vaši náladu i to, co si přejete, co je třeba udělat v zájmu věci i jak řešit obtížné problémy.

Ale do objevení Horno celeris ingentii bylo ještě daleko – tak jsem si to aspoň tehdy myslel – a zatím jsme v ústavu čekali příchod nového ředitele. (V poslední době se u nás nějak příliš často střídali).

Drzý Sáša Mitrofanov, černý jak kominík, se chystal k „otevřenému rozhovoru“ s ním, aby si ujasnil, kdo to vlastně je. Já jsem s ním chtěl zase ihned projednat oněch šest tisíc, kterých bylo třeba na zakoupení ultracentrifug. Ljuda doufala, že si vyžádá neplacenou dovolenou, aby mohla pomoct své nemocné matce, ve skutečnosti však aby mohla strávit několik dní se svým milovaným Grišou.

Objevil se přesně pět minut před zvoněním. Byl hubený, kudrnatý, měl velké uši a zapadlé přísné oči a velmi rychle se pohyboval. Sášovi Mitrofanovovi, který s ním chtěl začít „otevřený rozhovor“, řekl „Dobrý den“ tak suše, že Sáša ihned odešel do své laboratoře a ještě v chodbě se pohádal s laskavým Mich-Michem.

V ředitelské pracovně čekala Mich-Micha nová nepříjemnost.

„Odkliďte z chodby všechny ty odřené lavice,“ řekl ředitel. „S výjimkou těch, kterým říkáte problémová a diskusní.“

„Mám místo nich požádat o nové?“ s vrozenou dobrotou se zeptal Mich-Mich.

Řediteli netrpělivě škublo ve tváři.

„Copak klábosit s dámami vestoje není příjemné?“ zeptal se a Mich-Mich okamžitě ztratil chuť ptát se na cokoliv jiného.

Byl to první příkaz nového šéfa a stačil, aby ředitele začaly nenávidět písařky, uklízečky i laborantky, které na oněch lavicích proseděly nejlepší hodiny své pracovní doby.

„Jmenuji se Torij Venjaminovič,“ řekl na poradě vedoucích laboratoří. „Vědečtí pracovníci“ (to zvláště podtrhl) „mi mohou pro zjednodušení říkat jen TV, jako dřívějšímu řediteli, nebo jenom jménem Torij.“

Všichni jsme k němu pocítili nevoli. Neměl nám říkat, jak ho máme jmenovat. To jsme si vždycky rozhodovali sami. A tak se to stalo i tentokrát. Hned po poradě jsme mu dali jméno TOR a mezi sebou jsme mu říkali TOR I. Chtěli jsme tím podtrhnout, že ani on se u nás dlouho neudrží.

Ljudu, která ho přišla žádat o neplacenou dovolenou, přijal laskavě a zeptal se jí na nemocnou matku. Tvář měl plnou účasti, ale dívce se zdálo, že ji neposlouchá, protože oči mu běhaly po papíru na stole a každou chvilku si dělal na okraji listu nějaké poznámky. Ljuda se pletla, zmlkala uprostřed slova a on vždy jen pokývl a řekl: „Pokračujte!“

„Proč mám pokračovat, když mě stejně neposlouchá?“ zlobila se.

„Maminka zůstala sama, nemá nikoho, kdo by ji ošetřoval. Ani aby jí podal vodu,“ řekla smutně dívka a myslela přitom na Grišu, který na ni netrpělivě čeká a posílá jí žhavé dopisy.

„No jistě, a přitom musí vychovávat vaši patnáctiletou sestru, jak jste řekla před chvílí," poznamenal ředitel, aniž by se na Ljudu podíval. Dívka cítila, že už všechno pochopil a že nemá smysl mu dál lhát.

„Na shledanou," řekla červená studem i zlostí.

Ke Gríšovi Ljuda nejela, což ji, mimochodem, zachránilo před mnoha nepříjemnostmi v budoucnu. Ale řediteli to neodpustila.

Pak se TOR I. proslavil i tím, že odnaučil Sášu Mitrofanova zdržovat se po práci v laboratoři. Jednou řekl Sášovi mimochodem:

„Budete-li stále pracovat, tak kdy budete mít čas na to, abyste myslel?"

Gríša Ostapenko se vrátil z venkova, kde marně čekal na Ljudu. Přišel k řediteli a žádal ho o služební cestu do Oděsy. Tvář TOR I. vyjadřovala dobrotu. Jako by mu sluneční paprsky, které se lomily ve skle na stole, měly padnout do očí a zažehnout tam jiskřičky. Ale nějak k tomu stále nedocházelo.

Ostapenko vyprávěl o posledních pracích ve Filatovově ústavu, které by velice potřeboval poznat.

Ředitel s porozuměním pokyvoval hlavou.

„Dokážeme potom rychleji dělat pokusy s inervací oka…"

Ředitel znovu souhlasně přikývl a Ostapenko zmlkl. „Snad ta předehra už stačila?" pomyslel si a čekal, kdy ředitel zavolá Mich-Micha, aby mu dal příkaz ke služební cestě na moře a na slunce.

TOR I. se na něj zvídavě podíval a pak řekl bez nejmenšího stínu humoru:

„Také koupání v moři nebude nepříjemné. Osvěžuje to hlavu..."

Ostapenko se pokoušel něco říci, zmýlený ředitelovým vážným výrazem a také proto, že nevěděl, jak si má vysvětlit jeho poslední slova. A TOR I. zavolal Mich-Micha a přikázal mu, aby vypravil Ostapenka na služební cestu do Doněcka.

„Sfinga!" navztekaně si ulevil Ostapenko v chodbě. „Bezduchá sfinga."

Museli jsme zapomenout na staré dobré časy. Kdesi v dálce lenivě a laskavě šumělo moře, kvetly sady, zvali nás na návštěvu příbuzní, ale nikdo z ústavu už nemohl jezdit na služební cesty podle vlastního přání. Ted jsme jezdili jen tam, kam nás poslal TOR I., protože to pokládal za nutné. (Mám-li být poctivý, bylo to také vždy v zájmu věci).

Zkrátka není se co divit, že mnoho lidí k němu chovalo stejné city – od vrátného až k vědeckému tajemníkovi – a jestli se pořád držel na svém místě, tak to nebylo tím, že ho jeho podřízení vášnivě milovali.

Octu si získal zcela nečekaně.

Každý měsíc jsme pořádali bleskový šachový turnaj. Vítěz musel hrát s počítacím strojem PSŠP. Tak jsme se mstili vítězi turnaje, protože kdyby si i šampión rozdal partii s PSŠP, bylo by to, jako by hrál najednou proti miliónu dobrých šachistů.

Vítězem byl tentokrát Sáša Mitrofanov. Vrhl poslední vítězný pohled na své smutné soupeře, potom se podíval na PSŠP, odevzdaně si povzdechl a tvář se mu protáhla.

Prohrál partii v devátém tahu.

Dokonce ani Sášovy oběti z toho neměly radost. V tom, jak PSŠP vyhrával nad každým naším šampiónem, byla železná zákonitost, a přesto nás to všechny ponižovalo. I když jsme věděli, že to není možné, přece jen jsme doufali, že PSŠP prohraje aspoň jednou a nikoli jen pro nějaké mechanické závady.

Sáša Mitrofanov se kysele usmíval, vstal od stolu a rozhodil rukama. Někdo zažertoval, kdosi začal vyprávět nějakou anekdotu. V tom k šachovému stolku přistoupil TOR I. Dřív než jsme se stačili podivit, udělal první tah. PSŠP odpověděl. Rozehrál se královský gambit.

Po výměně dámy TOR I. začal útočit na královském křídle. Na každý tah potřeboval zpočátku asi deset vteřin, potom pět, potom jednu a nakonec jen zlomky vteřin. Bylo to neskutečné tempo.

Zpočátku jsme si mysleli, že jen žertuje, že pohybuje figurkami, jak ho napadne, aby zmýlil počítací stroj. Vždyť za zlomek vteřiny nemohl promyslet tah. Potom bylo slyšet sípavé hučení. To znamenalo, že stroj nevydržel tempo a pracuje s maximálním zatížením. Ale když už stroj nestačil tempu a začal se mýlit, pochopili jsme, já i všichni ostatní, že nějakým nevysvětlitelným způsobem dělá náš ředitel promyšlené a smělé tahy. Ubíjel počítací stroj jeho vlastní zbraní.

„Mat," řekl TOR I., aniž by zvýšil hlas, a všichni jsme uviděli, jak se na bočním štítu poprvé v historii PSŠP rozsvítilo červené světlo na znamení prohry.

Křičeli jsme nadšením jak divoši, ačkoliv jsme ještě ničemu nerozuměli. To, co jsme se dozvěděli později, překonalo svou podivností naše nejsmělejší dohady.

Po hře běželo několik lidí k řediteli, zvedli ho a začali ho vyhazovat. TOR I. létal vysoko nad našimi hlavami, ale na tváři mu nebylo znát radost ani vítězství. Byl jen znepokojen. Nebo spíše, on v těch okamžicích promýšlel plán na zítra. Když ho vyhodili hodně vysoko, všiml si lidí kolem sebe a rozpačitě se usmál. Kterási laborantka udělala na stroj dlouhý nos.

Už jsme se s ním téměř smířili, byli jsme ochotni vážit si ho a obdivovat jeho neobyčejné schopnosti. Ale uplynuly jen tři dny a nepřátelství vzplanulo znovu.

Valja Sizončukovová byla pokládána za nejhezčí a nejhrdější ženu v ústavu. Já jsem si o ní myslel, že je také nejzáhadnější. S konečnou platností mne o tom přesvědčila na slavnostním večeru před 1. májem.

Bavil jsem se s Valjou, když do sálu rychle vešel Tor I. Pod paží vedl udýchaného Mich-Micha a něco mu dokazoval.

Viděl jsem, jak sebou Valja trhla, lehce jí poklesla ramena a najednou jako by byla menší a bezradnější. Mluvila se mnou roztržitě a nepozorně. A když vyhlásili dámskou volenku, vrhla se přes celý sál k Torovi. „Pojďte si zatančit, TV!“

TV! Zradila nás, když mu řekla tak, jak nám to on sám nabídl. Dívala se na něj rozzářenýma očima, neskrývala svůj obdiv. Zcela se před ním prozradila. Netajila své nadšení. Bylo nám trapné dívat se na ni v té chvíli. Pohlédli jsme na ředitele.

Něco trhlo jeho obličejem. V chladných analyzujících očích se otevřely dvě tůňky s čistou modrou vodou. Jako kdyby na tu uzavřenou nepochopitelnou duši zaklepaly dívčí prsty a ve dveřích se na okamžik ukázal člověk. Vyhlédl a zase zmizel. Opět navlékl na svou tvář chladnokrevnou masku. Pokrčil rameny:

„Neumím tancovat!“

„Někdy si lidé jdou zatancovat, aby si pohovořili.“

Valja byla až příliš upřímná. Bylo to její přílišnou sebedůvěrou. Nikdo z mužů jí nikdy nic neodřekl.

TOR I. se zachoval tak, jak to nikdo nečekal.

„O čem bychom mohli mluvit?“ pohrdavě řekl. „Jestli se snad chcete omluvit za nepořádnost v poslední práci, tak to je zbytečné. Už jsem podepsal příkaz k důtce.“

Mluvil hlasitě a nedělal si starosti s tím, že ho všichni slyší. A pak se obrátil znovu ke svému sousedovi a pokračoval v rozhovoru, který Valja přerušila.

Valja šla rychle přes celý sál ke dveřím. Vypadala jako raněná. Pustil jsem se za ní, volal jsem ji. Podívala se na mě pohledem, který mě nepoznával. Pro každou jinou by taková událost byla jen důvodem k uražení. Pro Valju to však bylo kruté ponaučení.

Běžela ke schodišti a nedívala se na cestu. Bál jsem se, že zakopne a spadne ze schodů.

Dohnal jsem ji až u dveří. Vložil jsem do svého hlasu vše, co jsem v tom okamžiku cítil.

„Valjo, on za to nestojí… Je to suchar. Jsme všichni na tvé straně.“

Zlostně se na mne podívala:

„Je lepší než vy všichni. Moudřejší a čestnější než vy.“

Zůstala sama sebou. Pochopil jsem, že proti tomu nic nesvedu. A také jsem si uvědomil, že to Torovi 1. nikdy neprominu.

Od toho večera jsem ředitele přestal vídat. Přicházel jsem k němu, jen když si mě dal zavolat. Odpovídal jsem mu záměrně oficiálně. Stejně se chovali i moji přátelé.

TOR 1. si toho vůbec nevšímal. Choval se ke všem i k Valje tak, jako by se nic nestalo. Stejně jako předtím zasahoval do všech maličkostí.

Již odedávna existovala v našem ústavu tradice, že mladí rytíři přinášeli s prvním jarem dívkám mimózu. Ty ji s pýchou dávaly do vázy v laboratoři, takže omamnou vůni bylo cítit dokonce i na chodbě. TOR I. dal příkaz, aby místo mimózy daly do vázy sněženky. Laskavý Mich-Mich je sháněl u stařenek na ulici (ty mu za to blahořečily) a potom s tisíci omluvami šel vyměňovat květy ve vázách. Musel vyslechnout mnoho jízlivých poznámek o tom, jaké procento dostane z prodeje sněženek ředitel.

„Dáváme přednost rodné přírodě před cizí!“

Anebo nevinným hlasem se někdo zeptal:

„Copak? Ředitele bolí hlava od silné vůně?“

Největší ostrovtip projevoval Sáša Mitrofanov. Trvalo to tak dlouho, dokud ředitel nevysvětlil:

„Fytocyty mimózy ovlivňují průběh některých pokusů.“

A Sáša teprve potom pochopil, proč se mu nepodařil před dvěma dny mnohokrát prověřený pokus s nákazou morčat chřipkou.

Teprve na zasedání vědecké rady jsme pochopili, jaký je ředitel odborník. Sáša Mitrofanov referoval o práci laboratoře. Mluvil o pozorováních průběhu nervových impulsů ve vláknech různého průměru. Je například známo, že u chobotnice k dlouhým chobotům vedou tlustší nervová vlákna než ke krátkým. Čím tlustší vlákno, tím rychleji jím probíhá impuls. Jen díky tomu impuls vyslaný z mozku chobotnice dosáhne ve stejnou chvíli konce krátkých i dlouhých ramen a tím je zabezpečena současnost jejich akce. Sáša hovořil o sérii promyšlených vtipných pokusů, provedených v jeho laboratoři, jimiž se upřesnila závislost mezi tloušťkou vlákna a rychlostí impulsu, a o přípravách na nové pokusy.

Ředitel poslouchal Sášův referát velice pozorně. Zdálo se, že se snaží zapamatovat si každé jeho slovo, dokonce že si něco šeptá. Ale chvílemi jeho oči hasly, koutky rtů klesaly. Pak se ale vždy znovu zaposlouchal a na tváři se mu objevil výraz soustředěného zájmu. Když Sáša svůj referát skončil, všichni se podívali na ředitele. Podle toho, co řekne, udělají si o něm poslední mínění.

Do ticha se ozval jeho chladnokrevný hlas.

„Ať se vyjádří také ostatní.“

Poslouchal je stejně jako Sášu. Potom vstal a položil Mitrofanovovi několik otázek.

Jaký obal mají vlákna různé tloušťky a jaký je vztah mezi průřezem a tloušťkou obalu? Brali v úvahu odlišnou nasycenost mikroelementy na různých úsecích vláken? Proč by si nemohli udělat model nervu ze syntetických bílkovin a postupně je po úsecích měnit ve složitější?

Nedá se říci, že tyto otázky zcela přeškrtávaly veškerou práci, kterou Mitrofanovova laboratoř udělala. Ani si na to nedělaly nárok, hlavně ne formálně. Ale TOR I. tím naznačil zásadně novou cestu výzkumu. Kdyby byla Mitrofanovova laboratoř touto cestou šla od začátku, byla by práce hotova mnohem dříve.

Od té doby jsem si začal ředitele pozorně všímat a studovat jeho jednání.

Vždycky mne zajímali lidé, kteří měli neobvyklé rozumové schopnosti. K tomu přistupoval ještě i profesionální zájem. Kdyby byla moje práce úspěšná, pomohlo by nám to zdokonalit nervový systém.

Příroda nás silně omezuje: když získáváme nové znalosti, vždy ztrácíme něco z toho, co jsme znali dříve. Pozdější mozkové vrstvy se ukládají na dřívější, tlumí jejich činnost. Instinkty vyhasínají a nevyužité spoje se pokrývají popelem. Ale to je jen polovina neštěstí. Čelní laloky nestačí analyzovat všechno, co je v mozku: jako v klidných zátokách tu stojí celé flotily nevyužitých informací; jako ponorky se houpají v hlubině zajímavé myšlenky, které chtějí na povrch; převratné ideje, o nichž nevíme, na jakém místě mozku jsou skryty, se pokrývají rzí a postupně ztrácejí cenu.

Máme toto pokládat za zákon, smířit se s ním a podřídit se mu?

Zvykli jsme si pokládat lidský organismus a zejména mozek za korunu díla, které stvořila příroda. Leckteří lidé si dokonce zvykli na nebezpečnou myšlenku, že nic dokonalejšího nemůže být. Je to tak pro ně klidnější. Ale klid nikdy nebyl hybnou pákou pokroku. Ve skutečnosti jsou naše organismy ustrnulé jako dědičná informace a neumějí se vždy přizpůsobit změnám prostředí. Impulsy v našich nervech se pohybují po čertech pomalu. Matka příroda neroste spolu s námi, nestačí našemu vývoji, dává nám totéž jako před dvěma sty, pěti sty nebo i tisíci léty. Ale nám to nestačí. Vyrostli jsme z plenek, které byly určeny pro živočichy. Vstoupili jsme na samostatnou cestu. A můžeme být na to hrdi, protože výtvory našich rukou jsou v mnoha ohledech dokonalejší, než jsme my sami: železné páky jsou silnější než naše ruce, kola a křídla rychlejší než naše nohy, automaty

spolehlivější než naše nervy a počítací stroje rychlejší než náš mozek. To znamená, že můžeme tvořit lépe než příroda.

Přišel čas zapracovat i na vlastním organismu.

Pokouším se představit si nového člověka. Bude myslet stokrát rychleji a už jen tato vlastnost ho učiní tisíckrát silnějším. Proto tady pracuje náš ústav. Proto studujeme průřezy nervů a vzájemné vztahy a poměry látek v nich. Jaký bude nový člověk? Jak bychom na něj reagovali, kdyby se tu objevil už dnes?

Nemám bohatou fantazii, neumím si představit jeho obraz a jeho činy. Proto nechávám fantazírování a vracím se k myšlenkám o práci své laboratoře.

Udělali jsme již mnoho. Ale dostali jsme se do slepé uličky při zkoumání některých mikroprvků a jejich vlastností vzhledem k vodivosti. Nasycení vlákna kobaltem v některých případech způsobovalo urychlení impulsu, v jiných naopak zpomalení. Nikl si vedl zcela jinak, než to předpokládala naše teorie a naše dohady. Jedny pokusy byly v rozporu s druhými.

Nakonec jsem se rozhodl pohovořit si s ředitelem. Několikrát jsem zašel do jeho pracovny, ale vždy nám rozhovor někdo přerušil. To proto, že bylo sice mnoho těch, kteří ho neměli rádi, ale mnoho bylo i těch, kteří si ho vážili. A protože jedni i druzí potřebovali jeho pomoc, dveře jeho pracovny se nezavřely téměř nikdy. Divil jsem se tomu, jak se stačí vyznat v nejrůznějších problémech, a vzpomněl jsem si přitom na jeho soupeření s počítacím strojem.

Po dalším nezdařeném pokusu o rozhovor mi Tor I. nabídl, abych zašel k němu domů.

Přiznám se, že jsem k němu šel s podivným pocitem, který lze těžko vylíčit. Prolínalo se ve mně napětí, zvědavost, nepřízeň a zároveň obdiv.

Dveře mi otevřela starší žena s vlídným a ustaraným obličejem. Dávné obavy a starost se jí vtiskly do tváře na celý‘ život.

Zeptal jsem se na ředitele.

„Torij je ve svém pokoji,“ řekla tónem, z něhož jsem pochopil, že je to jeho matka. „Zajděte k němu.“

Prošel jsem chodbičkou a zastavil se. Uviděl jsem ho za skleněnými dveřmi. Seděl za stolem u okna, jednou rukou si podpíral bradu á ve druhé držel převrácenou sklenku. Tvář měl soustředěnou a napjatou. Radiopřijímač ochraptěle zpíval jakousi píseň.

TOR I. tvrdě postavil sklenku na stůl, jako by na něj dal razítko. Potom zvedl druhou převrácenou sklenku.

Bylo mi to nepříjemné. Napadlo mne, že se zavřel ve svém pokoji a potichu pije. Chlad cizí samoty se mne dotkl. Ale proč ho matka na mne neupozornila?

Otevřel jsem dveře.

Ředitel se otočil a přívětivě řekl:

„To jste vy? To je dobře, že jste přišel."

Postavil sklenku na … šachovou desku. Uviděl jsem, že to není sklenka, ale šachová figurka. Tor I. hrál šachy sám proti sobě.

„Vyprávějte, než někdo přijde," navrhl mi a sedl si pohodlněji, připraven poslouchat. Ale už za minutu mne přerušil otázkou:

„Počítáte vždy se stavem systému?"

Vyskočil, téměř mi vytrhl z rukou rentgenové snímky, začal chodit po pokoji z rohu do rohu a mluvil tak rychle, že mu slova téměř splývala:

„Ptáte se, co je tato skvrna – je to železo, nebo nikl? Musíte počítat s tím, že nerv byl předtím v dlouhotrvajícím stavu vzrušení. Ukáže se, že skvrna je kobalt. A tady ten zub – to je železo, protože za prvé, v této oblasti železo může na filmu vypadat právě takto, za druhé proto, že procento železa v tkáni už začalo růst, ze třetí – změnila se funkce a za čtvrté – když se funkce změnila a procento železa v tkáni roste, pak zub pod tímto úhlem může být pouze železo."

Stál přede mnou na špičkách, rozkročen na svých dlouhých nohou a trochu se pohupoval ze strany na stranu.

Zdálo se mi, že mohu podle něj formulovat přesnou definici génia. Génius je ten, kdo dokáže vzít v úvahu a srovnat fakta, která jsou pro každého jiného ojedinělá a nesouvislá. Myslel jsem také na to, že je to štěstí pracovat s Torem I. Bál jsem se prozradit svůj nadšený stav a začal jsem mluvit o tom, co laboratoř potřebuje, a přesvědčoval sem ho, že by měl věnovat pozornost právě naší práci.

„Koneckonců na tom závisí budoucnost…"

„Čí?" zeptal se ředitel a na rtech se mu objevil úsměšek.

Nestačil jsem si ho všimnout včas.

„Veškeré práce ústavu … Toho, čeho chceme dosáhnout zamotal jsem se pod jeho pohledem. „Všech lidí."

„Měl byste ještě říci, že na vaší práci je závislá budoucnost lidstva."

Úsměv mu už hrál na rtech a blýskal mu v očích. Choval se tak, jako by nepřikládal naší práci žádný význam, jako by ani o ní nic nevěděl. Ale už mě nemohl zmýlit.

Odešel jsem od něho opilý vírou ve vlastní síly. Dlouho jsem nemohl usnout. Slyšel jsem ptáky za oknem, vodu, která kapala z pokaženého kohoutku, šumění listí, hlasy chlapců a snažil jsem se toto všechno nějak mezi sebou spojit.

Usnul jsem a měl jsem sen o horách. Mlha sestupovala do údolí, les v ranním rozbřesku byl šedozelený a mlha chladná jako horský pramen …

Probudil jsem se s předtuchou radosti. V noci pršelo, vzduch byl čistý a svěží, modré nebe protkané paprsky slunce lehce oslepovalo a bylo obzvlášť slavnostní. Několikrát jsem zvedl činky, rychle jsem se umyl, vyšel jsem z domu a dojídal přitom ranní obložený chléb.

Šel jsem, pohazoval jsem si taškou jako školák a zdálo se mi, že budoucnost je otevřená kniha, kterou přečtu bez chyb.

Lehce jsem vyběhl po schodech hlavního vchodu. Právě jsem se dotkl kliky, když se ozval první výbuch, za ním druhý a třetí, obzvlášť silný, který vyrazil skla. Přiběhl ke mně rozrušený Sáša Mitrofanov, chytl mne za rukáv a táhl mně někam. Uviděli jsme nad budovou rudé svíce v místech, kde byla Sášova laboratoř a reaktor. Hustý dým se valil z okna. Skrze dým se jako hadi začaly vinout jazyky plamene a zvedaly se do výše. Pak následovala série nevelkých výbuchů jako dávka z kulometu.

„Oheň se šíří po zkumavkách až k roztokům. Blíží se ke skladu reaktivních látek," pomyslel jsem si s hrůzou. „A tam …"

Zřejmě i Sáša myslel na totéž. Beze slova jsme se vrhli ke klokotajícímu hrdlu vchodu. Bylo to šílenství. Stejně jsme to nemohli stačit, nemohli jsme ohni přehradit přístup. Zahyneme! Ale na to jsme nemysleli.

Měli jsme ještě několik kroků ke vchodu a už se nedalo dýchat. Nesnesitelný žár pálil do očí i do rukou. Za námi se ozval křik:

„To jsem zavinila já! Jenom já … Pusťte mne!" Valja běžela přímo do ohně.

Stačil jsem ji chytit za ruku. Po tváři jí tekly slzy a zanechávaly na obličeji dva tmavé pruhy. Znovu se vrhla ke vchodu. Neudržel jsem ji, nedokázal jsem to. Kam letí? Plameny…

Neslyšel jsem, jak přijelo ředitelovo auto. Tor I. se najednou objevil na pozadí ohnivého pásu vedle Valji. Mrštil jí zpátky, řekl jí „promiňte" a zmizel v bouřících plamenech.

Ted jsme Valju drželi spolu se Sášou. Stála relativně klidně, vyčerpala již své síly. Opakovala s pláčem:

„Je to moje vina. Zapomněla jsem odklidit louh … To já…"

Díval jsem se, kam zmizel TOR I., a vzpomněl jsem si na jeho slova: „Člověk má právo udělat jen takové chyby, za které je schopen zodpovídat se sám. Ale jen sám."

Poprvé se nedržel vlastních slov. Co ho přinutilo vrhnout se do ohně jaká síla? Sebeobětování? Lítost? To na něj nevypadá. Soucit? Ušlechtilost a smělost?

Proč jsem se nevrhl hned za ním? To mne trápí ještě dnes.

Asi za dvě nebo tři minuty jsme ředitele uviděli. Vyšel, vrávoral, oblek na něm visel v černých cárech. Udělal dva kroky a upadl. Vrhli jsme se k němu. Ležel skrčený na boku a díval se na nás.

„Nedotýkejte se mne," zasténal a přikázal s pohledem upřeným na Valju tak, že nenašla odvahu neposlechnout: „Prověřte, zda je odpojen plyn v centrální budově. Vy," otočil oči k Sášovi, „řekněte požárníkům, ať začínají hasit od pravého křídla."

Podíval se na mne, ale jeho pohled těkal, jako by hledal ještě někoho.

„V levé horní zásuvce mého psacího stolu jsou desky. Matka vám je dá. Tam jsou záznamy pokusu. Ano, dokázal jsem změnit svou nervovou tkáň, urychlil jsem pohyb impulsů sedmdesátšestkrát. Průřez vlákna, nasycenost mikroprvky … Hlavní je kód. Kód signálů – více krátkých než dlouhých.

Bylo mu stále hůř. Tvář šedla, jako by se pokrývala popelem. Rty měl popraskané tak, že člověka bolelo se na ně dívat.

„Poznáte to, až to přečtete … Jen berte v úvahu moji chybu. Zrychlení impulsu má vliv na hypofýzu a na další žlázy. Vyzkoušel jsem to na sobě. Poznáte to z deníku … "

„Proč jste se vrhl do ohně?" zakřičel jsem. „Vždyť kdokoliv z nás … "

„Tam bylo zapotřebí velké rychlosti … příliš velké pro normálního člověka … "

To znamená, že to byla rozumová úvaha. Nikoli ušlechtilost, nikoli sebeobětování… Nevěřil jsem mu a on to uhodl z mé tváře. Chtěl ještě něco říci, ale už to nedokázal. Jeho těkavý pohled se zastavil jako kyvadlo u hodin.

Objevila se sanitka. Ošetřovatelé ho opatrně položili na nosítka. Nesténal, ani se nepohnul. Torij Venjaminovič zemřel cestou do nemocnice.

Probírám se jeho papíry. Rychlý rukopis, písmena se podobají stenografickým znakům. Mnoho oprav různobarevnými tužkami: červená opravovala to, co bylo napsáno inkoustem, modrá opravovala červenou, zelená opravovala modrou – zřejmě tak odlišoval novější opravy od dřívějších. Popsané listy suše šustí, mluví ke mně jeho hlasem. První se rozhodl udělat na sobě pokus, který jsme zatím dělali jen na zvířatech. A když si nebudu připouštět trpkost vzpomínky, pak musím přiznat, že právě on byl tím člověkem, o jakém jsme snili – Horno celeris ingentii. Přišel k nám z budoucnosti. Proč jen nám s ním bylo tak těžko …?

Dmitrij Bilenkin

ČLOVĚK, KTERÝ BYL PŘÍTOMEN

V ten večer, jako vždy, se naše pětka sešla u Valerije Granátová a jako obvykle si ten nejrychlejší sedl do křesla, které patřilo pánovi domu. Ostatní se museli spokojit se židlemi a práce začala.

Scházeli jsme se tak často, vymýšleli jsme spolu dobrodružné romány. Zpočátku se nám tato forma spolupráce, častá ve vědě a tak vzácná v literatuře, zdála originální a zábavná, mysleli jsme si, že baví nejen nás, ale i čtenáře, ale pak se cosi změnilo. Naše znalosti, schopnosti a temperamenty se natolik slily, že vzniklo něco jako samostatná osobnost, zčásti nám podobná a zčásti zcela neznámá. S údivem jsme začali pozorovat, že má nad námi převahu. Nechtěla se omezovat jen na důmyslný nápad, chtěla víc a vyžadovala od nás naprostou odevzdanost. Buď jsme se měli rozplynout v této nové kvalitě, nebo jsme se museli rozejít. A nám se nechtělo ani jedno, ani druhé. Je snadné vysypat z kapsy drobné při přátelské zábavě, ale spojit veškerý kapitál, abychom společně postavili něco velkého – to už je něco jiného. Vše bylo na vážkách a ten večer se to mělo rozhodnout.

Tak tedy, náladu k tvůrčí práci jsme měli nevalnou. Jen tak mimochodem, vymýšlení syžetu v pětici vedlo k jisté zvláštnosti myšlení. Někdy naše myšlenky jako by rezonovaly. Snadno, rychle a přesně jsme sestavovali scény, jeden druhého jsme rozpalovali myšlenkami, nápady lehce přeskakovaly od jednoho k druhému a tím se obohacovaly. V takových okamžicích jsme cítili štěstí kolektivního myšlení.

A potom se všechno z neznámých důvodů rozpadlo. Jako bychom ohluchli. Maličkost, která by každému jednotlivě trvala vteřinu, vyžadovala neuvěřitelné úsilí všech pěti. Jako bychom tlumili jeden druhému myšlenky. A jestliže nás rezonance podněcovala k něčemu zcela zvláštnímu, vynikajícímu, pak opačná fáze nás velmi tížila.

Naneštěstí ten večer začal právě opačnou fází. Představivost pouze doutnala, říkali jsme jakási prázdná slova. Bylo to nesnesitelné jako pohřeb. Díval jsem se na ostré světlo stolní lampy a myslel jsem si: existují tisíce prostých radostí, proč se tady mučit kvůli něčemu přízračnému a zřejmě nedostupnému? A mám podezření, že si to mysleli všichni.

„A co když náš hrdina začne takhle…“ beznadějně hlesl Valerij po dlouhé pauze.

Přerušil ho zvonek u vchodu.

Valerij vyšel, šoupal při tom pantoflemi, brzy se vrátil a vpustil před sebou do pokoje člověka s aktovkou, která kdysi měla narezlou barvu. Ten člověk se křivě uklonil a sedl si. Nestačil jsem se ani podivit jeho příchodu, protože Valerij už na prahu začal rozechvělým hlasem:

„Mládenci, a co jestli…“

To, co pak řekl, byl takový báječný nápad, že jsme na všechno zapomněli a doslova oněměli nadšením.

A pak už to šlo ráz na ráz. Dojem, který mi zůstal z toho večera, je jakási vypjatá blaženost, jako kdybychom šli na hory a při každém kroku se nám otevíral nový pohled, jeden krásnější než druhý. Už jsme nevymýšleli román, viděli jsme cizí život až do detailu, s úžasem jsme pronikali do nejtajnějších myšlenek lidí, kteří vznikali neznámo jak, kochali jsme se jimi, divili se nečekaným rysům jejich charakterů, lovili jsme jejich gesta, slova, bylo třeba jen psát a psát, protože už jsme nepoznávali, co je reálnější – zda tenhle zakouřený pokoj, ve kterém sedíme, nebo ten život a svět, který ožil v našem vědomí.

Neexistoval jsem já, neexistovali jsme my, byla jen ta společná osoba, v níž jsme se rozplynuli a která nám dávala jakousi schopnost jasného, s ničím nesrovnatelného vidění. Stav, který jsme tehdy prožívali, se nepodobal ničemu předtím, ani potom. V tom stavu jsme dovedli analyzovat život lépe než stovky učebnic, všemu jsme rozuměli, všechno jsme znali a mohli, stejně jako bozi.

Jen v okamžiku uvolnění, když trošičku vystoupila realita místnosti, ve které jsme byli, jsem si vzpomněl na návštěvníka a na zlomek vteřiny jsem na něm utkvěl pohledem. Seděl stranou, mhouřil oči a mnul si ruce, jako kdyby přišel z mrazu ke krbu. „Výborně, výborně,“ šeptal. Nestačil jsem si ho prohlédnout, ale zůstal mi pocit podobný tomu, jaký v nás vyvolávají staré předměty v domácnosti. Pocit něčeho příjemného, spolehlivého a potřebného. Jen tak letmo jsem se tomu podivil. Po čas vypjaté duševní práce každý zbytečný člověk jen překáží svou přítomností, a tady to bylo naopak.

Všechno, co jsme ten večer dělali, se dařilo. Neptali jsme se jeden druhého, zda se syžet budoucího románu rozvíjí tak, jak je třeba – věděli jsme, že se jinak rozvíjet nemůže. Nevybírali jsme slova, přicházela sama, ta jediná správná, jakoby zářící vnitřním jasem.

A když jsme v pět ráno skončili, věděli jsme, že jsme udělali všechno, že už nic není třeba, že to hlavní, co dává dílu hloubku a skutečnost – to už je na papíře.

Rozhlíželi jsme se po sobě s jakýmsi rozčarováním. Ani se nám nechtělo mluvit. Byli jsme příjemně vyčerpáni. Člověk s aktovkou už tu nebyl, zmizel nepozorovaně. Oblékli jsme se a nikdo si na něj ani nevzpomněl.

Hostitel si přehodil přes ramena plášť s úzkým sametovým límcem a vyprovázel nás. Teprve ve skřípavém výtahu jsem se ho najednou zeptal:

„Valeriji, kdo je to ten tvůj přítel, který s námi proseděl celý večer?“

Na Valerijově tváři se pomalu rozhostilo překvapení. „Můj přítel? Viděl jsem ho poprvé. Přišel za někým z vás.“ Podíval jsme se po sobě. Vyšlo najevo, že jsme ho všichni viděli poprvé.

„Co to má znamenat?“ zeptal se Valerij zaraženě. „Poslyšte, to je nějaký nesmysl!“

„Ale tys ho přece přivedl!“ řekli jsme všichni najednou.

Ve Valerijových očích se mihl výraz, jako když si chce na něco vzpomenout.

„No ano … já jsem ho pustil.“

„Ani ses ho na nic nezeptal?“

„Pozdravil … Chtěl jsem se ho zeptat, ale tu mě napadla ta myšlenka se syžetem, zcela mechanicky jsem ho pustil do pokoje … A pak jsem na něj docela zapomněl.“

„Tak,“ řekl jsem a snažil se zadržet zívání. „Je to jasné. Může snad někdo něco vysvětlit?“

Stáli jsme v průjezdu, po stranách byly vchody do obchodu s rybami a do mlékárny, takže to tu páchlo i rybami i mlékem zároveň. Nikdo z nás nic vysvětlit nemohl. Jen tak nikdo k někomu neznámému na návštěvu nechodí. Jen tak nikdo nesedí u neznámých lidí až do rána. Víc se vysvětlit nedalo.

Nejdivnější bylo, že nás ta záhada nijak nevzrušovala. Neměli jsme na to náladu.

„Vymýšleli jsme dobrodružství a sami jsme se dostali do dobrodružné situace,“ unyle kdosi zavtipkoval.

Ještě jsme trochu o události poklábosili a rozešli se s unavenými a nechápavými úsměvy na tvářích.

Uplynula řada měsíců, ve kterých se záhada ani trochu nevysvětlila, když jsem se jednou s naším neznámým téměř srazil za jasného dne na ulici.

Je to divné, ale poznal jsem ho hned, i když měl na sobě nějaký starý polokožíšek snad z doby Romanovců, který mu přidával ještě přízemnější vzhled, než měl ve skutečnosti. Před setkáním jsem si zdaleka nebyl jist, že bych ho poznal, i kdyby byl v obleku, který měl tehdy na sobě.

„Dobrý den! Chtěl bych se vás na něco zeptat," přistoupil jsem k němu rozhodně, protože jeho uhýbavý pohled mne ujistil, že se nemýlím.

Podíval se na mne plaše, ruka s odřenou aktovkou sebou trhla, jako by se byl chtěl tou aktovkou přikrýt.

„Dobrý den," řekl slabým hlasem. „Co dělá váš román?"

„Pokračuje," řekl jsem, aniž bych něco zveličoval. „Ale promiňte mi mou zvědavost, kdo jste vy?"

„Mé jméno je bezvýznamné – Petr Petrovič Feďaškin."

Tvář měl stejně bezvýznamnou jako jméno. Obočí a řasy zažloutlé, vybledlé, stařecké scvrklé tváře a nos jako brambor.

„Teď se mne začnete vyptávat…," řekl zarmouceně Feďaškin, „nešlo by to bez toho? Hlavní věc, že se román podařil…"

Dokonce se ohlédl, hledal možnost, jak mi zmizet v davu. Ale ta možnost se nenaskytla, totiž aniž bych to chtěl, přitlačil jsem ho k zábradlí u chodníku.

„Promiňte, Petře Petroviči, ale chápete přece, proč jsem tak zvědavý. Vy na mém místě byste taky …"

„Chápu, chápu, ale nic nedokážu vysvětlit."

„Nechcete?"

„Nemůžu, čestné slovo! Bylo vám snad špatně v mé přítomnosti? Proč potřebujete ještě něco vědět?"

Tajemství máme všichni rádi v knihách, ale nemáme je rádi v životě. Já nejsem výjimka. Koneckonců i tajemství v knížkách máme rádi jen proto, že se-na poslední stránce vysvětlí.

„Ne," řekl jsem rozhodně, i když jsem si uvědomoval pošetilost svého počínání. „Musíte mi to vysvětlit."

Celá jeho kulatá figurka se nějak schoulila, dokonce i na polokožíšku přibylo záhybů.

„Ale vy mi neuvěříte …," řekl utrápeně a ohlédl se.

„Poslouchám vás."

„Vy sami jste mne pozvali …"

„My?"

„Vaše myšlenky."

Zachvěl jsem se. Na jeho ústech se objevil smutný a zároveň vítězný úsměv.

„Tak vidíte, říkal jsem vám, že mi neuvěříte. Neměl jste se to dozvědět."

Výborně. Fedaškin je tedy cvok. Ovládl jsem se a už klidně jsem mu řekl: „Jen pokračujte!"

Ne, nechtěl pokračovat. Myslel si, že ho teď pustím. Ale to si dělal marné naděje. Nevím proč, ale byl jsem připraven vzít ho za límec jeho vetchého kožíšku a vytřást z něj doznání. V myšlenkách už jsem se k tomu chystal. A on se lekl, jako kdyby vskutku četl moje myšlenky.

„Nedělejte to!“ vykřikl. „Zmrazíte sám sebe! Řeknu vám to, když to musí být, ale potom mě pustíte, ano? Ach, mladý muži, jak neuváženě nakládáte se svým mozkem!“

„Tak vy jste telepat! No tak pokračujte!“

„Ne! Neumím číst myšlenky! Ale cítím je, když … Rozumíte, jsem nevzdělaný člověk … Ale když někdo usilovně přemýšlí, v jeho mozku se mění nějaké … tyhle … potenciály, vzniká nějaké záření. A když se myšlenka rozhoří, vytváří cosi, vzniká nějaké teplo! No, to já téměř nepozoruju. Jen tak obecně, jako pozadí, dejme tomu … Ale jestli se myšlenky rozhoří obzvlášť silně, jako tehdy u vás, pak mne to tam táhne.“

„To je zajímavé,“ řekl jsem netrpělivě. „A téměř to není v rozporu s vědomím. Ale vy jste sám se sebou v rozporu.

„Jak to? To nemůže být!“

„Může. Když jste přišel, naše myšlenky nehořely, jen tak doutnaly a nechtěly hořet. Čadily, rozumíte? Tak jak je to?“

Fedaškin upadl do rozpaků. Začínal se mi ten podivný schizofrenik nějak líbit. Nejen že byl naprosto neškodný, byl dokonce dojemný ve svém fantazírování. Ale přesto, proč přišel právě k nám?

„Není tu rozpor,“ řekl nejisté. „Jen mne nepodezírejte z vychloubačnosti.“ „Ano?“

„Co vidíte kolem sebe?“ ukázal okolo sebe rukou. Mechanicky jsem se rozhlédl po okruhu, který naznačil. Zachmuření občané tu pospíchali za svými záležitostmi a starostmi, za auty se táhly pruhy výfukových plynů jako liščí ocasy, po římsách se důležitě procházeli holubi, řinčela tramvaj, zahýbající na hlavní třídu.

„Tak tedy, kolem toho všeho zde se vznáší oblak myšlenek,“ tajemně přiškrceným hlasem mi sděloval Feďaškin. „Ale jasných bodů, kdy vzniká něco nového a významného, je tu jen málo. Proto je každý jazýček toho plamene drahocenný. A já mám … schopnost... Ale nemyslete, že se vytahuji… Moje přítomnost okamžitě rozžíhá plamen. Copak jste to sami nezpozorovali? Ne, ne,“ vykřikl, jako by se bránil. „Já sám jsem nula, účetní v důchodu, ale mám schopnost pomáhat jiným myslet. Proto jsem k vám přišel. Chodím k mnoha lidem, musí to tak být, jim je dobře a mně taky. Nevěříte mi?“

Ovšem že jsem nevěřil. Ani trošičku. Přesto byla v mé nezviklatelnosti malá trhlinka. Jeho slova totiž mohla vysvětlit vše, co se s námi toho večera stalo.

„Výborně," řekl jsem. „Tak mi to dokažte."

„Proč?" zeptal se roztrpčeně. „Stejně mi neuvěříte."

„Uvěřím," řekl jsem tvrdohlavě a navzdory logice jsem byl přesvědčen, že tomu tak bude.

„Tak pojďme," souhlasil pokorně Feďaškin.

Byl jsem příliš překvapen, než abych mohl protestovat. Zašli jsme do boční uličky, prošli jsme do druhé a ještě do třetí. Feďaškin šel rychle a jistě, jen jeho obličej dostal nepřítomný výraz, jako kdyby slyšel nějakou vzdálenou hudbu.

„Kam vlastně jdeme?" nevydržel jsem nakonec.

„Neruše!" řekl přísně Feďaškin.

A najednou celý zrozpačitěl.

„Promiňte... Sám nevím, tady někde … Mohli bychom jít i do ústavu, tady vedle, tam taky … Jenže tam nás bez propustky nepustí. Ale už jsme blízko."

Mávl jsem rukou a jen se podivil, jak jsem mohl naletět na takové fantasmagorické dobrodružství.

Brzy nato už jsme šli přes dvory, přes nějaké průchody, potom jsme stoupali po nevzhledném starém schodišti, zašpiněném a plném smetí.

Feďaškin se zastavil u dveří na sedmém poschodí.

„Tady."

Byl viditelně rozčilen, rty mu zbledly, hlavu vtahoval do límce jako slimák do ulity. Zvonek nejisté cinkl.

Dveře otevřel zachmuřený mladík ve sportovním obleku. „Ke komu jdete?" zeptal se nějak lhostejně. Podíval jsem se na Fedaškina. Byl politováníhodný. „My bychom chtěli –," zamumlal. „Jsme z … Ale vy pracujete?"

„Pracujeme," řekl mladík.

A tu se na jeho tváři něco změnilo. Objevil se na ní oduševnělý výraz, jako měl tehdy Valerij Granatov, když se vrátil do pokoje poté, co otevřel Fedaškinovi dveře.

„Dobrá, to mi vysvětlíte potom," netrpělivě vyhrkl mladík a byl bych přísahal, že nás už vůbec nevnímá. Bylo to strašné.

Nečekal ani, až se svlékneme z kabátů, zmizel ve dveřích, odkud bylo slyšet výkřiky, smích a potom všechno ztichlo. A když jsme vstoupili, uviděli jsme tři mladíky skloněné nad stolem, kde byly rozložené nějaké rysy. Ty se ostatně válely i po zemi.

Následující hodina byla nejfantastičtější hodinou mého života. My s Feďaškinem jsme tiše seděli v rohu a mládenci, aniž by si nás

všímali, pracovali ve stavu jakéhosi šíleného, ale účelného nadšení. Já jsem nervózně kouřil. Nejdříve jsem čekal, že nás odtud s hanbou vyhodí. Ale oni na nás neměli ani pomyšlení, kdyby se náhle v pokoji objevil Napoleon, snad by si ho také ani nevšimli. Stroze a rychle si vyměňovali nějaké radiotechnické termíny, chvílemi se přeli, ale většinou mlčky psali a v celém jejich počínání nebylo nic zvláštního, jen neobyčejná soustředěnost, Feďaškin se netvářil vítězně, jen projevoval tiché nadšení, celý svítil blahem, miloval ty mládence a na mne docela zapomněl.

Pak mě najednou vzal za ruku.

„Půjdeme, už končí.“

„Co to dělají?“ zeptal jsem se šeptem.

„Jak to mám vědět?“ šeptem mi odpověděl Feďaškin. „Něco vynalézají. Pojďme, pojďme, proboha!“ Celý užaslý jsem seběhl po schodech.

„Dobře to dopadlo,“ brumlal si Feďaškin, klopýtaje po schodech. „Oni udělali dneska něco velikého … Jak je dobře, že nás pustili dovnitř. Stává se totiž, že mě někam nepustí. Sice jen zřídka, obyčejně na ně působím ihned …“

Neposlouchal jsem jeho brumlání, snažil jsem se vnutit svým myšlenkám racionální průběh a zčásti se mi to i podařilo. Taková operace je prostě nezbytná, je to ochranný reflex. Každý i ten největší zázrak se vždy snažíme srovnat s něčím známým, abychom se ubránili psychickému šoku. Když si pak trochu zvykneme, přijímáme zázrak směleji.

Chod mých myšlenek, když jsem se tak motal za Feďaškinem, byl následovný. Feďaškin není šílený. Jeho přítomnost skutečně nějak stimuluje tvůrčí schopnosti. Dejme tomu, že je to tak. Ale co na tom? Pro milióny lidí je něco takového, dá se říci, profesionální povinnost. Učitelé například sami nevyrábějí ani materiální, ani duchovní hodnoty. Jsou pouze zprostředkovateli znalostí a hlavně, jsou stimulátory rozumového a mravního růstu dětí – samozřejmě, jde-li o skutečné učitele. V tom je veliký smysl jejich povolání, jestli tomu dobře rozumím. Rozsévají své myšlenky a činy tak, aby se jako zlatá nit vplétaly do cizího života a znovu ožily v objevech a činech budoucích lidí. To je nesmírně důležitá práce pro společnost. A copak takto jednají pouze učitelé? Tak jako atomy těla nehynou po smrti, nýbrž vstupují do dalšího koloběhu hmoty, tak i duchovní hodnoty, předané jiným, existují věčně, přecházejí nepozorovaně z generace na generaci.

Ale to není všechno. Procesů anorganické přírody se účastní katalyzátory – tajemné sloučeniny, které samy nevstupují do reakce, přidávají jí však energii a sílu. V procesech organických tuto úlohu

hrají fermenty. Proč by v psychických procesech nemohly být také katalyzátory a fermenty? Proč ne? – opakoval jsem si jako papoušek a tupě jsem šel za Feďaškinem a hleděl na jeho záda.

Najednou mne nenadálý nápad popohnal kupředu.

„Poslyšte!“ chytil jsem Fedaškina za rukáv. „Jestli skutečně … ehm … stimulujete rozumové úsilí jiných, tak proč jsem to nepocítil ihned, když jsem vás potkal na hlavní třídě? Anebo vy na jednotlivce nepůsobíte?“

Nevytrhl mi ruku (byl vůbec pokorný a poddajný) a odpověděl mi s rozpaky, ale s důstojností.

„Proč by ne… Na jednotlivce také někdy působím. Ale copak vaše myšlenky měly v době, když jsme se setkali, nějaký tvůrčí ráz?“ Podíval se na mne s omluvným úsměvem.

„Prosím vás, nežádejte ode mě vysvětlení, já ho sám neznám. Nepodařilo se mi stát se významným, nemám žádné zvláštní nadání, jsem pouze přítomen ‚na hostině‘ a podle mého jsem užitečný tím, že pomáhám vzniku velkých věcí. Není to moje zásluha, že tato schopnost se ve mně tak silně vyvinula. Je to jako hlas – někdo ho má a krásně zpívá a ten kdo ho nemá, ten se zpívat nenaučí, ale vynikne zase v něčem jiném. Dříve jsem neměl odvahu takhle chodit k cizím lidem, abych se ohřál sám a rozehřál druhé. A teď už mám smrt nablízku, musím spěchat, abych splnil svou povinnost. Přestal jsem se bát, že mě vyhodí jak žebráka, a jde to všechno výborně. Ale proč je to tak, to vám neřeknu. A ještě něco mi působí radost – že každým rokem je těch ohníčků víc a ani nestačím přijít ke všem, i kdybych se rozdělil na deset takových, jako jsem já. A jestli mne něco mrzí, tak to je fakt, že nemám žádný vliv na mravní podněty, na to nemám nadání, ale můj zesnulý bratr, ten ho měl. Ach!“

„Počkejte!“ proletěl mi hlavou překvapující dohad. „Jestliže existují lidé – stimulátory, znamená to, že existují také lidé, kteří dokážou uhasit myšlenku?“

„Jak by ne,“ smutně řekl Fedaškin. „Jak by ne. Jsou i takoví, kteří ji dokážou zmrazit. Copak jste se s nimi nesetkal? Ale promiňte mi, jdu domů, bydlím tady vedle.“

Mechanicky jsem mu stiskl ruku, provázel jsem zrakem jeho kulatou figurku, klátící se na neohebných nohou. A teprve když mi zmizel, řekl jsem si, že jsem hlupák. Nezeptal jsem se ho ani na setinu toho, co bylo třeba vyzvědět a ani jsem si nezapsal jeho adresu.

Ale to se dá napravit, existuje přece evidence občanů.

Až do večera jsem byl ve stavu jakéhosi ohromení. Všechno v mé hypotéze bylo na místě, s výjimkou jedné věci. Je nesporné, že existují lidé, jejichž přítomnost urychluje jakoukoliv činnost – sám

jsem takové lidi znal. Ale jejich vliv je vždycky konkrétní, hmatatelný. Je ve slovech, v gestech, ve smíchu. Účastní se práce a nejsou jen přítomni. Ale Fedaškin byl pouze přítomen.

Úspěchy vědy nás nutí obracet se s jakýmikoliv pochybnostmi na odborníky. I já jsem se k tomu rozhodl. V představách jsem si maloval pestrý obraz toho, jak zatelefonuji profesorovi X a akademikovi Z, jak oni bez prodlení poletí za Feďaškinem … Ale rychle jsem vystřízlivěl. Ani profesor X, ani akademik Z mi nepomůže. Lidé s neobvyklými schopnostmi nejsou pro vědu novinkou. Tu se objeví člověk, který vypočítá rychleji než počítací stroj druhou odmocninu šestimístného čísla. Tu vyskočí zpráva, že existuje člověk, který nikdy nespí. V člověku je mnoho neznámého a vyřešila snad věda tyto záhady? A přece člověk počítající jako computer nemůže vyvolat pochybnosti: může kdykoliv podat důkaz svých fenomenálních schopností. Přímo na tabuli. Studuje si to, jak chcete … a vědátoři studují. No a co z toho?

Feďaškin nemůže dokázat své schopnosti nijak. Jeho schopnost nemůže být vyjádřena ani v číslech nebo v čemkoliv jiném, konkrétním a přesvědčivém. Feďaškinovi buď člověk uvěří nebo ne, ale víra není vědecký důkaz.

Nakonec jsem se rozhodl, že vyhledám Feďaškinovu adresu, posedím s ním několik večerů – a pak se uvidí.

Jenže člověk míní a všední život mění. Přišly mi korektury knihy, pak jsem se roznemohl, potom … Potom jsem měl nějakou důležitou a neodkladnou práci, jakou – to si už nevzpomínám, jen vím, že všechno, co jsem dělal, nesneslo odklad. Ve všedních povinnostech jsem sice nezapomněl na Feďaškina docela, ale vzpomínka na něj nějak vybledla.

A přece došlo k dalšímu setkání.

Tak jako tehdy i tentokrát jsem se s ním srazil na ulici. Byl nezvykle horký máj, teprve začátek, ale asfalt už byl rozměklý v horkých paprscích slunce. Avšak stromy ještě nevypučely a v rozpáleném nebi, které prosvítalo mezi holými větvemi, bylo něco nenormálního. Feďaškin se promrzle choulil a ruce se mu samy od sebe schovávaly v rukávech. Prošel kolem a nezpozoroval mne. Musel jsem na něj zavolat.

Trhl sebou, roztěkaně se na mě podíval a poznal mě. Měl jsem však pocit, že je mi strašně vzdálen.

„Jste nemocen?“ zeptal jsem se.

„Nejsem, proč?“ řekl nepřesvědčivě.

„Jen mi je zima.“

„V takovém horku?“

„A vítr?“

Mimoděk jsem se rozhlédl. Po větru nebylo ani památky, sváteční prapory schlíple visely, ani se nehnuly.

„Copak vy ho necítíte?“ ve Feďaškinově hlase bylo znát výčitku. „Fouká, fouká už dávno a dnes obzvlášť... Nad starou i novou kulturou je zima. Copak vy opravdu nic … Ach ano, promiňte mi. Zapomněl jsem, že k vám nedoléhá poslední křik myšlenky… “

„Tohle jste tím myslel?“

„Ale proč, proč to necítíte, jakým právem? Rozum zmrazují, rozum mučí ledovou zimou, scvrkává se a hyne – a vám je teplo?“

Feďaškin to téměř vykřikl a okamžitě ochabl, jako by ztratil všechny síly. Já jsem mlčel, nevěděl jsem, co si počít.

„Smrt myšlenky vědce není ještě tak strašná,“ pokračoval ochablým šepotem. „Myšlenka je nesmrtelná, rozumíte. Kdyby nebylo Newtona, objevil by zákon tíže někdo jiný. Teorie relativity by vznikla i bez Einsteina. Ale kdyby umlčeli Lva Tolstého? Mohli bychom jako žebráci obrátit vzhůru nohama celá staletí, ale ani věčnost by nám nevrátila Vojnu a mír. Nikdo už nedokáže ani v nejkrásnější budoucnosti nahradit takovou ztrátu. A to je neštěstí!“ Feďaškinův hlas zesílil. „Proto v někom umře jeho lidskost, v někom se neprobudí myšlenky, někoho nezahřeje teplo... Platí to i pro vědu! Představte si, jak by se vše zpomalilo, kdyby byl někdo zmrazil myšlení Karla Marxe! Ne, vy to nikdy nepochopíte! Jaká jsou to muka, slyšet poslední výkřik ubíjené myšlenky, jak beznadějné je zoufalství, když slyšíš její volání o pomoc a nemáš sílu přispěchat a zachránit ji“

„Uklidněte se, prosím vás!“ řekl jsem, sám celý rozrušený.

Ale Feďaškin se uklidnit nemohl a mluvit už také nemohl: plakal, stařecky těžce vzlykal. Lidé se na nás nechápavě dívali.

Vzal jsem ho pod paží, odvedl ho mimo frontu k automatu a dal mu napít a chtěl jsem ho odvést domů.

„Nemám čas!“ zavolal najednou s náhlým zápalem, když jsem mu řekl, že ho chci odvést domů. „Spěchám k těm, kteří teď přemýšlejí, nezdržujte mě, musím to stačit!“

Jen s velkým úsilím jsem ho přesvědčil, že se musíme znovu sejít.

Ale k tomu už nedošlo. Zemřel tentýž den, upadl, jak jsem se později dozvěděl, když někam pospíchal. Našli ho a odnesli náhodní lidé, sousedé ho pak pochovali, protože neměl ani příbuzné, ani přátele. Zkrátka zemřel tak, jak žil, tiše, nenápadně, nikdo ani nezpozoroval, že tu není ten člověk se zvláštní schopností podporovat myšlení jiných. Ani já sám jsem nezpozoroval prázdnotu, jen trochu smutku a lítosti, že přes můj práh nikdy nepřestoupil, když jsem přemýšlel, a teď už se to nikdy nestane.

Román, který jsme tehdy psali za mlčenlivě přítomnosti Feďaškina, měl velký úspěch a, samozřejmě, nikdo z nás se o Feďaškinovi veřejně nezmínil. Jen já jsem mu v myšlenkách poděkoval a cítil jsem se přitom trapně.

A to je vše. Život je bohatý na nekončící situace, nedokončená pozorování, na setkání bez začátku i bez konce, na všechno to, co se nehodí do povídky, co by nezasvěcení lidé nemohli pochopit. Uchováváme to v sobě a odnášíme s sebou navždy.

Byl bych tak jednal i já, nebýt včerejších novin. Bylo tam interview s jedním vynikajícím vynálezem a stála tam následující věta: „Zvláště jsem vděčný P. P. Feďaškinovi, který mi pomohl směle vyřešit problém."

Víc tu nebylo o Feďaškinovi ani slovo, ale mne se to bolestně dotklo. Někdo si na něj pamatoval, byl mu vděčný – a já jsem to nedokázal. Jako by schopnost pomáhat jiným měla menší cenu než jakákoliv jiná. Když jsem to pochopil, nedokázal jsem dále mlčet o člověku, jehož přítomnost byla stejně nepozorovatelná a pro život přitom stejně nezbytná jako přítomnost fermentu pro zdraví lidského těla.

Anatolij Babenko

BĚH

Běžet se muselo takto …

Lehce se chodidly dotýkat země. Raz – dva, raz – dva. Po asfaltu, po kamení, po štěrku, po písku – stále stejným lehoučkým krokem měřit prostor, měřit čas svými kroky jako tikáním hodinek. Raz – dva! Letět kupředu, opírat se hrudníkem o prázdnotu podobnou vatě a nechávat za sebou lehký vír vzduchu, neslyšitelné kroužení rozvířeného prachu, neviditelná střediska vznikajícího větru. Raz – dva, raz – dva, raz – dva! Na všechny strany rozstřikovat louže, chladit si nohy v orosené trávě, mísit studené bláto, šustit v rozehřátém obilí. Hruď se stále stejně radostně zvedá, plíce nabírají kyslík až po okraj, srdce bije rovnoměrně a rychlost uklidňuje netrpělivý tep krve. Raz – dva, raz – dva …

„Dobré ráno, učiteli! Tady jsou vaše noviny … “

„Děkuji ti, Běžce**!“**

„Přeji vám krásné léto, tetičko! Dnes je dobré mléko, smetany je v něm na celý prst.“

„Nech ho u vrátek, milý Běžce**,** vezmu si ho za chvíli. Dej ti Bůh stále rovnou cestu!“

„Zdravím vás, mistře! Tady vám nesu dluh od básníka, dostal dnes honorář … “

„To se mi hodí, Běžce**,** velice se mi to hodí. Dám ti kávu a rohlík, zastav se na okamžik, beztoho běžíš již od úsvitu, na snídani jsi jistě zapomněl.“

„Až potom, otče! Mám moc práce. Jak ji skončím, určitě poběžím okolo … Haló, trafikante! Tady máš své pilulky. Ber je po jedné a koukej se uzdravit. Budeš-li nemocný, nebudou mít lidé co kouřit a já budu muset běhat do města – mám i tak dost starostí… “

A opět je ticho, jen tichý dotek chodidel o zemi. Na nebi není ani obláček, ale není ani horko, běží se dobře, nohy jsou plné síly – s jistotou běží po pěšince, v rytmu rychlého běhu se doslova ztrácejí, kmitají ve stejném taktu a harmonické rychlosti. Tělo vypjaté a poddajné pluje a letí jako šíp.

A jeho myšlenky:

Kdy to všechno začalo? Byly mu snad tři nebo čtyři roky. Anebo už pět? Sedíš, hraješ si a najednou srdce začne bušit, myslíš si, co se stalo, vždyť ti vyskočí z hrudi, a co potom? Pak se najednou uklidní a na všechno rychle zapomeneš. Myslel jsem si, že to tak je u všech lidí. Bát jsem se začal až později. Když jsem byl mladý – čeho bych se bál? Všechno bylo, jak má být: jednou je ti do pláče, tu zase do smíchu. Hned tě svrbí koleno, hruď se napíná. Zkrátka – žiješ … Vždycky jsem běhal rád. Kam až mi paměť sahá, ve dne ani v noci mě nikdo nemusel do běhu nutit, vždycky mi byl příjemný, dělal jsem všechno v běhu. Při dětských hrách mě nikdy nikdo nedohonil. „Peška“ jsem nikdy nedostal, nikdy mě nikdo nechytil, když jsme si hráli na schovávanou, vždycky jsem doběhl dřív než ten, kdo mě našel. Při závodech se nenašel ani jediný, kdo by se mnou chtěl závodit. Všichni věděli, že je to marné. Jo, v dětství to bylo pěkné: když se ti chce, běžíš, a když ne, nemusíš. Ovšem běhat se mi zdá příjemnější…

A cesta ubíhá takto:

Když už se mi nechce běžet po pěšině – zahnu stranou. V lese je stín, slunce prosvítá větvemi, nohy se měkce boří do mechu, z nenápadných květů se sype pel na bosé prsty, nohy se odrážejí od holých kořenů, otiskují stopy na kapradí a zašlapují do země staré listí a jehličí. Běžím vějířem rosné mlhy, v níž se tvoří maličké duhové kapky, co jako motýlci usedají na tělo, běžím přes potůček, pramének či říčku jako vodoměrka, potápník nebo komáří larva. Už jsem na druhém břehu na louce. Nohy, ještě před chviličkou čisté, jsou teď zamazané od jílu. Ještě několik rychlých skoků a už jsou obalené drobným pískem. Ale ani tato obuv nevydrží dlouho: husté drny příjemně chladí a zbavují nohy písku. Kupředu, kupředu! Raz – dva, raz – dva …

„Vzbuďte se, slečno! Už je ráno, sluníčko už dávno vstalo! Podívejte se, jaké květy vám posílá váš ženich. Natrhal je za úsvitu a já jsem běžel tak rychle, že na nich nestačila rosa oschnout. Cítíte, jak voní? Z té vůně jde člověku hlava kolem, už jsem si myslel, že je ani nedonesu. Dejte si pozor na svou hlavu, má milá, jsou věci, ze kterých se člověku hlava točí ještě víc.“

„Děkuji ti, můj milý, dobrý Běžce! Nebylo to těžké, běžet s takovým nákladem?“

„Ale kdepak! To byl příjemný náklad. Letěl jsem s ním nad zemí, ani jsem necítil, že mám nohy.“

Ach, kdybych se tak mohl ohlédnout! Ale nejde to: rytmus mne pohání kupředu, srdce potřebuje rychlost, rychlost podporuje srdce, nohy mne nesou dál, stále dál … A co je za mnou, to si mohu jen

představovat – jak se jí zarděly tváře, jak jí zvlhly oči a milý nosík se ponořil do kytice, do té nádherné vůně…

„Dobrý den, paní! Dávno jsem neběžel kolem. Dopisy pro vás nebyly. Ale dnes tu je! Vsadím se, že je od syna. Je ještě v nemocnici? Ubohý chlapec. Ale nebojte se, uzdraví se. Chytejte obálku, ať jsou v ní jen dobré zprávy!“

A znovu kupředu! Znovu by se chtěl ohlédnout, ale nejde to. To, co se právě událo, už patří do minulosti a tisíce nových věcí ho ženou do budoucnosti, tisíce povinností pro pevné nohy a spěchající srdce. A za jeho zády – v blízké i vzdálené minulosti – trhají matčiny ruce– netrpělivě obálku a vpíjejí se očima do písmen …

„Babičko, kam nesete ty tašky? Pomůžu vám …“

„Kdepak, můj milý, vždyť já ti nepostačím.“

„Nevadí, vím, kde bydlíte, nechám je u vrat. Nikdo se jich nedotkne – a mně břemeno nevadí…“

Desítky, stovky povinností. Prosby, poslání, žádosti, přání, která jen uhodl … Jednou pošta, podruhé léky pro nemocného, dnes lístky na vlak, zítra nějaký dárek k svátku. Všechny oběhnout, všechno doručit, všude přiběhnout včas, na nikoho nezapomenout … Tak každý den, každý měsíc, celé roky …

A jeho myšlenky:

Nebylo mi ještě dvacet let, když jsem dostal strach poprvé. Srdce tak šíleně bilo – myslel jsem si, že už je konec. Celé tělo se chvělo. A jak mi někdy bylo v noci zle! Probouzel jsem se bolestí: žíly nateklé, v hlavě to šumí, puls jako kulometná střelba – ani se nedá spočítat. Vlastní srdce mne budilo! Lékaři si nevěděli rady, stále hledali příčinu. Organismus zdravý, nic na něm nelze objevit – a vypadá to na to, že bude brzy konec. A srdce se z ničeho nic najednou zastaví. Na půl minuty nebo i na minutu. Stojím a čekám celý zpocený: začne bít znovu, nebo ne? Dusím se, lapám po dechu. Jediná záchrana je běžet. Rozběhnu se – a hle, začalo bít a hned pravidelně, klidně bije, jako by se ani nic nestalo. A záhada se ukázala zcela jednoduchou. Nemělo dost práce. Dlouho jsem tu záhadu řešil, stále jsem si myslel, že mám nějakou nemoc. A třeba to je nemoc, kdoví? Nejspíš ano.

Jaké je to zdraví, když nemohu mít ani chvíli klid, když jsem si od něj musel navždy odvyknout. Vždyť já už vůbec nevím, co je to klid …

A čas běží…

Léto přechází v podzim, po zimě nastupuje jaro. Srdce pohání krev, krev pohání nohy, nohy nesou tělo. Tělo patří člověku, ale srdce mu nepatří. Občas se zvedá vítr. Někdy fouká do zad a není studený, jindy je mrazivý a fouká přímo do tváře. Ale srdce to

nezajímá: Žít – žít – žít – žít – nechce slyšet nic o dešti a blátě, o zimě a mrazu, o sněhu, krupobití ani o letním parnu a dusnu. Pracuje po svém a nic nedá na impulsy zvnějšku. A člověk také na ně nemůže dbát.. Poslouchá své srdce.

„Dobrou chuť, učiteli! To je dnes ošklivé počasí. Je kluzko a vítr proniká až do kostí. Ještě dva domy na této straně a pak se obrátím. Ale váš telegram je v pořádku, nepromokl mi. Doufám, že jste všichni doma a že jste zdrávi? V takovém počasí není ani psa slušno vyhnat…. Pozdrav vaší paní! Cože? Neslyš-í-í-í-m!“

Ještě jeden dům.

„Haló, Běžce! Stále běháš? Kup mi víno v obchodě. Mám tady přítele. A ty stejně musíš běžet jako k požáru. Jsi hodný, co ti to udělá … “

„Vezmu, vezmu … “

A ještě jeden …

„Poslyš, nohatý, zpomal trošku, něco ti řeknu. Je mi tu v takovém psím počasí smutno. Až poběžíš okolo Vislinovského, zavolej na něj, ať ke mně přijde. Zahrajem si karty. A tomu zrzavému to taky řekni. Nezapomeneš? Tak leť dál. Ať přijdou brzy..

A jeho myšlenky:

Není moc zdvořilý, ale ať. Proč bych to konečně nemohl vyřídit. Má pravdu – běžet musím tak jako tak. A jak bych se chtěl někdy zastavit – už jen proto, abych věděl, co se stane? Ale nejde to. Jak že mi to vysvětlil ten profesor? Máš příliš rychlé srdce. V organismu, který je v klidu, prostě nemůže existovat. Jestli se zastavíš, pukne. Je to jedinečný případ, v mé praxi jsem nikdy nic podobného nepoznal. A pochybuji, že někdo jiný by se byl s něčím takovým setkal. A ten profesor, světová kapacita, to dobře vysvětlil. Máte prý infarkt naopak. Obyčejně lidé, kteří nejsou zvyklí pohybu, najednou začnou dělat nějakou namáhavou fyzickou práci a srdce to nevydrží. A u vás je to naopak. Srdce si práci žádá. Nejlepší bude, když budete běhat. Ale nezastavujte se. Zastavení je vám kategoricky zakázáno. Teď ještě se můžete na chviličku zastavit, ale v budoucnosti to už nepůjde a nic proti tomu nelze udělat. Medicína je tady bezmocná. Víte, co se stane se zajícem, kterého dlouho drží zavřeného v kleci a pak ho najednou pustí? Vyletí jak zběsilý – a okamžitě je vzhůru tlapkami. Jeho srdce to nevydrží. Pro vás je běh jako ta klec. V naší době trpí mnozí lidé nedostatkem pohybu, vy ho máte nadbytek. Dalo by se tomu říkat hyperdynamická nemoc.

Možná že je to pro mne dokonce štěstí? V každém případě je jisté, že nezemřu na přílišné zatížení organismu. Jedno je na tom zlé. Zpočátku jsem si nijak nemohl přizpůsobit spánek. Teď už jsem si zvykl. Usínám na jednu nebo dvě minuty v běhu – a zase běžím dál.

Oči mám stejně otevřené – cestu vnímám, ale mozek spí. A už dávno potřebuji daleko méně spánku než dřív.

Oblečen byl takto:

V létě jen lehce. Nohy bosé, na těle lehounká košile a krátké kalhoty, na hlavě nic. Slunce se bát nemusel – stejně nikdy nestál na místě. Pozdě na podzim, v zimě a na začátku jara měl jiný oblek: vlněný a tenisky k tomu. Nemusel se oblékat tepleji: byl nepřetržitě v pohybu a rychlost dodává teplo. Když se víc oblékl, potil se. Sice by se možná nenachladil, ale zato by byl shořel. Před sněhem a deštěm ho chránila jen čapka se štítkem, hodně dlouhým, jako nosí žokejové. Ten mu kryl oči. Když zmokl, nevadilo to. Když přestalo pršet nebo sněžit, za pět minut už šla od jeho oblečení pára a on uschl.

Svaly na nohou je příjemné cítit, jsou tak z kamene, jako odlité z kovu. Nikdo takové nemá, ani profesionální běžci, ani maratónci. Pro ně je vždycky problém, jak si udržet formu. „Věčná forma“ – to je pro ně nesplnitelný sen …

Zajímavé. Odkdy jsem se já přestal radovat ze své „věčné formy“? Asi před pěti lety. Jíst v běhu, spát v běhu – jak dlouho je to možné vydržet? A přesto se nedá nic dělat. Domov člověk nemá. Není kde otevřít dveře, vejít do pokoje, sednout si a odpočinout, nejde si poslechnout hudbu, není s kým si promluvit. Ani se ženou ne, protože žádnou nemám. Odkud by se tady vzala? Zeny se provdávají za člověka, který jim zabezpečí klid, pohodlí, lásku, dostatek. A já nejsem člověk, jsem jenom srdce. A se srdcem si lehnout nepůjdeš. Ani po něm nebudeš toužit, nebudeš na ně čekat, až se vrátí z práce: protože ono nezná, co je to vrátit se z práce. Nedá se s ním jít do kina, ani na návštěvu … Ani peníze domů nepřinese. Tak je to, člověče – srdce. Co ti zbývá? Popřemýšlejte o tom... Ale ani to se nedá. Jak mám přemýšlet, když musím běžet. Pomáhat slabým, vyhovět silným. Snažit se … Tak jak to srdce přikazuje.

„Zaběhni sem, mládenče! Chytej peníze. Chytil jsi je? Jsi šikovný a silný … Koupíš mi za ně cigarety! Už žádné nemám, tak přece pro ně nepoběžím, když jsi tu na to ty. A vůbec, běhej kolem nás častěji: je to prima, když po ulici běhají takoví běžci… Drobné si nech.“

„Kam letíš, ty divoký, copak se nemůžeš zastavit? Co na tom, že máš mnoho povinností! Měl by sis na krk pověsit zvoneček, aby lidi věděli už zdálky, že běžíš. To je ale myšlenka! To udělám, koupím ti zvoneček. Od tebe se člověk nedočká, že bys běžel a křičel – lidé dobří, už běžím, připravte si, co kdo potřebuje. A co potřebuju já? Teď jsem to zapomněl. Aha, už to vím. Přines mi nějaké noviny s křížovkou. Dnes je sobota, nějaké musí být. A když nebudou, tak mi to skoč říct. Abych na tebe zbytečně nečekal.“

„Haló, haló! To na tebe křičím, ty trumbero! Neviděl jsi mého kluka? Zase někam utekl s kytarou. Když ho uvidíš, řekni mu, že ho čekám na večeři. Jak to, kde ho máš hledat? Copak já to mám vědět?“

Tak vidíte, mám jí najít kluka. Možná, že já bych také chtěl mít chlapce. Nebo děvčátko. Ale i kdybych je mohl mít, co by s nimi bylo? Byli by také věční běžci? Snad ne, ale možná že ano. Děti běžci. To je strašná myšlenka. Mé nešťastné srdce!

A proč dříve nebo později jsou všichni zlí? Nelíbím se jim snad? Jistě, nevypadám pěkně, ale jinak to být nemůže. Pokládají mně za méněcenného? Anebo je to tím, že vědí, že mi nezbývá nic jiného než běžet. Ale vždyť můj běh jim jenom prospívá! Anebo už ve mně nevidí člověka? Jen rikšu, živý bicykl, poštovní schránku s nohama, autobus… Srdce, moje srdce, nemám se zastavit? Pojď, zastavíme se jako do země zakopaní. Spolu …

Zít – žít, žít – žít...

„Strýčku, počkejte chviličku. Už jsme se vás dávno chtěli zeptat, ale vždycky jen běžíte okolo. Maminka říkala, že musíte pořád běžet. Pořád jenom běžet. Byli bychom to také chtěli umět, ale nejde to. Nepovozíte nás trochu na zádech? Zahrajeme si na koníčky … “

S lehkým srdcem, s pružnýma nohama – po pěšinkách, přes potoky, přes pole, lesy, vstříc větru. Stále stejným lehkým krokem měřit prostor, jako hodinky odměřovat čas: letět kupředu, nechávat za sebou jen neviditelné víry; vtiskovat přesné stopy do kapradí, zvedat pel divokých květin; nezpozorovat ani déšť, ani dusno, ani vedro: plout, letět, proudit; pohybovat se v nepřetržitém rytmu, taktu, radosti … A neohlížet se – vše je v budoucnu. Nezastavovat se. Teď už se nikdy nezastavit!

German Maximov

POSLEDNÍ PRÁH

Na přikaž Lak-Iffaf-Ši Jasta byl postaven Dům smrti, který existoval jeden a půl periody. Jestliže ling, který nosil znak plnoletosti, si přál přetrhnout nit svého života, přišel sem. A víc ho nikdo neuviděl… Dům postavil mechanik Velt. On sám ho také zničil.

(Dějiny planety Sim-Kri, svazek 76, díl 491.)

„Je tvoje rozhodnutí konečné?“

Nápis šel zprava doleva přes celý vchod. Písmena, kdysi pokrytá žlutým olinem, byla nyní již oloupaná a temná. Všudepronikající prach je pokryl tenoučkou vrstvou. Kovové dveře, potažené plastikem, byly celé popsané posledními pozdravy, které sem napsali ti, kdo jimi prošli a už se nikdy nevrátili.

V koutě ležela hromada věcí, odhozených tisíci těch, kteří tudy prošli: přístroje, které ukazovaly čas, náramky, kovové krabičky na zrnka kanu.

„Je tvoje rozhodnutí konečné?“

Na tuto otázku bylo třeba odpovědět. Jen jedním slovem. Velt vteřinu počkal, snažil se zastavit bušící srdce a sotva slyšitelně řekl:

„Ano.“

Dveře se nehnuly. Zelené oko objektivu napjatě sledovalo každý lingův pohyb. V polotemném tunelu bylo cítit vlhkost.

V zatuchlém vzduchu viselo neživé ticho. Jen někde velice daleko na kruhové dráze drkotaly jednomístné jízdní plošinky. Velt bezděčně napínal sluch a lovil ty tiché zvuky, které pronikaly z povrchu do podzemí. Byl v nich pohyb a tedy i život. Buch, buch, buch – jako by mu někdo nemilosrdně zatloukal do hlavy, do hrudi a do srdce hřeby. Velt stál, poslouchal ty vzdálené zvuky a cítil, že v něm nezůstala téměř žádná jistota. Teď nevydrží, otočí se zády ke strašným dveřím a poběží.

A bude hnán strachem běžet tak dlouho, dokud mu srdce nezačne vypovídat službu, dokud neucítí pach čerstvé země a neupadne na trávu, laskanou sluncem.

A potom? Potom bude zase návrat k minulému. Dokud bude žít, budou tu muka svědomí, strašné vidiny při bdění i ve spánku, naplněné myšlenkami těžkými jak kámen – to je jeho minulost. Slzy matek, chladná nenávist otců a bratří, poslední prokletí těch, před kterými se otevřely tyto a dvacet dalších dveří Domů smrti – to je jeho minulost. Nyní je zde. Ale spolu s denním světlem, spolu se životem by se vrátilo i toto všechno. A zrodilo by se něco nového – pohrdání sebou samým pro tu chvíli slabosti.

Velt natáhl ruku a dotkl se vypouklých, oloupaných písmen. Byla chladná a drsná: „Je tvoje rozhodnutí konečné?“

„Ano!“ řekl nahlas a srozumitelně, ačkoliv každá buňka jeho těla, každý jeho nerv křičel „Ne!“ – „Ano!“

Ocelová deska bez hlesu klouzala vzhůru a otevírala průchod. Do tunelu padlo chladné světlo. Velt odtrhl neposlušné nohy od země a vešel do světlého otvoru. Za jeho zády se těžké dveře nehlučně zavřely.

Rozměr místnosti nebylo možné odhadnout. Zdála se i nekonečně velkou i nekonečně malou. To způsobovala zrcadla. Prostor uzavřený a mnohokrát odražený zrcadlovými hranami stěn a deskami na podlaze a stropě působil jako iluze. Zdálo se, že i čas se zde pohybuje od stěny ke stěně, zastavil se a zhoustl, vržen do centra místnosti Poslední zpověď. Ze všech stran se na něj díval jeho obraz – tisíce Veltů s hubenou tváří a nejistýma očima. Neuspořádaně, v tisícihlavém nehmotném davu za povrchem zrcadel viseli Veltové i ze stropu, krčili se mu pod nohama, jako kdyby vyrůstali z podlahy. Velt tu byl sám se sebou. Zrcadla ho rozdrobila na množství střepů a s každým z nich – to cítil téměř hmatatelně – se od něho oddělila minuta jeho života, kapka jeho snů, pomíjivost jeho nadějí. V něm samotném zůstalo tak málo, že už nemělo cenu čehokoli litovat nebo se bát. A tento pocit prázdnoty, která v něm vznikla, přerostl v lhostejný klid. Klid odsouzeného. Velt šel do rohu místnosti a sedl si do jediného křesla, které stálo u kovového stolku. Bylo již odřené a promáčknuté.

Okamžitě se ozval stroj-zpovědník:

„Život odejde, ale svatý oheň velkého Čimpa neuhasne,“ pronesl stroj rituální formuli. „Kdo jsi ty, jenž jsi přestoupil práh?“

Hlas měl měkký, tichý a takový známý, že se Velt zachvěl a mimovolně se otočil. Hledal tu jedinou, které tento hlas mohl patřit. Ale city ho oklamaly – místnost byla prázdná, jen tisíc odrazů lovilo jeho pohled. City lhaly, ale on se tomu nebránil. Opřel se o opěradlo křesla a ponořil se do bezedné tůně paměti. Chladné dlaždice podlahy se rozsypaly, proměnily se v měkký a teplý prach polní

cesty a on sám byl teď maličký chlapec v krátkých šatech, sahajících k poškrábaným kolenům. Matka ho volala a on hopsal k ní a zvedal mračna prachu.

„Kdo jsi?“

S rozběhem se jí vrhl do náruče. A ona ho hladila po roztřepaných vlasech a něco mu říkala. Nemohl si vzpomenout, co to bylo, ale její slova byla laskavá a trochu smutná.

„Kdo jsi?“

Silou vůle ze sebe setřepal strnulost. Přízraky minulosti zmizely a rozplynuly se. Dětství utonulo ve víru Času.

„Jsem Velt-nipra-ma Gullit, mechanik, čestný ling Sim-Kri.“

„Kdy a kde jsi se narodil?“

„Ve vesnici Icht, která je na sedmém uzlu Velkého kanálu, v Roce květů modré reji. Bylo to před čtyřmi periodami a sedmi obraty.“

Stroj minutu mlčel, jako by zvažoval to, co slyšel. Potom v reproduktoru, schovaném pod kopulí stropu, něco zachraptělo, zařinčelo a mechanický zpovědník začal zpívat:

„Maličkého linga
potkalo dvanáct nehod.
On se směje,ale nevěřte mu …“

Stroj zpíval hrubým stařeckým hlasem a vykřikoval rozpustile jednotlivá slova. V hlase, který se řinul z mechanického hrdla, se v chraptivé melodii mísila otupělost, živočišný strach, zoufalství i bezohlednost. V útrobách stroje to vrzalo, pískalo, skřípalo, jako kdyby někdo neviditelný jezdil na bruslích po rozbitém skle. Veltovi bylo, jako by ho někdo udeřil do tváře. Vyskočil a zíral na strop s očima rozšířenýma děsem. Zároveň s ním vyskočilo a zvedlo hlavu tisíc jeho odrazů. Stroj zpíval. To bylo nečekané a strašné. Jako v horečném blouznění. Stroj se měl modlit s těmi, kteří se chystali na smrt, plakat s nimi, těšit je– ale zpívat? Zpívat neměl. To Velt věděl přesně. „Jiný dům mu nezbyl, jenom Dům smrti.“

Stroj přerušil píseň a oficiálním úředním hlasem se zeptal:

„Rozloučil ses s těmi, kdo jsou s tebou svázáni krví?“

Velt nebyl schopen mluvit, chvěly se mu rty. Stál uprostřed místnosti a viděl, jak v tom zrcadlovém sklepě běhají odsouzenci, šílení děsem, jak bijí pěstmi do ocelových dveří, které se nemohou otevřít, dokud jsou oni živi. A zdivočelý stroj si prozpěvuje pouliční odrhovačky střídavě s posvátnými žalmy. Zpověď, která se změnila v mučení.

„Ale jak jsem mohl vědět, že se porouchal?“ jako kdyby se omlouval před svými odrazy, které se na něj dívaly. „Jak jsem se to měl dozvědět?“

Odrazy mlčely. Velt si sáhl do kapsy, vytáhl několik zrnek kanu a vhodil si je do úst. Narkotikum mělo okamžitý účinek; lehký opar zamlžil jeho vědomí, nervové napětí ustoupilo, svaly povolily.

„Jak jsem to mohl vědět?“ opakoval a klesl do křesla. „Rozloučil ses s příbuznými?“

„Nemám žádné,“ unaveně odpověděl Velt. „Jsem poslední z rodu Gullitů.“ „S přáteli?“

„Na Sim-Kri zůstalo málo čestných lidí; nemám přátele.“ „Přítel, přítelkyně, přátelé,“ řekl stroj, „přátelit se, spřátelit se, přátelství… Komu mám poslat oznámení?“ „Vrchnímu správci. Ten bude spokojen.“

Ano, Vrchní správce bude spokojen. Ten neumí promíjet urážky. A dopis, který mu Velt poslal, byla tvrdá žádost, a proto urážka despoty. Představivost, podpořená narkotikem, mu předložila tento obraz: tlustý skřet Lak-Iffar-ši Jast kroutí v ruce čtvercem, na kterém je znak Domu smrti se jménem Velta. Potom se obrací ke své suitě a s hranou lítostí říká: „Jaká ztráta, náš nejlepší mechanik spáchal sebevraždu.“

„To se dalo čekat,“ řekne někdo z úředníků, nejspíše to bude dlouhý Kut-Mu, „v poslední době se nějak divně choval.“ A všichni se usmějí. Jen tak neznatelně, aby neporušili zákony slušnosti. „Cos udělal v životě dobrého?“

Stroj-zpovědník se uklidnil, jako by také snědl rudá zrnka kanu. Jeho hlas už zase zněl měkce a vemlouvavě, ačkoliv v něm stále ještě bylo cítit stopy skrytého neklidu.

Velt pokrčil rameny, zapomněl, že stroj nevnímá jeho gesta. Udělal něco dobrého? Snad ano. Je těžké prožít celé čtyři periody a neudělat nic hodnotného. Ale co když přece jen? Velt zavřel oči – tak se mu snáze vzpomínalo. Tak například sestrojil „tvrdou trigu“ – celý systém strojů, které dovolovaly dostat se k bohatství Druhého materiálu. To bylo dobré. Jinak by nebyli postavili jeho sochu na břehu Bílého jezera vedle soch velkých myslitelů a mechaniků Sim-Kri. Odhalil zákon vlnění. Jeho práci ocenili – stal se tři sta sedmdesátým šestým čestným lingem Planety. Provedl kolosální pokus s létajícími darny a zvítězil ve sporu s dogmatiky, kteří zavedli nauku o věcném světě do slepé uličky. To ale není hlavní. Chodí okolo a bojí se to sám sobě přiznat. Hlavní … „Stvořil jsem tebe!“

„Mě?“

„Ano, tebe a celý Dům smrti.“

Mlčení trvalo celou věčnost. Stroj přemýšlel o tom, co uslyšel.

„Říkáš pravdu?“

„Na zpovědi se nelže.“

„Lže,“ řekl stroj přesvědčeně.

„Ale já říkám pravdu. Jsem mechanik Velt z rodu Gulittů a sestrojil jsem tento dům.“

„Dobře,“ smířlivě řekl stroj, „jestli je to tak, tedy víš, co tě čeká.“

„Vím.“

„Pověz!“

Velt se chabě usmál. (Prověřuje mne. Jako učitel žáka lháře.)

„Až skončí zpověď, otevřeš dveře na schody. Čtyřicet schodů. Jeden z nich – nevím, který tentokrát vybereš – bude nabit energií. Náhlý šok a už ne živého, ale ještě ne mrtvého mne shodíš do nádrže s roztokem kuatru. Za sedm minut z čestného linga nezůstane nic.“

„Zůstanou knoflíky a plastik,“ uraženě, jak se zdálo Veltovi, odpověděl stroj. „Ty se nerozpouštějí. Proto jsem už třikrát musel čistit odpadní potrubí.“

Velt se najednou rozveselil. Bylo mu tak veselo, jako nikdy v životě. Prostě se nemohl udržet. Cítil, jak mu veselost stoupá do hrdla a v ústech ho lechtá klubíčko smíchu. Tak stroj má starosti! Knoflíky z plastiku. Čistí potrubí a přitom asi vrčí jak starý dědek, který čistí chodník. Kašle na osudy těch, kteří denně buší na dveře domu, ti ho nezajímají… Jen když nemají knoflíky z plastiku.

„Ty se směješ,“ řekl stroj, „to se stává mnohým. Nervy.“

V reproduktoru zase něco zaskřípělo. Tam uvnitř probíhal nějaký boj. Nejasné zvuky, mumlání, svištění, sípání – to vše se dralo ven. Další otázku stroj téměř vykřikl, aby přehlušil ten šum.

„A teď řekni, cos udělal zlého?“

Hluk vzrůstal. Zvuky doléhaly ve vlnách a nakonec vletěly do místnosti. Zaplnily ji do posledního místečka, křičely něco svého a tříštily se o zrcadlové stěny. Zvuky naráz ztichly. A najednou nastalo ticho. Jen gong odpočítával jednotlivé údery.

„To je s nimi vždycky tak. Nechce se jim být v archívu.“

„Komu?“ ptal se nechápavě Velt.

„Schématům, která snímám z každého po zpovědi. Je jich už příliš mnoho a pokaždé se snaží procpat se do řečové kontury. Někdy je ani nemohu ovládnout a pak křičí do reproduktoru. Ale tys neodpověděl na otázku.“

„Ano,“ řekl Velt, „i zlo jsem spáchal.“

„Jaké?“

„Stvořil jsem tebe.“

„Nerozumím,“ řekl stroj, „to si protiřečíš. Právě jsi řekl, že to byl dobrý čin.“

„Dobro může být zlem a zlo dobrem.“

„To je v rozporu s logikou.“

„Ale je to tak.“

„Nerozumím tomu,“ řekl stroj, „jsem unaven. Každý ling znamená nový problém. A mně se pokazily dva bloky v rozhodovacím systému.“

„Neporozumíš, ani když budeš mít tisíc zcela dobrých a fungujících bloků.“

„Ale já chci rozumět.“

Velt našel v kapse poslední zrnko kanu. Hloupý stroj. Co vlastně chce pochopit? Život? Život stojí výš než logika. Láska a nenávist, radost i hoře, štěstí i rozčarování – copak je možné tyto rovnice řešit bez chyby? Kdo určí, kde se končí jedno a začíná druhé? V houštinách citů a myšlenek se dá stejně snadno zabloudit jako v lesích Katony. A bloudit celý život. Jako bloudil on. Velt. A nakonec vyjít na cestu a pochopit, že vede k Domu smrti. Hloupý stroj.

„Chci pochopit,“ opakoval stroj.

„Co?“ zeptal se Velt.

Sehnul se ke stolu a zmáčkl žlutý knoflík, který trčel z boku. Ve středu stolu se odkrylo kulaté víko a automat z nohy stolu podal nahoru číši, plnou vína z plodů stromu tuk.

„Proč jsi řekl, žes jednal dobře, když jsi mne sestrojil?“

Velt polkl první doušek a zaposlouchal se do sebe, očekávaje okamžik, když se mu po těle začne rozlévat příjemné opojení.

„Byl jsem přesvědčen, že dělám potřebnou a dobrou věc. Myslel jsem, že dům bude lingům pomáhat…“

„Umírat?“

„… žít.“

„Tomu nerozumím.“

No ovšem. Nemá smysl vysvětlovat to stroji. Copak ten pochopí, že skutečná svoboda je především svoboda rozhodnout se o svém životě? Proč musí ling žít, když už se mu nechce? Copak nelze jednat podle příkladu svatého Čimpa, který skončiv své dílo, viděl, že jeho život už není nikomu potřebný a dobrovolně podstoupil smrt na hranici? Tak si to myslel on, nejlepší mechanik Planety, když přemýšlel o projektu. Tak se to domníval ještě nějakou dobou poté, když už byl dům postaven. A ostatní ho v této myšlence stále podporovali. Sám Vrchní správce s Veltem o tom mnohokrát mluvil. Mluvil o krizi, která už šestou periodu ničí ekonomiku Planety. Mluvil o miliónech lidí bez práce, kteří by chtěli skončit život, ale nemohou se k tomu odhodlat ze strachu, že pohřeb bude jejich pozůstalé stát mnoho peněz. Pro ně je Dům smrti dobrodiním. A starci? Ti bezmocní starci s třesoucíma se rukama a s prázdným

pohledem? Jsou kamenem na krku své rodiny, nadbytečnými ústy, která vyjídají společnost. „Až zestárnu," řekl Lak-Iffar, „a mé ruce už neudrží Svaté žezlo, sám přijdu do Domu smrti." A dále řekl: „Ling, který ztratil zájem o život a přesto dále žije, není jen neužitečný, ale dokonce škodí společnosti. Takoví jsou základem nepořádků: vlastní život jim není drahý, proto si necení ani jiných. Dvaačtyřicet stavů, na něž je rozdělena naše rozumně organizovaná společnost – to jsou schody, po nichž kráčí naše historie. Každý schod se opírá o ten předcházející. Ti, kteří ztratili zájem, podrývají základy našeho zřízení v naději, že schodiště jim spadne na hlavu. Chtějí zemřít a my jim musíme pomoct." Velt kýval hlavou na souhlas a divil se moudrosti a lidskosti Velkého správce.

Moudrost Velkého správce všichni nechápali. Odsuzovali ho.

Říkali: je to klam.

Říkali: je to proti lidskosti.

Říkali: je to zločin.

Možná že v těch slovech byla pravda, ale byla to přízemní pravda těch, kteří neuměli hledět do budoucnosti, pravda zbabělců. Nedávala o sobě znát nahlas, tak aby to všichni slyšeli, zalézala do uší šeptem, odívala se do průhledných šatů narážek, ustupovala a schovávala se, jakmile si ji někdo chtěl prověřit zblízka. Byla příliš nepevná, tato přízemní pravda, a Vrchní správce ji zabil dvěma slovy: sociální demagogie.

Mluvili. Šeptali za rohem. A on, Velt, budoval. Vybral pěkné místo – malou dolinu v Obsidiánových skalách. Vyřezal dům v černých skalách, na povrch vyvedl jednadvacet tunelů. Postavil automatickou kruhovou dráhu, která vyloučila možnost setkání dvou lidí, jdoucích na smrt, u posledních dveří. Předvídal všechno: obklopil dům ochranným polem, docílil bezporuchovosti všech mechanismů, spolu s psychology rozpracoval program zpovědi. Budoval na dlouhé věky, v hloubi duše se těšil nadějí, že si staví památník vlastníma rukama.

„Když jsi dům postavil, ulehčil jsi tím lingům život?"

Velt se zachvěl, už zapomněl na stroj, zapomněl, kde je a proč přišel. V číši už zůstalo jen maličko vína, dva doušky. Potřásl sklenicí a rozvířil kal usazený na dně.

„Ne," řekl Velt. „Bylo to všechno naopak."

Ano, bylo to všechno naopak. Bojoval za falešnou humanitu a tím popřel humanitu skutečnou. Dům uzákonil sebevraždu, a dokonce ji podporoval. Touha po lehkém konci dráždila lingy, obtížené nesrovnalostmi a starostmi života. Přicházeli k ocelovým dveřím a říkali „ano". A dveře do nebytí se otevíraly. Sem nepřicházeli jen ti,

které hnalo utrpení, ale i takoví, které hnětla malicherná urážka, či okamžité zbloudění. A pak se smrt stala módou …

Dům se stal osudem, symbolem porážky. Jeho existence paralyzovala vůli a zbavovala boj smyslu. Byl rozhraním mezi přáním a možností. Nebyla to svoboda žít, ale svoboda umírat. Lež místo naděje, zpověď místo potravy, lhostejnost místo nenávisti. To, co mělo být balzámem na rány strádajících, bylo solí, která rozežírala rány.

A nesmělá pravda, ušlápnutá v prachu, zvedla hlavu a naplnila Veltovy noci hlučným šepotem. Byl to šeptající křik, pláč a nářek. Tak naříká noční pták šum nad střechou domu, který postihlo neštěstí.

Křičela: klam!

Křičela: nelidskost!

Křičela: zločin!

Křičela, že on, poslušný cizí vůle, přinesl Planetě hoře, že žije jako slepý a bojí se otevřít oči.

Je strašné den ze dne ztrácet víru ve svou pravdu. Je to jako jít k propasti se zavázanýma očima. Dopisy pálily v rukou, tisíce dopisů, ve kterých ho proklínali. A hory černých kartónových čtverečků, které mu pneumatická pošta denně doručovala. Byla na nich zcela neznámá jména. Ty bezhlasé kartónové čtverečky, pečlivě orazítkované písmeny DS, každému dobře známými, křičely. Byla to plivnutí do tváře, před kterými není možné se schovat.

On se schoval. Utekl na Druhou pevninu, schoval se v nejhlubším ústraní a začal pracovat jako šílený. Před černými čtverci vystavěl hráz ze vzdálenosti a z desítek sekretářů. Ale sebe ohradit nemohl, nemohl umlčet svého ptáka šum.

Půl druhé periody žil vzdálen od společnosti. Měli na něj zapomenout, čas mnoho věcí v paměti zastře. Ale první, kdo s ním promluvil, sotva vystoupil ze superplánu, mu dům připomněl. Byla to stará žena s tváří, na které zbyly jen vrásky. Vzala ho za rukáv a zeptala se ho:

„Řekněte, vážený pane, není to tam strašné?“

„Co?“ zeptal se.

„No tam, v tom vašem domě?“

Trhl sebou. Ale ona ho pevně držela a rychle mluvila:

„Vždyť on byl ještě chlapec, nedávno dostal červený znak … “

Vytrhl se jí a utekl, vrážeje do kolemjdoucích.

A večer k němu přišel Uram-Karach a od něho se Velt dozvěděl o tabletkách. „Docela maličké,“ šeptem sděloval Uram, „jako prášek. Stačí jedna a pocítíš nepřekonatelnou touhu zemřít. Var-Duš, Kam-Dan, Fon-Grun a další, snad si nemyslíš, že odešli dobrovolně? Kdo

teď může Lak-Iffarovi říci, že nesouhlasí s jeho Devíti pravidly? Nikdo. Rozumíš?“

Velt dopil, opatrně postavil číši na stůl a sám sobě řekl:

„Je čas skoncovat s tím.“

„Máš ještě čtyři minuty,“ ozval se stroj, „čas zpovědi ještě neskončil.“

„Ať tedy věčnost, která mne čeká, bude o čtyři minuty delší.“

„Spěcháš zemřít?“

„Nikoliv, spěchám, abych tě zničil.“

„Zničil? To ty nemůžeš udělat.“

„Dokázal jsem tě přece stvořit.“

„Nemáš žádné zbraně.“

„Já sám jsem zbraň.“

Vstal, upravil si šat. Usmál se té síle zvyku. „Jak si myslíš, že to uděláš?“

Věděl, že stroj mu v tom nemůže zabránit. Neotevřel by mu dveře, kdyby měl zbraň, zničil by každý pokus rozbít stroj zvenčí. Zvenčí byl Dům smrti až příliš pečlivě chráněn. Ale tím, že ho stroj pustil dovnitř, podepsal si svůj ortel. Program nepředvídal ochranu před živou bombou, jakou on udělal sám ze sebe.

„Dříve než jsem šel sem, spolkl jsem dvě odměrky sitanu,“ řekl.

„Co je to sitan?“

„Hmota, prášek. Až padnu do bazénu, nastane reakce sitanu s kuatrem a … “

„Výbuch?“

„Kolosální síly.“

„Tak,“ řekl stroj. „To jsi dobře vymyslel. Ale výbuch nebude, já tě nepustím na schodiště.“

„Každý, kdo se sem dostal, musí vstoupit na schodiště. I když to ty nechceš.“

Přistoupil blíže k vnitřní stěně a hlasitě řekl: „Jsem připraven.

Zrcadla se rozestoupila a otevřela úzký vchod. Přímo pod nohama začínaly první stupně klesajícího schodiště. Velt na ně vstoupil.

„Počkej!“ téměř vykřikl stroj. „Počkej! Umírat je strašné, chceš, pustím tě odtud?“

„To nemůžeš udělat a já to vím.“

„Je to pravda. Buď sbohem! Zapojil jsem záznam celoplanetární panychidy. Vždyť ty jsi čestný ling.“

„Buď sbohem!“

Ohlédl se a zamával svým odrazům v zrcadle. Odpověděly mu stejným gestem.

Viktor Kolupajev NOVINOVÝ STÁNEK

*Kapitola **1***

Na dvacet kroků se nedalo nic rozeznat, taková byla mlha. Jen pouliční svítilny a osleplé reflektory aut tu a tam tvořily rozmazané nažloutlé skvrny. Padesát pod nulou! Občas se ozvalo vrzání sněhu pod botami chodců a pronikavé klaksony aut. Jinak jen zima, zima … V Usť-Mansku, na jeho okrajích i tisíce kilometrů okolo.

Utíkal jsem do klubu elektromechanického závodu z hotelu, běžel jsem, jak rychle jen to šlo, protože jsem měl jen lehké boty a na sobě podzimní plášť. Pára od úst mi na obličeji okamžitě mrzla, nos jsem měl naprosto ztuhlý a nejraději bych si ho schoval do-rukavice. Velice jsem si přál, aby mráz tak nezuřil, abych si mohl prohlédnout svůj Usť-Mansk a mohl se projít po jeho čtvrtích, zajít k někomu ze starých známých, vypít s ním pohár vína a jít do městského parku, a potom, jako kdysi dávno, se povozit na sáňkách, ztratit čepici a najít ji nacpanou sněhem a smát se, řehtat se, házet po někom koule a darebačit. Toužil jsem po všem možném, protože jsem nebyl v Usť-Mansku deset roků a před tím jsem tu prožil celých dvacet let.

Měl jsem ještě půl druhé hodiny času. Chtěl jsem tam být první a ohřát se. A pak stát a dívat se, jak se lidé promrzlí na kost valí do vestibulu v oblacích studené páry a jak dupou nohama a třou si zmrzlé tváře.

„Tady v tom stánku se nikdy nedají koupit dnešní noviny," podrážděně řekl kdosi zahalený od hlavy až k patě. Div mě nepovalil. „Promiňte!"

Uskočil jsem stranou a uviděl před sebou skleněný novinový stánek, celý ovinutý krajkami z jíní. Zvnitřku celý svítil a podobal se pohádkovému zámečku. Ale jak tam ta stařenka, která prodává noviny, vydrží? Dejme tomu, že tam má asi o deset stupňů tepleji. Stejně je to minus čtyřicet. Brrrrr! Jak jen to vydrží? Nezmrzla už?

Řekl jsem si, že si koupím noviny, abych zbytečně neztrácel čas při některých referátech. Na mé váhavé klepání se okénko okamžitě otevřelo.

„Stařenko," vykřikl jsem, „Patery dnešní noviny. Jedny místní.

„Nejsem žádná stařenka, jsem Káťa-Kačenka," odpověděl mi dívčí hlas.

„Káťa-Kačenka? Výborně! Káťa-Kačenka. A co bude s novinami? Káťo-Kačenko?“ Slovo Kačenka mé rty nemohly vyslovit, tak byly zmrzlé, ale schválně jsem je několikrát opakoval.

„Já nikdy nemám dnešní noviny.“

„To už jsem slyšel. Ale na co mi budou včerejší, ty už jsem četl.“

„Ani včerejší nemám.“ „Tak proč tu sedíte?“

„Prodávám jen zítřejší noviny,“ odpověděla dívka v okénku a vystrčila obličej v teplé pletené čepici. „Panebože! Vždyť máte omrzlé tváře. Honem je třete sněhem. Jdete daleko?“

„Do klubu elektromechanického závodu.“

„To by už bylo pozdě.“ A po kratší pauze: „Pojďte ke mně. Tady je teplo.“

„Můžu?“

„Pojďte! Co se dá dělat?“

Trhl jsem klikou, ale zřejmě málo, protože dveře se neotevřely. Začal jsem poskakovat a plácat se rukama po tvářích, loktech a kolenou. Prsty na nohou jsem měl už docela bez citu.

„Musíte silněji!“ křikla dívka.

Trhl jsem tedy klikou ze všech sil, vmáčkl jsem se do stánku spolu s oblakem páry, která se okamžitě vytvořila. Bylo tam málo místa i pro jednoho – zůstal jsem nerozhodně stát, křivý jak paragraf.

„Sedněte si,“ ukázala mi dívka na balík novin.

Sedl jsem si a honem strčil nohy ke dvěma elektrickým ohřívačům. Uvnitř stánku bylo teplo, světlo a sucho. A také velice čisto a útulno.

„Jestli vám zčernají tváře, nebudete se líbit děvčatům,“ řekla a zasmála se. „Třete si je.“

Stáhl jsem si zuby rukavice a pokusil se narovnat prsty. Ale nešlo to.

„Tak to je špatné,“ řekla dívka, sundala si palčáky a teplými dlaněmi se opatrně dotkla mých tváří. Neprotestoval jsem. Zeptala se: „Nejste odtud, anebo patříte k těm módním panákům, kteří nenosí zimní oděv a pak proleží celé roky v nemocnicích?“

„Nejsem odtud, Káfo-Kačenko. Běžím z hotelu na konferenci… O šíření rádiových vln.“

„Aha, už jsem to četla v novinách.“ Ještě několikrát mi teplými dlaněmi přejela po tvářích. „Už to snad bude dobré.“

„Děkuji vám, Káťo. Dovolte, abych se představil,“ natáhl jsem k ní svou ještě zcela zmrzlou ruku. „Dmitrij Jegorov.“

Podala mi ruku a přitom se tak vesele rozesmála, že jsem to nevydržel a také se dal do smíchu.

„Tak to vás tak probrali na konferenci?“

Smysl jejích slov mi nedošel.

„A já jsem uvažovala, které noviny vám nechat. Jenže všechny píší jedno a totéž. Tak vy jste ten Dmitrij Jegorov, fantasta, který se vznáší v oblacích?“

„Káťo, já nejsem žádný fantasta a nikde se nevznáším. Právě naopak. Víte, jak pronikají rádiové vlny do země?“

Pokývla záporně hlavou.

„Tak vám to co nejstručněji vysvětlím. Hledám nerosty a vodu pod zemí pomocí rádiových vln. Bez vrtacích věží a bez zkoušek hornin. Zajímá vás to?“ zeptal jsem se.

„Zajímá,“ řekla. „Pokračujte. Stejně vám konference začíná až ve dvanáct.“

Vyprávěl jsem jí, jak letos v létě pracovala naše expedice na Vasjugaňských močálech na severu Tomské oblasti, jak nás trápili komáři a tiplice, jak se nám pořád kazila aparatura, jak byli mládenci vzteklí a nemluvní a jak Goška, náš vedoucí, z ničeho nic vyřvával písničky. Když jsme mu řekli, aby byl zticha a někam zmizel, zatínal pěsti, plival mušky, které nám lezly i do úst, a zpíval dál a říkal nám, že jsme nádivové. To by nám ani tak nevadilo, ale jeho zpěv nebyl k vydržení. Jedni zoufale brečeli, druzí se bez příčiny chechtali. Nakonec to vzalo všechny. Řehtali jsme se, až jsme se za břicha popadali.

„Mám ještě něco zazpívat?“ ptal se Goška. „A zrovna jste nádivové.“

Komáři nás kousali stále stejně, aparatura nefungovala a my jsme měli stále větší vztek na sebe i na svou bezmocnost. Ale už se nám nechtělo jen poslouchat nadávky – a tak jsme se nevraceli z tajgy, ačkoli nás rádiem už třikrát vyzývali. Ale naše aparatura ani potom nefungovala jaksepatří. Je pravda, že to nikoho nepřekvapilo. Existují různé způsoby průzkumu: elektrický, magnetický, radiační a gravitační. Ale my jsme chtěli dosáhnout něčeho jiného. Chtěli jsme vidět přes vrstvy země jako přes průzračné sklo. Expedice ztroskotala.

„A přesto je to zajímavé,“ skončil jsem své vyprávění. „A potřebné … “

Zdálo se mi, že v jejích očích na okamžik probleskla závist. Vždyť já jsem přece jen cosi dělal, k něčemu směřoval, padal a znovu vstával a šel stále dál. A ona pravděpodobně celý rok sedí tady v tom maličkém stánku, prodává noviny a pohledy, počítá drobné, vidí jen lidské ruce, podávající jí do okénka peníze a ani se nesnaží něco na svém osudu změnit. Protáhl jsem se a řekl:

„Káťo-Kačenko, pojďte s námi na expedici.“

„Jako kuchařka?“ zeptala se zcela vážně.

„Proč jako kuchařka?“ zeptal jsem se v rozpacích.

„A jak teda?“

„No, například … “

„Dobře, souhlasím,“ řekla.

„Opravdu?“

„Opravdu. Vždyť vy mě stejně nevezmete. Žertujete. A prodávat noviny je docela zajímavé.“

„No to jistě,“ řekl jsem sarkasticky, aspoň se mi to tak zdálo. „Tak tu můžete prosedět celý život.“

Neurazila se. Blýskala po mně svýma obrovskýma očima, ve kterých nebyla žádná závist, jen smích a ironie.

„Hm!“ povzdechl jsem si.

Už jsem se docela ohřál, ale nechtělo se mi odejít. Za celou tu dobu na okénko nikdo nezaklepal. Pravděpodobně se v takovém mrazu nikomu nechtělo kupovat noviny.

Podíval jsem se kradmo na Káču. Nebyla vysoká, měla černé vlasy, vykukovaly jí zpod čapky. Oči měla černé, tváře buclaté, jako kdyby se trochu nafukovala. Na nohou měla kožené kozačky s vysokými podpatky a v rohu za židlí jsem zpozoroval válenky. Lehký zimní kabát s nevelkým límcem měla rozepnutý a kolem krku měla modrou huňatou šálu.

„A teď jste se tedy znovu pustil do boje?“ zeptala se Káťa se smíchem. „Chcete dokázat, že jste měl pravdu?“

„Chci,“ odpověděl jsem.

„Ale to se vám nepodaří. A znovu vám budou říkat, že jste zasněný fantasta.“

„Káťo-Kačenko, proč to říkáte?“ řekl jsem rozhořčeně. „Vždyť vy o tom nic nevíte. Ještě se neví, kdo … “

Nedomluvil jsem, protože mi strčila do rukou noviny a řekla: „Čtěte!“

Prolétl jsem první stránku. Nic zvláštního. Všechno jako obyčejně. Lesní dělníci, dojičky, činy, soutěžení… „Na třetí stránce,“ napověděla mi.

Rozevřel jsem noviny a četl: „V Usť-Mansku se koná všesvazová konference o šíření rádiových vln.“

Káťa se tichounce usmála. Na mém obličeji byl asi výraz naprostého údivu. 24. prosince ve 12 hodin v Domě kultury elektromechanického závodu byla zahájena konference … “

„Kolikátého je dnes?“ ochraptěle jsem vyhrkl a s úžasem jsem přemýšlel, kde jsem mohl propást jeden den.

„Dvacátého čtvrtého,“ odpověděla Káťa naprosto samozřejmě.

„Tak proč se zde mluví o zahájení v minulém čase? Vždyť zahájení bude teprve za hodinu.“

„Tak, vždyť to jsou zítřejší noviny.“

Obrátil jsem list zpět. Noviny „Rudý prapor“, 25. prosince.

„Tomu nerozumím … Kolikátého že je dnes?“ „Čtyřiadvacátého, už jsem vám to řekla.“

„Prosím vás, Káťo, promiňte mi, ale asi se mi něco stalo s hlavou. Zřejmě jsem příliš prochladl.“

„Neprochladl jste se a hlavu máte v pořádku. Jsou to zítřejší noviny. Já vždycky prodávám zítřejší. Ale lidé je nechtějí. Všichni žádají dnešní. A dnešní mi nevozí.“

„To není možné!“

Ale byl to článek o naší konferenci. O mém referátu prohlásili, že předbíhá dobu a možnosti.

„To je divné,“ řekl jsem. „Vím předem co se mnou bude v nejbližších hodinách. Ale jestli si řeknu, že to udělám jinak než tu stojí psáno? Rozhodnu se a nepůjdu na konferenci?“

„Z toho nic nebude,“ řekla Káťa. „Nemáte k tomu důvod. A pak, není to jen váš osobní referát.“

„To je pravda,“ na okamžik jsem si představil Gošovu tvář rozlícenou a zlou a zachvěl jsem se. „Vypadá to, že se skutečně nedá nic změnit. Snad jednotlivé detaily, které stejně v novinách napsány nejsou. Máte to pěkně zařízené. Káťo! Prodávat zítřejší noviny – to je vskutku zajímavé. Mnohem zajímavější než prodávat dnešní.“

„To už mě do expedice nevezmete?“ zeptala se posměšně.

„Káťo, kdy zavíráte stánek?“ zeptal jsem se jí a nereagoval na její otázku.

„V osm.“

„Přijdu k vám v půl osmé.“

„Dobře. Ale co budeme dělat? Na ulici vás nepustím, zmrzl byste.“

„Na něco přijdeme. Utíkám, Káťo-Kačenko. Udělám vše proto, aby mne prohlásili za zasněného fantastu. Přeji si to.“ „Mnoho štěstí!“ přikývla. „A já si přeju čekat na vás.“ Zůstal jsem jako zkoprnělý ve dveřích. Zase se mi vysmívá. „Běžte! Běžte! Vypustíte mi všechno teplo. Budu vás čekat!“

Kapitola 2

Vyběhl jsem na padesátistupňový mráz a v oblaku páry jsem se rozběhl po hlavní třídě, okolo univerzitní koleje, okolo Kirovova pomníku, okolo budov Polytechnického institutu.

V prostorném, ale nehezkém vestibulu Domu kultury, zdobeném sloupy, lustry a koženými lavicemi, bylo již plno lidí. Odevzdal jsem svůj čistě symbolický kabát do šatny, vyběhl jsem do prvního poschodí a odtud se díval dolů z balkónu v naději, že uvidím někoho známého.

Měl jsem štěstí, už za deset minut jsem se bavil se svým bývalým kolegou ze studií. A začaly dotazy: Kde, kdy, jsi ženatý, kolik máš dětí a co disertace? Semjon Fjodorov? Ano pamatuji se. Mráz? My tu máme mráz pořád.

Víc známých už jsem nepotkal. A můj spolužák mě také brzy opustil. Byl jedním z hlavních organizátorů konference. Je to pracná záležitost, tyhle konference, to musím uznat.

Přesně ve dvanáct zazvonil předsedův zvonek. Úvodní referát měl významný akademik. Potom vyhlásili program práce pro komise a subkomise, pro výbory a sekce. Konference začala pracovat.

Nevzal jsem si s sebou noviny z Kátina stánku. Sám nevím proč. Snad jsem byl natolik překvapen a pak jsem spěchal. A teď jsem musel poslouchat dlouhé a obšírné referáty.

O přestávce se všichni hrnuli do bufetu. Na chlebíčky a na pivo.

Potom začaly pracovat sekce. V té naší bylo, k mému překvapení, asi čtyřicet lidí. Domníval jsem se, že všichni radiofyzici se vrhnou na výzkum ionosféry, plasmatu a tak dále, na to, co je nejblíž kosmonautice.

Polovina referátů měla charakter povinných vystoupení, potřebných k tomu, aby byl kandidát připuštěn k obhajobě disertace. Vždyť každý referát, i ten nejchudší, se počítá jako publikovaná práce. Referenti je koukali odrecitovat co nejrychleji, aby to měli z krku, a sedli si skromně na své místo. Ani dotazy, ani diskuse po takových referátech nenásledovaly.

Potom začaly referáty s vážnějším obsahem. Některé byly skvělé. Bylo už po páté hodině, když jsem přišel na řadu. Mluvil jsem uvážlivě a přesvědčeně, poslouchali mě pozorně. Dokonce se mi začalo zdát, že zítřejší článek o „zasněném fantastovi“ nebude. Otázky byly velmi prosté a už jsem doufal, že odtud vyjdu živý, ale byl to jen opatrný začátek. Za půl hodiny z mého referátu nezůstal kámen na kameni. Nejvíce se snažili pečlivci z Usť-Manského Polytechnického institutu a jako naschvál právě v tu chvíli vešel do místnosti reportér a udělal si několik snímků.

Nevím proč, ale neztratil jsem náladu. Jistě, Goška mi vynadá. A peněz na expedici nám v létě přidělí asi tak třikrát méně, než je nezbytné. Ale udělal jsem vše, nač jsem stačil. Snažil jsem se, co jsem měl sil, změnit článek v zítřejších novinách. Nic z toho nevyšlo. A teď už jsem věděl, že v novinách to bude právě tak, jak jsem to

četl. To znamená, že dívka ve skleněném stánku skutečně prodává zítřejší noviny.

Kapitola 3

Dostal jsem se k ní za pět minut tři čtvrtě na osm. Dříve to nešlo. Dvacet minut do zavření stánku mi stačilo na to, abych se trochu ohřál.

„Tak jaké to bylo?“ zeptala se Káťa a oči se jí šibalsky usmívaly.

„Tak jak je to napsáno v novinách,“ odpověděl jsem. „Referát je prý neopodstatněný. Ale je to všechno divné. Odkud ti vozí ty zítřejší noviny?“

„Z tiskárny.“

„A v Usť-Mansku lidé neprotestují, že jim prodáváš zítřejší noviny?“

Zdálo se mi, že zesmutněla.

„Vždyť to málokdo ví, že jsou zítřejší, všichni si myslí, že jsou dnešní.“

„Počkej, počkej! To tedy znamená, že pro tebe to jsou zítřejší noviny a pro ostání obyčejné, dnešní?“

„Pro tebe jsou taky zítřejší,“ řekla Káťa.

„Pro mne. A co pro ty ostatní?“

„Pro ostatní jsou dnešní.“

„A je dost těch, pro které to jsou zítřejší?“

„Není.“

„Kolik asi?“

„Ty jsi první,“ usmála se o pokrčila nos. „Hned jsem si myslela, že ty to zpozoruješ.“

Byl čas zavřít stánek. Káťa se přezula do válenek, zhasla a zavřela. Měli jsme štěstí, za minutu jsme chytili taxík. Procházet se po ulici v takové mrazu nebylo možné, hlavně ne pro mne. Pozval jsem ji ke svému příteli ze studií a ona souhlasila.

Můj přítel měl dvoupokojový byt. Jeho žena se právě vrátila z práce a hned začala chystat večeři. Tři jejich děti, od šesti do devíti let, se s námi bavily o Tomu Sawyerovi.

Podle zvyku musí být při každém setkání láhev vína. Také jsme vypili. Vyprovodil jsem Káťu do ubytovny, a dokonce jsem postál v chodbě. Bavili jsme se celou hodinu, ale na expedici jsem ji už

nezval. Já sám bych byl v tu chvíli souhlasil, kdyby mi někdo nabídl, abych prodával ve stánku zítřejší noviny.

Vždycky chci všechno poznat důkladně, a tak jsem se Káti zeptal:

„Jaký smysl mají ty zítřejší noviny, když to nikdo neví?“

„Já to vím,“ odpověděla.

„Ale ty přece nemůžeš nic udělat?“

„Kdo ví?“ odpověděla mi záhadně. „Chodí mi několikeré zítřejší noviny. Neliší se skoro v ničem, ale v detailech přece. Například počasí bývá někdy trochu teplejší. Něčí uzdravení nebo nemoc, něčí radost či žal. Noviny se v některých podrobnostech liší. Vybírám vždy jedny z nich. A to pak jsou ty skutečné noviny.“

Rychle vzala mou hlavu do dlaní, políbila mě a utekla se slovy:

„Zítra v devět!“

Zůstal jsem zmatený a šťastný stát u dveří.

Kapitola 4.

Ráno jsem vstal v sedm hodin. Můj spolubydlící ještě spal a jeho bohatýrské chrápání se rozléhalo snad celým vesmírem.

Celou noc jsem proto pořádně nespal, a ani teď, když už jsem byl vzhůru, jsem neměl sílu poslouchat ty jeho variace. Oblékl jsem se a šel do bufetu sníst něco teplého. Pak jsem se vrátil do pokoje, vzal si aktovku a kabát a sešel do vestibulu. V pokoji to nebylo k vydržení. Seděl jsem v hale asi půl hodiny. Měl jsem přijít ke Kátě v devět a zatím bylo teprve osm.

O půl deváté již jsem to nevydržel a letěl jsem, div jsem se nepřerazil, do mrazivého jitra. Venku nebylo o nic tepleji než včera a po včerejších zkušenostech jsem se dnes pohyboval po ulicích jen poklusem.

Novinový stánek se leskl stejně jako včera, byl jako posypaný diamanty. Zaklepal jsem na okénko a místo pozdravu jsem zavolal:

„Káťo-Kačenko, já mrznu!“

Neodpověděla mi, slyšel jsem, jak muchlá noviny, trhl jsem klikou a vevalil se dovnitř.

Káťa seděla obrácená celým tělem ke mně a tiskla si na prsa hromadu novin, vonících tiskařskou černí.

„Přišel jsem včas, neopozdil jsem se?“

„Nevím, možná že ano," řekla sotva slyšitelně.

To mě udivilo a zneklidnilo. Byla něčím velmi rozrušená a vypadalo to, že se mnou nechce mluvit. Zeptal jsem se:

„Stalo se něco?"

„Stalo," řekla. „Musím ihned odejít." Ničemu jsem nerozuměl.

„Promiň mi to, Dmitriji. V deset hodin vznikl… totiž vznikne požár v dětském domově na Veršininově ulici. Musím je varovat."

Podíval jsem se na hodinky. Byla ještě hodina času. A na Veršininovu ulici to bylo tak asi deset minut. To jsem věděl.

„Není někde nablízku telefon? Musíme jim zatelefonovat."

„Telefon je v Institutu radioelektroniky. Ale telefonickému varování neuvěří. Musím jít."

„Stačíme to ještě," řekl jsem. „Je to dlouho, co sis to přečetla?"

„Právě když jsi zaklepal na okno."

„Utíkejme," zvolal jsem.

„Nechoď se mnou. Já musím sama."

„Nesmysl. Víš nějaké podrobnosti?"

„Vím," odpověděla jaksi nucené, jako by mi nechtěla odpovědět, nebo jako by lhala. „Děti zůstanou naživu?" „Ano, jen jedno div neuhoří."

Vyběhl jsem ze stánku, za mnou vyšla Káťa, zamkla a dala mi klíč do kapsy. Byl jsem tak rozrušen, že jsem ani necítil mráz jako prve, před pěti minutami.

Chytila mne za ruku a utíkali jsme. Prvních sto metrů jsme mlčeli, potom obrátila ke mně hlavu a zpytavě se na mne podívala. Pokusil jsem se usmát, ale rty jsem měl ztuhlé.

„Jela bych s tebou třebas jako kuchařka," řekla.

„Tak pojedeme. Stačí říct!" řekl jsem bodře, ale moc hrdinsky mi to nevyznělo.

„Bylo by to pěkné."

„Pojedeme," zastavil jsem ji na okamžik. „Nač čekat až na léto. Pojedeme hned za tři dny, jen co skončí konference."

Ona směšně pokrčila nos, přikývla a táhla mne kupředu. Běželi jsme po Kirovově ulici. U kina Říjen jsme zahnuli za roh a byli jsme na Veršininově ulici přímo proti Dětskému domovu. Budova byla nová, dvoupatrová, cihlová, v oknech se svítilo a nic nenasvědčovalo tomu, že by tu měl vzniknout požár. Dokonce se mi na chvíli zdálo, že si Káťa ze mne vystřelila, že si mě jen tak prověřovala. Ale ona rozhodně trhla vrátky u nevysokého plotu, takže všechny moje pochyby rázem zmizely. Vrátka se okamžitě se skřípotem otevřela, ale hlavní vchod do domu ne. Buď byl pokažený zvonek, nebo ho nikdo neslyšel. A teprve když nás napadlo oběhnout dům, přišli jsme

na to, že hlavní vchod je asi zavalen harampádím a že je třeba jít zezadu.

Dveře vzadu byly otevřené a světlo nesvítilo. Snad šetřili proudem. Naráželi jsme jeden na druhého, klopýtali po schodech, až jsme se dostali do chodby. Naproti nám byl hlavní vchod, který bylo sotva vidět za navršenými krámy. Nalevo byla kuchyně. Odtud se šířila příjemná vůně. Vedle byla místnost, která sloužila jako jídelna. Tam seděly děti, střapaté i dohola ostříhané, s copánky i s krátkými vlasy. Dvě vychovatelky chodily kolem stolu s podnosy. Napravo byla ložnice. Co je v horním patře, to jsme nevěděli.

Káťa šla přímo k vychovatelkám a požádala je, aby vyšly na chvíli ven. Dívaly se na ni udiveně, jen jedna z nich položila podnos a přišla ke dveřím.

„Dobrý den," řekla Káťa a požádala ji, aby vyšla na chodbu.

„Dobrý den," řekla vychovatelka a přestoupila práh.

„Neptejte se, odkud to vím," začala Káťa. „Nemohu vám to vysvětlit… Ale v deset hodin ve vaší budově vznikne požár."

„Proboha!" chytila se vychovatelka za srdce.'

„Musíte rychle obléci děti a poprosit lidi v sousedství, aby je vzali k sobě."

„Proboha!" znovu opakovala vychovatelka a zavolala druhou. „Marie Pavlovno!"

Děti se na tu scénu dívaly se zájmem a začaly hlučet a darebačit.

„Marie Pavlovno, u nás je požár!" zakřičela žena.

„Co se stalo?" přísně se zeptala Marie Pavlovna. „Kdo jste?"

„Prodávám noviny. On je inženýr. V deset hodin vznikne požár. Vyveďte děti."

„Do takového mrazu!" znovu přísně řekla Marie Pavlovna.

„Ale přece požár … ," šeptala první vychovatelka.

„Je třeba jednat rychle," rozhodl jsem se zasáhnout já. „Nemáte tu telefon?"

„Máme," odpověděla Marie Pavlovna a ukázala rukou za má záda.

„On zatelefonuje na požární stanici a vy oblékejte děti," řekla Káťa tiše a klidně. Snažila se mluvit přesvědčivě, aby jí uvěřili.

První vychovatelka s vyděšeným nářkem vyběhla do prvního poschodí. Z kuchyně vyšla kuchařka, z ulice přišel domovník, zabalený do šálů až po nos, udeřil o zem dřevěnou lopatou, která byla dnes na ulici zcela zbytečná.

Vytočil jsem číslo, a když se na druhém konci ozvali, řekl jsem:

„Přijeďte s hasicím vozem na Veršininovu ulici k Dětskému domovu."

„Hoří už dlouho?“ zeptal se někdo a zakřičel na kohosi za sebou: „Připrav sedmu! A co hoří?“ to se už zase ptal mne. „Zatím nic, ale v deset hodin začne hořet.“

„Zas nějaký pitomý vtipálek!“ řekl otráveně a zavěsil.

Vytočil jsem číslo znovu, ale můj rozhovor skončil zase bez úspěchu. Nevěřili mi.

Z prvního patra sešly tři ženy. Jedna z nich byla ředitelkou Dětského domova.

„Protipožární zařízení máme v pořádku,“ řekla nám. „Přišli jste na kontrolu?“

Káťa musela znovu vysvětlovat, ale ředitelka nás postrčila ke zdi, kde visel Evakuační řád pro případ požáru. Rád byl přímo velkolepý, škoda jen, že v podmínkách této budovy se za žádných okolností nedal provést.

„Máte aspoň hasicí přístroje?“ zeptal jsem se a díval se přitom na hodinky. Bylo už skoro deset.

„Máme,“ řekla ředitelka. „Totiž měli jsme je. Visely tady,“ ukázala na tři temnější skvrny na zdi. „Jenže jeden se utrhl a málem zabil Táničku Solncevovou. Museli jsme je vynést do kůlny.“

Čas běžel. Bylo nutno něco udělat.

„Proč nejsou hasicí přístroje na místě?“ zařval jsem.

Ředitelka okamžitě dostala strach. Kdoví, třeba jsme skutečně nějaká komise.

„Anikijeviči!“ křikla. „Rychle sem přines hasicí přístroje!“

Domovník se vrhl ven, ale hned se zase vrátil, protože neměl od kůlny klíče. Zeny se začaly dohadovat, která z nich je má mít. Anikijevič je pak našel u sebe a znovu se rozběhl ven.

„Oblékejte děti!“ přikázala Káťa.

Poslechly ji sice, ale ne zcela. Vyvedly děti z jídelny do chodby, ale dělaly to nedůvěřivě, stále čekaly, že někdo poplach odvolá.

Dětí bylo asi tak padesát. A jak jsem pochopil později, v prvním patře jich bylo dalších sto dvacet. Začal jsem rozhazovat to haraburdí, které překáželo u hlavního vchodu. Sáňky jsem házel přímo do ložnice, sudy od kyselého zelí jsem kutálel do kuchyně. Kdosi se mi snažil pomoct, ale zakřičel jsem na něj, ať raději obléká děti a vyvádí je ven.

Káťa znovu telefonovala na požární stanici. Jí, jak se zdá, uvěřili. Rozházel jsem již polovinu haraburdí a pak jsem se snažil protáhnout ke dveřím, abych to ostatní mohl vyházet na ulici. Byly tu hrábě, lopaty, staré pokrovce a kýble bez dna.

Kuchařka ulila oheň v kamnech. Začali vypínat elektrická kamna. Ale vypínače byly na nejnemožnějších místech, tak že se k některým vůbec nebylo možné dostat. Jedna vychovatelka běžela do blízkého

kina, aby tam děti vzali do vestibulu. Ředitelka nám stále ještě nevěřila. Co by nám tak asi udělala, kdyby se všechny tyto neorganizované přípravy ukázaly zbytečnými?

Otevřely se zadní dveře a do chodby vletěl domovník se dvěma hasicími přístroji. Několikrát kýchnul, snažil se něco říci. Nakonec se mu to podařilo.

„Hoří!“ vykřikl a zaklel, uhodil hasicím přístrojem o podlahu. Jenže zmrzlý hasicí přístroj nebyl k ničemu. Pára, která se dostala do chodby, se nerozplývala. Nebyla to pára, byl to kouř. Pálil do očí. Domovník se vrhl ke mně a začal mi rychle pomáhat. Když jsme konečně uvolnili hlavní vchod, hořela už dřevěná přepážka.

Požárníci přijeli za dvacet minut. Děti v tom okamžiku byly už ve vestibulu kina. Náčelník požární služby tu zůstal, aby zjistil příčinu požáru. Vychovatelky ještě nepřišly k sobě po prožitých okamžicích strachu. Káťa se snažila udržet dřevěnou přepážku mezi dvěma místnostmi, aby učitelky mohly vyvést poslední děti. Vyvedly je nouzovým východem po železném žebříku z prvního patra. Odvedly je všechny, ale Káťa nestačila uskočit a hořící dřevěná přepážka ji přitlačila k zemi. Chvíli předtím mi podala oblečenou holčičku a křikla na mne, abych utíkal k oknu, že mi budou tudy děti podávat., A já jsem letěl v záchrance s Káťou, držel jsem její mokrou a studenou dlaň.

Neměl jsem ani nejmenší spáleninu. Ale na její obličej mi nedovolili se podívat. Byla přikryta něčím bílým …

Kapitola 5

Seděl jsem v čekárně na klinice zmatený a celý rozlámaný. Řekli mi, že udělají, co je v jejich silách. Věděl jsem dobře, v jakých případech se něco podobného říká.

Třikrát mne posílali domů, protože jsem ničím nemohl pomoci a jen jsem svými dotazy lékaře rozčiloval. Když už mne vyháněli počtvrté a já jsem stále nacházel další důvody, proč mám zůstat, řekl jeden mladý lékař:

„Ať to tedy zkusí, chce-li pomoci. Zítra o tom napíší v novinách, dnes večer to budou vysílat rozhlasem, ale může už být pozdě. Kde bydlíte?“

Zakroutil jsem hlavou: „Nejsem odsud.“

„Škoda, a nemáte tady žádné známé?“

„Mám, ale málo.“

„Potřebujeme udělat transplantaci kůže. Proto potřebujeme dobrovolné dárce. A nejen jednoho.“

„Zařídím to!“ vykřikl jsem a běžel z nemocnice. Konference už začala jednat.

Měl jsem ještě dost rozvahy, že jsem nezpůsobil paniku, ale vyhledal svého spolužáka. Vyslechl mě a řekl:

„Kdo by si to byl pomyslel. Včera byla ještě tak veselá.“ A dodal: „Dobře jsi udělal, žes to řekl mně. Vše bude v pořádku. Vaši sekci pošleme jako první.“

Šel jsem s ním do místnosti, kde pracovali radiofyzici a sedl jsem si na první židli, která se mi namanula. Můj přítel něco šeptal předsedovi a ten počkal, až skončí referent své sdělení, a pak ihned rozhlásil:

„Soudruzi, ve městě se stalo neštěstí. Je nutná transplantace kůže. Myslím, že uděláme přestávku a společně půjdeme na kliniku. Není to daleko, dva bloky odsud … Jinak zemře mladá dívka.“

Na kliniku pak přišla v intervalech a po skupinách celá konference.

Asi tak v jednu hodinu mne přece jen pustili do nemocničního pokoje, kde ležela Káťa. Bílý polštář, bílé prostěradlo na těle a místo tváře navrstvené bílé obvazy. Jen černé kroužky očí se shořelými řasami a trošku naznačená ústa. Přisedl jsem k ní. Káťa se na mne nepohnutě dívala, ani nemrkla. A já nevěděl, co říci. Slova mi vázla v hrdle. Byl bych ji rád pohladil po vlasech a po tváři, ale nebylo to možné. Tak jsem na ni kývl a pokusil se usmát. Nevím, co přečetla z mého úsměvu, ale rty se jí lehce pohnuly a já jsem pochopil, že řekla:

„Zčernají mi tváře, už se ti nebudu líbit…“

„Budeš, budeš,“ řekl jsem. „Káťo, já si tě odvezu z Usť-Mansku. A v létě pojedeme na Vasjugan krmit komáry.“

Vyvedli mne z pokoje. Kátě se zase přitížilo.

„Tady teď nejste nic platný,“ řekli mi. „Jděte do hotelu. A zajděte ke Kátě do práce a řekněte jim, co se stalo. Zkrátka něco dělejte. A přijďte až zítra ráno.“

Vyšel jsem na hlavní třídu a dal se po ní.

Kapitola 6

Byl jsem zcela otupělý, v hlavě ani myšlenku. Ani mráz venku na mne nepůsobil. Tak jsem došel až ke Kátinu stánku a vzpomněl jsem si, že klíč mám v kapse. Otevřel jsem, vešel a rozsvítil. Noviny

ležely čtvrtou stranou obrácené nahoru. Ihned jsem objevil maličkou zprávu v rubrice Černá kronika. Říkalo se v ní, že včera v deset hodin ráno vznikl v Dětském domově na Veršininově ulici požár v důsledku porouchaného elektrického vedení. Při záchraně dětí zahynula Kateřina Smirnovová.

Káťa Smirnovová. Ani jsem nevěděl, že se tak jmenuje. Káťa-Kačenka.

Noviny lhaly. Vždyť nezahynula při záchraně dětí. Je živá!

Náhodou jsem se podíval na zmuchlaný list novin, který ležel vedle a vzpomněl jsem si, že když jsem přišel ke Kátě ráno, muchlala jakési noviny, podívala se na ty, co teď ležely přede mnou, a teprve potom řekla, že bude požár. Věděla, co se s ní stane, a přece tam šla.

Vyrovnal jsem ty druhé noviny. Také byly zítřejší. Byla tu i zpráva o požáru. Ale v té se říkalo, že zahynul Dmitrij Jegorov. Začalo mi hučet ve spáncích. Teprve teď jsem pochopil, co měla na mysli, když říkala, že ráno vybírá noviny. Že má vždy několik odlišných exemplářů. A dnes si vybrala svou smrt místo mojí. To já jsem měl držet padající hořící přepážku, ale ona mne vyhnala ven s příkazem, který mohl splnit kdokoliv jiný. To já jsem měl ležet pod hořícími deskami.

Vzal jsem z balíku ještě jedny noviny … Zahynul Dmitrij Jegorov. Třetí… totéž. Hledal jsem zarputile další. Musela být ještě třetí varianta. Musela! Káťa prostě neměla čas ji najít. Tolik pospíchala. A tak se zaradovala, že našla druhou variantu a že já zůstanu naživu …

Dnes vyberu zítřejší noviny já.

A ten exemplář jsem našel. Byl správný. Vždyť stovky lidí udělaly vše, aby ona žila, stovky lidí se snažily změnit obsah té zprávy.

Rozhodl jsem se, že vyberu a budu prodávat právě tyto noviny, aby všichni věděli, že Káťa je živá, že je jen strašně popálená, ale že bude žít, určitě bude žít. Budu tuto myšlenku vnucovat všem lidem, kteří přijdou ke stánku.

Bylo však příliš zima a nikomu se nechtělo zastavovat se u okénka.

Tak jsem tedy vyšel na chodník s balíkem novin a rozdával je kolemjdoucím.

„Přečtěte si, prosím, článek o Kátě Smirnovové. Bude žít! Čtěte! Káťa bude žít! Přečtěte si to všichni!“

Nejdříve jsem si myslel, že na mne budou hledět jako na blázna. Ale nic takového se nestalo. Lidé si brali noviny, zastavovali se, ptali se mne, vyjadřovali svou naději, že jistě bude žít.

„Musíte si to velmi přát,“ říkal jsem jim. „To Káťa vám přináší denně velké i malé radosti. Vy to sice nepozorujete, protože nevíte, že kdyby nebylo jí, nebyly by ani vaše radosti. To ona si přeje, aby

bylo pěkné počasí, když v neděli jdete na výlet do lesa. Je vám potom krásně, teplo a veselo. To ona zabraňuje nehodám na ulicích. To ona způsobila, že devadesát devět dívek našlo mládence. Bez ní by se byli nesetkali. Je sice pravda, že ona nemůže například splnit plán ani toho nejmenšího závodu. Ale to přece nevadí! To udělají jiní. Čtěte noviny, ať Káťa zůstane naživu!“

„Je to královna Usť-Mansku,“ řekl kdosi.

Uvěřili mi a já jsem teď už věděl, že Káťa bude žít, protože si to všichni přejí.

Zašel jsem na hlavní poštu a odevzdal klíč od novinového stánku. Potom jsem zaběhl na konferenci. Puntičkáři z Usť-Manského Polytechnického ústavu mi sdělili, že mě přijali do své laboratoře a že na mých fantastických předpokladech něco je, a tak už poslali telegram do našeho ústavu, aby mi prodloužili služební pobyt. Pochopili, že teď nemohu z města odjet.

Budu v Usť-Mansku, dokud jim nedokážu, že je možno vidět skrz vrstvu hornin, dokud se Káťa neuzdraví, dokud nezačne příprava na expedici, dokud spolu s ní neodletíme na sever, do močálů ke komárům, do deštivých dnů a Goškových písní.

Utíkal jsem na kliniku. Byla taková mlha, že se na dvanáct kroků nedalo nic rozeznat. Padesát pod nulou. Jen sem tam se ozvalo vrzání sněhu pod něčími botami a pronikavé zvuky klaksonu – a zima, zima … V Usť-Mansku, na jeho předměstích i v celém okolí na tisíce kilometrů.

Utíkal jsem ke Kátě, protože na mě čekala.

Valentina Žuravljovová

ORLÍK

Můj příteli, můj tak nesmírně vzdálený příteli, dovolili mi k tobě promluvit. Kapitán mi dal čtyřicet minut. Zapíši všechno, co ti chci říci, na krystalofon. Šifrátor slisuje záznam, zhustí jej v signálech a reaktory lodi dají na okamžik všechnu svou sílu vysílači. Krátký výboj energie, nesoucí má slova, proletí nekonečnou černou prázdnotou. A přijde čas, kdy uslyšíš, co ti říkám.

Musím ti sdělit mnoho věcí. Ještě před několika minutami, když jsem se dozvěděla o kapitánově rozhodnutí, nevěděla jsem, co bych ti řekla nejdříve. Spěchala jsem do své kajuty. Zapojila jsem krystalofon a pocítila jsem, že slova, která se mi zdála tak potřebná, nejsou nutná.

Snad je to únavou. Ano, všichni jsme nesmírně unaveni. Dvacátý den po startu, kdy loď dosáhla subsvětelné rychlosti, aparatury zaznamenaly zvýšenou hustotu mezihvězdné hmoty. Od toho okamžiku havarijní automaty téměř nepřetržitě signalizují nebezpečí. I teď, když k tobě mluvím, slyším jejich sirény. Mezihvězdná hmota postupně nahlodává obal lodi. Magnetická ochranná zařízení pracují na hranici svých maximálních výkonů a mají často poruchy. Částečky mezihvězdné hmoty pronikají do reaktoru a vyvolávají vedlejší reakce. Počítače jsou zahlceny nekonečnými výpočty.

Již jsme si na stálé nebezpečí zvykli. Havarijní signály vyvolávají jen němý vztek. Dávají nám příkaz znovu zasednout k řídicímu pultu. Znovu přemýšlet, počítat, hledat východisko. Únava nás změnila v zamlklé lidi. Mlčky pracujeme, mlčky jíme. A když se někdo pokusí zažertovat, jen se mlčky usmějeme.

Ale jednou za den se všechno změní. Ve dvacet hodin lodního času kapitán vypojí havarijní systém. Řízení lodi se přepojuje na elektronické stroje a my se scházíme v lodní klubovně. Jedinou hodinu – od dvaceti do jedenadvaceti hodin – jsme veselí, ožíváme a jsme schopni mluvit. Chováme se tak kvůli jedinému cestovateli na této lodi. Ten vychází ze své kajuty jen na hodinu. A my se tu hodinu snažíme skrýt svou únavu. Celý náš let má smysl jen tehdy, jestli tento člověk v pořádku doletí.

Můj vzdálený příteli, nad krystalofonem visí hodiny a já sleduji jejich pohyb. Máme málo času a ještě jsem ti nic neřekla. Je těžké najít ta pravá slova.

Pamatuješ si na večer před tvým odletem? Letěl jsi ráno, o tři týdny dříve nežli já, a ten večer byl večerem našeho loučení. Vzpomínáš, vůbec jsme nemluvili. Stáli jsme dlouho u řeky, nad městem visela rudá mlha od nespočetných světel. Mlhovým závojem se prodíralo světlo kremelských hvězd. Zdálo se nám, že jsou daleko od nás, stejně daleko jako ty hvězdy, ke kterým jsme měli brzy letět. A pak jsi se mě zeptal: „Miluješ mě?“ a já jsem ti řekla: „Na to se zeptej, až se vrátíme.“ Řekl jsi: „Za rok a půl.“ To platí pro nás, pomyslela jsem si. Na Zemi za tu dobu uběhnou desítky let. Co bude potom tady, na tomto místě? A ty, jako bys uhodl mé myšlenky, jsi řekl: „Přijdeme potom sem, viď?“

Proč jsem tehdy neodpověděla na tvou otázku? Proč? Za několik dní jsem znovu přišla na totéž místo. Sama, tvoje loď již nabírala největší rychlost někde v černých hlubinách. Hleděla jsem na nebe zatažené mraky, až mě bolely oči. Bylo udivující ticho, jen listí šumělo, jako by skoupý vítr počítal, kolik lístků ještě zůstalo na větvích.

Věděla jsem, že už na mě čekají na raketodromu. Ano, okolnosti se vyvinuly tak, že jsem odletěla dříve, než jsme předpokládali. Loď Orlík odlétala do soustavy hvězd ROSS-154 se zvláštním posláním a já jsem byla vybrána jako náhradní inženýr spojař. Ten poslední večer jsem se dívala z našeho kopce na světla Moskvy. Bylo jich mnoho, až k obzoru, tam se slévala do širokého pásu. Nemohla jsem uvěřit, že brzy všechna světla zářící na Zemi i Země sama se mi slijí jen v malou světelnou tečku. A pak i toto světýlko zmizí a zůstane jen nekonečná černá prázdnota.

Letěli jsme k Elektře, planetě v soustavě hvězdy ROSS-154. Orlík měl dopravit na Elektru neutronový generátor. Nebudu ti vyprávět o letu, to si přečteš v kapitánově hlášení. Doletěli jsme na Elektru a již na jezerním raketodromu, zatímco tahače, podobné chroustům, táhly loď k přístavišti, jsme se dozvěděli, že nás čeká okamžitá cesta zpět.

Za tři hodiny, když skončilo nakládání, vstoupil na loď člověk v černém svetru. Byl to náš jediný cestující. Člověk, o kterém se na Zemi vyprávějí legendy. Tady mu říkali Objevitel.

Případy, kdy jediné slovo může vyjádřit celý lidský život, jsou vzácné. Legendy, které jsem slyšela na Zemi, mi připadaly jako poetický výmysl. Ale tady na Elektře jsem pochopila, že všechny legendy jsou jen slabý odlesk toho, co je skutečnost.

Člověk, kterého nazývali Objevitelem, se narodil na první lodi, která letěla na Elektru. Loď přistála před jednatřiceti lety. Cizí planeta se stala pro Objevitele vlastí. Byla to podivná planeta.

V její atmosféře bylo čtyřikrát více kyslíku a dvakrát více kysličníku uhličitého než v atmosféře Země. Voda, nasycená kysličníkem uhličitým, pěnila a vařila se. Nad rezatými skálami šlehaly plameny vzníceného plynu. Rostliny i živočichové tu žili bujným životem, nepodobným zemskému. V kamenitých pouštích vznikaly za několik hodin nepropustné lesy a stejně rychle zase mizely. Vítr zvedal k nebi potoky žhavých plynů. Ty hořely a na suchou půdu pak padal vařící déšť …

Lidé draze platili za každé odhalené tajemství Elektry. Objeviteli bylo šestnáct let, když zůstal sám. Možná že ho zachránily jeho vrozené badatelské schopnosti, byl pozorný, předvídavý a měl dobrou paměť. Možná že on, který vyrostl na této planetě, nějakým šestým smyslem uměl vždy uhodnout blížící se nebezpečí. Anebo měl prostě jen štěstí. Přežil. Sedm let byl jediným člověkem na Elektře. Ze Země tam přilétaly jen nákladní lodi se zařízením. Teprve později se dozvěděl, že druhá expedice zahynula na cestě.

Sedm let zkoumal Elektru sám. Spouštěl se na mořské dno, lezl na horské vrcholy pokryté zpěněným sněhem, prodíral se pohyblivými lesy. Bojoval se šelmami, budoval opěrné body, přistávací plochy a radiomajáky. Sedm let mu pomáhaly pouze stroje. Potom přiletěla loď s lidmi. Objevitel se mohl vrátit na Zemi. Říkal „vrátit se“, ačkoliv na Zemi nikdy nebyl. Možná že by se vrátil, ale loď přiletěla v době jarních bouří. Po pláních se valila šedá klokotající voda. Uragán převracel obrovské valouny. Z bažinatých lesů vylézaly nízké černé keře hnané větrem a jejich větve omotávaly vše, co jim bylo v cestě.

Objevitel věděl, že on jediný může lidi uchránit před nebezpečím. Bez něho by byli zahynuli. Uměl číst ze stop na vlhkém písku. Uměl uhodnout příchod uragánu podle vůní i podle zbarvení oblohy. Miloval planetu, která byla lidem cizí. Lidé pokládali Elektru za věrolomnou, nepochopitelnou, nespoutané divokou a nezkrotnou. On však znal její divokou krásu.

A tak zůstal.

Na Elektru přilétaly lodě stále častěji. Objevitel ukazoval lidem ložiska vzácných kovů a uranové rudy. Hledal místa pro budoucí města. Jeho roboti se objevovali všude, kde lidé naléhavě potřebovali pomoc. Roboti stejně jako Objevitel byli na planetě veterány. Jejich elektronická paměť uchovávala vše, co bylo nezbytné znát pro život lidí na této planetě. Noví roboti se museli ještě léta přizpůsobovat – Objevitelovi roboti Elektru znali. Jeho moc byla mocí člověka

řídícího nespočetné stroje, které se přizpůsobily planetě. Lidem se však zdálo, že Objevitel má nějakou zvláštní sílu. Teď už vím, že je v tom velký kus pravdy. Ten člověk byl stvořen, aby objevoval nové planety. Tvrdý boj zocelil jeho vůli a vypěstoval neomylnou intuici …

Čas plynul. Lidé dobývali Elektru. Ve skalách hasly věčné ohně. Kanály prořezaly kamenité pouště. Šelmy, které se dlouho zoufale bránily, prchaly do lesů. V jedné potyčce zahynul poslední Objevitelův robot, když bránil svého pána. V ten den se Objevitel rozhodl, že se vrátí na Zemi.

Obrovský raketodrom, ze kterého naše loď odlétala, byl naplněn lidmi, kteří Objevitele vyprovázeli. V dálce bylo vidět plameny svářečů, kteří budovali nové startovací plochy pro lety k neprozkoumaným hvězdným soustavám. Lidé pracovali i v den Objevitelova odletu.

Z horní plošiny schodů se Objevitel dlouze zadíval na černé mlhy na obzoru. Rudý disk hvězdy ROSS-154 se hroužil do této mlhy jako do rozbouřeného moře. Orlík byl připraven ke startu, ale čekali jsme …

Hned v prvních hodinách letu jsme pochopili, jak to bude pro Objevitele těžké. Regenerační aparatury udržovaly na lodi atmosféru stejnou jako je na Zemi. Objevitel ale nemohl dýchat zemský vzduch. Vyrostl na Elektře a teď se mu nedostávalo kyslíku. Umístili jsme ho ve zvláštní kajutě, do které jsme hnali vzduch obohacený kyslíkem. Vycházel ze své kajuty jen jednou denně. Dýchal těžce, ale chtěl si zvyknout na zemskou atmosféru. Hodinu od dvaceti do jednadvaceti trávil v lodní klubovně. Téměř nemluvil, jen poslouchal, co jsme říkali my, a zřídka pronesl nějaké slovo.

Objevoval se v klubovně přesně ve dvacet hodin. Pomalu, aby se vyvaroval zbytečných pohybů, usedal do křesla. Šel nakloněný kupředu, jako by překonával sílu větru. Tmavé brýle mu chránily oči před světlem lodních lamp, šířících sluneční světlo, bohaté na ultrafialové paprsky. Atmosféra Elektry, která měla v horních vrstvách mnoho ozónu, nepropouštěla ultrafialové záření a Objevitelova tvář, která nepoznala slunce, byla neskutečně bílá. Když tak seděl opřen v křesle a zhluboka dýchal pootevřenými ústy, vypadal jako těžce nemocný člověk. Černé brýle podtrhovaly jeho bledost.

Aniž bychom se zvlášť domluvili, snažili jsme se svého spolucestujícího bavit. Bezstarostně jsme klábosili. Vyptávali jsme se Objevitele na jeho práci (psal dějiny dobývání Elektry), hovořili jsme o Zemi, rádi jsme se smáli každému žertu – a nikdo se ani slovem

neprořekl, že loď je neustále v nebezpečí. Těch šedesát minut jako by pro nás nebezpečí neexistovalo.

O čem asi přemýšlel Objevitel, když naše rozhovory poslouchal? Chápal, že jen předstíráme? Možná. Nevím jak ostatní, ale já se v jeho přítomnosti cítila jako malé dítě. My všichni jsme v životě vykonali dosud málo. A Objevitel udělal tolik, že by to stačilo na mnoho životů.

Objevitel zřejmě od počátku věděl, že bezstarostnost jen předstíráme. Ale mlčel. Ani z jeho tváře se nedalo nic vyčíst. Když si velmi zřídka sundával brýle, překvapoval mě kontrast mezi jeho výraznýma a živýma očima a zcela nehybnou, jakoby mramorovou tváří. „To je výsledek dlouhodobé samoty," řekl jednou náš lékař. „Všechny jeho city jsou hluboko skryty."

Hodiny neúprosně odměřují čas. Musím pospíchat. Soustředím se jen na hlavní věci.

Jednou Objevitel přišel do lodního klubu a nikdo tam nebyl. Všichni z posádky byli zaměstnáni a nemohli opustit své stanoviště. Jen já jediná jsem na kapitánův příkaz šla do klubu. Jsem náhradní inženýr a můj let se počítá jako cvičný.

Kapitánovi nelze odmlouvat. Nechala jsem tedy ostatní pracovat a šla jsem do lodního klubu. Objevitel jako obyčejně již seděl v křesle. Vstal, když mne uviděl a mlčky mi kývl hlavou na pozdrav. Nepřekvapilo ho, že jsem sama, a na nic se neptal. Snažila jsem se mluvit vesele a bezstarostně. Nebylo to snadné. Temná skla jeho brýlí se lhostejně leskla ve světle lamp, ale mně se zdálo, že Objevitel vidí vše. Po několika větách (ani si nevzpomínám, co jsem říkala) nastoupilo mlčení. Hlukem strojů sem pronikalo havarijní zvonění automatů. Marně jsem hledala, co říci. Když už mlčení bylo nesnesitelné, uslyšela jsem jeho klidný tichý hlas.

„Řekněte mi, jaká je … Země?"

Již jsem chtěla odpovědět první větou, která mne napadla, ale cosi mne přinutilo zpozornět. Pomyslela jsem si: Vždyť on nikdy nebyl na Zemi. Jak mu to vysvětlím?

Je to divné, ale teprve v tom okamžiku jsem si uvědomila, co to znamená, že nebyl nikdy na Zemi.

Objevitel čekal na odpověď a já jsem myslela na to, že neexistují slova, která by mohla vylíčit krásu Země. Slova jsou jen ubohé kopie. Působí na nás jen tehdy, když mohou vyvolat vzpomínky. Ale není-li vzpomínek, jsou slova bezmocná, urážející a zkreslující krásu naší planety …

Tato myšlenka mě zachvátila nenadále a po několik vteřin jsem bolestně a jasně cítila nepředstavitelnou krásu Země. Ne, neviděla jsem v tom okamžiku ta sváteční místa, se kterými často spojujeme

naše představy o kráse. Uviděla jsem zapomenutý rybník v lese: kostrbaté kmeny starých stromů, skloněných nad zelenou hladinou, zasypanou zlatými slunečními stružkami, scvrklý žlutý list, který se houpe na vodě a pomalu proplouvá okolo mokré trávy … Jak to říci tomu, kdo nikdy neviděl padat listí do vody, neviděl, jak vítr laská květy, kdo se nikdy nedotýkal kamene ohřátého sluncem, nikdy neměl v ústech nakyslé stéblo trávy, ani nevdechoval vlahý lesní vzduch, prosycený stovkami vůní.

„Děkuji," řekl nečekaně Objevitel. „Porozuměl jsem."

Vstal a šel ke schodům. Nic víc neřekl, ale já jsem věděla, že vskutku porozuměl. V ten den jsem v něm objevila nového člověka.

Následující den se v klubu sešla celá posádka. Mluvilo se o Zemi, o tom, co se asi za naší nepřítomnosti změnilo.

„Země se vždycky změní," řekl kapitán. „Je to vidět už z dálky. Vzpomínám si, při poslední cestě jsme objevili v naší sluneční soustavě dvě planety s prstenci. Když mi to kormidelník říkal, rozesmál jsem se. Prstenec má jen Saturn, jiná planeta ho nemůže mít. Ale kormidelník měl pravdu. Za tu dobu, co jsme byli na cestě, vznikl okolo Země Čerenkovův prstenec. Teď už mě nic nepřekvapí. Možná, že už bude atmosféra i na Marsu. Anebo se změní oběžná dráha Venuše … Vím jen to, že změny uvidíme již z dálky. Je to jako návrat do rodného města: už na okraji je znát, jak se změnilo za dobu tvé nepřítomnosti … "

Seděla jsem v rohu, kam nedopadalo světlo lamp, a pozorovala jsem Objevitele. Poslouchal kapitána, ale jeho tvář nic nevyjadřovala. Pomyslela jsem si, že on čeká na Zemi jiné změny. Jako by uhodl mé myšlenky, Objevitel se otočil ke mně. Byl to jen zběžný pohled. Ale jako pod vlivem neznámé síly jsem řekla:

„Na Zemi se změní atmosféra."

Kapitán se ke mně otočil. Až do této chvíle jsme podle tiché dohody nikdy o atmosféře Země nemluvili. „Na Zemi se změní atmosféra," opakovala jsem. „Proč?" zeptal se lékař.

„Obohatí se kyslíkem," odpověděla jsem. Tato idea ve mně vznikla nečekaně, ale já jsem jí uvěřila. „Atmosféra bude stejná jako na Elektře. Je to tak pro lidi lepší. Zmizí mnohé mikroorganismy. Zvýší se síla hnacích motorů. Bude možno žít i ve vysokohorských oblastech."

Nikdo mi neodpověděl. Teprve po dlouhém mlčení Objevitel řekl:

„Máte dobré srdce."

Později, když jsme se rozcházeli, zeptala jsem se lékaře:

„Věříte, že by to tak mohlo být? Jste lékař a musíte …"

„Ne," řekl. „Nevěřím. Ale vidím, že ho … milujete."

Mýlil se, náš lékař, ale já ho proto z ničeho neviním. Nemohl vědět, že mě s Objevitelem spojovalo něco jiného – uvědomělá a bolestná láska k Zemi.

Dny letěly. Jednou radiostanice zachytily signál. Hlas, který k nám pronikl z černé bezedné dálky byl ještě slabý. Nemohli jsme ho zachytit. Jen jsme věděli, že k nám kdosi mluví. Nesnesitelná muka, slyšet Zemi a nevědět, co říká!

Teď se mi zdá, že jsem za celé ty dny ani nevyšla z rádiové kabiny. Možná, že to ani nebyly celé čtyři dny, nýbrž jeden dlouhatánský nekonečný den, než jsme konečně porozuměli dalekému hlasu.

Byla to Země. Mluvil s námi Pamír, loď, letící ke hvězdě Struve 2398. Když náš hlavní inženýr spojař už posté měnil schéma dešifrátoru a pak se ozval tichý, ale srozumitelný hlas, zaradovali jsme se tak, že jsme smysl radiogramu hned nepochopili.

Letěli jsme k Zemi a dávno pro nás neexistovalo nic jiného, jen Země a naše loď. Ale svět byl obrovský a v něm letěly i jiné lodi k jiným hvězdám.

V radiogramu se říkalo: „Ve hvězdné soustavě Struve 2398 beze stopy zmizela první průzkumná expedice, směřující k planetě Aella. Posádka Parním, sestávající ze čtyř lidí, vede k Aelle nákladní raketu s aparaturami. Zpráva o pravděpodobné zkáze expedice je zastihla již na cestě. Posádka se rozhodla pokračovat v letu. Aella je strašná planeta, v mnohém podobná Elektře, proto posádka prosí Objevitele, aby jim sdělil co nejvíce instrukcí a rad… “

Pamatuji si ten radiogram zpaměti. Ležel na mém pracovním stole celou dlouhou noc, kdy jsem měla službu. Čekali jsme na Objevitele. Kolik času asi bude potřebovat, než sestaví odpověď? Hodinu, dvě, den? Vysílač byl připraven okamžitě zahájit práci. Kapitán dal příkaz k nepřetržité službě.

O půlnoci se hlavní inženýr vzdálil. Zůstala jsem u vysílače sama. Myslela jsem na ty čtyři neznámé astronauty, kteří letěli k Aelle. Neobrátili loď zpět. Čtyři proti planetě Aella! Avšak Objevitel také vydržel na Elektře – a docela sám. Kdo asi jsou ti čtyři?

Můj vzdálený příteli, tu noc jsem myslela na tebe. Zdálo se mi, že lidé na Pamíru jsou takoví, jako jsi ty.

Dřímala jsem s hlavou položenou na stole. V polospánku jsem viděla ty čtyři, tak podobné tobě.

O půl čtvrté vstoupil Objevitel. Uslyšela jsem jeho těžké kroky a mechanicky jsem se podívala na hodinky. Objevitel mi kývl a pomalu šel na místo kormidelníka.

„Radiogram?“ zeptala jsem se a snažila se setřást ze sebe ospalost. Objevitel neodpověděl.

„Je radiogram připraven?“

Sundal si brýle a obrátil se ke mně. V jeho očích bylo něco nového, co jsem v nich ještě neviděla.

„Kde je … Země?“ zeptal se divným, slavnostním hlasem.

Otevřela jsem průzor. Tam, kde se křížily mřížky, byla černá skvrna, obsypaná hustým seskupením fialových hvězd. Rychlost lodi zkreslovala obraz hvězdného nebe.

„Tam je?“ tiše řekl Objevitel.

„Není ji ještě vidět,“ namítla jsem. „Slunce uvidíme asi tak za tři měsíce, ne dřív.“ Pokýval hlavou. „Je tam... “

Ospalost mne zcela přešla. Pochopila jsem, že mu nesmím odporovat. Mlčky jsem seděla v křesle a dívala se na průzor. Trvalo to dost dlouho. Potom Objevitel, stále ještě nakloněný k průzoru, sotva slyšitelně řekl:

„Je modrá hvězda, Janetto,
a letí se k ní dvacet let,
to jestli poletíme rychle jako světlo!

Je také bílá hvězda, Janetto, a letí se k ní jednou tolik let, to jestli poletíme rychle jak světlo. Tak ke které z nich, milá Janetto, k bílé či k modré poletíme tak rychle jako světlo?“

Můj drahý, ty přece znáš ony dětské Sandburgovy verše. Jednou – jak strašně dávno to je – jsi mi je přednášel, tam na Zemi. Ale v Objevitelově hlase zazněl nedětský smutek.

A já najednou vše pochopila.

„Vy … jste se rozhodl?“

Objevitel si rychle nasadil brýle a otočil se ke mně.

„Zavřete průzor,“ řekl.

„Jste rozhodnut?“ opakovala jsem.

Podíval se na mě a usmál se.

„Ovšem.“

„Ale …“

Pohybem ruky mne zarazil.

„Oznamte kapitánovi, že je třeba propočítat kurs. Přejdu na Pamír.“

Hodiny a minuty letí a já jsem ti stále ještě neřekla to hlavní.

V tu noc havarijní automaty mlčely. Teprve k ránu se ozvaly sirény poplachu. Za minutu byla posádka v řídicím středisku. Nevím, trvalo to snad několik hodin, než se nám podařilo znovu obnovit magnetickou ochranu lodi. Když kapitán odešel od řídicího pultu, sdělila jsem mu, jak se Objevitel rozhodl. Kapitán nebyl překvapen. Řekl:

„Dobře. Jděte. Sám propočítám kurs.“

Nikdo však neodešel.

„Jděte,“ opakoval kapitán.

Zdálo se, že nikdo jeho příkaz neslyší.

„Dobrá, ať je tedy po vašem,“ řekl kapitán. „Jděte a přemýšlejte. Jestli se všichni rozhodnou letět k Aelle, poletíme. Ale jestli se jen jeden z nás bude chtít vrátit na Zemi, vrátíme se. Objevitel přejde na Pamír.“

Podíval se na hodiny a dodal:

„Za padesát minut budu čekat tady. Jděte přece …“

Šli jsme ke schůdkům a kapitán se sklonil nad řídicím pultem. Viděla jsem, že také kapitán hledí tam, kam se v noci díval Objevitel.

Padesát minut… táhly se nekonečně dlouho. Seděla jsem ve své malé kajutě a přemýšlela o ostatních. Na Orlíku je jedenáct lidí. Kapitán zůstal u řídicího pultu. Deset se rozešlo do svých kajut.

„Jestli se jen jediný bude chtít vrátit na Zemi, vrátíme se.“ Tak to řekl kapitán. Ale co řeknou mí přátelé? Za ocelovou stěnou je kajuta našeho lékaře. Starý dobrý doktor! Byla to jeho poslední cesta. Hlavní inženýr nechal na Zemi rodinu … Moji přátelé, celá posádka … Všechny budou na Zemi očekávat …

Padesát minut se táhlo nekonečně dlouho. Jen poslední vteřiny uběhly strašně rychle. Bylo třeba vstát a jít do řídicího centra, ale jakási síla mne stále zdržovala. Mám větší právo na návrat než ostatní? Jsem náhradník. Ve skutečnosti nejsem na lodi nezbytná. Je to můj učební let. A tam, na Zemi… A tu jsem najednou uslyšela Zemi. Mezi tisíci zemských zvuků jsem uslyšela jeden známý – hlas mořského příboje. Byl tak zřetelný, že jsem mimoděk pohlédla na reproduktor krystalofonu. Šum příboje byl stále silnější. Hukot mořských vln, hřmění tříštící se vody a do toho pleskání vesel malé loďky … Divné, velmi divné, ale v ten okamžik se mi celá Země vtělila do představy hlasu moře. Slyšel jsi, jak pleská voda pod kymácející se lodičkou? …

S posledním úderem vesla jsem vstala a šla do řídicího střediska. Vystoupila jsem po schůdcích a uviděla, že kromě mne jsou všichni na místě. Byli tu už dávno, to jsem hned pochopila. Nikdo kromě mě nečekal celých padesát minut.

„Musíme letět k Aelle,“ řekla jsem a udivilo mne, jak cize zní můj hlas.

„Ano,“ odpověděl kapitán. „Propočítáváme kurs.“

Deset lidí stálo kolem mne. Nikdo z nich nepochyboval, že řeknu „ano“. Přišli sem už dávno a elektronické počítače již propočítávaly kurs. Deset lidí vědělo, jak se rozhodnu.

Nevýslovná je krása Země. Ale jestli se mne někdo zeptá, co je na Zemi nejkrásnější, odpovím: „Lidé.“

Můj drahý!

Můj vzdálený příteli, minuty letí. Musím ti říci vše. Moje slova budou vyslána na Pamír a odtud na Zemi. Teď, když s tebou mluvím, letí tvá loď někde v bezedné prázdnotě vesmíru. Ale než se má slova dostanou na Zemi, ty se vrátíš a budeš na mne čekat na našem kopci.

Můj drahý, letíme k Aelle. Za několik dní Orlík změní kurs a začne se vzdalovat od Země. Každou hodinu, každou sekundu se vzdálenost mezi námi bude zvětšovat. A přesto si budeme blíž než dřív. Co však znamená ubohá aritmetika vzdáleností! Miluji tě.

Nevím,‘ co nás čeká na cizí nepřátelské planetě. Ale ať nebe Aelly bouří jak chce, budu na něm hledat tvou loď. Ty se neztratíš, ty přiletíš, protože tě miluji.

Při svém prvém letu jsem pohlédla do bezedných očí vesmíru. Ano, můj vzdálený a blízký příteli, nekonečno má nesmírnou sílu. Ve srovnání s ním je naše Země zrnko prachu. Ale je něco silnějšího než nekonečno. Je to rozum a vůle lidí. Je to právo lidí stát při sobě ruku v ruce. Jsou to prostá slova, před kterými musí ustoupit prostor i čas:

m i l u j i t ě !

Genrich Altov

OHNIVÝ KVĚT

Prométheus: Kdo jsi?
Země: Jsem tvoje matka, Země.
(Shelley, Odpoutaný Prométheus)

Začalo to tím, že se kosmická loď Topas dostala do meteoritového deště, musela změnit kurs a nouzově přistát na planetě Mot v soustavě uhasínající Barnardovy hvězdy. Zde, v rozvalinách prastaré civilizace, kapitán Topasu poprvé našel obelisk, který znázorňoval Ohnivý květ.

Od té doby kapitáni kosmických lodí často nacházeli takové obelisky, protože lidé z planety Mot už před milióny let vypravovali do kosmu své lodi a na mnoha planetách postavili památníky na počest Ohnivého květu.

Byly to podivné příběhy. Podivné a vzrušující. Říkalo se, že Ohnivý květ ve tmě svítí a v mihotavém světle mění barvy jako polární záře. Tvrdilo se, že tento květ zdesateronásobuje lidské síly a dává lidem dlouhý život. Říkalo se, že pozemský kořen ženšen je ve srovnání s Ohnivým květem pouhým sklíčkem vedle diamantu.

Mezi hvězdnými kapitány nebyl jediný, který by netoužil najít Ohnivý květ. Ale nikdo nevěděl, kde ho hledat. Jednou kapitán Ekvátoru vyslovil domněnku, že Ohnivý květ musí růst na horkých planetách v blízkosti slunce. Starý kapitán Ekvátoru byl moudrý. Správně se domýšlel, že pouze v rozpálené atmosféře mohou růst květy, nazývané ohnivými, neboť při nedostatku tepla a světla mají rostliny jen tmavé barvy.

Dvakrát letěl Ekvátor k nejrozžhavenějším planetám v soustavě Altairu a Protionu. A pokaždé nadarmo. Planety proměněné žhoucími paprsky v popel byly mrtvé. Na suché a rozpukané půdě nerostlo nic. Ekvátor znovu letěl k žhavé planetě v soustavě hvězdy Lalanda, ale už se nevrátil.

Tehdy vznikly pochyby, zda je správné hledat Ohnivý květ tam, kde ho hledal Ekvátor. Kapitán lodi Zvěrokruh miloval paradoxy a naopak prohlásil, že Ohnivý květ určitě roste na planetách vzdálených od slunce. Svítí ve tmě, jako světélkují ryby v oceánu, tak to aspoň říkal. „Musíme ten květ hledat na planetách, kde je věčná noc.“ Mnoho lidí poté letělo k ledovým vrcholům zmrzlých

planet, ale v té mrazivé tmě nenašli nikde ani plamínek. Led spoutal planety, nebyla na nich ani stopa po životě.

Hvězdní kapitáni umíněně hledali záhadný Ohnivý květ dál. V té době už věděli, že ve hvězdách vesmíru není nic, před čím by musel ustoupit rozum a vůle člověka. Lodi odlétaly do kosmu vstříc nebezpečí. Kapitány nemohlo nic zastavit.

Věhlasný kapitán lodi Granit, dítě Štěstěny, našel na jedné z planet hvězdy Lakajla obelisk zobrazující Ohnivý květ, zanesený písečnými dunami. Na obelisku bylo vytesáno jméno hvězdy Laitene. Za několik let chrabrý kapitán lodi Tajfun, který přežil čtyři havárie, dokázal proniknout hustým mrakem asteroidů, jenž obklopoval hvězdu Laitene, a přistál na jediné velké planetě její soustavy. Byla to strašná planeta, obydlená orchy, nejstrašnějšími bytostmi vesmíru. V zoufalých bojích s nimi se Tajfun pohyboval po rovníku planety, až se mu podařilo najít zkamenělé pozůstatky Ohnivého květu.

Říkalo se, že před půl stoletím velký znalec vesmíru, kapitán Karavely, našel Ohnivý květ, avšak Karavela na zpáteční cestě havarovala, srazila se s mračnem antihmoty v blízkosti jakési hvězdy.

Čas letěl a bájím o Ohnivém květu již lidé téměř přestali věřit. A právě tehdy jedna z kosmických lodí objevila planetu, na které rostl Ohnivý květ. Loď se jmenovala Prométheus.

V té době bylo zvykem dávat kapitánům jména jejich lodí. Byla to hezká tradice, protože ve vesmíru byl život lodi nerozlučně spjat se životem jejího kapitána. Když zahynul kapitán, zahynula s ním i jeho loď, protože na nejnebezpečnější cesty se vydávali kapitáni sami, vybaveni místo posádky jen elektronickými stroji.

Kapitána, který našel Ohnivý květ, nazývali tedy podle jeho lodi Prométheus. Vypráví se, že se narodil v malé kolonii, kterou založili lidé na planetě Rem v soustavě Proximy Velryby. Prý mu bylo dvacet let, když poprvé uviděl Zemi. Po mnoha letech strávených v těsném prostoru kosmické lodi, uviděl na Zemi zelené lesy, šumící ve větru, laskavou modř nebe, šedý mořský příboj bušící o skalnaté břehy … Pochopil, že i v tom nejmenším kousíčku Země je více života a krásy než v bezmezných mezihvězdných prostorech. Pro člověka, který umí vidět a slyšet, znamená mravenec na chvějícím se stéblu, kapka rosy na zeleném listu či pramének zurčící pod kameny celý svět.

Prométheus si zamiloval Zemi a lidi. Snad proto se stal básníkem. Vždyť o čem by mohl psát člověk, který nezná a nemiluje krásu Země? Prométheus byl však též kosmickým kapitánem a často létal do hvězdného vesmíru. Loď plula ke hvězdám a z hrotů antén letěly nekonečnou tmou vzrušující verše, které skládal Prométheus. Lidé na

Zemi je dychtivě lovili, protože v Prométheových verších žili krásní a silní odvážlivci s bohatou a štědrou duší.

Je těžké hovořit se Zemí z kosmických dálek. Rádiové vlny hasnou, tlumí je magnetické bouře, silná gravitační pole je odvádějí od původního směru. Proto šestý zákon kosmických kapitánů říká, že nejsou povoleny rozhovory na dálku, kromě těch, které jsou nezbytné. Ale Prométheovi dali právo hovořit s lidmi, kdykoliv bude chtít. Tak rozhodli kosmičtí kapitáni. Protože Prométheus byl básníkem.

„Ano, Prométheus byl básník a zároveň astronaut. Díval se na hvězdný vesmír po svém. Jiní o vesmíru mnoho věděli, on však jej znal. Proto viděl v jeho nekonečných hlubinách to, co nemohli spatřit ostatní. Je to výsada básníka, protože umění vždy na křídlech fantazie proniká tam, kam nedokáže ještě dosáhnout nepřipravený rozum, umění tak předbíhá vědu.

Mezi kosmickými kapitány byl jediný básník, a právě on, Prométheus, našel Ohnivý květ.

Vypráví se, že se to stalo takto:

Jednou po velmi dlouhém a těžkém letu se loď Prométheus přiblížila k hvězdě Theridan. Byla to nevelká hvězda, podobná našemu Slunci. V soustavě Theridanu bylo devět planet, tak jako v naší sluneční soustavě. Na osmi planetách nebyl život.

Povrch deváté, té největší, obklopovala ionizovaná atmosféra nasycená oblaky. Prométheus jí dal jméno Jupiter, jako se jmenuje největší planeta naši soustavy.

V té době bylo přistání na neznámé planetě smrtelně nebezpečné. Lokátory v ionizované atmosféře vypovídaly službu, optické přístroje nebyly v hustých mracích nic platné. Loď mohla narazit na norské vrcholy nerozeznatelné v husté mlze, mohla se zřítit do rozbouřeného oceánu, uváznout v močálech nebo v pohyblivých pískách. Prométheus nevěděl, co se skrývá za neproniknutelnou atmosférou Jupitera. Jen jedno mu přístroje prozradily, že hmotnost planety je nepředstavitelně velká a její přitažlivost čtyřikrát převyšuje zemskou.

Loď se pomalu spouštěla do atmosféry neznámé planety. Prométheus ji řídil tak, aby se dostal na rovník, neboli druhý zákon kosmických kapitánů přikazuje: přistávejte pouze na rovníku planety, protože odstředivá síla se zde rovná síle přitažlivosti a loď se může vrátit do hvězdného prostoru.

Loď se chvěla námahou, když brzdila a blížila se k povrchu planety. Atmosféra stále houstla. Fialové hroty blesků divoce šlehaly a rozžhavené plyny ve vírech vybuchovaly vstříc lodi.

Prométheus zpozoroval na obrazovkách lokátorů, zaměřených do dálky, jasné skvrny. Nesčetné vulkány na povrchu Jupitera chrlily oheň. Nepřetržité výboje zelektrizovaly atmosféru, a čím loď klesala níž, tím byl obraz na lokátorech matnější. Jen na okamžik se rozjasnila jedna z obrazovek a Prométheus uviděl, že na sever od rovníku, na úpatí vulkánu, rostou svítící květy. Přestože obrazovku lokátoru ihned zakryly kmitavé výbuchy, Prométheus vytušil, že právě tam rostou Ohnivé květy!

Vzdušné víry naléhaly stále větší silou na titanové boky lodi. Planeta se hněvala na drzého hosta, uragán zuřil v její divoké atmosféře. Loď plula nad černými propastmi, nad hrdly vulkánů. Ohnivé plameny tu a tam pronikaly mračny, rozervanými zuřivým uragánem.

Prométheus porušil druhý zákon kosmických kapitánů. Obrátil loď na sever, stranou od rovníku, tím směrem, kde rostl Ohnivý květ. Věděl, že mu energie reaktoru nepostačí k návratu zpět. Věděl, že loď nebude moci opustit hroznou planetu. Když odlétal ze Země, řekl lidem, že jim přinese Ohnivý květ. Mohl tedy nyní ustoupit?

Loď přistála na úpatí strmé skalnaté sopky. Po úbočí tekla žhavá láva jako dvě rudožluté řeky. A mezi vroucími řekami rostl na strmém útesu, zasypaném černým popelem, Ohnivý květ.

Dnes už jich je na Zemi mnoho. Zvykli jsme si na ně. Ale jejich krása nás vždy znovu překvapuje. Ano, nápis, který kdysi našli hvězdní kapitáni, říkal pravdu: Ohnivý květ zdesateronásobuje lidskou sílu, podněcuje rozum, dává dlouhý život. Proto se stalo zvykem, že milující jinoch dává své milované darem Ohnivý květ. Právě proto své nejslavnější svátky zdobíme Ohnivými květy. Svítí v nich oheň, který dal kdysi lidstvu velkou sílu. Oheň lásky, oheň rozumu, oheň života!

Prométheus byl básník a první z lidí vzal do rukou Ohnivý květ. Zkuste si představit, co tehdy pocítil!

Ohnivý květ je nádherný! Jeho úzké okvětní lístky měkce svítí, barvy se přelévají, mění, chvíli jsou jasné, až oslňující, pak blednou a jsou téměř průzračné...

Starý moudrý kapitán Ekvátoru měl pravdu: Ohnivý květ skutečně vyrostl v rozžhavené atmosféře a vstřebal její sílu a krásu.

Říká se, že Prométheus poprvé nebyl vzrušením schopen stvořit ani verš, když utrhl ten Ohnivý květ. Vzdáleně si jen připomněl slova jiného básníka a napsal na jeho motiv vlastní variaci:

Ty můžeš, Jove, těžkými mraky
přikrývat svět.
Ty můžeš lámat duby a skály

tak jako chlapec seká svým prutem
hlavičky travám.
Ale nezničíš ani mou Zemi,
ani mou loď, kterou jsi nestvořil,
ani ten květ, jehož kouzelný plamen
budí tvou závist.

Chtivé jazyky rozžhavené lávy olizovaly útes a blížily se k titanovým bokům lodi. Ale Prométheus už položil ruku na řídicí páku. Motory zařvaly a přehlušily hřmění bouře. Loď vzlétla k nebi, protínanému blesky. Vedle oslepujícího plamene, vyvrženého lodními tryskami, i blesky zbledly.

Ohnivý květ byl Jupiterovi vyrván.

Ale Prométhea čekal těžký trest. Loď se nemohla odtrhnout od planety a vzlétnout do vesmíru. Energie reaktoru byla vyčerpána, neviditelné okovy gravitace sevřely loď a připoutaly ji k planetě. Proměnily ji v družici.

Tak se Jupiter pomstil Prométheovi.

Před tisíciletími prý si lidé vymysleli báji, která se velmi podobá příběhu básníka a kosmického kapitána Prométhea. Vypráví se v ní, že titán, který ukradl bohům oheň a dal ho lidem, byl za to celé věky přikován ke skále. Tvrdí se dokonce, že se také jmenoval Prométheus. Smutný výmysl! Copak by lidé mohli opustit toho, kdo jim přinesl oheň? Byli by se vzbouřili proti bohům. Cožpak je někdo silnější než lidé?

Ne, musí to být nějaký omyl. Protože příběh Prométhea, hvězdného kapitána a básníka, skončil zcela jinak.

Lidé na Zemi neopustili člověka, který pro ně uloupil planetě Ohnivý květ. Antény na zemských přijímacích stanicích zachytily volání o pomoc, vysílané Prométheem. Okamžitě byl všem lodím ve všech částech vesmíru dán příkaz: Jděte na pomoc!

Od okamžiku, kdy příkaz doletěl k anténám nějaké kosmické lodi, kapitáni, ať byli kdekoliv, přemýšleli především o tom, jak zachránit Prométhea. Takový to byl příkaz.

Potom se pozemské stanice obrátily s výzvou ke všem lidem na Zemi a od toho okamžiku každý člověk dělal pro záchranu Prométhea vše, co bylo v jeho silách. Rozum všech lidí, jejich znalosti, zkušenosti, vůle a energie se slily v jediný celek. Tak vznikl plán, jak proniknout k hvězdě Theridan.

Eskadra šesti mohutných lodí startovala ze Země do vesmíru. Na jejich palubách byli odvážní kapitáni, nejzkušenější navigátoři a nejschopnější inženýři. Kapitáni lodí, které startovaly ze Země již před touto výzvou, spěchali vstříc eskadře, aby jí mohli odevzdat

energii svých reaktorů. Eskadra doplňovala zásoby energie a mohla tak letět rychlostí, jaké dosud nebylo dosaženo.

Jak již jsem řekl, bylo v eskadře šest lodí. Dvě z nich byly poškozeny meteority a vrátily se na Zemi. Eskadra však stále zvyšovala rychlost a letěla dál. Druhé dvě lodi nedokázaly překonat sílu magnetického pole hvězdy Van-Maanena a přistály na planetách této hvězdy. Eskadra však dále zvyšovala rychlost a letěla stále kupředu. Ještě jedna loď nevydržela tu obrovskou rychlost a zůstala vzadu. Ale poslední z vyslaných lodí, která nesla prapor celé eskadry, pronikla až k hvězdě Theridan.

Jen s potížemi zabrzdila, přiblížila se k planetě Jupiter a odevzdala ohromnou sílu svého reaktoru lodi Prométheus.

Prométheus zpřetrhal pouta gravitace a odletěl do vesmíru. Vstříc mu letěly jiné lodi, nesoucí zásoby energie.

Tak byl osvobozen Prométheus.

Když se vracel k Zemi, řekl mstivé planetě Jupiter:

„Jen se dívej! Já stvořím lidi
podle své podoby,
aby tak jako já
uměli plakat i strádat,
jásat a milovat život
a přezírat tvou nicotu,
jako ji přezírám já.

Byl to básník, co ukradl Jupiterovi Ohnivý květ, aby ho dal lidem. Měl právo tak mluvit. Vězte, vy všichni na bludných cestách vesmírnými dálkami, že Země nikdy nezradí syna, který šel na smrt ve jménu lidí.

DOSLOV

Vědeckofantastická literatura si již dávno vybojovala osobité postavení u světového čtenářstva. Má řady nadšených, až fanatických obdivovatelů, má však také zaryté nepřátele, a jsou i takoví, kteří ji prostě neberou na vědomí. Ať k ní máme jakékoli výhrady, jedno jí nemůže nikdo upřít: vědeckofantastická literatura, pokud chceme hovořit o literatuře, protože literární brak a komerční makulaturu nebereme v úvahu, se nikdy neobírala soukromými zážitky do sebe zahloubaného jedince. Vždycky ji zajímaly problémy, které měly významný společenský obsah a mnohdy i celoplanetární, nebo dokonce kosmický význam. Ne nadarmo byli jejími prarodiči autoři utopických traktátů, kteří toužili přestavět a přebudovat svět tak, aby byl pro lidstvo přijatelnější.

Každý velký vědecký objev, každý významný technický vynález vždy nějak ovlivnil vztahy a další vývoj lidského společenství. Když před půl druhým stoletím Étienne Cabet prohlásil, že „pára vyhodí aristokracii ze sedla“, měl nesporně pravdu a jeho předpověď se splnila. Vynález parního stroje a další technické zázraky té doby, které rychle následovaly, natolik změnily výrobu, transport i veškeré ekonomické vztahy, že aristokracie se svou zastaralou agrární malovýrobou nemohla konkurovat nové nastupující třídě, průmyslově buržoazii.

Nejen filozofové, ekonomové a politici, ale i spisovatelé si postupně uvědomovali převratnou sílu vědeckého a technického pokroku. Nejdříve naivně ,věřili, že technický pokrok půjde ruku v ruce s pokrokem ve společenském zřízení – proto vznikaly známé nám postavy vědců, kteří svými vynálezy chtěli změnit řád světa. Brzy však neúprosná realita spisovatele i filozofy přesvědčila, že každého objevu může být také zneužito proti lidstvu a že se to stává nadmíru často. Proto se ve vědeckofantastické literatuře od sklonku 19. století setkáváme s postavami vědců a vynálezců, kteří raději svůj objev zničí, než by jej dali v plen lidem toužícím po světovládě, jako to udělal Vernův Robur Dobyvatel.

Žel, na této skutečnosti se za uplynulých sto let nic nezměnilo. Jen technický vývoj je daleko překotnější, vědecké

objevy mají daleko pronikavější vliv nejen na jejich mírové, hlavně však na válečné využití a zneužití. A tak, jako kdysi, stojí tu člověk před tváří nevídaných možností a neví, v co se mohou obrátit všechny ty vynálezy a objevy, které se naň v současnosti sypou jak z rohu hojnosti. Tuto základní myšlenku si musí pro sebe zodpovědět každý autor vědeckofantastické literatury a řešit ji podle svých představ o světě a jeho řádu, podle vlastních životních zkušeností i podle znalosti vývoje společnosti, ke které náleží.

To platí pro západní stejně jako pro sovětskou vědeckofantastickou literaturu. A právě po této linii osobních zkušeností, znalosti společenských zákonitostí a vědecky fundovaného světového názoru se táhne hranice, která odlišuje, mnohdy velice ostře, literaturu, která vzniká na Západě, od té, která vychází v Sovětském svazu.

Sovětská vědeckofantastická literatura prošla složitým vývojem, který zdaleka nebyl vždy přímočarý, měl i své slepé uličky, měl však i svá vítězství. Jedním se ovšem vždy lišila od západní vědeckofantastické literatury: nebylo v ní místo pro samoúčelné horory, pro apokalyptické obrazy zániku světa a lidstva z nadpřirozených příčin, ani pro války světů, v nichž slabé lidstvo podléhá kosmickým příšerám anebo záhadným bytostem, které se do něho převtělují, zbavují ho vůle a vedou ke zkáze.

Vždy, od prvního ruského díla, které můžeme nazvat vědeckofantastickým, od románu Vladimíra Fjodoroviče Odojevského Rok 4338, Petrohradské dopisy, napsaného v roce 1840 (23 let před prvním románem Julia Věrna), základní myšlenkou, kterou se řídili ruští a potom i sovětští autoři, byla vítězící humanita. Nikdy se žádný sovětský autor nesnažil ohromit čtenáře vědecky nepodloženými postavami Kin-Kongů, Godzil či jiných monster, nikdy nelechtal nervy čtenářů příšernými činy pozemských nebo kosmických Jacků Rozparovačů, nikdy žádný hrdina sovětského románu nezahynul nevinně vzpourou zuřících strojů, nikdy sovětský autor nepředváděl svým románem destrukci člověka a ztrátu všeho lidského, co v něm je.

Naopak, knihy sovětských autorů se vždy opírají o reálnou životní základnu, vycházejí z potřeb, snah a tužeb reálných lidí a z jejich cesty, byť mnohdy trnité, za lepší budoucností.

Vývoj sovětské vědeckofantastické literatury prošel několika etapami. Například v díle Alexandra Romanoviče Beljajeva (20. – 30. léta) se vždy setkáváme s postavou vědce, který se v

důsledku svého objevu dostal do konfliktu se společností. To proto, že Beljajev umísťoval děj svých románů (s výjimkou tří posledních) vždy do kapitalistického světa. Vědec bud chtěl svým vynálezem pomoci lidstvu a narazil na odpor průmyslových magnátů (např. v románě Věčný chléb), nebo naopak chtěl sám svým objevem získat světovládu – a nutně proto musel ztroskotat (Prodavač vzduchu, Vládce světa). Někdy se dostává do nesmiřitelného rozporu objekt, či vlastně oběť nějakého vědeckého pokusu, protože je to vždy člověk výjimečný, vymykající se z ustáleného řádu, jak např. Člověk obojživelník – Ichtiandr nebo létající Ariel.
Satirické zobrazení podobného ješitného světovládce najdeme též u Alexeje Tolstéko, je to inženýr Garin (Paprsky inženýra Garina). Vysoko nad ostatní tvorbu dvacátých let se však vypíná jiný román Alexeje Tolstého, Aelita. Dílo bylo zrozeno z revoluční situace, která přiměla i hraběte Tolstého, žijícího v té době v emigraci, podívat se na svět a události v Rusku novýma očima. Svěží vítr revoluce strhl i jeho, stejně jako jeho hrdiny. Na Zemi jako na Marsu – všude platí právo lidí na svobodu. Krasnoarmejec Gusev, který prošel frontami občanské války, který je přesvědčen, že „neexistuje takový zákon, podle kterého by člověk bez viny musel do nekonečna trpět", se odhodlaně staví do čela zubožených a drogami otráveného marťanského dělnictva, aby je vedl do boje proti úpadkové filozofii zániku života, kterou hlásá vládce Marsu, Tuskub. Svěží revoluční zkušenosti a odhodlání člověka Země otřásá zpohodlnělou marťanskou civilizací. V tom smyslu Alexej Tolstoj polemizuje se svým literárním učitelem H. G. Wellsem – a překonává ho. Později o tom Alexej Tolstoj napíše:

„Utopický román téměř vidy, když chce vyprávět o sociálním zřízení budoucnosti, soustředil je pozornost na stroje, mechanismy, neobyčejné aparáty, automaty atd. Téměř vždy se to odehrává v superurbanickém prostředí fantastického města, kde člověk v proporcích k této industriální mohutnosti je malichernou veličinou. Ve Wellsových románech je člověk budoucnosti vždy degradován – je to ostatně charakteristické pro Wellsův „socialismus"…. My budujeme materiální svět, zprůmyslňujeme zemi, zdokonalujeme výrobní prostředky, snažíme se o automatizaci jen proto, abychom mohli osvobodit přebytek lidské energie, obohatit duchovní síly a usměrnit je k mohutnému a neomezenému rozkvětu. Člověk, jeho štěstí, jeho rozvoj – je středem pozornosti všech našich snah. Chápeme člověka jako nejvyšší formu přírody. Je ve věčném boji s ní.

Podřizuje si ji, mění ji podle svého rozumu a pro své cíle. V tom smyslu je o něm skutečně možno říci: Člověk – to zní hrdě.“ (Industrialnaja gazeta 7. IX. 1935)

Třicátá léta, poznamenaná kromě jiného hrozbou fašismu a blížící se světové války, nebyla bohatá na vynikající vědeckofantastická díla. Historická i politická situace vedla k tomu, že autoři museli rezignovat na odvážné fantastické hypotézy, že upozorňovali na akutní nebezpečí a na aktuální úkoly. To vše se vylilo do základního konfliktu románů, v nichž stály proti sobě dva nesmiřitelné světy – sovětská společnost a fašismus, ať již v německé nebo v japonské podobě. Konflikt takto komponovaných děl ani nemohl být ryze vědeckofantastický, objevy nebo vynálezy tu byly jen důvodem, aby se rozehrával špionážní děj s mnoha motivy diverze. Takovýmto pojetím jsou poznamenána díla Kazancevova, Němcovova, Adamovova, první romány Gureviče a dalších. Byly to romány co do žánru hybridní, více detektivní a špionážní než vědeckofantastické. Byli daní době, v níž bylo málo času na promýšlení odvážných hypotéz a fantastických plánů, bez nichž vývoj vědeckofantastické literatury není možný.

Rozvoj současné sovětské vědeckofantastické literatury spojujeme s široce pojatým anticipačním románem Ivana Jefremova
Mlhovina v Andromedě. Počínaje tímto dílem se převážná většina sovětské tvorby orientuje na budoucnost, opouští mnohokrát prověřovaný a již obehraný konflikt současného boje dvou proti sobě stojících světových soustav. Fantazie autorů dostává silné impulsy ze skutečnosti. Jsou to padesátá a šedesátá léta, doba počátků dobývání Kosmu, prvních družic a později prvních letů člověka do vesmírného prostoru; je to doba mírového využití atomové energie, doba nastupující vědeckotechnické revoluce, která přinesla obrovské kvalitativní změny ve vědě i výrobě využitím kybernetiky, počítacích strojů, mikroprocesorů, minimalizace přístrojů a automatizace celých provozů – tedy změn, které nutně musely mít převratný vliv na životní praxi a tím i na myšlení lidí.
Za takových podmínek by byl anachronismem konflikt osamoceného vědce, ať již lidumila, nebo maniaka posedlého touhou po moci, stojícího proti celé společnosti, stejně jako přímočarý konflikt dvou společenských řádů.Vedoucím konfliktem současné doby, jak jej již ve třicátých letech vytušil Alexej Tolstoj (viz uvedený citát), se stává boj člověka za

poznání dosud neodhalených tajemství přírody a tento konflikt může mít tisíceré podoby: může to být zkoumání dosud nepoznaných a nevysvětlených přírodních jevů, jako tomu bylo v některých povídkách Ivana Jefremova (Setkání nad Tuscarorou, Sedm podivuhodných příběhů), ale může to být i dobývání kosmických dálek stejně jako zkoumání skrytých možností lidského mozku, pronikání do záhad paměti, či fyzikální nebo filozofické zkoumání času a prostoru. Možnosti jsou neomezené, jako nemá hranic ani lidská touha po poznání, jako nelze zastavit lidskou zvídavost, pronikající do tajemství makro– i mikrokosmu. To právě zaručuje sovětské vědeckofantastické literatuře bohatost a rozmanitost námětů, nových přístupů, možnost neustálého hledání nových cest. Přestože náměty mohou být naprosto odlišné a zcela nepodobné, spojuje je jedna vedoucí zásada: etika socialistického člověka. Vše, co se koná, koná se ve jménu člověka, lidskosti a prospěchu budoucího lidstva. Jiná varianta je v sovětské vědeckofantastické literatuře nemyslitelná, protože by byla v rozporu s marxistickým světovým názorem, s filozofií historického materialismu.

Podívejme se tedy konkrétné, jak se výše uvedená fakta projevují v povídkách a novelách, zařazených do tohoto souboru, jehož cílem bylo podat čtenáři názornou představu o současném stavu sovětské vědeckofantastické literatury, i když to, co jsme mohli zařadit, je pouze malý zlomek z celkového jejího bohatství.

Začněme tématem nejobvyklejším – kosmickými lety, a pokusme se uvidět to nové, to osobité, co do této oblasti vnesla sovětská tvorba.

Když se bratři Arkadij a Boris Strugačtí poprvé pokoušeli zvládnout kosmické téma v románě Planeta nachových mračen, nenechali se již tehdy unést jen touhou zobrazit havárie a neštěstí, která čekají kosmonauty na kosmických cestách. Jejich hrdinově letí na Venuši nikoli z touhy po dobrodružství, ale aby tam našli zásobu nerostů, zejména uranu, potřebných pro rozvoj průmyslu na Zemi. Strugačtí nechali tyto hrdiny vystupovat v několika dalších svých románech. Bykov, Jurkovskij, Dauge, Žilin a Gorbovskij nejsou stíny bez tváře, jsou to rázovité postavy a my sledujeme jejich cesty, které začínají jako mladí nadšenci a končí jako zkušení veteráni kosmických letů, kteří celý život věnovali práci pro blaho lidstva, v románech Cesta na Amalteu, Tachmasib letí k Saturnu a v novele Ničivá vlna.

Dalším krokem obou autorů v oblasti kosmické tematiky byly jejich pokusy zamyslet se nad možnými formami kontaktů lidí s mimozemskými civilizacemi. V Hotelu u mrtvého alpinisty řeší tuto možnost jako detektivní zápletku, vzniklou na základě vzájemného neporozumění. Hlubší myšlenku vyslovují v románě Piknik u cesty (zfilmováno pod názvem Stalker). Rozehrávají v něm přesvědčivý obraz situace, kdy nás náhodně navštívili představitelé civilizace natolik odlišné, že ani nezaregistrovali existenci lidí na Zemi.

V povídce Pokus o útěk a v románě Je těžké být bohem si oba autoři položili velmi důležitou mravní otázku: kdyby došlo k setkání lidí s mimozemskou civilizací, která by byla na nižším stupni vývoje, než je Země, zmítala by se v bratrovražedných válkách, měli by lidé právo zasáhnout do jejích vnitřních rozporů a pokusit se urychlit její historický vývoj? Autoři poučeni tím, co se mnohokrát opakovalo na Zemi, když do vývoje zaostalých kolonií brutálně a necitlivě zasahovaly takzvané „mateřské" země vývozem techniky, ale i vývozem své imperialistické ideologie, odpovídají na tuto možnost kategorickým „ne"! Myšlenka intervence je sovětským autorům naprosto cizí.

V naší titulní povídce Chlapík z pekla se autoři znovu k tématu kontaktu různých civilizací vracejí. Gag byl lidmi z oranžové planety vynesen ze skutečného pekla války, která se rozhořela na planetě Giganda. Jeho očima pozorujeme pak tuto vysoce vyvinutou civilizaci, dozvídáme se, že lidé z oranžové planety jsou přítomni jako pozorovatelé na Gigandě a že se snaží zachránit a vynést z pekla její nejlepší syny, ale ani při své téměř neomezené technické moci nezasahují přímo do vývoje gigandské společnosti. Omezují se na fyzickou ochranu těch z obyvatel Gigandy, o kom mohou předpokládat, že jsou schopni působit blahodárně na její další vývoj, případně se postavit do čela osvobozovacího boje. Ty vyzbrojují znalostmi o spravedlivém řádu, který vládne na oranžové planetě, a potom jim umožňují návrat domů. Na postavě vojáka Gaga autoři předvádějí, jak těžké je překonat zaostalé myšlení, krvelačné pudy, od mládí pěstované návyky a vštěpované předsudky. Běh historie nelze libovolně zvrátit, i kdyby to bylo v zájmu společnosti, o niž se jedná. Je sice možno měnit materiální základnu a uspíšit vývoj hmotných prostředků, avšak lidské vědomí přes noc změnit není možné. Toho je Gag názorným příkladem.

Strugačtí vždy soustřeďují pozornost na problémy, které jsou vlastně jakýmsi kosmickým zrcadlením poměrů na Zemi. Méně pozornosti věnují technické problematice, například tomu, jak budoucí hvězdoplavci budou překonávat tak obrovské vzdálenosti, které od sebe oddělují kosmické civilizace. Tento problém řeší fantastickým trikem, „překonáváním nulového prostoru“, jehož princip, přirozené, nemohou vysvětlit.

Borise Lapina však zaujala právě tato otázka. Kdyby lidstvo vskutku mělo dosáhnout vzdálených hvězd, musely by se v kosmické lodi vystřídat celé generace, než by loď dosáhla cíle. Jakými metodami připravit lidi pro takovouto cestu? Vyslat je bez předběžné přípravy je sotva možné. Je však možné připustit, aby se s nic netušícími lidmi prováděl experiment, jako je to v jeho novele? Je možno dovolit, aby lidé bez vlastního svolení, aniž by to tušili, byli podrobeni zkoumání jako morčata v labyrintu po celé generace? Na neřešitelném problému nepředstavitelně velkých kosmických vzdáleností a nepatrně krátkého lidského života zajímá Lapina právě tato mravní otázka, otázka nedobrovolného obětování těch, kteří o sobě nemohli rozhodnout sami, těch, kteří se zrodí v kosmické lodi. Tato otázka by jistě nejvíce bránila uskutečnění dalekých kosmických cest.

Podobný etický problém je základem i Bulyčovovy novely Půl života. Kir Bulyčov je u nás znám jako autor humorných příběhů Mimozemšťané v Gusljaru. S neobyčejnou vynalézavostí si v této knize vymýšlí různé možnosti kontaktu cizích návštěvníků z hvězd s lidmi v provinčním sovětském městečku, kam podivuhodnou souhrou okolností doslova padají z nebe kosmické lodi. Všechny jeho jiskřivé nápady jsou komickou parodií na obvyklá klišé vědeckofantastické literatury. Parodií podobného rázu je také povídka, uvedená v našem souboru, Roztržitý Aljoša Sjomin od Igora Rossochovatského. Kir Bulyčov však v novele Půl života zanechal duchaplných žertů a zamyslel se nad problémy, které by mohla v budoucnosti přinést praxe vypouštění automatických kosmických sond; jak to ve vědeckofantastické literatuře je zvykem, dovedl myšlenku až do absurdní situace. Jakási vysoce vyspělá kosmická civilizace vyslala celý automatický kosmický koráb, vybavený roboty nejrůznějších typů, aby ve vesmíru sbíral vzorky života a shromažďoval je v laboratoři, aniž by přitom roboti byli schopni rozeznat, zda se jedná o život rozumných bytostí, či o život zvířat. Hrdinka

novely Nina je takto „ulovena“ roboty, když myla u řeky nádobí, odvlečena na kosmickou loď, kde v kosmickém zvěřinci prožívá polovinu svého života. Později jsou na loď zavlečeny další rozumné bytosti – trepangové. Nina neváhá ani na okamžik obětovat vlastní život, aby pomohla na svobodu těm, kteří na rozdíl od ní mají sílu i schopnosti osvobodit se z tohoto kosmického nedůstojného zajetí.

Podobného sebeobětování je schopen jen člověk vysokých mravních zásad, prostý egoistických cílů. Prométheovský motiv nezištného činu ve prospěch jiných se v sovětské vědeckofantastické literatuře vyskytuje tak často, že jej můžeme pokládat za určující. Najdeme jej jak v povídkách s kosmickou tematikou, jako je například Orlík od Valentiny Zuravljovové, která je hymnem na oslavu lidské schopnosti sebeobětování, tak i v povídkách daleko civilnějších a zdánlivě mnohem prozaičtějších. Historie vědeckých výzkumů by mohla vydat mnoho svědectví o badatelích, kteří neváhali obětovat zdraví, ba i život ve jménu vědy a poznání. Podobného hrdinu ve fantastických podmínkách – při výzkumu planet sestávajících z prahmoty, spodobnil mladý, předčasně zemřelý talentovaný autor Vjačeslav Nazarov v novele Ten, jenž porušil zákon.

O dob Wellsových je jedním z nejoblíbenějších motivů vědeckofantastické literatury „stroj času“. Cestování do budoucnosti i minulosti, různé časové smyčky, chronoklasmus – co všechno už nebylo ve světové vědeckofantastické literatuře vyzkoušeno! Není divu, že se sovětští autoři staví k tomuto námětu s ironií a humorem, jako Roman Podolnyj: co by si asi počali naši potomci se všemi těmi zájemci, kteří by se k nim chtěli podívat, jak to tam v té daleké budoucnosti vypadá? Nakouknout – a potom hezky rychle zpátky do vlastního důvěrně známého pelíšku!

Olga Larionovová se zamyslela nad problémem cestování v čase jako odborník fyzik, vzala v úvahu všechny fyzikální zákonitosti – a výsledek je překvapivý. Lidé se při vymýšlení cest do minulosti chovají asi tak, jako moucha, která poletuje ve vagónu jedoucího vlaku. Vagón je pro ni celým vesmírem – tak jako pro cestovatele do minulosti jím byla Země, se kterou se ženeme nesmírnou rychlostí vesmírnými dálkami. Kdybychom tedy pronikli na určitém místě do minulosti, nikdy bychom se nedostali na místo, ve kterém se v tom okamžiku minulosti nacházela Země. Každá cesta do minulosti by nutně musela končit v hlubinách vesmíru. Ač je to paradox, ani v

těchto nejfantastičtějších představách nepřestává působit fakt stereotypnosti lidského myšlení.

Čas a lidská paměť. Další nerozluštěná záhada. Mnohokrát se k ní vracel ve svých románech Gennadij Gor (Rozpečetěný čas, Poutník a čas, Hosté z Vázy). Jsou to otázky které nelze řešit bez ohledu na jejich mravní dosah. Paměť je historií osobnosti. Vezměte člověku paměť a on se z osobnosti promění v bezduchý mechanismus. Člověk není jen bytostí přírodní, ale také společenskou. Paměť se vyvíjela a měnila spolu s historickým a pracovním vývojem člověka. Je v ní zachováno vše, co tvoří lidské hodnoty. Proto Gennadij Gor v povídce Kouzelný baret odmítá možnost znovu získaného mládí, které by bylo v rozporu s tím, co je zachováno v jeho paměti a čeho si musí vážit více než omládlé tváře.

Paměť však může být zkoumána z mnoha hledisek: jako paměť kybernetického počítače, jako historická paměť celého národa, jako biologická paměť přenášená neukleinovými kyselinami. Tento biologický přístup najdeme v poutavé povídce Ivana Jefremova Helénské tajemství. Jefremov vždy nacházel odvážné a přitažlivé hypotézy, na nichž je mnoho pravděpodobného a vědecky zdůvodnitelného, a dovedl je rozehrát v romantickém příběhu. I v této povídce zraněný, těžce nemocný umělec v době války, strádající, že pro zranění již nikdy nebude moci dokončit svůj záměr, sochu své ženy, si vybavuje ve snech tajemství zpracovávání slonoviny, které bylo známo jeho antickým předkům a je uchováno v jeho genech jako odkaz minulých generací.

Lidský mozek skrývá přinejmenším stejně překvapivá tajemství jako vesmír. Lidé však o něm znají tak málo, skoro jako o tajemstvích kosmu. Jaký by byl člověk, který by dokázal mobilizovat všechny potenciální možnosti, které lidský mozek má a jichž využívá jen v malé míře? Nad tím se zamýšlí Igor Rossochovatskij v novele TOR I.

Jiným častým motivem vědeckofantastické literatury je vztah člověka a stroje. V dnešní době robotizace nabývá obzvlášť na aktuálnosti. Jakýkoliv stroj musí byt sestrojen člověkem – nikdy naopak. Proto také sovětští autoři nikdy nepřipouštějí myšlenku, že by stroje mohly zvítězit nad člověkem a pokořit si ho. Připouští-li převahu stroje, jde skoro vždy o satiru, jako například u Anatolije Dněprova Krabi na ostrově. Tam sice poslední nejdokonalejší krab požírající kov zabije svého konstruktéra Cooklinga – avšak proto, že Cookling ve své chtivosti dodat svým chlebodárcům co nejdokonalejší válečnou

zbraň zapomněl na maličkost – na své vlastní kovové zuby. Současné stroje sice mohou člověka předčit v tom, kolik informací jsou schopny uchovat v paměti a také v rychlosti, s jakou je dovedou poskytnout, avšak nikdy nemohou překonat člověka v intuici, v umění rozhodnout, co je v daném okamžiku nejdůležitější, nikdy nebudou mít umělecký talent ani předvídavost badatele – tak jak to zobrazil Dmitrij Žukov v povídce Remus a Génius.

Nejčastěji se sovětští autoři zamýšlejí nad smyslem lidského života, nad jeho mravními hodnotami. To odpovídá celkovému zaměření veškeré sovětské literatury ve všech jejích žánrech. Každý autor volí k uvedené problematice jiný, svůj přístup. Je to známka nejen aktuálnosti uvědomělé snahy o vytvoření mravního kodexu socialistického člověka, ale také svědectví bohatosti talentů, které v současné sovětské vědeckofantastické literatuře pracují.

Básník Vadim Šefner, autor významných poetických sbírek, vstoupil velmi úspěšně na půdu vědecké fantastiky a vytvořil díla mimořádné působivosti, mezi nimi i novelu Neúnosné tajemství. Fantastické situace mu umožňují maximálně zaostřit etické problémy. Bdělé oko neúnosně těžké sondy KVEMY, zkoumající mimozemské mravy, je symbolem svědomí člověka,, které nás také provází neúprosně na každém kroku a prohřešky proti němu se stávají stejně neúnosně těžkými. Jen nezištná oběť ve prospěch druhého potřebného člověka zbavuje hrdinu neúnosně těžkého prohřešku proti morálce sovětského člověka.

Rozverný humorista Ilja Varšavskij, který napsal nespočetné satirické povídky na náměty z kybernetiky, se nám v našem souboru představuje jako hluboce lidský myslitel, znepokojený směrem, kterým se ubírá prudký technický rozvoj. V poetické povídce Fialka použil, jako mnoho autorů literatury pro děti a o dětech před ním, pohledu naivního dětského vnímatele, který mu slouží jako prověrka hodnot, jako svědomí doby. Předstírá nám obraz zrůdného možného světa technizované budoucnosti, v němž příroda se krčí v maličké rezervaci, kde rostliny jsou pěstovány v jednotlivých exemplářích jako názorné pomůcky pro výuku dětí.

German Maximov dává své povídce Poslední práh vážný filozoficko-etický význam. Jde tu o právo rozhodovat o vlastní smrti. Možná že možnost, jakou vymyslel hrdina této povídky – právo člověka volit bezbolestnou smrt, jestliže se život pro něho stal z jakýchkoliv důvodů nesnesitelným, by byla humánní. Avšak Maximov domýšlí všechny možné důsledky takového

protipřirozeného vynálezu a varuje před tragickými konci, ke kterým by mohlo vést jeho zneužívání. Proto konstruktér Domu smrti musí sám do něj vstoupit, aby jej zničil.

Vladlen Bachnov si sice tropí žerty z civilizace, která zašla proto, že vynalezla „achoměr" na měření vzdechů, které lidé vydávají při pozorování uměleckých děl. Jeho povídka Pozor na achpyrin! však není jen bezstarostnou legrací, je varováním před devalvací uměleckých hodnot, které jsou, bohužel, již nyní často zprostředkovávány lidem pohodlnějšími technickými prostředky, při kterých se ztrácí vnímatelova vlastní účast na dotváření uměleckého díla v subjektivním individuálním prožitku. Ztratí-li lidstvo cit pro umění, promění-li je v pouhý požitek (ne nadarmo u Bachnova prochází tento požitek žaludkem) – pak ztratí i svou lidskou tvář.

Je snad udivující, přesto však zákonitě, že každý nový motiv, byt sebezvláštnější, ústí, domyslíme-li jej do konce, v prométheovské myšlence sebeobětování pro štěstí a budoucnost jiných, v nezištném činu pro blaho lidí. Tento prométheovský motiv najdeme v Kolupajevově novele Novinový stánek, jejíž hrdinka jde vstříc smrtelnému nebezpečí, aby zachránila děti; je i v Babenkově povídce Běh, o muži, který je odsouzen celý život běžet, jinak by se jeho srdce zastavilo – a využívá této své anomality ve službách jiným, i když se za to nedočká vždy vděku; prométheovskě sebeobětování vede i staříka Fedaškina z Bilenkinovy povídky Ten, který byl přítomen za teplem velké myšlenky, geniálního nápadu, který se někde rodí, kterého on sám není schopen, avšak může mu pomoci na svět svou přítomností, tímto fantastickým darem přírody, který z něj dělá cosi jako kladný katalyzátor procesu objevování. Obětuje se anonymně pro jiné tak, až vyčerpá všechny své životní síly. Prométheovská myšlenka se nese i poetickou povídkou Ilji Varšavského Atol.

Soubor vybraných sovětských vědeckofantastických povídek a novel proto záměrně končíme kosmickou variantou na báji OPrométheovi, jak ji s neopakovatelným kouzlem ztvárnil Genrich Altov ve svém Ohnivém květu. Altovův kapitán kosmické lodi Prométheus, jejíž jméno nosí i on sám, poznal, že „na sebemenší pídi Země je více života a krásy než v nekonečných hvězdných prázdnotách". Zpívá ve svých básních o Zemi – a lidstvo ho potřebuje. Jemu jedinému je dovoleno hovořit se Zemí i ze vzdálených končin vesmíru i za cenu nesmírných ztrát energie, protože je básník a zároveň hvězdný kapitán. Dívá se na svět a hvězdný vesmír jinak než všichni

ostatní. Jiní vědí, on však také cítí. A proto v nekonečných hlubinách kosmu vidí i to, co jiní nemohli vidět. Antický Prométheus vzal bohům na Olympu oheň a daroval jej lidem, aby jim ulehčil život. Kosmický Prométheus urval zlověstné planetě Jupiter, pojmenované po hlavním z antických bohů, Ohnivý květ, který zbaví lidstvo všech nemocí a přinese mu štěstí. Tak jako bájný Prométheus byl přikován ke Kavkazu, je i kosmický Prométheus připoután k planetě Zeus její přitažlivostí a nemá dostatek energie, aby mohl odletět. Antického Prométhea nevděční lidé nechali trpět, kosmický Prométheus je zachráněn za cenu obrovského úsilí a obětí celého lidstva. Protože lidé potřebují svého básníka. Protože nezapomenou, že se obětoval pro jejich budoucnost. Neb „Země nikdy nezradí toho, kdo šel i na smrt ve jménu lidí“.

Miroslava Genčiová

O B S A H

J. Jefremov
Helénské tajemství 4

A. Strugackij, B. Strugackij
Chlapík z pekla 22

K. Bulyčov
Půl života 115

I. Varšavskij
Fialka 154

I. Varšavskij
Atol 160

V. Šefner
Neúnosné tajemství.....165

J. Rossochovatskij
Roztržitý Aljoša Sjomin 205

A. Dněprov
Krabi na ostrově.....213

B. Lapin
První krok 232

G. Gor
Kouzelný baret 273

V. Ščerbakov
Skotská pohádka. 277

V. Nazarov
Ten, kdo porušil zákon 294

D. Žukov
Remus a Génius 339

V. Grigorjev
A byl by mohl být 351

O. Larionovová
Na stejném místě.....356

R. Podolnýj
Povídky o cestách časem 371

V. Bachnov
Pozor na achpyrin! 376

J. Rossochovatskij
Tor I 385

D. Bilenkin
Člověk, který byl přítomen 397

A. Babenko
Běh 408

G. Maximov
Poslední práh 415

V. Kolupajev
Novinový stánek 486

V. Žuravljovová
Orlík 439

G. Altov
Ohnivý květ 449

Doslov 555

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Jarmila Rosíková

Svazek 168

CHLAPÍK Z PEKLA

Výbor ze sovětské vědeckofantastické literatury

Ilustroval Vladimír Rocman. Graficky upravil Zdeněk Kudělka. Z různých ruských originálů vybrala, přeložila a doslov napsala Miroslava Genčiová. Vydal jako svou 7037. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1986. Odpovědní redaktoři Eva Dolejšová a PhDr. Vítězslav Grepl. Výtvarný redaktor Jiří Fixl. Technická redaktorka Zoe Blahová. Ze sazby písma Baskerville vytiskla Stráž, n. p., Plzeň, závod ve Vimperku. 34,65 AA (text 31,07, ilustrace 3,58), 34,72 VA. Náklad 25 000 výtisků. 1. vydání. 13-759-86.14/64
Vázaný výtisk 42,– Kčs

Pro čtenáře od 12 let

Vědeckofantastická literatura si již dávno vybojovala osobité postavení u světového čtenářstva. Má řady nadšených, až fanatických obdivovatelů, má však také zaryté nepřátele, a jsou i takoví, kteří ji prostě neberou na vědomí. Ať k ní máme jakékoliv výhrady, jedno jí nemůže nikdo upřít: skutečná vědeckofantastická literatura se nikdy neobírala soukromými zážitky do sebe zahloubaného jedince. Vždycky ji zajímaly problémy, které měly významný společenský dosah a mnohdy i celoplanetární nebo dokonce kosmický význam. Ne nadarmo byli jejími prarodiči autoři utopických traktátů, kteří toužili přestavět a přebudovat svět tak, aby byl pro lidstvo přijatelnější.

Každý velký vědecký objev, každý významný technický vynález vždy nějak ovlivnil další vývoj lidské společnosti. Nejen filozofové, ekonomové a politici, ale i spisovatelé si postupně uvědomovali převratnou sílu vědeckého a technického pokroku. Nejdříve naivně věřili, že technický pokrok půjde ruku v ruce s pokrokem ve společenském zřízení, brzy však neúprosná realita spisovatele i filozofy přesvědčila, že každého objevu může být také zneužito proti lidstvu a že se to stává nadmíru často.

Dnes je vědeckotechnický rozvoj daleko překotnější a má také mnohem pronikavější vliv na lidskou společnost a její budoucnost. I dnes stojí člověk tváří v tvář nevídaným možnostem, o nichž často netuší, jak mohou náš život nejen obohatit, ale také ohrozit. Tento problém si pro sebe musí zodpovědět každý autor vědeckofantastické literatury a řešit jej podle svých představ o světě, na základě vlastních životních zkušeností a znalostí vývoje společnosti, ke které patří.

13-759-86 14/64
Vázaný výtisk 42 Kčs

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

M. Pašek: Nesmrtelný kovboj — *W. Legère:* Sám mezi korzáry — *J. Conrad:* Tajfun a jiné povídky — *F. Flos:* Lovci kožišin — *G. R. Richter:* Lvi přicházejí — *J. Pecháček:* Ostrov tisíce vůní — H. *Burtonová:* Bez doprovodu bubnů — *M. U. Kratochvíl:* Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela — *T. U. Olsen:* Léto bubnů — *J. Alex:* Černé koráby I, II — *S. O' Dell:* Pětina pro krále — *R. Luskač:* Odkaz lovce tajgy — *R. Šimáček:* Kříž proti kříži — *U. Palman:* Tajemství pytlácké jeskyně — *J. Fabricius:* Tonek z Napoleonovy armády — *U. Šustr:* Dobrodružství malého Indiána — *L. Düngel-Gillesová:* Knud Rasmussen — *R. L. Stevenson:* Černý šíp — *R. Sabatini:* Odysea kapitána Blooda — *W. Makowiecki:* Příhody Reka Melikla — *M. Diekmannová:* Marijn u pirátů — *E. Dillonová:* Ostrov Divokých koní — *Z. Davydov:* Zajatci ledu a noci — *R. Armstrong:* Zakleté moře — *J. O. Curwood:* Kočovníci severu — *W. Morey:* Zima v kaňonu — *U. Ananjan:* Zajatci Pardálí soutěsky — *A. Lomm:* Noční orel — *B. Mårtensson:* Světy bez hranic — *J. Pecháček:* Taliánský marš — *K. Staňukovič:* Muž přes palubu — *U. Pikul:* Škola plavčíků — *A. Semjonov:* Za sobolem na kraj světa — *H. Haliřová:* Udet, syn divočiny — *N. Szczepańská:* Divoký Anda — *O. Janka:* Zloděj snů — *J. F. Cooper:* Poslední Mohykán — *S. Šusta:* Tři kroky do tmy — *F. Steuben:* Tekumseh I—IV — *L. Hevesi:* Dobrodružství Andráse Jelkyho — *Sborník sci-fi:* Chlapík z pekla.

PŘIPRAVUJEME:

R. Tudoran: Napněte všechny plachty
H. G. Wells: Válka světů a jiné příběhy z neskutečna
A. Pludek: Rytířská jízda Jana z Michalovic